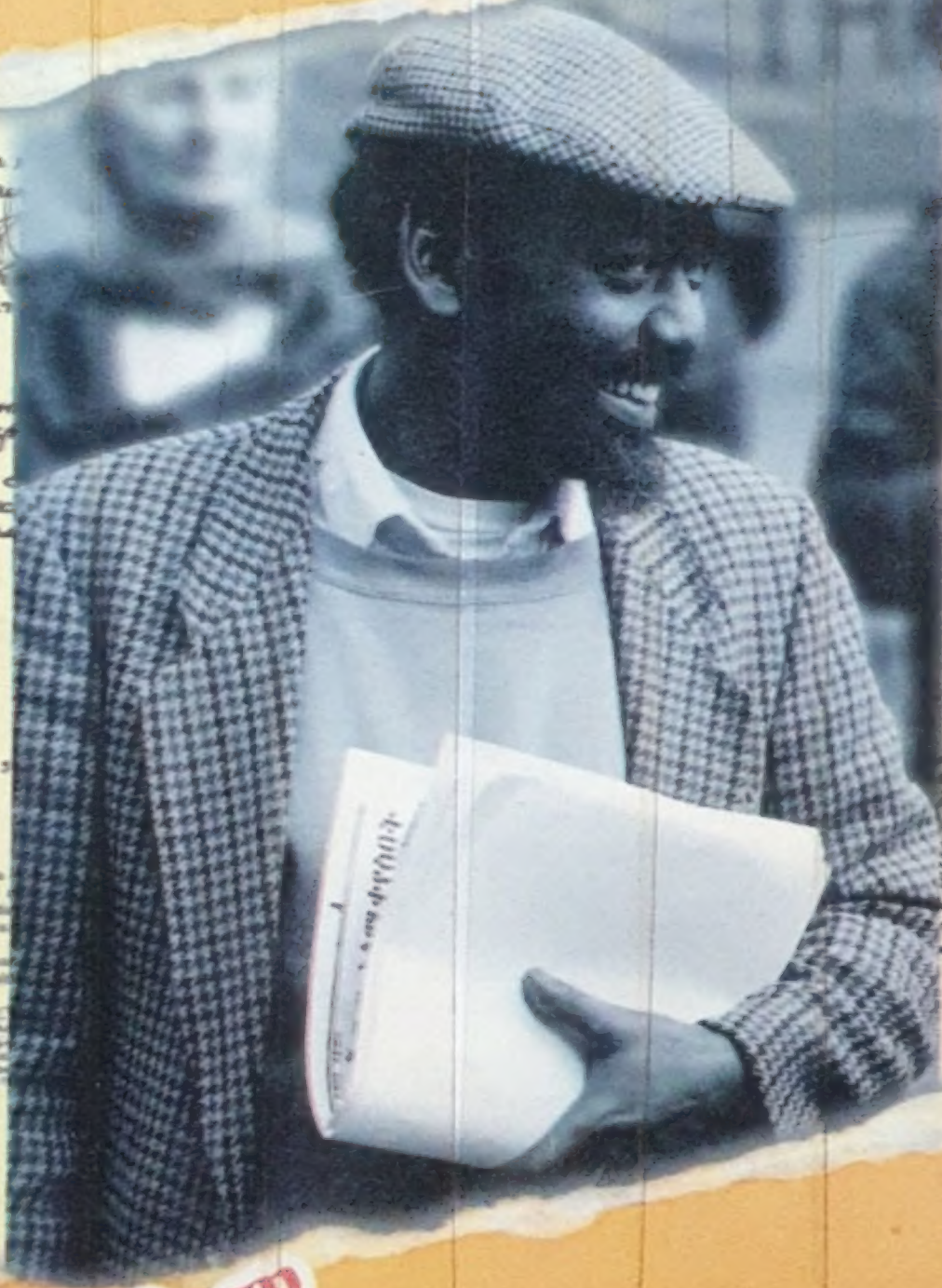

ዳንዲ

የነጋሱ መንገድ

3ኛ ክፍል

ዳንኤል ተፈሪ ደ.

ዳንዳ

የካጋሪ መንገድ

© የደራሲው መብት በህግ የተጠበቀ ነው
All Rights Reserved

© በጽሑፍ ፈቃድ ካልሆነ በስተቀር ከመጽሐፉ አንድ እንቀፅ እንኳ
መልሶ ማሳተም፣ መቅዳት፣ ማባዛት፣ መተርጎም፣ ወይም በሌ
ሙሴክ ማሰራጨትም ሆነ ይዘቱን መቀየር አይፈቀድም።

የመጀመሪያ ሕትመት ሰኔ 2003 ዓ.ም

ለአስተያየትዎ፡-

የደራሲው አድራሻ፡-

ፖ.ሳ.ቁ. 120670 - አዲስ አበባ
E-mail — joda.ethiopia@gmail.com

የባለ ታሪኩ የዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ አድራሻ፡-

E-mail — nereta2003@yahoo.com

ምስጋና

- ❖ ለዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ፡- አራት አስርት ዓመታት በፈጆ የፖለቲካ መንገዳቸው ላይ አንዲት መጽሐፍ ለማዘጋጀት ሃሳብ እንዳለኝ ስነግራቸው መልካም ፈቃዳቸውን ለሰጡኝ፣ ለጥያቄዎች ሳይሰለፉ የተብራራ መልስና አስፈላጊ የተባሉትን መረጃዎች ሳይሰስቱ በመስጠት በፍጹም ቅንነት ለተባበሩኝ ለክቡር ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ እነሆ ቀዳማይቷን ምስጋና በታላቅ ትህትና አበረክትልዎታለሁ።
- ❖ ለባለቤቱ ዮርዳኖስ እስጢፋኖስ (ዮርዳ)፡- የእንጅው ከጎኔ መሆን ባይታከልበት ኖሮ ይሄ መፅሀፍ እዚህ እይደርስም ነበር። ይኸመኝ ሳትይ ኮምፒውተር ላይ ተይብኸልኛልና። ደግሞም ቅዱስ ጽንሊልን ካንጅው እግዚአብሔር ሰጠኝ። ዮርዳ ከባድ የሆነችውን ህይወት ቀላል አድርገኸልኛልና ገና በብርቱ እንደምወድኸ እስምረበት።
- ❖ ለጋዜጠኛ ተመስገን ደሳለኝ (የፍትህ ጋዜጣ ዋና አዘጋጅ)፡- ስንፋሄን ዘወትር እያሳሰብኩ አበረታኸኝ። ይሄ መፅሀፍ እዚህ እንዲደርስ ከጎኔ በመሆን ዘላለም አብሮኝ የሚኖር ድጋፍህን ሰጠኸኝ። ተሜ የብርቱነትህ አድናቂ ነኝ። እባክህ ምስጋናዬን ተቀበለኝ።
- ❖ ለሲራክ አያሌው (ሰር)፡- አስተያየቶችህ ገንቢዎቼ ነበሩ። ገን እንተ የምትፈልጋት ዓይነት የሐቀኝነት ዓለም ትፈጠር ይሆን? አንጃ! “ሰውን እንቀይር ከማለታችን በፊት ራሳችን መቀየር አለብን” የምትለው ፍልስፍናህ ትመቸኛለች።
- ❖ ለፋሲካ መኮንን፡- ፍላጋው አያልቅም አንጂ ገና በልጅነቴ ማንነቴን እፈልግ ዘንድ እግዚአብሔር እመሰግናለሁ።
- ❖ ለበሰላም ሙሉ፡- ትንንትህ በዘመኔ ሙሉ አብሮኝ ይኖራል።
- ❖ ለእናታችን ለወ/ሮ እበቢቲና ለአቶ እስጢፋኖስ በላይነህ፡- እበቢቲ “እሁንስ የዚህን ዕሁፋችሁን መጨረሻ አይቺው! መሳፍ! መሳፍ. . .” ይሉን አልነበር? ይሄው!
- ❖ ለአባቱ መምህር ተፈራ ጀምበራና ለእናቱ ወ/ሮ ሰውነት ተመስገን፡- እንደ አብዮቱው ኢትዮጵያዊ ወላጅ በፍቅርና በእንክብካቤ አላድጋችሁኛልና ምስጋናዬ ይድረሳችሁ።

ይሄን ሀላ ያደረገው ገን

እግዚአብሔር ነውና

ለዘላለም አመሰግናለሁ።

ጽንሊል ተፈራ ጂ.

መግቢያ

የመንገድ መከፈቻ.....	7
-----------------	---

ክፍል አንድ የአባታችው ልጅ

1. ዳንሳ.....	12
2. ልጅነቱ ማርና ወተቱ.....	30
3. የተማሪነት ውጣ ውረድ.....	40
4. የፖለቲካ ሀሀ.....	49
5. የተማሪዎች ንቅናቄ.....	58
6. የአደራው መምህር.....	72
7. «አንተ ታሪክ ተማር፤ እኛ ታሪክ እንሰራለን!».....	77

ክፍል ሁለት ላለመስማማት የመስማማት አባዜ

8. ደህና ሁኝ እማማ.....	88
9. የኢትዮጵያ ተማሪዎች አብዮት በጀርመን.....	94
10. የአንግ የቅኝ ግዛት ጥያቄ.....	109
11. የፖለቲካ ድርጅቶች ፍጭት.....	119
12. የኢህአዴግ ግብዣ.....	125
13. አዲስ የፖለቲካ ምዕራፍ.....	129
14. ድል ያላስማማቸው አንግና ኢህአዴግ.....	137
15. ድንገተኛው የጀርመን ጉዞ.....	143
16. የሽግግር ፈተናዎችና የአንግ መገለል.....	148

ክፍል ሦስት ሥልጣንና ፖለቲካ

17. የመንግሥት ሥራ ጀማሪ.....	162
18. የኢርትራ ሪፈረንደም.....	170
19. የማስታወቂያ ሚኒስቴር ፈታኝ ወቅቶች.....	179
20. የማን ሕገ-መንግሥት?.....	187
21. ሀይወት በቤተ መንግሥት.....	197
22. የፕሬዚዳንትነት ፈተናዎች.....	202
23. ስጋርና ወንጌል.....	219
24. የኢትዮ-ኢርትራ ጦርነት.....	221

ክፍል አራት አስጨናቂው የሀወሃት ክፍፍል እና ነጋሶን ከኢህአዴግ ያፋታ "ተሃድሶ"

25. የቦናፓርቲዝም ጦስ.....	230
26. "ተሃድሶ" እና 10 ዓመት የተቀበረው ምስጢር.....	244
27. አቶ መለስ - በዶ/ር ነጋሶ ዓይን.....	260
28. መርዝ የተሸከመች አዋጅ.....	264

ክፍል አምስት ዋጋ የተከፈለበት የነፃነት መንገድ

29. ቅንጅትን የፈተነ የምርጫ 97 አሳዛኝ ክስተቶች.....	282
30. ቅንጅትን ማን አፈረሰው?.....	287
31. የፓርላማ አጋርነት የሀንሰው "መድረክ".....	289
32. ነጋሶና አንድነት - ያልተጠበቀ ፍፃሜ.....	295
33. ፖለቲካዊ ምልክታዎች.....	304
34. ማህበራዊ ሀይወት.....	315
35. የነጋሶ ጅግና እንስቶች.....	326
36. መልዕክተ-ነጋሶ.....	332

ክፍል ስድስት
አባሪዎች

1. የኢህአዴግና የአገግ የጋራ ልዑክ የጋራ መግለጫ..... 334
2. ዶ/ር ነጋሶ የኢትዮጵያ ህገ-መንግሥት
አዕዳቂ ጉባኤ ላይ ያደረጉት ንግግር..... 353
3. ውሁዳኑ ስለ ክፍፍሉ
ለህወሃት ማኮሚቴ የላኩት ደብዳቤ..... 356
4. አቶ መለስ ዜናዊ 12ቱ የህወሃት ማኮ አባላት
ስለመታገዳቸው ለማሳወቅ ለአህዴድ
(ለአቶ ኩማ ደመቅላ) የላኩት ደብዳቤ..... 359
5. የብሔራዊ ፖለቲካ ቢሮ ለ2ኛ ጊዜ የኢህአዴግ ሥ/አ/ኮ
ስብሰባ እንዲካሄድ የጠየቀበት ደብዳቤ..... 361
6. አህዴድ ለ2ኛ ጊዜ ስብሰባ ላይ ለመገኘት አንደሚቸገር
አቋሙን የገለፀበት ደብዳቤ..... 362
7. አቶ መለስ ዜናዊ የኢህአዴግ ሥ/አ/ኮ ስብሰባ በአህዴድ
ጥያቄ በተደጋጋሚ እየተላለፈ ቀውስ እየተባበሰ መሄዱን
እንዳሳስባቸው ለአቶ ኩማ ደመቅላ የላኩት ደብዳቤ..... 363
8. ደኢህዴግ በህወሃት ማኮሚቴ ስለተፈጠረው ችግር
መፍትሔ ብሎ ያመነበትን አቋሙን የገለፀበት ደብዳቤ..... 364
9. በህወሃት ማኮሚቴ የተፈጠረውን ውዝግብ አስመልክቶ
የአህዴድ ማኮ ውሳኔ..... 369
10. አቶ መለስ ዜናዊ የኢህአዴግ ሥ/አ/ኮ አጠቃላይ
ም/ቤት አስቸኳይ ስብሰባ ላይ አባል ድርጅቶቹ እንዲገኙ
በጥብቅ ያሳወቁበትና በመቀሌ የተካሄደው የካድሬዎች
ስብሰባ ሁኔታ የገለጹበት ደብዳቤ..... 372
11. በህወሃት ማኮ የተፈጠረውን ችግር በሚመለከት
የኢህአዴግ ም/ቤት አስቸኳይ ስብሰባ ያሳለፈው ውሳኔ..... 375
12. ዶ/ር ነጋሶ በአሳቸው ላይ የሚፈፀመውን ህገ-ወጥ፣
ፀረ-ህገመንግሥት፣ ፀረ-ዲሞክራሲና ሊሰብአዊ እርምጃ
እንዲቆም የጠየቁበት ደብዳቤ..... 377
13. ዶ/ር ነጋሶ የአህዴድ አባልነታቸው በገዛ ፈቃዳቸው
ለመልቀቅ የተገደዱባቸውን ምክንያቶች ለአህዴድ
ዕ/ቤት ያሳወቁበት ደብዳቤ..... 379

የመንገድ መክፈት

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ የኢትዮጵያን ፖለቲካ አሳምረው
ያውቁታል። ከ60ዎቹ የተማሪዎች እንቅስቃሴ እስከ «ትንጅት»
በተጥታም በተዘዋዋሪም ተሳትፈዋል። አጭንም በፖለቲካው ንፍቀ
ክበብ (sphere) ውስጥ ናቸው። ጀርመን ከገቡ ጀምሮ ለ17 ዓመት
ያህል ዕዋ ያልጠጡበት የፖለቲካ ማህበር የለም። በአውሮፓ
የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበርንና የእርሞ የፖለቲካ ድርጅቶችን
ያውቋቸዋል። እነ መኢሶን፣ ኢህአፓን፣ ሻዕቢያን፣ አንግጋ፣
ሀወሃትንና ሌሎችን የተዋወቁት በስደት ላይ እያሉ ነው።
ከአብዛኞቹም ጋር የፖለቲካ ጠበል ጸዲቅ ተቃምሰዋል። አዳዲስ
የፖለቲካ ማህበራትና የእርነት ድርጅቶችን አዋልደዋል። እያሉ
የፖለቲካ ዕድሮች ሲመሰረቱና ሲፈርሱ ታዝበዋል። አንዳንዶቹ
መሠረታቸው ሲጣል የፖለቲካ ሲሚንተና አሸዋ አቀብለዋል።
ሆኖም ከየትኛውም የፖለቲካ ስብስብ ጅምር እንጂ ውጤት
አላዩም። ለሁለት አስርት አመታት ያህል ነጋሶ ለእርሞ ሀዝብ
መብትና ነጻነት የሚታገሉ የፖለቲካ ድርጅቶች ለመመሥረት
ታትረዋል። ሆኖም የፖለቲካው አበባ መድረቅ እንጂ መዕደት
አሻፈረኝ አለ። እናም እንጅት የሚያርስ የፖለቲካ ድርጅት ባህር
ማይም ሆነ አገር ቤት መጥፋቱ እያብሰከነባቸው ቁዝማ ያዙ።
ተስፋ ቆርጠው ግን ለፖለቲካው ጀርባቸውን አልሰጡም። ምክንያቱ
ደግሞ ሌላ ሳይሆን ከተስፋ መቁረጥ ጋር ስለማይተዋወቁ ብቻ
ነው። እናም ለአገራቸው እንድትርጉም ያለው አስተዋጽኦ
ለማበርከት ደጅ ደጅን ሲመለከቱ ኢህአዴግን እመንገዳቸው ላይ
አገኙት። አጥንተውትና አስጠንተውት ተጠጉት። ለዓመታት
ከኖሩበት ባህር ማይ ኋላቸውን ጠቅልለው አገራቸው ገቡና ቃል
ኪዳን አሰሩ።

ከኢህአዴግ ጋር 10 ዓመት የሚያህል የፖለቲካ መንገድ
ተጓዙ። በአህዴድ አመራርነት፣ በሚኒስትርነትና በርዕሰ-ብሄርነት
በጽናት አገለገሉ - በልባቸው የለውጥ ተስፋ ሰንቀው። ነጋሶ የዓላማ
ሰው ናቸው - ላመኑበት በጽናት የሚቆሙ። አሳቸው ግን ሊቃሉ

የሚታመን የፖለቲካ ድርጅት በባትሪ ፈልገው አጡ። የሚገጥሟቸው የፖለቲካ ማህበራትና ድርጅቶች እንደ እስከት እየተቀያየሩ መከራቸውን አበሏቸው። በአብዮታዊ ዲሞክራሲ በኩል ሶሻሊዝምን እንገነባለን ያላቸው አህአዴግ እንኳን፤ የምመራው በነጭ ካፒታሊዝም ነው ብሎ እምነታቸውን አፈረሰባቸው። የዓለም ተጨባጭ ሁኔታ ስላልፈቀደ ለጊዜው ሶሻሊዝምን መሳቢያ ውስጥ ከተነሳሉ ሲባሉ «መታለላቸው» አሳዘናቸው። ሊጠይቁና ሊሞግቱ ሞከሩ። ውጤቱ ውግዘት ሆነባቸው።

በዓፄ ዓ.ም. የከፍፍሉ ጊዜ ግን ውግዘቱ ተባባሰ። ጠ/ሚኒስትሩ ከህወሃት የተባረረውን የ«እንጃው»ን ቡድን በተመለከተ ለአህአዴግ ተሰብሳቢዎች ሪፖርት ባቀረቡ ጊዜ «ጃኪታቸውን እያስወለቱን ሸኘናቸው» ሲሉ በድል አድራጊነት ስሜት ተናገሩ። የ«እንጃው»ን ቡድን ማለታቸው ነው። ነጋሶ እንደተቀረው የቤቱ ተሰብሳቢ የጠ/ሚኒስትሩን ዲስኩር በዝምታ መጋት አልተቻላቸውም። ከጉሮጌቸው አልወርድ ብሎ ተናነቃቸው። የመጣ ይምጣ ብለው ተነስተው ተነፈሱት። «አሁንስ መንግሥቱን መሰልከኝ» አሏቸው - ጠ/ሚኒስትሩን። የስብሰባው አድምተኞች አውራው እንደተነካ ንብ በሁካታ (በተቃውሞ) አጉረመረሙ። አጠገባቸው የተቀመጡት ወ/ሮ ገነት ዘውዴ ግን ስሜታቸው ከፋኛ ተነክቶ ስቅስቅ ብለው አለቀሱ። ወደ ነጋሶም ጠጋ አሉና «መለስን እንዴት ከመንግሥቱ ጋር ታመላስለዋለህ!?» ሲሉ አዘነባቸው። ነጋሶ ነገሩ ስላላማራቸው ጀመረውን ይቅርታ መጠየቅ ነበረባቸው። እናም ተነሱና፤ «መንግሥቱን መሰልከኝ አልኩ እንጂ ነህ አልወጣኝም» ብለው አስተባበሉ። ለጊዜውም ቢሆን ከአውራው የጅምላ ውግዘት ተረፉ። ግን ብዙም ሳይቆዩ ከአህአዴግ ጋር እህል ውሃቸው እንዳለቀ ተገነዘቡ። ለ10 ዓመት ያሰሩትን ቃል ኪዳን በጥሰው ጣሉ - ከአህአዴግ ተፋቱ።

የነጋሶ የፖለቲካ ህይወትና መንግሥት የሚሰጣቸው መኖሪያ ቤት አስገራሚ መመሳሰል ይስተዋልባቸዋል። ቤቶቹም እንደ ፖለቲካው ጣራቸው የሚያደስ ነው። የቤተ መንግሥቱ ጣሪያ እንኳ ሳይቀር ያፈስ ነበር። በደንብ የሚጠግን ደሞ የለም - የፖለቲካውንም ሆነ የቤቱን ጣሪያ።

«የነጋሶ መንገድ» በተሰኘው በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ነጋሶ የተጓዙበትን ረዥምና አባጣ ጉባጣ የበባበት የህይወት መንገድ

እናገኛለን። ከደምቢ ዶሎ የልጅነት ትዝታ እስከ እዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የተማሪዎች እንትሰቃሲ። ከጀርመን አገር የሰደት ትግል እስከ አገር ቤት የአህአዴግ አባልነት። ከአገሪቱ ርዕሰ-ብሄርነት እስከ ተቃዋሚ ፓርቲ መሪነት የወጡትንና የወረዱትን የፖለቲካ አቀባትና ቀልቀለት ከራሳቸው ከባለቤቱ እንደበት እንሰማለን (From the horse's mouth እንዲሉ)

ዶ/ር ነጋሶ ከፖለቲካው ምን ጠብቀው ምን አተረፉ? የእሳቸው ትውልድ የተጣጠለው የአብዮት እሳት አገሪቱን ፈጃት ወይስ ታደጋት? የፖለቲካውን ጉርበጥባጣ መንገድ እንዴት ተጓዘበት? ለዚህና ሌሎች በርካታ ጥያቄዎች መጽሐፉ መልስ ይሰጣል። «የነጋሶ መንገድ» አልፈውበት የመጡትን የፖለቲካና የህይወት ጉዳዩ ብቻ ሳይሆን የመጪውን ዘመን ዘመንና ተስፋቸውን ቁምር የሚፈነጥት መጽሐፍ ነው። ዶ/ር ነጋሶ ዶክትሬታቸውን ያገኙት በታሪክ ትምህርት ይሁን እንጂ በፖለቲካው ዘርፍም ያከብቱት ልምድና ተመክሮ ከዶክትሬት ድገሪ ያልተናነሰ ነው። ይሄን ለማረጋገጥ ደግሞ የትም መሃድ ሳያስፈልግ ይሄን መጽሐፍ ማንበብ ብቻ በቂ ነው - ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ እዚህ መጽሐፍ ውስጥ አሉ።

ከዶ/ር ነጋሶ ጋር ያላለፍኩት የሃሰት ወር የቃለ-መጠይቅ (interview) ጊዜያት ሰውየው ፖለቲከኛ ብቻ ሳይሆኑ እፍ የሚያስከፍቱ ተራኪ እንደሆኑም አስገንገበኛል። (ምናልባት ከአባታቸው የወረሱት ሊሆን ይችላል) ከዕለታት በአንዱ የቃለ-መጠይቅ ፕሮግራማችን የአገራችንን የፖለቲከኞችና የፖለቲካ ገበያ ለማስረዳት ያመጧት ምሳሌ አባታቸው ቂስ ጊዳዳ ስለሚያውቁት የበርበሬ ገበያ የነገሯቸውን ታሪክ ነበር። «እንድ ሰው በርበሬ ሊሸምት ገበያ ሲገባ ነጋዴዎቹ ሲያዋክቡት ለጉድ ነው። ሁሉም በርበሬ ነጋዴ ይሰማሉ - «ሃቲ በርበሬ ከነባቱ ጉበጅቲ» (የእኔ በርበሬ ያቃጥላል) በማለት። ለሸማቹ የማየትና የመምረጥ ፋታ እንኳን አይሰጡትም። እንዲያም ሆኖ ግን የማታ ማታ በርበሬውን ከማን ላይ እንደሚገባ የሚወስነው ባለቤቱ ነው። ፖለቲከኞቻችንም እንዲሁ አይደሉ?

«የመንገድ መክፈቻዎችን ከመቋጧቱ በፊት ይሄን መጽሐፍ ለማሰናዳት ሰበሩ የሆኑትን አንዳንድ ጉዳዮች (ምክንያቶች) ላንሳ። እንደ ጋዜጠኛ የዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳን የፖለቲካ ህይወት መከታተል ብቻ ሳይሆን በትኩረት ስመረምርና ስበረብር ቆይቻለሁ። ምናልባት

ጋዜጠኛ ባለሆን ኖሮ «አድናቂያቸው» እሆን ነበር - በአገራችን ፖለቲከኛ እምብዛም አድናቂ ባይኖረውም። እንደ እኔ ታሪካቸውን በቅርብ ለሚከታተል ሰው የነጋሪ የፖለቲካ ሕይወት እጅጉን አስደማሚ እንደሚሆንበት አምናለሁ። ነጋሪ ክልብዛኞቹ የአገሪ ፖለቲከኞች በአንድ ነገር ይለያሉ። ይኸውም የትርፍ ሰዓት (part time) ፖለቲከኛ አለመሆናቸው ነው። ሙሉ ጊዜያቸውን ብቻ ሳይሆን ሙሉ ህይወታቸውን ለፖለቲካው የሰጠ ጉምቱ ፖለቲከኛ ናቸው። ላለፉት 40 ዓመታት ያህል በኢትዮጵያ ፖለቲካ ውስጥ በንቃት ተሳትፈዋል። ከ60ዎቹ የአብዮት ችቦ ለኳሾች ግንባር ቀደሙ ተጠቃሽ ናቸው። ለአርሞ ህዝቦች እንታገላለን ብለው የትግል አርማ ባነሱ ድርጅቶች ወይም ንቅናቄዎች ውስጥ በአንዱ ወይም በሌላ መልኩ የነጋሪ እጅ አለበት። ምናልባትም በአገሪቱ የፖለቲካ ታሪክ እጅግ አንጋፋው ፖለቲከኛ (senior) ሊባሉ የሚችሉ የፖለቲከኞች ቁንጮ ሳይሆኑ እንደማይቀሩ እገምታለሁ።

በእኚህ አንጋፋ ፖለቲከኛ የህይወት ታሪክ ውስጥ የራሳቸውን ነጠላ የፖለቲካ መንገድ ብቻ አይደለም የምናገኘው። ከሞላ ጉዳይ የዘመናችቸው (contemporaries) የፖለቲካ ጉዳዮችም ተሰናሰሉ ቀርቧል። ሁለቱ በአንድ ላይ ደግሞ የአገሪቱን የፖለቲካ ምስል ፍንትው አድርገው ያሳያሉ።

እንግዲህ እነዚህ ለመጠቃቀስ የሞከርኳቸው ምክንያቶች ለዚህ መጽሐፍ መሰናጃት በቂ ሰበብ ሆነውኝ መጽሐፉ ተዘጋጅቶ ለህትመት በትቷል። በአርግጥ የእኔ ውጥንና ዕቅድ ብቻውን ፋይዳ ሊኖረው አይችልም ነበር። የታሪኩ ባለቤት ታሪካቸውን በበዛ ልግሰና ዘርገፈው ለመስጠት መፍቀዳቸው ለመጽሐፉ እውን መሆን ትልቁን አስተዋጽኦ አበርክቷል። እናም በራሴና በአንባቢያን ስም የበዛ ልባዊ ምስጋና ላቀርብላቸው አወዳለሁ። እድሜና ጤና ይስጥልኝ!!

እንግዲህ «የመንገድ መክፈቻዬን» አጠናቀቅሁ።
እነሆ «የነጋሪ መንገድ»!! መልካም የንባብ ጉዞ

ዳንኤል ተፈራ ጀ.
ግንቦት 2003 ዓ.ም

ክፍል አንድ የአባታቸው ልጅ

1

ዳንሳ

ለመንደርደሪያነት ያቀረብኩላቸው ጥያቄ የትውልድ ታሪካቸውን ቢሆንም እሳቸው ግን ወደ ጎሳ እስከ 16ኛው ክለሰም ድረስ ተገዝው የዘር ሃረጎቻቸውን ይተነትኑልኝ ደመር። እውነቱን ለመናገር የአንድ ገለሰብ ታሪክ ሳይሆን የአገር ታሪክ እስኪመስለኝ ድረስ በእጅጉ ተደመምኩ። ምናልባት የታሪክ ምሁርነታቸው ለዚህ ብቃታቸው እግዛቸው ሊሆን ይችላል። ዶ/ር ኒጋሶ ግን ሌላም አጅብ የሚያሰኝ ብቃት አላቸው። የማስታወስ ችሉታቸው አስደናቂ ነው። ከተወለዱበት አካባቢ ይምረው በታሪክ ወደ ጎሳና ወደፊት እየተመለሱ የትውልድ ታሪካቸውን እንዲህ ተርክውታል።

እኔ በተወለድኩበት አካባቢ ብዙ ትናንሽ የኦሮሞ ጎሳዎች አሉ። ከነዚህ ውስጥ አንዱ ዳኤ ይባላል። ዳኤ በውስጡ ብዙ ንኡስ ጎሳዎች አጠቃሷል። ለምሳሌ ዴታ፣ አብቼ፣ አሙማ፣ ዶዩ ያዩ፣ አኖ፣ ሃለቃ፣ ሃገሉ፣ እጉ፣ ዋዩ እና ደንቃ የዳኤ ንኡስ ጎሳዎች ናቸው። የኔ ንኡስ ጎሳ ሃለቃ ይባላል። ሃለቃ አራሱ እንደገና በብዙ ንኡስ ጎሳዎች ይከፋፈላል። በሃለቃ ውስጥ ብርቦ፣ ሃምበልታ፣ ሶተሉ፣ ከቸና ዳሞታ የሚባሉ ስብስቦች ይገኛሉ። የኔ ቤተሰብ ዳሞታ ከሚባለው ከፍል ውስጥ ነው። ስለሆነም የኛ ንኡስ ጎሳ ሃለቃ ዳሞታ ይባላል። የዳሞታ ሃለቃ እንደ ማለት ነው።

ኦሮሞ ትላልቅ ጎሳዎች አሉት። ለምሳሌ መጫ፣ ቱላማ፣ አሩሲ፣ ቦረና፣ ወሎ፣ ኢቱ እና ጉጂ የሚባሉ ናቸው። እንደገና መጫ በሶስት ይከፈላል - ሰዮ፣ ሉቃ፣ ቱሚ የሚባሉት በምዕራብ ወለጋ የሚኖሩት ሲሆኑ ሰዮ እንደገና በስድስት ይከፈላል። እነሱም ዳሌ፣ ለሉ፣ ጋርጀዳ፣ ሃለኩ፣ ሃውና ጎሳን ይባላሉ። ዳሌ ሃው ንኡስ ከፍል ነው። የዳሌ ጎሳ በደምቢ ዶሎ አካባቢ ከብርብርባና ከሚጠ.

ወንዞች በስተምዕራብ እንዴት እስከሚባለው አካባቢ የሚኖሩ ናቸው።

እንደሚባለው ኦሮሞዎች በተለያዩ የመጫ ጎሳዎች ከአስራ ስድስተኛው ክለሰም በኋላ ከጊዜ ማዶ ወደ ምዕራብ ተስፋፋተው ነበር። ኦሮሞዎች ወደ ጊዜ ማዶ ሲስፋፉ መጫው፣ ገበቱ፣ አጋዲ፣ ካባ፣ ዳሞታ፣ ወረሳ፣ ጋንቃ፣ ካገቺ፣ ማሉ፣ ቡሳሌ፣ ኩጥጉ፣ ኮሞና መጀንጀር የሚባሉ ህዝቦች ይኖሩ ነበር ይባላል። እነዚህ ህዝቦች በሃደት የኦሮሞን ማንነት ቢይዙም ጥቂቶቹ ግን የድሮ ማንነታቸውን እንደጠበቁ በደምሳ፣ በእንገር፣ በብርብር፣ በዲላና በአባዩ ወንዞች ተላማ አካባቢዎች ይኖራሉ። ዳሞታ የኦሮሞን ማንነት ወስኗል። አሁን ዳሞታ የሚባለው ስም በወለጋ በጎሳነት የሚታወቁና በተለያዩ አካባቢዎች የተሰሩጩትን ይወክላል።

እንግዲህ ከጊዜ ማዶ መጫ ኦሮሞ የሚባለው የብዙ ጎሳዎች ስብስብ ወደ ምዕራብ ሲስፋፉ ካገኛቸው ጎሳዎች አንዱ ዳሞታ ነበር። አንዳንዴ በኦሮሞዎችና በዳሞታዎች መካከል ጦርነቶች ይካሄዱ ነበር ይባላል። በጦርነቱ ከተማረኩት የዳሞታ ህዝቦች የተወለዱት በነፃምቲ ውስጥ ደቡብ ምዕራብ እርጅ በሚባል አካባቢ ከኦሮሞዎች ጋር አብረው ይኖሩ ነበር።

እርጅ በሚባለው ደጋማ አካባቢ ከሚኖሩ ኦሮሞዎች ውስጥ በ1723 ዓ.ም አካባቢ ቃሊቲ ገለቡ የሚባል የአዳኞች መሪ አንድ በድን ይዞ አሁን ደምቢ ዶሎ ወደሚባለው አካባቢ ለአደን ይመጣል። የዱር እንስሳት በማደን ላይ እያሉ በዚያው አካባቢውን ያጠናሉ። በኦሮሞ የኢኮኖሚ ባህል ለስብት እርባታ የሚሆን ስፍራ የሚመረጠው ለምለም ሳር የሞላበት ስለሆነ ብቻ ሳይሆን ጨዋማ ውሃ (ሆራ) በብዛት መገኘቱ ወሳኝ ነበር።

እነ ቃሊቲ ገለቡ ከአደን ጎን ለጎን ባዩት የአካባቢው ለምንትና ውሃ ይመስላል። በጎሳ ጎርባ ተበሉ የተለየመ ውሃ (ሆራ) እንዲሁም ለከብቶች ተስማሚ የሆነ ምንጮች በሥጥራው ነበር።

¹ ስለ ዳሞታ ታሪክ History Of The Dayso Oromoo Of South western Wallaga Ethiopia From 1730 to 1696 frankfurt 1984 የሚለውን የዶ/ር ኒጋሶ 1፻፳ ሙጽ/፻፶፫፡ 177፻ 67-71 ተመልከቱ

አገሩ ወይና ደጋ ሆኖ ምቹ የአየር ፀባይ ነበረው። እነ ቃሊቲ ገለቡ ጥጥ ማምረትም እንደሚቻል ተገንዝበዋል።

ቃሊቲ ገለቡ የአደን ቡድኑን ይዞ አካባቢውን የበለጠ ለማየት በማሰብ፤ በሰሜን ምስራቅ የሚገኝ አንድ ጋራማኦ የሚባል ተራራ ላይ ይወጣል። ከምስራቅ ዳገት ዳገቱን እየታከከ ነበር ወደ ተራራው የወጡት። ጋራማኦ ላይ ቆመው ቁልቁል አካባቢውን ሲቃኙ እስከ ቦርጣ ወንዝ ድረስ ያለው ጫካ ወለል ብሎ ታያቸው። ከጫካው መካከል ላይ ባለ መስክ ደግሞ ብዙ የክብት መንጋ ሲርመሰመስ ያያሉ። የሚገርመው ቀርበው ሲያይዋቸው ግን ከብቶች አልነበሩም። በለምለሙ ሳር ላይ የጠበደሉ የጎሽ ኮርማዎች ሲጎማሉት ነበር። የጎሽ መንጋዎች!! ቃሊቲ በሩቁ ፈረሱ ላይ ተቀምጦ ይህን መንጋ አይቶ በመገረም፤

«gorbaa daansee! gorbaa daansee! Daansee abbaassaa! gorbaa daansee! Fakkaatakaa ijoollee!» አለ።

«ጎርባ» በኦሮምኛ የክብት መንጋ ማለት ሲሆን «ዳንሳ» ደግሞ የሚያምር ነገር እንደ ማለት ነው። በአጠቃላይ ስንተረጉመው «እነዚህ የሚያምሩ የአባቱን ክብቶች ይመስላሉ!» ማለቱ ነው። ከጋራማኦ ወደ ጎሽ መንጋው ወርደው በመሄድ አንድ ጎሽ ከገደሉ በኋላ ለማስታወሻ ያህል የጎሽ ቀንዶችና ጭራ ይዘው ይመሰላሉ።

እንደሚባለው አሁን ደምቢ ዶሎ የምትባለው ከተማ ቃሊቲ ገለቡ በተጠቀመው ቃል መሰረት «ጎርባ» ትባል ነበር። በአካባቢው የተገኘው ሆራም «ሆራ ጎርባ» ተብሎ ተሰየመ።

ቃሊቲ ገለቡ በስፍራው ምልክት አድርጎ ወደ ሀገሩ ቢመለስም አረፍት ሊያገኝ ግን አልቻለም። እነዚያ የሚገኙበት ምንጮች፤ ለምለሙ ሳርና የጋራ ማኦ ተራራ እንዲሁም የአባቱን ክብቶች የሚመሳሰሉት ጎሾች ታወሰሱት። በዛ ላይ አካባቢው ጥጥ ለማምረት ምቹ የሆነ አየር አለው። ከምንም በላይ ደግሞ የሚወዳቸው ክብቶቹን ለማርባት የተመቻቸ ነበር። ከዚያም ጊዜን ሽክፎ ከብቶቹን እየነዳ፤ ከነቤተሰቡ ጎርባ ዳንሴ ብሎ ወደ ሰየማት ውብ አካባቢ መጣ። ቃሊቲ ከዳኤ ጎሳዎች ዶዩ ከሚባለው ክፍል ነው።

ወደ አካባቢው በመጣ ጊዜ አብረውት ከነበሩ ሚስቶቹ ውስጥ በመጨረሻ ያገባትን ይዞ ነበር። አንዲት ሴት ልጇም አብራው ነበረች። ሌላው ከቃሊቲ ገለቡ ጋር አብሮ የመጣው ከዳሞት ተማራኪ ቤተሰቦች አንዱ ሲሆን ጠፍሮ ይባላል። ለቃሊቲ ገለቡ ቤተሰብ አገልጋይ ነበር። ጠፍሮ ሰዩ አሮሞዎችና ዳሞታዎች ባደረጉት ቦርነት የተማረከ የዳሞታ ጎሳ ተወላጅ ነው።

በመጀመርያ የሰፈሩት ጋራማኦ ተራራ አካባቢ የዶዩ ጎሳ በሰፈረበትና ዶዩ በሚባል ቦታ በተሰየመው መንደር ነው። የአካባቢውን የተፈጥሮ ውበት እያጣጣሙ መኖር ይጀምራሉ። ዶዩ የምድር ገነት ነበርና ችግር አልገጠማቸውም። ጠፍሮ በታማኝ አገልጋይነት ከቃሊቲ ገለቡ ቤተሰቦች ጋር በፍቅር እየኖረ ሳለ ከቃሊቲ ሴት ልጅ ጋር መላመድ ይጀምራል። መላመዳቸው ያመጣው መጎነታተል ወደ ድብቅ ፍቅር ያድጋል። ሁለቱም በድብቅ የፍቅር አለም ውስጥ ችግር ብለው ይወድቃሉ። በዚህ መሃል የቃሊቲ ሴት ልጅ ከጠፍሮ አረዝባች። ነገሩ እስደንጋጭ ነበር። የጠፍሮ ቁመናና ሰፊ ደረት እንዲሁም ጥንካሬ በፍቅር ቢያንበረከብትም ጠፍሮ ለቃሊቲ ቤተሰብ አገልጋያቸው ነበር። በዚያ ላይ ሴት ልጅ ሳታገባ ማርገሟ በዚያን ጊዜ በአካባቢው የተወገበ ነገር ነበር።

ጎረቤቶች ማንሾንሾክ ብቻ ሳይሆን አገረመረመ። «የቃሊቲ ገለቡ ልጅ ባል ሳታገባ አረዝባች!» እየተባለ በሰፊው ተወራ። በኦሮሞ ባህል ሴት ልጅ ባህሏንና ድንግልናዋን ጠብቃ የመኖር ትልቅ ሀላፊነት አለባት። አስበው፤ ይሄ ጥብቅ ባህል ባለበት ማህበረሰብ መሃል ያለ ጋብቻ ማርገዝ የሚያመጣውን የስነ-ልቦና ቀውስ። «ቃሊቲ ምን ይላል? ቢቃ ገደላት! አዋረደችው እነሆ» ሲባል ከረመ... ቃሊቲ ግን ይሄን ጉዳን ሲሰማ ምንም ሳይል ዝም አለ።

ሴት ልጅ ከወለደች በኋላ የልጅ ልጁን ልክ እንደ ልጅ አሳደገው። ስሙንም ገምገም አለው። ማጉረምረም ማለት ነው። በልጁ ስም የጎረቤቶቹን ማጉረምረም ለመግለፅ ነበር። ገምገም እዚያው እያቱ ቃሊቲ ገለቡ ጋ አደገ። ከጎረመስ በኋላ አግብቶ ቤተሰብ መሰረተ።

ሌላው በኦሮሞ ባህል ውርስ የሚተላለፈው ለወንድ ልጅ ነው። ሴት ልጅ አትወርስም፤ በባለቤትዋ የውርስ ሃብት ትኖራለች

እንጂ። እናም የቃሊቲ ገለቡ ሴት ልጅ ውርስ ማግኘት ስለማትችል ላታገባ የተወለደው ልጇም የሚወርሰው ጉበረት አልነበረም። ሆኖም ግን የቃሊቲ ልጅ፤ ጉምጉም እንብቶ ቤተሰብ ሲመሰርት ስጦታ ተሰጠው።

ጉምጉም በስጦታ የተሰጠው መሬት ከጋራማእ ተራራ ትንሽ ራት ብሎ የሚገኘው ለም መሬት ነበር። ጉምጉም እዚያው ለፍሮ መኖር ጀመረ፤ ብዙ ልጆችም ወለደ። ቤተሰቦቹም እንዲህ እንዲህ እያሉ በቤ፤ የእኔም ዘር እንዲህ ይጀምራል።

«ዶ/ር ነጋሶ ትረካቸውን አቋርጠው በሃሳብ ነገዱ። አይኖቻቸው ፍጥጥ ብለው፤ ሃሳባቸው ወደ ጋራማእ ተራራ የጊሊት ይዟቸው አንደነገደ ያሳብቁ ነበር።»

...እና ከጉምጉም ቤተሰቦች ውስጥ የቲስ ጊዳዳ ሶለን ቤተሰብ አንዱ ነው። አሁን ወልደውና ተዋልደው ብዙ ናቸው። እዚህ አዲስ አበባ እንዲህ ብዙ አሉ። ከጉምጉም ቤተሰቦች የሶለን፤ የበቺ፤ የአፈሩ ቤተሰቦች ይገኙብታል። ያ አካባቢ የጉምጉም ስለሆነና ጉምጉም የዳሞታ ተወላጅ ስለነበር አካባቢው የዳሞታ መሬት ይባላል። አካባቢውም የሃሊታ መሬት ነውና ዳሞታ የሃሊታ ንኡስ ከፍል ነበር። በዚህም ምክንያት ነው የኔ ጎሳ አካባቢ ሃሊታ ዳሞታ ተብሎ ይታወቅ የነበረው።

እስቲ ከኔ የልጅ ልጅ ጀምረን እንቁጠር። ጃለሌ ሴት ልጅ ናት። ልጇ ሲሳይ ይባላል። ሲሳይ-ጃለሌ-ነጋሶ-ጊዳዳ-ሶለን-ዚዳሩ-በቺሉ-ጉምጉም፡ጠፍሮ-ዶርዶት-አላሞ-ሁራ-ጥተዮ (ከሁራ ተጥሎ የነበረውን ስላላወቁት ይመስለኛል ጥተዮ ያሉት) ጥተዮ ማለት ፈጣሪ ማለት ነው። እንግዲህ የትውልድ ሀረጌ ይኒ ነው። ጠፍሮ የኖረው በ16ኛው ክ/ዘመን ይመስለኛል።

ጠፍሮ የኦሮሞ ቃል አይደለም። እና ቋንቋው የየትኛው ቋንቋ ቤተሰብ ነው ስንል ኦሮምኛ እንዳልሆነ እንገምታለን። ከዚህን ማጂ ዞን ሞና ከተማ፤ ከሚዞን ተፈሪ ወደ ዞንጋ ስንመጣ በስተግራ ካሉ ትላልቅ ተራሮች አንዱ አላሞ ይባላል። አላሞ የጠፍሮ አያት ነው። ዳሞታ የሚባለው ከነፋ ህዝቦች ጋር ግንኙነት አለው። ጠፍሮ የዳሞት ቤተሰብ ነው። የተገባው ደግሞ ከኦሮሞው ቃሊቲ ገለቡ ልጅ ጋር ነው። ዳሞታዎች ከኦሮሞዎች ጋር እየተጋቡ በኦሮሞ

ባህል መኖር ጀምረው ነበር። በዚህ ሂደት ነው ዳሞታዎች የኦሮሞን ማንነት የወሰዱት።

ንግግራቸው በትዕቢት አንድ ትዝታ ሚረብኝ። እንደ ሰርገኛ ጤፍ ተሰባጥረን በአንድነት የመኖራችን ሚስጥር ይሄ ይሆን? ጋብቻ ሰብጥሩን አሳምኖታል። በስራ አጋጣሚ አምቦ ከተማ በነበርኩ ጊዜ ወሌ ጊዳ የተባሉትን የኦሮሞ አባት ነበር ያስታወስኩት። አምቦ ከተማ በ1994 ዓ.ም አግር ጥሉኝ አንድ ሰብሰባ ላይ ተገኘው። ሰብሰባው የከተማዋን ነዋሪዎች ለማወያየት ታስቦ የተዘጋጀ ነው። ብሄርተኝነት የተንፀባረቀበት የጦፈ ክርክር ነበር። የሀገራው ተወላጆች እየተነሱ የሌላ ብሄር ተወላጆችን «አንፈልጋቸውም!» የሚል አስተያየት ይሰጡ ጀመር።

ወሌ ጊዳ የተባሉት የኦሮሞ አባት ፈታቸውን ከስክሰው ብድግ አሉና «አንዴ!» ብለው ጀመሩ። «አንዴ! ተው እንጂ! እስቲ ከናንተ መካከል አንድ እፍኝ ሰርገኛ ጤፍ ሠጥቼው ለያይቶ የሚሰጠኝ ማነው?» ዙሪያ ገባውን ቃኝ። ፀጥታ ሰፍኖ ነበር። «እንግዲያስ የኢትዮጵያ ህዝብ እንደ ሰርገኛ ጤፍ ነው። ማንም አይለየውም» ብለው ተቀመጡ። ጭብጨባ ተከተላቸው።

የዶ/ር ነጋሶ ትረካ ቀጥሏል።

...ወደ አካባቢው የተስፋፋ ኦሮሞዎችና ዳሞታዎች ክሌሉች የአካባቢው ህዝቦች ጋር ተጋብተው ተደብደቀዋል። ለምሳሌ የእኔ አያት ሶለን ያገቡት ከሶተሉ ጎሳ ነው። ከዚህ ጎሳ አንዱ በብርብር ቆላማ አካባቢ ይኖሩ ከነበሩ የ«ያንቦ» ህዝቦች ነው ያገባው። ይሄን የነገሩኝ የሴት አያቱ ናቸው። ሴት አያቱ እንደነገሩኝ አባታቸው ኦሮሞ ነበሩ። ሆኖም በዘራቸው ውስጥ ያምቦ ሊጋ (የወንዝ ያምቦ) እንደነበረባቸው አልደበቁም። (በድሮ ጊዜ የደምቢ ዶሎ አካባቢ ኦሮሞዎች፤ ኦሮሞ ያልሆኑትን መጃንጅሮችን ወይም አኝዋቦችን በአጠቃላይ «የምቤ» ይሏቸው ነበር። ይህ አጠራር ዛሬ ቀርቷል። ኦሮሞዎችም ድሮ «ጋላ» ሲባሉ አማሮች ደግሞ «ሲዳመ» ይባሉ ነበር። እነዚህ የድሮ አጠራሮች የንቀት ስሜት አላቸው።)

በዳሞታ አካባቢ ሁለት ትናንሽ ጆረቶች አሉ። እነዚህ ጆረቶች ቁልቁል ተንደርድረው ሚጤ ወንዝ ይገባሉ። ሚጤ ሀይሉን አጠራቅሞ ከብርብርሳ ወንዝ ጋር ይወዳጃል። በስተምእራብ ቦርጣ

የሚባለው ወንዝ በቦክሱ ሌሎች ገባሮቹን እየተቀበለና እየፍለለ ይመጣና፤ ሰከ የሚባል ወንዝ ይፈጥራሉ። በሌላ በኩል ደግሞ ብርብር ከምስራቅ ይመጣና ብርብርሳንና ለኩን ይዞ ወደ ባሮ ይገባል። ባሮ ወደ ሶባት ይገባል። ሶባት ወደ ጎጭ አባይ ገብቶ ካርቱም ላይ ከጥቁር አባይ ጋር ተቀላቅሎ ትልቁ አባይ ይሆናል። ትልቁ አባይ ወደ ሜዲተራንያን ባህር ይገባል። ዳሞታ በሚጠራ በቦርጣ ወንዝ መካከል ትገኛለች። እንዲህ በተፈጥሮ ውበት የሸበረቀችው መንደር፤ ተራራና ሜዳ ከወንዞች ጋር ተዳምረው ሀብር የፈጠሩባት ቦታ ናት።

ዓይነ-ሰውረ ቁስ

«ዶ/ር ኒጋሶ የአባታቸው ልጅ ናቸው። በአባቸው ነው የወጡት። የኒጋሶ ሰብዕናና ባህሪያ ከቁስ ጊዳና የተወረሰ ይመስላል። ገና በእምስት ዓመታቸው ዓይነሰውር በመሆን የሀይማኖትን ከባድ ፈተና የተቀበሉት ጊዳና፤ ከልመና ወጥተው የታወቁ ቁስ ሰባኪ ለመሆን በቅተዋል። በቁስ ጊዳና ሰብዕናና ብርታት የተደመሙ የውጭ አገር ቤቶች ታሪካቸውን ፅፈው አሳትመውላቸዋል። የእኚህን ዓይነሰውር ቁስ ታሪክ በጨረጃታ ለመዳሰስ የተነሳሁት በአባቸው ውስጥ ልጃቸውንም ማየት እንችል ይሆናል በሚል ሃሳብ ነው።»

የዶ/ር ኒጋሶ አባት ቁስ ጊዳና ሶላን የታወቁ የፕሮቴስታንት ቁስ ነበሩ። የጤተል ቤተክርስቲያን መስራቾች ውስጥ ግንባር ቀደመ ናቸው። በተለያዩ ክፍላት ሀገሮች እየተዘዋወሩ ወንጌል ከመስበካቸው በፊት ግን በባላም ከባድ ውጣ ውረዶችን አልፈዋል - ቁስ ጊዳና ሶላን።

² ዳሞታ ተራራ የተፈጠረው ጥንት በተከለተው አሳተ ገጥራ የገዳታ ላይሆነ እንደሌለ ጥናቶች ያመለክታሉ። የተራራውን በሚያስተላለፉት በመሆኑም ዘመን ገናና ከነበረው ከዳሞት መገንባት ጋር ትስስር እንደነበረው እንደገና መረጃዎች ይጠቁማሉ። ዳሞት በወላይታ የጊንጎ ትልቁ ተራራ ሲሆን፤ ለሁለቱም አካባቢዎች ግልል ሆኖ ይገለጻል። የተራራው የላይኛው ግዳና ፍሰራታዊ የታችኛው ከፍል ከጥንታዊ የወላይታ መገንባት መናገሻዎች እንደ እንደነበር ይታወቃል።
ከወጥ ደገጋይ ተፈልፋለው ባግረ ባህላዊ ፖስታልና ተጠብቀው የተተከሉ የጥንታዊ ስልጣን አገራ ገዳና የሆኑ ደገጋዎች ከሞት ወይም ለዳሞት በዳሞት ፍላጎት ጎን ይገኛሉ። ነፃነትን ለየር ያለው ዳሞት ተራራ ስንሰለት ሶዶ ከተማን ያደብብ፤ በደቡብ ፍሰራትና በደቡብ ፍላጎት በኩል ቁልቁል የጊያይ ሲሆን በ1887 ዓ.ም ጥንታዊ የትድመ ሶዶ ግልል (ዳልባ) የተቆረቆረው በዚህ ተራራ ፍሰራታዊ ክፍል ነበር።
የትድመ ሶዶ ደገጋ የገገት ከከበ፤ 2000 ከሚል መጽሐፍ - ገጽ 25

በመጀመርያ በቁስ ጊዳና የሀይማኖት ውጣ ውረድ የተደነቁ የውጭ ሀገር ቤቶች የሀይማኖት ታሪካቸውን በእንግሊዘኛ ፅፈው አትመጥታሉ። ከብዙ አመት በጎላ «የጨለማ ሌላኛው ገፅታ» የሚለው ግሉታሪካቸው ወደ አማርኛ ተመልሶ ተተረጎመ። እኚህ የአማርኛ ትርጉሙን እግኝቱ አንብቤው ነበር። ታሪካቸው በጨለማ ውስጥም እጥብቀን ከፈለግን ብርሃን እንደምናገኝ የሚጠቁም መልዕክት ያዘለ ነው።

የአይነ ሰውረ ወንጌላዊ ቁስ ጊዳና ሶላን መፅሃፍ እንዲህ ሲል ይጀምራል። «... የተወለደኩት ከደምቢ ያሉ ውጣ ብላ በምትገኘው የሶተሎው መንደር ነው - በጥር ወር በ1890ዎቹ ውስጥ። አባታችን በርካታ ልጆች የወለዱ በሆንንም አዲሱን ህፃን በደስታ ከመቀበል ወደ ጎላ አላለም። አቶ ሶላን እንደ መንደሩ ልማድና ወግ ታዋቂ ከከብ ቆጣሪ ዘንድ ሄደው የተወለደልንን ወንድ ልጅ ማን ልበለው?» ሲሉ ጠየቁት። የመንደሩ ታዋቂ ከከብ ቆጣሪም ህፃኑ የተወለደበትን ቀንና ሌሎችን ነገሮች አስልቶ «ይህ ልጅ የተወለደው በለቅሶ ቀን ስለሆነ ጊዳና ብለህ ጥራው። ለሰዎች ሁሉ ሲያለቅሰ ይኖራልና» ይላቸዋል።

የቁስ ጊዳና ቤተሰቦች ደስታ ግን ብዙም አልቆየም። ጊዳና የአራት አመት ብላቴና ሳሉ ቤተሰቡ ላይ ከባድ ሀዘን ወደቀ። የሀይማኖታቸው የጨለማ ክፍል ጀመረ። ወደ ምድረ ኢትዮጵያ ስተት ብሎ የገባው የፈንጣጣ ወረርሽኝ ቤተሰቡን ይፈጀው ገባ። መላእክ ሞት የአቶ ሶላንን ልጆች አንድ በአንድ መውሰድ ጀመረ። በሳምንት ውስጥ ሰባት ወንድና ሌት ልጆቻቸው ሞቱ።

ብላቴናው ጊዳና «የጨለማ ሌላኛው ገፅታ» መፅሃፍ ላይ እንደተረከት፤ ከሁለት ታላላቅ ወንድሞቻቸው ጋር ሳር አጨዳ ውለው ሲመለሱ ብርቱ የሆነ ትኩሳት በመሳ አካላቸው ላይ ይወርድባቸው ጀመር። ከዚያ በጎላ የሆነውን አያውቁም። ከሰድስት ወር በላይ እንደ በድን ተኝተው ከረሙ። ጠቀሱ በገለባ ተቦ ወደ አፋቸው እየገባ ነበር ነፍሳቸው የቆየቸው። ሰውነታቸው በቀስል ነዳ ነበር። ግን መላእክ ሞት ነፍሳቸውን እንደ ወንድሞቻቸው መውሰድ አልተቻለውም።

³ «የጨለማ ሌላኛው ገፅታ» በ2000 ዓ.ም የታተመ ተርጓሚ ገጣግ በስነ ልቦና ጥናት ገጽ 244

ከብዙ ወራት በኋላ ጊዳዳ እንደተሻሻለው እንደ ቀድሞው ተንደርድረው ወደ ውጪ በመውጣት አካባቢውን መቀናት ፈለጉ። የናፈቀቸውን ሜዳ፣ ተራራና ወንዝ... ግን ማየት አልቻሉም። አይኖቻቸው ማየት ተስኖአቸዋል። ገና በአምስት አመታቸው ማየት የተሳናቸው ሆነ።

በልጆቻቸው ሞት ሀዘናቸው የበረታው አባታቸው የቀረውን ልጃቸውን አይኖች ያበራል የተባለ 'አዋቂ' ዘንድ ሁሉ ሄዱ። ገንዘባቸውን ከመጨረስ ባለፈ የጊዳዳን አይኖች ማብራት የቻለ 'አዋቂ' አልነበረም። መከራ እንደ ምርግ የተሟነባቸው ሶስት በሀይወት ብዙ መቆየት አልቻሉም። ከሶስት አመት በኋላ አረፉ።

ዘርቱው ጊዳዳ መከራቸው የዘላ ቢሆንም አስራ አምስት አመት እስኪሆናቸው አረም በማረም፣ ከሳር ቅርጫት እየሰሩ በመሸጥ ቤተሰቦቻቸውን ለመደገፍ ሞክሩ። ከዚያ በኋላ አባታቸው ቂስ ጊዳዳ የገጠማቸው ን ዶ/ር ነጋሶ እንዲህ ይተርካል።

...እስራ አምስት አመት ሲሞላቸው እንዲት ልጅ መጥታ 'ለምንደነው ቤት ውስጥ ቁጭ ብለህ ሰሌን የምትሰፋው? ሳር አጭደህ ወደ ገበያ እንዳትወስድ አትችልም። ለምን ወደ አርቶዶክስ ቤተክርስቲያን ሄደህ አትለምንም። እዚያ ለምነህ ገንዘብ ልታገኝ! የእግዚአብሔርንም ቃል ልትሰማ ትችላለህ' አለቻቸው። አባቸውም ምክሯን ተቀብለው በበአላት ቀን መለመን ጀመሩ። ሲሉ ያስታውሳሉ። ሆኖ አመት እስኪሞላቸው ለአምስት አመት ያህል ለምነዋል። (በዚያን ዘመን ላንቲም በአካባቢው ጥቅም ላይ አልዋለም ነበር። የሚገባዎቹት በጨው ነበር።)

ሆኖ አመታቸው ላይ ጊዳዳ ህይወታቸውን የሚቀይር አጋጣሚ ተከሰተ። ደምቢ ዶሎ ደርሶ የተመለሰው ወንድማቸው ግሪክ ያልሆነ ፈረንጅ መተዋወቁን አሳቸውም ቢለምኑት እንደ ሚያዝንላቸውና ጥቂት ጨው እንደሚሰጣቸው ይነግራቸዋል። ይህቸውም ይሄዳል። ግሪክ ያልሆነ ፈረንጅ የተባለት ዶ/ር ላምቢ ነበሩ። ለጊዳዳ ጥቂት ጨው ከሰጧቸው በኋላ ዘጸታ በእየሱስ ቢያምኑ እንደሚደኑ ይነግራቸዋል። ባለ ብሩህ ጭንቅላቱ ጊዳዳ ይሄ የሚያድነው እየሱስ ማነው? ብለው ይጠይቃሉ። ከዚህ በኋላም

መለመኑን እርግፍ አድርገው ተውት። ህይወታቸውም መቀየር ጀመረ። እንዴት?

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ስለ አባታቸው ብርቱነት ተናግረው አይጠግቡም። ስለ አባቸው ባሟወቱት ቁጥር መጀመርያ «ፓ» የምትል የአድናቆት ቃል ያስቀድሙና ከዚያ «አባቴ ጠንካራ ሰው ነበሩ» ብለው ይቀጥላሉ። አባታቸው ከልመና እንዴት እንደወጡ፣ እንዲሁም የታወቁ ቁስ የሆነብት አጋጣሚ እንዴት እንደተፈጠረ ላቀረብኩላቸው ጥያቄ እንዲህ ምላሽ ሰጡት፡-

የአሜሪካ ሚስጦናውያን በ1912 ዓ.ም ወደ ደምቢ ዶሎ መጥተው ነበር። ታሪኩ እንዲህ ነው። እ.ኤ.አ በ1917 ዓ.ም ደጃዝማች ብሩ ወ/ገብርኤል በአፄ ምኒልክ ቤተ-መንግስት ከልጅ እያሱና ከተፈሪ መኮንን ጋር ያደጉ ናቸው። እያሱ በቆየበት የመሪነት አጭር ዘመን ከቦታ ቦታ በመዘዋወር ኢትዮጵያን አዳርሷል። በአንድ ወቅት ልጅ እያሱ ጊዳሚ የሚባል ቦታ ይመጣል። ወዲያው የደጃዝማች ጆቲ ቱሉን ሴት ልጅ አግብቷት ይመለሳል። ሲመለስ ግን ዘፋኑ ተወርሶ ጠበቀው። ስልጣኑን በንግስት ዘውዲቱና በራስ ተፈሪ ተነጥቆ ነበር።

ደጃዝማች ጆቲ የልጅ እያሱ በትረ-ስልጣን መነጠቱን ሲሰማ ትንታግ ሆኖ «እንዴት የልጄን ባል ይደፍራሉ!» በማለት ከተት ሰራዊት ብለው ይሸፍታሉ። የደጃዝማች የመሸፈት ወሬ ጋራ ሽንተረር አቋርጦ፣ ንግስተ ነገስታት ዘውዲቱና ራስ ተፈሪ ጋ ይደርሳል። እናም ይሄን ተደፈርኩ ብሎ እምቡር ያለ ደጃዝማች እጁን ጠምዝዞ ለማስገባር ደጃዝማች ብሩ ወ/ገብርኤል ይላካሉ።

ደጃዝማች ብሩ ከተት ሀራዊት፣ ምታ ነጋሪት ብለው ጊዳሚ ይገባሉ። እነዚህ ሁለት ደጃዝማች እንደተፋጠጡ፣ አለም አቀፍ ወረርሽኝ የነበረው «Spanish flue» የተባለ እንፍሎዊዝ ይከሰትና ሰራዊቱን ይረፈርፈው ጀመር። በዚህ የተደናገጡት ደጃዝማች ብሩ ሰራዊታቸው ከማለቁ በፊት መላ ሲያፈላልጉ ጋምቤላን ይዘው የነበሩ እንግሊዞች ትዝ ይሏቸዋል። (በነገራችን ላይ እንግሊዞች ጋምቤላን የያዙበት ምክንያት ባሮ ሲሞላ በትንሽ መርከብ መሄድ ስለሚቻል ከአውሮፓ የሚመጡ ሽቀጦቻቸውን እንደፈለጉ ለማንቀሳቀስ ነው። እናም ጋምቤላን ይዘው የወንዝ ወደብም መሰረቱ።)

ደጃዝማች ብሩ ወዲያው እንግሊዞች አንድ ሀኪም እንዲልኩላቸው መልእክተኛ ይልካሉ። ወደ ኢትዮጵያ ገብተው ወንጌልን ለማስፋፋት ሞክረው ስላልተሳካላቸው ለሚሰዩናውያን ይሄ መልእክት ለአደላች ዜና ነበር - ወደ ኢትዮጵያ ለመግባት ጥሩ ሰበብ ነበረና። ስለዚህም ውለው ሳያድሩ «እኚ እንልካለን» አሉ። ሰራዊቱን ለማከም ወለል ተራራ አቅራቢያ፣ ደጃዝማች ብሩ ወደከተሙባት አውሳ የምትባል ሰፈር የመጣው ሀኪምም ላምቤ ነበር።

ዶ/ር ላምቤ የአሜሪካን ፕሬስቢታርያዊ ፐርቲስታንት ሚስቱን እባል ሆኖ በመከላከል ሱዳን በሚገኘው መለከል የሚሰዩን ጣቢያ የህክምና አገልግሎት እየሰጠ ሳለ ነበር ወደ አውሳ እንዲሄድ እንግሊዞች የጠሩት። በዚህም መሰረት ወደ ወለጋ መጥቶ የደምቢ ዶሎን ሚስቱን ጣቢያና በዚያ የሚገኘውን ሆስፒታል ከመሰረተ በኋላ ጉዞውን ወደ አዲስ አበባ ተጥሎ፣ ጉለሌ የነበረውን የራስ ተረሪ መኮንን ሆስፒታል (በኋላ ፓስተር ኢንስቲቲዩት የተባለው) አቋቋመ። መኖርያውም ዛሬ ላምቤ ጊቢ በሚባለው ቦታ ነበር። ዶ/ር ላምቤ ከፕሬስቢታንያን ሚስቶች ጋር ተጣልቶ የሱዳን እንቲሪየር ሚስቱን የሚባለውን ድርጅት አቋቁሞ በአዲስ አበባና በደቡብ ኢትዮጵያ ለረጅም ጊዜ ሰርቷል።

ዶ/ር ላምቤ ወዲያው እንደመጣ ከግብረ አበሮቹ ጋር በመሆን ለደጃዝማች ብሩ ሰራዊት ህክምና ይሰጣል። ህክምናውን ጨርሶ ሊመለስ ሲል «ለምን እዚህ እየኖርክ የህክምና አገልግሎት አትሰጥም?» ብለው ደጃዝማች ብሩ ጠየቁት። እሱም «እዚህ መጥቼ ብኖር ደስ ይለኛል። ነገር ግን ወደዚህ ስመጣ ወንጌል እንዳስተምር ፈቃድና የምኖርበት ቦታ እንዲሰጡኝ እለምንዎታለሁ» ይላቸዋል። እሳቸውም ስለውለታው ሲሉ ፈቀዱለትና ላምቤ ጊዘን ሸክፎ፣ ሌሎች ወንጌል አስተማሪ ሚስቶችናውያንን ይዞ፣ በሰጡት ደንቢ ዶሎ ደንቃ በሚባል ስፍራ የሚሰዩን ጣቢያውን ቆረቆረ።

የአባቱን ህይወት የተየረው አጋጣሚ እንዲህ ተከሰተ። ላምቤ የወንጌል ሰብክቱን አስፋፍቶ ነበር። በተለይም መድኃኒዓለም ቤተክርስቲያን አካባቢ የሚለምኑትን እየሰበሰበ ወንጌል ያስተምራቸዋል። አንድ ቀን እንዲህ አላቸው፡- «አሁን ያስተማርኳችሁን በሚቀጥለው ሳምንት አስታውሳችሁ ከነገራችሁኝ የምሰጣችሁን

አንድ ሲኒ ጨው ወደ ሁለት አሳድገዋለሁ። እየሱስም ያድናችኋል።

እየሱስን ለማወቅ የወንጌሉን ዱካ ሲከታተሉ የነበሩት ጊዳዳ፣ ካላቸው የተፈጥሮ ብሩህነት ጋር ተዳምሮ የሚስተካከላቸው ጠፋ። በየሳምንቱ የተማሩትን አስታውሰው ምንም ሳይገድፉ በመመለስ እጥፍ እጥፍ ጨው መውሰድ ጀመሩ። ያችንም ጨው ወደ ደምቢ ዶሎ ስኞ ገበያ በመውሰድ ይሸጧቸዋል። እኚህን ትጉህ ሰው ሲከታተሉ የነበሩት ዶ/ር ላምቤና ኃደኞቻቸው በትምህርት አቀባበላቸው በመደነት «ይህን ወጣት ብናስተምረው ጥሩ የወንጌል መምህር ይወጣዋል። ሌሎችም እሱን አይተው ይመለሳሉ። በተጨማሪም እኛንም ይረዳናል» ይላሉ። እናታቸው አምራ አብረዋቸው ለመምጣት እልፈለጉም ነበርና ሚስቶቻቸው ጊዳዳን ብቻቸውን ወደ ግቢያቸው በመውሰድ፣ ገንዘብ ከፍለው በአቶ ነገሥ ቤት እያኖሩ ማስተማር ይጀምራሉ።

ለአሳቸውም ሲባል ከአሜሪካ የብራል ፊደል አስተማሪ መጣላቸውና የብራል አጠቃቀም ተምረው መጽሐፍ ማንበብ ጀመሩ። በዚህ መንገድ መፅሃፍ ቅዱስ አጠቁ። ቂስ ጊዳዳ ሶለን በፍጥነት ከተማሪነት ወደ ሰባኪነት ተሸጋገሩ። በኢትዮጵያ መፅሃፍ ቅዱስን በብራል የተማሩ የመጀመርያው ሰው ሲሆኑ እርምጃ፣ አንግሊዝኛ፣ አማርኛና ቤንችኛ ቋንቋዎችን መናገር ይችሉ ነበር። በተጨማሪም በእርሚያ፣ በደቡብና በጋምባላ በርካታ የቤቴል ወንጌላዊት ቤተክርስቲያናትን ተከለዋል።

ቂስ ጊዳዳ በወጣትነታቸው ወንጌል እየሰበኩ ከአቶ ነገሥ ቤተሰብ ጋር መኖር ሰለቻቸው። ይሄን የተረዱት ሚስቶችናውያንና የቅርብ ጊደኞቻቸው ተማክረው ልተረዳቸው የምትችል አመለካከት የምታውቅ ጨዋ ሴት መፈለግ ጀመሩ።

ፍለጋው ሰምሮ ከደንቃ ማዶ፣ አረንገማ ወንዝን ተሻግሮ ከራ ከሚባል መንደር፣ የኩራ ጎሳ የሆነች ዲንሴ ሾሊ የተባለች ወጣት ያገኛሉ። ከዚያም ከቂስ ጊዳዳ ጋር ተማክረው በደንቡ መሰረት ሽማግሌዎችን መርጠው አማላጅ በመላክ ልጅቷን ለልጃቸው ይጠይቁና ይላካላቸዋል።

«የእባትዎን ዘር ከቃሊቲ ገለቡ ልጅ ከተጋባው ጠፍሮ አልፈው እስከ ዋቶ ድረስ ዘርገደውልኝ ነበር። የእናትዎ የዘር ሀረግሰ?»

ዲንሴ-ሾሊ-ኢራ-ሰምቦቶ-ገዳ-ጉድሬ-ታርሚ...ይቅርታ እስከዚህ ድረስ ብቻ ነው የእናቱን የዘር ሀረግ የማውቀው። የሴቶች አያቶቹን የዘር ግንድም አላውቅም። ሰምሳሌ የአባቱ እናት አወራ አረዳ ራሱ እንደሚባሉ አስታውሳለሁ። የእርሞ ማህበረሰብ የወንድ የበላይነትና የበኩር ልጅ ውርስ አባታዊ ስርዓት የተንሰራፋበት ሰለነበር በልጅነታችን ስለ እናታችን እና ስለ ሴት አያቶቻችን የዘር ግንድ አልነገሩንም። ይልቅ ሌላ ታሪክ አስታውሰኝ - ሰምቦቶ ገዳ ስለ ሚባለው አስገራሚ ሰው።

ሞኝና ጀገናው ሰምቦቶ ገዳ

ከቅድመ አያቶቹ ውስጥ ሰምቦቶ ገዳ የሚባል ከደምቢ ደሎ ከተማ በስተደቡብ በምትገኘው ኩሬ በምትባል መንደር ይኖር ነበር። በፈረስ አርቢነት፣ ገሪነትና ጋላቢነትም ይታወቃል። ያልተገሩ ሌጣ ባዝራ ፈረሶች ጀርባ ላይ ቱብ ብሎ እየሸነፉ ልክ ሲያስገባቸው ያዩ ልጃገረዶች የገጠሙለት ግጥም የአካባቢው ጣፋጭ ዜማ ለመሆን በቃ።

«ሰምቦቶ ገዳ ፈርዳ ሌንጂሳ
ፈፈቶ ዳዳ ነኩጀልችሳ»

(ሰምቦቶ ገዳ ፈረስ ያላምዳል፤ በቅቤ የተዘጋጀ ፍትፍት ያምረኛል እንደ ማለት ነው።)

ታዳጊ ሳለሁ ወጣት ወንዶችና ልጃገረዶች ትከሻቸውን እየሰበቁ ይሄን ጥሎ ዜማ ሲጫወቱ አስታውሳለሁ።

ሰምቦቶ ገዳ የሚታወቀው በፈረስኛነቱና በሀይለኛነቱ ቢሆንም በልጅነቱ ገራገር ነበር። አባቱ ከሞቱና ታላቅ ወንድሙ አግብቶ ቤት ከለየ በኋላ ከእናቱ ጋር ሳር አያጨደ፤ እንጨት እየለቀመና ከብት እያገደ አደገ።

ዶ/ር ነጋሶ ስለ ሰምቦቶ ሲተርኩልኝ አንገታቸውን በአገራቸው እየወዘወዙና በጣም እየሳቱ ስለነበር «ከሌሎች ቅድም አያትዎችዎ

ታሪክ መነሳሳ ሰምቦቶ ገዳ እንዴት ሊመስጥዎት ይቻላል?» አልኳቸው ንግግራቸውን አጽርጼ።

ምን መሰለሁ... የእርሞ ሽማግሌዎች መንገድ ላይ ሲያገኙህ የመጠየቅ ልማድ አላቸው። የሞኝ ልጅ ነህ? ይሉኛል። እኔም የቀሰ ጊዳዳ እላለሁ። በዚህ አያቶቼም። እናትህስ? ይሉኛል። ዲንሴ ሾሊ እላለሁ። ሽማግሌዎችም አሉ... የሞኝ ሰምቦቶ ገዳ የኩሬዎች ዘመድ ነሃ! ይላሉ። በዚህ ምክንያት ሞኝና ጀገናው ሰምቦቶ ማን እንደሆነ የማወቅ ጉጉት አደረብኝና እጉቴን ኩምላ ሾሊን ጠየቅኩት። እጉቴም በልጅነቱ ስለሰምቦቶ ገዳ ድርጊቶች ይነገረኝ ነበር። በሳቅ ፍርስ እያልኩ ከልቤ እሰማው ስለነበረ እንዳንዶቹን አሁንም ድረስ አስታውሳቸዋለሁ።

«ሰምቦቶ እንድ ጊዜ እንጨት ለመቀረጥ መጥረቢያ ትክክው ላይ ተሸነፎ ሄደ፤ እንጨት ለመቀረጥ ሲል መጥረቢያውን አጣው። መጥረቢያዬ ጠፋብኝ ብሎ ወደ ቤት ተመልሶ መጥረቢያውን ቤት ውስጥ እና ውጪ ይፈልግ ነበር። ይህንን ያየች እናቱ «ምን ትፈልጋለህ?» ብላ ጠየቀችው። «መጥረቢያዬ ጠፋቶብኝ ነው» አላት ሰምቦቶም። «ምነው መጥረቢያህ ትክክህ ላይ አይደለም እንዴ» ብላ አነቃችው። እሱም እያዘነ ወደ እንጨት ቆረጣው ተመለሰ ይባላል።

አንድ ጊዜ ደግሞ ጥትምት አካባቢ ሰምቦቶ ገዳ ከእናቱ ጋር የጤፍ ማሳ ለማረም ይሄዳል። የጤፍ ማሳ ሲያይ የመጀመርያው ነበር። አረም እየነቀሉ እያለ ድንገት ንፋስ የጤፍን ዛላ ከላይ ታች ሲያምሰው የሚፈጥረውን ማዕበል መሰል ነገር ያያል። «እንዴ የእናቱ ጤፍ ወንገ ሳይገባ ላስቀመው። ብሎ በዱላው «ቀም! የት አባክ ልትሄድ ነው?» ብሎ ጤፍን ደበደበው ይባላል።

ማታ ማታ እናታችን ምግብ እስኪያዘጋጅልን ድረስ እኛ ልጆች በእሳቱ ዙሪያ ቁጭ ብለን ብዙ አይነት ጨዋታ እንጫወታለን። «ሀሳ! ሀታ! ሀቦንቲን! ቲንቲን... ቶቶ! ለሞዬ... ቶቶን ተዘ» እና ሌሎችንም። ታሪክ የሚያውቅ ደግሞ ታሪክ ያወራልናል። ሰምሳሌ አሁኑ ጣይቱ መላልሳ የምትተርክልን «እቤ ያወራልናል። ሰምሳሌ አሁኑ ጣይቱ መላልሳ የምትተርክልን «እቤ ጀርማ ገድ ጭስ» እና «ፖሊክ» አንኩፈ ነቀብ» የሚባሉ አሳዛኝ ታሪኮችን ነበር። ግን ሁላችንን የዘለጠ የሚያስቀንና በተደጋጋሚ እንዲነገሩን የምንወተውተው የቅድመ አያታችንን የሰምቦቶን ታሪክ ነበር።

አገራችን ከምሳ ስለ አንድ ነገር ነግረው ካላቸን በኋላ ደግሞ ሌላ ይነግሩናል። አይርክማቸውም። እሳቸው ስለ ሰምቡቱ ከነገሩን አንድ ሁላቱን ልጄምርልሁ።

አንድ ጊዜ ሰምቡቱ በጎችን ወንዝ አጠገብ ሣር ሲያበላ አንድ ነብር አንዷን ግልገል በላበት። ይኸኒ የሰምቡቱ ፍየል በርግጋ ወደ ቤት ገባች። ታዲያ የመንደሩ ሰው እየተሟሟኝ ነበሩን ለመግደል ወደ ጫካ ሲርጥ ሰምቡቱ ግን ቤት ገብቶ እየሙኸች የገባችውን ፍየል «የወንድሜ በግ በነብር ስትበላ አንፂ እንዴት ወደ ቤት ገባሽ?» ብሎ ደብድቦ ገደላት።

አንድ ጊዜ ደግሞ የዘንጋዳ ማሳ መካከል በተሰራ ቁጥ ላይ ወንጭፋን ይዞ ግራሳ ሲያባርር ይቆይና ማስወንጨፍ ትክት ሲለው ይቀመጣል። ይኸኒ አንዲት ወፍ ተደብቃ እሸቱን ስትጠቀም ያዩ አንድ ሰውዬ «አንተ ልጅ አታባርራትም እንዴ?» ይሉታል። ሰምቡቱም ፈጠን ብሎ «አይ ይጠራቀሙ ብዬ ነው» ብሎ አስቋቸዋል።

አንድ ወቅት የእናቱ ጎጆ ይወድቃል። በአካባቢው በደቦ ቤት መሰራት የተለመደ ቢሆንም የሰምቡቱን እናት ግን የሚተባበራቸው ይጠፋል። አንድ ቀን ማታ እናቱ ከፋኛ ተክዘው ያየው ሰምቡቱ «ምን ሆነሽ ነው?» ይላቸዋል፤ እናቱም «አዬ ልጅ ቤታችን ላያችን ላይ እየወደቀ ነው። የመንደሩ ሰዎችም በደቦ ስሩልኝ ብላቸው እምቢ አሉ» ይሉታል። ሰምቡቱ አስቦ . . . አስቦ «በይ ነገ በማለዳ መጥረቢያዬን ይገሮ የዘንባባና ዝግባ ዛፍ ከሞላበት ቆላ አወርዳለሁ። አንቺ ለሶስት ቀን የሚባቃኝን ሰንቅ እዘጋጃልኝ» ይላቸዋል። ግራ የተጋበት እናቱ «ከዚያስ?» ይሉታል። «ከዚያማ በሶስተኛው ቀን እራ ብለሽ ጨኪና 'ልጅ ወደ ቆላ እንደወጣ ቀልጦ ቀረ። የበላው ጀብም አልሙኸም' ብለሽ እዬ በይ። ከዚያ እኔን ፍለጋ ይመጣሉ» ይላቸዋል። እናቱም ስንቁን ያዘጋጃለትና በማለዳ ራሱን አሻሽተው ይሸኹታል። ልክ እንደተባለት በሶስተኛው ቀን ማለዳ ጨኪታቸውን ያቀልጡታል። የከራ መንደር ቀውጦ ሆነች። በቅዕስት መንደርተኛው ያችን የዘመመች ጎጆ እንደ ንብ መንጋ ወረራት። «ምነው!... ምነው?» አሉ መንደርተኞች እየተቀበሉ «ሰምቡቱ ገዳ ቆላ ወርዶ ጠፋ» አሉ እናት፤ ወዲያው ፍለጋው ይጣጣፋል። ሰምቡቱ ረፍርፎ የከመረው የዝግባ ግንዲላ ላይ ጋደም ብሎ

አገኘት፤ ደህና መሆኑን ከጠየቁት በኋላ «እንኳን አንተ በጤና ተገኘህ እንጂ» ብለው የቆራረጠውን እንጨት ተሽከመውለት አሱን አስከትለው ወደ መንደር ተመለሱ። ለፍለጋ የመጣው ጎረምሳ ሁሉ ያንን ግንዲላ አሸክሞ ይመለሳል። ቤቱም ይሰራል።

በልጅነቱ ይፈፅማቸው በነበሩ የዋህ ተግባራት አስቂኝና ታዋቂ የነበረው ሰምቡቱ ገዳ፤ በጋላም በቆፍጣናነቱ፤ በፈረስ ግልቢያና መግራት ችሎታው በልጃገረዶች ግጥም እስኪገጠምለት ድረስ የታወቀ ጠንካራ፤ ተወዳጅና ጀግናም ሰው ሆኖ ነበር። ከዚያም አልፎ በመንደሩ የታወቀ ጠቢብም ነበር።

«አስቲ ስለ ወንድም አህቶችዎ ደግሞ ያሟውቱኝ። ለቤተሰብዎ ስንተኛ ልጅ ነዎት?»

እናቱ አስር ልጆች ነበር የወለዱት። የመጀመሪያዋ እና ስምንተኛዋ እሁቲ ብዙ ሳይቆዩ ነው የሞቱት። በሁለተኛነት፤ በሶስተኛነት እና በአምስተኛነት የተወለዱት እነ ጌዲዮን፤ ሳሙኤል እና ደመቅላ ግን አድገው ነው የሞቱባቸው። በሰማንያ አመቷ በመጋቢት ወር 2003 ከዚህ ዓለም በሞት የተለየችው ራሄል አራተኛ ልጃቸው ነች። ከነሳሙኤል ቀጥላ የተወለደችና በህይወት የቆየች ራሄል ስለሆነች የሰፈር ሰዎች ወላጆቿን «የራሄል አባት፤ የራሄል እናት» ብለው ይጠሯቸው ነበር። ደመቅላ አምስተኛ ልጃቸው ነበር። ቀጥሎ የተወለደው በሽግግር መንግስቱ ጊዜ በእንግሊዝ እና አየርላንድ የኢትዮጵያ አምባሳደር የነበረውና አሁን በህይወት የሌለው አምባሳደር ዶ/ር ሰለሞን ነበር። የዶ/ር ሰለሞን የታናሽ ታናሽ ሲስተር ፀሐይቱ ስትሆን አሁን ጡረታ ወጥታ ደምቢ ዶሎ እየኖረች ነው። ከፀሐይቱ ቀጥሎ እኔ ነኝ። የተወለድኩት በ1935 ዓ.ም. ጳጉሜ 3 ቀን ነው። እናቱ መውለድ አቁመዋል ተብሎ ስድስት አመት ከቆዩ በኋላ ታናሹ ወንድማችን ኤልሳኢ መጣ። እርሱም ጡረታ ወጥቶ አሁን ጊምቢ፤ ወለጋ እየኖረ ነው።

እኔ የተወለድኩት ከቶ በሚባል አካባቢ (ዛሬ የደምቢ ዶሎ መሀል ከተማ) በቤቴል ቤተክርስቲያን መንደር ነው። አባቴ ከጣልያን ወረራ በኋላ ነው በወንጌላውያን ስብስብ ተመርጠው አዲስ አበባ መጥተው፤ የቅስና ትምህርት ወስደው ቂስ የሆነው። ለራተኞች ሚስቶናውያን ሆስፒታል በሰሩበት ዳንቃ የሚባል አካባቢ በሚስቶ ኖች ግቢ ውስጥ ይኖሩ ነበር። ጣልያኖች ሲመጡ ሚስቶናውያን

ለቀቁ። ጣልያኖችም ግቢውን ለመታደሮች በመስጠት ከሚሰጡትም ጋር ይሰሩ የነበሩትን አባረሩ። አባቱ ከሚሰጥን ጊዜ ከተባረሩት ሌሎች ሰዎች ጋር ከዳንቀ ወደ ከቶ ሄደው መኖር ጀመሩ።

«ቀደምት አባቶች ልጆች የተወለዱበትን ቀን የመመዝገብ ልማድ አልነበራቸውም። እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ እንኳ የተወለዱት በታህሳስ ግርግር ነው፤ ወይም የድርቁ ጊዜ ነው አሊያም በወቅቱ የተካሄደ አንድ ጦርነት ጠቅሰው ወይም ክብረ-በዓላትን አስታከው ነው የሚናገሩት። እርሶ የተወለዱት በእርግጥ ጳጉሜ 3 ነው?»

እንደ አድል ሆነና ዶ/ር ዳርቲ የሚባል አንድ የአሜሪካ ሚስጦናዊ በእንደ ሌባ በተወጋ ሌሊት ነው የተወለዱት። ዶ/ር ዳርቲ ቤት ሌሊት ገብቶ በጨቤ ወግቶ ዕቃ የሰረቀውን ሌባ ለማውጣት በማግኘቱ አፈርሳታ ተወጥቶ ነበር። ሌባው በዛን ጊዜ የአካባቢው ገዢ የነበሩት የደጃዝማች ሽፈራው ባልቻ አሸከር ነበር ብለው አባቱ ነግረውታል። ጳጉሜ 3 ቀን 1935 ዓ.ም እንደነበር በዚህ ምክንያት ነው የታወቀው።

የሰማቸውንም ነገር አንስቼባቸው ነበር - ለምን ነጋሶ እንደ ተባለና ይህን ስም ማን እንዳወጣቸው ገለፁልኝ። ታሪኩ እንዲህ ነው።

ነጋሶ ይህችን ስም ከመተላለፋቸው በፊት ለሁለት አመት ትልቅ ረሀብ በሀገሪቱ ተከስቶ ነበር። በምድሪቱ ላይ እሸት ከታየ ዝናብ ከተርከፈክፈ ድፍን ሁለት አመት ሆኖታል። የሰማይን ምዕዋት ጠብቆ ለሚኖር እርሶ አደርና የከብቶቹን ጭራ ለሚከተል ሁሉ ትልቅ ጭንቅና ፍርሀት ነበር። በ1935 ዓ.ም ግን ሰማይና ምድር ታረቁ፤ መሬትም ቡቃያ አብቅላ እሸት ሰጠች። እናም የቀስ ጊዳዳ ጎረቤቶችና የቅርብ ጊደኞች ለተወለደው ህፃን እጅ መንሻ እሸት ይዘው መጡ።

ይሄ ብቻ አልነበረም፤ ጣሊያን በ1933 ዓ.ም ጓዟን ጠቅልላ ወጥታ ነበር። ቀስ ጊዳዳ በሚሰጥባቸው መወጋት ቢያዝኑም እንደ ጣልያን ስትወጣ የተረ ሌርትራዊ፤ በፊደሉ ዜና ሲያዳምጥ እሳቸውም አብረውት ሲያዳምጡ ነበር። ዜናው የሁለተኛው የአለም ጦርነት ማብቂያ መድረሱንና የጀርመን ጦር በሰሜን አፍሪቃ እየተሸነፈ መምጣቱን የሚያውቁ ነበር። በዚህ የሰላም ዜና

ተደሰተው ወደ ቤት ሲመለስ ደግሞ ወንድ ህፃንና እሸት ጠብቃቸው።

ቀስ ጊዳዳ ሶለን እንግዲህ ጣሊያኖችም ወጥተው ሰላም ወርዷል። ሁለተኛው የአለም ጦርነትም ሲያበቀ ነው። ታላቁ የሁለት አመት ርብዝም አለፈ።» እያሉ ወደ ቤት ሲገቡ፤ ቤተሰቡ

«እንኳን ደስ አለም፤ ወንድ ልጅ አገኘ» ይሏቸዋል። እሳቸውም

«አይ ልጅ ብቻ አይደለም ያገኘሁት፤ ሰላምም ነው። ብለው ጭሄ ህፃን ነጋሶ ይባል» አሉ። ነጋሶ ማለት ሰላምም (ነጋሰ = ሰላም-ም) ማለት ነው።

ልጅነቱ ማርና ወተቲ

ኒጋሶ ልጅነታቸውን ያሳለፉት በምቸት አይደለም። ለእግራችን ሽራ ሜማ እንኳን አልነበረንም የሚሉት ዶ/ር ነጋሶ! ለትምህርት ሲሉ ከወላጆቻቸው ቤት ወጥተው በየዘመድ አዝማዳ ቤት ተንክራቸዋል። የነጋሶ የልጅነት ህይወት በችግር የተሞላ ብቻ ግን አልነበረም። እሳቸውም «ልጅነቱ ማርና ወተቲ»ን አሳምረው ያውቁታል። ጣፋጭ የልጅነት ትዝታም አላቸው። «ጢሉ» የምትባለውን ጥቁርን ሳማችንንና ትኩስ ወተቲን አልረሳውም ብለውናል። ሌላውን የልጅነት ታሪካቸውን እያዋዙ ይተርኩልናል።

በእርሞ ባህል እናት ልጇን ከእንድ አመት ተኩል እስከ ሁለት አመት የምታጠባ ቢሆንም እኔ ግን ተሉ ጡት አልተወኩም ነበር። እናቱ ሲጨነቃቸው ጡታቸውን የሚመር የግራዋ ቅጠል ጨምቀው ቀበት፤ አሁንም አልተወኩም አልኩ። ብዙ ቆይቼ ነው ያቆምኩት። የአባቱ ታናሽ ወንድም ጋቢሳ ሶለን፤ አባቱ በጣሊያኖች በጅማ አባጅፋር ወህኒ ቤት ታስረው እንዳለ ይሞታሉ። እኛ ጋቢሳ ከመምታቸው በፊት ወ/ሮ ቦቤ ወዶን እግብተው ሁለት ሴት ልጆች የወለዱ ቢሆንም ወንድ ልጅ አልነበራቸውም። የጋቢሳ ታላቅ ቡላ የሚባሉ አጎቱም ከቦሌ ሁለት ሴት ልጆች ወልደው ነበር።

በባህሉ መሰረት ቤተሰብን የሚወክለው ወንድ ልጅ ነው። ስለዚህ ወንድ ልጅ በጣም ነበር የሚረዳለን። እናም ቦቤ ወዶ እኔን እንዲሰላሰረው ወላጆቼን ይለምናሉ። በዚህ የተነሳ ጡት መጥባት ባቆምኩበት ጊዜ ለቦቤ ተሰጠሁ።

...አስታውሳለሁ እናቱ ከክቾ ሰፈር ቁልቁል ወርደው፤ ዳገቱን ተሻግረው ወደ ሀለቃ ዳሞታ ሲሄዱ እኔ እያለቀስኩ ነበር።

...የእጎቼ ሚስት የዋራት ወር ቦቤ ወዶ ቤት መጥፎ እንደ ጀመርሁ የማስታውሰው... እ!... አንድ ጢሉ የምትባል ጥቁር ሳም ነበረች - ብዙ ወተት የምትሰጥ። ቦቤ ያችን ሳም ጠዋትና ማታ ሲያልዙ ከጎናቸው ቆሜ አጠብቀዋል። እሳቸው ግን አይሰጡኝም። በጋላ አንድ ቀን «ቁጭ» በል - ብለው እንደቀጥሰው ሰጡኝ። ከማንም በፊት ሁሉን ነገር የሚቀምሰው ወንድ ነሞ የዚያች የጢሉ ትኩስ ወተት እና ደስ የሚል ጠረን አሁን ድረስ ይታወሰኛል።

ከረምት ከረምት ደግሞ የበቀሉ እሾት ሲደርስ መጀመሪያ እኔን ነበር የሚያስቀምጡት። በባህሉ መሰረት ከብት የሚያርዱ ወንዶች ናቸው። ተብት ማረድ እንደችል ፈልገው ዶ/ር ሲታረድ ቢላ አስይዘው ዶ/ር እንዴት እንደሚታረድ ያሳዩኝ ነበር።

ሌላው የማስታውሰው ቦቤ ሁለት ረዳቶች ነበሯቸው - በጃላና ወርቅነህ የሚባሉ። ጠዋት ጠዋት ወደ ስራ ሲሄዱ ቆሜ ከእይኔ አስከሰው ድረስ አያቸው ነበር። ቤት ውስጥ ደሴ ንቢሳ የምትባል ሴት ልጅ ትንክባክበኝ ነበር። አያቱ አዎሪ አረዳ ቤታቸው ከቦቤ ቤት ጎን ነበር። ማታ ማታ ከቦቤ ቤት ጠፍቼ ወደ አዎሪ ቤት ስሄድ ንገፎና እርሳ ይሰጠኛል። (በነገራችን ላይ ዶ/ር ኒጋሶ አቤታቸው ቁርስ በራብዮቸው ገንፎ ይበላሉ። ገንፎ አሁንም እንደሚወዱ ነግረውኛል። ዶ/ር ኒጋሶ በልጅነታቸው ስጋ ሲበሉ ያማቸው እንደነበርና እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ ይጠሉ እንደነበር አሜራተውኛል። ብዙ ጊዜ ምሳ አብረን በልተናል። ሽሮ፤ ድብልቅ ሰላጣ /Mixed salad/ እና ጎመን ያዘወትራሉ።)

አያቱን ሁልጊዜ ይሄ ምንድነው? ይሄስ? እንደዚህ ማለት ምን ማለት ነው? ስላቸው ይሰለቻቸውና «ኸሁ!» ብለው በግጥም እንዲህ በማለት ይመልሱልኛል።

«እጂሊን ሀንዘክቱ፤

ነመ ጉዳ መሌ፤

ጉጌን ሰፈህንቲሉ፤

መሐ ጉባ መሌ» (ትርጉሙም «እርግብ መሬት ላይ አትቀመጥም - ዛፍ ላይ እንጂ፤ ልጆች አያውቁም - ትላልቅ ሰዎች እንጂ» እንደማለት ነው)

በቦቤ ቤት እየኖርኩ አንድ ቀን የበቀሉ ማላ ውስጥ ቀጭ ብዬ «ጋጋጋጋ» የሚል ድምፅ አስማለሁ። ስርጥ ሄድኩኝ። የአያቱ

ቤት አርጅቶ እየወደቀ ነበር። ይሄን ላይ የእያቲ ቤት እየወደቀ ነው ብዬ አኩታዬን አቀላጥኩት፤ ይሄን አስታውሳለሁ።

«የልጅነት ጊዜዎትን እዚያው አሳለፉ ወይስ ወደ ወላጆችዎ ተመለሱ?»

ጊዜውን አሳስታውሰውም እንጂ ወላጆቹ ጋ ተመልሻለሁ። እህቱ ራሄል እንደ ነገረችኝ እማማ ባቤ ቤት እያለሁ በጠና ታምሜ ነበር። ሊጠይቁኝ የመጡ እናቱ ክፉኛ ደነገጡ። በንዴትም «ልጅን ልትገለብኝ ነው!» አሉና ወደ ሆስፒታል ወሰዱኝ። ከዛ በኋላ ወደ እማማ ባቤ አልመለሱኝም። በቤታችን የማስታውሰው ታላቅ እህቱ ፀሀይቱ ቶሎ መራመድ ስላልቻለች ከእኔ እኩል ነው ያደገችው። ከፀሀይቱ ጋር ብዙ እንጫወት ነበር። ማታ ማታ እናታችንና ታላቅ እህቱ ራሄል ምግብ ሊያዘጋጁ ምድጃ ዙርያ እንቀመጥና ምግቡ እስኪደርስ ፀሀይቱ ታሪክ ታወራለች። በወቅቱ ፀሀይቱ ስለ እንጀራ እናት እና ፖለዮ የሚባል የግሪክ ታሪክ ትነግረን ነበር። የፖለዮን ታሪክ ከየት እንጅመጣቸው አላውቅም። የቃል ጨዋታዎችም ነበሩ። በዚህ ጨዋታ አካባቢህን ታጠናለሁ። አስታውሳለሁ ጨዋታው «ድንበር አልፈህ ፈልግ» የሚል ነበር። እንዴት ነው... እኛ አካባቢ ያሉ ጎረቤቶቻችንን ከብቶች አስመስሎ ስንት ቤተሰብ እንዳላቸውና የማን ቤት እንደሆነ መናገር ነበር። ለምሳሌ ወይፈን፤ ወይፈን፤ ጊደር፤ ጊደር ትላለሁ። ስንት ሰው አለ? ሁለት ወንድ፤ ሁለት ሴት አያልክ ቤተሰቡ ውስጥ ያለውን ሰው ብዛት ትናገራለሁ።

ቁጥርም እንማር ነበር። ቶኮ አንድ ጣት፤ ለማ ሁለት የፍየል ጡት፤ ሰዲ ሦስቱ የእሳት ጉልቻ፤ አፋር አራት የላም ጡት፤ ሰዲት ስምንት የውሻ ጡት እንዲህ አያልን ቁጥሮችን እንለይ ነበር። ስለ እንስሳትም እንማራለን። ስለ ልጅነቱ ሳስብ ሁሌም የማይረሳኝ... በልጅነቱ እናቱ ቤት ሳትኖር ንፋስ ባህር ዛፍን ሲያምሰው ድምፁ ያስፈራኝ ነበር። ይሄ ሁሌም ትዝ ይለኛል።

“የቤት ስም አልነበርዎትም?”

በልጅነቱ ስሜ ቦሾ ነበር። ቦሾ የሚለውን ስም ያወጡልኝ ባቤ ወደ ናቸው። ባቤ ከማግባታቸው በፊት ቦሾ ራሷ የሚባል ወዳጅ ነበራቸው። ወዳጃቸውን ለማስታወስ ነበር እኔን ቦሾ ያሉኝ። ይሄ መጠርያ ትምህርት ቤት እስከገባና ከዚያም በኋላ አገልግሏል።

«አሁን ደግሞ እስቲ ስለትምህርት አጅማመርዎ ይንገሩኝ?»

ትምህርት ቤት ሳንገባ ሀሙስ ሀሙስ ሚስጥናውያን የአካባቢውን ልጆች ይጋብዙን ነበር። የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክ፤ ፀሎት እና መዝሙር ያስጠነናል። «እባታችን ሆይ! በሰማያት የምትኖር...» እና «ቦካን ህን ሮዛ ትፋትፋ፣ ትፋትፋ... (ዝናብ ያብንባል ትፋትፋ)»... እያሉ ስንጃለታ... (እያሉ ስንጃለታ)» የሚሉትን ሚስጥና ማክ ጌራ ነበረች የምታስተምረን።

መጀመሪያ ሚስጥና ትምህርት ቤት አልገባሁም። ደምቢ ዶሎ የቤተል ቤተክርስቲያን ትምህርት ቤት ተቋቁሞ ስለነበር ስድስት አመት ሲሞላኝ እዚያ ገባሁ። በትምህርት ቤታችን የጉራጌ፣ የአማራ፣ የትግሬ፣ የኡርትራውያንና ሌሎችም ልጆቹ ነበሩ። ልዩነት አልነበረም።

ሀ ሀ ያስተማሩኝ አባቱ ናቸው። እኔን ብቻ ሳይሆን የልጅነት ጓደኞቼን እን ደገመኝ ዳቃ፤ ከፍሌ ወሰንን ፊደል አስተምረውናል። (በነገራችን ላይ አቶ ወሰን የታወቁ ነጋዴ ነበሩ። ጎንደራ ናቸው። ልጆቻቸው እንደኛ አሮምኛ ብቻ ነበር የሚችሉት። አማርኛ እየሰበሰቡ ይናገሩ ነበር።)

የማስታውሰው አባቱ ፊደል ሲያስተምሩኝ «እ» የምትባል ፊደል ነበረች። በ«ባ» ና «ዳ» መካከል ያለች ትመስላለች። ፊደሏ ምላሽን ትናጋ ላይ ለጥፎ ድምፅን በማውጣት ትታወቃለች። እና ይቺ «ከ» ካደግኩ በኋላ በፊደል ዝብታ ውስጥ የለችም። «ያቺ ፊደል የት ሂደች?» ብዬ ስጠይቅ ጣሊያኖች ከወጡ በኋላ ቀረች ተብያለሁ። «እ» በአሮሞ ቋንቋ ብቻ ነው የምትገኘው። ለምሳሌ ሀብታም የሚለው ቃል በአሮምኛ ሲባል «ብላፋ» ነው እንጂ «ብዳዳ» አይደለም።

እዚያ ትምህርት ቤት እየተማርኩ በአንድ ወቅት፤ በጋ ላይ ነበር። «ጃንሆይ ይመጣሉና ተሰልፋችሁ ትሄዳላችሁ» ተባለን። ተሰልፈን ወደ አውራጃ ዕ/ቤት ሄድን።

«ሃይል ስላሌ ድል አድራጊው ንጉሳችን...» እያልን በስሜት እየዘመርን ከስድስት ሰአት በፊት ደረስን። በአካባቢው ሊበን የሚባል ጎሳ ይኖርበታል። እዚያ ነው የደምቢ ዶሎ ፍርድ ቤት የነበረው።

እዚያ ሆነን ንጉሱን ብንጠብቅ ብንጠብቅ አልመጡም። ቀኑ ፀሀያማ ነበር። ሽራ ጫማ እንኳን ስላልነበረን የቆምንበት አባራማ መሬት እግራችንን ያቃጥለን ነበር። አውሮፕላናቸው የምታርፍበትን ስፍራ ርጃን አሻግረን ብናይ ብናይ ንጉሱ የሉም። በመጨረሻ ወደ ቤት ተመለሱ ስንባል ደስ አለኝ።

ከሰዓት በኋላ እንደገና ተሰለፉ አሉን። እኔ ቤት ሂጃ አባቴ ካበርድ (ቁም ላጥን) ውስጥ ተደበቅኩኝ። በየነ ጫሊ የሚባል መምህር እየተንደረደረ እቤት ገብቶ አጥቶኝ ተመለሰ። ከጥቂት ቀናት በኋላ ለጃንሆይ የተሰለፉ ልጆች ስም ዝርዝር ወጥቶ የልብስ ጨርቅ ውሰዱ ተባለ። እኔን ስላልተሰለፍክ አይገባህም አሉኝ። አለቀስኩና ስም ዝርዝር ውስጥ ገባሁ። የተቀበልኩትን ቡናማ እይነት ጣቃ ጨርቅ ኮትና ቁምጣ ወላጆቼ አስፋልኝ። ሁላችንም ትምህርት ቤት ያንን ዩኒፎርም ለብለን ነበር የምንማረው።

ሌላው ለመጀመርያ ጊዜ የተገነዘብኩትን የሀይማኖት ንትርክ አስታውሳለሁ። በቤተል ቤተክርስቲያንና የኦርቶዶክስ መድሃኒዓለም ቤተክርስቲያን መካከል ጭቅጭቅ ነበር። ቤተል ቤተክርስቲያን ከተቋቋመች በኋላ ተስፋፍታ አስራ ስምንት አጥቢያዎችን በቂለም አውራጃ፣ በጣልያን ወረራ ጊዜ አቋቁማ ነበር። ይሄ መስፋፋት የኦርቶዶክስ እምነት ተከታዮችን አላስደሰተም። ከዚያም የቤተልን መስፋፋት ለማቆም እንዴት እንደሚችሉ ይደልቱና! እንድ ቀን እሁድ ከመድሃኒዓለም ቤተክርስቲያን ተነስተው ማዶ ወደሚገኘው የኛ አጥቢያ፣ ሃለቃ ከቾ ወደሚገኘው ቤቴል ቤተክርስቲያን መጥተው አምባገር ለማስነሳት፣ በአካባቢው በሚገኝ የባህር ዛፍ ጫካ ውስጥ አድፍጠው ይደበቃሉ። ከዚያም ብርሀኑ ጆብር የሚባል ወጣት ልከው ተረኛ የነበረውን ዘበኛ ረድቶ ደውል ሶስት ጊዜ እንዲደውል ያደርጉታል። ምክንያቱም ሶስቲ ከተደወለ ምዕመኑ ለፀሎት ይሰበሰብ ነበር።

አባቴ ይሄንን ደወል ሰምተው፣ በታላቅ ወንድሜ በሰለሞን እየተመሩ ሲመጡ በሩ ይዘጋግባቸዋል። ከዛም ፊት ለፊታቸው ሊያደናቅፋቸው የቆመ ሰው ሲያጋጥማቸው ደንግጠው ከፊታቸው ገፈተሩት። ሰውዬው የውሸቱን ይወድቃል። ከዛም «ቲስ ጊዳዳ እጀን ሰበረው» ብሎ ይጮኻል። በዚህ የተነሳ አባቴን ፖሊስ ይዟቸው

ሂደና ታሰሩ። ከዛ እንደገና ተረጋግተው እንዱ ተነስቶ ፀሎት ይመራል! እሱንም ይይዛሉ። ተራ በተራ ፀሎቱ ሲቀጥልና ሲያስሩ የታሰሩት ስምንት ቂሶች ደረሱ። ከዚያ በኋላ ትምህርት ቤቱም ቤተክርስቲያንም ተዘጋ።

አባቴ እዚያ ተይዘው ወደ ነቀምቲ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ተወሰዱ። ከዚያም አልፎ ጉዳያቸው እንዲታይ ወደ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ዘፋን ችሉት ቀርበው ነበር። የመጨረሻው የዘፋን ችሉት ቀጠሮ እሳት ካረፉበት የጉለሌ ቤቴል ቤተክርስቲያን ግቢ ውስጥ የሚገኝ መጻዳጃ ቤት በችነሳ ሂደው አዳልጧቸው ወደቁና! ተጉድተው ሆስፒታል ገቡ። በዚህ ምክንያት ያን እሳት ዘፋን ችሉት ሳይቀርቡ ቀሩ። በሌላ ቀን በሽተኞችን ለመጉብኘት ንጉሱ ይመጣሉ። አባቴን በሌላ አጋጣሚ ያውቋቸው ስለነበረ አስታውሰው «እግዚአብሔር ይማርህ» ካሏቸው በኋላ «ጉዳይህ በአስቸኳይ አልባት እንዲያገኝ እናዝልሃለን» ብለው ሄዱ።

«የትምህርትዎስ ጉዳይ ከምን ደረሰ?»

ትምህርት ቤቱ ሲዘጋ የእኔም ትምህርት አብሮ ተዘግቶ ነበር። ከጥቂት ወራት በኋላ ግን ብርሃን እየሰሰ የሚባል ትምህርት ቤት ገባሁ። ብርሃን እየሰሰ ትምህርት ቤት ሁለተኛ ክፍል እየተማርኩ እያለሁ አባቴ ከአዲስ አበባ ተመልሰው መጡ። በዚያን ጊዜ ሚዛን ተፈሪ የእሜሪካን ሚስዮኖች ስራ ጀምረው ስለነበር ቤተክርስቲያን ለማቋቋም ቲስ ሲፈልጉ ለእኛ ቤተክርስቲያን ደብዳቤ ዕፈው ቲስ ላኩልን አሉ።

ይህን ሁኔታ በትክክል አስታውሳለሁ። በዚህ ደብዳቤ ምክንያት የቂለም አውራጃ ቤቴል ቤተክርስቲያን ጠቅላላ ገብኢ አድርጎ አባቴ ወደ ቤንች ማጂ (የድሮ ጊሜራ) ዞን ዋና ከተማ ሚዛን ተፈሪ እንዲሄዱ መረጣቸው። ስብሰባው የተካሄደው በአንፈሎ ቤተክርስቲያን ግቢ ውስጥ ነበር። አባቴ ወደ ስብሰባው ሲሄዱ አብሬአቸው ሄጃለሁ። በለጤ የምትባል በቅሎ ላይ ከጀርባቸው ቁብ ብዬ ነበር የሄድኩት። መንገድ ላይ ኢጋ የሚባል ወንዝ አጋጠመን። ትልቅ ወንዝ ነው። ወንዙ ጋር ስንደርስ ከበቅሎዋ ወረድንና በቅሎዋን የአባቴ አረዳቶች አሻንጉት። እኛስ? በወንዙ ላይ ሁለት ግንደች እግድም ተጥሏል። ወንዙ ሞልቶ እያንፈራ በፍጥነት

ይምዘገዝጋል። በልቤ እንዴት እንደምንሻገር እያሰብኩ ተጨነኩ። አባቴ ስለአካባቢው ሁኔታ ካጠያየቁ በኋላ እኔን «ና! ፊት ሁኔታ እንዴት እግርህን እንዴት ግንድ ላይ አቁም! ሌላኛውን እግርህን በሌላው ግንድ ላይ አቁመህ ቀስ ብለህ ወደ ፊት ተራመድ። ወደ ፊት እንጂ ወደ ታች የሚገባውን ወንዝ አትመልከት» አሉኝ። እኔም እላቸው እንደነገሩኝ አደረግሁ። እላቸው ከኋላዬ ትከሻዬን ይዘው በግንዱ ላይ እየተራመዱ፤ ያን የሞላና የሚደነፋ ትልቅ ወንዝ ተሻገርን። ለእኔ ትልቁ የመጀመሪያ ተፃምር ነበር።

ደምቢ ዶሎ ሚስቶናውያን ትምህርት ቤት ገብተው እየተማሩ ሳለ አንድ ቀን ማታ ቂስ ጊዳዳ ሶለን፤ አንድ አስደንጋጭ ዜና አመጣ። በሚያዝያ ወር 1955 ዓ.ም «አባካችሁ ወደ ቤንች መጥታችሁ አርዱን» የሚል ደብዳቤ የደረሰው ሲኖዶስ፤ ቂስ ጊዳዳ ሶለን ላይ አደራውን ይጥልባቸዋል። እላቸውም ይሄን ሐዋርያዊ ተልዕኮ ተቀብለው መጥተው በደምቢ ዶሎ የተደላደለ ነጭ የጀመረውን ቤተሰባቸውን ወደ ቤንች ማጂ እንደሚያቀና ተናገሩ። ይሄን ያገኘ ሁሉ «የጨለማ ሌላኛው ገፅታ» ከሚል የአባታቸው ግለ-ታሪክ ላይ ነው። እርሱም ትምህርት አፋርጠው ነው ወደ ቤንች ማጂ የሄዱት? አዚያስ ትምህርት ቀጠለ?

ከወላጆቹ ጋር ሚዛን ተፈሪ ስሄድ የአስራ አንድ አመት ልጅ ነበርኩ። የሄድነው አናቴ፤ አባቴ፤ ታላቅ አህቴ ራሄል፤ የአክስቴ ልጅ ተስፋዬ ተፈራና ታናሽ ወንድሜ ኤልሳኢ እና እኔ ነበርን። ታላቅ አህቴ ራሄል አስከምታገባ የቤት ውስጥ ዋና ረዳት ነበረች። ቢሆንም እኔ እንደ ታላቅ እታይ ነበር። የምላላከውም እኔ ነበርኩ። ይሄ ደግሞ ከቤንች ማህበረሰብ ጋር እንድንገናኝ ትልቅ እድል ፈጠረልች።

የሚናገሩት ቋንቋ ቤንችኛ ነው። በእርግጥ ከቤንች ሌላም በተለያየ ስራ አጋጣሚ የመጡና የተለያየ ቋንቋ የሚናገሩ ሰዎች ነበሩ። ቤንች፤ ከፋ (ከፊቾ)፤ ሸካ (ሸኪቾ). . . እነዚህ ሁሉ ወደ ሚስቶን ጣቢያው ይመጡ ነበር።

ያረፍንበት መንደር ጋቸብ ይባላል። ጋቸብ በአካባቢው እየፈለለና እያገራ የሚያልፈው ወንዝ ስያሜ ነው። በወቅቱ የቋንቋ

ችግር ቢገኘውም ቀደም ብለው የመጡ እርምጃ ተናጋሪዎች ስለነበሩ በእነሱ አማካኝነት መግባባት ቻልን።

በዕለት ተዕለት ግንኙነታችን፤ በተለይ እኔ ቤንችና ከፊቾ ከሚናገሩ ልጆች ጋር ስለምውል ቋንቋቸውን እየለመድኩ ሄድኩ። በነዚህ ሁለት ቋንቋዎች መግባባት ችግሩ ነበር። አሁንም አንዳንዶቹን አስታውሳቸዋለሁ።

ሚዛን ተፈሪ የቤንች ማጂ ዋና ከተማ ነበረች። እማርኛ ይነገርባት ነበር። እማርኛም እየለመድሁ መጣሁ። እንግሊዝኛ ደግሞ ትምህርት ቤት ሚስሰ ሃስፕልስ የምትባል መምህር ታስተምረኝ ነበር። ከቋንቋቸው ጋር ብቻ ሳይሆን የቤንችንና ከፊቾን ባህል ተላመድኩ። ከሌሎችም ጋር መግባባት ጀመርኩ።

ባህል፤ ቋንቋ፤ ሀይማኖትና አኗኗር ማህበረሰብን የሚያስተሳስር ገመድ ነው። ሚዛን ተፈሪ የተለያዩ ባህል፤ ቋንቋና ሀይማኖት ካላቸው ሰዎች ጋር አብረን ተሳስረን እንኖር ነበር። መለያየት አልነበረም። ደምቢ ዶሎም እያለሁ የትምህርት ቤት ጓደኞቼ እማራ፤ ትግራ፤ እርሞ፤ ኤርትራዊና ሌሎችም ነበሩ። ቤተሰቦቼ መጀመርያ የኦርቶዶክስ እምነት ተከታዮች ነበሩ። የአባቴ የክርስትና ስም ወልደገብርኤል፤ የአናቴ ደግሞ ወለተገብርኤል ነበር። የአህቴና የአናቴ ክርስትና እናት እታፈራሁ የሚባሉ ጎንደሬ ናቸው። ጥሩ ወጥ መስራት ያስተማሩን እላቸው ናቸው። የባህል ስብጥር፤ አብሮ መኖር፤ ከሌሎች ባህሎች ጋር መተዋወቅና መለማመድ ነበር።

ትምህርት ከሌለኝ አባቴ ወንጌል ሲያስተምሩ አብራያቸው ወድያ ወዲህ አል ነበር። ከፖለቲካ አንፃር አካባቢው የግንዛቤ ፍንጭ ሰጥቶኛል። ጠቅላላ የመንግስት መዋቅር ቢኖርም ህብረተሰቡ በየቀበሌው የራሱ ባህላዊ መሪዎች ነበሩት። አብዛኞቹ ቃልቻዎች ናቸው። እነዚህ ቃልቻዎች ሀይማኖታዊና ባህላዊ የመተዳደርያ መመርያ ይሰጡ ነበር።

የአኔ ምኒሊክ ጦር ወደ ቤንች ማጂ አካባቢ ሲደርስና ሲያስገብራቸው በሀይልና በጦርነት ስለነበር ጥሩ አመለካከት አልነበራቸውም። እዚህ ላይ አንድ ምሳሌ ልስጥሁ። አንድ ቀን ከአባቴ ጋር አንድ መንደር ደረስን። አካባቢው ጥቀጥቶ ያለ ጫ

ነው። መንገዶች አልፎ አልፎ ገላጣ ሲፍራዎች ላይ ይታያሉ። ታዲያ በመንገዱ ስናልፍ ይጫወቱ የነበሩ ልጆችን ጠጋ ብለን «ወላጆቻችሁ የት ናቸው?» አልናቸው። «የሉም፤ ጫካ ተሸንገዋል» አሉን። እኛም አለፍን። ግን ብዙ ላንርት የጫካት ድምፅ ሰማን። ጫካ የተደበቁት አባወራዎች እየተሯሯጡ ወጥተው «ማነው ያለፈው?» ይሏቸዋል። ህፃናቱም «አስ ኤሰርጉዋ፤ ቁሱ ባበ ግዚዎ (ሰው አይደለም፤ ቁሱ አባት ነው)» ሲሉ ይመልሳሉ። እንግዲህ ሰው የሚሏቸው የእስተዳደር ሠራተኞችና ባለባቶችን ነው። ፍርሀታቸው እስከዚህ ድረስ ነበር። በእነሱ መፍረድ አይቻልም። እኔ ሃይለ ሰላሴ የባርያ ንግድን እስኪያቆሙት ድረስ እንደ ከብት እየታሰሩ ተሸጠዋል። በዚህም ምክንያት ቤንች ያልሆኑትን ሌሎች ሰዎች ይፈሩ ነበር።

እናም ሚዛን ተፈሪ እንደሄድኩ ከሰባተኛ ክፍል በላይ የላቸውም። በቃ፤ ሶስተኛ ክፍል ገባሁ። ከዚያ ሁለት አመት አቃጠልኩ። ያን ጊዜ ሚስጦኖች አንድ ፍልስፍና ነበራቸው «እስከ ሦስተኛ ክፍል ዛስተማርናቸው ይበቃቸዋል፤ መጽሐፍ ቅዱስ ማንበብ ይችላሉ» ይላሉ። ሚስጦኖች እንደንማር አይፈልጉም ነበር። ስለዚህ ወደ ደምቢ ዶሎ ተመልሼ ሶስተኛ ክፍል ገባሁ። ሚዛን ተፈሪ የምትኖር የሚስጦን ጣቢያው ሃላፊ ባለቤት ሚስስ ሃስፐልስ ለእኔ ከትምህርት በኋላ ልዩ የእንግሊዘኛ ትምህርት “አክሰፎርድ እንግሊዘኛ” ከሚባል መጽሐፍ ታስተምረኝ ነበር።

በዚህ አይነት ሁኔታ መደበኛ ትምህርት ሳልከታተል ሁለት አመት ካቃጠልኩ በኋላ አንድ ቀን በካሲ ሜዳ ከበደ ጨብራሻ ከሚባል ሰው ጋር በመጣላቴ ምክንያት «ቁስ ጊዳዳ ልጆቼን ስንምግባር እያስተምርም» ብለው በቤተክርስቲያን ሽማግሌ ዘንድ ከሰሏቸው። አባቴ ተናደው ከሚዛን ተፈሪ ወደ ደምቢ ዶሎ መለሱኝ።

ደምቢ ዶሎ የመጀመሪያውን አመት ከአሁኑ ራሄል ቤተሰብ ጋር እየኖርኩኝ በብርሃነ ኢየሱስ ትምህርት ቤት የሦስተኛ ክፍል ትምህርቴን ተከታተልኩ። አራተኛ ክፍል ደግሞ ከአጎቴ ገቢላ ሶለን ልጅ ከደሲ ገቢላ ቤተሰብ ጋር እየኖርኩ ተማርኩ። በዚህ ሁኔታ ከዘመዶቼ ቤተሰቦች ጋር እየኖርኩ በእግባቡ ትምህርቴን መከታተል

ሰላልቻልኩ፤ እምስተኛና ስድስተኛን የቀጠልኩት በብርሃነ ኢየሱስ ትምህርት ቤት የተማሪዎች ማደሪያ እየኖርኩ ነው። አመቱ መግቢያ አካባቢ ጓደኛዬ ነጋሳ ጎሳ «ሚስተር ረስል የሚባል ሚስጦኖዊ በግቢው እየኖሩ፤ ከትምህርት ጊዜ ውጪ የሚሰሩለት ተማሪዎች ይፈልጋልና እዚያ እየሰሩን እንማር» ብሉኝ ሚስተር ረስል ግቢ ገባን።

ከሚስተር ረስል ቤተሰብ ከብታቸውን እያስወጣሁና እያስገባሁ፤ ጠዋትና ማታ ሰሃን እያጠብኩ፤ ቅዳሜ ቅዳሜ ቤት እያፀዳሁና አትክልታቸውን እየኩተትኩ፤ እሽክርነትም እየሰራሁ ሰባተኛና ስምንተኛ ክፍል ጨረስኩ። ስምንተኛ ክፍል የጨረስኩት በ1953 ዓ.ም ነው። ይሄን የማስታውሰው በነመንግስቱ ንዋይ ግርግር ምክንያት ነው። እሜሪካዊቷ የትምህርት ቤቱ ዳይሬክተር ሚስ ማክሪሪ እኛንና አስተማሪዎችን ሰብሰባ፤ ስለግርግሩ የእሜሪካን ሬድዮ ታስደምጠን ነበር። በተጨማሪ የእውራጃ ገዢው ተሾመ እርገቱ (በኋላ ጀነራል የሆነና ኮንጉ ዘምተው ከተመለሱ በኋላ በኤርትራ ሲያገለግሉ የተገደሉ) የክብር ዘበኛ መለዩ አድርገው፤ በጅጉ መኪና ከተማ ከተማውን እየተዘዋወሩ ፀጥታ ሲያስከብሩ አስታውላለሁ።

ስምንተኛ ክፍል ሚኒስትሪ ወስጆ ወደ ሚዛን ተፈሪ ልሄድ ስዘጋጅ፤ አንድ ቀን ሚስተር ረስል «ሚኒስትሪ አታልፍም እና ጋምቤላ አካባቢ ወደሚገኘው ፓክዎ ሚስጦን ትምህርት ቤት ሄደህ አስተማሪ ትሆናለህ» ይሰኛል። እኔም «አንተ አምላክ ነህ ወይ? ማለፍ ያለማለፌን በምን ታውቃለህ? እኔ ገና ልጅ ነኝ፤ አሁን መምህር መሆን አልፈልገም። ትምህርቴን መቀጠል ነው የምፈልገው» ብዬው ወደ ወላጆቼ ሄድኩኝ።

3

የተማሪነት ውጣ ውረድ

በ1953 ዓ.ም ክረምቱን የሰምንተኛ ክፍል ፈተና ወስደው ከደምቢ ዶሎ ወደ ወላጆቻቸው ሚዛን ተፈሪ ይሄዳሉ። የሰምንተኛ ክፍል ውጤታቸውን የሰሙት ሚዛን ሆነው በፊደሮ ነበር። እንዲጋጣሚ በዚያው አመት አንድ ነገር ይከሰታል። ከዚያ አመት በፊት ሰምንተኛ ክፍል ያጠናቀቁ ልጆች የትም ይሁን የት የመንግስት ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ባለበት ቦታ በአዳሪነት በነፃ ይቀጥሉ ነበር። አላቸው በጨረሱበት ዓመት ግን አዲስ አዋጅ ታወጀ - ሰምንተኛ ክፍል የጨረሱ ልጆች 70% ካላገኙ ነፃ የትምህርት እድል አያገኙም የሚል። የአላቸው ውጤት ደግሞ 57% ስለነበር ተስፋ ቆርጠው ነበር። በዚያን ዘመን እስከ 8ኛ ክፍል ለተማሪ ሰው ብዙ እድል ነበር። ለምን እርስዎ ተስፋ ቆረጡ? አልኳቸው።

የሰም!... የሰም! አባቴ ሚዛንም ሆነ ደምቢ ዶሎ ሲሰሩ የወር ደሞዛቸው ከ60 ብር የማይበልጥ ነበር፤ እኛን ለማስተማር እይበቃም። በዚያን ጊዜ ደግሞ ደምቢ ዶሎም ሆነ ሚዛን ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት አልነበረም። ነቀምቲ ነበር ያለው። እናም አባቴ ነቀምቲ ዘመድ ጋ ተጠግቼ እንደማር ወሰነ።

እስታውሳለሁ ጭክን ያለ ክረምት ነበር። ወደ ነቀምት የሄድኩት ከሚዛን ወደ ጅማ በአውሮፕላን፤ ከጅማ ወደ አዲስ አበባ በአውቶብስ ነበር። አዲስ አበባ የደረስኩት ትምህርት ከመከፈቱ ሁለት ሳምንት አስቀድሞ ነበር። አዲስ አበባን ስረግጥ የመጀመርያ ጊዜዬ ነበር።

ወደ ነቀምቲ እስከሄድ ድረስ ጉለሌ፣ ዶ/ር ሳምቤ ማቢ፣ (የአሜሪካን ሚሰዮን ቀርንጫፍ) አረፍኩ። በእጋጣሚ እዚያ ሚሰዮን

ድርጅት እኩውንታንት የሆነ Mr.Hana (ሚስተር ገና) የተባለ ሰው ተዋወቀው። ለካ እሱ ከወንድሜ ሰለሞን ጋር በሮፔስተር ኒውዮርክ ይተዋወቅ ኖሯል። እቤቱ እንዳርፍ አደረገ።

ሌት ተተን ወደ ነቀምቲ የምሄድበትን ቀን እንደ እርጉዝ ስቆጥር በመጨረሻ መሄጃዬ ደረሰ። «በቃ ነገ እሄዳለሁ!» ስል ሚስተር ገና «እስቲ ትንሽ ቆይ!» አለኝ። ተስማማሁ። ከዚያ መሰለኝ ግም 18 ማለዳ ድንገት ይመጣና «ተነሰ እንሄድ!» አለኝ።

«ወዴት?»

«ወደ ናዝሬት»

«ናዝሬት ምን አስራለሁ?»

«እዚያ አንድ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት አለ። የአሜሪካ መንግሥት ሚሰዮን ያቋቋመው «Bible Academy» የሚባል ትምህርት ቤት ነው። እዚያ ልወስድህ ነው» አለኝ።

«እዚያ ቀጥታ መግባት እችላለሁ?» ብዬ ጠየቅኩት።

«በእርግጥ የመግቢያ ፈተና ይለጣሉ። ፈተናውን ካለፍክ ትገባለህ። ከፍያውን ለአንድ አመት እኔ እከፍልልሁለሁ» አለኝና ተያይዘን ናዝሬት ሄድን። የነቀምቲ ጉዞ በሀሳብ ብቻ ቀረ።

የመንግሥት ሚሰዮን ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት እንደ ደረስን፤ ሚስተር ዋንገር ከሚባል የትምህርት ቤቱ ዳይሬክተር ጋር አገናኘኝ። ሚስተር ዋንገር ከመርዘሙ የተነሳ ቆሞ የሚወዛወዝ ይመስላል። ሰውን ሁሉ ሲያይ ቁልቁል እግሩ ስር እንደወደቀኝ ፍሬ ነበር። እኔንም ያበልጥ አቁልቀሉ እይቶኝ ፈተናም ሳልፈተን፤ አልጋ አሳይቶኝ እታዩን አስቀመጥኩ።

«ፈተናው ተረልመት ማለት ነው?»

ምን ይቀርልኛል? በማግስቱ ተጠርቼ ወሰድኩ። ግን ውጤቱ ሳይነገረኝ 9ኛ ክፍል ግዛ ተባልኩና ገባሁ። ሁሌም ስለውጤቱ አጨነት ነበር። አንድ ቀን በጭንቀት ከማልት አልኩና ቢሮ ሄጄ፡- «ውጤቱ እንዴት ነው? ንገሩኝ» አልኳቸው።

«ፈተናው እንደው ሲያስሙላ ነው እንዲ እንደምትችሉማ ተገንዝበናል። በተጨማሪም የታዋቂው የቲስ ጊዳዳ ልጅ ነህ እኮ» ብለው ሸኙኝ።

ሚስተር ሃና የአመቱን ክፍያ 350 ብር ከፍሉልኝ ስለሄደ ሳልጨነት ትምህርቱን ቀጠልኩ። ትምህርት ቤቱ ውስጥ ከኤርትራ፣ ትግራይ፣ አማራ፣ ደቡብ፣ ኦሮሞ ሁሉም ብሄሮች ነበሩ። ከደምቢ ዶሎ ልጆች እነ ሌንጮ (ዮሃንስ) ለታ፣ ማሞ ዲባባ፣ በፍቃዱ ዲባባ፣ አሰፋ አያና፣ ደገፋ ኢታና ነበሩ። ሌንጮ ለታ አንድ አመት ቀድሞኝ ጀምሮ ነበር። በእናቱ በኩል ዘመዴ ነው። ከሀረር ልጆች ደግሞ እነሳሙኤል ሙዘይን እና ሀሊና ጋ/መስቀል፣ ከሀዲያ ልጆች እነመታሰቢያና እና የኢትዮጵያ ታሪክ ምሁሩ ዶ/ር ጌታሁን ላጴሶ ዶሌቦ፣ ከናዝሬት ልጆች ሰይፋና ምስግና ካፌል፣ ነበሩ። ምስግና በባም ቀልደኛና ተጫዋች መሆኑን አስታውሳለሁ። በባይብል አካዳሚ ቀልደኛና አካራሪ ሃይማኖተኛ ተማሪዎች ነበሩ። የደሃ ገበሬና የባላባት ልጆችም ነበሩ። የእነ አቶ ይልማ ደሬሳ ልጆችም እዚያ ነበር የሚማሩት።

በትምህርት ቤቱ መፅሃፍ ቅዱስና የሀይማኖት ትምህርት እንደ አንድ የትምህርት አይነት ይሰጥ ነበር። ማታ ማታ ላይብረሪ አምሸተን የፀሎት ፕሮግራም ነበረን። የሌንጮ አባትም እንደኔ አባት ቲስ ነበሩ። ከተለያዩ አካባቢ የመጣነው በአንድነት የፀሎት ፕሮግራም እንሳተፍ ነበር።

የሀይማኖት ልዩነቶች እንዳሉ በይበልጥ መንገዝብ የጀመርኩት እዚያ ነበር። ያደግኩት በፕሮቴስታንት ሀይማኖት ውስጥ የፕሪስቢታሪያን ወይም የካልቪን እምነት ተከታይ በሆነ ቤተሰብ ውስጥ ነው። ቤተክርስቲያናችንም «የኢትዮጵያ ወንጌላዊት ቤተሰብ ቤተክርስቲያን» ትባል ነበር። ከዚያ ውጭ ሃይማኖት ያለ አይመስለኝም ነበር።

የእነዚያ መንገዶች ሀይማኖት በጣም ደስ ይለኝ ነበር። ልክ እስራ ሁለቱ ወንጌላውያን እየሰሰን ሲከተሉት እንደነበረው ያደርጉ የነበር ይመስለኛል። የእምነቱ መሰረት በአራቱ ወንጌላውያን የተፃፈው አዲስ ኪዳን ነው።

⁴ ሀሊና የሀዘምና ደክተር ሆና ካፍ ውስጥ ትኖር ነበር።
⁵ ሙታሰቢያ በፈላጊ ሆስፒታል በእርስዎ ታገለግላል። እንደ ጊዜ ሆስፒታሉን ለመገባት ሄደ ከብዙ አመታት በኋላ ስላገኝኳት በጣም ተደስቻለሁ።
⁶ ምስግና ኤርትራዊ መሆኑን ያወቅኩት በኤርትራ ሪፈረንደም ጊዜ ከዘውዲን ወጥቶ እስመራ ሰገናኝ ነው።

ትግር የተፈጠረው መንገዶች እንደገና ተጠመቁ ማለት ሲጀምሩ ነው። በተለይ እኔን ብዙ ጊዜ ጨቀጨቁኝ። «አይ! አንድ ጊዜ ተጠምድያለሁ፤ ድጋሚ አልጠመቅም» አልኳቸው። ነገራቸው ልክ እንደ ሀዋርያት ነበር። እየሰሰ እንዳስተማረው «ሁለት ልብስ ካለህ አንዱን ለሌላው ስጥ» የሚል የሶሻሊስት አይነት ነው። ተቆርቋሪነታቸውና «በአንተ ላይ ሊደረግ የማትፈልገውን በሌሎች ላይ አታድርግ» የሚለውን መርህቸውን አወደው ነበር። አብረውኝ የዘለቁ መሰረታዊ የስነ-ምግባር መርሆችን የወሰድኩት ከዚያ ይመስለኛል። የኛ ሀይማኖት ካፒታሊስት ነው። የእነሱ ደግሞ ሀብረተሰባዊነት ነበረ።

«ትምህርትዎን እዚያው ቀጠሉ ወይስ...?»

አንዷ አመት እየተጠናቀቀች ነው። ሚስተር ሆና ይከፍልልኛል የሚል ተስፋ አድርቆኝ ነበር። አንድ ቀን መጣና፡-

«እኔ አንድ አመት ከፍቶልሁለሁ። አሁን የአሜሪካ ሚስጦን ማህበረሰብ አንድ ውሳኔ ወስኗል - «የስራ ስኬታማነት» የሚል። ይኸውም አንድ አመት ትማራለህ፤ ከዚያ አንድ አመት ትሰራለህ የሚል ነው። አንተም በዚህ ፕሮግራም መግባት አለብህ» አለኝ።

«አስረኛ ክፍል አትገባም እያልኩኝ ነው?» አልኩት
 «አም! ሚስጦናውያንን ማገልገል ይጠበቅብሃል» ብሉኝ አረፈው።

«ለማንኛውም እስቲ በዚህ ጉዳይ ከቤተሰቦቼ ጋር ልማከር። አንድ አመት ማጥፋቱ ተገቢ አልመስለኝም» አልኩትና ተለያየን።

ከረምት ትምህርት ሲዘጋ ወደ ሚዛን ተፈሪ ሄድኩ። ለአባቴ ሚስተር ሆና ያለኝን ነገርኳቸው። እሳቸውም አዳምጠውኝ ሲያበቁ፡- «ታዲያ ምን ላድርግ ልጄ? ገንዘብ የለኝም። ሚስጦናውያን እንዳሉህ ለአንድ አመት አስተምር እንጂ» አሉኝ። በወቅቱ አሜሪካን ሚሲዮን ሚዛን ተፈሪ ውስጥ እምስተኛ ክፍል ከፍተው ነበር። እዚህ ባስተምር ይሻለኛል አልኩና ወደ ትምህርት ቤቱ ዳይሬክተር ሚስስ አንስ ዘንድ ሄጄ፡-

«ሚስተር ሃና የግድ በሚስጦናውያን ፕሮግራም መግባት አለብህ ብሎኛል። እኔ ደግሞ የሚሻለኝ ማስተማሩ ስለሆነ ላስተምር አልኳት።

«ጥሩ ነው እቀጥርሁለሁ» አለችኝ ሚስጥራ ሌንስ።

«የአንደኛ ክፍል አስተማሪ ትሆናለህ» ሰባል አላንገራገርኩም፤ 90 ብር ወርሃዊ ደሞዝ እየተከፈለኝ ለአንድ አመት ለማስተማር የሰራ ኮንትራት ተፈራረምኩ። ይሁንና ትምህርት ቤቱ ከመከፈቱ አንድ ሳምንት ቀደም ብሎ አሜሪካ ከነበረው ታላቅ ወንድሜ ከሰለሞን «እኔ የትምህርት ቤት አከፍልልሃለሁና ወደ ባይብል አካዳሚ ቶሎ ተመለስ» የሚል ደብዳቤ ደረሰኝ። ትምህርቴን ለመቀጠል በነበረኝ ጉጉት በጣም ደስ እያለኝ ስበር ሚስጥራ ሌንስ ዘንድ ሂድኩና ስለመጣልኝ እድል ነገርኳት። «እኔ መሄዴ ነውና በእኔ ቦታ ሌላ ሰው ቅጠረ» አልኳት። ከድንጋጤዋና ከንዴቷ የተነሳ ፊቷ የበሰለ ተማቲም መስሎ «ኮንትራት እኮ ተፈራርመናል። እንዴት ውልህን ታፈርሳለህ? በዚህ አጭር ጊዜስ መምህር ከየት አግኝቼ ነው የምተጥረው? አይሆንም! አትሄድም!» አለችኝ፤ ከንዴቷ ብዛት ድምጿ እየተንቀጠቀጠ።

«የፈለገው ይሁን እንጂ ወደ ናዝሬት መመለሴን አልተወም!» ብያት ሳልሰናበታት ከቢሮ ወጣሁ።

በነጋታው ጠዋት ሰው ልካ አስጠራችኝ። «ጥጋራ! እውነትክን ነው፤ ገና ልጅ ነህ። ትምህርትህን ለመቀጠል መፈለግህ ጥሩ ነው። መሄድም መብትህ ነው። ሆኖም በመንታ መንገዶች መሃል በመሆንህ የመንፈስ አርጋታ እንደሌለህ እያለሁ። ሰው ከመንታ መንገዶች ለአንዱ ካልወሰነ ጤነኛ አይሆንምና እስቲ እግዚአብሔር ትክክለኛውን መንገድ እንዲያሳየን እንፀልይ» አለችኝ። በእርጋታና በቀዘቀዘ መንፈስ ነበር የምትናገረው። ለአንድ ሰዓት ያህል ፀለይን «አሁን ሂድና አስብበት ውሳኔህን ነገ ንገረኝ» አለችኝ።

ወደ ቤት ሄጄ ብቻዬን ሳስብ ውዬ አደርኩች። ማለዳ ሳይግን አንድ አመት ማስተማር እንዳለብኝ ወሰንኩ። መንፈሴም መረጋጋት ጀመረ። ውሳኔዬን ለወላጆቼ ነገርኳቸው። ከቀርስ በኋላ ከአባቴ ጋር ወደ ሚስጥራ ሌንስ ሄድን። ውሳኔዬን ስነግራት በጣም ደስ አላት። ከዚያ ሶስታችንም ተጋዘርክክን ፀለይን።

«የናዝሬቱ ጉዞ ቀረ ማለት ነው?»

አዎ! እዚያው እያስተማርኩ 90 ብር አገኝ ነበር። አሷንም ለአባቴ እሰጣለሁ። ትንሽ የእርሻ መሬትም ስለነበረቻቸው እርሻ

አግዛለሁ። ሀገሩ ለምሉም መሬቱ ደግ ነበር። ፓፓያ! እናናስ! ዘይቱና! ብርቱካን! ማንኛ! መገ! ሽንኩርት! በርበሬ! ድንች! ተማቲም! ጉመን... ይሄ ሁሉ እንደ ልብ ያፈራ ነበር። ምን የማይበትል አለ? የምድር ገነት ነበረች። ላሞች ነበሩን። ወተትና ቱቤ እንዲሁም እህል ከገበያ ሽምትን እናውቅም። ገበያ የምንወጣው ጩው፤ ስኳር፤ ዘይትና ቅመማ ቅመም ለመግዛት ብቻ ነው። ለአንድ አመት (በ1955) በዚህ አያነት ህይወት ካስተማርኩ በኋላ በአውሮፕላን ወደ ናዝሬት ተመለስኩ።

የሚገርመው ወላጆቼ ሊሸኙኝ መጥተው ወደ አውሮፕላኑ ልገባ ስል አባቴ የታሸገች ፖስታ ሰጡኝና አውሮፕላኑ ውስጥ እንድከፍተው አስጠነቀቁኝ። ስከፍተው 720 ብር ፖስታው ውስጥ አገኝሁ። ደስታዬን መቆጣጠር አቃተኝ። ደስታዬ በውስጤ እየተንተገተገ ነበር አዲስ እበባ የደረስኩት። ለሚስተር ሃና እስከምነገረው ቸኩዬ ነበር። 700 ብር! ብዙ ብር ነበር። የሁለት አመት ትምህርት ከፍቼ 20 ብር ይተርፈኛል። ሳላቋርጥ እማራለሁ። ደሃዎች ስለነበርን ለፀጉር መቆረጫ እንዲ ገንዘብ አልነበረንም። ጫማችን ከጎማ የተሰራ ራፊ ነበር። እናም ገንዘቡን ለአስረኛና አስራ አንደኛ ክፍል ከፈልኩት።

«እዚያ ሲማሩ ማን ትዝ ይልዎታል?»

ከሁሉ «ባይብል ዶክትሪን» የሚባል ትምህርትና ባዮሎጂ የሚያስተምረን ሚስተር ሻክ የሚባል ሰው ትዝ ይለኛል። ባዮሎጂ ክፍለ ጊዜ ስለ ልጅ አፈጣጠር ሲያስተምር «ለምሳሌ ሰው የሚፈጠረው ከእንቁላልና ከስፐርም ነው። የሴቷ እንቁላል ከወንዱ ስፐርም ጋር ካልተገናኘ ልጅ አይፈጠርም» ይለናል። በሚቀጥለው ክፍለ ጊዜ ደግሞ ባይብል ዶክትሪን ሲያስተምረን «እየሰሰ ወደዚህ አለም የመጣበትን ጥበብ አስተምራችኋለሁ» ይልና «ማርያም እየሰሰን የወለደችው ገብርኤል መጥቶ ትፀንሻለሽ ስላላት ነው። እየሰሰ ከድንግል በድንግልና ነው የተወለደው» ይለል። ይሄኔ ክፍላችን ቀውጢ ትሆናለች። ጥያቄዎች ይሸገረዳሉ።

«በባዮሎጂ ክፍለ ጊዜ የወንድና የሴት ዘር ካልተገናኘ በስተቀር ፍጡር አይፈጠርም እልክን፤ አሁን ደግሞ እየሰሰ ያለ ምንም ሩካቤ ተወለደ ትለናለህ፤ ይሄ እንዴት ይሆናል?» አልነው። ሚስተር ሻክ ማስረዳት ሲያቅተው ስቅስቅ ብሎ አለቀሰ። ከዚያም

«ይሄኛው የሃይማኖት እና የእምነት ጉዳይ ነው፤ በሳይንስ ሊገለጽ አይችልም» አለን። ለመጀመርያ ጊዜ የሀይማኖት ትምህርት ላይ ጥያቄ ያነሳሁበት አጋጣሚ ነበር።

ለላው አስተማሪዎች ለአረፍት ሲሄዱ ተተኪ አስተማሪዎችን ያስመጣሉ። ሙሉጌታ ሉሌ አስተምሮኛል። የሀንዶች ትምህርት ያስጠላኝ ነበር። እነሱ የሽምደዳ ትምህርት ነው የሚወዱት። እኔ ደግሞ ሽምደዳ አልወድም። ሩዝ እንኳ የጠላሁት በሀንዳዊያን መምህሮቹ የተነሳ ነው። ሀንዶች ከሩዝ ውጪ ምግብ የሚያውቁ አይመስለኝም ነበር።

አልማው ነጋሳ የሚባል የባዮሎጂ መምህር ነበር። የባዮሎጂ ጋርደን ከበብ አቋቁሞ ብዙዎቻችን አባል ነበርን። ዛፎችና እትክልት እንተክል ነበር። ግቢው ጫካ ይመስላል። አልማው ነጋሳ ጥሩ ሰው ነበር። ትምህርት ቤት ለፋሲካ እረፍት ሲዘጋ፣ ከአልማዎ ኮሌጅ ፕሬዚዳንት ጋር ተፃፎ በነፃ በባቡር ከናዝሬት ወደ ድሬዳዋ ሄድን። በባቡር ስንዝ የመጀመርያዬ ነበር።

አሁን የተፈጥሮ ሀብታችን በሚያሳዝን ሁኔታ እየጠፋ ነው። ያኔ አልማዎ ትልቅ ሃይት ነበር። ዛሬ አልማዎ ከው ብሎ ደርቋል።

ታሪካዊ ቦታዎችን ጎበኝን። ለምን ሀረር እንደታጠረችና እምስት በሮች እንዳሏት ያኔ ነው የሰማሁት። ከዚያ ወዲህ ድሬዳዋ መሄድ ደስታዬ ነበር። በየጎዳናው የሚሸጠው ፍራፍሬው፣ ሙዙ፣ ብርቱካንና አገዳው ፈፅሞ አይረሳኝም።

እዚያ አበራ ዲሳሳ የሚባል የወለጋ ልጅ አግኝተን ነበር። ከአልማው ጋር መተዋወት ብቻ ሳይሆን ይቀራረባሉ። አበራ ዲሳሳ የአልማዎ ኮሌጅ የተማሪዎች ማህበር ፕሬዚዳንት ነበር። በእትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በኩል ደግሞ አልማዎን ወክሎ ይሳተፍ ነበር። አውሮፓ፣ ኩባና አረብ ሀገሮች ሄዷል። በዚያን ወቅት የተማሪዎች ንቅናቄ በአለም አቀፍ ደረጃ የተጀመረበት ወቅት ነበር። ስለ ፀረ-ኢምፔርያሊዝም፣ ፀረ-ኮሎኒያሊዝም፣ ፀረ-ፊውዳል፣ ፀረ-ሂዮኒዝምና ተያያዥነት ሰላላቸው ንቅናቄዎች ግንዛቤ አግኝቶ ተመልሷል።

አበራ ዲሳሳ እኛን ሲያገኝን ዕድሉን ተጠቅሞ ተማሪዎች እንቅስቃሴ እንድናደርግ ይወስድላል። «የፊውዳል አገዛዝ አለ፣

የብሄሮች ጭቆና አለ፣ ኢምፔርያሊዝም አለ። ስለዚህ መቃወም አለብን። እናንተም ተሳተፉ» እያለ ተሰቀሰን።

የፖለቲካና የአይድዮሎጂ አቅጣጫዎችን ለመጀመርያ ጊዜ ያገኘሁት ከአበራ ነው። ስንመለስ በትምህርት ቤቱ ውስጥ ዘግሞ ደሃ የሆንንና በተነፃፃሪ ደግሞ የባላባትና የሚኒስቴር ልጆች ስለነበሩ አንዳንድ ጥያቄዎች መነሳት ጀመሩ። የቋንቋ ጉዳይ ይነሳል። ኦሮምኛ ስንናገር በንቀት የሚያዩን ነበር።

«ይሄ ለምን ሆነ? ልዩነታችን ለምን ተፈጠረ? ስንናገር ለምን ቋንቋችንን ይንቁታል?» የሚሉ ጥያቄዎች በውስጡ መፈጠርና መገላላት ጀመሩ።

አንድ ቀን ደግሞ የትምህርት ቤቱ ምግብ ሰሪ የሆኑት አቶ በለጠና ወ/ሮ ማሚቲ የበቆሎ ዳቦ ሰጡንና «ለምን የስንዴ አልሆነም?» ብለን ለአንድ ቀን የምግብ ማቆም አድማ መታን። እነዚህን እንቅስቃሴዎች አስታውሳለሁ። ናዝሬት የተማሪዎች እንቅስቃሴ አልነበረም።

«ጭቃታና ስፖርት ሳይስ እንዴት ነበሩ?»

ባስኬት ቦል በጣም እወድ ነበር። ጠዋት አስራ ሁለት ስለት ተነስተን ተጫውተን፤ ከዚያ ተጣጥበን ትምህርት ቤት እንገባለን። ባስኬት ቦልን ሳስብ የማልረሳው ነገር አለ። አስረኛ ክፍል እያለሁ ባስኬት ቦል ስንጫወት ሌሎች ጓደኞቻችን እየሮጡ ወደ እኛ መጡ። ሁሉም ድንጋጤያቸው ፊታቸው ላይ ይንፀባረቅ ነበር።

«ምን ሆናችሁ?» አልናቸው ጭቃታውም ቆም አድርገን።

«ጃን ኡፍ ኬኒዲ ተገደለ» አሉን። ከፊድዮ ለምተው ነበር። እኛም ሀዘን ተቀመጥን።

ናዝሬት ከመድረስህ በፊት ዳገቱ ላይ ሆነህ ቁልቁል ትታያለች። ከተማው ከመድረሳችን በፊት በስተቀኝ ወደ ወንጂ የሚወስድ መንገድ አለ። መታጠፊያው መጀመርያ ላይ የሚገኝ ሰፊ የመከላከያ ሚኒስቴር የታንክኛ ክፍል ግቢ ነበር። ከዚያ ትንሽ አልፎ ነው የእኛ ትምህርት ቤት። ክፍል ተቀምጦ በመስታወቱ መስኮት ከአዲስ አበባ ወደ ናዝሬት የሚገቡ መኪናዎችን እናያለን። አንዳንዴ ጃንሆይ ይሆናሉ ብለን መንገድ ላይ እንቆማለን። አላቸው ሲመጡ

በዚህ ጊዜ እናስቆማቸው ነበር። እሳቸውም ሰላም ብለው ግቢ ገብተው ከፍሉን አይተው ምግባችንን ተምለው ይሄዳሉ።

አንድ ጊዜ ደግሞ ፕሬዚዳንት ጆልየስ ኔሬሬ መጥተው አስቆመናቸው አብረናቸው ፎቶ ተነሳን።

ወንጂ የሆላንዶች አይነኪ ስፍራ ትመስል ነበር ያኔ። ማንም የማይገባቸው ግዛታቸው ነበረች። ትልቅ የስኳር ኩባንያ ስለነበራቸው ስራተኛ የሚያመጡት ከደቡብ ነው። በአካባቢው የተፈጥሮ ፍል ውሃና የሚያማምሩ ወፎች ነበሩበት። ትዳሜና እሁድ ከዚያ ፍልውሃ አልጠፋም ነበር። የወፎችን አይነት እያጠናሁ እመዘግብ ነበር።

እንግዲህ በዚህ ሁኔታ አስራ አንደኛ ከፍል ጨረሰክ። ገንዘቧም አለቀች። ያኔ ትምህርቱን አንዴት አቀጥል ይሆን? ብዬ ተጨነቅኩኝ።

«ምን መላ አገኝ ታዲያ?»

ከዚህ በኋላ የሚኖረኝ እድል ማስተማር እንደሆነ እያሰበኩ ግንቦት ላይ እንግዶች መጡና ሰበሰቡን። ከትምህርት ቤቱ ከ1-3 የወጡ ልጆች ፈተና ይፈተናሉ አሉን። እኔ አንደኛ ነበር የወጣሁት። አስፋ አያና፣ በፍቃዱ ዲባባና እኔ አሰፍን። አስራ ሁለተኛ ከፍል በዕደ ማርያም በዚህ ሁኔታ ነበር የገባሁት።

አንዳንድ የደምቢ ዶሎ ቅደሞቼ «ምርክ ስኮላርሽፕ» በሚባል እንደገና ሄደው ለሚሰዩኝ በመስራት ያገኝትን እድል አፈላልገው ወደ ሙያ ትምህርት ቤት ይገቡ ነበር። ወደ ውትድርናም የገቡ ነበሩ። እነ ደገፋ ኢታና ወደ ሀረር መምህራን ማለልጠኛ ትምህርት ቤት ሄዱ። አንዳንዶቹ ደግሞ እዚያው ናዝሬት በሚገኝ የጋ/ማርያም ሆስፒታል (የመከላከያ ሚስጦን ያቋቋመው) የድሬለር ትምህርት ቤት ገቡ።

የፖለቲካ ሀላፊ...

ኒሮ በዕደ ማርያም ትዝታ የመገባት ዕድል ማግኘታቸው ከዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ጋር የመገናኘትና የመወያየት ዕድል ፈጥሮላቸዋል። ስለዓለም ታላላቅ አብዮቶች የተማሩትም በዚህ ትዝታ ሳሉ እንደነበር ያስታውሳሉ። በዩኒቨርሲቲው የተለያዩ የፖለቲካ ግጥምና ሌሎች ፕሮግራሞች ላይም ይገኙ ነበር። እነዚህ ሁሉ ወጣቱን ኒሮ ከፖለቲካ ጋር በማስተዋወቅ ረገድ የላቀ ሚና ተጫውተዋል። ከበዕደ ማርያም አንስቶ እስከ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የተሰመሩትን የፖለቲካ ሀላፊ እንዲህ ይተርኩልናል።

አስራ አንደኛ ከፍልን ጨርሰን አስራ ሁለተኛ ከፍል በድሮው ተዳማዊ ኃይለስላሴ በእሁት አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ግቢ ውስጥ ይገኝ በነበረ በዕደ ማርያም ትምህርት ቤት ነበር የገባነው። የልዑል በዕደ ማርያም የላብራቶሪ ትምህርት ቤት የተቋቋመበት አላማ ከሁሉም ጠቅላይ ግዛቶች ካሉ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ጥሩ ውጤት ያላቸው ልጆች ተመልሞለው ልዩ ትምህርት እንዲሰጣቸው ነበር። መምህራን ከእንግሊዝና ከአሜሪካ የመጡ ነበሩ።

ሁሉም የበዕደ ማርያም ተማሪዎች ያለ ፈተና ነበር በተገኙት ዩኒቨርሲቲ እንዲገቡ የሚደረገው የሚሰለጥኑት ለመምህርነት በቻ ነው። መንግስት ብቁ መምህራንን በማፍራት የሀገሪቱ የአሜሪካ መምህራንን የመተካት እቅድ ነበረው። በዚህ አይነት ሁኔታ እኔም ከናዝሬት ወደ አዲስ አበባ መጣሁ።

እዚያ ግቢ ውስጥ ከተለያዩ አካባቢ የመጡ ልጆች ነበሩ። ከተዳማዊ ሀይለ ስላሴ ዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ጋር እንገናኝ ነበር። በዕደ ማርያም እያለን የድሬዳዋ ልጆች የሆኑት ፣ ሰፋዬ ጉግሳና

አለማየሁ አያሌው እንዲሁም የአዲስ አበባ ልጆች እን አስራት ጣሴና ሞሰሉ ጉግሳ የሚረሱኝ አይደለም። ያሳዝናል አለማየሁ የተገደለው በደርግ ነው። ቅልጥ ያለ አህጉር ነበር። በነገራችን ላይ ሲጋራ ማጨስ ያስለመደኝ አለማየሁ ነው። ቫይስጥም የሚባል የተለየ ሲጋራ ነበር የሚያጨሰው።

በዕደ ማርያም አዳሪ ት/ቤት ተደራራቢ አልጋ ላይ ተኝተኝ፤ አለማየሁ ከታች ሆኖ ቫይስጥም ሲያጠነው፤ እኔ ከላይ ሆኜ አሸታለሁ። በጎላ «እንካ እስቲ ሞክረው!» ብሎ ይሰጠኝና ስሞክረው ጣመኝ። በዚያው አጫሽ ሆነኩ። «እንካ አጭስ» ሲለኝ የነበረው በጎላ «እኔ አልሰጥህም!» እራስህ ግዛና አጭስ» ማለት ጀመረ። ቫይስጥም አያጨስን እያለ ኒያላ መጣ። ጣዕሙ ልክ እንደ ቫይስጥም ስለ ሮይን አያጨስን እያለ ደግሞ። ኒያላ መመረት ከጀመረ እንስቶ ነው ደንበኛ አጫስ የሆነኩት። ጣዕሙን አወደዋለሁ። ብቻ ቤተ-መንግስት ሆኜ በመሃል እንዳንደ ማርልቦር አጨስ ነበር። ባለቤቱ ረገናም ታጤላለች። ግን ማታ ከአስራ ሁለት ሰዓት በጎላ ብቻ ነው የምታጤሰው። ወደ ኢትዮጵያ ከመጣን በጎላ ከኒያላ ሌላ አጤላ አታውቅም።

«በበዕድ ማርያም ብዙ ትዝታዎች እንደሚኖርዎት እንምታሰሁ?»

እንደ አዳራሽ ውስጥ ስልሳ ተማሪዎች እናድር ነበር። አሁን አንድነት ፓርቲ ውስጥ ያለው እስራት ጣሴም ጋር ያኔም አብረን ነበርን። ማታ ማታ ቀልዱ፤ ጨዋታው፤ ትረባው ልዩ ነበር። አንድ ማታ የሆነውን ልንገርህ። ከእኛ አልጋ ቀጥሎ ሁለት ከጎጃም የመጡ ጓደኞች ነበሩን። በተለይ መሃል አለማየሁ መኳንንት የሚባለውን የጎጃም ልጅ «ጎጃሞች ጅብ ናቸው፤ ሰው ይበላሉ ይባላል እውነት ነው?» ብሎ ይጠይቀዋል። መኳንንትም «አዎ እውነት ነው» ይለውና በዚሁ ተተላልደን ተኛን። አለማየሁ ሚ ያለ እንትልፍ እንደወሰደው መኳንንት ቀስ ብሎ ተነስቶ ወደ አለማየሁ ጆሮ ተጠግቶ እንደ ጅብ ጮኸበት። አለማየሁ በድንጋጤ እየጮኸ ራቱን ሮጠ። ያኔ የላቅነውን ሳት መቼም አልዘነጋውም።

በዕደ ማርያም በየውሩ አምስት ብር ይሰጠን ነበር። ታዲያ ገንዘብ አዋጥተን ፈሽታ ነው። ፊልተር ጠላ እንገዛለን፤ ቀይ ሺኖ ይከተላል። መሸት ሲል ደግሞ ወደ ውቤ በረሃ እናመራለን። አንድ ቢራ ይዘን ስንደንስ ማደር ነው። እግር ኳስና ባስኬት ቦልም

እንጫወት ነበር። ያኔ የኢትዮጵያ ቴሌቪዥን የሚያሳየውን «ዘዲፈንደር» የተባለ ተከታታይ ፊልም ማየት አወድ ነበር።

ስለ ስፖርት ካነሳሁ አይቀር በበዕደ ማርያም ትምህርት ቤት እንማይክል ጋበር፤ ሀብቱ አብርሃ፤ ሳህ አስማንና ሌሎችም የኤርትራ ተወላጆች ነበሩ። በቡድን እንጫወት ነበር። ለምን እንደሆነ ባለውቅም የኤርትራ ተማሪዎች ቡድን፤ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ቡድን እያሉ ነበር ኳስ የሚጫወቱት። በወቅቱ የዩኒቨርሲቲው ፕሬዚዳንት ደጃዝማች ካሳ ወልደማሪያም ይሄን በቡድን መከፋፈልና መጣላት ሲሰሙ እጅግ ተቆጥተው ከሁለቱም ወገን የተወሰነ ተማሪዎችን አባረዋል።

ከትግራይ ተስፋዬ ገ/እግዚአብሔር የሚባል ልጅ ነበር። በጎላ ስለማ የደርግ የፖለቲካ ት/ቤት ዳይሬክተር ሆኖ ነበር። ብዙም ሳይቆይ ግን ራሱ ደርግ «ወወሃት ነህ!» ብሎ ገደለው። ሳህ አስማንና ማይክል ጋበር የከረን ልጆች ናቸው። ማይክል ጋበር ግራ እጁ የተቆረጠ፤ ፊቱ የተበጫጨረ ነበር። ስለምንተራረብ አንድ ቀን በምን እደጋ እንዲህ እንደሆነ ጠየቅኩት። ከረን ውስጥ በንጉሱ ወታደሮችና በሽምቅ ተዋጊዎች መካከል በተፈጠረው ግጭት ጦርነት ተካሂዶ ሰፈራቸው እንደተወረረና በጦርነቱም እጎቱና ሌሎች ሰዎች እንደተገደሉ፤ እሱም በልጅነቱ እቤት እንደተቀመጠ እጁን እንዳጣና ፊቱ እንደተበላሸ አጫወተኝ። ይሄኔ ነበር ኤርትራ ውስጥ ችግር እንዳለ ለመጀመርያ ጊዜ የሰማሁበት።

ከፖለቲካ ሀይወት ጅማሮ ጋር በተያያዘ እዚያው በዕደ ማርያም ትምህርት ቤት ውስጥ የአስተዳደርና ሌላ ሃላፊነት ውስጥ የሚሰሩ ዶ/ር ጥላሁን ገሞታ፤ ጉታ ስርኔሳ እና ሌሎች ተማሪዎች ነበሩ። የተማሪዎችን አልጋና ምግብ ቤት ንፅህናውን ይቆጣጠራሉ። አንድ ቀን ጉታ ስርኔሳ ወደ ቢሮው ይጠራኛል። ጉድፍ የሚፈልግ ይመስል ፊቱ ላይ አይነን ተክሎ። «ጎገ እሁድ ነው!» አለኝ።

«አዎ!» አልኩት።

«ጎገ አንድ ትልቅ ስብሰባ በጉሰሌ ይካሄዳል። በዛ ስብሰባ ሌሎች ተማሪዎችም እንዲገኙ ጋብዘናል። ሁሉም እርሞዎች ናቸው። አንተስ ብትገኝ ምናለበት?» አለኝ።

⁷ ሮልድ እያሉ ማለት የነበሩት የወ/ሮ አስካላ ጆቱ ተሉ ልጅ የነበሩ፤ በጎላ በደርግ የተገደሉ

ሌላ ጥያቄ ሳላስከተል ምናልባት እሄድ ይሆናል። አልከተል። የሰብሰበው አላማና አጀንዳ፤ ምን አይነት ጥያቄዎች እንደሚነሱም ማውቀው ነገር አልነበረም።

ከጉዳት ጋር ፒያሳ ተዋናኝነት አብረን ሄድን። ቦታው ጉለሊ እስላም መቀብር ፊት ለፊት ነበር። የሰብሰበው ቦታ ስንደርስ ግዜው በብዙ ሰዎች ተቆጥሮታል። ድንኳን ተተክሏል። በአይኔ ሳማትር በትርና እርጥብ ላር የያዙ ሽማግሌዎች፤ ተማሪዎች፤ ጠባቂዎች፤ ሌቶች፤ ጠቃሪዎች. . . ሁሉ ነበሩ። መግቢያው ጋ ባለች ጠረጴዛ ላይ ሰዎች ስም ይመዘግባሉ። ከድንኳኑ ጠብቆ በሃይል የሚያስተጋባ ድምፅ ይሰማኛል። ተናጋሪው ማን እንደሆነ ግን አይታየኝም።

ለነ ያ ስብሰባ የተዘጋጀው በሚጫና ቁልማ ማዕበር ነገራል። ተናጋሪውም ጄኔራል ታደሰ ብሩ ናቸው። አንድ ብር ከፍጹ መታወቂያ ተሰጠኝና አባል ሆኜ ተመለስኩ።

ሌላው የበዕደማርያም ትዝታዬ “Fresh man inauguration” የመጀመርያ አመት ተማሪዎችን ተቀብሎ የማዕበሩንና የዩኒቨርሲቲውን አላማ ያስተዋውቅ ነበር። በዚህ በአል ላይ የሚያንቀቁ የፖለቲካ ንግግሮች ይደረጉ ነበር። በአሉ ደማት እንዲሆን ይመስለኛል ምንብር መጠየቅ ይዘጋጃል። በፋኞችም ይመጣሉ። ለመጀመርያ ጊዜ ጥላውን ገሰለን፤ አሊ ቢራን፤ ብዙነሽ በቀለን፤ አለማየሁ እሸቱንና መዘመድ አሀመድን ያየሁዋቸው እዛ ነው። አሰራ ሁለተኛ ክፍል እያለሁ እየሄድን፤ ከዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ጋር እንባተፍ ነበር። የዩኒቨርሲቲው ማዕበር ከሚዘጋጀው ፕሮግራም አንዱ ይሄ ነበር።

የግጥም ውድደርም ይካሄዱ ነበር። ከእሸናፊ ግጥሞች መካከል የኢብሳ ጉተማን ግጥም አስታውሳለሁ። “ኢትዮጵያዊ ማነው?” የምትል ግሩም ግጥም ነበረች።

“ኢትዮጵያዊ ማነው?”
ያዚ ዓተር መገፈስ ይደረግብኑ ሁሉ
ማንነቱን ሳያውቅ በመንቀሳሰብ
ማንን ብሎለችጋል መልሱን ቀሎ በሉቱ . . .

ነፃው ነው አማራው ትግራ ነው ጉራጊው
ወለሃው ነው ኮጋታው እጅክ ነው ጉጂው
ኋንታ ብሎኛል ኢትዮጵያዊው ማነው?

መጣ፤ ስማግሊው እሱ ይጠየቅ
አንዱ ጎኝም ነኝ ስለ ሌላው በጎምጃር
አንዱ ሊርትራ ስለ ሌላው ተገለገ
አንዱ መጋዘ ነኝ ስለ ሌላው ገመ ጎሳ
ኢትዮጵያዊ ነኝ ባይ ብረልኩ ጠፋ

የራሴያው ተከታይ የታደሰው ሌላ
የግርክስ ደቀመዝሙር ባይ ሁሉ እኩሉ
አንዱን ሳያውቅ ከእስያ የሞለ
ኮሙኒስት ነኝ ባይ ነው ጠይ ያ አልባላ
ወደስ የፖዕራዝ ጥንባ አንሳ
ከሰውነት ጠጥቶ የነፃ ሳይሳ
የጊዳክን አሸዘር አስምር አንቃሳ
ማንነቱን አያውቅ ስሙን አያስነሳ
ነው ጠይ ኢትዮጵያዊው ያለበት ወቅት?
ጥያቄ ሆኖአል በባም የከፈረ
ኢትዮጵያዊው ማነው ከኔ የተሰወረ?

. . . ያልተማረኩም ትውልድ ጎሳ ጎሳ ስለ
የተማረው ጠባቂ ከጎሳው ሲውል
አንድነት ተረባቢ ጥራህ መንምኖአል
የሰለት ሺህ ዓመት ዕድሜ ከመቀበር
ኑ ካሁን ደምርን እንተባዛር!
አንዱ ካንዱ ልብላጥ ማለቱን ይተው
አንዱ አንዱን ልገፈፍ ማለቱን ይረካው
የሰየውን ገደል ተባዛር ይመላለሰ
ያሰረውንም ገመድ አንድነት ሆኖ ተው
ያኔ ብቻ ይሆናል መልስ የማግኘው

ግጥሟን በሰማሁ ሰሞን ከበዕደ ማርያም ህንፃዎች አካባቢ ጠባ ብዬ የአሁኑ ሶሻል ሳይንስ ህንፃ ሄድኩኝ። ለምን እንደሄድኩ አላውቅም። ሁለት ጠባቂዎች ቆመው የጋለ ክርክር ያካሂዳሉ። ኢብሳ ጉተማና ዋለልኝ መኮንን ነበሩ። ዋለልኝ ድምፁን ከፋ አድርጎ «ምንድነው ያንተ ግጥም? ኢትዮጵያን ልትከፋፍል ነው እንዲሁ ይልዋል። እንግዲህ አሰራ ሁለተኛ ክፍል እያለሁ ነው የተለያዩ ፖለቲካዊ ጥያቄዎች እንዳሉ የተገነባብኩት እነዚህ ጥያቄዎች ምንድናቸው? ብዬ እየጠየቅኩ መልሳቸውን የፈለግኩበትም ጊዜ ነበር።

በበዕደ ማርያም ትምህርተ ቤት የአንድ ዓመት ቆይታዬ መጥቀስ ያለብኝ ሦስት ገጠመኞች አሉ። አንደኛው የአሜሪካዊው የፒስከር ታሪክ አስተማሪዬ ስለ ዓለም ተላላቅ አብዮቶች ያስተማረኝ ነው። ስለ እንግሊዝ የኢንዱስትሪ አብዮት፤ ስለ

አሜሪካ አብዮት፤ ስለ ፈረንሳይ አብዮት እና ስለ ሩስያ አብዮት በደንብ አስተምሮናል። ስለ ሩስያ አብዮት የበለጠ ግንዛቤ እንዳገኝ The Three who made the Revolution Marx, Engels & Lenin የሚል መጽሃፍ አውሶኝ እንብቤያለሁ።

ሁለተኛው በሃይማኖት ጉዳይ ላይ በውስጤ እንደገና ጥያቄ እንዳነሳ የተከሰተ አንድ አጋጣሚ ነው። አንድ እሁድ ማታ በዩኒቨርሲቲ ግቢ ወደሚካሄደው የጸሎት ፕሮግራም ሰለሞን የሚባል ኡርትራዊ ይዞኝ ሄደ። ፕሮግራሙ ደስ ብሎኝ አለቀ። ከወጣን በኋላ ሰለሞን «በሌላ ቋንቋ ሲናገሩ ሰማህ?» አለኝ። «አይ! እኔ የሰማሁት ሰባኪው በቀጭን ድምፅ 'ልጆቼ በርቱ! በርቱ!' ያለውን ነው» አልኩት። እሱም «አንተ መንፈስ ሰላልወረደህ ነው» ሲለኝ ተናድጀ «እንዴት እንደዚህ ትለኛለህ? የተለየ ቋንቋ የተናገረ አልሰማሁም» ብዬው ተለያየን።

ሦስተኛው ገጠመኝ ስለ እስራኤል-ዐረብ ጦርነት ነበር። በ1967 ዓ.ም የእስራኤል አምባሳደር አዲስ አበባ በራስ መኮንን አዳራሽ ተገኝታ፤ ንግግር ካደረገች በኋላ «The lion of Juda shall win» ስትል አዳራሹ ውስጥ ያለው ሁሉ እሷን ተከትሎ ያለችውን ደገመ። ያኔ «ኢትዮጵያውያንም እስራኤላውያን ናቸው» የሚል እምነት ነበር። በወቅቱ ተቃውሞውን ያሰማው እበራ ዋትጅራ ብቻ ነበር። የሚገርመው ተማሪው ከአንድ ዓመት በኋላ ተለውጦ ፀረ-ጽዮኒዝም መሆኑ ነው።

«12ኛ ክፍል ሲጨርስ ዩኒቨርሲቲ ገቡ?»

የበዕደ ማርያም የ12ኛ ክፍል ፕሮግራም የተዘጋጀበት ዋናው ምክንያት፤ 12ኛ ክፍል ላይ ልዩ ትምህርት በመስጠት ጎበዝ ተማሪዎችን መልምሎ በማሰልጠን፤ የሚመረቁ ተማሪዎች በዩኒቨርሲቲው ትምህርት ፋካሊቲ ገብተው ለአስተማሪነት እንዲዘጋጁ ለማድረግ ነበር። ቀጥታ ዩኒቨርሲቲ መግባት ወይም ተፈትና መግባት ይቻላል። የ12ኛ ክፍል ማጠቃለያ ፈተና (ESLCE) የሚወሰደው በፍላጎት ነው። በዕደ ማርያም ትምህርት ቤት ገብተህ መምህር መሆን ካልፈለግህና ሌላ ትምህርት መማር ከፈለግህ ESLCE ፈተና ወስደህ፤ መንግስት ለበዕደ ማርያም ትምህርት ያወጣልህን 550 ብር ክፍለህ፤ ወደ ሌላ ፋካሊቲ መግባት ትችላለህ።

«እርስዎ ተፈተኑ ወይስ ቀጥታ ገቡ?»

በአመቱ መጨረሻ በ1958 ዓ.ም ተፈተንኩኝ። በሁሉም ባይሆንም በአምስት ትምህርቶች አለፍኩኝ። ፊዚክስ፤ ኬሚስትሪና ማትሪክ የሚባሉ ትምህርቶችን አልወዳቸውም ነበር። እንግሊዝኛና ታሪክ ትምህርቶችን ነበር የምወደው። እንደውም በታሪክ ከካፍል አንደኛ ሆኜ ተለበት ተሸልሜአለሁ።

በወቅቱ ፍላጎቴ ማትሪክ ተፈትኜ አልፌ፤ የህግ ትምህርት መማር ነበር። ህግ ለመማር የተነሳሳሁት «The Defender» የሚለውን ፊልም አይቼ ነው። ፊልሙ የአሜሪካን የችሎት ሁኔታና ዳኞች እንዲሁም ጠበቃና አቃቤ ህጎች የሚያካሂዱትን ምርመራ የማያሳይ ነው። የግድ የህግ ሰው መሆን አለብኝ ብዬ ነበር።

ከዚያ ሀሳቤ ለሁለት ተከፍሎ መዋገጥ ያገዘኩ። በአንድ በኩል ይሄን ሀሳቤን የፃፍኩለት ወንድሜ መልስ አልሰጠኝም። በሌላ በኩል ቤተሰቦቼ ገንዘብ የላቸውም። 550 ብር ቢኖረኝ ኖሮ ለበዕደ ማርያም ትምህርት ቤት ከፍቼ፤ ወደ ህግ ፋካሊቲ መግባት እችል ነበር። ግን አልሆነም። እንዲህ እየተባሰከከኩ አመቱ ተጀመረና Education ፋካሊቲ ገባሁ። ከአንድ ወር በኋላ ወንድሜ እከፍልልሁለሁ የሚል መልስ ላከ። ግን ጊዜው አልፎ ነበር።

ዋና ትምህርቴን ታሪክ አድርጌ በ1963 ዓ.ም አጠናቀቅኩ። መምህራኖቼ እነ ዶ/ር ሙሉጌታ ወዳጆ (የከፍሌ ወዳጆ ወንድም)፤ ዶ/ር ሀይሌ ወ/ሚካኤል፤ ዶ/ር ታደሰ ታምራት፤ ዶ/ር መርአድ ወ/አረጋይና ዶ/ር ሰርጉ ወ/ገብርኤል፤ ከፈረንጆች ደግሞ አሜሪካ ዊው ዶ/ር ክሩሚና ዶ/ር ኮልክ ነበሩ። ሁለተኛ ኮርሴ የሆነውን ላይብረሪ ላይንስ ደግሞ ሲልቪያ ፓንክረስት አስተምረውኛል። በዚህ የታሪክ ትምህርት ሁለት አይነት ግንዛቤዎችን ጨበጥኩ።

የመጀመርያው አጠቃላይ የአለም ታሪክ ብንማርም፤ በአፍሪካ በተለይም በኢትዮጵያ ታሪክ ላይ ነበር ትኩረታችን። አንድ የራሳችንን ታሪክ እንድናውቅ ስለሚረዳ ነው። ከዚህ ጋር ተያይዞ ክርስትና፤ እስልምና፤ ከዚያም የካቶሊክና የፕሮቴስታንት ሀይማኖቶች እንዴት ወደ ኢትዮጵያ እንደገቡ የሚያሳውቁና የኢትዮጵያና የአካባቢዋ ግንኙነት ምን እንደሚመስል ግንዛቤ የሚያስጨብጡ ነገሮችን የያዘ በመሆኑ ነው።

ሁለተኛው ግንዛቤ የኢትዮጵያ ታሪክ ብዙውን ጊዜ የተመሰረተውና ትኩረት የሰጠው በገዢው መደብ ላይ ነው የገዢው መደብ የታሪክ ዐሃዶች የነገስታቱን ታሪክ ትኩረት አድርገው ነበር የሚፀፉት። እንጂ የሰፊው ህዝብ ታሪክ ትኩረት አይሰጠውም። ከዚህ ሌላ የኢትዮጵያ ታሪክ የዕሁፍ ታሪክ ያላቸው ነገስታት መጀመርያ በግሰዝ ቋንቋ፣ በኃላ በአማርኛ ዕሁፍ የሚችሉ የፃፉት እንጂ ፊደል የሌላቸውና ዕሁፍ የማያውቁት ማህበረሰቦች የተፃፈ ታሪክ የላቸውም።

ስለዚህ የኢትዮጵያን ታሪክ የምናስተምር ከሆነ የሰፊው ህዝብ ታሪክ መፃፍ አለበት የሚል ሃሳብ ተነስቶ ነበር። ይሄ ታሪክ እንዴት ይገኛል? የሚል ጥያቄም ቀጠለ። «አራል ትራዲሽን» ወይም አፋዊ ተረኮች አሉ። ለምሳሌ የዘር ግንደ ቆጠራ ብዙ ታሪክ ያስተምራል። ጨዋታዎችም አሉ። እነዚህ ጨዋታዎች የዐብረተ ሰቡን ማህበራዊ አስተሳሰቦች ያስተምራሉ። የቦታ ስሞች ለምን ተመሳሳይ ሆኑ? የስም አሰጣጡ ከምን የመጣ ነው? እነዚህን የመሳሰሉ በአፍ ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፉ ታሪኮች መጠናት አለባቸው። በዚህ ዘዴ ሳይንሳዊ የሆነና የተመሳሰለ የጠቅላላ ኢትዮጵያን ታሪክ መፃፍ ይቻላል የሚል ጉዳይ አንስተን ነበር።

የሀገር ውስጥ ታሪኮችን ለመፃፍም ጀምሮች ነበሩ። ለምሳሌ ከጎጃም የመጣ ልጅ ስለ ንጉሰ ተክለሃይማኖት ፃፈ። እኔም ለማጥናት ሞክራ ነበር። «ከርስትና ወደ ተለም (ምእራብ ወለጋ) እንዴት ገባ?» የሚል የመመራቲያ ዕሁፍ ሰርቼ ነበር።

«አንድን ታሪክ ለመፃፍ አጥኚው በሚያጠናው ቦታ ለረዩም ጊዜ ተቀምጦ ጥናትና ምርምር ማካሄድ አለበት። አርሰዎስ እንዴት ነበር ያጠነት?»

እ! አብዛኛውን ጊዜ ይሄንን የምናደርገው ሶስት አመት ካገለገልን በኃላ! እንደገና ለአንድ አመት ብሄራዊ አገልግሎት መስጠት ስለነበረብን የተለያዩ ቦታዎች እንመደብ ነበር። መንግስት በመደበው ቦታ መሄድ እንጅ በፍላጎት አልነበረም። እያንዳንዳችን በምንሄድበት ቦታ ግንዛቤ እናገኛለን። ይሄን እድል በመጠቀም ነው ጥናት የምናደርገው። እኔ ትምህርት ሚኒስቴር ለምኔ ነው ደምቢ ዶሎ የሄድኩት።

ይሄን ርእስ ስመርጥ ግንዛቤ የሰጠኝ ባህሩ ዘውዴ ነበር። ዶ/ር ባህሩ ብሄራዊ አገልግሎት የሰጠው በደምቢ ዶሎ ነበር። ሲነሆራ ነው። ምርምር አድርጎ ስለ ወለጋ ታሪክ ፅፏል። እሱንና እኔን የሚያማክረን ዶ/ር ክራሚ ይባላል። ዶ/ር ክራሚ ብዙ ጥናት አድርጎ ነው የሃፈው። ነገር ግን ብዙ ጥያቄዎች ይነሳሉ። እስቲ አንተም የደምቢ ዶሎን ታሪክ ፃፍ። አሉኝና መሰረት ሻመርክ።

ታሪኩን ሰዕፍ አባቱ አጅግ በባም ረድተውታል። ደምቢ ዶሎ እሄ ዘርዐ ያዕቆብ ትምህርት ቤትም ብዙ መረጃ አግኝታለሁ። ከ70 አመት በላይ የሆነና ማስታወስ የሚችሉ ሽማግሌዎችንም እያሳደድኩ እጠይቅ ነበር። ሱስ ሆኖብኝ ነበር። የሚሰዩኝ ዶክመንትም ብዙ ነበር። በዚህ አይነት አሰባስቤ ሃፍክት። ሰባ ገዕ የሚሆን ጥናት በመጨረሻ አመት አስረክብኩ። ሌሎች ፈተናዎችንም አሰፍኩኝ።

በተለይ ሶስተኛ አመት ላይ ወደ አገልግሎት ከመሄዳችን በፊት ረብሻ ስለተነሳ፣ አብዛኛው ተማሪ ለአንድ ሲሚስተር ትምህርት አቆመ። የአንድ አመት አገልግሎቱን ጨርሼ እንደ ተመለስኩ የማመላከት ትምህርት ወሰጄ በሰኔ 1963 ዓ.ም ተመረቅኩ።

ምርታቱ ምኒልክ ቤተ-መንግስት ነበር። የላይኛው ቤተ-መንግስት አዳራሽ ውስጥ ጃዝሆይ ከትንሿ ውሻቸው ሉሉ ጋር መጥተው ዲግሪያችንን ሰጠን።

«ጃዝሆይ ንግግር አላደረጉም?»

አድርገዋል እንጂ! በንግግራቸው ግን ሰይዙን። «ተማርን ተማርን እያላችሁ ትራፍላላችሁ ግን ብሎን መፍታት እንደ አትችሉም አሉ። እውነታቸውን ነው። የነበረው የተለም ትምህርት ብቻ ነው። ዐለተኛ ረብሻኞች ነበርን። ተቆጥተው ነበር ጃዝሆይ የተናገሩት። እንደ ዛሬው ድግስ፣ ግብዣ የለም። ያለ ምንም ጋጋት ዲግሪያችንን ተቀብለን እዚያችን ገባን።

5

የተማሪዎች ንቅናቄ

«አትነሳም ወይ! አትነሳም ወይ!
ያ ሁሉ መሪት ያንተ አይደለም ወይ!»

የተማሪዎች ንቅናቄ ሲነሳ ብዙ ነገሮች ወደ አዕምሮአችን መምጣታቸው አይቀርም። የ1966ቱ አብዮት መነሻው የተማሪዎች ንቅናቄ ነው። ከዙፋናቸው የማይገረሰሉ ይመስሉ የነበሩት ንጉሡ፣ ከሥልጣን የወረዱት በተማሪዎች ንቅናቄ መነሻነት ነው። በርግጥ የወትሮ የተማሪዎች ጥያቄ ንጉሡን ከሥልጣን ከማውረድም የላቀና ሰፊ ነበር። የፊውዳል ሥርዓት እንዲገረሰስ፣ የብሔር ጭቆና እንዲወገድ፣ መሪት ላራሹ እንዲሰጥና ሌሎችም መብቶች እንዲከበሩ ተማሪው ጮኧል፤ ታግሏል። የንቅናቄው ቀንደኛ ተሳታፊ የነበሩት ዶ/ር ነጋሶ፣ የተማሪዎች ንቅናቄ ዓለም አቀፋዊ ገፅታ እንደነበረው በማስታወስ አርባ ዓመት ወደ ጋላ ተጉዘው እያንዳንዱን ታሪክ ያወጉናል።

በ60ዎቹ ዓ.ም ኢትዮጵያን ጨምሮ በአጠቃላይ በአለም ላይ የተማሪ ንቅናቄ ተነስቶ ነበር። የተማሪዎችና የወጣቶች የለውጥ ፍላጎት ጎልቶ የወጣበት ጊዜ ነው። የዓለም ሀዘቦች፣ የፊውዳል ስርአት የሚጨቅነብትና የሚጠበብበት ስርአት እንደሆነ በመገንዘብ “ለውጥ መምጣት አለበት፤ በጥቂት ገዢ መደቦች መጨቆንና መበዝበዝ አይገባም፤ ፍትህ ሊኖር ይገባል” የሚል ጥያቄና ንቅናቄ እንስተው ነበር።

በአለም አቀፍ ደረጃ ሲታይ ኢምፔርያሊዝም የሰፈነበት ወቅት ነበር። እሱ ነው ጭቆናን ያመጣው። በኢኮኖሚ በዳበሩት አገራት ሰፊውን ሀዘብ ለመበዝበዝ፣ ላቡንና ጉልበቱን በመጠቀም ራሳቸውን ለማበልፀግ የሚፈልጉ ጥቂት የገዢ መደቦች ነበሩ።

ኢምፔርያሊዝም የተጀመረው በአውሮፓ ሀገራት ካፒታሊዝም አቆጣቂ በየሀገሩ የበላይነትን ካገኘ በኋላ፣ የእያንዳንዱ ሀገር ካፒታል ድንበር ተሻግሮ ወደ ሌሎች ሀገሮች እየተስፋፋ ትርፍ የማግኘት አባዜ ሲጠናወተው ነበር። ለምሳሌ እንግሊዝ፣ ጀርመንና አሜሪካ ሌሎች ሀገሮችን ሲወሩና ሲስፋፋ በጉልበት ነው።

አንድን ሀገር በጉልበት የሚወራበት ምክንያት አንድም የሚይዟቸውን ሀገሮች የተፈጥሮ ሀብት በማየት አለፊም ለንግዳቸውና ለምርታቸው ግብዓት የሚሆን ነገር ለመበዝበዝ ነው። በነዚያ ሀገራት የሚያገኙትን ርካሽ የሰው ጉልበትም መበዝበዝ ይፈልጋሉ። ምክንያቱም እነዚያን የተፈጥሮ ሀብቶች የሚያስቆፍሩት በሰፊው ሀዘብ ጉልበት ነው። በኢንዱስትሪ የሚያመርቱትን ሽቀጥ መልሰው በነዚህ ሀገሮች ሀዘብ ላይ ማራገፍና ገበያ መፍጠር ነው አላማቸው።

ካፒታሊስቶች አንድን ሀገር በሀይል ይዘው የራሳቸውን አስተዳደር መስርተው ትርፍ የሚያገኙበትን ዘዴ ይፈጥራሉ። ፖለቲካውንና ዲፕሎማሲውን በቀጥታ በመቆጣጠር ያስተዳድራሉ።

ለላው ዘዴያቸው አንድን ሀገር ሳይወሩ በእጅ እዙር የሀገሪቷን ገዢ መደቦች በማመቻቸት ፈረሶቻቸው ያደርጓቸዋል። እነዚያ ገዢ መደቦችም የኢምፔርያሊስቱ ፈረስ በመሆንና የራሳቸውን ጥቅም በማስተዳደር ሀገራው ላይ የፍጻ ተንበር ይጭናሉ። የተፈጥሮ ሀብቱንና የሰውን ሀይል በነዚያ ካፒታሊስቶች እንዲበዘበዝ መንገዱን ይጠርጋሉ። ለራሳቸው ፍርፋሪ ሲሉ ብዙሃኑን እዳ ይጭኑበታል፤ ነፃነቱን ይነጥቁታል፤ በሃገሩ ላይም እንደ መፃተኛ ያደርጉታል። ከቅኝ ገዢዎችና ካፒታሊስቶች ጋር በመተባበር ያስመዘገቡታል።

ኢምፔርያሊዝም ሌላው ክፋቱ ባህልንና ቋንቋን መደፍጠጥ ነው። ይሄ በአለም ደረጃ ስለታየ ነው። በአለም አቀፍ ደረጃ የተማሪዎች ንቅናቄ የተፋፋመውና ኢትዮጵያም የደረሰው።

መሰረታዊ ጥያቄው ጨቋኞችን፣ በገባገሮችንና መገባሪዎችን መታገልና ነፃነትና ሉአላዊነት ማግኘት የሚል ነው። የሰብአዊ መብት መከበር አለበት የሚል ጥያቄ ነበር ከየአትጣጫው አንደ ቀስት የተወረወረው።

«ገን ይ/ር፤ ተዳማዊ ሃይለ ሰላሴ ለተገኙት ትኝ ግዛትም ሆነ ለእኛ አዙር ትኝ ግዛት ተባባሪ ነበሩ ማለት ይቻላል?»

እንግዲህ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ንቅናቄ የተጀመረው በአሁኑ አዲስ አበባ የኢሸርስቲ በቀድሞው የተዳማዊ ኃ/ሰላሴ የኢሸርስቲና በአለማያ ዞላጅ ነው። እንደተቋቋሙ ነው ከአለም አቀፉ የተማሪዎች ንቅናቄ ጋር የተዋወቁት። የንቅናቄው አካል ለመሆንም ተንቀሳቅሰዋል።

በዚያን ጊዜ የንጉሱ ስርአት ደግሞ ከበዝግጦች ጋር የሚተባበር ነበር። ተማሪው ስርአቱ ዲሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብቶችን የማያስከብር መሆኑን እየተገነዘበ ነበር። ከሰፊው ህዝብ ጎን በመቆምም «ይህ ስርአት መገርሰስና መገንደስ አለበት!» የሚል አቋም ላይ ደረሰ።

የተማሪዎች ንቅናቄ የንጉሱን ስርአት የኢኮኖሚ አሰራር ጥያቄ ውስጥ ያስገባ ነበር። «ሰፊው አርሶ አደር እየተመዘበረ ነው፤ መሬቱ የራሱ አይደለም፤ ስለዚህ መሬት ላራሹ ሊሆን ይገባል» የሚል ጠንካራ አቋም ይዞ ነበር የተነሳው። የተጀመረውም «መሬት ላራሹ!» በሚል መፈክር ነው። ቀጥሎ «ፊውዳሊዝም ስርአት ተገርሶ ሰፊው ህዝብ ነፃ መውጣት አለበት!» የሚል ተከተለ።

ጭቆና የሚገልፀው ሰዎችን በማሰርና በመግደል ብቻ አይደለም። የብሄር ጭቆና ነበር። ገዥ መደቦች የራሳቸውን ቋንቋና ባህል በሌላው ላይ ይጭኑ ነበር። ይሄ የበላይነትን ለማረጋገጥ ሲባል ነው። ሀይማኖት ሳይቀር ያሰለውጠው ነበር።

በኢትዮጵያም በአፄ ምኒልክ ዘመን መንግስት ነው ኢትዮጵያ የምንለው ክልል የተፈጠረው። እኔ ምኒልክ ይከተሉት የነበረው ስርአት ባላባታዊ (ፊውዳሊዝም) ነው። ይሄ ገዥ መደብ የመሳሰሉ አማርኛ ተናጋሪ ከሆኑ ህዝቦች ነው። የአርቶዶክስ ሀይማኖት የበላይነትን እንዲያገኝ ክርስቲያን ያልሆኑትን ሁሉ በግድ ያጠምቁ ነበር። የአስተዳደሩ ቋንቋ አማርኛ እንዲሆን አድርጓል። ሌሎች ሃይማኖታቸውን፣ ባህላቸውንና ቋንቋቸውን እንዲተብሉ የተደረገበት ሁኔታ ነበር። በኢትዮጵያ የብሄር ጭቆና የተጀመረው ያን ጊዜ ይመስለኛል።

በተማሪዎች ንቅናቄ በሰብተኛ የረዳ ያነሳነው የብሄር ጭቆና መቆረቅ አለበት የሚለውን ነው በቋንቋ፣ በሀይማኖትና በባህል ብሄሮች መፈክሩን የሰባቸውም። ተዘሉ ተረዱ ነ።

ተማሪው በውጭ ሀገር ያሉ እምሮርያሊኮች ለራሳቸው ብዙሀን እንዲመጥኑ ፈጠራ ሆነ (የላባቸውን) ያደገፉ ሰለጠኖች እነሱንም ተቃውሟል።

በግድቶች የተቃውሞው አላማ ያነሳነበት ሃይዘም (ዕዮናዊነት) ላይ ነው። ዕዮናዊነት የኢትዮጵያን የፊውዳል ስርአት ስለሚረዳ እንቃወመዋልን ተዘሉ ነበር። ንቅናቄው ኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ ተከራት ያደረገ አልነበረም። በአለም አቀፍ ደረጃ በቀን ግዛት ስር ያሉ ሃገሮች ነፃ እንዲወጡ ይቀሰቅሱ ነበር። ለምሳሌ የዚያን ጊዜዋ ሮዴዥያ፣ የአሁኗ ዚምባብዌ እና ሳምቢያ ሰሜንና ደቡብ ሮዴዥያ ያሳለ ነበር። እነዚህ ሃገሮች ነፃ እንዲወጡ በብ መቆም አልብን የሚሉ እንቅስቃሴዎች ነበሩ። ለምሳሌም እንግሊዝ ሮዴዥያን (የአሁኗ ዚምባብዌን) ታስተዳደር ሰለጠኖች እንግሊዝ እምባሲ ሂደን የተቃውሞ ሰልፍ አድርገዋል።

በዚያን ጊዜ ሀራ-ኢፓርታይድ ትግል አልተጀመረም። እነዚህ ናቸው አላማዎቹ። ይሄንን የርሶዮተ-ነልም ለውጥ ተግባራዊ ለማድረግ ስለ ዲሞክራሲና ሰብአዊ መብቶች የሚተነትን ታግል። የተሰኘ መዕከት ይታተም ነበር። በደንብም ይነበዘ ነበር። መዕከሉን የሚያስራፈዘው የተዳማዊ ኃይለ ሰላሴ የኢሸርስቲ ተማሪዎች ማኅበር ነው። በየፋካሊቲው ቅርንጫፍ ማኅበራት ነበሩ። ለምሳሌ የእኛ የኢዲዮዊሽን ፋካሊቲም ማኅበር ነበረው። የራሱን መዕከላትም ያመሳል። የኢሸርስቲው ማኅበር ምክር ቤት ከየፋካሊቲው በተመረጠው ወኪሎች ይመሰረታል። ፕረዚዳንቱ ግን እንደ አሜሪካው ምርጫ በየፋካሊቲው ተዘዋውሮ፣ ተሰታሪና የውድድር ነበር የሚመረጠው።

ይሄ ብቻም አይደል። ዕውፎንን በመጠየቅ፣ በመሰባዎችን በማካሄድ፣ በተለያዩ ፕሮግራሞች የግጥም፣ የንግግር ውድድር በማካሄድ የተማሪው ንቅናቄ ሃላማዎች ይነበዘታል። መፈክሮችን እንግዘን ከስድስት ዚሉ እስከ አራት ዚሉ እንሄዳለን። ከዚያ እየራሱን ወደ ፒያሳ እናመራለን። ብዙ ጊዜ መንገድ ላይ ያፈከናግፋብናል። ተዘጋጅተው ነበር የሚጠብቁን ፈሳ መቆንን

ድልድይ ስንደርስ በቆመጥና በለደፍ እየደበደቡ! በጭስም እያቃጠሉ ይበትነናል። እኛ ንብረት አንነካም! ድንጋይም አንወረውርም። ከአሁኑ ተቃውሞን መከላከል ጋር ሳንባዕረው በጣም አዝናለሁ። ያኔ ተቃውሞን ለመከላከል በጣም ከበዛባቸው አንዳንድ ተማሪዎችን ያስራሉ። ከዚያ ባለፈ ግን ከኛ ጋር ግብ ግብ በመግጠም ወይ በጭስ ነበር የሚበትነን። አሁን ግን ተቃዋሚ ሰልፈኞች በጥይት ተቆልተው የሚበተነበት ሁኔታ ነው ያለው። ያውም በዚህ ዘመን። (በቀጭት! ያውም ለነፃነት፣ ለመብቶች መከበር ታገያለሁ! አሁንም ለነዚህ ዓላማዎች እቆማለሁ በሚል ኃይል።)

«በተቃውሞ ምክንያት ታስረው ያውቃሉ?»

ሁለት ጊዜ ታስራያለሁ። አንድ ጊዜ ለአንድ ሳምንት፤ ሌላ ጊዜ ለሁለት ሳምንት ታስራያለሁ።

እዚያው ስድስት ዚሉ ግቢ የሴቶች ማደርያ ነበር። አንዲት የሴቶች መጃታ ቤት ሃላፊ የሆነች አሜሪካዊት በራስ መኮንን አዳራሽ ውስጥ የፋሽን ሾው ፕሮግራም ታዘጋጃለች። ፕሮግራሟ ላይ አምባሳደሮችን፣ የሚኒስትር ሚስቶችን፣ ንጉሳዊ ቤተሰቦችንና ልዕልቶችን ትጋብዛለች። ብዙዎቻችን የኛ ሴቶች የምዕራባዊያንን ዘባተሉ ለብለው መድረክ ላይ መታየታቸውን አልወደድነውም። ስለሆነም የፋሽን ሾው መካሄዱን በመቃወም የበለበሰ ተማሪምና እንቁላል ይዘን በመግባት እንግዶቹ ላይ አወረድንባቸው። ፖሊሶች መጥተው አሯሯጡን፤ እኔ ሸሽቼ ሸንት ቤት ገባሁና በመሀረብ ጡሃ ነክሬ ዓይኖቼን እያጠብኩ ወጣሁ። ግን እላመለጥኩም! ሲመቱኝ ሰአቲም እጅም ተሰበረ። ወደ ሰላሳ ሰባት የምንሆን ተማሪዎችን ይዘው ኮልፌ ፖሊስ ማሰልጠኛ ግቢ ውስጥ ለሁለት ሳምንት አሰሩን። በመጨረሻ በዋስ ተፈታን።

በሌላ ቀን ደግሞ ሮዴሻርያ (ዙምባብዊ) ነፃ ትውጣ! በማለት ብሪቲሽ ኡምባሊ ፊት ለፊት ተሰለፍን። ያኔም ከፖሊስ ጋር ተጋጭተናል። እነ ዋለልኝን አስረዋቸው ነበር። እኛ ደግሞ እነ ዋለልኝ ይፈቱ ብለን ሰልፍ ወጣን። አፍሰው ወደ ሰንዳፋ ሊወስዱን ኮተቤ ላይ ስንደርስ አንድ ልጅ ከመኪና ላይ ወድቆ ይሞታል። ወሬው በአዲስ አበባ ይዛመትና ከተማዋ ቀውጧ ሆነች። ፈርተው በማግስቱ ፈቱን።

«ለመሆኑ ያንን የተማሪዎች ንቅናቄና አመፅ የሚመራው ማን ነበር? ባለቤት ነበረው? ወይስ አንዲሁ ሰብሰብ ብላችሁ ነበር የምታምፁት?»

ንቅናቄውን የሚመራው የአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የተማሪዎች ማህበር ም/ቤት (University Students Union of Addis Ababa USUAA) ነበር። ምክር ቤቱ ለመንግሥት ከፍተኛ ውድድር ይካሄዳል። በቃትና ንቃት ያለው ሰው ነበር የሚመረጠው።

አንዴ ጥላሁን ግዛው ተወዳድሮ ነበር። አርአያ የሆነ ድንቅ ልጅ ነበር። እሱን የሚፎካከረው መኮንን ቢሻው የሚባል ልጅ ነበር። አሁን ዶክተር ነው። ውጭ ሀገር ለተወሰነ ጊዜ ቆይቶ ስለነበር የውድድር ዘመቻ ንግግር ሲያደርግ ሰለውጭ ቆይታው በመመጸደት «በለንደንና በፓሪስ ጎዳናዎች በመሰለፍ አልተንከራተትኩም እንዴ?» አለና እሱ ተመረጠ። እኛ ጥላሁን ግዛው እንዲመረጥ ስለምንፈልግ ሳያሸንፍ ሲቀር አለቀሰን። 'ፍሬሽ ማን' ተማሪዎች ድምፃቸው 1/3ተኛ ነበር። ጥላሁን የተሸነፈው ደግሞ በአንድ 'ፍሬሽ ማን' ድምፅ (በ1/3ተኛ ድምፅ) ነው። ይሄ የበለጠ እንገነዘባለን።

ጥላሁን ግዛው ከተሸነፈ በኋላ ለሁለት አመት ተሰወረ። የት እንደገባ ሳይታወቅ ከሁለት አመት በኋላ ተመልሶ ዩኒቨርሲቲ ገባ። የሚያሳዝነው በዚያው አመት ታህሳስ ላይ ተገደለ።

«የተደራጀ የፖለቲካ ተቋም አልነበረም እያሉኝ ነው?»

እንቅስቃሴውን የሚመራው ም/ቤቱ ነበር። ትግሉን የሚመራ የፖለቲካ ፓርቲ አልነበረም። ግን በድብት ሲንቀሳቀሱ የነበሩት ክሮኮዳዊልና ናሴት የሚባሉ ሁለት የግራ አመለካከት የያዙ ቡድኖች እንደነበሩ ሰምቻለሁ። ከበስተጀርባም ምክር ይሰጡ ነበር ይባል ነበር። ይህ ካልሆነ በስተቀር የተደራጀ የፖለቲካ ፓርቲ አልነበረም።

ተወካዮቹ አብዮተኛ መሆን ይጠበቅባቸዋል። ከኛ ፋካሊቲ አለማየሁ አያሌውና እኔ ተመርጠን ነበር። በመጨረሻው የዩኒቨርሲቲ ቆይታዬ በ1971 ዓ.ም የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማህበር ም/ቤት አባል ነበርኩ።

የተማሪው ንቅናቄና ጥያቄ ዓላማ ነበረው። ዋናው ዓላማው ኢትዮጵያን ዴሞክራሲያዊት ሀገር ማድረግ ነበር። ፈጣን አብዮት

የሚሰበሰብ እድር ነበራቸው። የዕድሩ ዓላማም ወደ ልማት ለውጦቹ ከሊኒክስ ትምህርት ቤት፣ ቤተክርስቲያናትና መስጊዶች ግንባታ ላይ ይንቀሳቀሱ ነበር። ማህበሩም የመጫና ቱለማ የመረዳጃ ማህበር በሚል ቢመሰረትም ቀስ በቀስ የመላ አሮሞ አቀፍ ሆኖ መታወቅ ጀመረ። ቢሮውንም ጉለሌ ከፈተ። ሁኔታው የንጉሱን መንግስት ሰላላስደሰተ በአይነቱ ሆኖ ያዩት ጀመር።

«የጀኔራል ታደሰ ብሩ ንግግር ፍሬ ነገር ምን ነበር?»

ንግግራቸው ስለሚበዘበዘው አርሶ አደር ነው። ከንግግራቸው መሃል «...እስቲ ሩት ሳትሄዱ ከዚህ ከሱሉልታ የሚመጣውን ገበሬ ተመልከቱ። ከብት ለመሸጥ ሲመጣ ይቀርጡታል። ይሄ ገበሬ ከብት የጣለውን እበት ስብስቦ ላመጣ ለምን ይቀረጣል? በጉልበቱም ለባላባቱ ይገብራል፤ ለሚጠቀምበት መሬት እህልና ገንዘብ ይከፍላል፤ ከብቶቹ ከሚዳ ሳር ስለጋጡ ይገብራል፤ ከብታቸውን ገበያ አውጥቶ ሲሸጥም ይገብራል፤ እና ይሄ አርሶ አደር ምን ቀረው? ሲጋው ተገሽልጦ አልቆ አጥንቱ ነው የቀረው። የሚሄደው በአጥንቱ ነው። ይሄን አርሶ አደር ከብዝሃነት ጭቆና ነፃ ልናወጣው ይገባል። እናንተ የተማራችሁ! ይሄንን አርሶ አደር ከግፍና ብዝሃነት ነፃ ልታወጡት ይገባል። በተለይ በተለይ እናንተ የወለጋ ሰዎች ትልቅ ሃላፊነት አለባችሁ። እናንተን ሚስቶናውያን አስተምረዋችኋል። ከሌሎች የኦሮሞ አካባቢዎች የተሻለ እድል ነበራችሁ። ሚሲዮኖች ለመጀመሪያ ጊዜ ወደ ሽዋ መጥተው ለመንቀሳቀስ እጹ ምኒልክን ፈቃድ እንዲሰጧቸው ሲጠይቁቸው እሳቸውም ሽዋ፣ አርሲ፣ ሐረርና ጀማ ክርስቲያኖችና እስላሞች ስለሆኑ የሚሲዮን ትምህርት እያስፈልጋቸውም። እናንተ መሄድ ያለባችሁ ገና ወዳልሰለጠነውና አሁንም አረመኔ ወደሆነው ጠረፍ አካባቢ ነው እሷቸው። በዚህም ምክንያት ወደ ወለጋ ሄደው አስተማሩ። እናንተ በሚስቶናውያን ስለተማራችሁ እድለኞች ናችሁ...» እያሉ ይቀሰቅሱ ነበር።

የጀኔራል ታደሰ ብሩ ንግግር ማርኮን ነበር። በእኔ በኩል የማውቀው የኦሮሞ ሀዝብ አኩልነት እንደተነፈገና የፊውዳሎች ብዝሃነት ሰለባ እንደሆነ ስለነበር፣ በኦሮሞ በኩል ከሰራሁ ለምንጭላለሁ የኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ አብዮት የአቅሚን ያህል አስተዋፅኦ አደርጋለሁ ብዬ አሰብኩ።

«ይ/ር ነጋሶ ጊዳዳ የጀኔራል ታደሰ ብሩ ፎቶ ያለበት የቀልፍ መያዣቸውን አውጥተው ጀኔራል ታደሰ ብሩ ማለት እጅህ ናቸው ብለው አሳዩኝና ንግግራቸውን ቀጠሉ።»

ንጉሱ ነገስቱ 36ኛ ዓመት የንግስና ዘግላቸው ጥቅምት 23 ቀን 1959 ዓ.ም በደመቀ ሁኔታ ይከበር ነበር። ለበዓሉ በደረሰበት ወቅት ካፍቲሪያ ለገናና ፋሲካ በዓል እንደሚደረገው ሁሉ ልዩ ምግብ ተዘጋጅቶ ነበር። እኔም ምግቤን እንስቼ ንደኞቼን ፈልጌ ቁጭ ስል አንድ ወሬ ሰማሁ። ወሬው ከተማዋን ሲያምላት አርፍዶ ውሏል ለካ። «ጀኔራል ታደሰ ብሩ ሸፈቱ። ጥቅምት 23 በበዓል ንግስናቸው ቀን ንጉሱን የመግደል እቅዳቸው ስለነሸፈ ሸፈቱ» የሚል ነበር።

«የንጉሡ ቀልፍ ሰው ሆነው በምን ምክንያት ሲሸፍቱ ጽሉ?»

የመጫና ቱለማ መረዳጃ ማህበር ስብሰባ ላይ የተናገሩትን ልንገርህ። ምን አሉ? «እኔ በሽዋ ለኦሮሞ ልጆች የፊደል ሰራዊት እንዲሰፋፋ ሀሳብ ነበረኝ። ይሄን ለመጠየቅ ደግሞ አንድ ቀን እክሊሉ ሃብተወልድ ጋ ሄድኩኝ። ሰካ እክሊሉ ሃብተወልድ ኦሮሞ መሆኔን አያውቀም ኖሯል፤ 'ተጠንቀቅ! ይሄ የኦሮሞ ሀዝብ እንደ ባህር ነው። ከተማረ ይውጠናል። ታደሰ ተጠንቀቅ! ብለው የወዳጅ ማስጠንቀቂያ ሰጡኝ። እኔ ግን የበለጠ ለኦሮሞ ሀዝብ የመቆም፣ የኦሮሞን ሀዝብ የማስተማር ፍላጎት አደረብኝ...» ነበር ያሉት። ምናልባትም ኦሮሞ ላይ የነበረው ጫና ከንጉሱ እየነጠላቸው የሄደ ይመስለኛል።

ለማንኛውም ከሁለት ሳምንት በኋላ ምሳ እየበላሁ ማሞ ዲባባ መጥቶ አጠገቢ ቁጭ አለ። ተናድዷል። ምሳ ብላ ብለውም በጀ አላለም። «ምን ሆነሃል?» አልኩት። «ከእንግዲህ እኔ ኦሮሞ አይደለሁም። በስብሰባቸውም ላይ ሁለተኛ አልሄድም። እንደዚህ እንቀላል ያድርገኝ! ይሄ ታደሰ እንዴት እጅ ይሰጣል? ፈሪ ነው!» አለ።

«ተው እንጅ አትናደድ። ትግል እኩ ብዙ ውጣ ውረደች አለብት!» አልኩት።

የዚያን ሰዎች ከተማው ተራብጧል። በየመንገዱ፣ በየአውቶብስ መቆሚያው፣ በየቡና ቤቱና ካፍቲሪያው ኦሮሞነታቸውን ዘንግተውት የነበሩ ሁሉ «እኔ ኦሮሞ ነኝ!» ማለት ያዙ። ለልጆቻቸው ሁሉ ኦሮምኛ ማስተማር ጀመሩ።

በወቅቱ በርካታ ንቅናቄዎች ተነስተው ነበር። በኢርትራ-
የኢርትራ ነፃነት ንቅናቄ፣ በጎጃም የገበሬዎች ንቅናቄ፣ በባሌ⁹ አርሶ
አደሮች በባላባቶች ላይ የሚያካሄዱት አመፅ... እነዚህ አመቻች
የተማሪውን ወኔ ይበልጥ አጋሉት፤ እናሩት።

ዋለልኝ መኮንን ዩኒቨርሲቲ ውስጥ የብሄር ጥያቄን
አስመልክቶ ፅሁፍ አቅርቦ ነበር። በፅሁፉ ውስጥ «እስቲ እዩ! ይሄ
ሁሉ የምንብ አይነት የማነው? የኢትዮጵያ ባህላዊ አሰባሰብ
የሚባለው የማነው? የበላይነቱን የያዘው አንድ መደብ አይደለም
ወይ?» ይልና እያደዘ የተፈጠሩትን ንቅናቄዎች ይዘረዝራል። ሌሎች
ለሰው ሕግ አንቅስቃሴ እስከዚህ ድረስ ሄደዋል። ስለዚህ ሁሉም ሰብአዊ
መብቶች መከበር አለባቸው» ሲል እኔም ከእርሞ የመጣሁ እንደ
መሆኔ ትግሉን ከኔሮሞ ትግል ጋር አያያዝኩት።

ከተማሪው ንቅናቄ መሪዎች መካከል አንዳንዶቹ መጥተው
ሄደዋል። የኢህአፓ መሪ የነበረው ብርሃነ መስቀል ረዳ፤ እነ አብዲሳ
አደና ሌሎች ወጣቶች አውሮፕላን ጠልፈው አልጀሪያ ገብተዋል።
በአንድ ሰላማዊ ሰልፍ ሳቢያ እነ ዋለልኝና ማርታ መብራቱ ታስረው
ነበር። ከተፈቱ በኋላ ተገድለዋል። ለነሱ መገደል ምክንያት ሆኖ
የተረበው አውሮፕላን ሲጠልፉ በሰላምነቱ ነው የሚል ነበር። ይሄም
ትግሉ ላይ ቢገዢን ጨመረበት። ትግሉ እየከረረ ጥያቄው እየበረታ
መጣ።

ሌላው የመጫና ቱለማ ጉዳይ ነው። ጀኔራል ታደሰ ብሩ
ከሸፈቱበት በአቡን አማላጅነት እጅ ሰጡ። እጅ ከሰጡ በኋላ ታሰሩ።
አብረዋቸውም ብዙ የመጫና ቱለማ ማህበር አባላት ዘብጧል
ወረዱ። እነ ጀኔራል ታደሰ ብሩ⁹ በቀም እስር ወደ ሀረር ሲወሰዱ
እነ መቶ አለቃ ማሞ መዘምርና ሌሎች ሞት ተፈረደባቸው።
ተከላሃይማኖት አደባባይና ጊዮርጊስ አደባባይ ተሰቀሉ።

መቶ አለቃ ማሞ መዘምር የተከሰለው ከሚጫና ቱለማ ጋር
በተያያዘ ነው። ታስሮ ሞት የተፈረደበት ግን በሲኒማ አምፔር

⁹ የባሌውን አመፅ የሚመሩት እነ ጀኔራል ዋቶ ጉቱ ነበሩ

⁹ የደርግ መንግሥት ጀኔራል ታደሰ ብሩን በ1966 ዓ.ም ከረገዱት ላይ ቢፈታቸውም በ1967
ዓ.ም የመሪነት አዋጁን ተቃውመው ሽፈቱ በሚል እንደነገሩ ተያዘው ተገደሉ።

በፈነዳው ፈንጅ እጁ አለበት ተብሎ ነው። እነዚህ ጉዳዮችም ትልቅ
ጫና ፈጥረውብኝ ነበር።

የመጫና ቱለማ ማህበር በመሪዎች መታሰር ፍጹም
አላበቃም። ማህበሩም ታገደ። የማህበሩ አባላት የሆኑን የዩኒቨርሲቲና
ሃይስኩል ተማሪዎች የልማት ማህበሩ ወደኋላ እንዳይመለስ በማሰብ
በ1960 ዓ.ም ማህበር መሠረትን - «ተደያሳ እድገት ማህበር»
የሚል። ምንም ፖለቲካዊ አላማ ተሌለው፤ ንፁህ የልማትና በጎ
አድራጎት ማህበር ነበር። ከማህበሩ አባላት የማስታወሰው እነዚህ
ጉተማ፣ ባሮ ቱምሳ፣ ኒጋሳ ቱምሳ፣ በቀለ ወልዴ፣ ሐማቢሳ
ዋቅወያ፣ ለይኩን ብርሀን፣ በሳ በዳሳ፣ ፀጋዬ ነመራ፣ ዮሃንስ ኖጎ፣
አዲሱ ቶሎሳ፣ በቀለ ገለታ፣ የመሳሰሉትን ነው።

ወዲያውኑ በዚህ ማህበር ስም በየከተማው አዳሪ ትምህርት
ቤት ማቋቋም አለብን ብለን ገንዘብ ማሰባሰብ ጀመርን። ሃሳባችን
ከገጠር ወደ ከተማ ሄደው በሰው ቤት እየተቸገሩ የሁለተኛ ደረጃ
ትምህርታቸውን የሚማሩትን ለማግኘት ነው። ኢትዮጵያ ሆቲል የገቢ
ማሰባሰቢያ ፕሮግራም የዘጋጅተን ብዙ ሰዎችን ቃል አስገባን። ቃል
ከገቡ ሰዎች ገንዘብ ለማሰባሰብ በእግር እየካተንን ትንሽ እንደ
ተንቀሳቀስን ይሄንንም ማህበር አገዱት።

እንዴት ነው ነገሩ? መጫና ቱለማ ታገደ፤ በዩኒቨርሲቲ
ውይይቱ (ንቅናቄው) ተቀዛቀዘ፤ ማህበራችንም ተዘጋ። እና ምን
ማድረግ አለብን? በሚል ተሰብስበን ተወያየን። በ1963 ዓ.ም
በዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማህበር ኮንግራስ ውስጥ እኔና ዮሃንስ ኖጎ
አባል ነበርን። በኮንግራሱ ስብሰባ ላይ ስለብሄር ጥያቄ የውይይት
ፕሮግራም እንዲዘጋጅ ጠየቅን። ኮንግራሱ ግን ሃሳባችንን
ለማስተናገድ ሳይፈቅድ ቀረ።

ከዚያ ከዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ውስጥ - ፀጋዬ ነመራ፣
መገርሳ ያደታ (የባሌ ልጅ ሲሆን በደርግ ጊዜ የእነግ ሊቀመንበር
የነበረ፣ ወደ ሶማሌ ሲሄድ መንገድ ላይ የተገደለ)፣ ቦሩ ሰደቻ (ጌጭ
የነበረ የቦረና ልጅ)፣ በቀለ ወልዴ (የሸዋ ልጅ)፣ አዲሱ ቶሎሳ
(የወለጋ ልጅ)... እነዚህ እነዚህ ሆኑን መማከር ያገዝን። ጭቆናው
አለ። እኩልነቱ አልመጣም። በባሌ አስከፊ ጦርነት ተሰቅሏል።
ምን እናድርግ? አልንና ተመካከርን።

ይሄ እንግዲህ የፖለቲካ እንቅስቃሴ ነው። ለራሳችን መብት መከበር ካልታገልን ለውጥ አይመጣም። የኦሮሞን ሀዝብ እግዚአብሔር ከሰማይ መጥቶ አይታደገውም፤ ስለዚህ ራሱ ተደራጅቶ ለመብቱ መታገል አለበት... የሚል አቋም ይዘን መቀስቀስ አለብን። ልዚህ ደግሞ ፅሁፎችን ማዘጋጀት ይኖርብናል ብለን ርእሰ ጉዳይ ተከፋፍለን መፅሄት ለማዘጋጀት በቃን። መፅሄቱ «Oromo Voice Against Tyranny» የሚል ነበር። በጋላ በአማርኛና ኦሮምኛ ተተርጉሞ ተርባለች። የሚያሳዝነው በመፅሄቷ የተነሳ ብዙዎች ለእስር ተዳርገው ነበር። ከታሰሩት ውስጥ እነ ባሮ ቱምሳ ይገኙበታል።

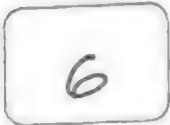
የኦሮሞም ሆነ በአጠቃላይ የተማሪዎችን እንቅስቃሴ ስንገመገመው - የብሔር ጭቆና እንዲቀር፤ እኩልነት እንዲገኝ፤ ዲሞክራሲ እንዲሰፍን... ሁሉም በትግሉ ውስጥ የበኩሉን አስተዋጽኦ ካደረገና በየፊናው ታግሎ መብቱን ሙሉ በሙሉ ማስከበር ከቻለ እና ከተቀናጀ ያሄደ የኢትዮጵያ ዲሞክራሲያዊ አብዮት ከገቡ ይደርሳል የሚል ነበር።

በትግሉ ይበልጥ የሶሻሊስት አመለካከቶች ይንፀባረቁ ነበር። በዚያን ጊዜ ስለነ ፊደል ካስተሮ ፀረ-ኢምፔሪያሊስት አቋም፤ ስለነ ቼጉ ሺራ፤ ስለነ ፍራንስ ፋኖን፤ ስለነ ንክሩማህና ሌሎች ፅሁፎች እናነብ ነበር። ስለነ ሆችሚኒ ጦርነት እንሰማ ነበር። የማእን «The Red Book» እናነብ ነበር። ዋናው ቁምነገር ከብዝሃነትና ከጭቆና የተላቀቀ ማህበረሰብ የመፍጠር ፍላጎት ስለነበር ስለነዚህ ሰዎችም እናጠና ነበር።

ከሰራተኛውና ላባደሩ እንፃር ላባደሩ ሀገሩ ላቡ ነበር። የትም ይሂድ የት ላቡን ሽጦ ነው የሚኖረው፤ ስለዚህ ሁሉም ላባደሮች መብታቸውን ለማስከበር በጋራ መቆም ነበረባቸው። የላባደሩን ከቦታ ወደ ቦታ የመንቀሳቀስ መብቱን የሚገድብ ድንበር መኖር የለበትም። የላባደር ንቅናቄ አለማቀፋዊነትን የሚያቀነትን እንጂ በመካከላቸው ኦሮሞ፣ አማራ፣ ተግራ፣ ጉራጌ... የሚባል ነገር የለም። ላብ አደር፣ ላብ አደር ነው። እነዚህ ሁሉ ከዩኒቨርሲቲና ከማህበረሰቡ ያገኙት ዋናው የፖለቲካ ግንዛቤዎችና የትግል ጅማሮዎች ነበሩ።

«ታዲያ ይሄ ንቅናቄ ወዴት አመራ? መጫና ቱላማስ የት ደረሰ?»

በ1962 ዓ.ም ከብሄራዊ አገልግሎት ከተመለሱ በጋላ መጨረሻ አመት ላይ ነበር። ከተማሪዎች ጥያቄ አንዱ የሆነው የብሄር ጥያቄ እየተነሰ መጣ። የዚያን ጊዜ የተማሪዎች ማህበር ፕሬዚዳንት ታሪኩ ደብረዐዩን ነበር። ኢርትራዊ ነው። ሁላችንም እንደ አንድ የኢትዮጵያ ልጅ ነበር የምንተያየው። አሁን ላይ ሳስበው ይገርማል።

የአይራው መምህር

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ከዩኒቨርሲቲ ከተመረቁ በኋላ በፖለቲካው በኩል የቅርብ ጓደኛቸው ከነበሩት ፀጋዬ ነመራና ዮሀንስ ኖተ ጋር ይገናኙ ነበር። በወቅቱ የእርሞ ምሁራንም ከዩኒቨርሲቲ ተመርቀው ለሚመጡ ትኩስ ሃይሎች ግብዣ የማድረግ ልማድ ነበራቸው። እሳቸውንም ባሮ ቱምሳ ሊጋብዛቸው እንደሚፈልግ ይነግራቸዋል። ዶ/ር ነጋሶም «ከዚህ በፊት የማንገናኝ ሰዎች ዛሬ ምን ተገኝቶ ይጋብዙናል?» ሲሉ ይጠይቃሉ። ግን ግብዣውን አልተበልሙም አላሉም። ባሮ ቱምሳ እርሞ ቮይስ አገንስት ታይራኒ (Oromo Voice Against Tyranny) የተባለው ፅሁፉ ከተሰራጩ በኋላ በዚህ እንቅስቃሴ ውስጥ እንዳለ ሰምተዋል። «የልኒት አመለካከት የሚንፀባረቅበት ስለመሰለኝ ግብዣውን ተቀበልኩ» ይላሉ። ከዚያስ?

የባሮ ቱምሳ ታላቅ ወንድም ነበሩ። ቲስ ጉዲና ቱምሳ ይባላሉ። እሳቸው የወንጌላዊት መካነ እየሱስ ቤተክርስቲያን ዋና ፀሃፊ ነበሩ። ቤተክርስቲያኒቱ ትልቅ ተቋም ነበረች። የሃይማኖት የልማትና የእርዳታ ስራዎችን በጠቅላላ ኢትዮጵያ ውስጥ ታካሂድ ነበር። ስለዚህ ትልቅ ሃላፊነት ነበራቸው።

ቲስ ጉዲና አዲስ አመለካከት ለማስተዋወቅ እየተንቀሳቀሱ ነበር። በአንድ በኩል መንፈሳዊ ስራ በመስራት ምእመናን በህይወት በሚኖሩበት ጊዜ በጥሩ ስነምግባር ታንፀው መንግስተ ለማያት እንዲወርሱ ያስተምሩ ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ መፅሃፍ ቅዱስ አላማው መስበክና ተልእኮው መንፈሳዊ አገልግሎት መስጠት ብቻ አይደለም። ምእመናን የስጋዊ አገልግሎትም ማግኘት አለባቸው የሚል አስተሳሰብ ነበራቸው። ከዚያ አኳያ ቤተክርስቲያን ምሉዕ አልነበረችም። ቲስ ጉዲና ቤተክርስቲያኗ የልማትና የረድኤት

አገልግሎት መስጠት አለባት የሚል ጠንካራ አቋም ነበራቸው። በዚህ በኩል አጀግ የሚያገኙ እሳት ነበሩ። በመንፈሳዊ ግልጋሎትና የቤተክርስቲያን ስራ ላይ የሰለጠኑ ምሁር ናቸው ማለት ይቻላል።

ሌላው እሳቸው በፅናት የሚያምኑት «የፕሮቴስታንት ሃይማኖት የውጭ መጤ ሃይማኖት ነው» ብለው የሚያርቁቸውን «ይሄ ትክክል እንዳልሆነ ማስተማር አለብን» በሚለው ነው። «እነዚህ የፕሮቴስታንት ቤተክርስቲያናት ኢትዮጵያዊ ሆነው ከ1910 ዓ.ም አካባቢ አንስቶ መተከል በመጀመራቸው ኢትዮጵያዊ ሃይማኖት ሆነዋል። ስለዚህ እንደ ውጭ መጤ ሃይማኖት መታየት የለበትም» በማለት ይክራከሩና ያላምኑ ነበር።

ሁለተኛው «ሰዎች እንደ መሆናችን አንድ ወጥ እምነትና አመለካከት ሊኖረን አይችልም። በክርስትናም እርቀዶክስ፣ ካቶሊክ፣ ፕሮቴስታንት... ሊኖሩ ይችላሉ። ፕሮቴስታንት ውስጥ ለተርን የሚከተሉ አሉ፣ ሚና ሳይመንስ የሚባለውን የሚከተሉ መነሳይቶች አሉ፣ ካልቪንን የሚከተሉ ፕሬስብሪያኖችም አሉ። ሆኖም እኛ ሁላችን የእግዚአብሔር የእጅ ስራዎች ነን። ስለዚህ እግዚአብሔርን በትክክል የምናመልክ ከሆነ የመቀራረብ ሁኔታን መፍጠር አለብን። የሃይማኖት መቀራረብ ያስፈልጋል፤ ይሄን መቀራረብ መፍጠር ያስፈልጋል» ብለው ያምኑ ነበር። ይህ አስተሳሰብ 'አኩሜኒዝም' ይባላል።

ከዚያ ሌላ ይደንቀኝ የነበረው ሃይማኖቱን ከተቀበልን በኋላ «መዝሙርና ሌሎች የቤተክርስቲያን ስርአቶችን ከኛ ባህል ጋር ለምን እናዋህደውም? ቤተክርስቲያናችን ለምን ኢትዮጵያዊ እንድትሆን እናደርግም? ከዚያም አልፎ እርሞ፣ ለማራ፣ ጉራጌ... እናደርገውም?» ብለው በማመን ሀገር በቀል ዜማዎች እንዲስፋፉ ይገፋፋ ነበር። ከእርቀዶክስ ሽብሽባ እንዲወሰድ፣ ከእርሞ ባህል ደግሞ የጋብቻ፣ የሰራ፣ የአደንና የፍቅር ዜማዎችን ወደ መንፈሳዊ ዜማዎች የመቀየር ሃሳብ ነበራቸውና በጣም እደንቃቸዋለሁ።

የኔና የሳቸው ግንኙነት የተጀመረው ሁለተኛ አመት ተማሪ ሆኜ ነው። ያኔ የመካነ እየሱስ ሆስቲል (አሁን አምስት ኪሎ የሚገኘው ውልና ማስረጃ ቢሮ ማለት ነው) ውስጥ እንደ አመት እንድናር ረድተውኛል። የዩኒቨርሲቲ ትምህርት ለአንድ ሴሚስተር ያቋረጥን ጊዜ ደግሞ «ያለ ስራ መቀመጥ ጥሩ አይደለም» ብለው ባከ ሄጄ የስዊድን ሚስጦን የእጅ ስራ ትምህርት ቤት እንድሰራ

ሁኔታዎችን አመቻችተውልኛል።

በተጨማሪም መመሪቱን ሲሰሙ ፀጋዬ ነመራን ላኩብኝ። በወለጋ የመካከ ለየሱስ ምዕራብ ሲኖዶስ ስር የሚተዳደር በፊት ጀርመኖች ያቋቋሙት “መካከ ለየሱስ ምዕራብ ሲኖዶስ” ትምህርት ቤት አለ። በአይራ ጊምቢ አውራጃ ውስጥ ነው የሚገኘው።

ትምህርት ቤቱ ለአንድ አመት ያህል ዳይሬክተር አልነበረውም። የትምህርት ቤቱ ዳይሬክተር የነበረው አቶ ተርፋ ዲባባ (የነ ማሞ ዲባባ ታላቅ ወንድም) ከሚስቶች ጋር ተጣልቶ በደሴ እንዲዛወር ከተደረገ በኋላ ት/ቤቱ ለአንድ አመት ያህል ዳይሬክተር አልባ ነበር። “እባክህ ሂድና እዚያ ዳይሬክተር ሁን” ብለው የላኩት መልዕክት ደረሰኝ። የተማርነው በመንግስት ውጭ ነውና መንግስት በመደበኛ ቦታ ሄጀ ላገልግል ይገባል የሚል ሃሳብ ነበረኝ።

አሁን ይሄ ጥያቄ ሲመጣ ለመወሰን ተቸገርኩ። ጥቂት ካሳብኩ በኋላ በመንግስት መስሪያ ቤትም ሆነ በመካከ ለየሱስ ቤተክርስቲያን ስር ባገልግል ያው ሁለቱም ማገልገል ነው አልኩና አይራ ለመሄድ ወሰንኩ። በፊት የጀርመን ሚስቶች ትምህርት ቤት ነበር። በኋላ «የላሉ አይራ ትምህርት ቤት» እንደሚባል አቶ ተርፋ ዲባባ ነገሮኛል።

ትምህርት ቤቱ ከ1ኛ - 8ኛ ክፍል ብቻ ያስተምር ስለነበር ከፍ የሚያደርገው ሰው እንፈልጋለን ብለው ነገሩኝና የምእራብ ሲኖዶስ ጽ/ቤት ሄድኩኝ። በሃምሌ 1963 ዓ.ም ነው ተቀጥራ ሥራውን የጀመርኩት።

እዚያ ሚስቶች ድሮ የሰሩት የዳይሬክተሮች ማረፊያ ቤት ነበር። ግቢው በሽቦ ተከፍሏል። አንዱ ወገን የትምህርት ቤቱ ግቢ ሲሆን ህንፃዎች ማለትም ቢሮ፣ የትምህርት ክፍሎችና የተማሪዎች ማደሪያ ቤት ነበር። የነሱ ካፍቴርያና ኩሽና ካለበት ወዲያ የትምህርት ቤት ክፍሎችና በመሀል ደግሞ ሜዳ ነበርና በአጠቃላይ ለሁለት ተከፍሎ ነበር። የጀርመን ሚስቶች መኖርያና ሆስፒታል ከትምህርት ቤቱ ለጥር ውጭ ነበር።

ከ1-4 ያሉትን ክፍሎች ዘግተን ተመላላሽ ተማሪዎች የሚማሩበት «ዋልጎ አይራ» የሚባል ትምህርት ቤት ከፈትን። እስከ

10ኛ ክፍል ክፍቹ እንዲያስተምር አደረግኩ። ከዊንጌት ትምህርት ቤት (ለምሳሌ ከነ አቶ መለስ ዜናዊ ጋር በዊንጌት ሲማር የነበረና በ1964 ዓ.ም በረብሻ ምክንያት ከዊንጌት የተባረንን መስፍን ተሲላን) እና ከዩኒቨርስቲ የመጡ ተማሪዎችን ለመቅጠር እንችል ዘንድ የትምህርቱን ደረጃ ከፍ የማድረግ ስራ ሰርተናል። በትምህርት ቤቱ የተማሪዎች መማከርት እንዲቋቋም አድርገናል። ልክ የዩኒቨርስቲ አይነት ነበር። ይሄ የተማሪዎች መማከርት ግቢ ውስጥ ያሉ ችግሮችን አብር ከመፍታት በተጨማሪ የአስተሳሰብ ለውጥ እንዲመጣ በበዓል ጊዜያት ስፖርት፣ ትያትርና ድራማ ማዘጋጀት፣ እንዲሁም የንግግር ችሎታን የማዳበር እንቅስቃሴ ጀመርን። አንዱን ክርክር አስታውሳለሁ። «ሚስቶች ጠቅመውናል ወይስ አልጠቀሙንም?» የሚል ሲሆን፤ ጠቅመውናል የሚለው ወገን «ትምህርት ቤት ከፍተዋል፤ ያስተምራሉ፤ ሰልጣኔ አምጥተዋል...» ሲል አልጠቀሙንም የሚለው ወገን ደግሞ «አንዱን ግቢ ለሁለት ክፍለው ግቢያቸውን እንዳንረግጥ አድርገዋል። የመደብ ክፍፍል ያደርጋሉ። የአባቶቻችንን ህይወትና ባህል እያጠፋብን ነው...» በሚል ይክራከራሉ። ዘውዲቱ የምትባል ልጅ ዋና ተከራካሪ ነበረች። የመካከ ለየሱስ የምዕራብ ወለጋ ሲኖዶስ አመራር «እንዴት እንደዚህ አይነት ክርክር ይደረጋል? ባስቸኳይ ልጅቷን አስወጣት!» አሉኝ። አልተቀበልኳቸውም። ተማሪዎች እንደዚህ አይነት ክርክሮችን መልመድ እንዳለባቸው ነገርኳቸው። ልጅቷ አሁን ዩኒቨርስቲ ተምራ እዲስ አበባ ነው ያለችው። ሌላ ደግሞ ከተወሰኑ መምህራን ጋር ስለ አካባቢው የፖለቲካ ሁኔታ እንወያይ ነበር። በዚህ ሁኔታ አንድ አመት ስለራ ከቆየሁ በኋላ ትዳር መሰረትኩ...

«ኧረ ዶ/ር ከትዳር በፊት ስለነበርዎ የፍቅር ህይወት ይገነኛ እንጂ። መቼስ በወጣትነት ጊዜ ቢያንስ አንድ የማይረሳ የፍቅር ገጠመኝ አይጠፋምና...?»

ፍቅር ይዞህ ነበር ወይ? አትለኝም ተሽከረከርክኩ። ሳልነግርህ አለፍነው እንጂ በ13 አመቱ ከሚዛን ወደ ደምቢ ዶላ የተባረርኩት በፍቅር ምክንያት ነበር። ከበቡሽ ሀብትይመር የምትባል የመንደራችን ልጅ እና እኔ በጣም እንዋደድ ነበር። የ18 አመት ልጅ ነበረች። አቶ ከበደ ጨብራሻ አገላት። ስታገባ ድንግል አልነበረችም። ለካ የአካባቢው ሰው ድንግልናዋን የወሰደው ነጋሶ ነው ብለው ያሙኝ ኖሯል። እኔና አቶ ከበደ ኳስ ሜዳ የተጣለን ጊዜ በዚህ

ምክንያት ነው ብለው ለምሽት ለአባቱ ሲነገሯቸው፤ “ይሄንን አድርጉ ከሆነ እቀጣዋለሁ” ብለው ወደ ደምቢ ዶሎ መለሱኝ። በመምህርነት በለራሁበት ጊዜ ደግሞ ሚዛን ውስጥ አንድ ቀይ ቆንጆ ቅንድቧ መሉ፤ ፀጉሯ ሉጫ፤ ደርባባና ድምፂ ሁሉ ደስ የሚል ኮረዳ ልጅ አፍቅሬ ነበር። ብርቅነሽ ወልዴ የምትባል። ነፍሷን ይማራትና እስከ ትርብ ጊዜ ድረስ ጅማ ሆስፒታል በነርሱነት ስታገለግል ቆይታ ነው የሞተችው። ብርቅነሽን በጣም ስለወደድኳት ለአባቴና ለሚስት ሌገስ ነገርኳቸው። እነሱም ከወደድኳት መተግበራት አለባችሁ አሉ። በዚያው አመት አጨኳችሁ። ነገር ግን ለጋብቻ ሳንደርስ ተለያየን። ዮሴፍስና ብርቅነሽ ጊዜ ጉለሌ መድኃኔ ዓለም ት/ቤት ትማር የነበረች ልጅ አፍቅሬ ነበር።

ዳይሬክተር ሆኜ ስሰራ ዕድሜዬ 29 ነበር። ብቻዬን መጥር ትክክል አልነበረም። ሚስት ማፈላልግ ጀመርኩ። ከተወለድኩበት አካባቢ ባገባ ይሻላል ብዬ፤ በድሮ ባህላችን መሰረት ዘመዶቼ ጥሩ ባለቤት የምትሆን ሴት እንዲያፈላልጉልኝ ጠየቀኩኝ። እኔም ጥቆማ ሰጥቻቸው ነበር። በ1962 ዓ.ም በደምቢ ዶሎ አፄ ዘርዓ ያዕቆብ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት፤ በብሄራዊ አገልግሎት በመምህርነት ሳንገልግል አንዲት ዓይኔ ያረፈባት ደሴት ቀጅላ የምትባል የስምንተኛ ክፍል ተማሪ ነበረች። እሷን እስቲ እየልኝ፤ ለትዳር ትሆን እንደሆነ አጥንልኝ አልኳቸው። ምክንያቱም በኦሮሞ ባህል ጋብቻ የሚደረገው በጥናት ነው። ዝምድና አለ ወይ? አመሷ እንዴት ነው? ጥንካሬዋስ? ክለዎች ጋር የመግባባት ችሎታዋ እስከ የት ድረስ ነው? ጡቷ ትልቅ ነው አይደለም? ባትዋስ እንዴት ያለ ነው? በቤተሰብ ተላላፊ በሽታና እብድነት አለ ወይ? ሁሉ ይላሉ። እስከዚህ ድረስ ነው ጥናት የሚያካሄዱት። እኔ ግን እስከዚህ ድረስ እንዲከታተሉ ስላ ልፈለግኩ ቶሎ ሽማግሌ ላኩልኝ። እሺ አሉኝ። ወንድሜ ቤት በድብቅ መገናኘት ጀመርን።

ከአንድ ዓመት በኋላ በ1964 ዓ.ም ከረምት ላይ ደሴቱን አገባሁ። በዓመቱ በ1965 ዓ.ም ኢብሳ ተወለደ። ኢብሳ ያልነበት ምክንያት ለሁለት ሳምንት ተቋርጦ የነበረው መብራት ልክ እሱ በተወለደ ዕለት ማታ ስለበራ ነው። ኢብሳ ማለት ደግሞ የሚያበራ ማለት ነው። የበኸር ልጃችን ኢብሳ አንድ ዓመት ከሶስት ወር ሲሆነው፣ እኔ ወደ ጀርመን ሄድኩ። ሁለተኛዋ ልጃችን ጃላሌ ልትወለድ አንድ ወር ቀርቷት ነበር።

五

«ከንተ ሂደህ ታሪክ ተማር፤
እኛ እዚህ ታሪክ እንሰራለን!»

ኢጋቦ እንዴት ወደ ጀርመን ሲሄዱ ቻሉ? የሚለውን እያሰብኩ ነበር። የተማሪዎች ነጥፍቴን የት ጥለው? የሰፈው ሀገብ ጥያቄስ መቸ መልስ እገኘና? መቼም አብዮቱን ሽሽት እንዳልሆነ ገምቻለሁ። የእኔን ግምት ለረዘው ተውኩትና የጀርመን ጉዞ ለጋጣሚው እንዴት እንደተፈጠረ እንዲነግሩኝ ጠየቅኳቸው።

አይራ አያለሁ ነበር የ1966ቱ አብዮት የፈነዳው። ስለ አብዮቱም አካታተል ነበር። በተለይ ብሰራተ ወንጌል የግንባላ ጠንካራ የሬድዮ ጣቢያ ነበር። ያኔ ስለ ቤተክርስቲያን እንቅስቃሴ፣ ትምህርትና ዜና ማስተላለፍ ብቻ ሳይሆን ሌላውን ሀገራዊ ክስተቶችንም ይዘግብ ነበር። የመካነ እየሱስ ንብረት ነበር። አየር ጤና ጋ ያለው ሬድዮ ጣቢያ ስቱድዮው ሁሉ የተሰራው በመካነ እየሱስ ነው። በጎላ ላይ በደርግ መንግስት ተወረሰ እንጂ።

ከብስራተ ወንጌል በተጨማሪ የጀርመንና አሜሪካ ሬድዮ ጣቢያዎች ስለ አብዮቱ ይዘገቡ ነበር። በዛ ላይ አብዮቱ የዐራፊው ዳል ትግል እንደ መሆኑ የኢትዮጵያ ሬድዮ በጥሩ ሁኔታ ይዘገበዋል። ከዚያ በመነሳት በአይራ በመምህርነት ተተጥረን ስንሰራ የነበርንው የመንግስትና የመካነ እየሰሰ ሰራተኞች «እኛስ ለምን ቁጥብለን እናያለን?» የሚል ተነሳሽነት ተፈጠረብን። በተለይ የአይራ መምህራንና የተማሪዎች መማከርት ግም ብለን ማየት የለብንም አልንና ተማሪዎች፣ መምህራን፣ የጤና ተቋም ሰራተኞች፣ በሴት ክርስትያኑ ስር የሚተዳደሩ የተለያዩ ተቋማት እና አርሶ አደሩን ጠርተን (ከአይራ አሰሪ ጉሊሶ የሁለት ሰአት የእግር ጉዞ) አብዮቱን በመደገፍ ሰላማዊ ሰልፍ አድርገን ባላባቶችን ተቋምን። አብዮቱም

በ1967 ዓ.ም እነዚያን ባለባቶች አባሮ መሬት ላራችን አወጀ። መሬት የሰፈው ህዝብ ነው ተባለ።

ያኔ በአይራ አካባቢ የኦሮሞ ፊውዳሎች ነበሩ። የብሄር ጥያቄ ጎልቶ ባልወጣበት 1966 ዓ.ም አጋማሽ ላይ ቂስ ጉዲና ደብዳቤ ይፅፋል። መካነ እየሱስ ቤተክርስቲያን የዓለ ማቀፍ ቤተ ክርስቲያናት አባልና የሉተራን ወርልድ ፌዴሬሽን አባል ስለሆነች ከእነሱ ጋር የግንኙነት ትብብሮች ነበሯት። ከነዚህ ትብብሮች መካከል መካነ እየሱስን ለመርዳት ለተማሪዎቿ የትምህርትና ስልጠና እድል መስጠት እንዲሁ ነበር። በዚህ ፕሮግራም ከጀርመን ሉተራን ቤተክርስቲያን መካነ እየሱስ ተማሪዎችን ልካ ለማስተማር የስኮላርሽፕ እድል ተሰጥቶናልና በዚህ ፕሮግራም ሁለት ቢሊ ዲግሪ ያላቸው ተማሪዎች (የቤተክርስቲያን ሠራተኞች) መርጠን እንድንልክላቸው ዕድል ስለሰጠን «ጀርመን ሀገር መሄድ ትፈልጋለህ ወይ?» የሚል ነበር - የቂስ ጉዲና ደብዳቤ።

የአዲሱ ተሰላሚ የእኔን ስም ላክላቸው። እሳቸውም ስማችንን እንደላኩ ወዲያው አዎንታዊ መልስ መጣ። የመጡትን ፎርምች ሞልቼ ላኩት። ሰኔ አካባቢ ስኮላርሽፒን እንዳገኘሁና በመጨረሻው አክቶበር ትምህርቱ እንደሚጀመር የሚገልፅ ደብዳቤ መጣልኝ። “የኒቨርስቲ ለማራላለግ እንዲያመችን መማር የምትፈልገውን ትምህርት አላውቀን” አለኝ። የታሪክ ትምህርት ለመቀጠል እንደምፈልግ ገለፅኩላቸው። «ጥሩ፣ በታሪክ ትምህርት ለማስትሬት ልትመጣ ትችላለህ» ብለው ያሉኝ። ይሄን የትምህርት እድል ማግኘቴን ሳረጋግጥ ለትምህርቱ እንዲረዳኝ በሰኔ 30 አካባቢ የትምህርት ቤቱን ስራ አስረክቤ ምርምር ማድረግ ጀመርኩ። ኮንትራቲ አስከ ሰኔ መጨረሻ ነበር። እስከ ነሐሴ 1996 ዓ.ም ቲፕ ይገዢ እዞር ነበር። በአይራና ደምቢ ዶሎ አካባቢ መጠይቆችን ይገዢ ከአካባቢው ሽማግሌዎች ጋር በመነጋገር የአካባቢውን ታሪክ በቴፕ ቀርጼ መያዝ ጀመርኩኝ።

መስከረም ላይ ሺዛ ለማስመታት ወደ አዲስ አበባ ሄድኩ። ሺዛው ወደ እንድ ወር ፈጅቷል። ጉላሌ በሚገኘው የጀርመን ጣቢያ በእንግዶች ማረፊያ ክፍል ውስጥ አኖር ነበር። የዚያን ጊዜ «ባለባቶች ሸፈቱ፣ እዚህ ቦታ እክሌ ተያዘ፣ እክሌ ተገደለ...» የሚል ወሬ ተፋፍሞ ይሰማ ነበር። ህገ-መንግስት አርቃቂ ኮሚሽንና አጣሪ ኮሚሽን መቋቋሙንና ህገ-መንግስቱ እንደተረቀቀ፣ ወታደራዊ ደርግ መመስረቱ ይወራ ነበር። «ያለ ምንም ደም፣ ኢትዮጵያ ትቅደም!»

የሚለው መዝሙርም እየሩን ተቆጣጥሮታል። ማን እንደሚያዘጋጃቸው የማይታወቁ «ዲሞክራሲያ» እና «የሰፊው ህዝብ ድምፅ» የሚባሉ መፅሔቶች በህቡዕ ይሰራጩ ነበር። 'በክልቻ' የሚባል ስለ አርሞ የሚዘግብ ጋዜጣም መሰራጨት ጀምሯል። በአጠቃላይ ሁኔታው ሁሉ ተጋግሎ ነበር። ሰዎች በየፊናቸው ይሯሯጣሉ።

እዚህ በነበርኩ ጊዜ አዲሱ፣ ፀጋዬ፣ የህንሰ ለታና የሃንሰ ኖን የሚባሉ የድሮ ጓደኞቼን አግኝቻቸው አወራን። ማታ ማታ ይጠፋሉ። «ማታ የት ሄዳችሁ?» ስላቸው «ስብሰባ ነበረን!» ይሉኛል። ለካ እነግን እያቋቋሙ ነበር። እኔን ግን ስብሰባቸው ላይ አይጠሩኝም። በህቡእ ነበር የሚሰሩት። በዚህ እንትሲቃሌ ውስጥ እነ ባሮ ቱምሳ፣ ጄነራል ታደሰ ብሩ፣ ዲማ ነገም፣ የህንሰ ለታ፣ የሃንሰ ኖን እና አዲሱ ተሰላሚ አዲስ ፕሮግራም በማዘጋጀት ስራ ላይ ተጠምደው ነበር።

ከዚህ ውጪ የኒቨርስቲ የማውቃቸው ጄነራል ዳዊት አብዱ፣ አገር ግልብጥ ብሎ የሌፍ ቤተክርስቲያን ሲቀበራቸው በቀብሩ ላይ ጄነራል ታደሰ ብሩን ለመጨረሻ ጊዜ አየኝቸው። ደርግ ንጉሱን ከስልጣን ከማልወገዱ በፊት በኢቲቪ አንድ የርሃብ ፊልም ይተላለፍ ነበር። የወሎ ርሃብና የሰፊው ህዝብ ችግር እንደት ያለ እንደነበረ፣ ሀገሪቱ ያ ሁሉ ችግር እያለባት ለንጉሱ ልደት ከፓሪስ ኪክ እንደመጣላቸው፣ አፈስቶክራቶች ሲንደላቀቁና ወሻቸው ሉሉ ስጋ ስትመገብ በኢቲቪ እያሳዩ ህዝቡን አነሳስተውታል።

መስከረም 1 ቀን ንጉሱ እንደተወገዱ በዜና አወጃ ሰማን። ደርግ ስልጣን እንደያዘም አዋጆች በተከታታይ ይወጡ ጀመር። አርሶ አደሮች አዋጁ ከመውጣቱ በፊት ነበር ባለሀብቶችን እያባረሩ ንብረት መውረስ የጀመሩት። በዚህም ንብረቶችና መሬት እንዳይነኩ የሚል አዋጅ ወጣ። ይሄ አዋጅ ስንፈልገው ከነበረው ወደ ጎላ መመለስ አይደለም ወይ? የሚል ጥያቄ አስነስቶ ነበር። ሌላው ስብሰባዎች እንዳይካሄዱ የሚያግድ አዋጅ መውጣቱ ነው። ያን ጊዜ ጥልቅ ውይይቶች ይካሄዱ ነበር። አንዱ ወገን ደርግ የሚለውን ይቀበላል። ደርግ በስልጣን እንዲቆይ የመፈለግ አዝማሚያ የነበረ ሲሆን ይህም «የሰፊው ህዝብ ድምፅ» በተባለው መፅሔት ይንፀባረቅ ነበር። በሌላ በኩል ደግሞ «ጊዜያዊ ህዝባዊ መንግስት በአስቸኳይ ይቋቋም» የሚል አቋም የያዙ ነበሩ። «ለእነዚህ መሰረታዊ መብቶች ድጋፍ እንስጥ!» የሚሉ መልዕክቶች የሚያንፀባርቀው ደግሞ «ዲሞክራሲያ» የሚባል መፅሔት ነበር።

«ዲሞክራሲያ» በተጨማሪ «ደርግ ስልጣን መያዝ የለበትም፤ ከተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች የተውጣጣ ህዝባዊ ጊዜያዊ መንግስት ነው መቋቋም ያለበት። ከዚያ ዲሞክራሲያዊ ሁኔታ ከተፈጠረ በኋላ ምርጫ ተካሂዶ ህዝቡ የወደደውን መርጦ ዲሞክራሲያዊ መንግስት ይቋቋም» የሚል ይዘት ያላቸው ዕውጮችን ይዞ ይወጣ ነበር።

ቀዳማዊ ኃይለ ስላሴ ከስልጣን በተወገዱ በሳምንቱ የተደረገው ሰላማዊ ሰልፍ ዋና አላማው ጊዜያዊ ህዝባዊ መንግስት በአስቸኳይ ይቋቋም የሚል ነበር። አስታውሳለሁ መፈክሮችን ይዘን ከስድስት ኪሎ ተነስተን በአራት ኪሎ አድርገን፤ ወደ ፒያሳ ነበር ያቀናነው። ያኔ የዩኒቨርሲቲ ተማሪዎች ማህበር ዋና ጸሃፊ አቦማ ምትኩ ነበር።

«በሰላማዊ ሰልፉ ስልጣን ላይ የወጣውን ቡድን መቃወም አለብን» የሚል ቋም ነበረን። ከእኛ ጋር እነብርሃነ መስቀል ረዳ ነበሩ። ለምን መቃወም እንዳለብን፤ የተማሪዎች ንቅናቄ አላማ ምን እንደነበር፤ የደርግ አሳብሮ መምጣትና በአቋራጭ ስልጣን መያዝ፤ በዚህ ከቀጠለም ወታደራዊ መንግስት ስለሚሆን እንቃወማለን እያልን ከአራት ኪሎ ወደ ፒያሳ ስናልፍ የሚደግፉን እንደነበሩ ሁሉ «በቃ መንግስት ተሰወጠ፤ አሁን ደግሞ ምንድነው የሚፈልጉት?» የሚሉንም ነበሩ።

በአራት ኪሎ ዩኒቨርሲቲ የእግር ኳስ ሜዳ ተሰብስበን ሳለ፤ ገብሩ መርሻ እና ገብሩ ሃ/ወልድ ንግግር ማድረጋቸውን አስታውሳለሁ። ገብሩ ሃ/ወልድ ፅንፈኛ (Radical) ነበር። «ሞሎቶቭ ኮከብና ድንጋይን በመጠቀም እንረብሽ» የሚል ትስቀሳ ያደርግ የነበረ ሲሆን ሃሳቡ ተቀባይነት አላገኘም።

በ1967 ዓ.ም መጀመርያ ንጉሱ ከተወገዱ በኋላ ሰላማዊ ሰልፍ በተደረገ በሳምንቱ ወደ ጀርመን ሄድኩ። ሌንሎ/ዮሃንስ ሊታ ወደ ጀርመን እሂዳለሁ ብዬው ሲሸነኝ።

«ምን ለመማር ነው የምትሄደው?» አለኝ።

«ታሪክ»።

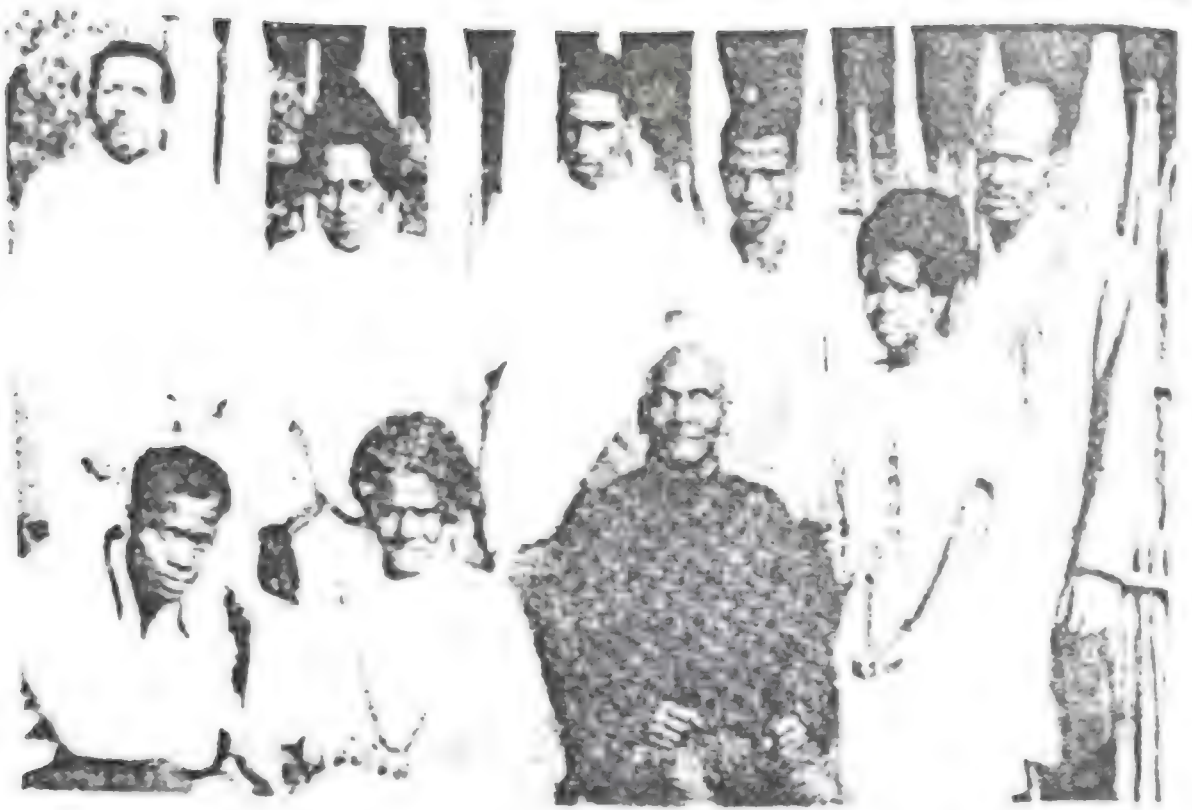
«አንተ ሂደህ ታሪክ ተማር፤ እኛ እዚህ ሆነን ታሪክ እንሰራለን» ብሎ አሸፈብኝ።

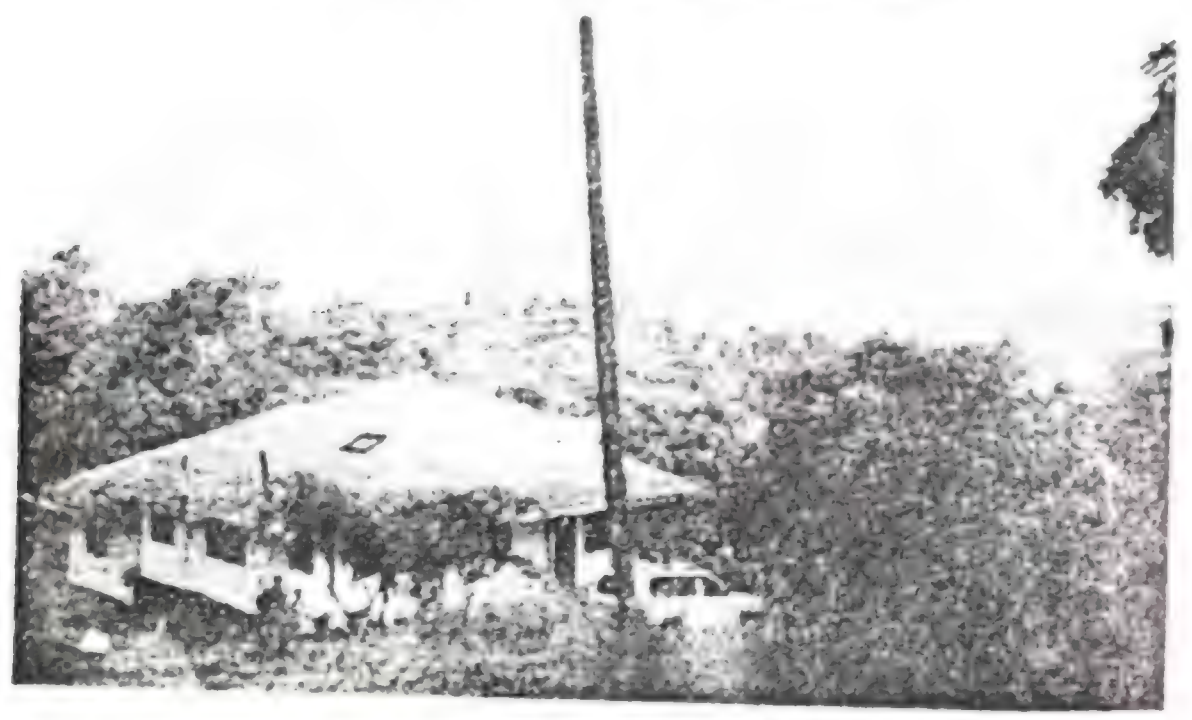
ሚዛን ተረሪ - 1946 ዓ.ም
ከግራ ወደ ቀኝ ሰለሞን ጊዳዳ፤ እናታቸው ወ/ሮ ዲንሊ፤
ሀሣን ኢልሳኢ፤ አባታቸው ቂስ ጊዳዳ ሶለን፤ ነጋሶ፤
እህቶቻቸው ፀሀይቱና ራብሌል

ሀሣን ነጋሶን የአክሲዮኒድ አንግሊሽ ያስተማሩ ሚስት ሃስተልስ፤
ከቀኝ ወደ ገራ መጀመሪያ የተቀመጠው ተማሪው ነጋሶ ጊዳዳ

በ1962 ዓ.ም ወጣቱ ነጋሶ ከቤተሰቦቹ ጋር
ደምቢ ዶሎ ዘርዓ ያዕቆብ ት/ቤት ሳለ፤ በብሔራዊ አገልግሎት ላይ ሆኖ
ከግራ ወደ ቀኝ ከተቀመጡት የመጀመሪያው!

ሀፃኑ ነጋሶ ሦስተኛ ክፍል የተማረበት ት/ቤት
ሚዛን ተረሪ

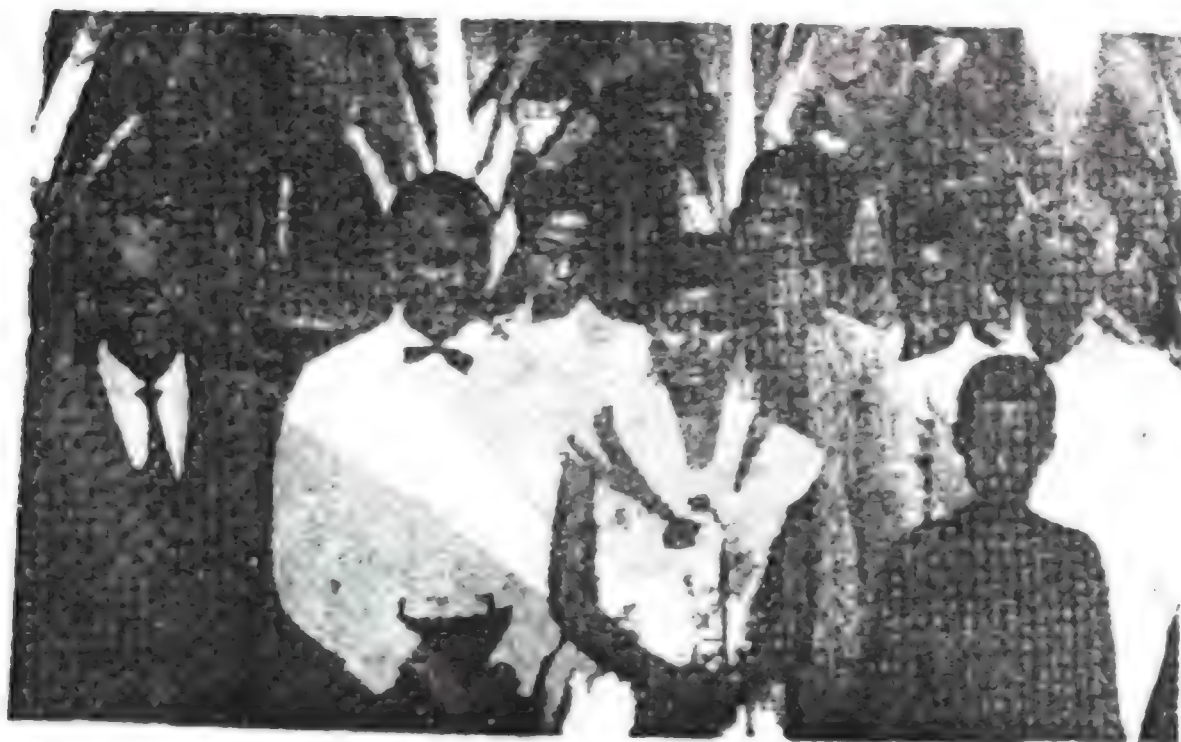
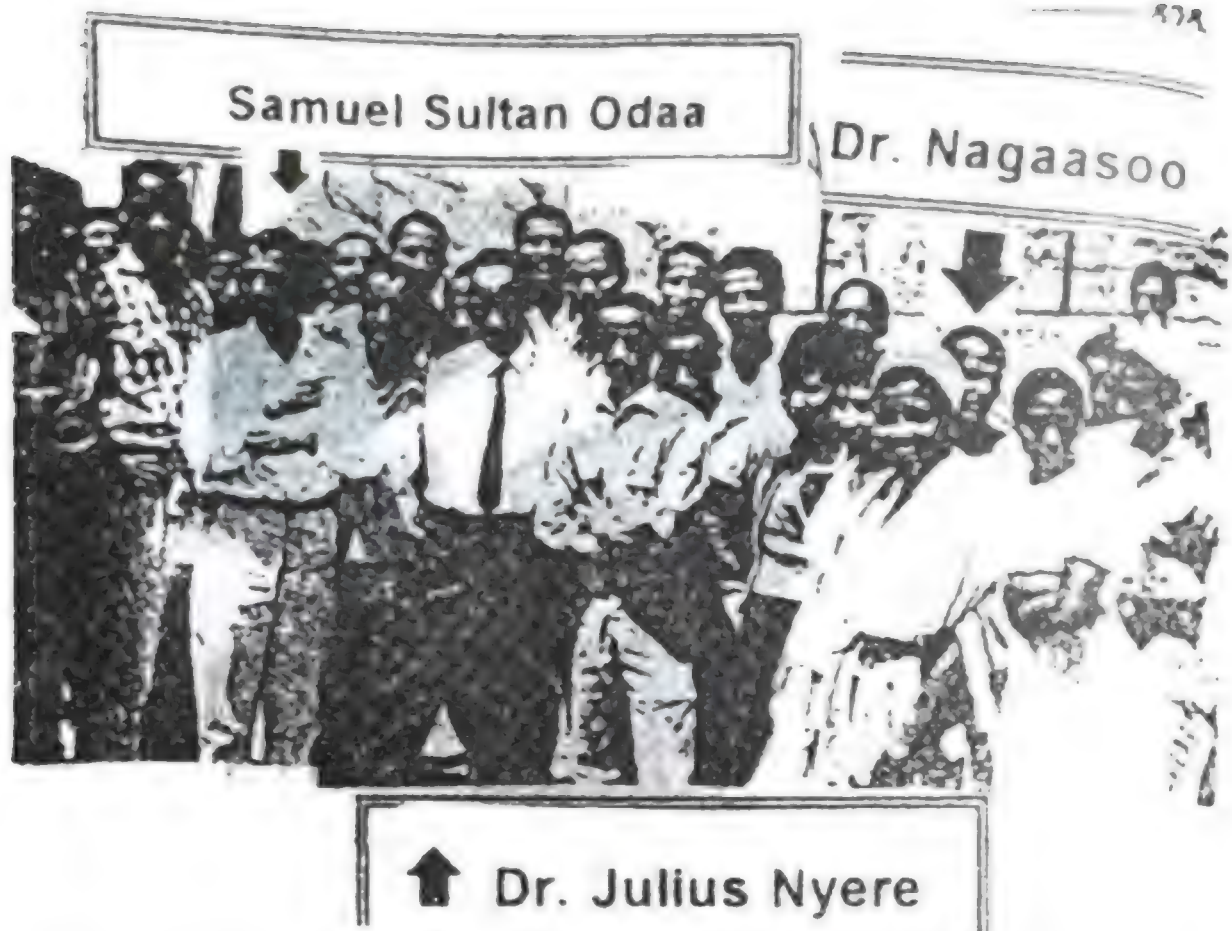

የአሥራ አንደኛ ክፍል ተማሪ
ጥቅምት 1957 ዓ.ም

በ1963 ዓ.ም
የመጀመሪያ ዲግሪ

ሚዛን ተፈሪ
መምህር ነጋሶ ከአራኛው ብርቅነሽ ወልዴ ጋር

አይራ በ1964 ዓ.ም
ከመጀመሪያ ባለቤታቸው ደሲቱ ቀጃላ እና
ከበኸር ልጃቸው ኢብሳ ነጋሶ ጋር

በ1964 ዓ.ም
የአይራ ዳይሬክተር በአበሩበት ጊዜ
ከት/ቤቱ መምህራን ጋር

ክፍል ሁለት

ላለመስማማት የመስማማት አባዜ

ደህና ሁኝ አማማ

ዶ/ር ኒጋሶን ጥቅምት 1967 ዓ.ም ወደ ጀርመን ሲጓዙ ቤተሰባቸውን ይዘው ለመሄድ አስበው ነበር። ሆኖም ጃላሊን ለመውለድ አገድ መር የተራቸውን ባለቤታቸውን በአውሮፕላን ማሳፈር ስለማይቻል ከወለዱ በኋላ ልጆቻቸውን ይዘው ወደ ጀርመን የሚመጡበትን ሁኔታ አመቻቸው ነበር ወደ ጀርመን ያቀኑት። ጀርመን አንድ ተቀባሪነት? የቤተሰባቸው ሁኔታስ ከምን ደረሰ?

ጀርመን አንደኛው ተጥታ የሄደው የሰብራን ቤተክርስቲያን ወደሚያስተዳድረው ኮሌጅ ነው። ኮሌጁ ምእራብ ጀርመን በሁሉም በሚባል ከተማ ውስጥ ነው የሚገኘው። «አካላዊነት ስርዓት» (ራስ-ሚኒስትራት ፕሮግራም) የሚባል የቋንቋ ኮሌጅ ነው። ሆስቴል አላቸው። አዚያ እየገኘው ለሰድስት ወር ጀርመንን ቋንቋ ተማርከው። ትንሽ ስለ ጀርመን ባህልም አሳውቁ።

የሰድስት ወርን የቋንቋ ትምህርት ከጨረሱ በኋላ በታዋቂው ገባማ ንቲ በተሰየመው ፍራንክፈርት ጃሃን ምልፍ ጋንግ ንቲ ዩኒቨርሲቲ ተመዘገቡ። የገባሁት የአፍሪካን ታሪክ ለመማር ነው። ከአፍሪካ ታሪክ ደግሞ የኢትዮጵያን ከዚያም የኦሮሞ ታሪክ ላይ የተመረከብ ጥናት ለማድረግ ወሰኑ። በታዋቂው ፕሮፌሰር ሃበርላንድ በሚመራው በታዋቂው Frobenius Institute for Ethnology ውስጥ ገባሁ።

በዩኒቨርሲቲ ቆይታዬ ዋና ትምህርቴን (ሚጀራን) ኢትዮጵያ ማይነሬን ደግሞ ሶሻል ሳይክሎሎጂ አድርጌ ወሰድኩኝ።

ዲግሪዬን ለማግኘት የተረገጥኩት ጥናታዊ ፅሁፍ ማዘጋጀት ነበር። እሱንም «የምዕራብ ኢትዮጵያ የቲላም አውራጃ ታሪክ» በሚል ርዕስ ሰራሁ።

«ጀርመን ከገቡ በኋላ ወደ አገር ቤት የመመለስ ሃሳብዎን ቀየሩ ወይስ በፊትም አዚያው ለመቆረት ወሰኑ ነበር የሄዱት?»

ትምህርቴን ተምራ ለመመለስ ነበር ሃሳቤ። ግን ጊዜው የከፋ ነበር። ቀይ ሽብርና ነጭ ሽብር የተፋፋመበት ከፋ ጊዜ ነው። ወጣቱ በየጎዳናው ፊሳው የተጎተተበት፤ ሰው ወጥቶ የማይመለስበት፤ ከመሬት ተነስቶ በእጉል ፕሮጣሬ ሰው የሚገደልበት የሰቃቃ ጊዜ ነበር። ብዙ መምህራን አልተዋል። ወደ ሀገር መመለስ እስኪ ነበር። ወንድሜ ዶ/ር ሰለሞን ለሥራ ይመጣ ስለነበር ስለ አገር ቤት አስከፊ ሁኔታ ይነግረኝ ነበር። ስለዚህ ተውከት።

ለቲስ ጉዳና ደብዳቤ ጻፍኩኝና «በጊዜው መካከት የተነሳ መመለስ ስለማልችል ስኮላርሽፕ ፕሮግራሙ እንዲቀጥልልኝ ለጀርመን አኩሚኒሽን ምርክ ይፃፈልኝ» ብዬ ጠየቅኩት። እሳቸውም ጊዜ ሳያጠፉ የድጋፍ ደብዳቤ ጻፉልኝና ስኮላርሽፑ ቀጠለልኝ። በ1970/71 አካባቢ ለዶክተሬት ዲግሪ ተመዘገብኩኝ። ለዶክተሬቱ ክፍል ገብቼ መማር አላስፈለገኝም፤ ጥናትና ምርምር ስርቼ ማቅረብ ይጠበቅብኝ ነበር። ስለዚህ ለማስተራት ያቀረብኩትን ጥናታዊ ፅሁፍ ለማዳበርና ለማጥናት ተጨማሪ ጥናትና ምርምር አደረግኩ።

«ጀርመን ሃገር ለጥናትዎ ጠቃሚ የሆኑ መረጃዎች ነበሩ ማለት ነው?»

አዎ! ጀርመን የሚገኙ ላይብሪሪዎች ውስጥ በኢትዮጵያና በምእራብ ኢትዮጵያ አላሾች የተፃፉ ጥናቶችን እንዲሁም የተለያዩ መፃህፍቶችንና በቴፕ ቀርጾ የወሰድኩትን በመጠቀምና በተጨማሪ በጣሊያን ሃገር በናፖል ዩኒቨርሲቲ የአፍሪካና ኤሽያ ኢንስቲትዩት በሚባለው የሚገኙ አርካይቮችን በመጎብኘት፤ በመናዊ የታሪክ መፅሃፍቶችን በማገልገልና በመመርመር በ1984 «The History of Seyyoo Dromo of South western Wallaga, Ethiopia from 1730 to 1986» የሚለውን የመመረቂያ ፅሁፍ አቀረብኩና የዶክተሬት ዲግሪዬን በ1977 ዓ.ም አገኘሁ። ከዚያ በኋላ ስኮላርሽፑ ቆመ። ለኑሮዬ ግን ችግር አልነበረብኝም።

በከረምት ዕለቱት ስንወጣ ለተማሪዎች ቅጥር ይወጣ ስለነበር በላብሪያዎች፣ በሆቲል ውስጥ ሰርፔአለሁ። በቀለም ፋብሪካ ውስጥ ተቀጥራለሁ ነበር። የጅንስ ሱሪ መጋዘን ውስጥ እያሸጉ የማከፋፈል ስራ ሆርፔአለሁ። በሶኒ ድርጅት የሰርጭት ክፍል ውስጥም ተቀጥራለሁ። ትምህርት ካጠናቀቅሁ በኋላ ለአንድ ዓመት የህል ሥራ በመፈለግ ቆይቻለሁ። ሥራ በማፈላልግበት ወቅት የጀርመን መንግስት የማህበራዊ ድጉማ (Social help) የሚል ፕሮግራም ስላላቸው በዚያ እኛ ነበር። የቤት ኪራይ ይከፍላል፣ ልብስ በዓመት ሁለት ጊዜ ይገዛል፣ ለምግብ በየወሩ ገንዘብ ይሰጣል፣ የጤና ዋስትና አላቸው። በዮሐን ጉቱ የኒቨርስቲ የአፍሪካ ቋንቋዎች ተቋም ውስጥ ተቀጥሎ ለአንድ ዓመት እስተምራለሁ። እዚያው የኒቨርስቲ የካልቸራል አንትሮፖሎጂ ኢንስቲትዩት ውስጥ በላይብሪያንነት ለሁለት ዓመት ሰርፔአለሁ። በፍራንክፈርት የኒቨርስቲ ኢንስቲትዩት አፍ አፍሪካ ላንጉጅስ ውስጥ እርምጃ ቋንቋ እስተምር ነበር። ከዚያም በ1980 ዓ.ም በኢንስቲትዩት አፍ ካልቸራል አንትሮፖሎጂ የቤተ-መፅሐፍት ሰራተኛ ሆንኩኝ።

ከ1981-1983 ዓ.ም ወደ ኢትዮጵያ እስከመለስ ድረስ እዚያው ፍራንክፈርት «የሶስተኛው ዓለም ቤት» በሚባል የድጋፍ ሰጪ ተቋም ውስጥ በስራ እስኪያጅነት ሰርፔአለሁ። በተረፈ እዚህ ከመጣሁ በኋላ ለ17 ዓመት በፖለቲካው ውስጥ ስንቀሳቀስ ለትራንስፖርት፣ ለሰብሰባዎች ወደ ሌሎች ክልሎች ስሄድ ለሆቲልና ለምግብ እንዲሁም ለሰልክና ለፖስታ ወጪ የማወጣው ከራሴ ኪስ እንጂ ከየትኛውም የፖለቲካ ፓርቲ ተቀብሮ አላውቅም።

«ቤተሰብዎስ ጀርመን መጡ?»

ባለቤቱ ልክ ጃለሌን በወለደች በወሩ ኢብሳንና ጃለሌን ይዛ ወደ ጀርመን መጣች። መኖር የጀመርነው ሰሁም ውስጥ ነበር። በኋላ ሚያዝያ 1968 ዓ.ም ወደ ፍራንክፈርት አብረን መጣን... (ፈታቸው ላይ ከባድ ሀዘን አጥልቶ ለደቂቃዎች በዝምታ ቆይቶ ተጠለ)

...ከባለቤቱ ጋር መስማማት አልቻልንም። ሁልጊዜ በትንሽ በትልቁ ፀብ ሆነ ስራችን። አንዴ ተጣልተን ለየብቻ መኖር ጀምረን ነበር። ልጆቼ እኔ ጋ ነበር። ከዚያ ቁስ ጉዲና አስታረቁን። እንደገና

ተጣላን፤ ደሴቱን ከነልጅቼ ጥዩ ከቤት ወጣሁ። የአንግ መሪዎች እነ ደ/ር ታደሰ አብና አቶ ፈቃዱ ዋቅጆራ አስታረቁን። ግን ሰላም የወረደው ለአጭር ጊዜ ነበር። ከዚያ ራሳችን «ሁሉ እየተጣሉ ከመኖር መለያየት ይሻላል» ብለን በስምምነት ተለያየን። ስኮላርሽፑ እስከነበረበት ጊዜ ድረስ ለእኔም ለቤተሰቤም የሚሰጠን ገንዘብ ነበረን።

የተከራየነውን ቤት እንዳለ ትቺላቸው ወደ ተማሪዎች ማደርያ ሆስቲል ገባሁ። በጀርመን ሀገር መሰረት ለልጆቼ ማሳደጊያ ክእሌ ገንዘብ እየተቀረጠ ይላካላቸው ነበር። ልጆቻችንም (ኢብሳና ጃለሌ) ትምህርት ቤት ገብተው እየተማሩ ነበር። በኋላ ግን የጀርመን መንግሥት ይረዳቸው ነበር።

«የተለያዩችሁት በሁለታችሁ ስምምነት ቢሆንም ፍቻችሁን ሀጋዩ ለማድረግ ምን ያህል ጊዜ ወሰደባችሁ?»

ከሁለት አመት በላይ ፈጀብናል። የተለያየንበትንና ወደፊት አብረን የማንቀጥልበትን ምክንያት ሲያጠነና ሲያጠኑ ከሁለት አመት በላይ ፈጀባቸው። የወላጆችና የልጆች ስነ-ልቦና ይጠናል። በአልጋና በገበታ የተለያየንበት ጊዜ ይጠናል። ይሄ ሁሉ ተደርጎ ነው ፍርድ ቤቱ የወሰነውና የፍቺ ሰርተፍኬት የሰጠን። ፍቺው ላይ ልጆቼን የመጎብኘት መብቱ ተከብሮልኝ ነበር። ልጆቼን ለመጠየቅ ስሄድ ብዙ ችግር ቢገኝመኝም ወደ ኢትዮጵያ እስከመለስ ጥሩ ግንኙነት ነበረን።

ከባለቤቱ ከተለየሁ በኋላ ሁኔታዎች ሁሉ ያላገነኝ ነበር። ከአሁኗ ባለቤቱ ከረጊና ጋር አብሮ መኖር እስከጀመርንበት (1978 ዓ.ም) ጊዜ ድረስ ብቻዬን ነው የኖርኩት።

«የሴቶችን መብት በተመለከተ በጀርመን ምን ታዘቡ?»

እ... ጀርመን ሀገር ከተማርኳቸው ትምህርቶች እንዳ የሴቶች መብት እንዴት እንደሚጠበቅ ነው። የኛ ባህል ለወንዶች የሚያደላ ይመስለኛል። ለምሳሌ በኛ ባህል የግብረ ስጋ ግንኙነት ለመፈፀም እሷ ፈለገችም አልፈለገችም ወንዱ ከፈለገ የግድ ይፈፀማል። ጀርመን ሀገር እንዲህ አደርጋለሁ ብትል ግን ጉድ ነው የሚፈላው። የተከለከለ ነው። በተለይ ከሁለተኛው የአለም ጦርነት በኋላ የሴቶችን መብት በጥብቅ ያከብራል። አንዲትን ሴት ዝም

ብሉ ሴት ስለሆነች ብቻ መጠየቅና ማነጋገር አይቻልም። ከሚሰጥ ጋር እንዲ እንደፈለጉ መሆን አይቻልም። የአሷ ፈቃድ መጠየቅ አለበት። በቤት ውስጥ ስራም ረገድ የአኩልነት መብታቸው የተጠበቀ ነው። እኔም የሴቶች መብት መጠበቅ እንዳለበት በደንብ ተምራቢታለሁ።

«ሁለተኛ ትዳር ከመመስረትም በፊት ከሌሎች ሴቶች ጋር ትውውቅ አላደረጉም?»

የአሁኗን ባለቤቷን እስከማገኝ ድረስ ብቸኝነት ሲሰማኝ በተለያዩ ወቅት የተዋወቅኳቸው ሶስት የጀርመን ሴቶችና አንዲት ኢትዮጵያዊት ጓደኞች ነበሩኝ።

«ከእኚህ ጀርመናዊት የትዳር አጋርም ጋር እንዴት ተዋወቁና ለጋብቻ በቁ?»

«ሶስተኛው አለም ቤት» እየሰራሁ ሳለ ነበር የተዋወቅነው። እሷ በጀርመን ተራድኦ ድርጅት ተቀጥራ ሩዋንዳ ትሰራ ነበር። ለአራት አመት ሩዋንዳ በአዋላጅነት ከሰራች በኋላ ለትምህርት ወደ ፍራንክፈርት ትመጣለች። ለካ የአፍሪካ ፍቅር አለቃት ብሉአል። አፍሪካ ስለራቀቻት የአፍሪካ ወኪል ናት ብላ ወዳሰበችው 'የሶስተኛው አለም ቤት' በመምጣት አባል ለመሆን ጠየቀችና አባል አደረገናት። ከዚያ በኋላ ስለአፍሪካ ፍቅርም ልምድም ስለነበራት ብዙ የአፍሪካ ፕሮግራሞች ላይ አብራን ሰራች። የሰራ ቅርርቡም አዋደደን። መዋደዳችን ደግሞ እየጎለበተ መጣና ወደ ፍቅር ተለወጠ። ከዚያ ለምን አብረን እንኖርም ብለን ከ1978 ዓ.ም ጀምሮ አብረን እየኖርን ነው። ከፍራንክፈርት 20 ኪ.ሜ በምትርት አፍምባኝ በምትባል ከተማ ቤት ተከራይተን እሷ ባዋላጅነት እኔ ደግሞ በ'ሶስተኛው አለም ቤት' እየሰራን ኑሯችንን መሰረትን።

ከግንቦት 20 ቀን 1984 ዓ.ም ጀምሮ በኢህአዴግ ታጋዮች የጋብቻ ስነ-ስርዓት መሰረት ጋብቻ መስርተን ከቆየን በኋላ ኑሮአችንን ቀጠልን። በፕሬዚዳንት ዘመኔ ቤተ-መንግስት እያለን ግንቦት 20 ቀን 1988 ዓ.ም በክልል 14 መስተዳድር ጽ/ቤት በኩል ያለ ብዙ ግርግር በመንግስት ዕውቅና ያገኘ ጋብቻችንን ፈፀምን። የእኔ ምስክሮች አቶ ኩማ ደመቅሳና አቶ አለምሰገድ ገብረአምላክ

ሲሆኑ፤ በረጊና በኩል ደግሞ ወ/ሮ ነፃነት አስፋውና የጀርመን ቤተክርስቲያን ቂስ ባለቤት ሚስ አንጀሊካ ሼድላር ነበሩ።

«ልጆቻሽ አላፈራችሁም?»

አንዲት ሴት ልጅ አላችን። በታህሳስ ወር 1982 ዓ.ም ነው የተወለደችው። ስሟን ተሊሌ ነው ያልኩት። በእርምጃ ተሊሌ ማለት ንፁህ ውሃ ማለት ነው። ተሊሌ አበልት የጀርመን ዜግነት አላት። ባለቤቱ ረጊና የህክምና ትምህርት እየተከታተለች ሥራም እየሰራች፤ እኔም ለአንድ ዓመት ግማሽ ግማሽ ቀን እየሠራሁ፤ የቀረውን ጊዜዬን ተሊሌን እንከባከባት ነበር። ተሊሌ በቤተ መንግሥት አብራን ትኖር ነበር። ነገር ግን ተሊሌን እንደ ሌሎች የኢህአዴግ ባለስልጣናት በነፃ ሳይሆን ገንዘባችንን ከፍለን ነው ግረክ ስኩል እስከ ዘፍ ከፍል ያስተማርናት። ሁለት ስማቸውን መጥቀስ የማልፈልገውና ሌሎች ባለስልጣናት ልጆችን የእነሱ ልጆች በሚማሩበት የሀብታም ትምህርት ቤት በነፃ ትግባ ሲሉን አይሆንም! ወግዱልን! ብለናቸዋል።

ተሊሌ አሁን የፊልም ትምህርት እያጠናች ለብ አንጀለስ ነው የምትኖረው። ጃላሌ ደግሞ አንድ ኢትዮጵያዊ አግብታ ለንደን ትኖራለች። ኢብሳ ጀርመን ሀገር፤ ፍራንክፈርት ከተማ ውስጥ የሽያጭ ሠራተኛ (ሲልስ ማን) ነው። እናቱ እዛው ጀርመናዊ አግብታ አንድ ልጅ ወልዳለች። ወንዱ ልጅ ብዙ ጊዜ አይደውልም፤ አይጽፍም። ጃላሌ ግን በየሳምንቱ ትደውላለች።

የኢትዮጵያ ተማሪዎች አብዮት በጀርመን

ጀርመን አንደኛ ማርክስ ያሉ ዓለማችንን የዘመሩ ፖለቲከኞችን ያፈራች ምድር ናት። የሦስተኛው ዓለም አገራት አብዮተኞች መሰባሰቢያ ማዕከልም ነበረች። የ60ዎቹ ትውልድ ትንታግ ወጣቶች ሰልፈኛ የነበሩት ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ፣ የፖለቲካ ትኩሳት በሚንቀሳቀሱት የአመፅ ትግል በሚጠነሰስባትና አያሌ የርዕዮተ ዓለም ሃሳቦች በሚፈጠሩበት ጀርመን ሲከተሙ የአገር ቤቱ የተማሪዎች አብዮት በደርግ አየተዳፈነ ነበር። ነጋሶ የለኮሉትን አብዮት ጥሰው ባህር ማዶ የተሻገሩት ከትግሉ ሚዳሌ መሸሸ የሚመስላቸው አይጠፉም። ነገር ግን ጀርመንም ከአብዮትና ከፖለቲካ ለላመሰጠም። ለነገሩ አያሌ የዘመኑ ወጣት አብዮተኞች የአገር ቤቱ ትግል አላዋጣ ሲላቸው በአየርም በምድርም አያሉ ወደ አሜሪካና አውሮፓ ሲሰደዱ ትግላቸውን የመቀጠል ትልማቸውን በልባቸው ሰንቀው ነበር። ዶ/ር ነጋሶም የኢትዮጵያን ምድር ለቅቷ ወደ ጀርመን ስበር በአንጎሊ ሻንጣ ውስጥ ብዙ ሃሳቦች ጠቅጥቶ ነበር ይላሉ። ኢህአፓ ይበትናቸው የነበሩት ወረቀቶች፣ የአብዮቱ አንቅስቃሴና በመጽፉም ላይ የነበሩት መሲሶንና አነግ በሃሳብ አብረዋቸው ባህር ማዶ ተሻገረዋል።

የተማሪዎች አብዮትን መነሻ በማድረግ የመንግሥቱን ሥልጣን የተረከበው የደርግ አስተዳደር፣ እፍታ አንኳ ሳይቆይ ወደ ለምግባንነት መለወጡ ዶ/ር ነጋሶን ብቻ ሳይሆን የአገር ቤት ታጋዮችን ሳይቀር ተስፋ ማስቆረጡ አልቀረም። ይሄን ከቶ ዜና ከአገር ርቆ መስማት ደግሞ ሀመምና ስቃይን እጥፍ ድርብ ያደርገዋል ይላሉ - ዶ/ር ነጋሶ።

ከአራተኛ ክፍለ ጦር ተነስቶ ደንገት በትረ ስልጣንን በእጁ ያስገባው ደርግ፣ ወዲያው ለምግባንነትን ማስፈን አብዮቱ ሀዲዱን እየላተ እንደነበር ምልክት ሰጥቶታል። ከዚያ በኋላ ተማሪዎች የሮህንሉት አላማና መራት ላይ የነበረው እውነቱ ፍፁም እየተለየ መጣ። ሰው ሀገር ላይ ሆነው ስትሰማው ደግሞ ስቃይ ብዙ ነው።

ጀርመን እንደገባው ቦህሞ ከተማ ውስጥ የሚገኝ አንድ ሆስቴል ነበር ያረፍኩት። በዚህ ከተማ ሩር የሚባል ትልቅ ዩኒቨርሲቲ አለ። ሩር ከተለያዩ ሀገሮች የመጡ ተማሪዎች የሚሰባሰቡበት ግዙፍ ዩኒቨርሲቲ ነው። ያኔ ጀርመን አንድ የትምህርት ስርአት ነበራት። ለተማሪዎች ብድር ይሰጥና በዚያ ገንዘብ ይማራሉ። ስራ ሲይዙ ከግብር ጋር ይመልሳሉ። በሪጅም ጊዜ ስለሚመለስ ብድሩ እንደ ብድር አይቆጠርም።

(በጀርመን 18 አመት የሞላቸው ልጆች ሁሉ ከቤተሰብ ነፃ ሆነው በዛ ገንዘብ ነው የሚማሩት።) ተማሪዎች የሚኖሩት ሆስቴሎች ውስጥ ነው። ሆስቴሎች ውስጥ ደግሞ ካፍቴርያዎች አሉ። እነዚህ ካፍቴርያዎች ውስጥ ምግብ እንበላለን። አንዳንዴ መጠጥ እንጎነጫለን። ማታ ማታ እንዘራለን። በተለይ አርብና ቅዳሜ በተለያዩ ቦታዎች የሚማሩት ተማሪዎች ይመጡና በጋራ እንዝናናለን። ይጠጣል፣ ይጀነሳል።

በሆስቴል አካባቢ ያሉ ካፍቴርያዎች በተማሪዎችና በሌሎች ሰዎች የሚንቀሳቀሱ ነበሩ። በእኛ ሆስቴል የነበሩት በርካታ ተማሪዎች ጥላሁን ግዛው ሲገደል «ሀገር ቤት ሆኖ መታገል አይቻልም!» በሚል ተስፋ ቆርጠው በውጭ አገር ለመታገል የመጡ ናቸው።

ትምህርታቸውን ከሀይስኩል አቋርጠው ጀርመን፣ ቦህሞ ከገቡት ተማሪዎች አንዱ መድህኑ ሊቼ ነው። መድህኑ በሰዳንና በአረብ ሀገር አድርጎ ነው ጀርመን የገባው። እኛ ያለንበትን ሆስቴል ካፍቴርያውን ተከራይቶ ይሰራበት ነበር። መጀመርያ ከአሱ ጋር ነው የተዋወቀነው። እሱ ደግሞ ዱዘልዶርፍ፣ ኮሎኝ፣ መንስተር፣ ኤሴን፣ ቦን፣ ዶርትሙንድ፣ ውፕርታልና ከሌሎች በአካባቢው ከተሞች ከሚኖሩ ሌሎች ኢትዮጵያውያን ጋር ግንኙነት ነበረው።

እነዚህ ተማሪዎች አርብና ቅዳሜ ወደ ቦህሞ ይመጣሉ። ተዝናንተው እሁድ ይመለሳሉ። ቦህሞ በደረሰን በላምንታችን በኮሌጁ

መግቢያ በር ላይ የአዲስ ተማሪዎችን ስም ዝርዝር እያዩ የሚፈልጉትን ማጥመድ የጀመሩ ኢትዮጵያውያን ነበሩ። ከተለጠፈው ስም ዝርዝር ውስጥ የእኔን ስም ሲያዩ «አህ! ይሄማ አሮሞ ነው!» ይሉና ደውለው እንገናኝ አሉኝ። ፎቅ ላይ እንዳለሁ ወደ ታች ላይ የፈለገኝን ራስ በራ ሰው አየሁት። ወንድሜን ይመስላል። ወንድሜ ከኢትዮጵያ ምን ሊያደርግ በዚህ በአጭር ጊዜ ውስጥ መጣ? ብዬ ተርቤ ላየው ሌላ ሰው ነው - አላውቀውም።

«አብዱ ጎዴ እባላለሁ!» አለኝ።

«የጋራ ጊዳዳ!» አልኩት። በዚህ መልኩ ተዋውቆኝ ሄደ። አብዱ የባሉ ልጅ ነው። ለምን እንደተዋወቀኝ አልገባኝም። ምናልባት የአገሩ ልጅ ስለሆነኩ ብቻ ይሆናል ከሚል ባለፈ አላስብኩበትም።

አብዱ ጎዴ እና በኋላ የተዋወቅኳቸው ሌሎች ልጆች ለካ በምዕራብ ሶማሊያ ነፃ አውጭ ድርጅት ውስጥ ይንቀሳቀሱ ኖሯል። በኋላ «እኛ አሮሞ ሆነን ለምንድን ነው ከሶማሊያ ነፃ አውጭ ጋር የምንሰራው? እኛ ኢትዮጵያውያን ነን። ለምን የኢትዮጵያ ነፃ አውጭ ድርጅት እናቋቋምን?» ብለው በ1965 ዓ.ም እካባቢ «የኢትዮጵያ ብሄራዊ ነፃነት ግንባር (ኢብነግ)» የሚባል ድርጅት አቋቋሙ። ይህ ድርጅት የአነግ ፅንሰ (ትድመ አነግ) ነበር። ድርጅቱ የሚመራው ሼህ ሁሴን የሚባል የባሉ ሰው ነበር። የድርጅቱ ዋናው መ/ቤት በአደን፣ የመን ነበር። የ1966ቱ አብዮት ሲቀጣጠል ነበር ሼህ ሁሴን ወደ አውሮፓ የመጣው - የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ጋብቦት። ማህበሩም አብሮ ለመስራት ተስማማ። የጋብቦት ዋና አላማ ስልጣን በደርጎች መያዙን በመቃወም የትጥት ትግል ለመጀመር ስላሰቡ ነበር።

ሼህ ሁሴን ጀርመን ሲመጣ ብቻውን አልነበረም - ምሥራቅ፣ በሊባኖስ እና በሶርያ የትጥት ትግል ስልጠና ሲያካሂዱ የነበሩትን የአርሲ፣ የባሌና የሀረር ልጆችን አስከትሎ ነበር። በርሊን ከደረሱ በኋላ ግን ለሁለት ተክፈለ። እንደኛው የመኢሶንን ሀሳብ ይዞ «ለምን የትጥት ትግል እንከተላለን?» ሲል ሌላኛው የኢህአፓን ወገን በመደገፍ «ደርግን በትጥት ትግል ማውረድ አለብን!» አለ። በተጨማሪ የየመን መንግስት ከደርግ ጋር ግንኙነት ጀምሮ ነበርና የ«ኢብነግ»ን ቢሮ ዘጋባቸው። በዚህም ምክንያት ኢብነግ መከሰም ጀመረ።

ከሼህ ሁሴን ጋር በርሊን የገቡ ሰዎች ወደመጡበት ለመመለስ ስላልፈለጉ በተለያዩ የጀርመን ከተሞች ተበትነው መኖር ጀመሩ። እንግዲህ አብዱ ጎዴ ከነዚህ ሰዎች ጋር ነው ያገናኘኝ። ለሁሉም አርብ መጥተው እሁድ ከመመለሳቸው በፊት ሃገር ቤት ስላለው ሁሉታ ሀሳብ እንለዋወጣለን። እንፃፃፋለን፤ አብረን እንዝናናለን። ማህበራዊ ግንኙነታችን እየጠነከረ ሄደ። ግንኙነቱም ለአራት ወራት እስከ ታህሳስ ቀጥሎ ነበር።

ታህሳስ ወር ላይ ለምን በማህበራዊ ግንኙነት ብቻ እንቆማለን? ለምን ከዚህ የላቀ አንድ ቁምነገር እንጀምርም? የሚል ሀሳብ ቀረበ። ሀሳታችንም ደግሞ አሮሞዎች ነን። ስለዚህ እስቲ የአሮሞኛ ቋንቋን ለማዳበር የሚረዳ አንድ ስራ እንስራ አልንና የአሮሞ ታሪክ፣ ባህል፣ ቋንቋ እና ጨዋታዎች ላይ የሚያተኩር መፅሄት እያዘጋጀን ማሰራጨት ጀመርን። የመጀመሪያዋ ፅትም የተሰራጨችው ጥር ወር ላይ ነበር።

እዚያ የነበሩ ልጆች የአርሶ አደር ልጆች ስለሆኑና አማርኛ ስለማያውቁ መፅሄቷ የምትታተመው በላቲን ፊደል፣ በአሮሞኛ ቋንቋ ሲሆን ወጪውን የምንሸጥነው ከኪሳችን ነበር።

እስከዚያ ጊዜ ድረስ አሮሞኛ በላቲን እንደሚጻፍ አናውቅም ነበር። ከእኛ በፊት ሀይሌ ፊዳ ጀርመን፣ ሐምበረግ ዩኒቨርስቲ እያለ በ1966 ዓ.ም በላቲን ፊደል «Hirmaata DUBBI AFAAN OROMOO» በሚል ርዕስ ጽፎ ነበር። «BARAA BIRRAAN BARIHE» የሚል ለመጀመሪያ ጊዜ በአሮሞኛ የተደረሰ ቲያትር እንዲሁም በ1967 ዓ.ም በመጫና ቱለማ የተዘጋጀ ዕሁፍም አሰራጭቷል። ሁሉም በላቲን ወይም አሁን ቱቤ በሚባለው ፊደል የተጻፉ ነበሩ። ለአሮሞኛ ቋንቋ የላቲን ፊደል ይሻሻል በሚል ሀሳብ የራሳችንንና የነፃይሌ ፊዳን ዕሁፎች ማሰራጨት ጀመርን። በዚህም የሚያደንቁን ወገኖች ነበሩ።

ጥር ወር 1967 ላይ ደግሞ ከመፅሄት ባሻገር ለምን ማህበር እናቋቋምም ተባባልንና የአሮሞ ተማሪዎች ማህበር በጀርመን (The union of oromo students in Germany) የሚል ማህበር አቋቋምን። የምንሰበሰበው በመድሀኑ ሊቆ ቤት ነበር። ለምስረታው ከበርሊን ድረስ የመጡ ሁሉ ነበሩ። እነ ዶ/ር አበራ አሸ፤ ከሆፕቨር እነሁንዱማ ግራኝ ነበሩበት። በዚያ ላይ ማህበሩን ማቋቋም ብቻ

ሳይሆን አባላትን መመልመል፤ በጠቅላላ እሮሞዎችን መጋበዝ አለብን በሚለው ተስማምተን ነበር። በጀርመን ካለው ከኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ጋርም እንዴት መገናኘትና አብረን መስራት እንዳለብን ወሰንን።

በወቅቱ ጀርመን ውስጥ ከነበሩት የተማሪዎች ማህበራት የኛ ሶስተኛው ነበር። ከእኛ በፊት የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበርና የኤርትራ ተማሪዎች ማህበር ብቻ ነበሩ። እኛም እንደ እሮሞ ተማሪዎች ተደራጅን። ዓላማውም የእሮሞ ሀዘብ ችግር እንዲፈታ፣ ቋንቋውና ባህሉም እንዲዳብር በማሰብ ነው። በተጨማሪ እነግ የእሮሞ ብሄር ጥያቄን አንስቶ ነበር። ስለዚህ የእሮሞ ብሄር ጥያቄ ዘላቂ መፍትሄ እንዲያገኝ እንጠይቃለን ብለን አሰብን። እንደተደራጁን ከኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ጋር መስራት እንደምንፈልግ ሚያ ዝያ ወር 1967 ዓ.ም በነሚደረገው የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ጉባኤ ላይ በአበራ አሸኔ በኩል እንዲነገር ተሰማማን። ሆኖም አበራ ውሳኔያችንን ሄዶ ለማህበሩ ያድርስ እያድርስ ሳያሳውቀን ተረ። ከዚያ በኋላ እነሱ በፊናቸው ተጠሉ፤ እኛም በፊናችን ተጠልን።

ነገሩ ግን ያለ ችግር በሰላም አልተጠለም። ተቃውሞና ትችቶች ነበሩ። «ጠባቦች ናቸው» የሚል ትችት ይሰነዘርብን ነበር። እኛ ግን ግድ አልነበረንም። በራሳችን ተጠልን። ከእነሱም ጋር ግንኙነት አልነበረንም። በአውሮፓ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ጉባኤ በበርሊን ይደረግ ነበር። ያኔ በርሊን እንደ ማዕከል ነበረች። በሁሉም የአውሮፓ ከተሞች የሚገኙ ተማሪዎች በርሊን ነበር የሚሰበሰቡት። እያንዳንዳቸው ባለቤት አካባቢ ትርጉሚና የኒዮን አላቸው። ከአራቱም የአውሮፓ ማዕከላት ከመጡት ተማሪዎች እሮሞዎችም ነበሩባቸው።

ስለዚህ መጀመሪያ ያደረግነው በነሐሴ 1967 ዓ.ም ወደ በርሊን መሄድ ነበር። ዓላማችንም ማህበራችን በበርሊን ተገኝቶ በአንድ በኩል ስለ ማህበራችን ምስረታ ለማስተዋወቅና እሮሞ አባላቶችን ለመመልመል፤ በሌላ በኩል ደግሞ ከአውሮፓ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ጋር አብረን የምንሰራበትን ሁኔታ ለማመቻቸት ነበር።

የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በደንብ የተደራጀና ገንዘብም ያለው ስለሆነ ስብሰባ የሚያደርገው አዳራሽ ተከራይቶ ሲሆን እኛ

ገና ስላልተደራጀን በከተማው ይኖሩ የነበሩ የእሮሞ ተወላጆች ቤት ውስጥ እንሰበሰብ ነበር። የማህበራችንን መመስረት ለማብሰር በራሪ ወረቀት ይዘን የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ስብሰባ ላይ ሄድን። እነሱ ግን አባረሩን። የሚገርመው ያባረሩን የኢህአፓ ደጋፊዎች የነበሩ የእሮሞ ተማሪዎች ናቸው። «እናንተ ጠባቦች ናችሁ» አሉን። የመኢሶን ደጋፊዎች ደግሞ «የእሮሞ ተማሪዎች ማህበርን ላይቻ ማቋቋም እያስፈልግም»። በኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ውስጥ የሱቶች ቡድን፣ የባህል ቡድን፣ የብሄር ቡድን እንዲሁም የእሮሞ ጥናት ቡድን ማቋቋም ይቻላል። አሉን። እኛም «የሰላም እንደ ማህበር ተደራጅተን፣ ዕውቀትና ተሰጥቶን፤ እንደ አቶ ማህበራት ግንባር የምንፈጥርበትና አብረን የምንሰራበትን መንገድ እንፋጠር እንጂ ተውጠን መስራት አንፈልግም» አልናቸው። በዚያን ጊዜ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር የኢህአፓ እና የመኢሶን በሚል ለሁለት ተከፍሎ ነበር።

የመኢሶን ደጋፊዎች በዚህ ስብሰባ ቢያባርሩንም የኢህአፓ ደጋፊዎች ግን «ጠባቦች» እያሉ እየተሳደቡም «ተጥሉበት!» ብለው ያበረታቱን ነበር። እንዳንዶቹ ደግሞ «ጥሩ ነው፣ ተደራጁ። ነገር ግን እኛ ለትጥት ትግል ወደ አሲምባ መሄዳችን ነው» አሉን። ከዚ በኋላ አልተገናኘንም።

የማታ ማታ እነዚያ በኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር ስር ተደራጁ ሲሉን የነበሩት የመኢሶን ልጆች ተነጥለው «በአውሮፓ የእሮሞ ተማሪዎች ድርጅቶች ህብረት» የተባለ ማህበር ማቋቋማቸውን ሰማን። የእኛም ማህበር ከጀርመን «የእሮሞ ተማሪዎች ማህበር» ወደ «የአውሮፓ የእሮሞ ተማሪዎች ማህበር» አደን። በአንድ ጊዜ ሁለት የእሮሞ ተማሪዎች ማህበራት በአውሮፓ ተቋቋሙ ማለት ነው።

ዓላማችንን ለማሰራጨት ልሳን እንደሚያስፈልገን ተወያየን። እናም እኔ ወደ ፍራንክፈርት ተመልሼ «በክልቻ እሮሞ» የሚል ልሳን እያዘጋጀሁ ማሰራጨት ጀመርኩ። በክልቻ ማለት የማለዳ ኮከብ ማለት ነው። የመጀመሪያውን እትም በስቴንስል ነበር ያዘጋጀሁት። በማጣት የረዳኝ ነፍሱን ይማርና በፈቃዱ ዲባባ ነበር።

«የእሮሞ ተማሪዎች ማህበር በአውሮፓ» በ1967 ዓ.ም ሰደራጅ በየቦታው ዝናው ናችቶ ነበር። ስለዚህ በተለያዩ ሀገሮች ካሉ

ድርጅቶች ጋር ግንኙነት መፍጠር ፈለገ። ከነዚህ መካከል «Organization for the Oromo People Liberation Struggle» የሚባለው አንዱ ነበር። ዋና ቢሮው ካለበት የመን ደብዳቤ እየፃፈ፣ ሁሉም የኦሮሞ ድርጅቶች ለኦሮሞ ህዝብ እንዲታገሉ ጥሪ ያቀርብ ነበር። «ጭቆናው እስከል ድረስ ድርጅቶች መፈጠራቸው አይቀርም። የኛ ድርጅትም በሀገር ቤት በሀብቱ እና በትጥት ትግል እየተንቀሳቀሰ ይገኛል። በርካታ የኦሮሞ ተወላጆችም እየተቀሳቀሱት ነው። በአውሮፓ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበርም የዚህ ጭቆና ውጤት ስለሆነ አብረን እንስራ» የሚል መግለጫ ያሰራጭ ነበር።

ከዚህ ሌላ ድርጅቱ ሁሉም የኦሮሞ ድርጅቶች አንድ እንዲሆኑና በአንድ ጠንካራ ድርጅት እንዲጠለሉ መልዕክት ይልክ ነበር። ምክንያቱም ሀገር ቤት ከአንገ ሌላ ሌላችም መደራጀት ጀምረዋልና። ከነዚህ መካከል አንዱ «ዋራታ» (Warraqqaa) የሚባል ድርጅት ነው። የኦሮሞ አብዮታዊ ድምጽ የምትባል መጽሔት እያሰራጨ አሮሞዎች በነፃነት ተደራጅተው እንዲታገሉ ጥሪ ያቀርብ ነበር። «ሳይደራጁ ነፃነት የህልም እንጀራ ነው» የሚልና ሌሎች ወረቀቶች ይበትን ነበር። በጋላ እንደሰማነው ይሄ ድርጅት «ጉጩ ደርገሽ» የሚባል የወጣቶችን ሊግም አደራጅቷል።

ማህበራችን ከነዚህና ከሌሎች የሚያገኛቸውን የተለያዩ መረጃዎችና ደብዳቤዎች «በክልቻ» (Bakkaalecha) በሚባለው ልሳን ላይ ያወጣ ነበር። በዚህ ሂደት ነው አንገ የተማሪዎችን ማህበር ዝና ሰምቶ በ1970 ዓ.ም ግንኙነት የጀመረው።

«ግንኙነት ከጀመረ በጋላ»

ከአንገ ጋር የነበረውን ግንኙነት እንዲጠነክር ያደረጉ ጉልህ ክስተቶች ነበሩ። በእኔ በኩል የቀስ ጉዲና ልጅ ኩሉኔ ወደ አውሮፓ መምጣት አንዱ ምክንያት ሲሆን፤ የኢቨርስቲ ሳለን ጥሩ ግንኙነት የነበረን የሀገሪ ጥን በአውሮፓና በአሜሪካ አሮሞዎችን እንዲያደራጁ ተመድቦ ወደ ጀርመን መላኩም... ለግል ግንኙነቱ መጠናከር አስተዋዕክ ነበረው።

ከሌሎች ጋር የነበረው ግንኙነት ቀስ በቀስ መቀነሱም ከአንገ ጋር ያለው ግንኙነት እንዲጠብቅ አድርጓል። ለምሳሌ በደርግ ተፅእኖ የተነሳ መኢሶንና ኢህአፓ እየከሰሙ የነበረ ሲሆን ሌሎችም

ድርጅቶች መካከልም ጀምረው ነበር። ያሁኑ ሳይሆን ያኔ በኢህአፓ የተመሰረተው እፒዳኦ (የኦሮሞ ህዝብ ዴሞክራሲያዊ ድርጅት) ኢህአፓ ሊከሰም ፊቱን ወደ አንገ አዞረ። የኢህአፓው አሀዱድ የከሰመው ኢህአፓ አሲምባ ላይ ተመትቶ ከሰሜን ኢትዮጵያ ከለቀቀ በጋላ ነው። ያኔ የኢህአፓ የክተማ ሀይሏም በቀይ ሽብር ተመናግጥቶ ነበር።

መኢሶንም ከደርግ ጋር በፈጠረው አሰመግባባት የሀገር ቤት እንቅስቃሴው ተገታ። ከአንገ ጋር ይሰራ የነበረውም ኢጭአት መኢሶን ሲጠፋ አብሮ ጠፋ። በነዚህ ድርጅቶች ውስጥ የነበሩ አብዮቶ አሮሞዎች ወደ አንገ ገቡ። በእንዲህ ያለ ሁኔታ አንገን ከተቀሳቀሱት መካከል ባሮ ቱምሳ ይገኝበታል።

«የናገተ ማህበርሰ የት ደረሰ?... አንድ ሌላች የመዋጥ አደጋ አልገጠመውም?»

እውነት ለመናገር በአውሮፓ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር አባላት በጋላ ላይ መንጠሪጠብ ጀምረው ነበር። ከማህበሩ ጋር መስማማት ያልቻሉ ባንድ ወገን፤ ማህበሩ ከአንገ ጋር ጥብቅ ተርኝቶ ማድረጉን የሚቃወሙ በሌላ ወገን ተከፋፈሉ። «የለም ትግሉን መቀጠል አለብን» የሚሉም ነበሩ። ስማቸውን ከማስታወሰው ውስጥ መድህኑ ሊቺ፣ ዋቂማ ሄደታ፣ ራሄል ማሞ፣ መሀመድ አፍሮ ውጥርታል ዘሚገኘው የመድህኑ ሊቺ ቤት ለሰብሰባ ጠርተውን ሄጀ ነበር።

መድህኑ ቤት በተደረገው ውይይት «ቢያንስ የአንገ ተቀጥላ ያልሆነ አንድ ድርጅት ማቋቋም አለብን» በሚል ተስማማንና «ጉጩ ደርገሽ» (የኦሮሞ ወጣቶች ሊግ) የሚባል ድርጅት አቋቋምን። ገንዘብ ያዥ ሊቀ መንበር፤ ኢዲቶሪያል ኮሚቴ መረጥን። ነገር ግን «ጉጩ ደርገሽ» አንድ ወር እንኳ ሳይቆይ ሁለቱ እንፈልገም ብለው ቀሩ። አንዱ የመጀመርያው ዕለት ሸሸ። እኔና መድህኑ ሊቺ ብቻ ቀረን። በማህበራቸው ምክንያት ከመድህኑም ጋር ተለያየንና «ጉጩ ደርገሽ» ፈረሰ።

እንደገና በ1976 ዓ.ም የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር በአውሮፓ ለሁለት ተሰነጠቀ። እንደኛው ወገን ከአንገ ጋር ያለውን ግንኙነት ሊጠናክር፤ ሁለተኛው ደግሞ ለምንድን ነው ከአንገ ጋር ብቻ

የምንሆነው? ነጻ ሆነን መደራጀት አለብን። ከአንድ ድርጅት ጋር ራሳችንን ማቆራኘት የለብንም» አለ። እነግ፣ ኦሮሞ አቦ እንዲሁም በጀራ አባ ገዳ የሚመራው «Oromo Islamic Front for Libration» «እነዚህን አንድ ለማድረግ የምንችለው ከአንዱ ድርጅት ጋር መቆራኘታችንን ሊቀር ነው» የሚል ሀሳብ ያዙ።

«በአውሮፓ ሁለት የተማሪዎች ማህበር መኖሩ ትክክል አይደለም» ብለው እራሳቸውን ገለልተኛ ነን በሚል ለብቻቸው ተደራጅተው የነበሩት (TIBOBA) እና ከ(TBOA) የተገነጠለ ቡድን ተገናኝተው (TOA) የሚባል ሀብረት ፈጠሩ። ብዙም ሳይቆዩ በመኒክስ ስብሰባ ጠሩ። «አሁን ኦሮሞዎች አንድ ሆነናል!» ይሉና ስብሰባቸው ላይ እንደገኝ ጋብዙኝ።

የኦሮሞ ተማሪዎች አንድ መሆን አለባቸው የሚል ሀሳብ እራምድ እንደነበር ስለሚያውቁ ከኛ ጋር ስራ አሉኝ። እኔም ተስማምቼ «የኦሮሞ ድምፅ» የምትል መፅሄት አዘጋጅ ሆኑኝ። የሚያሳዝነው ስም የጠፋ ይመስል በኦሮሞ ስም የተደራጁ ማህበሮች ሁሉ «ሰገሌ ኦሮሞ» (የኦሮሞ ድምፅ) በሚለው ስም ላይ እንረባረብ ነበር።

«የማህበሩ አላማ ምን ነበር?»

የኦሮሞ ህዝብ የራሱን ዕድል በራስ የመጣን መብት ይከበርለት የሚል ነበር። በተጨማሪም ደርግን ለመገርሰስ ዲሞክራሲያዊ ከሆነ የኢትዮጵያ ድርጅቶች ጋር ግንኙነት መፍጠር ይፈልግ ነበረ። ማህበሩ ወዲያው ነበር ተሰሚነት ያገኘው። እስከ 1983 ዓ.ም ድረስ ከማህበሩ ጋር አብራ ነበርኩኝ። ከተመረቅኩ በኋላ ስራ እየሰራሁ ማህበሩን አረዳ ነበር። በሰውዲንና በሰሜን አውሮፓ ከነበሩ አባላቱ ጋርም ግንኙነት ነበረኝ። በካናዳና አሜሪካ ከሚኖሩ እነግን ከለቀቁ ኦሮሞዎች ጋርም ግንኙነት ነበረኝ። በዚያን ጊዜ ብዙ ድርጅቶች አልነበሩም። «የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በአውሮፓ» የሀገር ቤቱን እንትስቃሌ ተከትሎ ተዳክሟል።

«እነግሰን?»

በ1970/71 ዓ.ም አካባቢ እነግ ለሁለት ተከፍሎ ነበር። እንደኛው ከንፍ ስሙን እንደያዘ እነግ ተብሎ ሲቆይ ሌላኛው ከንፍ

የኦሮሞ አስላማዊ ነፃነት ግንባር የሚል ፓርቲ አቋቁሞ መንቀሳቀስ ጀመረ። መረው ሼህ ጃራ አባ ገዳ ነበር። በነገራችን ላይ ከዚህ ይመራ። ድርጅቱ ጋር ሲሰሩ የነበሩት ሼህ አብዱራህማን በሽግግሩ ጊዜ የአስልምና ጉዳዮች ሃላፊ ሆነው አገልግለዋል።

የሁለተኛው ከንፍ የሼህ ጃራ አባ ገዳ ሊተመንበር መሆን ተከታዮቹ በአብዛኛው ከሀገር፣ ከአርሲ፣ ከባሌና ቦረና ምስራቃዊ ኦሮሞዎች እንዲሆኑ አደረጉ። በእርግጥ ሌሎችንም የአስልምና እምነት ተከታዮችን መሳብ ጀምረዋል። ይሄ እንቅስቃሴአቸው እየተወራ ተከታዮችን መሳብ ጀምረዋል። ሲሄድ በአውሮፓ ያሉ ኦሮሞዎች ከድርጅቱ ጋር ግንኙነት መፍጠር እንደሚፈልጉ ማሳወቅ ጀመሩ።

እነግ፣ ኦሮሞ አቦ እና የኦሮሚያ አስላማዊ ነፃነት ግንባር ሦስቱም ሞቃዲሾ በሮ ነበራቸው። ስለዚህ በ(TOA) በኩል እነዚህን ለማቀራረብ እንድ ልዑክ ወደ ሞቃዲሾ መላክ አለበት ተብሎ እኔና መሳሞድ አፋሮ ተመረጥን። እንደተባለው በ1981 ዓ.ም ሞቃዲሾ ሄደን ሁለት ሳምንት ቆየን። የኦሮሞ አቦ እና የኦሮሚያ አስላማዊ ነፃነት ግንባር መሪዎች በደስታ ነበር የተቀበሉን። ከመሪዎቻቸውና አባላቸው ጋር ስብሰባ ካደረግን በኋላ ሀሳባችንን ደግፈው እነግ ዝግጁ ከሆነ እኛ ለመዋሃድ ፈቃደኞች ነን አለን።

ወደ እነግ አመራሮች ሄድን። አይናችሁን ላፈር! ብለው ሸኙን። ምክንያታቸውን እንጂ በቅጡ ሊያስረዱን አልፈሰንም። በዚህም እነዚህን ሦስት ታጣቂ ድርጅቶች አንድ የማድረግ ጥረት ላይላካ ተረ። በአጋጣሚው ግን ሞቃዲሾ ካሉ የህወሃት አመራሮች ጋር ጥቂት አውርተን፣ አንዳንድ ጉዳዮችን ሁኔታውን በመጠኑ ያስሰን ነበር የተመለሰነው። ምክንያቱም የኛ ማህበር «የአንድ ድርጅት ተቀጥላ እንሆንም። የኦሮሞ ካልሆኑ ድርጅቶችም ጋር አብረን መስራት አለብን» የሚል ጠንካራ አቋም ስለነበረው ነው። በሞቃዲሾ ከህወሃት ጋር ግንኙነት ያደረግነው። ከዚያም በኋላ ጥሩ ግንኙነት ፈጥረን ነበር። አውሮፓ ካሉ የህወሃት ወኪሎች ጋር በየጊዜው እንደዋወል፣ ዕህሮችም እንለዋወጥ ነበር።

ወደ ጀርመን እንደተመለስን አንድ የማድረግ ስራ እንዳልተሳካ ረጋግሮት አደረግን። በወቅቱ ከ«TOA» አባላት ውስጥ «ለምን ወደ ፖለቲካ ድርጅት አናሳድገውም?» የሚል ሀሳብ ተነሳና «Oromo Peoples Libration Organization» መሰረትን። ከዚያ ደግሞ

«የሀዘብ ነፃነት እንጂ የግድ የብሄር ነፃነት የሚል መሆን የለበትም»
የሚል ሃሳብ ተነሳ።

በዚያን ጊዜ ህወሃትና አነጻ መስርተውት የነበረው ግንኙነት የተቋረጠበት ወቅት ነው። በአንድ ወቅት ሁለቱ ነጻ አውጭዎች የደርግን ስርዓት ለማስወገድና ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን ለመመስረት ስምምነት ተፈራርመው ነበር። ሁለቱም የሶቭየት ህብረትን ጣልቃ ገብነት እንደሚታወቀው ሲገልፁ ነበር። ነገር ግን ህወሃት የሶቭየት ህብረትን ሶሻል ኢምፒሪያሊስት ነው የሚል አቋም ያራምድ ስለነበረ በዚህ ነጥብ ላይ ልዩነት ነበራቸው። ከዚህ በተጨማሪ ሁለቱም በኢትዮጵያ የብሄር ጭቆና መኖር ቢስማሙም፤ በጭቆናው ባህርይ ላይ ግን የአቋም ልዩነት ነበራቸው። ይሄውም አነጻ «ኢትዮጵያ ውስጥ ትኝ ግዛት አለ!» ሲል ህወሃት ደግሞ «ያለው የብሄር ጭቆና እንጂ ትኝ ግዛት የለም» ብሎ ያምን ነበር። የሆነው ሆኖ በመጨረሻ ልዩነታቸውን በሂደት እንደሚያጠብቁ ለጊዜው ግን ደርግን ለማስወገድና የሶቭየት ህብረትን ጣልቃ ገብነት ለመታገል ስምምነት ላይ ደርሰው ነበር።

በዚህ ስምምነት መሰረትም መተባበር እንደጀመሩ ህወሃት በ1972 ዓ.ም ይመስለኛል ዓ.ም በክንፈ አብርሃና¹⁰ መላኪታ ጫልቱ የሚመራ አንድ የህወሃት ታጣቂ ዙፎን በሱዳን በኩል ወደ ደማዜንና ከርሙክ ይልካል። ነገር ግን ሊስማሙ አልቻሉም። ተጣሉ። ያጣላቸውም ምክንያት አነጻች ህወሃቶችን «የበላይነት ለማሳየት ትቃጣላችሁ!» ሲሏቸው፤ ህወሃቶች ደግሞ «የእናንተ አነጻች አደረጃጀት ትክክል አይደለም፤ ጠባቦች ናችሁ፤ ዴሞክራሲያዊ አይደሉም፤ ከሀዘብ ጋር ያላችሁ ግንኙነት ደካማ ነው» አሏቸው። በዚህም መስማማት ሳይችሉ ቀሩና ህወሃቶች ሠራዊታቸውን አዘረው ተመለሱ። ከዚህ በኋላ ግንኙነቱ ተቋረጠ።

ህወሃት ከአነጻ ጋር የጀመረው ግንኙነት አልሰምር ሲለው ሌላ የኦሮሞ ድርጅት በአገር በፈረስ መፈለግ ያዘ። ከዚያም የኦሮሞ ሀዘብ ነፃነት ድርጅት (OPLO) መቋቋሙን ለሙና ግንኙነት ጀመሩ። ድርጅቱ (OPLO) ከኢትዮጵያ ድርጅቶች ጋር ግንኙነት ለመፍጠር ፍላጎት ስለነበረው ተቀበለው።

¹⁰ በ1993 ዓ.ም የተገደለው

እናም በአውሮፓ ህወሃት እና FOA OPLO ግንኙነታቸው እየጠነከረ መጥቶ መረጃ እስከ መለዋወጥ፤ ፅሁፎችንና ጋዜጦችን እስከ መተባበል ድረስ እየጠበቀ ሂደት። በዚህ አይነት በነሐሴ 1982 ዓ.ም በቱኦ የበርሊን ስብሰባ ላይ የኢህአዴግ ልኦብን እን ዶ/ር ካሱ አላላና አቶ ወረደ ተገኝተው ስለኢህአዴግ መመስረት መግለጫ ሰጡ።

«እዚህ ኢትዮጵያ ውስጥ እን ምላልኝና ሌሎችም ይመሩት የነበረው የተማሪዎች ማህበር ጠንካራ አንደኛው ስምታለሁ። አንደውም ተላላጅ ካልሆነ 'Crocodile' የሚል ትዕል ስምም ነበረው። የዚህ ማህበር አባል የነበሩ ያለብትና ጠንካራ እንቅስቃሴ የሚያደርግ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በአውሮፓ አንደኛው የሚናገሩ አሉ። እርስዎ ስለዚህ ማህበር እንቅስቃሴ ያውቁ ነበርን»

አውነት ነው። አዲስ አበባ በነበርሁ ጊዜ ከርኮዲያል እና ናሊት የሚባሉ ዙፎች በህዙፅ ተደራጅተው በአዲስ አበባ የኒሸርስቱ ተማሪዎች ማህበር ላይ ተፅዕኖ ለማሳደር ይንጥላታሉ እንደነበር አውቃለሁ። ከርኮዲያል ግራ ዘመም አመለካከት አንዳለው ስምታለሁ። አባላቱ እነማን እንደሆኑ ግን በግልፅ አይታወቅም ነበር።

የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በሰሜን አሜሪካና በአውሮፓ የተደራጀ ነበር። በኋላ ግን የኢህአፓና የመኢሶን የሚባል ክፍፍል በውስጡ ገባ። እስከ 1969 ዓ.ም ድረስ ጠንክር ብሎ የወጣው የኢህአፓ ደጋፊ የነበረው ነው። በአንፃሩ መኢሶን ከደርግ ጋር አብሮ የመስራት አዝማሚያ ሲያሳይና አብሮም መስራት ሲጀምር በአውሮፓና አሜሪካ የመኢሶን ደጋፊ የነበረው ተሰማንነት እያጣ መጣ። እኛም በድርጅትም ባይሆን በግል የደርግን መውደት ስለምንሻ በተለይ ከኢህአፓ ጋር የመንፈስ መቀራረብ ነበረን።

በአውሮፓ የኢህአፓ ደጋፊ የነበረው የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር በ1968፣ 1969 እና 1970 ዓ.ም በርካታ ሰላማዊ ስልፎችና የረሃብ አድማ አድርጓል። በተለይ ፍራንክፈርት እንደ ማእከል ስለነበረች በርካታ ተቃውሞዎች ተስተናግደውባታል።

ፍራንክፈርት የሚደረገው እንቅስቃሴ ቶሎ ይሰማ ነበር። በኩሉን ከተማ የኢህአፓ ደጋፊ የነበሩ ተማሪዎች ማህበር ትርጉሟል።

ነበር። ወደ ቦህሞ ስሄድ ቢሯቸው ጎራ አላለሁ። ወ/ሮ ነፃነት አስፋውን አገኛት ነበር። እሷ እዛ የኢህአፓ አባል ነበረች። አሁን ሺኦኤ ውስጥ ከሚሰራው ንጉሴ መንገሻም ጋር በወቅቱ ተወያይቻለሁ።

በ1970 ዓ.ም አካባቢ ወ/ሮ ነፃነት አስፋው ከክሉን ደወለቸልኝና «የህወሃት ልክብን ቡድን በፍራንክፈርት አድርገው ወደ ሌሎች የአውሮፓ ሀገሮች በሰሚሄዱ ፍራንክፈርት ካሉት የኢትዮጵያ ማህበረሰብ ጋር እንዲወያዩ ቦታ አዘጋጅልኝ» አሰኝኝ። እኔም እሺ ብዬ የካቶሊክ ቤተክርስቲያን የአዳሪ ተማሪዎች ቤት የነበረ ሰፊ አዳራሽ እንዲፈቀድላቸው አደረግሁ። ህወሃት በፍራንክፈርት ለመጀመርያ ጊዜ ያደረገውን ስብሰባ አዳራሹን ያዘጋጀሁላቸው እኔ ነኝ። ያኔም ነው ህወሃት ጋር የመጀመርያውን ግንኙነት ያደረግኩት።

ስብሰባው ላይ ሁሉም ኢትዮጵያውያን ነበሩ። የትግራይ ተወላጆች ግን በላጥ ይላሉ። በዛ ስብሰባ ላይ ህወሃት ደርግን ለመባል የትግት ትግል ስለ መጀመሩና ስለ አላማው ለህዝቡ ገለፁ። ህወሃቱች አላማቸውን የያዙ ፅሁፎችን ሲሸጡ ነበር።

ቀስ በቀስ በግሌ ከህወሃት ጋር የማደርገው ግንኙነት አየጠነከረ መጣ። በተለይም የሻዕቢያ ደጋፊ የሆኑ አርትራውያንና የህወሃት ደጋፊዎች ያቋቋሙት ብዙሃን ማህበር ጋር በትርብ አየተገናኘሁ እንወያይ ነበር።

ይሄ ብቻም አይደለም። ህወሃቱች በፍራንክፈርት ወኪል እንዲኖራቸው፣ ጽሁፎችም ወደ ጀርመን እንዲተረጎሙላቸው በመርዳትና ስብሰባ ማድረግ ሲፈልጉ ስብሰባዎችን በማዘጋጀት በኩል አግዛቸው ነበር። ይሄም ግንኙነታችንን አጠነከረው።

ሌላው ፍራንክፈርት የኒቨርስቲ አካባቢ ጠንካራ የግሪ ዘመን ፖለቲካ እንቅስቃሴ ይካሄድ ነበር። የሶስተኛውን አለም የነፃነት እንቅስቃሴ የሚደግፉ ትግሎችን የሚያበረታቱ የጀርመን ቡድኖች ነበሩ። ከሶስተኛው አለም ሃገራት በትምህርትና በስደት አውሮፓ የገቡ ብዙ ናቸው። ለምሳሌ ከቺሊ፣ ኒዛራንዶ፣ ኮሎምቢያ፣ ኢልሳልቫዶር፣ ምስራቅ ቲሞር፣ ቪትናም፣ ኮምቦድያ፣ ኩርድ (ሶርያ፣ ኢራንና፣ ኢራቅ)። በነገራችን ላይ ኩርዶች

ተሰባስበው አንድ ነፃ መንግስት የመመስረት እንቅስቃሴ ነበራቸው። ከቱርክ ደግሞ የኮሚኒስት እንቅስቃሴን የሚደግፉ ነበሩ። ደቡብና ሰሜን ኮርያ አንድ እንዲሆኑ እንቅስቃሴያቸውን የሚደግፍ ቡድን ነበር። የፍልስጤም ነፃነት ታጋዮች ነበሩ። የደቡብ አፍሪካ ዐረ-አፓርታይድ እንቅስቃሴ አድራጊዎች ዑሉ በጀርመን ነበሩ።

ከሶስተኛው አለም ብቻ ሳይሆን ከአውሮፓ ሰሜን አየርላንድ፣ ከእንግሊዝ ቅኝ ግዛት ነፃ ወጥታ ከዋናዋ አየርላንድ ጋር እንድትቀላቀል የሚንቀሳቀስ የብሄር ድርጅት ነበር። በስፔን ባስኮች ነበሩ። በፈረንሳይም የብሄር ጥያቄ እንስተው የሚንቀሳቀሱ ነበሩ።

እነዚህ ሁሉ የራሳቸውን የነፃነት እንቅስቃሴ እያስተዋወቁ በሌላ በኩል የኤርትራ፣ የትግራይ፣ የኦሮሚያ እንዲሁም የኢህአፓን ዐረደርግ ትግል ይደግፋና ይረዱ ነበር። ጀርመኖችም ነበሩበት። የካቶሊክና የፕሮቴስታንት ሀይማኖት ተቋማትም ለሶስተኛው አለም ወንድማማችነት ድጋፍ ሲያደርጉ ነበር። በተለይም KPRV (የምዕራብ ጀርመን ኮሙኒስት ፓርቲ) የተባለው የነፃነት ትግሎችን ከሚረዳ የምዕራብ ጀርመን ኮሚኒስት ፓርቲ ጋር ጥብቅ ግንኙነት ነበረን።

KPD (የጀርመን ኮሙኒስት ፓርቲ) የተባለው የጀርመን ኮሚኒስት ፓርቲ ግን ከምስራቅ ጀርመን SED እና ከደርግ ጋር ይለራ ስለነበር እኛን አይደግፈንም። የኦሮሞ፣ የትግራይና የኤርትራ እንቅስቃሴዎችን አይረዳም።

እኛም ታዲያ በጀርመን በሌሎች በሚካሄዱ የተለያዩ ሰላማዊ ሰልፎች ላይ ለምሳሌ የዐረ-አቶም ሰልፍ፣ አዲስ ህንፃዎች ሲሰሩ ቅርስ ሊሆኑ የሚችሉ አሮጌ ቤቶች አብረው መፍረሳቸውን የሚቃወሙ ሰላማዊ ሰልፎች ላይ ወዘተ እንሳተፍ ነበር።

«እናንተን ጨምሮ ከየሀገሩ የመጡ ድርጅቶችና የነፃነት እንቅስቃሴዎች በሀገራቸው ያለውን መንግስት ከመቃወም ሌላ ምን ትሰሩ ነበር? ለምሳሌ ሀገርን ለማስተዋወቅ እንዲሁም ሀዝቡን ለመርዳት...?»

ሁሉም የነፃነት እንቅስቃሴ አቀንቃኞች እንደ ባዛር አይነት አያዘጋጁ ሀገራቸውን ያስተዋውቁ ነበር። በእኛ በኩል ስናደርግ የነበረው የገና በዓል በጀርመን ትልቅ ክብረ በዓል ስለሆነና የጀርመን ካቶሊክና ፕሮቴስታንት እምነት ተከታዮች ርህራሄያቸውን

10

የሚያሳዩበት ወቅት ስለሆነ፤ ከሁለት ሳምንት ቀደም ብለን በየገበያ አዳራሾች መገበያና መውጫ ላይ የየድርጅታችንን አሳማና የምናካሄደውን ትግል እናስተዋውቅ ነበር። ፔርመስ የምትመስል ሳፕን አስተምጠን ታጭል እያንኳኳን፤ ገንዘብ እናሰባስብና ወደ ሀገር ቤት እንልከው ነበር። ሳፕንን የሚዘጋትም ሆነ የሚከፋታት ፖሊስ ነው። እኛ ከማሰባሰብ ውጪ ከገንዘቡ ጋር ምንም አይነት ግንኙነት አልነበረንም።

የእነግ የቅኝ ገዛት ጥያቄ

የኦሮሞ ጥያቄን በተመለከተ የእኔ እጽም ከእነግ ጋር ብቻ ሳይሆን ከሌሎችም የኢትዮጵያ ገራ ዘመም ጋይሎች ይለያል የሚሉት ዶ/ር ነጋሶ፤ ከዚህ አንፃር ደርግን ጨምሮ ኢህአፓ፤ መሊሶን፤ ሻቦሲያና ሀወሃት የጠራ አካሄድ አልነበራቸውም ሲሉ ይተቻሉ። የእኔ ምኒሊክ መስፋፋት የፈውዳሊዝም መስፋፋት ነው የኮሎኒያሊዝም? የሚለውን አከራካሪ ጥያቄም እንስተዋል። የኦሮሞ የብሄር ጥያቄ በምን መንገድ ይፈታል ብለው እንደሚያምኑም ጠይቋቸው ነበር። እነግ ከኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር ጋር የነበረውን ግንኙነት በተመለከተ ካነሳሁላቸው ጥያቄ በመጀመር መልስ ይሰጣሉ።

የእነግን ፕሮግራም በምስራቅ አውሮፓ ያሰራጩት ከላኒ ጉዲና ነች። ከላኒ ቺኮገዘሉቫኪያ በኮላርሺፕ አግኝታ ትማር የነበረች የቱስ ጉዲና ልጅ ስትሆን አሁን የዲማ ነገዎ ባለቤት ናት።

እነግ ከተመሰረት ከ1966 ዓ.ም ከረምት ጀምሮ እስከ 1969 ዓ.ም ድረስ ከአውሮፓው የተማሪዎች ማህበር ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት አልነበረውም። የተማሪዎች ማህበር እንቅስቃሴ ዝናው እየናኘ፤ የኔም ስም ከእንቅስቃሴው ጋር አብሮ ይነሳ ስለነበር የእነግ አባል ከነበሩት ከእነ ሌጌሙ ለታ (ዮሃንስ) እና ዲማ ነገዎ ጋር ደብዳቤ እንፃፃፍ ነበር። እነ ፀጋዬ ነመራና ጉጪ ደርገን የኦሮሞ ወጣቶች ሊግን በኢትዮጵያ ካቋቋሙት ውስጥ እንዳንዶቹ ስለነበሩ የኦሮሞ ተማሪዎችን እንቅስቃሴ በተመለከተ ደብዳቤና መፅሔት ይልኩልኛል።

በ1969 ዓ.ም ቱስ ጉዲና ለቤተክርስቲያን ስራ ወደ ጀርመን ሲመጡ እግረ-መንገዳቸውን ከእነግ መልዕክት ይዘው መጥተው

ነበር። መልዕክቱን ለመንገር መጀመሪያ ዲማ ነገዎ ማስተራት ዲማ ራውን እያጠና ከነበረበት ሴኔጋል ወደ ጀርመን እንዲመጣ አደረጉና፤ ከዚያ ፍራንክፈርት ከአኒ ጋር ተገናኙ። ለእሱ የመጣው መልዕክት፤ ጀርመን ሀገር ቢሮ በመከፈት የአንግ ወኪል ሆኖ እንዲሰራ የሚል ነበር። እኔ ደግሞ ዲማን እንድረዳ ነበር የተፈለገው።

ጀርመን ውስጥ ቢሮ እንዲከፈት የተፈለገበት ዋናው ምክንያት ከአውሮፓና አሜሪካ ድጋፍ ለማግኘት እንዲቻል ነበር። ሌላው ቀስ ጉዲና የሰጡኝ መረጃ፤ እነግ በመከሰሰው ምስራቅ አንድ ልሳካ እንደሚልከና ልሳኩ በባሮ ተምሳ እንደሚመራ የሚጠ ቀም ነበር። ልዑኩ ወደ ምስራቅ አውሮፓ እንደሚመጣና ከዚያም ወደ ምዕራብ ጀርመን ጎራ ብለው የበለጠ መመሪያ እንደሚሰጡን ቢነግሩንም ከዚያ በኋላ ግን አልተመለሱም። ቀስ ጉዲናን ለመጨረሻ ጊዜ ያገኙቸው ያኔ ነው። ደርግ ሀገር ቤት ሲገቡ እስር ቤት፤ አስገብቶ ገደላቸውና ከሌሎች ጋር በጅምላ ተቀበሩ። ኢህአዴግ ሲገባ ነው የጅምላ መቀብሩ ተቆፍሮ እንደገና በክብር የተቀበሩት።

«ቀስ ጉዲና እነግ ነበሩ? የፖለቲካ ለመለካከታቸውስ?»

እሳቸው በጣም ሲያደንቁ የነበሩት የጀርመን ፌዴራል ስርአትን ነበር። የእነግ ፕሮግራም የኦሮሚያን ነፃ መንግስት ማቋቋም ቢሆንም እሳቸው ግን ዴሞክራሲያዊ ፌዴራላዊት ኢትዮጵያ ተመስርታ የጀርመን አይነት ፌዴራል ስርአት እንዲፈጠር ይመኙ ነበር። ይሄ ሃሳባቸውን አወድላቸው ነበር። ሆኖም ከእነግ ሌሎች በአንዱ አባል እንደነበሩ ሰምቻለሁ።

ቀስ ጉዲና ከተመለሱ በኋላ ዲማ ነገዎ በርሊን ሄደ። በርሊን ጠንካራ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር ነበር። የመኖርያ ሁኔታውን እነሱ አመቻቹለት። ለመጀመርያ ጊዜ በ1969 ዓ.ም እ.ኤ.አ በበርሊን በተካሄደው የኦሮሞ ተማሪዎች ስብሰባ ላይ ተገኝቶ የእነግን ፕሮግራም አስተዋወቀ። እነግ የብዙሃን ኦሮሞዎች ማህበር እንዲሆንም ጠየቀ። ሃሳቡ ተቀባይነት አግኝቶ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር የእነግ ድጋፍ ሰጪ ብዙሃን ማህበር ሆነ።

«ማህበሩ የእነግ አባል ሆነ ማለት ነው?»

አይደለም። ለይደለም። ማህበራት ድጋፍ ሰጪ ናቸው እንጂ አባላት አይደሉም። እናም... ከእነግ ጋር ግንኙነታችንን አጠናክርን።

ዲማ ብዙም ሳይቆይ ወደ ካርቱም ሄደ። እስከ 1972 ዓ.ም ዛሬ ት አመታት ዲማ የመፅሄቱን ይዘቶች በእጁ ሰፊ ሲልክልኝ መፅሄቱን ታይቶ አድርጌ፤ ዲሳይንን እስተካከልና አሳትሜ በአውሮፓና በአሜሪካ በየማህበሮች ቅርንጫፍ መቤት እንዲሰራጭ አደርጋለሁ። መፅሄቱ «ኦሮምያ ትጣረለች» Oromia Speaks የሚል ነበር። በእንግሊዝኛና በኦሮምኛ ነበር የሚታተመው። ህትመቱን በጀርመን የኢትዮጵያ ተማሪዎች የነበሩ ጊደኞቹ ያግዙኝ ነበር።

በወቅቱ የእነግ ዋና ማዕከል ካርቱም ነበር። በሱዳን በኩል በዜጎችን፡ልና ወሊጋ አካባቢ እንትሰቃሱ ያደርግ ነበር። ሶማሊያ ሞቃዲሾ ውስጥ ቅርንጫፍ ነበረው። ሱዳን ሆኖ ከሻንቢያና ከሀመሃት ጋር ይሰራ ነበር።

በ1972 ዓ.ም እኔ አንድ ደብዳቤ ወደ እነግ ልኬ ነበር። ደብዳቤው «ማስተራቱን ጨርሻለሁና ለማገልገል ስለምፈልግ በመደባችሁ ሦታ ለመስራት ወስኛለሁ» የሚል ነበር። እነሱም «አባልነትህን ተቀብለናል፤ ነገር ግን እዛው ጀርመን ሆነህ በጀርመንና በአውሮፓ ያሉትን የእነግ ድጋፍ ሰጪ ማህበራት አጠናክር!» ብለው መልስ ፃፉልኝ። ስለዚህ እዚያው ቆየሁ።

«የእነግን እንትሰቃሱ አየረዱ?»

አዎን! እስከ 1973 ዓ.ም ድረስ ፍራንክፈርት የነበርን ኦሮሞዎችና ጀርመኖች ጭምር «Oromo Self help Organization» በሚል ገንዘብ የሚያስባስብ ተቋም ፈጥረን፤ በእነግ በኩል በሱዳን እና በሌሎች አካባቢዎች ላሉ ስደተኞች ድጋፍ እናደርግ ነበር።

ብርቱ የሆነ ድጋፍ ያደርጉ ከነበሩት ውስጥ የማስታወሻቸው በፍቃዱ ዲባባና ጀርመኖቹት ዛብቤቱ፤ ሙሳ የሚባል የሃረር ልጅ፤ የቀድሞዋ ባለቤቱ ደሲቱ እና የዩኒቨርስቲ ፕሮፌሰሩ ብራው ኬምበር" ይገኙበታል።

ከኢትዮጵያ ተማሪዎች ጋር በመሆን ስለ ኢትዮጵያ በተለይም ስለ ኦሮሞ ሀዘብ ግንዛቤ ለመፍጠር አንድ በኩል ት እዚጋጅተን ነበር። በክሊቲ የኦሮሞ ሀዘብ በሰፈራ ኮሎኒያሊዝም እየተጨቆነ እንደሚገኝ የምትገልፅ ነበረች።

" ብራው ኬምበር በኢትዮጵያ በተለይ በኦሮሚያ፤ ከምዕታና በድያ ላይ ምርምር አድርጎ ብዙ መሃዳት የሂረ ምሁር ነው።

ከዚያ ውጭ ፍራንክፈርት ከትምህርት በኋላ ከብዙ ድርጅቶች ጋር የመገናኘት ዕድል ፈጥራልኝ ነበር። ስለተለያዩ ርዕዮተ-ዓለሞችና አስተሳሰቦች ለመስማትና ለመወያየት ዕድል አግኝቼ ነበር።

«ከተወያየባቸው የፖለቲካ አስተሳሰቦችና ርዕዮተ-ዓለሞች የበለጠ የሳበዎት የትኛው ነው?»

የፍራንክፈርት የኒቨርስቲ ፕሮፌሰሮች ስለ ኢምፔርያሊዝም እና ስለ ሶስተኛው ዓለም ግራ ዘመን ርዕዮተ-ዓለም ሃሳባቸውን ያንፀባርቁ ነበር። ጉዳዩን ለማብራራት ይጽፉ ነበር። በኢምፔርያሊዝም ቲዩሪ ላይ (Dependency Theory) በሚባል አቅጣጫ ዐረ-ኢምፔርያሊዝም አቋም ተጠናክሮ ይሰራጭ እንደነበር አስታውሳለሁ። ከነዚህ Dependency Theory ፕሮፌሰሮች አንዱ ሰሚር አሚን የሚባል ግብፃዊ ዐሃፊ ሲሆን ዐረ-ኢምፔርያሊዝም ዕሁፉን ያሻገረው ነበር። ከነዚህ በተጨማሪ የፈረንሳይ የፖለቲካ ፈላጊ ጆም ፖል ሳትሪ፤ በአልጀሪያ የነፃነት ትግል ላይ የፃፈው «አሚልካል ክብራል» የሚል ዕሁፍ ተጠቃሽ ነው። የነዚህ ሰዎች አስተሳሰብ በፍራንክፈርት ተለሚነት የነበረው ሲሆን ጠንካራም ነበር።

አንደኛ በግራ ዘመን መካከል ከላሊካል የሆነው ማርክሲስት ሌኒኒስት ርዕዮተ-ዓለም የፈጠረው አስተሳሰብ ነበር። ይሄውም «የዓለምን ህብረተሰብ የጎሳ ኮሚውኖች ሰሳይቲን መነሻው አድርጎ፤ የባሪያ ስርአትን አልፎ፤ ፊውዳሊዝምን አስከትሎ ወደ ካፒታሊዝም ተሸጋገረ፤ አሁን ኢምፔርያሊዝም ደረጃ ላይ ነው» የሚል ነው።

Dependency Theory የሚከተሉ ፈላጊዎች ግን የማርክሲስት ርዕዮተ-ዓለም ይተቻሉ። «ከባርያው አሳዳሪ ስርአት ያለ ምንም ሽግግር ወደ ካፒታሊዝምን የደረሱ አገሮች አሉ። ለምሳሌ የቻይና፤ የግብፅና የቱርክ ኢምፓየሮች የፊውዳልና ካፒታሊስት ስርአትን ሳያልፉ ነው ኢምፓየራቸውን የፈጠሩት» ይሉ ነበር።

ግራ ዘመን ለእነ ማርክስና ሌንንስ የኢምፔርያሊዝምን ወደ ሦስተኛው ዓለም መስፋፋት የሚያግድ አስተሳሰብ ያራምዱ ነበር። ማርክስ እንደውም «ካፒታሊዝም ተስፋፍቶ ሁሉም ማህበረሰቦች ካፒታሊስት ደረጃ ሲደርሱ የዓለም ወዛደሮች

እንቅስቃሴ ይጠናክራል» ይል ነበር። ለምሳሌ የእንግሊዝ ቅኝ ግዛት ወደ ሕንድ ሲዛመት አልተቃወሙትም። እንደውም መዛመቱ ያለላጥናል፤ ካፒታሊዝም ያመጣል፤ የዓለም ወዛደሮችን እንቅስቃሴ ያፋጥናል፤ ስለዚህ ትክክል ነው ብላል። የዲፒንጅንሲ ቲዎሪስቶች ደግሞ «ትክክል አይደለም» በሚል ያሳሳቸዋል። የማርክስ እና ሌንንስን አስተሳሰብ የሚያራምዱ በተግባርም የፈረንሳይ ኮሚኒስት ፓርቲ የፈረንሳይን ቅኝ ግዛቶች በመደገፍ የአልጀሪያን ነፃ አውጭዎችን ይቃወሙ ነበር። የዲፒንጅንሲ ቲዎሪስቶች ደግሞ ይሄንም እየተቃወሙ ያስረዱ ነበር።

የራሼያ ንጉሳዊ አገዛዝ ኢምፓየር ካፒታሊዝም ደረጃ ሳይደርስ ነው የተፈጠረው። ግዛቱንም ወደ ተለያዩ ምስራቅ አውሮፓ አገሮች በማስፋፋት፤ የተለያዩ ብሄር ብሄረሰቦችን በቁጥጥሩ ስር አስገብቶ ነበር። ስለዚህ አንዳንድ ማህበረሰቦች በካፒታሊዝምና ኢምፔርያሊዝም ደረጃ ሳይደርሱም ህዝቦች ላይ በተለያዩ መንገድ ጭቆና ያደርሱ ነበር።

«እነሱታሊን ያመጡት የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን ጥያቄ የራሳቸውን ሶሻሊስታዊ ርዕዮት ለማስፋፋት ብቻ የታለመ ነው። በቅኝ ግዛት ስር ያልወደቁት ማህበረሰቦች ቋንቋቸውና ባህላቸው ተከብሮ በሚኖሩባቸው አካባቢዎች የተወሰነ እውቅናም እንዲኖራቸው መታገል አለባቸው። እንጂ ለነጻነታቸው መታገል ትክክል አይደለም» በማለት «የራሼያ ኢምፔርያሊዝምን ወደ ሶቭየት ህብረት ኢምፔርያሊዝም ለመተካት ሲያደርጉ የነበረው እንቅስቃሴ ነው» የሚል ሂስ ያተርቡባቸው ነበር።

የሱታሊን ተከታዮች ከሶቭየት ህብረት ጋር የሚሰሩ እንደ ኢትዮጵያ ያሉት ሀገሮች ስርዓታቸው ገና ካፒታሊዝም ደረጃ ላይ ስላልደረሰ «የብሄር ጥያቄ የትኝ ግዛት ጥያቄ አይደለም» ይሉ ነበር። በተለይ ኢትዮጵያን በሚመለከት «በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉት ብሄሮች የነፃነት እንቅስቃሴያቸው የተገደበ መሆን አለበት እንጂ ነፃ መውጣት የለባቸውም» የሚል አቋም ያንፀባርቁ ነበር።

ዲፒንጅንሲ ቲዎሪስቶች ወደ አውሮፓ ሲመጡ አውሮፓና ምስራቅ ጀርመን ውስጥ እውነተኛ ሶሻሊዝም አልነበረም። በዚህክራሲ ካፒታሊዝም ገዢው መደብ መንግስትን ተቆጣጥሮ ቢርከራሲውንና ወታደሩን በቁጥጥሩ ስር አስገብቶ፤ ለፊውን ህዝብ

የሚበዘብዝበት ስርዓት ነው። እውነተኛ ሶሻሊዝም በዚያ ምድር አልነበረም። የብሄርና የወዛደሮችን የመብት ጥያቄ የሚያነሱትን ሀይሎች ይበዘብዙ፤ ይጨቁኑና ይጨረጫቸው ነበር። ለምሳሌ ስታሊን ጥያቄ ያነሱትን ሁሉ ከምድረ ገጽ አጥፍቷል። ስለዚህ እውነተኛ ሶሻሊዝም የለም።

እኔም ከነዚህ ግንዛቤዎች በመነሳት በሦስተኛው ዓለም የሚኖሩ ማህበረሰቦች እንዴት በጭቆና ስር እንደወደቁ አጠና ነበር። ለአብነትም ደቡብ አፍሪካና ዚምባብዌ ከእንግሊዝና ሆላንድ የመጡ ጥቂት ነጮች፤ የአካባቢውን ሰፊ ህዝብ እንዴት እንደ ተቆጣጠሩትና እንደበዘበዙት፤ ይህን የሚቃወመው የዙሉ እንቅስቃሴ እንዴት እንደ ነበር፤ ሰፋሪ ቅኝ ገዢዎችን እንዴት መቃወም እንደጀመሩ ግንዛቤ አግኝቻለሁ።

አፍሪካ ለምን በቅኝ ግዛት ስር ወደቀች? የሚል ጥያቄ እንስኞ መልሱን ፍለጋ ስዋትት ብዙ ቁምነገሮችን አውቂያለሁ። ስለ እጅ አዙር ቅኝ ግዛት፤ ስለቀጥታ ቅኝ ግዛትና ሰፋሪ ቅኝ ግዛት ብዙ ተምራለሁ። ከዚህም በመነሳት ደርግ እራሱን ሶሻሊስትና ኢሰፓ ብሎ ይሰይም እንጂ አካሄዱ ትክክል እንዳልሆነ ተገንዝቤአለሁ። አርሶ አደሩን በተመለከተም ያወጣው አዋጅ ላይ የመሬት ለውጥና ይዞታ ቢኖርም አርሶ አደሩ እውነተኛ የመሬት ባለቤት እንዳልሆነ፤ እንደውም በእንደ በሬና በሰው ትክክ በተጠመደ ቀንበር ያገኛትን ምርት እንደሚበዘበዝ፤ በስሙ ከመነገድና የስልጣን መደላድል ከማድረግ በስተቀር ደርግ እውነተኛ ሶሻሊዝምና ኮሚኒዝም ለማምጣት የሚታገል ሃይል እንዳልነበር ተረድቻለሁ።

ደርግን ሲረዱት የነበሩት በአፍሪካ በነበረው ኢምፔርያሊዝም ላይ የበላይነትን ለማግኘት የሚፈልጉ ሶሻል ኢምፔርያሊስት ሃገሮች ናቸው። እኔ ምኒልክና ቀዳማዊ ኃይለስላሴ የምዕራብ ኢምፔርያሊዝምን እጅ አዙር ቅኝ አገዛዝ ለማስፈን ሲሰሩ እንደነበር ሁሉ ደርግም ይሄን የሶቭዬትን የእጅ አዙር ኢምፔርያሊዝም በኢትዮጵያ ለመመስረት ሲካሄድ የነበረውን እንቅስቃሴ ሲያገዝ ቆይቷል። ስለዚህ ደርግ በኢትዮጵያ እውነተኛ ዲሞክራሲና ነፃነት ለማስፈን የሚንቀሳቀስ ሃይል አልነበረም፤ የሚል ድምዳሜ ላይ ደርሼአለሁ።

«ደርግን ሲታገሉ የነበሩ ደርጅቶችስ መደባቸው ከየት ነው?»

በኢትዮጵያ ደርግን ጨምሮ ሁሉም ኢህአፓ፤ መኢሶን፤ ሻዕቢያና ህወሃት በተለያዩ መንገዶች በርእዮተ-ዓለምም ሆነ በአሰራራቸው የጠራ አካሄድ አልነበራቸውም።

ለምሳሌ እነ ሻዕቢያ፤ ህወሃት፤ መኢሶን፤ ደርግ፤ ኢህአፓ የብሄር ጥያቄ ሲነሳ «የኢትዮጵያ ገዢ መደቦች ቅኝ ገዢዎች የብሄር ጥያቄ ይላሉ። ለዚህ የሚያቀርቡት ምክንያት ደግሞ እጹ አልነበሩም።» ይላሉ። ለዚህ የሚያቀርቡት ምክንያት ደግሞ እጹ ምኒልክ ያደረጉትን የፊውዳል መስፋፋት ነው። አፄው የተበታተነች ምኒልክ ያደረጉትን የፊውዳል መስፋፋት ነው። አፄው የተበታተነች ውን ኢትዮጵያን አንድ ለማድረግ ባደረጉት እንቅስቃሴ፤ በኢትዮጵያ በኢትዮጵያ ስርዓት ተስፋፋ እንጂ ቅኝ ግዛት አልተካሄደም። ስለዚህ የፊውዳል ስርዓት ተስፋፋ እንጂ ቅኝ ግዛት አልተካሄደም። ኢትዮጵያ የብሄር ጥያቄን ቅኝ ግዛት ማድረግ ትክክል አይደለም። ኢትዮጵያ የከፈታለችም ስርዓት ላይ ባልደረሰችበት ሁኔታ ቅኝ ግዛት ልንለው አንችልም» ይሉ ነበር።

ከዚህ ለየት ያለ አመለካከት የነበረው አነግ ነው። በ1973 እና 1974 ዓ.ም ይፋ የሆነውና በ1976 ዓ.ም የተሻሻለው የአነግ ፕሮግራም ከማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ አቅጣጫ አኳያ «የቻይና ፕሮግራም ከማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ አቅጣጫ አኳያ» የሚለውን አመለካከት የያዘ ነበር። አነግ በፕሮግራሙ ስለ ብሄር ጥያቄ «የፀረ-ቅኝ ግዛት ትግል በማካሄድ ራሷን የቻለች ነፃ ኦሮምያ ሪፐብሊክን ማቋቋም ነው» ይላል። ሌሎች የኢትዮጵያ ሃይሎች ደግሞ «የብሄር የባህልና የቋንቋ ጥያቄን ማስተረት የሚቻለው የራስ አስተዳደር በመገንዛት ነው» ይላሉ።

የኦርትዶ-ው ሻዕቢያም ቢሆን አነግን ይረዳ የነበረው ደርግን ለመጣል (እሁን ደግሞ ኢህአዴግን ለመጣል እየሰራ ነው) በሚል ፃላማ ብቻ እንጂ በአስተሳሰብ ኢምፔርያሊዝም ላይ በመመስረት «የአነግ የኦሮምያ ጥያቄ የፊውዳል መስፋፋት እንጂ ቅኝ ግዛት አይደለም» የሚል አቋም ነበር የሚያንፀባርቀው። የራሳቸውን የኦርትዶ-ው ጉዳይ ግን «ኦርትዶ- ከ60 አመት በላይ በጣልያን ቅኝ ግዛት ስር ስለነበረች ከኢትዮጵያ ነፃ መውጣት አለባት። ኃይለስላሴ በፌዴሬሽን ከኢትዮጵያ ጋር እንድትዋሃድ ማድረጋቸው የቅኝ ግዛት ማስተጠያ መንገድ ነው» ይሉ ነበር። ይሄንን ሁሉ ልዩነታቸውን አያሳውቅም ሁሉንም በፀረ-ደርግ ትግላቸው ብቻ እደግፋቸው ነበር።

«አርሰም በግልም በቅኝ ግዛት ጥያቄ ላይ የነበርዎ አቋምህ ምን ይመስል ነበር?»

በእኔ በኩል ዲፔንደንሲ ተወራካ ተዕዛዝ አሳድሮብኛል። እንደ ሀዘብ በካፒታሊዝምና ኢምፔሪያሊዝም ደረጃ ባልደረሱ ሃይሎች ዜጋዎች በወራሪዎቹ መጨቆነና መበዝበዝ አይቀርም። ወራሪዎቹ በተፈጥሮአቸው ፊውዳል ወይም ካፒታሊስት በመሆናቸው የፊውዳል ወይም የካፒታሊስት ጭቆና ነው የሚያስፋፋት። በሚወሯቸው ሀዘቦች ላይም የሚከተሉትን ስርአት ያስፋፋሉ። ስለዚህ የእኔ ምኒሊክ ወረራ ፊውዳላዊ ስርአት ከማስፋፋት ውጪ ሌላ ሊሆን አይችልም። የሚያስፋፋውም የፊውዳልን ጭቆና ብዝበዛ ስርአት ነው።

እዚህ ጋ ዋናው ቁም ነገር ተስፋፊው ሃይል የሚወረው በግድ መሆኑ ነው። የሚወራቸው አካባቢዎችን የተፈጥሮ ፀጋዎች መበዝበዝ አይቀርም፤ ስለዚህም የእኔ ምኒሊክ ወረራ የቅኝ አገዛዝ መሆኑ አልቀረም። የእኔ ምኒሊክ ስርአት መስፋፋት «ጋላውን»፤ «አረመኔውን» ለማቅናት መሆኑን በወቅቱ የነበሩ የስርአቱ ወኪሎችም አይደብቁም ነበር።

የአቅኝዎች ማዕከል የሆኑ ከተሞች አልፎ አልፎ በየአካባቢው ተመስርተዋል። ራሷ የምኒሊክ ዋና ከተማ አዲስ አበባ የተመሰረተችው በኦሮሚያ አምብርት ላይ ነው። እኔ ምኒሊክ እንደ እንግሊዝ ቅኝ ገዢዎች ለንደን ተቀምጠው ከንደን የሚያስተዳድሩበት አይነት ሳይሆን እዚያው ኦሮሚያ ውስጥ በመስፈር ነበር።

ኦሮሚያ ውስጥ ትናንሽ ከተሞችን በመመስረትና ማእከል በመፍጠር የፖለቲካ ስርዓቱን አስፋፍቶ በፖለቲካ፣ በባህልና በቋንቋ በጥቂት ገዢ መደቦች ይተዳደር ነበር። እኔ ምኒሊክ ጥቁር ዚህንም እንደ ሌሎች ገዢ አባሎቻቸው የመሰረቱት የደቡብ አፍሪካ ነጮች ያደረጉት አይነት ሰፋሪ ቅኝ ግዛት ነው። ጭቆና ከነጭም ሆነ ከጥቁር ቢመጣ ያው ጭቆና ነው።

«አሰነሁን ስለችገሩ ነገረዉኛል። ወደ መፍትሔው ስንመጣ የኦሮሞ ሀዘብ የብሄር ጥያቄ እንዴት ነው የሚፈታው ብለው ያምኑ ነበር? አሁንስ የአቋም ለውጥ አድርገዋል?»

በእኔ እምነት የኦሮሞ የብሄር ጥያቄ የሚፈታው እንግ አንዲሆነው ነፃ የኦሮሞ ሪፐብሊክን በማቋቋም አይደለም። የአካባቢውን ሰፊ ሀዘብ ሲጨቁን የነበረውን ገዢ መደብ ስልጣኑን ለአካባቢው ሰፊ ሀዘብ እንዲለቅና በኦሮሞም ሆነ በሌሎች የኢትዮጵያ አካባቢዎች ዲሞክራሲያዊ ስርአት እንዲመሰረት ማድረግ ነው።

በዚህ አኳያ የእኛ ትግል ከመደብና ከስርዓቱ ጋር ሲታይ ዘደቡብ አፍሪካና ዚምባብዌ ጋር ይመሳሰል ስለነበረ ከኢትዮጵያ ዲሞክራሲያዊ ሃይሎች ጋር ተረዳድቶና ተደጋግጦ የደርግ ስርአት እንዲገረሰስ ማድረግ አስፈላጊ ነው። የሚል አቋም ነበረኝ። ከእነዚህ ጋርም በዚህ አቋሜ የተነሳ ልዩነት እየፈጠርኩ መጣሁ።

የኔ አቋም ከእነዚህ ጋር ብቻ ሳይሆን ከሌሎቹም ይለያል። የኢትዮጵያ ግራ ዘመንም ሀይሎች የእኔ ምኒሊክን መስፋፋት የፊውዳሊዝም መስፋፋት ነው እንጂ የኮሎኒያሊዝም (ካፒታሊዝም) መስፋፋት አይደለም። ስለሆነም የቅኝ ግዛት ጥያቄ መነሳት የለበትም። እንደሚሉ ሁሉ እነግም በበኩሉ «የኦሮሞ ጥያቄ የቅኝ ግዛት ጥያቄ ስለሆነ የኦሮሞ ሀገር ነፃ መሆን አለበት» ይል ነበር። ስለዚህ የእኔ አቋም ከሁለቱም የተለየ ነበር ማለት ነው።

«ቀደም ሲል ሰፋሪ ኮሎኒያሊዝምን ኢምፔሪያሊስቶች በእጅ አዙር ለመግዛት ይደገፉታል ብለው ነበር። እኔ ምኒሊክ በቅኝ ገዢዎችም ሆነ በኢምፔሪያሊስቶች ይደገፉ ነበር ለማለት የሚያስችል መረጃ ማቅረብ ይቻላል?»

«አዎ... በሃገራችን ኢምፔሪያሊስቶች በእጅ አዙር ሲዝጉና ለበዙበዙ ነበር። በ19ኛው ክ/ዘመን በእኔ ምኒሊክ ጊዜም ካፒታሊዝም ከፍተኛ ደረጃ ላይ ደርሶ፤ አለምን በቁጥጥሩ ስር ለማስገባት የተታረበበት ዘመን ላይ ነበር። በዚያ ዘመን ነበር ኢምፔሪያሊስቶች በርሊን ላይ ተሰብስበው አፍሪካን ለመቀራመት የወሰኑት። እንዳንዱን አካባቢ በቀጥታ በወረራ ይዘው ለማስተዳደር፣ የተቀረውን ደግሞ በእጅ አዙር አስተዳደር ወታደራዊ ድጋፍ፣ የግዢ አገልግሎትና ስልጠና እየሰጡ ኢምፔሪያሊስቶች መድረስ ወደማይችሉበት እንዲሰፋፋ ያደርጉ ነበር።

እዚህ አላማቸው እንግር ግብፅ ወደ ደቡብ እንድትስፋፋ ይረዱ ነበር። ምኒሊክም ከመሃል ኢትዮጵያ ወደ ምስራቅና ደቡብ

ምዕራብ አቅጣጫ ለመስፋፋት ባደረጉት እንቅስቃሴ ይረዱዋቸው ነበር።

የአፍሪካ ንገሮችም በበኩላቸው ሰፊ ንብያ በመፍጠር ኢምፔርያሊስቶች የአካባቢውን የተፈጥሮ ሃብት እንዲጠቀሙ በማድረግ ይረዱዋቸው ነበር። ኢምፔርያሊስቶች ባይረዱዋቸው ኖሮ የአሄ ምኒልክም ሆነ የቀዳማዊ ሃይለ ስላሴ የገዢነት መደብ መቀጠልም መስፋፋትም አይችልም ነበር። ለምሳሌ ስፔዲናች በኢትዮጵያ የአየር ሃይሉን ጣቢያ ከፍተዋል። ፈረንሳዮችም ቢሆኑ በሀገራችን የባቡር ጣቢያና ስልክ የዘረጉት ሽቀጦቻቸውን ለማራገፍና ለንግድ እንቅስቃሴያቸው ሊሉ ነበር።

«አገሪቱ ግን አሁን ከጠቀሷቸው እንቅስቃሴዎች ተጠቅማለች የሚለውንናች አሉ።»

እነሱ ለእኛ ብለው የሚያደርጉት አንዳችም ነገር አልነበረም። ምንም ነገር ሲያደርጉ ከራሳቸው ጥቅም አንፃር ብቻ ነው። ለምሳሌ የነመንግስቱ ነዋይ የመፈንቅለ መንግስት መከራ መክሸፍ ውስጥ የአሜሪካኖች እጅ አለበት። በባሌና በጎጃም አካባቢዎች የተነሱ አመፆችን ለማጥፋት ምዕራባዊያን አርዳታ ያደርጉ ነበር። በራያና አዘቦ ለመጀመሪያ ጊዜ የተነሳውን የወያኔ እንቅስቃሴ እንግሊዞችና አስራኤሎች ይደግፉ ነበር። ይሄንን የተቃርኖ አካሄዳቸውን እንድንዘብ ያደረገኝ ደግሞ ዲፕሪኬሽን ተቃራኒ ነው። ይሄም ከኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ ፀረ ደርግ ሀይሎችም ሆነ ከአነግ ጋር የአቋም ልዩነት እንዲኖረኝ አስችሎኛል። በእርግጥ የአነግን ነፃ ኦሮሚያ ሪፐብሊክ የማቋቋም አላማ መጀመሪያ አካባቢ እደግፍ ነበር። ወዲያው ግን 'ይሄ ሃግብ እያዋጣም' በሚል አቋሜን አስተካክያለሁ።

የፖለቲካ ድርጅቶች ፍጥት

በአገራችን የፖለቲካ ታሪክ የተለያዩ ፓርቲዎችና ድርጅቶች ሲመሰረቱ ሲፈርሱ፣ ግንባር ሲፈጥሩ ሲለያዩ ኖረዋል። አሁንም ተገብዋል። እንደ ዕድል ቀንቷቸው ረጅም ፋመታት የዘለቁትን ብቻ ስለምናውቅ እንጂ በተፈጠሩ ማግስት የከለሙ አያሌ ብቻ ስለምናውቅ እንደነበሩ ይታወቃል። በጀርመን የነበሩትን የፖለቲካ ድርጅቶች እንደነበሩ ይታወቃል። በጀርመን የነበሩትን የፖለቲካ ማህበራት የዶ/ር ነጋሶን ያህል አብጠርጥሮ የሚያውቅ እምብዛም አይገኝም። በጀርመን የ17 ዓመት ቆይታቸው ከፖለቲካ ማህበራቱ አልተለዩም። በእርግጥ ዶ/ር ነጋሶን ያገኝቸው የፖለቲካ ድርጅቶች አልጠፉም። እሳቸውም ለአንድ ሁለቱ ለቅታለለሁ የሚል ደብዳቤ መፃፋቸውን ይናገራሉ። ለመሆኑ በጀርመን እገር የፖለቲካ ማህበራት ባህሪ ምን ይመስላል? በወቅቱ የነበራቸውን ግንኙነትና ተሳትፎ በስፋት ይነገሩን ዘንድ ተከታዩን ጥያቄ እነሳሁባቸው።

እኔ የተሳተፍኩባቸው ማህበራት በርካታ ናቸው። ከ1967 እስከ 1972 ዓ.ም ድረስ የ TBOA (OSUE) አባል፤ ከ1970 - 1972 ዓ.ም ደግሞ OHO የሚባል የእርዳታ ድርጅት አባል፤ ከ1974 - 1976 ዓ.ም በፍራንክፈርት የኢትዮጵያውያን የውይይት መድረክ አባል፤ ከ1981 - 1983 ዓ.ም ድረስ ደግሞ የ OPLO አባል ነበርኩ።

ምን ሆነ መሰለሁ... ከ1967 - 1972 ዓ.ም ሁለቱም የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበራት ስራቸውን ቀጥለው ነበር። ሁለቱም የተማሪዎች ማህበር የሚያወጡት መፅሔት ሰገሉ ኦሮሞ (የኦሮሞ ድምፅ) የሚል ነበር። በ1976 ዓ.ም ከ«Union of Oromo Students in Europe (TBOA)» የተገነጠሉት ከ(TIBOBA) ጋር በመዋሃድ በኦሮሞኛ «TOKKUMMAA OROMOOTAA AWROOPPAA (TOA) «Union of Oromo

Europe» የሚል መስርተው የነበረ ሲሆን እነሱም ለግሉ ኦሮሞ ሂል ልሳን ነበራቸው።

የሚገርመው በዚያን ጊዜ የ(TBOA) አባላት በኢትዮጵያ አንድ ዴሞክራሲያዊ መንግስት መቋቋም አለበት የሚል አቋም የሚያራምዱትን ኦሮሞዎች በሙሉ 'ጎበኛዎች' እያሉ ያሽሟቸውባቸው ነበር። እጼ ምኒልክ ወደ ምዕራብ ኦሮሚያ ሲሰፋፋ የኦሮሞ ባላባት የነበሩት ራስ ጎበኛ ዳንጫ፤ ለአፄው ድጋፍ ያደርጉ ስለነበር ነው ይሄን ስያሜ የሰጧቸው። ከኢህአፓና መኢሶን ጋር የሚሰሩትን ኦሮሞዎችም እንደዚሁ 'ጎበኛዎች' ይሉዋቸው ነበር።

በ1972 ዓ.ም አካባቢ በአጋጣሚ በስደት ከሆንጋሪ የመጡ አራት ልጆችን ፍራንክፈርት ውስጥ ስራና ጥገኝነት እንዲያገኙ በአስተርጓሚነት እየረዳሁ አያለ፤ ከብዙ ውይይት በኋላ በፖለቲካም እየተግባባን መጣን። አንድ ቀን ስለ አንዳንድ ጉዳዮች ስንጫወት «ሁላችንም የምናነሳው ስለ ኦሮሞ ህዝብ መብት ነው። እስቲ ልዩነታችን ምንድን ነው?» የሚል ጥያቄ አነሳን። እነሱ «ኢትዮጵያ ውስጥ የትኛ ግዛት ጥያቄ የለም። ዋናው ነገር ሀገሪቱን ዴሞክራሲያዊ ማድረግ ነው» የሚል ሀሳብ ነበራቸው።

ደጋግመን ተወያየንበትና አንድ ውሳኔ ላይ ደረስን። ሁሉቱ የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበራት ልዩነታቸው ሰፊ ስላልሆነ ልዩነታቸውን እንዲፈቱ ደብዳቤ ልንፅፍ ተስማማን። «ይሄ ልዩነት ለኦሮሞ ህዝብ አይጠቅምም። ስለዚህ የምንጠና መኝታ ወጪያችሁን እኛ እንሸፍናለን፤ ስራ አስፈፃሚዎች ወደ ፍራንክፈርት ብቅ በሉና ተወያዩ» የሚል ደብዳቤ በ1972 ዓ.ም ፃፍን።

አንደኛው ማህበር በሰባት ቀን ውስጥ አዎንታዊ ምላሽ ሰጠን። እኔ ላለሁበት (የኤዲቶርያል አባል የሆነኩበት) የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር በአውሮፓ ያዘጋጀውን ደብዳቤ ደግሞ ፍራንክፈርት ለዋና ፀሐፊዋ ወስደን ለኩለኒ ጉዲና ሰጠናት። አንበዘችውና «ጥሩ! የማህበሩ ሊቀመንበር በኖርዌይ ስለሚገኝ እንዲደርሰው አደርጋለሁ» አላችን። ቀና ምላሽ እየጠበቅን ሳለ አንድ ቀን የበርሊን ንዑስ ቅርንጫፍ አባል የሆነ ታየ ተፈራ የሚባል ይደውልልኝና።

«ጎጋሶ እንደምን አደርክ? ደብዳቤ ትፅፋለህ አሉ!» አላች።

«የምን ደብዳቤ?»

«የፃፍክውን ደብዳቤ ታውቅ የለ?»

«አላውቅም!» አልኩት ንድድ ብዬ። ምክንያቱም ደብዳቤውን የሰጠው ለTBOA ዋና ፀሐፊ ለኩለኒ ነበር። እንዴት የበርሊን ንዑስ ቅርንጫፍ አባል የሆነ ሰው ያንጋግረኛል ብዬ መቆጣጠሪያ ነው። ድርጅታዊ መዋቅር የሌላቸው ነገሮች ሁሉ ነገር ዓለሙን ስለሚያበላሽ ነው አላውቅም ያልኩት።

«አሁ! አታውቅም? ቆይ! ዋጋህን ታገኛታለህ!» ብሎ በመጠየቅ ስልኩን ዘጋው። ከዚያ በኋላ ፍራንክፈርት ያላችው ኩለኒም ስለጉዳዩ እንስታልኝ አታውቅም።

በጀርመን የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር ቅርንጫፍ የጠራው ለሰባ በሙሉ ተካሂዶ ነበር። የስብሰባው አጀንዳ የኛው ደብዳቤ ሆነ። በስብሰባው ላይ ለመገኘት ከተለያዩ ከተሞች የመጡ ሰዎች «እንተ ነህ የፃፍክው?» ብለው ፋታ ሲያሳጡኝ።

«አዎ ዕፌያለሁ፤ ፈርሜያለሁ። ይሄንንም ያደረግነው የኦሮሞን ህዝብ ትግል ያፋጥናል ብለን በማሰብ ነው» አልኳቸው።

«እንዴት ቅርንጫፍ ማህበሩን ሲታማክር በራስህ ተነሳሽነት ትጽፋለህ? የሰራሽው ስህተት ነውና ሂሰህን ተቀበል» አሉኝ።

«አይ! እኔ ስህተት አልሰራሁም። የኦሮሞ ማህበራትን ለማቀራረፍ ያደረግሁት ነው» ስል መለስኩኝ።

«የተፈራረምክው እኮ ከጎበኛዎች ጋር ነው። ስለዚህ ሂሰህን ተቀበል!» አሉ።

ይኸኔ «እነሱም እኮ ኦሮሞዎች ናቸው!» ብዬ በቁጣ ሮህኩኝ። ወዲያው ውጭ እንድጠብቅ ነገሩኝና በጉዳዩ ላይ ጥቂት ተወያይተው ጠሩኝ። ለካ የእርምጃ ውሳኔ ነው ያሳልፉብኝ።

«ከጀርመን ተማሪዎች ማህበር ተወግደሃል» ተባልኩ።

ከረምቱ ላይ ደግሞ ከኩለኒ አንድ ደብዳቤ ደረሰኝ። «የኦሮሞ ተማሪዎች ማህበር አመታዊ ስብሰባ ስለሚካሄድ በርሊን እንድትገኝ» የሚል ነበር። የነገሩኝ ስብሰባው ሊጀመር ሰባት ቀን ሲቀረው

ነው። በአንድ ሰው ምክንያት ጊዜ ማባዛን ስለማይገባ ችግራችሁ እኔ ከሆንኩ እወጣለሁ፤ እናንተ ስለሰባችሁን ተጥሉ። ብዬ ውልቅ አልኩላቸው። እኔ በገገግነት ላይ ባልሳተፍኩም ጥሩ ፕሮግራም ነበር ያካሂዷቸው።

ከዚያ በጥር ወር 1973 ዓ.ም አንድ ደብዳቤ ATBOA ስራ አስፈጻሚ ሃፍኩኝ። «በሰባችሁን ውሳኔ መሰረት መልሱን እየተጠበቁት ቢሆንም ከስራ አስፈጻሚው ውሳኔ ሳይደርስኝ፤ በእኔ ላይ በፍራንክፈርት ቅርንጫፍ አሰታዊ ፕሮፓጋንዳ እየተካሄደብኝ ስለሆነ ከዛሬ ጀምሮ ከተማሪዎች ማህበር አባልነቴ ለቅቴያለሁ። የሚል ነበር።

ከዚህ በተጓዳኝ ደግሞ ምንም እንኳን ከእነግ ጋር የነበረኝን ግንኙነት ባቋርጥም እነሱት አባል አድርገንሃል ብለውኝ ነበር። ነገር ግን ከእነግ የሚመጣልኝ ደብዳቤ ተቋርጦ ነበር። እና «ምንድነው ይሄ ነገር?» አልኩና ሚያዝያ አካባቢ ለእነግ ለምን ግንኙነታችን እንደተቋረጠ የሚጠይቅ ደብዳቤ ሃፍኩኝ።

ለደብዳቤዬ መልስ ሳይሰጡኝ ሲቀሩ ደግሞ እንዲህ የሚል ደብዳቤ ሃፍኩላቸው።

«ለደብዳቤዬ መልስ መስጠት አልፈሁኋቸውም። ከአባልነቴ መነሳቱን እንኳን ለማሳወቅ ፈቃደኛ ስላልሆናችሁ ከዚህ በኋላ ከአገሪዚህ አይነት ድርጅት ጋር አልሰራም።»

የኢህአዴግ ጉብዣ

ዶ/ር ነጋሶ ከኢህአዴግ ጋር በረሃ ገብተው አይታገሉ እንጂ ከአገራቸው ከወጡባት ጊዜ ጀምሮ ከፖለቲካ ትግል አልተነጠሉም። ያልገቡበት የፖለቲካ ድርጅት፤ ሊያስማው ያልሞከሩት ማህበር የለም። በጀርመን የተለያዩ ከተሞች የአገር ቤት የፖለቲካ ድርጅቶችን ጉባኤ ማድረግ ሲፈልጉ ነጋሶ በተናነት አስተባብረዋል። ከአብዛኞቹ ጋር አብረው ለመሰራት ሞክረዋል። ሆኖም አንደታቸውን የሚያርስላቸው ድርጅት አላገኙም። በዚህ ላይ የውጭ አገር ኑር ሰልገታቸዋል። አገር ቤት ወደነበረው ተጨባጭ ትግል ለመግባትም ቋምጠዋል። አገራቸው ለመግባት ድልድይ የሆናቸው ታዲያ ኢህአዴግ ነበር። ሆኖም መንገዱ አልጋ ባልጋ አልነበረም ይላሉ። እንዴት?

ከሀወሃት ጋር ከ1970 ዓ.ም አንስቶ ግንኙነት ነበረን። ግንኙነቱ የተጀመረው ወ/ሮ ነፃነት አስፋው ከኮሎኔል ደውላልኝ የሀወሃት ምሽት በፍራንክፈርት ለማዘጋጀት አዳራሽ እንዳፈላልግ ላቸው ስትጠይቀኝ ነበር። ከፍራንክፈርት በኋላም በጀርመን ከነበሩ የሀወሃት ወኪሎች ከእነ አሀመድ፣ አብዲ፣ ካህሳይ፣ ተስፋዬ፣ ቼንቶ፣ ዐጋዬና ነጋሽ ተክሉ^ሀ... ጋር የቅርብ ግንኙነት ነበረኝ።

የሀወሃት ልዑካን ወደ አውሮፓና አሜሪካ ሲጓዙ ፍራንክፈርት ያርፉ ነበርና በጀርመን ካሉ የሀወሃት ወኪሎች (በኋላም ኢህአዴግ) ጋር ተገናኝተን እንድንወያይ ሁኔታዎችን ያመቻቹ ነበር። ከሀወሃት/ኢህአዴግ ልዑካን የማስታውሰው ተፈራ-

^ሀ በኋላ የዋልታ ኢንፎርሜሽን ማእከል ስራ አስፈጻሚ የነበሩና አሁን አገር መንግሥታዊ ያልሆነ ድርጅት የሚመሩ

ዋልጥ! አለምሰገድ ባሉማ! ስዩም መስፍን፤ ካሱ ኢላላ! ወረደ! ተወልደና ብርሀኑን ነው። ይሄን ሁሉ የሚያቀናጀው ደግሞ በጀርመን የህወሃት ወኪል የነበረው ነጋሽ ተክለ ነበር። እሱ ነው ከድርጅቶችም ሆነ ከግለሰቦች ጋር ግንኙነት የሚያደርገው። በፊትም ከህወሃት ጋር ግንኙነት እንደነበረና፤ ለሃገራም አዎንታዊ አመለካከት እንዳለኝ ያውቃል። የህወሃት ዕውቅናና መሳሪያዎችን ይሰጠኝ ነበር። እነተወልደና ስዩም መስፍን በፍራንክፈርት በኩል ሲያልፉ «አግኛቸው!» እያለ ያገናኘኝ ነበር። ስለዚህ ጥሩ ወዳጅነትና የዓላማ አንድነት ነበረን።

ከዚህ በተጨማሪ በስዊድን ያሉ የህወሃት ወኪሎች በስዊድን ካለው የ TOKKULIMAA OROMOOTA AAWROPPAA (TOA) እና ከ OPLO አባላት ጋር ጥሩ ግንኙነት ነበራቸው። ወደ አውሮፓ ከሚመጡ ልዑካን ጋርም ጥሩ ግንኙነት ተፈጥሮ ነበር። በጀርመንና በስዊድን ሲካሄድ የነበረው ግንኙነት ለመግባባት፤ ለመረዳዳትና መረጃ ለመለዋወጥ ምክንያት ሆነ። በጎ የቅርርብ ግንኙነት ነበር።

በ1982 ዓ.ም ከረምት TOA ወይም Union of Oromo in Europe በበርሊን ባደረገው ስብሰባ ላይ ዶ/ር ካሱ ኢላላ እና አቶ ወረደ ተገኝተው ኢህአዴግ ለቶኦ ያለውን ድጋፍ ገለጹ። ስለ ኢህአዴግ አላማና ፕሮግራም ካስተዋወቁም በኋላ አህዴድ እንደተመሰረተ ተናገሩ። ወዲያውንም የአህዴድን ማዕከላዊ ኮሚቴ የድጋፍና የጥሪ ደብዳቤ ሰጡንና ተነበበ።

በመጨረሻም የአህዴድን የመጀመሪያ ባንዲራና ፕሮግራም እንዲሁም የኦሮምያን ጋዜጣ አንድ እትም ሰጡን። ግንኙነት መፍጠራችን አስፈላጊ እንደሆነ በመግለፅ፤ ከTOA አንድ ልክካ ሂደት የአህዴድን እንቅስቃሴ እንዲጎበኝ፤ ከአመራሩና አባላቱ ጋርም እንዲወያይ ጠየቁን። ለገብው ኢህአዴግ ሰነዶችን እንደሚያዘጋጅ ነገሩን። በስብሰባው መጨረሻ ቀን ላይ የባህል ምሽት የነበረ ሲሆን የድሮው (የፈረሰው) የኢትዮጵያ ተማሪዎች ማህበር፤ የኢህአፓ፤ የመኢሶን፤ የኦነግ፤ የቲዞና የቲዞኦን አባላትን ሁሉ ጋብዘን ነበር።

እንግዲህ እነ ካሱ ኢላላ ባሉት መሰረት፤ ከቶኦ ሁለት የአመራር አባላት አህመድ አሰማንና እኔ ተጠቁመን ወደ ሃገር ቤት ነፃ ቀጠና ሂደን እንድንጎበኝ ተወሰነ። ከመሄዳችን በፊት ቶኦ

የመብብ ቅርንጫፍ ማህበር ታህሳስ ወይም ጥር አካባቢ አንድ የመብብ ቅርንጫፍ ከኢህአዴግ ሰዎች ጋር እንድንወያይ ተደረገ። በዚያ ስብሰባ አዲሶች ከኢህአዴግ ሰዎች ጋር እንድንወያይ ተደረገ። በዚያ ስብሰባ ላይ አቶ ነጋሽ ተክለ፤ ብርሃኔ ገብርኤል፤ ከኢህአዴግ ተወካዎች መጥተው እነጋገሩን። ከዚያ በኋላ የጉዟችንን ጉዳይ ማስተካከል ጀመርን።

በአቶ ነጋሽ በኩል ካርቱም የሚገኘው የኢህአዴግ መስሪያ ቤት ጉዟችንን አዘጋጀልን። ሱዳን ተሂዶ ከዚያ በህቡዕ ነበር ወደ ሀገር ቤት የሚገባው። ካርቱም ሂጄ ከዚያ ወደ ሀገር ውስጥ እንድንገባ ሀገር ቤት የሚገባውን ሰነዶች (የምስክር ወረቀትና የሱዳን መግቢያ አስፈላጊ የሆኑትን) ሰነዶች (የምስክር ወረቀትና የሱዳን መግቢያ ቢባ) ያዘጋጀልን ነጋሽ ተክለ ነበር።

ይሄ ሁሉ የጉዞ ዘግጅት ተጠናቀቀ የቀረን የቲኬትና የቀን አጠገን ጉዳይ ነበር። የቲኬትና የአበል ወጪ እንዲወጣ የተወሰነው ደግሞ ከቶኦ ነበር። ታዲያ ቲኬት መግዛት ላይ ስንደርስ የቶኦ ስራ አስፈጻሚ ውስጥ የፋይናንስ ሃላፊ የነበረው ማህመድ አፋሮ «ትኬት አልገዛም!» አለ። «ለምን?» ሲባል «የአዘጋጃችን እንቅስቃሴ ለማድነቅ የኤሮም ፕዝብ አይወጣም!» በማለት ሽንጡን ገትሮ ተከራክረ። ይሄን እምቢታውን ለሌሎች ስራ አስፈጻሚዎች ብናሳውቅም ምላሽ አጣን። በተለይ እኔ ለመሄድ ንጉቼ ስለነበር እርር ድብን አልኩ። መጋቢት ላይ አቶ ኩማ ደመቅላ ደብዳቤ ዕጩልን እንደምመጣ ቃል ገብቼለት ነበር።

በዚህ አይነት ማህበሩ ውሳኔውን ቢያጥፍም እኔ ሄጄ እንቅስቃሴያቸውን ማየት አለብኝ ብዬ ወሰንኩ። በግልም እንቅስቃሴ ማድረግ ጀመርኩ። ምክንያቱም ዕድሜዬን መላ ጀርመን ሃገር የመኖር አላማ አልነበረኝም። «ሰው ካደገበት ማህበረሰብ ተነጥሎ፤ ከወገኑ ርቆ ብዙ አስተዋዕኦ ማድረግ አይችልም!» ብዬ ስለማምን ሃገር ቤት ገብቶ ለመታገል ሰነድ ፍላጎት ነበረኝ። ከተለያዩ ድጋፍ ሰጪ ድርጅቶች ጋር በማደርገው በነበረው እንቅስቃሴ አልረካም ነበር። አንድ አስተዋዕኦ ማበርከት አለብኝ እያልኩ በውስጤ ስለቃይ ቆይቻለሁ።

ከመጀመርያው አንስቶ በኦሮሞዎች በኩል ሲደረጉ የነበሩት እንቅስቃሴዎች አጥጋቢ አልነበሩም። የመብጫጫት እንቅስቃሴ

* በዚያው የኢትዮጵያ አምባሳደር የነበረና አሁን በውጭ ጉዳይ ሚኒስትር ምክትል ግንባር የሆነ

ነበር። የተማረዎች እንቅስቃሴም እዚህ ግዛ የሚባል አልነበረም። አሮሞዎችን ጨምሮ ሌሎችን እትዋጽዎታቸውን የማሰባሰብ ምኞት ነበረች። እዚያ ተቀምጦ «አንድ መሆን ይሻላል፤ መሰባሰብ ይሻላል።» ማለቱ የማይጨበጥ ተስፋ ሆኖብኝ ያስላጩኝ ነበር። እናም የተደራጀ ጠንካራ ደርጅት ካለ መደገፍ ይሻላል የሚለው ሃሳቤ ሚዛን ስለይፋ ነበር ሂሮ እህአዴግን እየሰሩ ያለቱን የማየት ፍላጎት ያደረብኝ። ሃዘር ቤት ወዳለው ተጨባጭ ትግልም ለመመለስ የወሰንኩት።

ይሄን ጉዞ ለማሳካት ታዲያ በሁለት መንገድ መባር ነበረብኝ። አንደኛው በትርፍ ገዢዬ ስራ በመስራት ሲሆን ሌላው ደግሞ የጀርመን አለም አቀፍ የፍልስት (immigration) ማእከልን በማግኘት ነበር። ይሄ ማዕከል በጀርመን የሚኖሩ ምሁራን ስደተኞች ሆኑ ወደ ሃዘር ቤት ወይም ወደ ሌላ ሃዘር ሄደው ለመስራት ሲፈልጉ ይረዳ ነበር። እኔም «ይፋዊ ባልሆነ መንገድ ሃገሪ ሂሮ የነፃ አውጪዎችን እንቅስቃሴ ለማየት እፈልጋለሁ» ብዬ አሳወቅኩት። «እሺ» አሉኝ፤ የትኩት መግገፍም ሊችሉኝ ታል ዝብልኝ። እናም ሚያዝያ 1983 ዓ.ም በሉፍታገዛ ለመብረር ወረፋ አስያገኩኝ። ሃዘር ግን የዕድል ጉዳይ ሆነና የጉዞ ተኔ ግንቦት 19 ቀን 1983 ዓ.ም ሆነ። በዕለቱም እኩለ ሌሊት አልፎ ካርቱም ገባሁ።

13

አዲስ የፖለቲካ ምዕራፍ

ዶ/ር ነጋሶ ወደ አዲስ የፖለቲካ ምዕራፍ በመሸገር ላይ ያሉ ይመስላሉ። ከአህአዴግ ጋር ተቀላቅለው ለአገራቸው የበኩላቸውን አስተዋፅኦ ለማበርከት ተግድረዋል። ከዚያ በፊት ግን ጥቂት ፈተናዎችና መሪናከሉች ይጠበቃቸዋል። በአውሮፓ ሲወራ የለሙትን «አህዳድ የህወሃት አሽከር ነው» የሚል አሉባልታ ራሳቸው ፈትሸው ማረጋገጥ ነበረባቸው። የእነግና የአህዴድ ፍጥጫም የፖለቲካ መንገዳቸውን ቀና አያደርግላቸውም። ወደፊት የሚጠበቃቸው የፖለቲካ ህይወት እሾህ የበዛበት ቢሆንም ወደ ፈተናው የገቡት ግን በፊሽታና በደስታ ነበር። ምን ተገናቶ ይሆን?

ግጥምጥሞሽ የሚገርም ነው። ካርቱም አየር ማረፊያ መጥቶ የተቀበለኝ ፍሰሃ¹⁵ የሚባል የካርቱም የአህአዴግ ወኪል የነበረ ነው። ያልተበጠረ ጸጉሩና ልብሱ ታጋይ እንደሆነ ይናገር ነበር። በመኪና የአህዴድ ወኪሎች ወዳሉበት ጽ/ቤት ወሰደኝ። የአህዴድ ጽ/ቤት ወኪል የጊምቢ ልጅ የማነሀ ብርሃኔ ነበር። ፍሰሃ ከየማነሀ ጋር አገናኝቶኝ ሄደ።

ከየማነሀ ጋር ጀርመን እያለሁ ነጋሽ ተክሉ በሰጠኝ ሰልክ ቁጥር እንገናኝ ነበር። ከኢብራሂም መልካም¹⁶ ጋርም በሰልክ እንገናኝ ነበር። ከአህአዴግ ጋር የነበረኝ ግንኙነት አዲስ አልሆነብኝም። በተለይ ደግሞ እነ ካሱ አላላ ከመጡ በኋላ ጠንከር ያለ ግንኙነት ነበረኝ።

¹⁵ ፍሰሃ በሽግግር ወትት የአቶ መለስ ጸሃፊ የነበረ ነው
¹⁶ ኢብራሂም የአህዴድ ጥና ጸሃፊ የነበረና ድርጅቱን በ1985 እነዛቢ ሶቶ ነጋዴና ኢንሸተር የሆነ

የማነህና ሌሎች የአህዴድ አባላት በካርቱም ባላቸው ዕ/ቤት ውስጥ ስንጨዋወት ቆይተን፤ ንጋት አካባቢ ትንሽ እንዳሸለብን 12 ሰዓት አካባቢ እንዲፈጽሙ ሲያደምጥ ነበርና ድንገት በደስታ ባረቀ።

«ውውው... አህዴዱን አዲስ አበባን ተቆጣጠረ!» አለን። ሁላችንም ከሚያንሳላጀን እንቅልፍ ነቅተን በደስታ ስንፈነድቅ አረፈድን። ጠዋት ግንቦት 20 ከ5 - 9 ሰዓት ትልቅ ፈስታ በካርቱም ሆነ። ካርቱም ቀውጢ ሆነች። ኤርትራውያን፣ ኢትዮጵያውያንና ሱዳናውያን ሁሉ ካርቱምን በደስታ አደመደቡ። በመጨረሻ ሁሉም ወደ ስታዲየም ተመመና ትልቅ በአል ሆነ።

በሌላ በኩል ደግሞ ነፃ ወደ ወጣው የኢትዮጵያ ምድር ለመግባት ዝግጅቱ እየተጣጠነ ነበር። በሚገርም ሁኔታ የጉዞ ዝግጅቱ እኔንም ያካተተ ሆኖ ተገኘ።

እናም ግንቦት 20 ዘጠኝ ሰዓት አካባቢ የጉዞ እቃዎቼ ገና ከታሽገብት ሳይፈቱ ለሌላ ጉዞ እንደገና ተጫኑ። እኔ የተጫነኩት መኪና የዶ/ር ካሉ ነበረች። ሌላኛው መኪና የኩማ ነበር። የኩማ መኪና ካርቱም ነበረች። ኩማ ከትግል ጓደኛው የወለዳት ጫልቱ የምትባለው የመጀመርያ ልጅ አሟት ለህክምና ካርቱም ነበረችና እሷን ለመውሰድ ነበር ሾፈሩ የኩማን መኪና ይዞ የመጣው። እሱም በጉዞው ከእኛ ጋር ነበር። ጋዜጠኞችና ሌሎችን የጫኑ ሌሎች መኪኖችም ነበሩ።

በ9 ሰዓት አካባቢ ተነስተን እኩል ሌሊት ላይ ገዳሪፍ ገባንና ለአዳር ወደ ህወሃት ማእከል አመራን። በማእከል ካገኘንታቸው የማስ ታውሰው የህወሃት ኮሚሳር የነበረው አሁን የፓርላማ የሀገር ጭረ ኮሚቴ ሊቀመንበር የሆነው አስመላሽን¹⁷ ነው። ህወሃት የሚያገኘው ድጋፍና እርዳታ፤ መጋዘንና ጋራዥ ገደሃሪፍ ነበር። ወደ ሃገር ቤት የሚላከውና የሚጫነው ከዛ ነው። የውጭ ሃገር ሰዎችም እዚያው አርፈው ነበር። የቆሰሉ ሰዎችም የሚታከሙት እዛ ነበር።

በማግስቱ ግንቦት 21 ከሌሊቱ አስራ አንድ ሰዓት ላይ ጉዟችንን በመቀጠል ስንጓዝ ውለን መተማ ደረሰን። ድሮ መተማ

¹⁷ አስመላሽን የምናውቀው ጥቂር መነሰሩን እድርጎ ከጠ/ሚ ጀርባ በፀጥታ ተቀምጦ ነው

የኢትዮጵያ ብቻ ትመስለኝ ነበር። ሰካ በአንድ ትንሽ ወንዝ ለሁለት ተሰንጥቶ የኢትዮጵያ መተማ እና የሱዳን መተማ ትባል ኖሯል።

ከኢትዮጵያ መተማ ተነስተን ሌሊት ስምንት ሰዓት ጎንደር፣ የአህዴዱን ዕ/ቤት አረፍን። የታምራት ላይኔ ባለቤትና ሀዘዊ የሌፍ የዚያ አካባቢ የአህዴን ሃላፊዎች ነበሩ። በዚያ ደረት ሌሊት ከሌሎች አባላት ጋር ስብሰባ ተቀምጠዋል። ለመጀመርያ ጊዜ የአህዴዱን የስብሰባ ጠባይ ያየሁበት አጋጣሚ ነበር።

«እንኳን ደህና መጣችሁ!» በማለት ተቀበሉን። እራት እዘጋጅተውልን እየበላን ሳለ በጨዋታችን መሃል አንድ ሃሳብ አነሰ። «መንገዱ አደገኛ ስለሆነ የማን መኪና እንደሆነ እንዳይለይ ሳይነጋ ባህር ዳር ብትገቡ ይሻላል» ተባልን።

እነሱ አደጋ ያሉት አያልነሽን¹⁸ ነው። አያልነሽ የአህዴፓ ሃይለኛ ታጋይ ነበረች። ምክራቸውን ተቀብለን እራት በላንና ጉዟችንን ቀጥለን ግንቦት 22 ማለዳ ሁለት ሰዓት፤ ባህር ዳር ገባን። ባህር ዳር ያረፍነው የአህዴን ዕ/ቤት ነበር። የተቀበለን ደግሞ ታደሰ ጥንቅሹ (ታደሰ ካሳ) ነው። እሱ ለስራ ይንቀሳቀስ ስለነበር ብዙ አልተጫወትንም።

ባህር ዳር አንድ የሚያሳዝን ትልቅ ሆቴል ውስጥ አደርን። ታጋዮች የሆቴሉን ሶፋዎች ውስጣቸው የተደበቀ ነገር ካለ ብለው ብትንትናቸውን አውጥተዋቸዋል። ሰነዶች ተበታትነው ሆቴሉን የፈራረሰ መጋዘን አስመስለውታል። ጠቃሚ ሰነዶችን ጎዝጎዘው ይተኝባቸው ነበር። እኔ ደክሞኝ ስለነበር ወዲያው ጭልጥ ያለ እንቅ ልፍ ወለደኝ። ከሰዓት በኋላ ሾፌሮች መኪኖችን ፈትሸው፤ ጥገና አስደርገው፤ ነዳጅ ከሞሉ በኋላ አመሻሹ ላይ ጉዟችንን ተያያዝነው። ያችን የጣና ጠረፍ ሜዳ ላይ የተሰራች ባለዘንባባ ከተማ ወደ ኋላ ትተናት ወደፊት ገሰገሰን። ጣና በዝምታ ተኝቶ ያየናል።

ለሁለት ተከፍለን በሁለት አቅጣጫ ነበር የምንጓዘው። እነዚያኞቹ ፈታቸውን ወደ አዲስ አበባ ሲያዞሩ እኛ ደግሞ ፈታችንን ወደ ነቀምት መለስን። ነቀምቱ ለመሄድ የመረጥንበት ምክንያት በወቅቱ ነቀምት ትልቅ ማዕከል ስለነበረች ነው። አህዴዱን አዲስ አበባን ለመቆጣጠር በሁለት አቅጣጫ ነበር የገሰገሰው። አንደኛው

¹⁸ አሁን አያልነሽ ሁሉንም ነገር እርገፍ እድርጋ ትታ ስጥርላንድ ትሩላለች

«ዘመቻ ቲዎድሮስ» በመባል የሚታወቀው ከወሎ ወደ አዲስ አበባ ያደረጉት ግስጋሌ ሲሆን ሌላው ከባህር ዳርና ከደራ የተውጣጣው ብአዴን፤ ህወሃትና አህዴድ የተካተቱበት ሀይል 'ዱሳ ቤሊሱማ ወልቂጡማ' (ዘመቻ ለነፃነትና እኩልነት) በሚል የዘመቻ ስም በቡሬ ዳሞት በኩል አባይን ወደ ወለጋ ተሻግሮ ነቀምቲን ዋና ማእከሉ አድርጎ ወደ ምዕራብ ግምቢ፤ አይራ/ጉሊሶ፤ ደምቢ ዶሎ፤ ነጆ፤ መንዲ፤ አሰሳ፤ ጋምቤላና ጅማ ተምሞ ነበር። የዚህ ዘመቻ መሪዎች አባ ዱላ ገመዳና አዲሱ ለገሰ ነበሩ።

በሌላ በኩል ነቀምቲ ትልቅ የኢህአዴግ ማዕከል ስለነበረች ከነቀምቲ ወደ አምቦ የተደረገ ዘመቻ ነው። እዚያ ብዙ ወጣቶች እንደ ጉድ ሲጎርፉ ነበር። በወቅቱ የካድሬና ሰራዊት ምልመላ፤ ትምህርትና ስልጠና ተጧጡ። ደህዴንን የመሰረቱት ለመጀመሪያ ጊዜ የሰለጠኑት ነቀምቲ ነው። 300 የሚጠጉ አባላት ስልጠና ከተሰጣቸው በኋላ እየዘፈኑ ወደ ደቡብ ሲሄዱ አይቻለሁ። አህዴድም ደራ ከተመሰረተ በኋላ ማእከሉ ነቀምቲ ነበር።

ከምሽቱ ሶስት ሰዓት ገደማ ቡሬ ቆላ ደጋ ዳሞት ገባን። እዚያ በሚገኘው የኢህአዴግ ማእከል ለመጀመሪያ ጊዜ የኢህአዴግን ሕብረ-ኪነት አየሁ። በተለያዩ የኢትዮጵያ ብሄር ብሄረሰቦች ዘፈን እዚያ የሰፈረውን የኢህአዴግ ሰራዊት ሲያዝናና አመሸ። ነፍሱን ይማርና እያሱ በርሄም ነበር። «ቢፍቱ» የሚባል የኦሮምኛ ዘፈን ተጫዋችና የኪነት ቡድኑ ባልደረባ ነበር።

ግንቦት 23 በቀጠለው ጉዟችን ላይ በጣም የሚያሳቅቁና እጅግ ልቤን የነኩኝ ብዙ የጦርነት አስከፊ ገፅታዎችን አይቻለሁ። የተቃጠለ የወታደር መኪናና ታንክ፤ ከጥቅም ውጪ የሆኑ በርካታ የሀገር ንብረቶች፤ አውሬ የበላው የደርግ ወታደር ሬሳ (አፈር ሳይለ ብስ የበሰበሰው ሰብዓዊ ፍጡር...) ሳይ በጣም ተረብሻለሁ። ከቡሬ እስከ ነቀምቲ ቢጫ ፌስታል ብቻ አንጠልጥሉ በሰልፍ የሚተመውን የደርግ ሰራዊት አይቼም ጥልቅ ሀዘን ውስጥ ገብቻለሁ።

ሌላው መተማ፤ ጎንደርና ባህርዳርን አልፈን ነቀምቲ እስክን ደርስ ያስተዋልኩት ነገር የህወሃትን የበላይነት ነው። ሰራዊቱና አመራሩ፤ በየመንገዱና በየኬላው ሁሉ የሚታየው ታጋይ የትግራይ ተወላጅ ነው። ባህር ዳር፤ ጎንደርና ነቀምቲ ትንሽ ይሻላሉ።

አንገርጉትን ምሳ የበላነው የኢህአዴግ ሰራዊት በሰፈረበት ካምፕ ውስጥ ነው። በአካባቢው ሰፋሪዎችና ሰፋፊ የመንግስት እርሻዎች ነበሩ። ሰራዊቱ በአባይ ላይ አዲስ የተሰራውንና በጦርነቱ ጊዜ ክፉኛ የተጎዳውን የቡሬና ወለጋ ድልድይ ይጠብቁ ነበር። ለዚህም ነው የኢህአዴግ ሰራዊት አንገርጉትን የሰፈረው። ያረፍንበት ቤት ግድግዳ ላይ በትግርኛ የተፃፉ ጥቅሶች ተገጥጠውበታል። «እዚህ አሮሞዎች የሉም አንዴ?» ብዬ አንዲተን የቡድን መሪ ጠየቅኳት።

«አንድ ዘበኛ አለ!» አለችኝ። ዘበኛውን አግኝቼ ጠየቅሁት። «ነቀምቴ የተመለመሉና እየሰለጠኑ ያሉ አሉ አንጂ ብዙ የሉም» ሲለኝ ወዲያው ትዝ ያለኝ አውሮፓ ውስጥ ሲነዛ የሰማሁትን ፕሮፓጋንዳ ነው።

ፕሮፓጋንዳው ትክክል ነበር አንዴ? የሚል ጥያቄ መጣብኝ። አውሮፓ ያሉት አሮሞዎች «ይሄ ዘመቻ ዱላ ቤሌሰማ ወልቂጡማ የሚባለው ውሸት ነው። አዲስ ቅኝ አገዛዝ ነው። ትግራዎች ናቸው ለስሙ አህይድን መስርተው አሮምያን በቁጥጥራቸው ስር ለማድረግ እየተንቀሳቀሱ ያሉት» እያሉ እስከ አሜሪካ ድረስ አዛምተውት ነበር።

ግንቦት 23 ነቀምቴ ገባን። ከሃሰን ዓሊ፣ ኩማ ደመቅላ፣ ኢብራሂም መልካ፣ አባ ዱላ ገመዳ፣ ባጫ ደበሌና ጌታቸው በዳኔ ከሚባሉ የአህይድ ስራ አስፈፃሚዎች ጋር ተገናኝሁ። ነቀምቴና አካባቢውንም አስጎበኝኝ። ያረፍኩት ደግሞ መንግስቱ ባሰራቸውና አህይድ የእንግዳ ማረፊያ ባደረጋቸው ቪላዎች ነበር።

ወዲያው ከአህይድ ጋር ለውይይት ተቀመጥን። በወቅቱ ከጎንደር እስከ ነቀምቴ ያየሁትን የሀወሃትን የበላይነት አንስቼ «ይሄ ለምን ሆነ?» የሚል ጥያቄ አነሳሁ።

«ሀወሃት እኮ ገና አብዮቱ በ1966 ዓ.ም ከመፈንዳቱ ጀምሮ የተደራጀ ነው። ከተመሰረተም ብዙ አመት ሆኖታል። በ1968 ዓ.ም እንዲህ ብዙ አባላትን ማፍራት የቻለ ትልቅ ድርጅት ነው። የታገለው ደርግ ተገርስሶ ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንድትመሰረት ነው። ስለዚህ ከእነሱ ጋር መስራቱ ይሄን ያህል ክፋት የለውም። ለአሮሞ ሀዝብም ይጠቅማል። በአንፃሩ አህይድ የተመሰረተው

በ1982 ዓ.ም ነው። ዘመቻ ዳሳ ቤሊሱማ ወልቂጡማን ስንቀላቀል ከ300 የማይበልጡ አባላት ይዘን ነው። ከደራ ወደ ነቀምቲ ስንሂድ ነው በሂደት ብዙ አርሶ አደሮችና ወጣቶች የተቀላቀሉን። እነዚህን አዲስ ሰዎች እያሰለጠንን ቁጥራችንን እየጨመርን ነው። በሂደት አባላቸችንና ካድሬዎቻችንን በማብዛት የአሰላለፍ ሚዛኑ እንዲሰተካከል እናደርጋለን። አሁን የህወሃትን ያህል አቅም እንዲኖረን እይጠበቅብንም። እነሱ ከእኛ ጋር በኦሮሚያ የሚንቀሳቀሱት በእጋር ነት ነው እንጂ እንደሚነዛው ወሬ በኦሮምያ የበላይነትን ለመውሰድ አይደለም» በማለት ለጥያቄዬ የተብራራ መልስ ሰጡኝ። በእውነቱ መልሳቸው ማርኮኖል። እናም «እንዲህ ከሆነስ ከዳር ሆኖ ከመውቀስ ውስጥ ሆኖ መስራቱ ይሻላል» የሚል አቋም ላይ ደረስኩኝ።

በነቀምቲ ቆይታዬ አህዴዶች ትላልቅ ህዝባዊ ስብሰባዎች ላይ እንድንገኝ ያደርጉ ነበር። እነባቢውን የሚያስተዳድረው አህዴድ ቢሆንም አነግሞ ቢሮ ነበረው። ነገሩ ግር የሚያሰኝ ከመሆኑም በላይ ህዝቡም ሁለት የኦሮሞ ድርጅቶች መኖራቸው ብዙ ደስ አላለውም። ብዙዎቹ ሁለቱ ድርጅቶች አንድ እንዲሆኑ ነበር የሚፈልጉት።

በወለጋ ባህል አዳራሽ ህዝባዊ ስብሰባ የተደረገ ጊዜ ሁለቱ ድርጅቶች (አህዴድና አነግ) ፊት ለፊት ተገናኙ። የሁለቱ መሪዎች መገኘት ህዝቡን አስደስቶት አንድ ሁኑ የሚል አስተያየት ይሰጥ ነበር።

እኔ እዚያ ስብሰባ ላይ በአህዴድ በኩል በመገኘቴ የምእራብ ኦሮምያ የአነግ መሪ የነበረው አባ ጫላ (የሌንጮ ለታ ወንድም አብርሃም ለታ) ደስተኛ አልነበረም። እንደውም በግልጽ ይናደዱ ነበር። አንዳንድ ከአህዴድ ጋር እንደሆንኩ የሚያውቁ ሰዎችም ሲሰድቡኝ ሰማሁ።

እኔ ግን በዚህ ቅር ሳልሰኝ ነቀምቲ ላይ አንድ ነገር ማድረግ አለብኝ ብዬ ተነሳሁ። አነግና አህዴድ አንድ እንዲሆኑ በማሰብ ወደ አነግ ቢሮ ሄድኩና «ለምን አንድ አትሆኑም?» የሚል ጥያቄ አነሳሁ።

«አህዴድ ነፃነት ያለው የኦሮሞ ድርጅት አይደለም፤ የትግራዎች አሽከር ነው። ስለዚህ ከአህዴድ ጋር አንድ ሆነን መስራት አንችልም» አሉኝ።

ከአህዴድ መሪዎች የተሰጠኝ ምላሽ ደግሞ «አነግ ነፃ የኦሮምያን ሪፐብሊክ እቋቁማለሁ ስለሚል አልተስማማንም፡፡ እኛ የኦሮምያ ህዝብ ሊጠቀም የሚችለው በዚህ የአነግ ሃሳብ ሳይሆን ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ ተመስርታ የኦሮም ህዝብ ተጠቃሚነት ሲረጋገጥ ነው በሚለው ስለምናምን ከአነግ ጋር የሃሳብ ልዩነት አለኝ» አሉኝ፡፡

እያይዘውም «ኦሮምያ የሃበሻ ቅኝ ግዛት ነች' የሚለው የአነግ ሃሳብም ትክክል አይደለም፡፡ የምኒልክ ወረራ የፊውዳል መስፋፋት እንጂ ቅኝ ግዛትነት አይደለም፡፡ በነዚህ ጉዳዮች የተነሳ ከአነግ ጋር በድርጅታዊ አንድነት መስራት አይቻልም፡፡

«አነግ ከተስማማ የሚሻለው ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን ፈጥረን ሃሳባችንን ዴሞክራሲያዊ በሆነ ሁኔታ ለህዝብ ውሳኔ ማቅረብ ነው፡፡ እስከዚያው በጋራ ዲሞክራሲን ለማስፈን አብረን ልንሰራ እንችላለን፡፡ እነሱ በሚያስተዳድሩት ቦታ እኛም ቢሮ ከፍተን አባላትን እያፈራን እንንቀሳቀሳለን፡፡ እነሱም እኛ በምናስተዳድረው ቦታ ቢሮ ከፍተው እንቅስቃሴ ማድረግ ይችላሉ፡፡ ከዚህ ውጪ የአላማ ልዩነት እያለን ድርጅታዊ አንድነት መፍጠር የሚቻል አይደለም» ብለው በዝርዝር ገለጹልኝ፡፡

እኔም በግሌ ኮሎኒያሊዝምን በተመለከተ በኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ ሥርዓት ሰፍኖ፣ የኦሮም ህዝብ መብቱ ከተከበረለት በኢትዮጵያ ማእቀፍ አንድ ሆኖ ሊቀጥል ይችላል የሚል ትልቅ እምነት ነበረኝ፡፡ የመገንጠልንም ጥያቄ አልደግፍም ነበር፡፡ የመገንጠልም ሆነ የአንድነት ጥያቄ የሚወሰነው በኦሮም ህዝብ ብቻ ነው፡፡ አህዴድም ሆነ አነግ መወሰን አይችሉም የሚል አቋም ነበረኝ፡፡ ምንም እንኳን ወሳኙ ህዝብ መሆኑ እርግጥ ቢሆንም በየትኛውም ዓላማ ስር መታገል የሁሉም መብት ነው፡፡ በዚህ አሁን በተከሰተው የሥርዓት ለውጥም ለአንድነት የሚታገሉ የኦሮምም ሆነ ሌሎች የኢትዮጵያ ድርጅቶችም ሊቋቋሙ ይችላሉ፡፡ በፌዴሬሽንም ሆነ ኮንፌዴሬሽን ነፃ መንግስት እናቋቁማለን የሚሉ ድርጅቶች ሊመሰረቱ ይችላሉ፡፡ ነገር ግን ሁሉም ሰላማዊና ዴሞክራሲያዊ በሆነ መንገድ ሄደው ህዝቡን ማስወሰን ይገባቸዋል እንጅ ራሳቸው የህዝብ ዕጣ ፈንታ ወሳኝ መሆን የለባቸውም፡፡ ይሄንን የህዝብ ውሳኔ መቃወም ፈፅሞ ትክክል አይደለም፡፡ ሰዎች

የፈለጉትን አላማ ይዘው በፈለጉት ፓርቲ የመደራጀትና ለአላማቸው ተግባራዊ መሆን የመታገል መብታቸውም መገደብ የለበትም፡፡

ለምሳሌ የኦሮሞ ነፃነት ፓርቲ የሚባለው እነግን ይጠላል፤ እህዴድን ይቃወማል፤ የሱን አመለካከት የማይቀበሉትን ሁሉ ያወግዛል፡፡ ይሄ ኢ-ዴሞክራሲያዊ ነው፡፡ የእኔ አቋም መደራጀትን መደገፍ፤ ምርጫውን ለሀዝብ መተው በሚለው ነው፡፡ ለሀዝቡ ዴሞክራሲ፤ ሰላምና ነጻነት መስጠት ነው፡፡ ከሀዝብ በላይ ማን ሊሆን ይችላል? አሁንም አቋሜ ይሄው ነው፡፡ ስለዚህ የእህዴድ ሃሳብ ተስማማኝ፡፡ በነዚህ ሁለት ምክንያቶችም የእህዴድ አባል ለመሆን ወሰንኩኝ፡፡

ለሁለት ሳምንት ያህል ነቀምት በቆየሁበት ጊዜ ከሃገር ሽማግሌዎች ጋር እየተገናኘሁ አወያያቸው ነበር፡፡

ድል ያላስማማቸው እነግና ኢህአዴግ

ሁሉም የአገሪቱ የፖለቲካ ፓርቲዎች የእርስ በእርስ ሹክቻ ግርም ይለፋል። ህልውናቸው እንዲሁ ሌላውን በማጥፋት ላይ የተሞረኩ መሆኑ ያሳዝነኛል። ዶ/ር ነጋሶን ስመለክት ግን እፅናናለሁ። በዚህ ዓይነቱ የፖለቲካ ባህል ውስጥ ተወልደው ያደጉት ነጋሶ! ከጀርመን አገር መልስ በአገራቸው ያዩት የፖለቲካ አዋር የሚያስመካ ባይሆንም ፊታቸውን ከአገራቸው አላዞሩም። ሆኖም የእነግና የኢህአዴግ/ኢህአዴግን ጉዳይ የቱንም ያህል ቢታተፉ መላ ሊያበጁለት አልቻሉም። እነግና ኢህአዴግ አብረው መስራት የጀመሩት ደርግን ለመጣል በተደረገው የመጨረሻ ዘመቻ ላይ እንደነበር የሚናገሩት ዶ/ር ነጋሶ! በድል ማግስት ግን መስማማት ተላናቸው ይሉናል።

ደርግን ለመጣል በተደረገው የመጨረሻ ዘመቻ ላይ እነግና ኢህአዴግ አብረው ለመስራት ተስማምተው ነበር። ዋናው እጅንዳቸው ደርግን አብረን እንጣል የሚል ነበር። በዚህ ስምምነታቸው መሰረት እነግ ከደማዜን፣ ከኤርትራና ከሱዳን ተዋጊ በድኖች ጋር ወደ ምዕራብ ኢትዮጵያ እንዲገቡ ተደርጎ እነ አሶሳን፣ ነጆን፣ መንዲ፣ አይራ፣ ጉሊሶ፣ አለም ተፈሪ፣ ላሎቅሌ፣ ሰዲ፣ ዳሌ፣ ጊዳሚ፣ አንፊሶ፣ ደምቢ ዶሎ፣ ጊምቢ... የመሳሰሉትን ይዞ ነበር። ኢህአዴግ/ኢህአዴግ ደግሞ ከእነግ ጋር በመቀናጀት ከምስራቅ ወደ ምዕራብ ዘምተዋል። በወቅቱ ሁለቱም የተስማሙት እነዚህን አካባቢዎች ነፃ ካወጡ በኋላ እነግ አካባቢውን እንዲያስተዳድር ነበር። እነግ ደግሞ ፍላጎቱ እርምጃን በጠቅላላ ለመያዝና ለማስተዳደር ስለነበር የኢህአዴግን ሀሳብ እንደ ስልት ሊጠቀምበት ፈለገ።

አህዴድ/ኢህአዴግ ይሄን የእነግን የመስፋፋት አዝማሚያ የወደዱት አይመስልም። በዚህም ምክንያት ነው ግጭቶች ሲፈጠሩ የነበረው። የዚህ አይነት ግጭቶች እንዳይቀጥሉ ሲባልም ነሐሴ 23 ቀን 1983 ዓ.ም በሐረር የኢህአዴግና የእነግ የጋራ ልዑካን ተገናኝተው ከተወያዩ በኋላ የስምምነት የጋራ መግለጫ አወጡ። ስምምነቱ ግን ዘላቂ አልሆነም። በተጨማሪም ውጭ ሀገር ያሉ ሀይሎች እነግ እርምጃን በአጠቃላይ መያዝ አለበት የሚል አመለካከት ያዘው የአህዴድን እንቅስቃሴ ይቃወሙ ነበር። እንደውም «አህዴድ የሃበሻ ቅኝ ገዢዎች መሳሪያ ነው!» ይሉ ነበር። «አህዴድ የኢህአዴግ ኮንደም!» የሚል አስቀያሚ ስድብም ይሰነዝሩ ነበር። እንግዲህ ኢህአዴግ አዲስ አበባን ሲቆጣጠር የነበራቸው ተግባራት ይህን ይመስል ነበር።

«ሁሉም በአንድነት ተሰባስቦ ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን የመፍጠር ሃሳብ ሰንቀው ከጀርመን ሲመጡና ሃገር ቤት የህወሃት የበላይነት የሰፈነበት ሁኔታ ሲገጥም መቼስ የሃሳብ ግጭት ውስጥ መግባት አይቀርም። እና በዚህ ዓይነት የሃሳብ ግጭት ውስጥ ሆነው ቀጣዩ ጉዞዎን እንዴት ተሰሙት?»

እስከ 1983 ዓ.ም ድረስ እነግ በምዕራብ እርሚያ ነፃ ያወጣው አካባቢ አልነበረም። ሆኖም በአንዳንድ አካባቢዎች ጥቃቅን የሽምቅ ውጊያ ያካሂድ ነበር። ማዕከሉ ካርቱምና ደማዜን ሆኖ የማደራጀትና የማሰልጠን እንቅስቃሴዎች ያደርግ ነበር። ከሻዕቢያና ከኢህአዴግ ጋር በሱዳን ወደ ወለጋ ከገባ በኋላ ማዕከሉን ደምቢ ዶሎ አደረገ። ብዙ ወጣቶች በገፍ ተቀላቀሉት። ብዙ ሺ የደርግ ሰራዊትና ኢሰጋዎች ጎረፉለት። በእርም ባህልና ብሄርተኝነት ፕሮፓጋንዳ የተካነ ስለነበር አህዴድን በልጦ በሁሉም አካባቢዎች ከፍተኛ ተቀባይነት አገኘ።

በለንደን የደርግ፣ የህወሃትና የሻዕቢያ የሶስትዮሽ ድርድር ላይ የእነግ ከፍተኛ አመራሮች በታዛቢነት ተገኝተው ነበር። አደራዳሪዎቹ አሜሪካና እንግሊዝ ናቸው። በዚህ ድርድር ላይ ኢህአፓና መኢሶን ጨርሶ አልተጠሩም።

ከሶስትዮሽ ድርድር በኋላ እንደገና ሻዕቢያ፣ ህወሃትና እነግ አንድ የሰላም ኮንፍረንስ እንዲጠራና የሽግግር መንግስት እንዲቋቋም

ተስማምተው ለኮንፍረንሱ የሚቀርብ የሽግግር ቻርተር ሲነድፉ ነበር። (እንደሚባለው መሰረት ዜናዊ፣ ኢሳያስ አፈወርቂና ሌንጫ ለታ የሽግግር ቻርተር አርቃቂዎች ነበሩ።)

ይሄ እንቅስቃሴያቸው የአነግን ከፍተኛ አመራሮች መንፈስ ስላነቃቃው ደርግ ተወግዶ ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንድትመ ሰረት በንቃት ሲሰሩ ነበር። በምዕራብ፣ በደቡብና ምስራቅ የነበሩት የአነግ ሰራዊት አመራሮችና ካድሬዎች በፊናቸው ይሄን የሽግግር ሁኔታ በመጠቀም አሮምያን ነፃ ማውጣት አለብን የሚል ዓላማ ይዘው ተንቀሳቅሰዋል።

ለምሳሌ በምዕራብ አሮምያ ያየኋቸው የአነግ አመራሮች ኦህዴድ መሰረቱን እንዳይጥል ወገኖቻቸውን አስረው ይሰሩ ነበር። አብሮ መስራት የሚል ፍላጎት ፈፅሞ አልነበራቸውም። እንደውም ሁኔታውን ባላገናዘበ መልኩ «ኦህዴድና ሌሎች የአሮም ድርጅቶች ከህወሃት ጋር መስራታቸውን ትተው በአነግ አመራር ስር መታቀፍ አለባቸው» የሚል አስገራሚ አቋም ነበራቸው። ከኦህዴድ ጋር አንድ መሆን ቀርቶ ግንባር መፍጠር እንኳ የሚታሰብ አይደለም ይሉ ነበር። በኦህዴድ ላይም የከፋ ፕሮፖጋንዳ በህዝቡ ውስጥ ሲነኩ ነበር።

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ትረካቸውን ድንገት አቁመው፤ አይናቸውን አቡዘው ግንባራቸውን በቀኝ እጃቸው እያሻሹ ፀጥ አሉ። ዝም። ፊታቸው ላይ ጥልቀት ያለው ሃዘን አረብቦ ነበር። በግምት ለሁለት ደቂቃ ያህል በጸጥታ ከቆዩ በኋላ ከንፈራቸውን በሃዘኔታ መጥጠው «እና...» ብለው ቀጠሉ።

እና ነቀምቴ ውስጥ በነበረኝ የሁለት ሳምንት ቆይታ እዝኔ ወደ ደምቢ ዶሎ አቀናሁ። አስራ ሁለት የኦህዴድ ሰራዊት አባላት እንዲያጅቡኝ ተመደቡ። ኦህዴድ ያኔ ደምቢ ዶሎ ቢሮ አልነበረውም። እኔ ደምቢ ዶሎ በቆየሁበት ጊዜ መኪናችን የሚያድረው አካባቢውን ሲያስተዳድር በነበረው አነግ ግቢ ውስጥ ነው። እነዛ አስራ ሁለት የኦህዴድ ሰዎች ደምቢ ዶሎ እንደደረሱ የአንድ ግለሰብ ቤት ተከራይተው የኦህዴድ ቢሮ ከፈቱ።

ወደ አደግሁባት፣ የልጅነቴ መሰረት ወደሆነችው ደምቢ ዶሎ የተመለስኩት ከአስራ ሰባት ዓመት በኋላ ነበር። ከዚያ ረጅም

አመት በኋላ ስመለስ ዓይነት ስውርነት ሳያግዳቸው ተራራ እየወጡና ቁልቁለት እየወረዱ ወንጌል ሲሰብኩ የነበሩት አባቴ ቂስ ጊዳሳ ሶለንና እናቴ ወ/ሮ ድንሴ ሾሊ አርፈዋል። ያ ያደግሁበት ቀዬ ባድማ ሆኗል። እሁቴ ራሄልም ሁለት ወንድ ልጆቿ የደርግ ወታደር ሆነው አንዱ የት እንደገባ ሳይታወቅ ቀርቷል። ሌላው በጥይት ተመቶ ቆስሎ እቤት ሲያስታምሙት ቆይተው ሞተ አሉኝ። የሄድኩት ቤተሰቦቼን ለመጠየቅ ነበር።

ታናሽ ወንድሜ ኤልሳኢ ሚስት አግብቷል። ትንሽ ደስታ የተጋራሁት በዚህ ብቻ ነው። ያረፍኩት ታላቅ እሁቴ ቤት ፀሀይቱ ጋ ነበር። ለአንድ ሳምንት ያክል ቆየሁ። ዘመዶቼንና የልጅነት ጓደኞቼን አገኘሁ። ድሮ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ግቢ ወደነበረው የእነግ ዋናው ቢሮ ሄጄ የአካባቢው ሀላፊዎችን ለማግኘት ሞክርሁ። ያገኘ ሁት ተርፋ ኩምላን¹⁹ ነበር። ፅህፈት ቤቱ በረንዳ ላይ ተቀምጦ ቢያነ ጋግረኝም በጥሩ ዐይን አላየኝም። ሌንጮ ለታ ከነቀምቴ ተመልሶ እዚያው ነበር። ሁሉም ግን እኔን ለማናገር ፈቃደኛ ሳይሆኑ ቀሩ።

ይሄን በመሰለ ሁኔታ ደምቢ ዶሎ ቆይቼ እንዳዘንሁ ወደ ነቀምቴ ተመለስኩ። ዓለም ተፈሪ እስክንደርስ የመኪናችን ጎማ ሦስት ጊዜ ፈነዳብን። የሚገርመው አንድ የእነግ ታጋይ ለጉዳይ ጊምቢ ይሄዳል ተብሎ አብሮን ተሳፍሮ ነበር። የፈነዱ ጎማዎች ላይ ሁሉ ሚስማር ተሰክቶ አገኘን። ግን አልጠረጠርንም። ነገሩ ሴራ እንደነበር የገባኝ ጀርመን ሀገር ነጋሶ ተገደለ ተብሎ መወራቱን ከለማሁ በኋላ ነው።»

«እርስዎ ላይ የግድያ ሴራ ተቀነባብሮ ነበር ማለት ነው?»

አንድ አይነት ሴራ ሸርበው ነበር። ከደምቢ ዶሎ የለቀቅሁ አለት አባ ጫላና ሌሎች የእነግ ሰራዊት አባላት እሁቴ ቤት መጥተው ባሏን አቶ አሰፋ በየነን «ነጋሶ የት አለ?» ብለው ቁም ስቅሉን ሲያሳዩት ውለዋል። እንደሄድኩ ሲሰሙ ተጣድፈው እየተቅበዘበዙ ወጡ አሉ።

ልብ በል! አባ ጫላ እኔን እየተቅበዘበዘ መፈለጉ፣ የመኪናችን ጎማ ሦስቱ በሚስማር እየተበሳ መፈንዳቱ እና የዚያ የእነግ ሰራዊት

¹⁹ ተርፋ ለሚረካ የነበረና እነግ ደምቢ ዶሎ መግባቱን ሲለማ የተመለሰ ነው። ለምንተኛ ክፍል አብረን ተምረናል። እሁን በሀይወት የለም

አባል አብሮን መሄድ ዝም ብሎ አጋጣሚ አልነበረም፡፡ ትልቅ ሴራ ነበር፤ ግን ተረፍሁ፡፡

ለማንኛውም በነቀምቱ ጥቂት ቆይቼ ሰኔ አጋማሽ ላይ አህዴድ ማዕከሉን ከነቀምቱ አንስቶ አዲስ አበባ ሲገባ እኛም ወደ አዲስ አበባ ተጓዝን፡፡ ከሙ ደመቅሳ ከነቤተሰቡ፣ ሞቲ/ሰለሞን (የአህዴድ የፋይናንስና አስተዳደር ሀላፊ)፣ ጌታቸው በዳኔ፣ በቀለ በዳዳ (የገንዘብና ንብረት ሀላፊ) አብረውኝ ነበሩ፡፡

እስታውሳለሁ ዘና ብለን በተለያዩ ከተሞች ያሉ የአህዴድ ቢሮዎችን እየጎበኘንና እያማከርን ነበር የተጓዝነው፡፡ በየአካባቢው በቆምን ቁጥር ብር የተሞሉ ጆንያዎችን እንጭን ነበር፡፡ ያ ብር ከደርግ አባላትና ተቋማት የተዘረፈ ነው፡፡ አህዴድ ብቻ አልነበረም ሻዕቢያና ህወሃትም የጠላት ገንዘብ እየተባለ ዘርፈዋል፡፡ በተለይ የጦር መሳሪያዎች ወደ ትግራይና ኤርትራ በገፍ ይጫኑ ነበር፡፡

በየመንገዱ በጆንያ የሰበሰብነው ገንዘብ ለአህዴድ እንቅስቃሴ ዋለ፡፡ በኋላ ደግሞ ዲንሸ ሲቋቋም የነጋሥቱ መመስረቻ ሆኗል፡፡ የህወሃት ኤፌርትም በዚህ ሁኔታ ከተሰበሰበውና በውጭ እርዳታ ከተገኘ ገንዘብ ነው የተቋቋመው፡፡ አህዴድ ደግሞ “ጥረት” የሚባል ነበረው፡፡

ሆለታ ስንደርስ የሞቲ ዘመዶች ግብዣ ስላዘጋጁልን አህዴድ ቢሮ አደርጓል፡፡ በማግስቱ አዲስ አበባ ገብተን በደርግ ጊዜ ኢገማ በአሁኑ ደግሞ ኢንሸስትመንት ህንጻ በሚባለው አረፍን፡፡ ማደርያችንም እዚያው ነበር፡፡

ህይወት ሁልጊዜ እንደ ደራሽ ውሀ አላግታ የት እንደምትወስድህ አለማወቅህ እንጂ የእኔ አላማ ሰኔ መጨረሻ ሳይደርስ፣ ደራ አህዴድ እተመሰረተበት ስፍራ ሄጄ እኔ በአስተማሪነት፣ ባለቤቱ ሬጊና ደግሞ አበልት በአዋላጅነት እየሰራን ለማገልገል ነበር፡፡ እና ደራን መጎብኘት እፈልጋለሁ ብዬ ድርቅ አልኩኝ፡፡

ደራ በመራቤቱ በኩል ትንሽ አለፍ ብላ የምትገኝ አገር ናት፡፡ ያኔ መንገድ አልተሰራም፡፡ የሄድኩት በአህዴድ ሰራዊት ታጅቤ ጀማና ወለቃ ወንዞችን ተሻግራ ነው፡፡ የተቀበሩ ፈንጅዎች ስላልፀዱ በየመንገዱ ወታደሮች ይሞቱ ነበር፡፡ አካባቢውን ሲጠብቁ የነበሩ

የኢህአዴግ ታጋዮችም ትንሽ ርቀት ሸኝተውኝ ሲመለሱ መኪናቸው ፈንጅ ረግጦ መጋየታቸውን ሰምቻለሁ።

ደራ ግሩም ቦታ ናት። አካባቢው ቀልብን ጨምድዶ የመያዝ ሀይል አለው። ለጥ ያለው ሜዳ አረንጓዴ ለብሶ ተንጣሏል። ደራ የገብስና የጤፍ ሀገር ናት። የብርቱካን ማጂግላ እናት አገር ነች። በቆይታዬ የኦህዴድ ጽ/ቤትን ጎብኝቻለሁ፤ ሀዘብንም ተዋውቄ አነጋግራለሁ።

እንደተመኘሁት ደራ አልተቀመጥኩም። ነገር ግን ከዚያ በኋላ ያ አስቸጋሪ መንገድ በመራቤቱ በኩል ባይሆንም በፍቼና በገብረ ጉራቻ መካከል የሚታጠፍ ጥሩ መንገድ በመሰራቱ በጣም ደስ ብሎኛል። ጀማ ወንዝ ላይም ዘመናዊ ድልድይ ተገንብቷል። ያ መንገድ እንዲሰራ በወቅቱ የኦሮሚያ ፕሬዚዳንት ከነበረው ሀሰን ግሊ ጋር ተጨቃጭቄያለሁ። ሌላው ቀርቶ በወለጋ ከጊምቢ እስከ ኖሌካባ፣ ከሰዲ እስከ ጊዳሚና መንዲ የሚደርሱት መንገዶች በመጓተታቸውም አጣላ ነበር። በደርግ ጊዜ ዲዛይኑ ከወጣ በኋላ እንደገና እንደ አዲስ ለኮንትራት ስራ ሲሰጡ ያናድድ ነበር።

የማስታወሰው ቡና በዓለም ላይ ውድ ሆነና እንደ የኢህአዴግ ስብሰባ ላይ እነ መለስ «ቡና ባስቸኳይ ወደ ውጭ እየተላከ የውጭ ምንዛሪ ማምጣት አለበት!» የሚል ሀሳብ አቀረበ። እኔም «ቡናውስ አለ፣ ተከምሯል። ግን በምን መንገድ አልፎ ወደ ውጭ ይላካል? መንገድ የለም። ቡናማ በጊዳሚ፣ መንዲ፣ ኖሌካባ፣ አንፊሎ፣ ገርጀዳ... ተትረፍርፏል፤ ግን መንገድ የለም» አልኩኝ። ወዲያው መለስ ታምራት ላይኔን፣ እንዲሁም ካሱንና አሊን ይሄንን ጉዳይ ትኩረት እንዲሰጡና መንገዱ ባስቸኳይ እንዲሰራ ተወስኖ ተለያየን። ሆኖም እነዚያ መንገዶች የተሰሩት ከሰባት ዓመት በኋላ ነበር።

የሆነው ሆኖ ደራ አሁንም ልቤ ውስጥ አለች። እንደ ቀን እንደገና እንደምጎበኛት ተስፋ አለኝ።

ድንገተኛው የጀርመን ጉዞ

የዶ/ር ነጋሶ ወደ ጀርመን የመመለስ ድንገተኛ ዜና በተለይ የአህዴድን ሰዎች አስደንግጧቸው ነበር። በኋላ ግን የአውሮፕላን ቲኬት የገዛላቸው አህዴድ ራሱ ነው። ጀርመን አገር ሪፖርት እንዲያደርጉ የሚጠበቃቸው የፖለቲካ ድርጅት ይኖር ይሆን? ወይስ ጉዞው የተለየ ተልዕኮ ነበረው? የዚህን ምስጢር የሚያውቁት ባለቤቱ ብቻ ናቸው።

በሱዳን በኩል ለመውጣት አስቤ ጎንደር ድረስ በመኪና ሄድኩ። ከረምት ዘመሆኑ መንገድ ሁሉ ጭቃ ነበር። ሀላዊ የሴፍ ጎንደር አግኝቼው ስለ ጉዞዬ ነገርኩት።

«መንገዱ ያስኪድ እንደሁ እስቲ ላጥናው ጥቂት ጊዜ ስጠኝ» አለኝ። በዚህ አጋጣሚ ጎንደርን ለመጎብኘት ዕድል አገኘሁ። እስከ አዘዞም ድረስ ዘለቅሁ። የብአዴንን እንቅስቃሴም በቅርበት ለማየት ቻልኩ። አሁን የተጠናቀቀው የጉንደር ከተማ የመጠጥ ውሃ ግድብ ስራው ሲጀመር አይቻለሁ።

ሀላዊ «መንገዱ በፍፁም አያስኪድም። ዝናብ ተጨምሮበት ጭቃው መኪና አያስኪድም። ኢህአፓም እንቅስቃሴ ጀምሯል» ሲለኝ፣ በአውሮፕላን ወደ አዲስ አበባ ተመለስኩ። አህዴድን ጠይቄ ትኬት ዝቡልኝና ካርቱም ድረስ በኢትዮጵያ አየር መንገድ ሸኙኝ። ከካርቱም በሱፍታንዛ አየር መንገድ ጀርመን ገባሁ።

ሲጀመር ከጀርመን የወጣሁት የሀገር ቤቱን እንቅስቃሴ በቅርበት ለማየት ነበርና ልክ ጀርመን እንደገባሁ 12 ገጽ ደብዳቤ ጽፌ በተንኩ። በሪፖርቱ አህዴድን እንደጎበኘሁ ከገለፅኩ በኋላ የሚከተሉትን ነጥቦች አካትቼ ነበር፡-

1. የጉብኝቱ ንድፈ-ሃሳብና የርዕዮተ-ዓለም መነሻ፤
2. ከአህዴድ ጋር ስለነበረኝ ግንኙነትና የጉዞው ዝግጅት፤
3. ስለጉዞው፤
  - 3.1. የጉዞው መስመር፤
  - 3.2. ከካርቱም እስከ ነቀምቲ ያገኘሁት ግንዛቤ፤
  - 3.3. ከአህዴድ ጋር በነቀምቲ ያደረግሁት ቆይታ፤
  - 3.4. የግምቢ፣ የጉልሶና ደምቢ ዶሎ ጉብኝት፤
  - 3.5. የባኮ፣ ጌዶ፣ ጉደር፣ አምቦ፣ ሆለታና ፊንፊኔ ጉብኝት፤
  - 3.6. የደራ ጉብኝት (ከሰላሌ እስከ ጎንደር)
4. ማጠቃለያ
  - 4.1. የአህዴድ አመሰራረትና አባላት፤
  - 4.2. የአህዴድ፣ የኢህዴንና ህወሃት ግንኙነት፤
  - 4.3. የአህዴድ ርዕዮተ-ዓለም፤
  - 4.4. አህዴድና የኦሮሞ ህዝብ የራሱን እድል በራሱ የመወሰን መብት በተመለከተ፤
  - 4.5. አህዴድ ስለሚታገላቸው ስርዓቶችና ስለሚታገልለት ዴሞክራሲያዊ ስርዓት፤
  - 4.6. አህዴድና ኦሮምኛ ቋንቋ፤
  - 4.7. አህዴድና የኦሮሞ አካባቢ አስተዳደር፤
  - 4.8. አህዴድ ከሌሎች የኦሮሞ ድርጅቶች ጋር ግንባር ለመፍጠር ስላለው ዝግጁነት፤
  - 4.9. አህዴድን በተመለከተ በአውሮፓ የሚነዛው ፕሮፓጋንዳ ከእውነት የራቀ ስለመሆኑ፤
  - 4.10. TOA እና IBSO አህዴድን እንዲደግፉና አብረው እንዲሰሩ፡፡

በሪፖርቱ ማጠቃለያ ላይም የአህዴድ አቋም እስኪስተካከል ነው እንጂ የህወሃት የበላይነት እንደሚቀር፤ ኦሮሞዎች ኦሮሚያን እንደሚያስተዳድሩ ዕኑ አምነት እንዳለው፤ አህዴድ ለትብብር እንጂ የህወሃትን የበላይነት ለማስቀጠል የቆመ እንዳልሆነ፤ ከሌሎች ድርጅቶች ጋርም የመስራት ፍላጎት እንዳለው፤ የቅኝ ግዛት ጥያቄ በህዝብ ውሳኔ እንደሚፈታ፤ በነዚህ ሁኔታዎችም ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንድትፈጠር አህዴድን ተቀላቅሎ ትግሉን ማጠናከር አስፈላጊ እንደሆነና እኔም ጠቅልዬ ወደ ሃገር ቤት ለመመለስ እንደ ወሰንኩ የሚገልፅ ሪፖርት ነበር የፃፍኩት፡፡

ሪፖርቱን ለቶላ እና ለኢ.ፒ.ሕ.አ. እንዲሁም ለሌሎች ድርጅቶች ላኩትዋል። በይፋም የመልተሷ ደብዳቤ ሳይከፈል። ሐምሌ ወር 1983 ዓ.ም መጨረሻ ላይ ያሉትን እቃዎች ጭኚ የአዶልፍ ሂትለር ቅዠት የሆነውን ጀርመንን በሙሉ ልቤ ለቀቅኳት። ያችን የሶስተኛው ዓለም ሆደ ባሻ ታጋዮች ቤት ጨክኜ ለመጨረሻ ጊዜ ተለየኳት። ጓዜን ሽክፊ፤ ባለቤቱንና ልጄን ይገዢ ወደ ሀገሬ ገባሁ። በዚህ ጉዞ እቃዬን የጫነልኝና ትኩት የገዛልኝ የጀርመን ዓለም አቀፍ የፍልሰት ድርጅት ነው።

«ወደ ሃገር ቤት ሲገቡ ከአህዴድ ጋር ለመስራት ወስነው ነው ወይስ ሌላ ሃሳብ ነበርዎት? ወደ ኢትዮጵያስ ከመጡ በኋላ የፖለቲካ ሀይወትዎ ምን መልክ ያዘ?»

ወደ ጀርመን እንደገና ሄጄ ወደ ኢትዮጵያ ከመመለሴ በፊት ከባለቤቴ ጋር የተመነከርነው ወደ ደራ ሄደን ለመስራት ነበር። ተመልሼ አዲስ አበባ ስመጣ ግን ሂደቶች ሌላ አቅጣጫ ያዙ።

እንግዲህ ወደ ሃገሬ የተመለስኩት ከ17 ዓመት በኋላ ስለሆነ የማርፍበት፣ የኔ የምለው ቤት አልነበረኝም። ስለዚህ የመኖርያ ቤት እስከማመቻች ወንድሜ ዶ/ር ሰለሞን ቤት አረፍኩ። በወቅቱ ዶ/ር ሰለሞን የመካነ እየሱስ የእርዳታና የልማት ድርጅት ኃላፊ ሲሆን፤ መካኒካል መካነ እየሱስ ሰራተኞች መምሪያ ግቢ ውስጥ ይኖር ነበር።

ከወንድሜ ጋር ስኖር የአህዴድ አባል ለመሆን ወስኜ ነበር። በዚያን ጊዜ ወንድሜና ሌሎች አሮሞዎች እንዲሁም መጫና ቴለማ ውስጥ ያሉ ሽማግሌዎች በአሮሞ ድርጅቶች መካከል መቀራረብ እንዲፈጠር ሽምግልና ይዘዋል። የአሮሞ ድርጅቶች በቁጥር መብዛትና ዓላማቸውም የተለያየ መሆን ለሰፊው የአሮሞ ሀዝብ ግራ አጋቢ ነበር። አነግ አለ፤ አህዴድ፤ የአሮሚያ እስላማዊ ነፃነት ግንባር፤ ቶኪቹማ (የአሮሞ ነፃነት አንድነት ድርጅት) . . . በነዚህ ሁሉ ድርጅቶች ደግሞ ሀዝቡ ደስተኛ እንደማይሆን ግልፅ ነው። ለዚህ ነው ኮሚቴ ተቋቁሞ የማስታረቅ እንቅስቃሴ የተጀመረው።

እኔ ግን የአህዴድን አቋሞች ብይዝም የአህዴድ አመራር ስላልሆንኩ አስታራቂዎች በሚያደርጉት ስብሰባ ላይ አልተካፈልኩም። በወንድሜ በኩል ነበር ጉዳዩን የምከታተለው።

በተለይ ወንድሜ ያረገ ሰለሞን ከአብሮ አደጌና የቅርብ ዘመዳችን ከሆነው ከአነጉ ሌንጮ ለታ ጋር እንድንቀራረብ ይፈልግ ነበር። ወንድሜና ሌንጮ ኒውዮርክ፣ በሮፔስተር ዩኒቨርሲቲ ውስጥ አብረው ነው የተማሩት። እናም አንድ ቀን ማታ ሌንጮን እቤቱ ጋብዞት እንድንወያይ አደረገ። ይሄ የመጀመርያው እንቅስቃሴ ነበር ማለት ይቻላል።

ወንድሜ፣ እኔና ሌንጮ በያዝነው የሃሳብ ልዩነት አምርረን ለንክራክር በጣም ያዝን ነበር። በግልም በድርጅትም መለያየታችን ከልቡ አላዝናታል። በዚያን ጊዜ የአነግ አቋም፣ ሁሉም የኦሮሞ ድርጅቶች በአነግ ስር እንዲጠቃለሉ ማድረግ ነበር። የአህዴድ ደግሞ ሁሉም ድርጅቶች ህልውናቸውን ጠብቀው የኦሮሞን ሀዝብ በተመለከተ የጋራ በሚያደርጋቸው ጉዳይ ላይ አብረው እንዲሰሩ፣ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት እንዲፈጠር እንዲተገ፡ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት የተፈጠረም ጊዜ ያላቸውን የሃሳብ ልዩነት ይዘው ወደ ሀዝቡ እንዲቀርቡና ሀዝቡ በምርጫ እንዲወስን የሚል ነበር። እዚህ ላይ አነግና አህዴድ አልተስማሙም። ሌሎች ድርጅቶች ደግሞ የአነግን የበላይነት አመለካከት (hegemonic) ባይፈልጉትም ከአነግ ጋር አጠንክረው የህወሀትን የበላይነት ይቃወሙ ነበር። አህዴድ ራሱን ችሎ በነፃ ያለመደራጀቱና በኢህአዴግ ውስጥ መሸጎጠንም ይቃወሙ ነበር። ይህ የሆነው በ1983 ዓ.ም ሐምሌ ወር የሰላም ኮንፈረንስ ከተካሄደ በኋላ ነው።

እናም አህዴድ ያቀረበው በቋንቋና በባህል አሮምያን አብሮ በማስተዳደር በጋራ እንስራና ዴሞክራሲያዊ ስርዓት እንፍጠር የሚለው ሀሳቡ ተቀባይነት አጣ። በዚህ ምክንያት የሽማግሌዎች የማቀራረብ እንቅስቃሴ በአጭሩ ፍሬ አልባ ሆኖ ቀረ።

ሽማግልናው ስላልተሳካም ሁሉም በየፊናው ቀጠለ።

የሽማግር መንግስቱ ሲቋቋም ሁሉም ለተወካዮች ምክር ቤት ወኪሎቻቸውን ላኩ። አህዴድ 12 ወኪሎችን ላከ። አነግ በበኩሉ 12 ወኪሎችን ላከ። ሌሎችም እንደ የጥንካሬያቸው ወኪሎቻቸውን ላኩ። ከአጠቃላይ ድምር አንፃር በምክር ቤቱ የኦሮሞ ወኪሎች ይበዙ ነበር። እኔም ለምክር ቤቱ በአህዴድ ከተወከሉ 12 ሰዎች አንዱ ነበርኩ። በዚህም የሽማግር መንግስቱ የተወካዮች ምክር ቤት አባል ሆንኩ።

ከዚያ ቀጣይ ሂደት የሽግግር መንግስቱን የማቋቋም ሂደት ነው። ለዚህ ደግሞ ከየድርጅቱ ለካቢኔ የሚሆኑ ሰዎችን መመልመል ያስፈልጋል። ማፈላለጉ ራሱ ትልቅ ስራ ነበር። በዚህ ምክንያት ለጠቅላይ ሚኒስትርነት ታጭቶ የነበረው አቶ ታምራት ላይኔ ጠርቶኝ የሠራተኛ እና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስትር እንድሆን ጠየቀኝ። እኔ ደግሞ ከሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ጋር በተያያዘ ትምህርት አልነበረኝም። ትንሽ ከተያያዘም በጀርመን ሃገር የማስትሬት ትምህርቱ ላይ እንደ ማይነር ኮርስ የወሰድኩት ሶሻል ሳይኮሎጂ ብቻ ነው። ሌላው እዛው ጀርመን በስደተኞች ጉዳይ ላይ ያከናወንኳቸው እንቅስቃሴዎችም ቢሆኑ ትንሽ ሃሳብ ለመስጠት ያስችሉኝ እንደሆነ እንጂ ለሥራው ብቁ አያደርጉኝም። ለታምራት ይህንን በዝርዝር ከገለጽኩለት በኋላ «ስራውን አልችለውም። ችሎታውና ብቃቱም የለኝም» አልኩት። እሱም «የለም! ዋናው ዓላማ የኢህአዴግን ንግግርም ማህበራዊ ተቋሞች ውስጥ ተግባራዊ እንዲሆን እየተረዳዳን እንድንሰራ ነው» ብሎኝ ተግባባን። በዚያው ታጨሁና ሚኒስቴር ሆንኩ። ወደ ተወካዮች ምክር ቤት ቀርቦን ተሾምን።

በሽመቱ ወቅት የሽግግር መንግስቱ ፕሬዚዳንትና የምክር ቤቱ አፈ-ጉባኤ የነበሩት አቶ መለስ ዜናዊ፣ በታላቁ ቤተ-መንግስት አንድ አዳራሽ ውስጥ ለብስበውን ትንሽ ሪሴፕሽን አደረጉልንና ስራ ጀመርን።

አቶ ኩማ የሃገር ውስጥ ጉዳይ ሚኒስቴር ሆኑ። አነገና ሌሎች ድርጅቶች አቅርበዋቸው ሚኒስቴር ከሆኑት መሃል አቶ ዲማ ነገዎ የማስታወቂያ ሚኒስቴር፣ አቶ ኢብላ ጉተማ የትምህርት ሚኒስቴር፣ አቶ ዘገየ አስፋው የግብርና ሚኒስቴር፣ የብሄራዊ ባንክ ገዢ የነበረ አቶ ለይኩን ብርሃኑ እና አሁን ስማቸውን የዘነጋሁት ሌሎች ሚኒስትሮችም ይገኙበታል።

ፓርላማ ውስጥ ደግሞ ቋሚ ኮሚቴዎች ነበሩ። አቶ ሌንጮ የመከላከያ ኮሚቴ ሊቀመንበር ነበር። ከቋሚ ኮሚቴዎቹ ጋር በሰብሰባዎች ላይ እንገናኝ ነበር። የመቻቻል ሁኔታ እንዲፈጠር ጥረት አድርገን ነበር። የአመለካከትና የግብ ጉዳይ ላይ የተለያዩ አቋሞቻችንን ባንለቅም አብረን በጥሩ መንፈስ እንሰራ ነበር።

16

የሽግግሩ ፈተናዎችና የእነግ መገሰል

የእነግና የአህዴድ ፍጥጫ በሽግግሩ ወቅት ተባብሶ እንደቀጠለ የነገሩኝ ዶ/ር ነጋሱ 180 ግለሰቦች ገደል ተወርውረው የተፈጽበት የበደና ዕልቂት በዚህ የሽግግር ጊዜ መከሰተን ያስታውሳሉ። ነገሮች በእንዲህ ያለ ሁኔታ ውስጥ እያሉ ነበር የ1984 የምርጫ እንቅስቃሴ የተጀመረው። ለመሆኑ እነግ ምን አቅዶ ምን አደረገ? አህዴድን ከነስካቱ ለማጥፋት ምን አነሳሳው? የማታ የማታ የኢህአዴግና የእነግ ግንኙነት በምን ተቋጧል?

በሽግግሩ ወቅት በተለይ 1983 እና 1984 ዓ.ም ከባድ ጊዜ ነበር። በብሄራዊ ደረጃ በተወካዮች ምክር ቤትም ሆነ በሚኒስትሮች ምክር ቤት እና በየኮሚቴው የሽግግር ቻርተሩ ተፈፃሚነት እንዲላካ አብሮ የመስራት ጥሩ መንፈስ ቢኖርም በየአካባቢው ከባባድ ችግሮች ገጥመውን ነበር።

በኢህአዴግ/አህዴድ በኩል በኦሮሚያ ተቻችለን እየሰራን፤ የሽግግር ጊዜው አልቆ ምርጫ ሲካሄድ ሁሉም የኦሮሞ ድርጅቶች በኦሮሚያ የሚወዳደሩበት ሁኔታ መፈጠር አለበት የሚል አቋም ተይዞ ነበር። እነግ ደግሞ በፊናው አህዴድ በኦሮሚያ መሰረት እንዳይጥል ለማድረግ የአህዴድን ቢሮዎች ያዘጋል፤ ካድሬዎች ያባርራል፤ የአህዴድ አባልና ደጋፊ የሆኑትን ያሳድዳል እንዲሁም ይገድል ሁሉ ነበር። የእነግ አባላትና ደጋፊዎችም በፊናቸው በየአካባቢው ኦሮሞ ያልሆኑትን ሰዎች ማሰር፤ መግደልና ማባረር ጀመሩ። በተለይ ታች ያሉት ጋ ጥሩ ስሜት አልነበረም። በሰራዊቱም በኩል እነግ የኢህአዴግን ሠራዊት ማጥቃት ጀምሯል።

በነዚህ ምክንያቶች ሰላምና መረጋጋት ለመፍጠር የተደረገው ጥረት እጅግ ከባድ ነበር። ለምሳሌ በ1984 ዓ.ም አካባቢ ደምቢ ዶሎ ላይ መጥፎ ፕሮፓጋንዳ ይካሄድ ነበር። እቶ ዲማ የማስታወቂያ ሚኒስቴር ሆነው በሚያገለግሉበት ወቅት ከአማርኛ ፕሮግራሞች በተጨማሪ እርምጃና ትግርኛ ፕሮግራሞች ተጀምረው ነበር። በተለይ በእርምጃው ፕሮግራም ላይ፤ ትግራይ “የድንጋይ ሀገር”፤ ጎጃም “የአሀድ ነጃዎች አገር”፤ ጉራጌ “የእንሰት በሊታዎች ሀገር...” የሚሉ አስነዋሪ የስድብ ሁኔታዎች፤ ዘረኛ ፕሮፓጋንዳዎችና የስም ማጥፋት ዘመቻዎች ይተላለፉ ነበር። እኔን “ነጋሲ ግደይ” እያሉ ስሜን ሲያገድፉ ነበር። ታናሽ ወንድሜ ኤልሳኢንና የአህቴን ባለቤት እቶ አሰፋን ከሌሎች የአሀዴድ ደጋፊ ናቸው ካሏቸው ሰዎች ጋር ወለል ተራራ አካባቢ በሚገኝ እስር ቤት አገረዋቸው ነበር። ከነሱ መሃል ተለቅመው የተገደሉም ነበሩ። በምዕራብ ወለጋም እንዲሁ ነበር። እነግ ከደምቢ ዶሎ ከመልቀቁ ጥቂት ሳምንታት በፊት እህቴን ዐሐይቱን ጭምር አስሮ ነበር።

የዚህ አይነት ሁኔታ በሁሉም የኦሮሚያ አካባቢዎች ይከሰት ነበር። የአሀዴድን አባላት ይዞ ማሰርና ማሰቃየት እንዲሁም መግደል የተለመደ ነበር። ከሁሉም በዘግናኝነቱ በጣም የሚጠቀሰው የበደኖ አልቂት ነው። በበደኖ የአሀዴድ ደጋፊ የነበሩና ኦሮሞ ያልሆኑ ከ180 በላይ ግለሰቦች ወደ ገደል ተወርውረው በአሰቃቂ ሁኔታ እንዲሞቱ ተፈርደዋቸዋል። ይሄ ጉዳይ በአሀዴድ/ኢህአዴግ በኩል ፓርላማ ተነስቶ እንዲጠናና ውሳኔ እንዲተላለፍበት በሚል ኮሚቴ ተቋቁሞ ነበር።

ከላይ የቀረበበትን ክስ ያደመጠው እነግ በበኩሉ፤ «ወተር በሚባል አካባቢ የእነግ ደጋፊዎች አሀዴድን በመቃወም ሰላማዊ ሰልፍ ባደረጉበት ወቅት በአሀዴድ ታጣቂዎች ተኩስ ተከፍቶባቸው ብዙ ደጋፊዎቹ ተገድለዋል። ይሄም ይታይና ውሳኔ ይሰጥበት» አለ።

«በነዚህ ሁለት ክርክሮች ላይ የእርስዎ አቋም ምን ነበር?»

በነዚህ ጉዳዮች ላይ ስንወያይ እኔ በኦሮሞ ህዝብ ስም እነዚህን ወንጀሎች የፈጸሙ ግለሰቦችም ሆኑ ድርጅቶች መጠየቅ አለባቸው የሚል ጽኑ እምነት ነበረኝ። ይሄን አቋሜንም በይፋ በፓርላማ ገልጫለሁ።

ሁኔታው እኩ መስመሩን የሳተ ነበር። የአህዴድ ሴት ታጋዮች ጡት ይቆረጥ ነበር። ወንዶች ደግሞ የጭናቸው ስጋ እየተቆረጠ ብሉት ይባሉ ነበር። በነዚህ ላይ የእነግ አመራር እርምጃ አይወስድም ነበር። በተለይ በቢደኖ ጉዳይ ላይ የእነግ አመራር የዚህ አይነት ድርጊት እንዲፈፀም ትዕዛዝ ባይሰጥም ድርጊቱ የተፈፀመው በእነግ ወታደሮች መሆኑን አቶ አባ ቢያ አባ ጀበል፣ በፓርላማ አምኖ ነበር። ይሄ የተመዘገበ ታሪክ ነው። በጣም መጥፎ አመለካከት የሚያራምዱ የእነግ ታጋዮችም ነበሩ። በአህዴድ ታጋዮችም በኩል መጥፎ ድርጊቶች የሚፈጽሙ፣ ሰውም የሚገድሉ እንደነበሩ ሪፖርቶች ይቀርቡ ነበር።

ስለዚህ በአንድ በኩል እነግ የሽግግር መንግስቱ ቻርተር ተግባራዊ እንዲሆን ፈርሞ ሲንቀሳቀስ፣ ከታች ያሉ አባላቱና ሰራዊቱ ችግር ይፈጥሩ ነበር። የእነግ ሠራዊት ከደርግ የለቀቁ ወታደሮች ተቀላቅለውት ቁጥሩ በጣም በዝቶ ነበር። የበቀል ስሜት ያደረባቸውና ዲሲፕሊን የጎደላቸው ብዙ አባላት ነበሩት። የኢህአዴግ ሰራዊት ሰላምና መረጋጋት ለማምጣት በሚል የተንቀሳቀሰ ጊዜ ከነዚህ ጋር ጦርነቶች ተካሂደዋል። ዝርፊያና ግጭትም ተበራክቶ ነበር። የክልል መስተዳድሮችን ለማቋቋምና ምርጫ ለማካሄድ አዳጋች ሆኖ ነበር።

ሌላው የሀገር መከላከያ ሠራዊት የማን ይሁን በሚለው ጉዳይ ላይ በእነግና ኢህአዴግ መካከል ልዩነት ተፈጥሮ ነበር። ኢህአዴግ «በብዛትም በጥራትም የእኔ ሰራዊት ስለሚሻል የመከላከያ ሰራዊት መሆን ያለበት የኢህአዴግ ሰራዊት ነው» ሲል፣ እነግ ደግሞ «ኢህአዴግን ጨምሮ ከሌሎች ታጋይ ድርጅቶች ተውጣጥቶ መከላከያ ይቋቋም» የሚል መከራከሪያ አቅርቦ ነበር። እዚህ ላይ ኢህአዴግ የበላይነት አሳየ። ሻዕቢያ እና አሜሪካም ለኢህአዴግ ድጋፋቸውን አሳዩ።

ኢህአዴጎችም ሌንጮ ባለበት በመከላከያ ኮሚቴ ሃሳብ አቅራቢነት «የኢህአዴግ ሠራዊት የሀገሪቱ መከላከያ ሰራዊት ይሆናል» የሚለውን ፓርላማ ውስጥ አፀደቁ። በዚህ ላይ በመመስረትም የእነግና ሌሎች ኢህአዴግ ያልሆኑ ሠራዊቶች ትጥቃቸውን ፈትተው፣ በአሜሪካ እርዳታና በሻዕቢያ ደጋፊነት

በካምፖች ተሰብስበው የመልሶ ማቋቋም ፕሮግራም ውስጥ እንዲሳተፉ ወሰኑ።

«ወደ ሰላላ ሺህ የሚጠጋ የእነግ ሰራዊት በኢህአዴግ ሴራ ትጥቅ እንደፈታ የሚናገሩ ወገኖች አሉ። እርስዎስ ምን ይላሉ?»

ከ30 ሺ የሚበልጥ የእነግ ሰራዊት ትጥቅ ፈትቶ ካምፕ መግባቱና የመከላከያ ሠራዊቱ የኢህአዴግ እንዲሆን መወሰኑ እውነት ነው። «የተለያዩ የነፃነት ግንባር ሰራዊቶች ትጥቅ ሳይፈቱ ማንነታቸውን ይዘው በመከላከያ ሰራዊት ውስጥ መኖራቸው አያዋጣም። ችግር ይፈጠራል። ስለዚህ አንድ ብቃት ያለው ሰራዊት ይዞ ሌሎች ትጥቅ ከፈቱ በኋላ የተሃድሶ ትምህርት ወስደው የመከላከያ አባል ሊሆኑ ይችላሉ» የሚለው የኢህአዴግ አቋም እነግን አስከፍቶታል።

እነግ ሁለት አይነት አቋም መያዙ (ከላይ በጋራ እየሰራ ከታች ችግር መፍጠሩ) እና በአጭር ጊዜ በህዝብ ውስጥ ተቀባይነት ማግኘቱ ኢህአዴግንም አስከፍቶታል።

ሁለተኛ የምኒልክ ጊዜን ታሪክ በማገላት የእነግና የኦሮሞ ብሄርተኞች የሚያካሂዱት «አህዴድ የህወሃት ተላላኪ ነው። አዲሱ ጎበና ነው» የሚለው ቅስቀሳ አህዴድ በኦሮሞ ህዝብ ዘንድ እንዲጠላ አድርገዋል።

ሦስተኛው ነጥብ እነግ በየአካባቢው የኦሮሞ ባህል እንዲያንሰራራ ለማድረግ ባህላዊ ዘፈኖች፣ ባህላዊ አልባሳት፣ አመጋገብን ጨምሮ በኦሮምኛ አስተዳደር በመዘርጋት እና ተከልክለው የነበሩ የገዳ ስነ-ስርዓት እንደገና በማከናወን (ለምሳሌ በደምቢ ዶሎ 'መኮብሊ' የሚባል አንድ ትልቅ የገዳ ስርዓት ተካሂዶ ነበር) በጠቅላላ አስተዳደሩና ቋንቋውን የኦሮሞዎች በማድረግ እነግ ከፍተኛ ተቀባይነት አግኝቶ ነበር። በዚህም አህዴድን በጣም በልጦት ነበር። ከዚህ አንፃር አህዴድ በ1984ቱ ምርጫ በምንም መንገድ ቦታ አያገኝም፣ አያሸንፍም ነበር።

ነገር ግን እነግ ከላይ በጋራ እየሰራ ከታች ችግር መፍጠሩ የያዘውን የበላይነት አላጣው። አየህ! እነግ ወይ ወደ ሽግግሩ መግባት አልነበረበትም፤ ከገባም ደግሞ የገባውን ውል መፈፀም ነበረበት። ሁለት አይነት አካሄድ በመከተሉ ሰላምና መረጋጋቱን

አደጋ ላይ ጥሎት ነበር። ኢህአዴግም ለስትራቴጂው እነግ አደገኛ መሆኑ ስለተገለጸለት ማስወጣቱን ጠቃሚ ሆኖ ቢያገኘው አያስገርምም። እነግ በኢህአዴግ ወጥመድ ውስጥ ከመግባቱ በተጨማሪ የሻዕቢያና ለሜሪካ ኢህአዴግን የመደገፍ ሚናና እንቅስቃሴ አሉታዊ ሁኔታ ፈጠረበት።

ኢህአዴግ ልክ አሁን በተቃዋሚዎች ላይ የሚጠቀመውን አይነት ዘመቻ ነበር በእነግ ላይ የተጠቀመው። «እነግ የነፃነት አጀንዳውን ተግባራዊ ያደርጋል። ኢትዮጵያን ይገነጥላል!» በማለት የምዕራባውያን ሃገሮችን ልብ መማረክ ችሏል። በነገራችን ላይ እኔ በግሌ ሻዕቢያና ምዕራባውያን መቼም ቢሆን የእነግን የመገንጠል አጀንዳ ሲደግፉ አይቼ አላውቅም።

ለማንኛውም ከ1984 ዓ.ም ምርጫ በፊት እነግ ብቻ ሳይሆን እብነግ፣ የምዕራብ ሱማሌ ነፃነት ግንባር፣ የኦሮሞ አሰላማዊ ነፃነት ግንባር፣ የኦሮሞ አቦ ድርጅት፣ የሲዳማ ነፃነት ግንባር፣ ከምርጫው በፊት የሽግግር መንግስቱን ለቅቀው ወጥተዋል። በእኔ በኩል በፓርላማ እየተሳተፍኩ የምርጫ ኮሚሽን ውስጥ ስለነበርኩኝ ስለምርጫው ለሀዘቡ ለማስረዳት እንቀላቅስ ነበር።

«እነግ በ1984ቱ ምርጫ ለመሳተፍ ዝግጅት ካደረገ በኋላ አንዴት ከውድድሩ ወጣ? አንዳንድ ወገኖች የእነግን ከምርጫ መውጣት ከኢህአዴግ ጋር ያያይዙታል... እጁ አለበት የሚሉ አሉ?»

በእውነቱ እኔ ይህን አላውቅም። ጥናትም አላደረግኩም። እነግ ከምርጫ የመልቀቁንና አመራሩ ከሀገር የመውጣቱን ዜና የሰማሁት ደብረ ብርሃን ከተካሄደው የኢህአዴግ ስብሰባ ስመለስ መንገድ ላይ ነው። ከዚያ አመራሩ ከወጣ በኋላ ካምፕ ውስጥ የነበረ ሠራዊቱ ወደ ጦርነት ገባ።

የሆነው ሆኖ የ1984 ዓ.ም ምርጫ እንቅስቃሴ ጊዜ የተደረጉት ቅስቀሳዎች በአብዛኛው ሰላማዊ አልነበሩም። ግጭቶች ነበሩ።

እኔ እንደሚመስለኝ እነግ በሦስት ጉዳዮች ከኢህአዴግ ጋር የተራራቀ ይመስለኛል። አንደኛ የሽግግር ቻርተሩና ሌሎች ስምምነቶች ተግባራዊ አለመሆናቸው፤ እነግ ከራሱ በስተቀር ሌላ

የእርሞ ድርጅት ማየት አለመፈለጉ እና የእነግ ካድሬዎች ከታች በፈፀሙት ስህተት ይመስለኛል።

«ከእነግ ሰራዊት መካከል ወደ አህዴድ የገቡ ነበሩ?»

አልነበሩም። በዚያን ጊዜ የምርጫ ኮሚሽን አባል ነበርኩ። የእነግ ሰዎችም ነበሩበት፤ እነ ፕ/ር በየነም ነበሩ። የእነግ ከሽግግር የመውጣት ዜና በተሰማ በማግስቱ ለመጨረሻ ጊዜ በስልክ ዲማ ነገዎን አገኘሁት። ለምን አትቆይም ብዬ ጠየቅኩት። በግሉ የመቆየት ፍላጎት እንደነበረውና ውሳኔው የአመራሩ መሆኑን ገልጾልኝ «የድርጅት ውሳኔ ስለሆነ እቀበለዋለሁ!» አለኝ።

ከዚያ በኋላ በየአካባቢው የነበሯቸው ቢሮዎች ተዘጉ። እኛም ሲያስተዳድሯቸው የነበሩትን አካባቢዎች የማረጋጋት ስራ መስራት ነበረብን፤ ማረጋጋቱ ላይም ተሳትፈንዋለሁ። በሄሊኮፕተር ደምቢ ዶሎ፤ ጊምቢና ነቀምቲ ሄጃለሁ። ከሀውሃት ካድሬዎች ለመጀመርያ ጊዜ እዚያ ያገኘሁት ሰለሞን ጢሞጊኦ ነበር። የተዋወቅነውም ያን ጊዜ ነው። ምርጫው በታቀደለት ጊዜ ተካሂዶ የእርሚያ ም/ቤት ተጠራ። ስድስት ኪሎ በሚገኘውና በደርግ ጊዜ የፖለቲካ ትምህርት ቤት በነበረው ህንፃ የእርሚያ የሽግግር መንግስት መስራች ገብኤ ተካሄደ። ሃሰን ዓሊ ፕሬዚዳንት፤ አስፋው ቴኔ ደግሞ ዋና ጸሃፊ ሆነው ተመረጡ።

«እነግ ወደ ሽግግር መንግስቱ ሲገባ በምን ስሌት ይመስልዎታል?»

እንግዲህ የሽግግር መንግስት ሲቋቋም ከፍተኛ የአመራር አባላት የተሰማሙበት ጉዳይ ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንድትመሰረት የሚል ነው።

እነግ እያወቀም ይሁን ሳያውቅ የራሱን ፕሮግራም ትኩረት ውስጥ ሳያስገባ ነው ወደ ሽግግር የገባው። በአንድ በኩል ፕሮግራሙ «ነፃ የእርሚያ ሪፐብሊክን ማቋቋም» የሚል ሆኖ ሳለ በሌላ በኩል ግን ለሽግግር ቻርተር ተግባራዊነት ሲንቀሳቀስ መጋጨቱ የማይቀር ነበር፤ ደግሞም አልቀረም። ምክንያቱም

²⁹ ለሊሞን ጢሞ በ1993 ዓ.ም ከተወገዱት የሀውሃት ሰዎች አንዱ ነው። ከእንግሊዝ ሃዘር ማስትራቱን ይዞ እንደተመለሰ መረጃ አለኝ።

ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን የመፍጠርና ነፃ ኦሮሚያን የመመስረት አቋም ይጋጫል።

የአነግ ከፍተኛ አመራር የአነግን ጠቅላላ ጉባኤ ጠርቶ በማስወሰን የአነግን የጦር አመራር፣ ካድሬዎችንና አባላትን ሳያማክርና ግንዛቤ ሳያስጨብጥ ነው ወደ ሽግግሩ የገባው። ምክንያቱም ታች ያለው የሠራዊት አባል ሲከተል የነበረው የ1966 ዓ.ም ፕሮግራም ነው። ፕሮግራማቸውን ሳያስተካክሉ ነው ወደ ሽግግሩ የገቡት። በግልፅ አቋማቸውን ማውጣት አልቻሉም ነበር።

በሽግግሩ ጊዜ ዲማ ነገዎ የስራ አስፈፃሚ አባል፣ ሌንጮ ለታ ዋና ጸሃፊ፣ ገላሳ ዲልቦ ሊቀመንበር፣ ኢብሳ ጉተማ ስራ አስፈፃሚ አባል ነበሩ። የሚገርመኝ ከገላሳ ዲልቦ ጋር ተጫኝቶ አላውቅም። ከዚያ በፊትም ሆነ በኋላ አልተገናኝንም። ዲማ ደግሞ ከዩኒቨርስቲ ጀምሮ አብረን ነበርን። ኢብሳ ጉተማ ዘመዴ ነው። አባቱ ጉተማ ቢርቦ የኛ ቤተሰብ የሃለቃ ጎሳ መሪ ነበሩ። የሃለቃ ባላባት ነበሩ። ሌንጮም ዘመዴ ነው። (በነገራችን ላይ እውነት ይሁን አይሁን አላውቅም እንጂ በሽግግሩ ጊዜ ሌንጮ ፕሬዚዳንት እንዲሆን ተጠይቆ እምቢ አለ ይባላል)

ከልጆቻቸው ከጃለሌና ኢብሳ ጋር - ጀርመን

ጄ. አባ ገዳ
የኦሮሚያ ንብረት ደንብ ሲቀመጥ

ሴንጦ ለታ

ጄ. ኔራል ታደሰ ብሩ

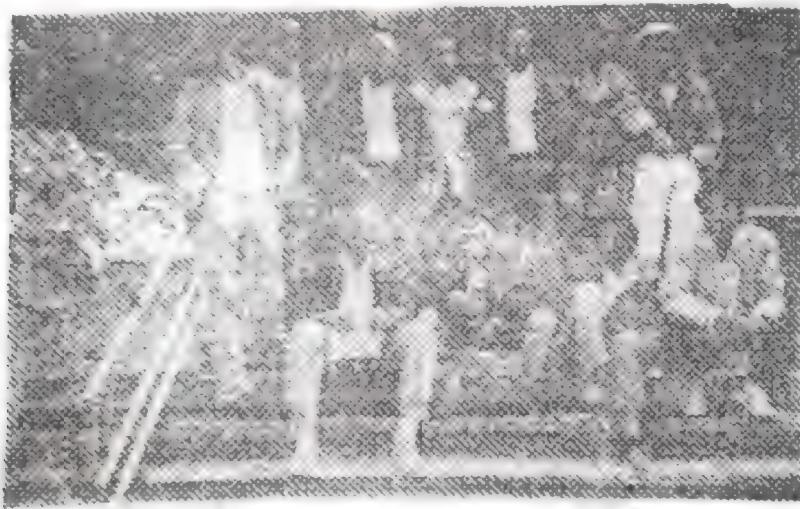
ስለ ተቃውሞ ሰልፋ-
ለጀርመን ጋዜጠኛ
ቃለ-መጠይቅ እየሰጡ

በፀረ-ኢምፔሪያሊስትና ፀረ-መንግሥቱ ሰልፍ ላይ
ነጋሶ ጊዳዳ ከፊት ለፊት ነጭ ሾሚዝ ለብሰው

ዚህ ስለ አርሞ ህዝብና ስለ አርሞ ነፃ አውጪ ግንባር መግለጫ እየተሰጠ

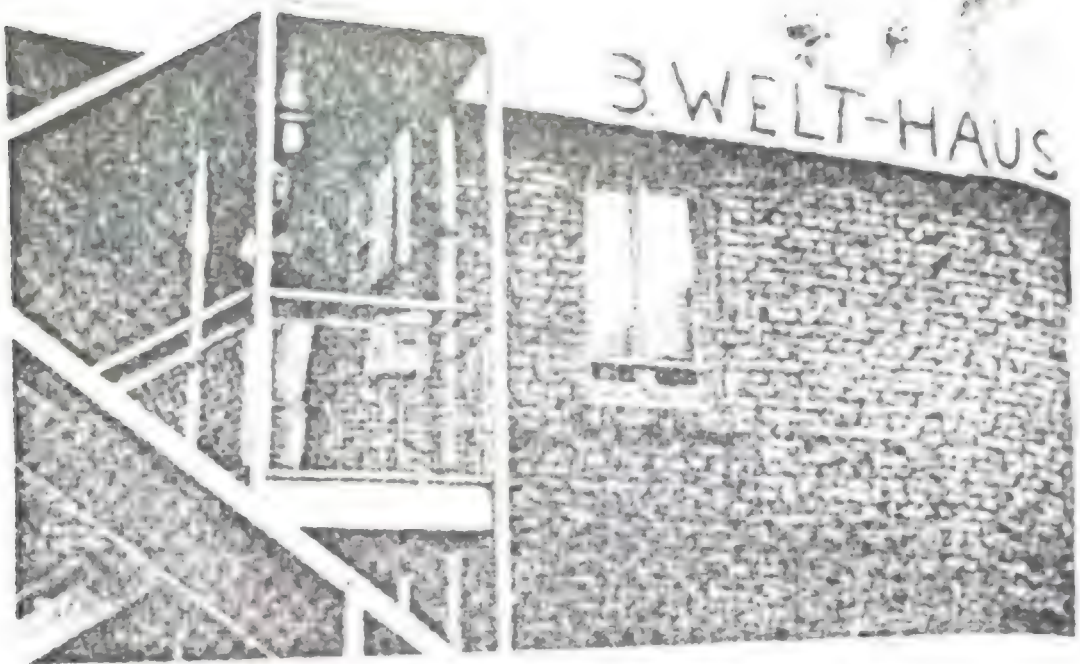

የቶክ ስባሳተ

በበርሊን የቶክ ስባሳተ ላይ

በጀርመን ፍራንክፈርት
የ“ሦስተኛው ዓለም ቤት” ዕ/ቤት

በ“ሦስተኛው ዓለም ቤት” የኦሮሚኛ ባህላዊ ጭፈራ
ከገራ ወደ ቀኝ 6ኛዋ ወ/ር ረገና እበልት

እቲ ኩማ ደመቀሳ በ1982 ዓ.ም
በማርክሲስት ሌኒንስት ፓርቲ ምስረቱ ላይ ሪፖርት ሲያቀርቡ

1982 ዓ.ም - ሞቋዲሾ

1984 ዓ.ም ደምቢ ዶሎን ለማረጋገጥ
ከተሰፋዩ ጢሞ ጋር በሄዱበት ወቅት

ዶ/ር ነጋሶ ከባለቤታቸው ወ/ሮ ረጊና አበልትና
ከህፃን ልጃቸው ተለሌ ነጋሶ ጋር

ክፍል አምስት
ሥልጣንና ፖለቲካ

የመንግሥት ሥራ ጀማሪ

በ1983 ዓ.ም የመጀመሪያ የመንግሥት ሥራቸውን በሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚ/ር በሚኒስትርነት የጀመሩት ዶ/ር ነጋሶ ብዙ ችግሮችና ውጣ ውረዶች አሳልፈዋል። በዚያ ላይ የፖለቲካም ሥራ ነበረባቸው። በአህዴድ አባልነታቸው የተለያዩ እንቅስቃሴዎች ያደርጉ ነበር። ችግሩ ደግሞ ነጋሶ ለሁለቱም እንግዳ ነበሩ። ታዲያ የመንግሥት ሥራ (ሥልጣን) እና ፖለቲካውን እንዴት አጣጥመው ዘለቁት?

የአህዴድ አባል ለመሆን ፎርም ሞልቼ የድርጅቱን ስራ የጀመርኩት ከጀርመን እንደተመለስኩ ነበር። በተለይ እኔና ህሉን ዓሊ በአዲስ አበባ የአህዴድ አባል ለመሆን ማመልከቻ አቅርበው፤ ፎርም የሞሉትን የማሰልጠን ስራ ለመስራት ተመድበን ነበር። ያኔ ስራ አስፈጻሚ ሳልገባ ልክ እንደ አንድ አባል ነበር አስተዋፅኦ የማድረገው። በፊትም ፕሮግራሙን አንብቤ ስለነበረ፤ እሱ ላይ በመመስረት ከሃሰን ዓሊ ጋር እዚህ አዲስ አበባ የነበሩትን አብዛኞቹን ምሁራን እናሰለጥን ነበር። ስልጠና የምንሰጠው በኢሰማ አዳራሽ ውስጥ ነበር።

ተመልምለው ስልጠና ከተሰጣቸው ውስጥ ሰለሞን አበበ (አሁን በደቡብ አፍሪካ ምክትል አምባሳደር)፣ ዓሊ አብዶ (የአዲስ አበባ ከንቲባ የነበረ፣ አሁን የሱዳን አምባሳደር)፣ ሐሩን (በፓርላማ የፌዴሬሽን ምክር ቤት የሚሰራ)፣ አልጅራ ሩጋ እና ነጋ የሚባል በኦሮሚያ ትምህርት ቤር የሚሰራ። ብዙዎቹን ግንዛቤ አስጨብጠናቸዋል፤ አስተምረናቸዋል። በየክፍለ ከተማው ህዝባዊ ስብሰባዎችን አካሂደናል።

ሌላው በ1984 ዓ.ም የተደረገው እነ ዶ/ር ተኮላ ሃጎስ የነበሩበት እንደ «Think tanks» አይነት ነገር መከራ ነበር። ሊህአዴግ በምሁሩ ዘንድ ተቀባይነት እንዲያገኝ ምን መስራት አለበት? የሚለውን እንወያይ ነበር። በዚያ ቡድን ውስጥ ነፃነት አሰራው፣ ዶ/ር ተኮላ ሃጎስ፣ ዶ/ር ተወልደብርሃን ገ/እግዚአብሔር፣ ከውጪ ጉዳይ ሚኒስቴር እነ ጃማይካና ባለቤቱ፣ እነ ሸለቃ ዓለምሰገድ እና እኔ እየተገናኘን የውጪ ጉዳይ ሚኒስቴር ቢሮ እንሰበሰብ፣ ሃሳብ እንለዋወጥ ነበር። እህዴድን በመወከል በፓርላማ ስብሰባዎች ላይ እገኝ ነበር። ከፖለቲካ አንፃር ይሄ ነው።

በዚያን ጊዜ በፓርላማ ሲያጨቃጭቁ የነበሩት በታሪክ ነፃ አውጪ ድርጅቶችና በሊህአዴግ መካከል ሰላምና መረጋጋት የመፍጠር ጉዳይ ነበር። በፓርላማ በኩል ደግሞ የክልል ማቋቋሚያ ምርጫ ለማካሄድ የምርጫ ኮሚሽን ለማቋቋም ሲጣር ነበር። አሁን ብሄራዊ የምርጫ ቦርድ የሆነው፣ በፊት የብሄር ብሄረሰቦች ጥናት ተቋም በነበረው ቢሮ ውስጥ እንሰበሰብ ነበር። ቢሮውም ሰራተኛ ውም በጠቅላላ ለዚህ ምርጫ ጉዳይ ተመድበው ነበር።

ተስፋዬ ጎይቲ የሚባል ፀሃፊና ሌሎችም እየረዱን ለለምርጫ ጉዳይ እንወያይ ነበር። በም/ቤቱ በወጣው አዋጅ መሠረት ኮሚሽኑ ውስጥ ከሁሉም አባል ድርጅቶች የተወከሉ ነበሩ - ፕሮፌሰር በየነ፣ ከአነግ አባ ቢያ አባ ጀበል፣ ከጉራጌ ድርጅት ዶ/ር ሃይሌ ወ/ሚካኤል ከማስታወሳቸው ጥቂቶቹ ናቸው።

ሥራችን በፓርላማ በኩል የምርጫ እቅድ ማውጣትና መከታተል ነው። በተረፈ ከመንግስት ስራ አኳያ በአጠቃላይ በ1984 ዓ.ም የነበረኝ እንቅስቃሴ የሽግግር መንግስቱን ለውጭ ሃገር መንግስታት ማስተዋወቅ ነው። እውቅና እንዲያገኝ እኔም አንድ ቡድን እየመራሁ ጅቡቲ፣ ኬንያ፣ ዛምቢያ (ፕሬዚዳንት ኬኔት ካውንዳ የመንግስቱ ጋ/ማርያም ደጋፊ ስለነበሩ አቀባበላቸው ደስ የሚል አልነበረም)፣ ሱዳን፣ ናይጄር፣ ኮትዲቯር፣ ሴኔጋል በአጠቃላይ ስምንት ሃገሮች በመሄድ ከፕሬዚዳንቶቹ ጋር ተነጋግረናል። ከውጪ ጉዳይ ዶ/ር ተቀዳ አለሙ፣ ዶ/ር ሃይሌ ወ/ሚካኤል (የኖሮ አስተማሪዬ)፣ በህ ሃሰን (ከሶማሌ ዴሞክራቲክ ሃይሎች ቅንጅት) እኔ የምመራው ቡድን አባላት ነበሩ።

ዓላማው የኢትዮጵያ ህዝብ በፊውዳል ስርዓት ስር የተጎዳ እንደነበር፤ በዚህ ምክንያት ንቅናቄዎች እንደተካሄዱና አብዮቱ በ1966 ሲከሰት ተበፋ አድርገን እንደነበር፤ ነገር ግን ወታደራዊው ደርግ ስልጣኑን በሃይል ይህ ለ፲፭ ዓመት እንደገዛ፤ በዚህም የተጥቀ ትግል የመረጡ ነፃ አውጪ ድርጅቶች እንደተፈጠሩ፤ ሃገሪቱ በሰላምና ምክንያት ፖለቲካዊ ዘርፎች ወደ ኋላ ከመቅረቷም በላይ ወደ መብተተን ያረጃ ላይ ደርሷል እንደነበር፤ ይሄን አደጋ ለማስወገድ አላገደም በተጥቀ ትግል የመንግስትን ስልጣን መቆጣጠሩ የለውም መንገድ እንደ ከፈተ፤ በሃምሌ ወር የሰላም ወይያይታ ቀደርን የሽግግር ቻርተር እንደ ጸደቀና የሽግግር መንግስት ላይ ተቀብሎ፤ ይሄም ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያን ለመገንባት መሰሉ እንደሆነ፤ የሽግግር መንግስቱ የተለያዩ የፖለቲካ ድርጅቶች የተጣተፉበት እንደሆነ እና አሁን የሰላምና መረጋጋት ተግባር ላይ ተመሥርቶ እንደምንገኝ በመግለፅ ይሄንን የሽግግር መንግስት ማረጋገጫ ማግኘት ነበር።

በሂደቱ ሃገሪት ሁሉ ድጋፍ የማፈላለግ እንቅስቃሴ አድርገናል። የሽግግር መንግስቱን በበጎ መልክ እንዲመለከቱ እናወያይ ነበር። በስምንቱ ሃገራት ኢትዮጵያውያንንም አግኝተናል። በወቅቱ ካገኘንታቸው የማስታወሳቸው ሁለት ሰዎች አሉ። አንዱ ቀኝ አዝማች ሰለሞን አመዴ ናቸው። እኚህ ሰው በንጉሱ ዘመን ለውጥ ፈላጊ ከሆኑ ምሁራን መካከል አንዱ ይመስለኛል። የአውራጃ ገዢ ሆነው ደምቢ ዶሎ ተመድበው ነበር። እሳቸውን ዛምቢያ ነበር ያገኘ ኋላቸው። በድጋሚ ያየኋቸው ፕሬዚዳንት በነበርኩ ጊዜ ነው። አንድ ቀን አቶ ክንፈ ገመድህን (የሃገር ውስጥ ጉዳይ ምክትል ሚኒስትር የነበረ) ደውሎልኝ እንግዶች አመጣልሃለሁ አለኝ። እሺ ብዬ ቀጠሮ ሰጠሁ። ከሁለት ሰዎች ጋር መጣ። አንደኛው የፔንቲኮስታል ቤተክርስቲያን ቁስ በልዕና ሲሆኑ ሌላው ቀኝ አዝማች ሰለሞን ነበሩ። ሁኔታው እኚህ ቁስ እስር ቤት ሲጎበኙ ቀኝ አዝማች ሰለሞንን እስር ቤት ያገኘዋቸዋል። በንግግራቸው መሀል እኔን እንደሚያውቁኝ ይነግሯቸዋል። በአንድ በኩል ክንፈ ያመጣቸው እንደምንተዋወቅ ለማረጋገጥ ነው። ሁለተኛው ቀኝ አዝማች ሰለሞን በመከላከል ምክንያት በመታሰራቸው ተወሰደው ወደ ሰላማዊ ትግል አንዲመለሱ ለማድረግ ነበር።

ሌላው ያገኘኋቸው አ/ር ዐይሉ ከመልክቱ ነበሩ። እሳቸውን አይቸረክሱት “አፍሪካን ደህንነት ማረጋገጥ” ስላሉ ተገንዝበዋል ምሳ፤ ጋብዘውኝ እየበላን ስንወያይ፤ ወደ አገር ቤት እንዲመለሱ ዘላብ እንስቸላቸው ነበር። ከሳቸው ጋር በብሄር ጥያቄ ላይ ብዙ ተወያየን። አድማቸው አሁን ከያዙት አቋም ብዙ የተለየ አይደለም። የአሁኑም አቅጣጫ ትክክል እንዳልሆነ፤ ዐሳቸንም ለአቅጣጫ አንድነት እንድንሰራ በውይይታችን ላይ አንስተው ነበር።

በሴኔጋል ቁመተ ሰጋው ንጋዘዳን በባም ጥሩ አቀዛባይ ነበር ያደረገልን። (በዛን ጊዜ ሳውዲ አረቢያ ትልቅ የመሰብሰቢያ አዳራሽ ለሴኔጋሎች ሰርተውላቸው ነበር። እዛው ሴኔጋል የጎበኘው በአስራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን የአውሮፓ፤ የሶፒኒና ፖርቱጋል ነጋዴዎች የባሪያ ንግድ ሲያጣጡ፤ ሰዎችን እንደ እንሰላ አድነው ከያዙዋቸው በኋላ በመርከብ ለማንኛውም የሚያስቀምጡባቸው እስከ ቤት የተሰራበትን ወደብና የታሰሩበትን ሰንሰለት ነበር። ከዳርቻው ትንሽ አለፍ ብሎ ከመሬት በታች በተሰራች አንድ ክፍል ውስጥ ተቀምጦ አይቻለሁ።

የአውሮፓ ስልጣኔ የዳበረው እነዚህ በሺዎች የሚቆጠሩ አፍሪካዊያን በባርነት ተግዘው ከጉልበታቸው በተገኘው ቅርፍ እንደሆነ ተገንዝቤያለሁ። የእኛን የአፍሪካውያን ስልጣኔ ወደ ጌላ እንዲቀር ያደረገው የአውሮፓዊያን ቅኝ ግዛት እንደሆነ በግልፅ የሚያስረዳ ሁኔታ ነበር።)

በአጠቃላይ የመንግስት ስራዬ ይሄ ሰዎችን በመስሪያ ቤት በኩል በሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስትር ሦስት ጉዳዮች ነበሩ። አንደኛው የመስሪያ ቤቱ ሰራተኞች አብዛኛዎቹ የደርግ አሰጋ ሰዎች ስለነበሩ በጥርጣሬ የመተያየት ነገር ነበር። ችግር የሚፈጥሩ ነበሩ። እነዚህን ችግር ፈጣሪዎች መቆጣጠር ወይም ማሰናበት የግድ ነበር። ሆኖም ከስራ ብናባርራቸው ወዴት ይገባሉ? የሚለው ትልቅ ፈተና ነበር። ከመስሪያ ቤቱ ካስወገድኳቸው አንዱ የሆነበት በልቻ የሚባል ዘመዴ ነበር።

ሲተባበሩን ከነበሩት ሰዎች መካከል ደግሞ ወ/ሮ አልማዝ መኮ አንዱ ነበረች። አልማዝ አሮሞ ስለሆነች የአሁኗዊ አባል እንድትሆን ለማግባባት ሞክራ ነበር። እምቢ አለች። በፖለቲካ ባንስማማም ችግር ስለማትፈጥር ጥሩ ነበረች። በአሁኗዊ በኩል

የእርሞ ራስ አገዝ ማህበር የሚባል ነፃ ድርጅት አቋቁመን ስለነበር እዚያ አባል እንድትሆንና የአመራር ሀላፊነት እንድትቀበል በድጋሚ ጠይቀናት አልፈልግም አለች።

እኔ ከዛ ከለቀቅኩ በኋላ አልማዝን ለብዙ ጊዜ አላየኋትም። እንደገና ያየኋት የክልል ምክር ቤት ምርጫ ተካሂዶ፣ የእርሚያ አስተዳደር ስራ አስፈጻሚዎች፣ የእርሚያ ሴቶች ቢሮ ሃላፊ ሆና ነው። ከዚያ በኋላም ለብዙ ጊዜ አላገኘኋትም። በኋላ የፌዴሬሽን ምክር ቤት አፈ-ጉባኤ ሆና በተመደብ አየኋት። ይኸኔ የአህዴድ አባል እንደ መሆኗ ፓርላማ አካባቢ ጠንካራ አባልነቷን ከግምት ውስጥ በማስገባት በፓርላማ እና በዩኒቨርሲቲ የአህዴድ መሰረታዊ ድርጅት ሃላፊ እንድትሆን መረጥናት። እኔ ደግሞ የአህዴድ ድርጅትና ፕሮፓጋንዳ ኮሚቴ ለብላቢ እንደ መሆኔ አላስላሳ የተሰጠውን ስራ መምራትና መገምገም ነበረብኝ። ስለዚህ በኮሚቴ አባልነቷ በስብሰባ በትሳተፍ እንገናኝ ነበር። አልማዝ በስራዋ ደካማነት ብዙ ጊዜ ትገመገም እንደነበር አስታውሳለሁ። ከፍተኛ የአመራር ቦታ ላይ ስለነበረች በ1993 ዓ.ም በግንቦት ወር በተካሄደው የእንድ ወር የተሃድሶ ውይይት ስብሰባ ላይ አልፎ አልፎ ትሳተፍ ነበር። ከሆላንድ የርቀት ትምህርት ትከታተል ስለነበር ወደዚያ እየሄደች ብዙ ጊዜ አትገኝም ነበር።

ሰኔ 15 ቀን 1993 ዓ.ም እኔ ከኢህአዴግ ስብሰባ በለቀቅሁ ዕለት ታዲያ ለኢህአዴግ ተቆርቋሪ ሆና «ጋራ ሂሳቡን ሳያወራርድ እንዴት ይወጣል?» ብላ ትችት ሰነዘረች። የሚገርመው ይሄን ባለች በሳምንቱ ስብሰባ ወደ ብራዚል ተልካ፣ በኒውዮርክ ስታልፍ አዛው ጥገኝነት ጠይቃ መቅረቷን ሰማን። ብዙም ሳትቆይ የአነግ አባል መሆኗ ተወራ። አቶ ዳዊት ዮሀንስና የውጭ አገር ጉዳይ ሚኒስቴር ሀላፊዎች፣ አልማዝ ወደ ኒውዮርክ ከመሄዷ በፊት በውጭ ዲፕሎማሲያዊ ሥራ ላይ እንድትመደብ ስትጎተጉታቸው እንደነበር ነግረውኛል።

እዚህ ላይ የታዘብኩት አንዳንድ ሰዎች ዘንድ ግልፅነት አለመኖሩን ነው። ፊት ለፊት የሚናገሩት ሌላ! በውስጣቸው የሚያስቡት ሌላ መሆኑን እንደገነዘብ ካደረጉኝ አንዱ የወ/ር አልማዝ መኮ ጉዳይ ነው። በወቅቱ በጣም አሳዝናኝ ነበር። ከዚህ

አይነት አስተሳሰብ እንደገና ባህላችን ውስጥ ግልፅነት እንዲገኝ ብዙ መስራት እንዳለብን ይለማኛል።

«በሰራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚኒስቴር ውስጥ ያጋጠሙትን ችግሮች በሦስት ስፍሎ ማየት ይቻላል ብለውኝ ነበር። አንዱ አሁን ያጠቃልላል፤ ሌላው ከነበሩ ሰዎች የገጣመዎትን ፈተና ነው። ቀሪዎቹስ?»

ሁለተኛው የህፃናትና የወጣቶች ጉዳይ ነው። በአዲስ አበባ ከተማና በታጠቀ አካባቢ በሚገኝ ቦታ አባትና እናት የሌላቸው፣ ወላጆቻቸው ወታደሮች ሆነው በሞት የተነጠቁ ብዙ ወጣቶች ነበሩ። እነዚህን ለመንከባከብ የደርግ መንግስት ጥሩ ጥሩ ተቋማት መስርቶ ነበር። ለወጣቶቹ መኖርያና ትምህርት ቤት አቋቁሞ እንክብካቤ ሲያደርግላቸው ቆይቷል።

ለምሳሌ ያህል ታጠቀ አካባቢ አንድ ትልቅ የወጣቶች ማሰልጠኛ ተቋም ነበር። ከከተማ ወጣ ያል፣ ትምህርትና በርካታ ስልጠናዎች የሚሰጥበት፣ የዕደ-ጥበብ ስራ መሳርያዎች የተሟሉበት ተቋም ነበር።

እኔ በሚኒስትርነት ስመደብ እነዚህ ተቋማት ባለቤት አልነበራቸውም። አስተዳደሩ ተናግቶ፣ በጀቱ ተዘርፎ፣ መሳርያዎቹ ጸገው፣ ትምህርት ተደናቅፎ እንዲሁም ስልክ፣ ውሃና መብራት ተቋርጦ ነበር። አንዳንድ ክፍሎች በሚያላዝን ሁኔታ ፈራርሰዋል። በዚህም ሰበብ የወጣቶች ስነ-ምግባር ተበላሽቶ ነበር። ስለዚህ ይሄንን ተቋም መልሰን ማቋቋም አለብን የሚል ዓላማ ነበረኝ።

በድስተ ኪሎ አካባቢ እንዲሁ የአይነት-ሰው-ራን የእጅ ስራ ተቋም ነበረ። እሱንም ማጠናከርና ከመንግስት ተቋምነት ወጥቶ ራሱን እንዲችል የማድረግ ትልቅ ሃሳብ ነበረኝ።

ሌላ ደግሞ አሁን አላጌ የእርሻ ኮሌጅ የተባለውና በደርግ ጊዜ “የህፃናት አምባ” በሚል የሚታወቀው ትልቅ ተቋም ነው። ብዙ ሺህ ወጣቶች የሚኖሩበትና የሚሰለጥኑበት ቦታ ነበር። ደርግ አባቶቻቸው በጦርነት የሞቱባቸውን ልጆች እየሰበሰበ የተንደላቀቀ ኑሮ ያኖራቸው ነበር። ይሄን ድርጅት ያቋቋመው ምርጥ ኮሚኒስቶችን ለማፍራት አስቦ እንደነበር ይነገራል። አላጌ እንደሄድኩ ያረፍኩት ፕሬዚዳንት መንግስቱ በየሳምንቱ እንደ መናፈሻ

ይጠቀሙበት በነበረው ቤት ጠብቀው ነው። ተቋሙን እንዳያሁ ከሚነሱት የሚለው ቀርቶ እምራች ቤትና የሰለጠነ የሰው ኃይል የሚፈልቅበት ሁኔታ እንዲፈጠር ፍላጎት ነበረኝ።

ቦታው ጂዶ ኮምቦልቻ ይባል ነበር። አካባቢው ቆላ ሲሆን ለተቋሙ ሁለት ግጽቦች ተሰርተው ትልቅ የእርሻ ስራ ይካሄድ ነበር። አካባቢው ተረጉሞ ፎረስትን ይመስላል። ጂዶ ኮምቦልቻ እና የአባቱ አላጌ ጠብቀው የማይመረቱ ነገር አልነበረም። እናም ያ ምድረ ገነት ለሃገሪቱ ጠቃሚ ሆነ መንገድ እንዲዳብር ፍላጎት ነበረኝ።

የሚገርምህ የሀጻናት አምባን በገቢ እንዲደግፍ ታስቦ ከወጣቶቹ መኖርያ አለፍ ብሎ 12 ሚሊዮን ብር የፈጀ ሰፊ የእርሻ ፕሮጀክት ተዘጋጃቱ ነበር። ትራክተርና ኮምባይነር፣ ስልክና መብራት፣ ክሊኒክ፣ ለሠራተኞች መኖርያ ቤትና ለልጆቻቸው ትምህርት ቤት ተሰርቶ ነበር።

እንዳለመታደል ሆኖ በ1984 ዓ.ም ይሄንን ፕሮጀክት ሰገበኝ ቤቶቹ ተደርገውታል፤ ትራክተሮቹ ወላልቀዋል፤ ኮምባይነሮቹ ተሰባብረዋል። በአጠቃላይ ምድረ-በዳ ሆኖ ነበር። ይሄን አሳዛኝ ቦታ ስመለከት አሀዳዊ ሲገባ ደርግ በአውሮፕላን የደበደበው ነበር የመሰለኝ። «እዚህ ጦርነት ነበር እንዴ?» ብዬ የአካባቢውን ሰው ሁሉ ጠየቅኩ።

«አይደለም። ከ10 ሺህ በላይ የሚሆኑ የአካባቢው ሰዎች የቻሉትን ያህል ዘርፈው ያልቻሉትን ሰብረው ሄዱ» አሉኝ።

ነገሩ ግር ብሎኝ «ችግሩ ምንድን ነው?» ፀሚል ጥያቄ አስከተልኩ።

«አይ! ደርግ ቦታውን የወሰደው ያለፈቃዳቸው ነው። ፕሮጀክቱ ውስጥ ሠራተኛ የነበሩት ሰዎች ደግሞ ከሌላ አካባቢ የመጡ በመሆናቸው የአካባቢው ነዋሪ ተጠቃሚ አልነበረም። ስለዚህ እንደ ባእድ ተቋም ያዩት ስለነበር ቁጭታቸውን ተወጡበት» የሚል መልስ ሰጡኝ። እንደ ፕሮጀክት ሲጀመር የአካባቢው ነዋሪ የሚጠቀምበት ነገር መመቻቸት እንዳለበት ግንዛቤ አገኘሁ።

«የእነዚህ ተቋማት ዕጣ ምን ሆነ?»

እዚያ ግቢ ውስጥ እያለሁ ሌሎች ችግሮችንም እስተዋልኩ። ፕሮጀክቱ እንደ ባዕድ ተቋም መታየቱ እንደ ጉዳይ ሆኖ የአካባቢው ሁለት ብሄሮች ይጋጩ ነበር። እርሞዎችና በአላባና ጠምባሮ ደጋማው አካባቢ በስተምዕራብ ጠምባሮች፤ በስተምስራቅ ደግሞ የእርሱ እርሞዎች ይኖራሉ። ፕሮጀክቱ የተሰራው ከሁለቱ መሬት ተወስዶ ነው። የጠባቸው መነሻ መሬቱ ነው። በመሳሪያ እስከ መዋጋት ድርሰው ነበር። ያንን ችግር ለመፍታት ሞክረናል። ወደዚያ የሄድኩት ለዚህ ጉዳይ ተብሎ ከኢህአዴግ ቢሮ ከተሳከው ከአቶ ዕቁባይ ጋር ነበር።

የወጣቶቹ መኖሪያና ህፃናት አምባ ትምህርት ቤት አሁን አምባላጌ እርሻ ኮሌጅ ሆኗል። ወጣቶቹ ተበትነው የት እንደገባ አይታወቅም። በኋላ አደገኛ ቦዘኔ ተብለው ከተፈረጁት ውስጥ ብዙዎቹ ሳይኖሩበት እንደማይቀሩ እገምታለሁ። ፕሮጀክቱን ለግል ባለሃብት ሽጦ ብዙ ጥቅም ማግኘት ይቻል ነበር። ቤቶቹን በደንብ መያዝና ግድቦቹን ማሰራት ይቻልም ነበር።

ሦስተኛው ችግር ከምዕዋና አሰብ ተፈናቅለው እዚህ አዲስ አበባ የመጡ ሰራተኞችና ቤተሰቦቻቸው ጉዳይ ነበር። እነዚህ ተፈናቃዮች መጠለያ፤ ምግብና ልብስ አልነበራቸውም። መንግስት ደግሞ ገና በመቋቋም ላይ ስለሆነ በጀትም ሆነ ለሰራው ዝግጅት አልነበረውም። ተፈናቃዮችም ችግራችንን ፍቱልን እያሉ ሁልጊዜ ጠዋት ጠዋት እየመጡ ይጮሁ ነበር።

ይሄ የሰራና አሰራ ጉዳይም ነበረበትና እነዚህ ተፈናቃዮች ችግራቸው እንዲታይላቸው እንደ ጊዜ አቶ አሰሩ ብሩን እስከ ማገት ድርሰው ነበር። (አቶ አሰሩ ብሩ ዳኛ የነበሩበት ልዩ ፍርድ ቤት ነበር።) እኔንም ያስቸግሩኛል። አንድ ቀን ስለእነሱ ጉዳይ ከታምራት ላይኔ ጋር ለመወያየት በጠዋት ከቢሮዬ ስወጣ ተሰብስበው በሩን ዘግተውታል። መኪናችንን ሰብረው ሊደበድቡን ነበር። ወደ ኋላ ተመልሰን ነው ተደብቀን በኋላ በር የወጣነው። እነዚህ ችግሮች ቢገጥሙኝም በሰራው ላይ ለአንድ አመት ብቻ ስለቆየሁ እንዴት መፍትሄ እንዳገኝ አላወቅኩም። እስካሁን መፍትሄ ያላገኘና የተረሱ በርካታ ጉዳዮች እንደሚኖሩ እገምታለሁ።

የኤርትራ ሪፈረንደም

የኤርትራ የነፃነት ጥያቄ የተቀሰቀሰው በንጉሡ ዘመን ቢሆንም ነፃ አውጪ ኃይሎች ራሳቸውን በትጥቅ አደራጅተው ሙሉ በሙሉ ወደ ጦርነት የገቡት በደርግ ዘመን ነበር። ለ17 ዓመት በተደረገው የእርስ በእርስ ጦርነት ብዙ ሺዎች አልቀዋል። ብዙ ሺዎች ለአካል ጉዳት ተደርገዋል። ብዙ ሺዎች ተሰደዋል። በመጨረሻ ደርግ ወድቆ ኢህአዴግ ሥልጣን ሲይዝ ኤርትራም ራሷን የቻለች አገር ሆነች።

ለመሆኑ ሪፈረንደሙ እንዴት ተካሂደ? በወቅቱ ኤርትራ ውስጥ የነበሩት ዶ/ር ነጋሶ፣ ሪፈረንደሙ በምን መልኩ እንደተካሄደ፣ የህዝቡ ስሜት እንዴት እንደነበረና ሌሎች በወቅቱ የታዘጋገቡትን ሁኔታዎች እንዲነግሩ እንዲነግሩ ስጦታቸው የችግሩን ምንጭ ከሥር መሠረቱ እንመርምረው በሚል ወደ ጊላ ተጉዘው ስለ ኤርትራ የነፃነት ታሪክ እንደት የሚያርስ ማብራሪያ ሰጡት። የኤርትራ ነፃ አውጪ ኃይሎች ዓላማቸውን ለማሳካት ከህወሃት ጋር መተባበር እንደነበረባቸው የገለጹልን ዶ/ር ነጋሶ፣ ሻዕቢያና ህወሃት ስትግል ሚዳ እስከ ሥልጣን የነበራቸው ቁርኝት ምን መልኩ እንደነበረውም ነግረውኛል።

ኤርትራን መጀመርያ ጣሊያኖች ለሰልሳ ዓመት፣ እንግሊዞች ደግሞ ለአስር ዓመት ካስተዳደሯት በኋላ ነፃ ትውጣ ወይስ በታሪክ፣ በቋንቋ፣ በሃይማኖትና በባህል እንዲሁም በማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ጉዳዮች ከምትቆራኘው ከኢትዮጵያ ጋር ተመልሳ በፌዴሬሽን ትቀላቋል? የሚለው ጥያቄ በተባበሩት መንግሥታት (UN) ለውሳኔ ቀረበ። ቀዳማዊ ኃ/ሰላሌም የኢትዮጵያ ሙሉ አካል እንድትሆን

ለማድረግ ባደረጉት ያላሰለሰ ፕረት ኢርትራ መጀመርያ በፌዴሬሽን እንድትቆይ ተወሰነ። ሕዙም ሳይቆይ የኢርትራ ፓርላማ ከኢትዮጵያ ጋር መዋሃድ እንፈልጋለን የሚል አፅም በመያዙ፤ ኢርትራ 14ኛ የኢትዮጵያ ጠቅላይ ግዛት ሆነች። ይህን ውሳኔ ተከትሎ በኢርትራ ሁለት ኃይሎች ተፈጠሩ - የእንድነት ኃይሎች እና የነፃነት ኃይሎች።

ፌዴሬሽን በመቋቋም ሂደት ላይ እያለና ከዛ በኋላ እነዚህ የነፃነት ኃይሎች የትጥቅ ትግል ጀመሩ። የንጉሱ መንግስትም ጦርነት ከፈተባቸውና ችግሩ እየተባባሰ መጣ። እኔ ወደ ዩኒቨርሲቲ በምገባበትና በተማሪዎች እንቅስቃሴ መሳተፍ በጀመርኩበት ወቅት፤ የኢትዮጵያ ተማሪዎች ንቅናቄ ለኢትዮጵያ ማህበራዊ፤ ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ መፍትሄዎች ሃሳብ ማቅረብ ጀምሮ ነበር። የኢርትራንም ጥያቄ ነጥሉ ማየት አልመረጠም። “የኢትዮጵያ ችግሮች አካል አድርጎ ማቅረብ ያስፈልጋል” የሚል አመለካከት ነበረው።

አንዱ የኢትዮጵያ ችግር ደግሞ የብሄር ጥያቄ አለመፈታት ነው። ስለሆነም ለብሄር ጥያቄ መልስ የመስጠት ጉዳይ እንድትልቅ ነጥብ ነበር። የኢርትራም ጥያቄ የዚሁ አካል ነው። የኢትዮጵያ ተማሪዎች እንቅስቃሴ የብሄር ጥያቄን የሚመልሰው፤ የብሄሮች የራስን እድል በራስ የመወሰንና የህዝቦች የራስ አስተዳደርን የመፍጠር፤ ቋንቋና ባህል የመጠቀም፤ በአጠቃላይ የመብት መከበር በሚል መንፈስ ነበር።

ከዛ የደርግ መንግስት መጣና ይሄን የብሄር ጥያቄ ከመፍታት ይልቅ «እናት ሃገር ኢትዮጵያ ወይም ሞት! ኢትዮጵያ ትቅደም!» በሚል ፍልስፍና የኢትዮጵያ አክራሪ ብሄርተኝነት አመለካከትን በመያዝ ይብስ ጦርነቱን አፋፋመው። እነ ጄኔራል አማን ዓምደም የጀመሩትን የሰላም እንቅስቃሴ በአጭሩ ቀጭቶ የጦርነትን መንገድ መረጠ። ይሄኔ የኢርትራ ኃይሎችም የትጥቅ ትግላቸውን አፋፋሙት። ከዚህ ጎን ለጎን የደርግን ስልጣን ላይ መቀመጥና በስልጣን መቆየት የሚቃወሙ ኢህአፓን የመሳሰሉ ህብረ ብሔር ኃይሎችም ሆኑ ብሔር ተኮር ተቃዋሚ የፖለቲካ ድርጅቶች ተፈጥረው ለትጥቅ ትግል ጠብመንዳቸውን አነሱ። ከነዚህ ውስጥ አንዱ ህወሃት ነው። ኢህአፓም ከኢርትራ ኃይሎች ጋር ተባብሮ በአሲምባ በኩል ደርግን መውጋቱን ተያያዘው።

እኔ እንደገዛላችኋል የኢርትራ ኃይሎች፤ እነዚህን የኢትዮጵያ የፖለቲካ ተቋማት ኃይሎች እጃቸውን ዘርግተው የተቀበሏቸውና ያስተጠቁቸው የደርግ መንግስት መወገድ አለበት። የብሄር ጥያቄ ኤርትራን ጨምሮ መኖሪያ ማግኘት አለበት። የሚለው አቋማቸው ለእንቅስቃሴያቸው በእጅግ እንደሚረዳቸው በመገንዘባቸው ነው። በተለይ ከህወሃት ጋር ሲተባበሩ ከኤርትራ ጋር የምትዋሰነው ትግራይ ስልጣኑን እነዚህ የኤርትራ ኃይሎች በኢትዮጵያ ውስጥ ተፅዕኖ ለማሳደር በትግራይ በኩል እንደሚሻቸው ለመንቀሳቀስ በማሰብ ነው። በተጨማሪም ህወሃት የኤርትራ የብሄር ጥያቄ የትኝ ግዛት ጥያቄ ነው፤ የትኝ ግዛት ጥያቄ ደግሞ የሚፈታው ነፃ በመውጣት ነው። የሚል ከአህጉር የተለየ አቋም በመያዙ፤ ሻዕቢያ የበለጠ ድጋፍን እየሰጠው መጣ። በሃይት ደግሞ በጥንካሬ ህወሃት የተሻለ መሆኑን የኤርትራ ኃይሎች ሲገነዘቡ፤ ድጋፋቸውን ለአህጉር ከመስጠት ይልቅ ለህወሃት ብቻ ያደርጉ ጀመር። ቀስ በቀስም ከአህጉር ጋር የነበራቸው ግንኙነት ቆመ። ሻዕቢያ ከሌሎች ድርጅቶች በተለይ ከምዕራብ ሶማሌ ነፃ አውጭ ድርጅትና እነግ ጋር የነበረው ግንኙነት እስከዚህም አልነበረም። ህወሃትም በበኩሉ ህብረ ብሄራዊ የሆነውን አህጉርን በትግራይ ሊያየው ባለመፈለጉ ከአሳባቢው አስወጣው።

ሌላው ግንኙነታቸውን ያጠናክረላቸው ጉዳይ ሁለቱም የግራ ዘመን ርዕዮተ-ዓለም ተከታይ መሆናቸው ነው። ህወሃት የአልባንያን አይነት ኮሚኒዝም በመከተል በዛን ጊዜ የነበረውን ሶቭየት ህብረት "ሶሻል ኢምፒሪያሊስት" በማለት ሲያወግዝ፤ ሻዕቢያ የበለጠ ወደ ማሌ አዲስ "ዴሞክራሲያዊ አብዮት" ርዕዮት ያዘነብል ነበር። በእነዚህ ግራ ዘመን የፖለቲካ ድርጅቶች እንዳንድ የውስጥ ልዩነት ካልሆነ በስተቀር ሁለቱም እንደ ዓይነት ርዕዮት ስለሚከተሉ እርስ በእርስ ጠንካራ መደጋገፍ ነበራቸው። ህወሃትና ሻዕቢያ በስልጠና፤ የጋራ ጦርነት በማካሄድና በጦርነት ጊዜ የተማረኩ መሳርያዎችን በመከፋፈል ሳይቀር ይተባበሩ ነበር።

ሻዕቢያ በኢትዮጵያ ውስጥ ተፅዕኖ የማሳረፍ ውጥንን ለማሳካት ሲል ህወሃትም ሆነ የደርግ ድርጅቶች ተባብረው ደርግን እንዲጥሉ ቢፈልግም የእሱ ዓይነት የነፃነት ጥያቄ እንዲያነሱ ግን አይሻም ነበር። ምክንያቱም ደርግ ወድቆ ኤርትራ ነፃ ብትወጣም፤

በኢኮኖሚ ጥገኛ መሆኑ ስለሚታወቅ ሻዕቢያ ከኢትዮጵያ ጥሬ እቃ እና ንብያ ለማግኘት የእሱን የበላይነት በሚያረጋግጥበት መልኩ የአገሪቷ አስመክፋራል ስለሚጠቀመው ነው። በሌላ በኩል ሻዕቢያ በኢትዮጵያም ሆነ በአፍሪካ ቀንድ፣ አልፎ ተርፎም እስከ ሩዋንዳ፣ ብሩንዲና ኮንጎ ድረስ ተዕዕጥ ማሳደርና የኢኮኖሚ የበላይነት መቀዳጀት ያልም ነበር።

ህወሃትም ቢሆን በኢትዮጵያ ውስጥ የበላይነትን የማረጋገጥ ፍላጎት ነበረው። እሱን የሚቀናቀኑ ሌሎች ኃይሎች እንዳይኖሩ እንዲሁም አርቅራቄ ከኢትዮጵያ ውስጥ የምትሻውን የበላይነት ይቃወም ነበር። እንደ ሻዕቢያ ሁሉ ህወሀትም በአፍሪካ ቀንድ የበላይነትን ለመቀዳጀት ይሻ ነበር። ከዚህ አንፃር የሻዕቢያ እና የህወሃት ግንኙነት በወዳጅነትና የበላይነት በማግኘት ፋክክርኢ ላይ የተመሰረተ ነበር። በኦሮሚኛ አንድ ምሳሌ አለ። በተከታታይ የተወለዱ ታናሽና ታላቅ ወንድማማቾች በጣም ይዋደዳሉ፤ በጣምም ይጣላሉ። በሻዕቢያና በህወሃት መካከልም የዚህ አይነት ሁኔታ ይታይ ነበር።

የደርግ መውደቁያ በተቃረበበት ሰዓት አሜሪካ እና እንግሊዝ ሚያዝያ ወር 1983 ዓ.ም መጨረሻ ላይ የደርግ ወኪልን፣ ሻዕቢያንና ህወሃትን ለኮንፍረንስ ጠርተው ነበር። በዚያ ኮንፍረንስ ላይ ሦስቱ ብቻ ሲደራጀሩ እነግ (ሴንሌና ገለሳ) ቢታዘቡነት ነበር የተገኘው፤ እንጂ በድርድሩ ተሳታፊ አልነበረም። ኢህአፓና መኢሶን ጭራሽ ዝር እንዲሉም አልተደረገም። በዚያ የሰንደን ድርድር ላይ ለመሳተፍ በአካባቢው የሚያንገሩበት ሌሎች ብዙ ሀይሎችና ግለሰቦችም ነበሩ። ከነዚህ መካከል ፕ/ር መስፍን አንዱ ናቸው የሚል ወሬ ይናፈስ ነበር።

በዛ ኮንፍረንስ ሻዕቢያ ሁሉንም የኢርትራ ግዛት በቁጥጥሩ ስር አስገቡቱ፤ ነፃ የምትሆንበትን ሁኔታ አመቻችቶ ስለነበር የህዝቡ ውሳኔ አይደለም፤ በኃይል ነው የሚል ጥያቄ ሊነሳ እንደሚችልና የኢርትራ ጥያቄ በህዝብ ውሳኔ እንዲፈታ፤ በኢትዮጵያም ኢርትራን ሳይጨምር አንድነቷ የተጠበቀ ዴሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንድትመሰረትና ቻርተር እንዲቋቋም፤ ያንን ቻርተር ለማፅደቅና የሽግግር ሂደቱን ለማስጀመር ሁሉንም የተቃዋሚ ፖለቲካ ድርጅቶች የሚያሳትፍ ኮንፍረንስ በሐምሌ ወር እንዲካሄድ ተስማሙ።

በሌላ በኩል ደግሞ ህወሃት ኢህአዴግን ፈጥሮ በሰሜን በኩል ዘመቻዎች እያካሄደ (እነ ዘመቻ ቴዎድሮስ፣ ዘመቻ ዋለልኝ፣ ዘመቻ ዱላ ቤሊሱማ ወልቂጡማ...) እየገፋ መጣ። አሜሪካናች የደርግ መንግስት እያበቃለት እንደሆነ አውቀውት ነበር። ምክንያቱም በተለያዩ አቅጣጫዎች በአምቦ፣ በፍቼ፣ በደብረብርሃን፣ በደብረዘይት፣ በሰበታና ሆለታ በኩል የኢህአዴግ ሰራዊት አዲስ አበባን ከብቦ ነበርና። በወቅቷ ከኢህአዴግ ጎን በከባድ መሳርያ አጠቃቀም የተሳኩ ኤርትራውያን ስለነበሩ በወታደራዊ ኃይል እይለው አዲስ አበባን ሊቆጣጠሩ ችለዋል። አነጻጽ ሻዕቢያ ደግሞ ኢህአዴግ በሰዳን በኩል እየገፋ ነበር።

ኢህአዴግ አዲስ አበባን የተቆጣጠረ ጊዜ መለስ ለንገን ሆኖ ምን እንደተሰማው የነገረኝን አስታውሳለሁ። «አሜሪካናች 'ኢህአዴግ አዲስ አበባን ተቆጣጠሩ' ሲሉን ከደስታዬ ብዛት አለቀስኩ!» ነበር ያለኝ።

ከለንደን ኮንፍረንስ በኋላ ኢህአዴግ ከሌሎች የኢትዮጵያ ኃይሎች ጋር (በተለይ ጠንካራ ከነበረው እነግ ጋር) የሽግግር መንግስት ከመቋቋሙ በፊት አብረው ለመስራት ወሰነው እንደነበር ይነገራል። ኢሳያስ፣ መለስና ሌንጫ ከለንደን ኮንፍረንስ በኋላ ናቅፋ ተገናኝተው፣ ለሰላሙ ኮንፍረንስ ከሚያደርጉት ዝግጅት ውስጥ የሽግግር መንግስቱን ቻርተር ማርቀቅ እንዲ ተግባራቸው አድርገውት ነበር። (ይሄን እንደ ቀን ሌንጫና መለስ ይፋ ያደርጉታል ብዬ ተስፋ አደርጋለሁ። ያን ጊዜ እኔ አልነበርኩም። ነሐሴ መጨረሻ ነው የተመለስኩት።)

የሰላም ኮንፍረንሱ በሃምሌ ወር ሲካሄድ፣ ኢሳያስ በታዛቢነት እንጂ በተደራዳሪነት አልተሳተፈም። ከኤርትራ ነፃነት ጋር በተያያዘ በአጭር ጊዜ ውስጥ ሪፈረንደም እንዲካሄድ፣ ሁኔታው በሽግግር መንግስት እንዲመቻች ለማስወለንና ከሽግግር መንግስቱ ጋር መልካም ግንኙነት ለመፍጠር ሲል ብቻ ነው የተሳተፈው።

በሰላም ኮንፍረንሱ ላይም ኤርትራ ሪፈረንደም በዩናይትድ ኔሽን አስተባባሪነት እንዲካሄድ ነው የሽግግር መንግሥት ወሰነ።

በነገራችን ላይ እስከ ኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ጊዜ በኤርትራ ጉዳይ ላይ ሲካሄዱ በነበሩት ውይይቶች ላይ አልተሳተፍኩም።

በሌላም በኩል በሻዕቢያና በሀውሃት/አህአዴግ በኩል ስለነበሩ ግንኙነቶችና ውይይቶች አላውቅም። እኔ የማስታወሰው በሌላም ጉባኤው በተወሰነው መሰረት፤ በተባበሩት መንግስታት አስተባባሪነት ሪፈረንደም እንደተካሄደና በኢትዮጵያ በኩል በታዛቢነት ተጋብዘን የፓርላማው ቡድን መሪ ሆኜ ወደ ኤርትራ የሄድኩት እኔ መሆኔን ነው። ያኔ ማስታወቂያ ሚኒስትር ነበርኩ።

የእኛ ቡድን በደቡብ ኤርትራ እስከ ትግራይ ድንበር ተካፋፍለን የሪፈረንደሙን ሁኔታ ታዘበናል። እኔ እስከ ደቀመሃሪ፤ ምሪት፤ አስመራ አካባቢ እየተዘዋወርኩ ጉብኝት አድርጌያለሁ። በሰሜን ምሥራቅ ደግሞ እስከ ሳሆ ሄጃለሁ።

ሪፈረንደሙ ሰላማዊ ነበር። በየአካባቢው ህዝቡ በደስታ ወጥቶ ድምፅ በመስጠት ብቻ ሳይሆን ቡናና ፈንዲሻ፤ ጸባና ጠላ እያዘጋጀ ትልቅ ድግስ አድርጎ ነበር። ህዝቡ እኛን ሲያይ «እኛ ወንድማማቾች ነን፤ መቼም አንለያይም። ከኢትዮጵያ ህዝብ ጋር ምንም ጠላትነት የለንም...» እያለ ያቅፈን ነበር።

ሪፈረንደሙ በሚካሄድበት ጊዜ ድምፅ መስጫው «ባርነት ወደስ ነፃነት» የሚል ነው ተብሎ የተወራው ትክክል አይደለም። የድምፅ መስጫው «ነፃነት ትፈልጋለህ ወደስ አትፈልግም?» የሚል ምርጫ ነበር።

በሪፈረንደሙ ጊዜ አስመራ ከተማ ውስጥ አንድ በጣም መጥፎ ነገር ታዘቤያለሁ። የጅሆቫ ዊትነስ ኃይማኖት ተከታዮች በኃይማኖታቸው ዓለማዊ መንግስትን አያውቁም። በዚህ የተነሳ «እኛ ምድር ላይ መንግስት ስለሌለን በሪፈረንደሙ እንሳተፍም!» ብለው ድምፅ ሳይሰጡ ስለቀሩ በሻዕቢያ ጥቃት ደርሶባቸዋል። የሻዕቢያ የወጣቶች ሊግ በየአካባቢው እያሳደደ ይደበድባቸው ነበር።

ከዚህ በተረፈ አጠቃላይ ህዝቡን በተመለከተ በአስተዳደር ቢለያዩም ከኢትዮጵያ እስከነፃነቱው ተለያይተን እንቀራለን የሚል ስሜት አላየሁባቸውም። ለኢትዮጵያ የሚገርም ፍቅር ነበራቸው። ጦርነቱ ይቆምልናል በሚል እጅግ ተደስተውም ነበር።

በኤርትራ ቆይታችን እንደተረዳሁት ሻዕቢያ ሌሎች ተቃዋሚዎችን በሪፈረንደሙ ሂደት አሳሳተፈም። ከእኛ ጋር ወደ ኤርትራ አብሮን የሄደ ሙሉጌታ የሚባል የድምፅ ወያኔ ጋዜጠኛ

ማታ ማታ በድብቅ ከኤርትራ ተቃዋሚዎች ጋር ያገናኝሻ ስለነበር በሃይቱ አስመሳተፋቸውን የሰማሁት ከራሳቸው ነው። ለምሳሌ እነ ጀብሃ አልነበሩም።

አንድም ተቃዋሚ ድርጅት ያልተሳተፈበትን ሪፈረንደም የመራው የኤርትራ ምርጫ ኮሚሽን ነበር። በውጤቱም ህዝቡ 99% መገንጠልን ደግፎአል። ውጤቱን ይፋ ያደረጉት ከተለያዩ ሃገሮች የተሳኩ አለም አቀፍ ታዛቢዎች ነበሩ። ውጤቱ ሲነገር አስተያየት እንድንሰጥ ጋብዘውኝ ነበር። እኔ እንደ ልሳክ መሪነቱ የኤርትራ ህዝብ የራሱን ውሳኔ እንዲወስን እንደምንፈልግ፣ ምንም ይሁን ምን ውሳኔውንም እንደምንቀበል ገልጼው፣ ይህንኑ ሪፖርት እንደምናደርግ ተናገረ ነበር። በኋላም ለተወካዮች ምክር ቤት ሪፖርት አቅርበናል። የሪፈረንደሙን ውጤት እንደምንቀበልና ለኤርትራ ነፃነት ዕውቅና እንደምንሰጥ ነው በሽግግር መንግሥቱ የተወሰነው።

እዚህ ላይ ብዙ ሰዎች ይሄን አቋም በኦሮሞም ጉዳይ ላይ እንደማንሳው አይረዱልኝም። የእኔ አቋም «የብሄር ጥያቄ ቅኝ ግዛትም ይሁን የራውዳል መስፋፋት ወይም የሰፈራ ወረራ መፈታት ያለበት በሰላማዊ መንገድ በህዝብ ውሳኔ ነው» የሚል ነው። ለዚህም ነው ሪፈረንደሙን የደገፍኩት። ውጤቱንም መቀበል ግድ እንደነበር ያኔም ሆነ አሁን አምንበታለሁ። ይሄ አቋም የኤርትራ የመገንጠልና አንድ የመሆን ጉዳይ አይደለም። የ«ፕረንሲፕል» ጥያቄ ነው።

ከሪፈረንደሙ በኋላ የባድመ ጦርነት እስከተቀሰቀሰበት 1990 ዓ.ም ድረስ ስለ ኤርትራ ጉዳይ ብዙ አላውቅም ነበር። የነፃነታቸው ቀን ሲከበር መለስ ኤርትራ ሂደት በትግርኛ ንግግር ሲያደርግ፣ እኔም ነበርኩ። እኔ፣ መለስና ኢሳያስ (ሰሊፐር ጫማ አድርጎ) ከተማ ውስጥ ዞረናል። በአውነት ትልቅ ነፃነት ነበር የተሰማኝ። ሱቅ እየገባን፣ ማታ ማታ እየዞርን አንድ ሁለት ቦታ መጠጥ እየተጎነጫን ተዝናንተናል። ያረፍነው በራስ ካሳ ቤት ውስጥ ነበር።

እነ በረከትም በበዓሉ ላይ ነበሩ። በረከት ከኤርትራም እንደሚወለድ ያወቅኩት ያን ጊዜ ነው። አንዳንዴ ዘመዶቹን ልጣይት እያለ ይሄድ ነበር። በእናቱ ይሁን በአባቱ ረሳሁት እንጂ ኤርትራዊ መሆኑን አሉም ነግሮኛል። የመለስን ግን አላውቅም። ከሻዕቢያ አመራር አብዛኞቹ ኢትዮጵያ ውስጥ ተምረው ያደጉ

ናቸው። አዩኒቨርሲቲ ጓደኞቹ ውስጥ ሃብቱ አብርሃን በሪፈረንድ ጊዜም ሆነ በነፃነቱ ቀን እዚያው አግኝቼው ነበር።

እነ መለስና ተወልደ ከነኢሳያስ ጋር የጋለ ውይይት ሲያደርጉ ነበር። ነገር ግን በትግርኛ ስለነበር ምን እንደሚባለው አላወቅኩም።

ከነፃነቱ ቀን በጊላ እስከ ጦርነቱ ድረስ አራት ጊዜ አስመራ ሄዳለሁ። እስከ ታህሳስ 1985 ዓ.ም ድረስ የአሜሪካ፣ የእንግሊዝ፣ የሆላንድ፣ የጀርመንና የስዊድን አምባሳደሮች በኢሳያስ አስተባባሪነት እነግንና ኢህአዴግን ለማደራደር በአስመራ በተካሄዱ ስብሰባዎች ላይ ለመካፈል ስዬ አብርሃ፣ ዳዊት ዮሃንስ፣ ተወልደ እና እኔ ሆነን ወደ አስመራ እንመላለስ ነበር። በወቅቱ ሻዕቢያ በተለይ በእነግሳ በኢህአዴግ መካከል ድርድሮች እንዲካሄዱ አድርጓል። ውጤት አልተገኘም እንጂ። እነግ ከሽግግሩ መንግሥት ከመውጣቱ በፊት ሰራዊቱን ወደ ካምፕ እንዲያስገባ እነዚህ ሃገሮችና ሻዕቢያ ትላት ቦታ ነበራቸው። (በነገራችን ላይ እነግን በተመለከተ እንጂ ስለ ኢትዮ-ኤርትራ ግንኙነት ውይይት አልነበረም።)

ሌላው በ1985 ዓ.ም ሻዕቢያ የኤርትራ ህዝብ ነፃነት ግንባር የሚለውን ስሙን ሀገደፍ (ህዝባዊ ግንባር ለዴሞክራሲና ለፍትህ) በሚል ሲለውጥና ፕሮግራሙን ለማሻሻል ናቅፋ ላይ ጉባዔ ሲያካሂድ እኔ፣ ዳዊት፣ አምባሳደር አውሎምና ተወልደ ሄደን በጉባዔው መክፈቻ ላይ ተገኝተን ነበር። በሄሊኮፕተር ሄደን በመኪና ነው የተመለስነው።

በመኪና ስንመለስ ያየሁት አንድ ሽለቆ አለ። የሚያስደነግጥ ነበር። ሁለቱን ዳገቶች የምታለያይ አንድ ጠባብ ቦታ አለች። በዚያች ቦታ ብዙ ሺ ታንኮች ሽለቆው ውስጥ አይቻለሁ። ምን ያህል አስቃቂ ጦርነት እንደተካሄደና ምን ያህል ሰው እንዳለቀ ለመገመት አያዳግትም።

አንድ ሌላ ትልቅ ዋሻ ውስጥ ደግሞ (በሲሚንቶ ተሰርቶ ዘመናዊ ቤት የሚመስል) ፋብሪካ፣ ሆስፒታል፣ ትምህርት ቤት ወ.ዘ.ተ አለ። ያ ዋሻ ሻዕቢያ በጦርነቱ ጊዜ እንዴት ተደራጅቶ እንደነበር ማሳያ ነው። እዛ የነበረውን ኃይሉን ነው አስመራ ላይ ያሰማራው። ገና ደርግ ሳይወድቅ ነፃ አካባቢዎች ነበሩ።

በጣም ሰፊ ወታደራዊ ማሰልጠኛ ተቋምም አይተናል። ላዋ ይባላል። ከናቅፋ ወርደን ወደ ክረን (ክረን የጣሊያን ከተማ ነች) ስንመጣ ደግሞ ባርካ የሚባል እልም ያለ በርሃ አለ። በመስኖ ለምት ነበር። ከክረን አስመራ ስንመጣ፣ ሽቅብ ገደላ ገደሉ (በመናጂ መንገድ የተሰራለት ቢሆንም) የሚያስፈራ ነበር።

በአስመራ አካባቢ የመናጅቦ ቤቶችና ሀንገሆች ግንባታ እየተካሄደ ነበር። አንዳስትሪዎች እየተገነቡ ነበር። አስመራና ምፅዋ መካከል ሳሆ የሚባሉ (በትግራይ አ.ር.ብ የሚሏቸው) የክሽቲክ ቋንቋ ተናጋሪዎች አሉ። ቋንቋቸውና ዘፈናቸው ከአሮምኛ ጋር ይመሳሰላል። ምፅዋ የተደራጀች ወደብ ናት። ከዚያ ወደ ዳህሳክ ደሴት ሄደናል። እና የሆነ የሚሊተሪ ካምፕ አለ። እዚያ ምንም ሰው አይታይም።

ሻዕቢያን በተመለከተ ክሰማሁት ውስጥ ያስገረመኝ በአንድ በኩል ከአረብ ሃገሮች ጋር ጥብቅ ወዳጅነት መስርቶ፣ በሌላ በኩል ግን አሜሪካና እስራኤሎች «ለብመሪን (የባህር ውስጥ የጊክሊር ጣቢያ) ነበራቸው» መባሉ ነው።

በተረፈ እሰከ ባድመ ጦርነት በፃፀሃት/አህአዴግ እና በሻዕቢያ መካከል ጥሩ ወዳጅነት እንደነበር ነው የማስታውሰው።

የማስታወቂያ ሚኒስቴር ፈታኝ ወቅቶች

በሠራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ሚ/ር በሚኒስትርነት ለአንድ አመት የሰሩት ዶ/ር ነጋሶ በመ/ቤቱ ውስጥ በነበራቸው ለጭር ቆይታ የተነሳ ያየዋቸውን ችግሮች መፍትሄ ሳይሰጡ ነበር ወደ ማስታወቂያ ሚኒስቴር የተዛወሩት። እዚህም ቢሆን ከችግርና ከውጣ ውረድ አልፉም። በማስታወቂያ ሚ/ር ውስጥ የነበሩት የመምሪያ ኃላፊዎች በሙሉ የኢህአዴግ ታጋዮች መሆናቸው ፈተናውን አክብረው ነበር ይላሉ። ታዲያ እንዴት ተወጡት? አሸነፉ ወይስ እጅ ሰጡ?

እነግ የሻግግር መንግስቱን ከለቀቀ በኋላ ነሐሴ 26 - 1984 ዓ.ም የማስታወቂያ ሚኒስትር ሆኔ መሾሜን በታምራት ላይኔ በኩል ተነገረኝ። ጀርመን ሃገር ሳለሁ የፖለቲካ ፓርቲዎችን መፅሂት ከማዘጋጀት ያለፈ የጋዜጠኝነት ትምህርትም ሆነ ልምዱ አልነበረኝም። ሹመቱን ያገኘሁት በፖለቲካዊ ውሳኔ ነው።

በማስታወቂያ ሚኒስቴር ስለራ ካጋጠሙኝ ፈተናዎች አንዱ የኢሰፓ ሰዎችን እንዴት እናድርግ የሚሉ ግምገማዎች ናቸው። በየችሎታቸው የመመደብ ስራ ከባድ ነበር። በአንድ በኩል የርእዮተ-ዓለም ችግር፤ በሌላ በኩል የማስታወቂያ ህግን የማርቀቅ ጉዳይ ነበር። ሳንሰር እንዲቀር ተደርጎአል። በተጨማሪ የክልል መስተዳድሮች ከተቋቋሙ በኋላ የህዝብ ግንኙነትና የማስታወቂያ ቢሮዎች እንዲከፈቱ ማድረግ ችለናል። ክልሎችን ለመርዳት በምክርና በሰው ሃይል የመደገፍ ተልእኮ ተሰጥቶን ነበር።

የሚከተለውን ሚኒስቴር ሠራተኞችን ወደ ክልል የማዛወር አስፈላጊ ነበር። የእኔ አመለካከት ደግሞ ማቋቋምና መርዳት አለብን የሚል ስላሆነ ከብዙ ጋዜጠኞች ጋር ተጣልተናል። እነዚህ ቢላቸውም የሚከተለውን ሚኒስቴር ውስጥ የቀሩ ሰዎች ነበሩ። ከእነሱ ጋርም የተጋለጥን። ስላሁ ደግሞ የጋዜጠኞች ማህበርን እንደገና የማዋቀር ስራ ነው። የሚከተለውን ሚኒስቴር ተፅዕኖ ስር የማድረግ ፍላጎት ቢኖረኝ በግልጽ የጋዜጠኞች ማህበር እንዲቋቋምና ነፃውን የጋዜጠኞች ማህበር እንዲቀላቀል ፍላጎት ነበር።

የማስታወሻ ሚኒስቴርን ሀንፃዎች በተመለከተ እኔ ስመጣ ሦስት ጊዜ ውስጥ ነበር። አቡነ ጴጥሮስ ሃውልት አካባቢ ሬድዮ ጣቢያ አሉ፤ እርሳሱም ሀንፃ ውስጥ ደግሞ የሀዘብ ግንኙነት፤ አየር ቤና አካባቢ የኢትዮጵያ ሬድዮ ጣቢያ ነበር። በዚህ ምክንያት የሰራ በታና የቢሮ ችግሮች ነበሩ። ስራው ሰራ እየሆነ ሲሄድ በሰዎች እየተጨናነቀና አሮጌ ሀንጻዎች አልመች እያሉ ሄዱ። በተለይ «ሰዜና አገልግሎትና ለኢትዮጵያ ቱሌቪዥን ሀንጻ መስጠት አለበት» ብዬ ታምሯት ሳይሄን እጨቀቁቀው ነበር። «ሀንፃዎች የሉም፤ የተፈመሩትም አላለቁም» የሚሉ ምክንያቶችን ነበር የሚያቀርብልኝ።

በገፃዬ ላይም አካባቢ ይመስለኛል ታጠቅ እየሄድኩ ከሚሰሩዎችን የኢትዮጵያና የኦሮሞን ታሪክ አስተምር ነበር። እንደ ቀን ፀሀፊዬ ወጪ እታጉ ደወለችልኝና አቡነ ጴጥሮስ አጠገብ ያለው የማስታወሻ ሚኒስቴር ሀንፃ ውስጥ የሚገኘው ቢሮዬ በጣለው ሀይለኛ ዝናብ በጎርፍ እንደተጣለቀቀና ወረቀቶች እንደተበላሹ ነገራችኝ።

የሉ ወደ ቱሌቪዥን ጣቢያ ደውሉና ማታ በዜና ላይ ይቀረብ አልኳቸው። ማታ ዜና ላይ ሲቀርብ ብዙ ሰው እዘነ። በማግከቱ ጠዋት ታምራት ላይኔ ጋ ስበር ሄጀ «ቱሌቪዥን አየህ?» አልኩት።

«አዝናለሁ በቃ ሀንፃ አፈላልጉና እንሰጣችኋለን» አለኝ።

ሰዎችን ለማርቻ ሳፈላልግ ለኢ.ዜ.አ በላይ ዘለቀ ጎዳና ገሰጠኝ ገንባታው ያልጠናቀቀ ሀንፃ አገኘን። ለሌላ ታስቦ ስለነበር

ኩማን አግባብ፤ ማሳሰቢያውን አጠናቀን ከግር ተጻይ ሚኒስትር ወሰድን።

የአሁኑ ተላላኪዎችን ጣቢያ ያለበት ህጻን ለቡናና ሻይ ሚኒስትር ታስቦ ነበር የተጀመረው። ታምራትን ጠየቅኩትና ለኢ.ቲ.ቪ እንዲሰጥ አደረኩኝ። የዘመንም ማሳሰቢያውን ነው የገባንበት።

ሌላው የተላላኪዎችን የራድዮ ስብሰባ ያለበት ማሳሰቢያው የጋዜጠኞች ማሳሰቢያ ማሰባሰብ እንዲቀድም ለበሽታ ነበር። በአየር ጤና የአቅጥጽያ ራዲዮ ማዕከል ውስጥ ለበሽታ ተብሎ ህጻን ተገኝቶ ነበር። እነዚህን እንቅስቃሴዎች አድርገናል።

ሌላውም በ1983 ዓ.ም ሀገሪቱን ሲቆጣጠር ከማስታወቂያ ሚኒስትሩ ዲማ ነገዎ በቀር የመምሪያ ሀላፊዎች በመቶ የኢሀአዴግ ታጋዮች ነበሩ። የፕሬስ መግሪያ ተስተዋ ነበረ፤ የተላላኪዎችን አማራ ለረጋዊ፤ የኢዜአ መዝሙር ፈንታ፤ የኦሮሚኛ ፕሮግራም ሀላፊ ደግፌ ቡላ እና የኦሮሚኛ ራድዮ ፕሮግራም ሱብማን ደደፎ ነበሩ።

ትልቁ ፈተና ከነዚህ ሰዎች ጋር የነበረው ገገኝነት ነው። የፖለቲካው ተራሪና እያለም አቅማቸውን የመገኘት ስራ ያስፈልግ ነበር። እነዚህ ሰዎች የኢሀአዴግ ካድሬዎች ከመሆናቸው እና በትግል ጊዜ በድምፅ ወያኔ ራዲዮ ከመስራታቸው ሌላ ሌላች ችሉታዎች አሏቸው ወይ? የሚል ጥያቄ ነበረኝ።

የማስታወቂያ ሚኒስትርን እየመራሁ በምንሰራው ስራ ኢሀአዴግን አቅጣጫ ለማስያዝ እቅድ እናወጣለን፤ አረፃፀሙን እንገመግማለን፤ ፈፃሚዎችን እንገመግማለን። እነዚህን እቅዶች የምናፀድቀውና ሪፖርት የምናደርገው በኢሀአዴግ ድ/ቤት ነበር። ሀላፊው ደግሞ አለምስገድ ገ/አምላክ ነው። በተጨማሪ የኢሀአዴግ መሰረታዊ ድርጅቶች (አህዴድ፣ ኢህዴን፣ ህወሃት) ሰብሳቢ ነበርኩ።

ታዲያ ባደረግናቸው ግምገማዎች እንዳንዶቹ የአቅም፣ ሌሎች የሙያ፣ ቀሪዎቹ ደግሞ የስነምግባር ችግር ነበረባቸው። ለምሳሌ ሙስናን መጥቀስ ይቻላል። ለዜና ሥራ አበልና መኪና ተመድቦላቸው እነሱ ማስታወቂያ ይሰራሉ። በሰራተኛው ላይ

አምባገነንን የመሆንና ሌሎች ችግሮችንም ይፈጥራሉ፤ ሌሎችን ያመናኙቃሉ፤ በዘመድ ይሰራሉ። የአመለካከትም ችግር ነበረባቸው። ለስሙ የኢህአዴግን ነገር ያስቀድማሉ፤ የብሄሮችን መብት በተመለከተ ግን ትምክህተኝነትና ጠባብነት የሚያራምዱ ነበሩ። በነዚህ ምክንያቶች ሁሉንም እንዲለቁ አድርገናል። ብዙዎቹን ወደ ኢህአዴግ ተቋማት - ፋና፣ ዋልታ፣ ሲዛወሩ ተስፋዬ ገ/አብ ወደ አፎይታ መዕሄት ተልኮአል። ከእነዚህም አንዳይባረሩ ደግሞ ሁሉም ታጋዮች ናቸው።

በተለይ የማስታወሰው አሁን የሪፖርተር ጋዜጣ ባለቤት የሆነውን አማረ አረጋዊን ነው። በተለያዩ ችግሮች ምክንያት ከኢትዮጵያ ኰሌጂኝሮን መምሪያ ሀላፊነት አውርደን ወደ ኢዜአ ላከነው። ኢዜአ እያለ አንድ ደብዳቤ ከኪራይ ቤቶች ተላከ። ደብዳቤው አቶ አማረ በ1983 ኢህአዴግ አዲስ አበባ ሲገባ አንድ ቤት እንደተረከበና በሃይት ሌላ ቤት እንዲሰጠው መጠየቁን፣ እነሱም ቤት አድሰው እንደሰጡትና የቀድሞ ቤቱን ቁልፍ እንዲያስረክብ ሲጠይቁት ቁልፉን ለንደኛው ሰጥቶት ስለነበረ አልመልሰም ብሎ እየተሳደበ ሄዶ አዲሱን ቤት ሰብሮ መግባቱን፣ ስለሆነም መስሪያ ቤቱ ጉዳዩን አጣርቶ እርምጃ እንዲወስድ የሚጠይቅ ደብዳቤ ነው።

እኛም አማረን ጠርተን «የግለኝነት ስሜት አለብህ። በንደኝነት መስራት በራሱ መስና ነው። ስለዚህ ሂሰህን ተቀበል» አልነው። እሱ ይሄን ያደረገው ከ1985 ዓ.ም በፊት ነው። በ1985 ዓ.ም ደግሞ ትልቅ ግምገማ ተደርጎ በርካታ ታጋዮች ተባረዋል። እንዴት ያንን ግምገማ ማለፍ እንደቻለ ጠይቀን፤ አሁንም ሂሰህን ተቀበል አልነው።

«አልቀበልም! አለምሰገድ ጋ እሄዳለሁ» አለ። አለምሰገድ ደግሞ «እነሱ ትክክል ናቸው» ብሎ ሸኘው። እሱ ግን እንደገና «አይ መለስ ጋ እሄዳለሁ» አለ። ሂድ አልነው። ከኰሌጂኝሮን ወደ ኢዜአ፤ ከኢዜአ ወደ ህዝብ ግንኙነት ያዛወርነው በግምገማ ነው።

አማረ አረጋዊ በሙያው ጠንካራ ሲሰበር እንደ ቅጣት የሰልጠና ማዕከሉ ሀላፊና አስተማሪ ሁን ብለነው ነበር። እምቢ ብሎ ከማስታወቂያ ሚኒስቴር ተሰናበተ።

«ስለ አቶ አማረ ካነሱ አይቀር የኢዜአ የመጥሪያ ሃላፊ በነበረበት ወቅት አጀርመን መንግሥታዊ ያለሆነ ድርጅት (ፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንን) ጋር ፈጣን ዜና በማስተላለፍ ዙርያ ፕሮጀክት አቅርቦ፣ ለሐመግባባት ተፈጥሮ ነበር ይባላል። ምን ነበር ያላገባባችሁ?»

አቶ አማረ ኢዜአ እያለ ፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንን ጋር ግንኙነት ይፈጥራል። ምን ያግባባቸዋል? እንደ ዘመናዊ የሆነ የዜና አገልግሎት አሰራር ፕሮጀክት እንዲሰራ ሃሳብ ያቀርብና በተወሰኑ ከተሞች የኢዜአ ቀርንጫፎች እንዲቋቋሙና በኢንፎርሜሽን ቱክናሎጂ ፊልም እንስቶ ወደ ማዕከል በመላክ፣ በኢንተርኔት ከድምፅና ፊልም ጋር ይላካል። ለዚህ (ፈጣን ዜና የማስተላለፍ አሰራር) ፕሮጀክት ይሰራ ተባለ። ገንዘቡ የሚገኘው ከአውሮፓ የኒያን ሲሆን ገንዘቡን የምናገኘው «በማስታወቂያ ሚኒስቴር ስም በፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንን በኩል ነው» ተባልን።

አቶ አማረ የስምምነት ውሉን (Memorandum Of Understanding) አመጣልኝና አየሁት። «ፕሮጀክቱ እስኪያልቅ ድረስ ፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንን የፕሮጀክቱ የቦርድ አባል ይሆናል» ይላል። በተጨማሪም «ፕሮጀክቱ ላይ በማስታወቂያ ሚኒስቴርና በፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንን መካከል መስማማት ካልተፈጠረ መሳሪያዎቹ ወደ ፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንን ይመለሳሉ!» የሚል አንቀፅ በስምምነቱ ረቂቅ ውስጥ አለ። «ይሄማ አይሆንም! አልፈርምም!» አልኩኝ። ይሄን ጊዜ ከኬንያ ጥናጥ የፍሬደሪክ ኤበርት ስቱፍቲንን ሀላፊ መጣች።

«እነዚህን አንቀጾች ቀይሩ! በእኛ ስም ያስተመጣችሁት ትክክል አይደለም» አልኳት።

«በሌሎች የአፍሪቃ ሃገሮችም እኮ እንደዚህ ነው የምንሰራው!» አላችኝ።

«እንግዲህ ወደ ሌላ ሃዱ እንጂ ይሄን አልፈርምም!» ብደት በዛ ሳንስማማ ቀረን።

ከዚያ ፕሮጀክቱን ይገር ወደ ታምራት ላይኔ ስሄድ «በአመቱ በጀት ውስጥ አስገባ» ተባልኩኝ፤ አስገባሁ። በጀቱ ዐድቆ ስራው ተጀመረ። አሁንም የሚጠቀሙት ያን ጊዜ በተሰራው ይመስለኛል።

«በማስታወቂያ ሚኒስትርነትዎ ዘመን ሌላ የመንግሥት ተልዕኮ ነበረዎት?»

አዎን፤ የጀርመን መንግሥት ለኢትዮጵያ የኢኮኖሚ ድጋፍ እንዲሰጥ ለማግኘት ወደ ጀርመን ሔጄ ነበር። ጀርመን በሂደቱ በጊዜ ህገ-መንግሥቱ በመረቀቅ ላይ እንዳለ ገልጿልባቸው ነበር። በዚያን ጊዜ ጀርመኖች ከኢትዮጵያ መንግሥት ጋር በሙሉ ልብ እየሰሩ አልነበረም። ጥርጣሬ ላይ ነበሩ። ጂቲዜድ ማዕከሉ እዚህ አልነበረም። መጀመርያ መጥቶ ቢሮ የከፈተው ሰው ላባን ይባላል። በጂቲዜድ ዋናው መስሪያ ቤት የሚሰሩ የድሮ የዩኒቨርሲቲና የሦስተኛው ዓለም ቤት ጓደኞች ስልክ ቁጥሬን ሰጥተውት ቢሮ ለመክፈት መጀመርያ ያወራው ከእኔ ጋር ነበር። ጥሩ ግንኙነት ፈጥረን ነበር።

ከዚህ ሌላ በማስታወቂያ ሚኒስትርነቴ በአፍሪካ አንድነት ድርጅት የማስታወቂያ ሚኒስትሮች ስብሰባዎች ላይ ኢትዮጵያ ወክሎ እገኝ ነበር። አንድ ጊዜ ካርቱም፤ ሌላ ጊዜ ደግሞ ደቡብ አፍሪካ ሰንሲቲ ሑጃለሁ። ከአፓርታይድ ውድቀት በኋላ የመጀመሪያው የማስታወቂያ የሚኒስትሮች ስብሰባ በደቡብ አፍሪካ ሲካሄድ ተሳትፏልለሁ። በስብሰባው የሻይ ሰዓት ላይ የፕሬዚዳንት ታቦ እምቤኪ ታናሽ ወንድም ከሆነው ሚትሱሌዚ ጋር ተቀራርበን ነበር። የኢትዮ-ሳውዲ አፍሪካ የኢኮኖሚ ግንኙነት እንዴት እንደሚዳብር ተወያይተን ተስማሚን። በደቡብ አፍሪካ ANC (Africa national congress) ስልጣን ላይ ከመውጣቱም በፊት ሆነ በኋላ በርካታ የንግድ ድርጅቶች ነበሩት። በትግል ጊዜ ያከማቸውን ገንዘብ ኢንቨስት ማድረግ ጀምሯል።

ሰውጥ ከተደረገ በኋላ ብዙ ነጮች የኢኮኖሚ ተቋሞችን ለቀው ከሀገሪቷ ሲወጡ የለቀቋቸውን ተቋሞች ገዝቷል። የANC የንግድ ድርጅቶች እየተንቀሳቀሱ ነበር። እነዚህ የንግድ ድርጅቶች ወደ ኢትዮጵያ መጥተው ኢንቨስት የሚያደርጉበትን ሁኔታ ተወያዩን። ሦስት ዘርፎች ላይ ተስማማን። ኮስሞቲክስ ኢንዱስትሪ፤ የካሉብ ጋዝ ማውጣት ሲጀመር ሲሊንደሮች ስለሚያስፈልጉ ሲሊንደሮች ማምረቻ ኢንዱስትሪ ማቋቋም እና የምድር ባቡር መሰረተ ልማት በኢትዮጵያ ለማስፋፋት።

ኢትዮጵያ ከአስመራ ናይሮቢ፤ ከጅቡቲ እስከ ካርቱም የሚያገናኝ የባቡር መስመር ስለመዘርጋት ተወያዩን። ኢትዮጵያ

ውስጥ የባቡር ሃዲድ እንደ ሸረረት ድር የምንዘረጋበትን ሁኔታ እንደ ህልም አወራን። እኔ በኢትዮጵያ እሱ ደግሞ በደቡብ አፍሪካ ሊንቀሳቀስ ነበር የተስማማነው።

የምድር ባቡርንና ጋዜን በተመለከተ ምስራቅ አውሮፓ በኢንዱስትሪ ብዙ ይሰሩ ስለነበር የተሰባበሩ ብረቶች እንዲሁም መኪናዎች አሏቸው። በትንሽ ገንዘብ ገዝተን አቅልጠን ሲሊንደር ቼንም ሆነ ሃዲዱን መስራት ይቻላል። እነዚህ አውሮፓውያን ለአፍሪካ መንገድ ነው መስራት የሚፈልጉት። ምክንያቱም ግዙፍ የተሽከርካሪ ኢንዱስትሪ ስላላቸው ያንን ማራገፍ ይፈልጋሉ። መንገድ ብዙ አይቆይም፤ ይበዳደሳል። ምድር ባቡር ግን መጀመሪያ ላይ ወጪው በጣም ከባድና ውድ ቢሆንም ከሚሰጠው የረጅም ጊዜ አገልግሎት እንፃር ርካሽ ነው። ትንሽ ጥገና ነው የሚደረግለት፤ ከመንገድ በላይ ብዙ ዓመት ይቆያልና አስብበታለሁ ብዬው ተመለስኩ።

በተለይ የምድር ባቡር ጉዳይ በጣም ነሽጦኝ ለመለስ ስነግረው፤ "ለምን አትጋብዘውም?" አለኝ። የእምቤኪ ወንድም ጥቂት ጊዜ ቆይቶ መጣና ከመለስ ጋር አስተዋወቅኩት።

ከዚያ ጥናት ይሰራ ተብሎ የመገናኛ ምክትል ሚኒስትር አቶ አየነው ተነገረው። ራዚቢሊቲ ስተዲ ተሰራ። ግን ወደ ተግባር አልተለወጠም። በጣም አሳዛኝ ነው። ያለችው አንድ የባቡር መስመር ናት፤ እሷም ቆማለች። ከአዲስ አበባ ጎንደር፤ ዘጅቡቲ ወደ ጋምቤላ፤ ወደ ሰሜን ባሌና ሰማሌ አስከ ሞቃዲሾ እና ሃርጌላ መዘርጋት ቢቻል የጭነት ዋጋው ርካሽ ነው። ጠቀሜታው ብዙ ነበር። የሰዎች ማመላለሻ በጣም ርካሽ ነው። የሰዎች አስፋፈርም ይቀየራል። ይሄ ነበር ህልሜ፤ ተግባራዊ ባይሆንም። አሁን የምሰማው ሊጀመር ነው የሚባለው ወሬ እዚያኛው ጥናት ላይ ተመስርቶ ይሁን ወይም ሌላ አላውቅም። ብዙ ጥናቶች መደርደርያ ላይ ተደርድረው ለምን ለሌላ ጥናት ብዙ ገንዘብ እንደሚወጣ አይገባኝም።

«ጋዜጠኛና ደራሲ ተስፋዬ ገብረአብ 'ጋዜጠኛው ማስታወሻ' በተባለ መፅሀፉ እርስዎን ቃለ መጠይቅ ያደረገው አለምሰገድን ብቻ አስፈቅዶ እንደሆነ ዕፏል። እውነት ነው? እግረ መንገድዎን ተስፋዬ ገ/አብ ከፕሬስ መምሪያ በምን ምክንያት እንደተባረረ ይገነዘብኛል።»

ተስፋዬ ገብረአብ በአቅም ማነስ ከፕሬስ መምሪያ ተባርሮ ወደ ለፎቶግራፊ መስራት ከሄደ በኋላ ነው ቃለ መጠይቅ ያደረገልኝ። ዓለምሰገድን አስፈቅጆ ወደ ኒጋሪ ቢሮ ገባሁ ያለው ውሸቱን ነው። ሁሉን፤ የሆነውን ብቻ መጻፍ ነበረበት። ለፎቶግራፊ መስራትና ሬድዮ ፋና የሚባሉ የኢህአዴግ ልሳኖች ነበሩ። እነዚህ ደግሞ የፕሮፓጋንዳ ጉዳይ ሃላፊ በሆነው ዓለምሰገድ ነበር የሚመሩት። ዓለምሰገድ ጋ ባሉት ኮሚቴዎች ውስጥ ደግሞ እኔም ነበርኩበት። በዚህ ሃደት ነው ተስፋዬ እኔ ጋ የመጣው እንጂ እኔን ሳይጠይቅ አለምሰገድን ብቻ አስፈቅዶ አይደለም።

የፕሬስ መምሪያ ሃላፊ በነበረ ጊዜ የፕሬስ መምሪያው የኢህአዴግ ሴል ሀላፊ ነበር። አንዳንድ መሰሪያ ቤት የኢህአዴግ ሴል ስብሰባ ነበረው። የማስታወቂያ ሚኒስቴር ውስጥ ደግሞ እነዚህ የሴል ተጠሪዎች ተሰብስበው ሪፖርት ያቀርባሉ። እኔ የኢህአዴግ መሰረታዊ ድርጅት ሰብሳቢ ነበርኩ።

እኔ እንዳልኩህ የማስታወቂያ ሚኒስቴር የኢህአዴግ ተጠሪ ነበርኩ። እኔ፤ ተስፋዬና ሌሎች የሴል ሰብሳቢዎች በአለምሰገድ በሚመራ የኢህአዴግ ፕሮፓጋንዳ ኮሚቴ ስብሰባ ላይ እንሳተፋለን። ሪፖርታቸውን እናደምጣለን። ስራ እንዴት እንደተሰራ፤ ወደፊት እንዴት እንደሚደረግ፤ የኢህአዴግን አላማዎች እንዴት እንደሚፈጽሙ እንሰማለን፤ እንገመግማለን። የሴል ሃላፊዎችም ድክመትና ጥንካሬ ይገመግማል። ተስፋዬ ገብረአብም በማስታወቂያ ሚኒስቴር ብዙ ሳይቆይ ነበር ተገምግሞና ሃላ ተርቦበት ድክመት ስለታየበት ከፕሬስ ድርጅት እንዲነሳ የተደረገው። ከዚያ በኋላ ነው የለፎቶግራፊ መስራት ዋና አዘጋጅ የሆነው።

የሚገኝ ሕገ-መንግሥት?

በሽግግር ዘመን ሕገ-መንግሥቱ ሲረቀቅ በእርቃቂው ኮሚሽን ውስጥ ከተካተቱት ሰዎች አንዱ ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ነበሩ። ሕገ-መንግሥቱ ሲረቀቅ የጋደለ ሥላሴንና የደርግን እንዲሁም የዳበረ ዲሞክራሲያዊ ባህል አላቸው የሚባሉትን አገራት ሕገ-መንግሥቶች እንደተመለከቱና እንደገመገሙ የሚናገሩት ዶ/ር ነጋሶ፤ በሕገ-መንግሥት ዙሪያ ዕውቀት ያላቸው የውጭ ባለሙያዎች ዕሁፍ ማቅረባቸውን ያስታውሳሉ። በፓርላማ ውይይትና ክርክርም ተደርጉበታል። ሆኖም ግን አብዛኛው የተቃዋሚ ጉራ ሕገ-መንግሥቱ መለወጥ እንዳለበትና ኢህአዴግ ለብቻው ያወጣው ሕገ-መንግሥት እንደሆነ በተደጋጋሚ ሲናገሩ ይደመጣል። ለምን? ጉዳዩ በቀጥታ የሚመለከታቸው ዶ/ር ነጋሶ፤ ሕገ-መንግሥቱ የተረቀቀበትንና የፀደቀበትን ሂደት እንዲሁም ለምን «የኢህአዴግ ሕገ-መንግሥት» እንደሚባል ጠይቁአቸዋለሁ።

በወቅቱ በፓርላማ የህገ-መንግሥት እርቃቂ ኮሚሽን እንዲቋቋም አዋጅ ወጥቶ ነበር። ከሲቪክ ማህበራት፣ ከጠበቆች ማህበራት፣ ከአሰሪዎች ማህበር፣ ከጋይማኖት ድርጅቶች እና የፓርላማ አባል ያልሆኑ ትንንሽ የፖለቲካ ድርጅቶች እንዲሁም የፓርላማ አባላት እንዲሳተፉበት ስለተወሰነም በኢህአዴግ በኩል እኔና ዳዊት ዮሃንስ ተመደብን። እኔ፣ አቶ ክፍሌ ወዳጆ እና ዶ/ር ሀይሌ ወ/ሚካኤል ያለንበት የእርቃቂ ኮሚሽን ተቋቋመ። ይህ ኮሚሽን የኮሚሽኑ አባላት በየምዕራፉና በየርዕሱ የምንወያይባቸውን አንቀጾች እርቅቀው እንዲያቀርቡልን ለኢኮኖሚኮች (የህግ ባለሙያዎች) መመርያ ይሰጣል። እነሱም ያቀርባሉ። በዚህ አይነት ረቂቅን ለሽግግር መንግሥቱ የህዝብ ተወካዮች ምክር ቤት አቀረብን።

የምንጋለጥበትን በሰዓት ከሌላ የልዑል መኮንን መኖሪያ በነበረው ቤት ውስጥ ነበር። የሀገር መንግስት ኮሚሽን ማዕከሉ እዚያው ነበር።

የማህበረሰቡ ስብሰባ በሦስት ሰዓት ተጠርቶ እስከ አራትና አምስት ሰዓት ማንም አይመጣም ነበር። ያውም የተያዘው ሀገር መንግስት የማርቀቅ ስራ ሆኖ። በጣም እናደድ ነበር። ጊዜ አናጠፋለን፤ ጊዜ ደግሞ ገንዘብ ነው። በነዚህ ነገሮች እረባሽ ነበር።

በነገራችን ላይ ይህንን ሀገር-መንግስት ቅርቡንና ብዙውን ደዘቶች ያዘጋጁት ከባህረሰቦች አንስቲትዩት። በደርግ ሀገር-መንግስት ማርቀቅ ላይ የተሳተፉ፤ ከውጭ የመጡ ምሁራን ናቸው። እነሱ ያዘጋጁቸውን ምዕራፎችና አንቀጾች የኮሚሽኑ ስብሰባ ላይ ክርክር አድርገንባቸዋል። በክርክሩ ወቅት ቃለ-ጉባኤ የሚይዙ ነበሩ። ከውይይቱ በኋላ እነሱ የያዙትን ማስታወሻ ጨምሮ የቀ/ኃ/ሰ/ሴን እና የደርግን ሀገር-መንግስቶች አይተናል። የሌሎች ሃገሮችን ሀገር-መንግስቶችም ገምግመናል። ዲሞክራሲያዊ የሆኑ ሃገሮችን በተለይም የአሜሪካ፣ የጀርመን፣ የእንግሊዝ፣ የስዊዘርላንድ፣ የካናዳ እና የህንድን ሕገ-መንግስቶች ያየን ሲሆን ከአፍሪካ ደግሞ የናይጄሪያን ተመልክተናል። በተጨማሪም በሀገር-መንግስት ላይ እውቀት ያላቸው ምሁራን ከውጭ ተጠርተው ፅሁፎችን አቅርበዋል። ከሃገር ውስጥም የሀገር ባለሙያዎች የሚያነሷቸውን ሃሳቦች አሰባስበን ለሀዘብ ውይይት የሚተርብ ሰነድ አዘጋጀን። በዛ መሰረት ነው የተዘጋጀውን ሰነድ አፅድቀን ወደ ተወካዮች ምክር ቤት ያቀረብነው። ይሄ ከ1984 እስከ 1986 ዓ.ም ድረስ ነው የተካሄደው።

በመጀመርያ አንዳንድ የመርህ ጉዳዮች ላይ ሀዘብ እንዲወያይ በየክልሉ ስብሰባዎችን አድርገን ነበር። ለምሳሌ የፋንቋ ጉዳይ፣ የመንግስት አወቃቀርን በተመለከተ ፓርላሜንታሪ ወይስ ፕሬዚዳንታዊ፣ የተማክለና ያልተማክለ ጄኔራሊዝም፣ የመሬትና የብሄር ብሄረሰቦች የራስን እድል በራስ የመወሰን... ጉዳዮችን በተመለከተ በመርህ ላይ ብቻ ነበር ሀዘብ እንዲወያይ የተደረገው። እንዲጠቅላላ ረቂቁ ከተዘጋጀ በኋላ ወደ ሀዘብ አቅርቦት ሀዘቡ ሀገር-መንግስቱን የመቀበል ወይ ያለ መቀበል ዕድል አልተሰጠውም። ክርክር የተደረገው በአህአዴግና በአንዳንድ ግለሰቦች መካከል ነው። ሌላው ተርቶ ሁሉም ፓርቲዎች ይሳተፉ ቢባልም ለይስሙላ የተባለ ስልክ ሊሠጥ ሊሠላጥና መደሰን በሽግግር ሂደቱ እንዲሳተፉ

አልተደረገም፡፡ በሽግግር ሃይት መጀመርያ ላይ ተሳትፎ የነበራቸው እንደ ስፕላን የምስራቅ ሰሜን ነፃ አውሮፓዎች፡፡ እብነግ፡ የሲዳማ ነብሃቱ ግንባር፡፡ የገላ ፕሮፌሰር በየን የሀይድ ድርጅትና ሌሎችም ድርጅቶች እንዲሁም ብቻ ሳይሆን እንዳይንቀሳቀሱ ተደርጎ ነበር፡፡ በሰዚህ በአንድ ጦራ "የአሁኑህ ሀገራችን ስት ነው" የሚባለው ክቢህ አንገር ይጠብቃል፡፡

አክቢህ ሁሉ ድርጅቶች ያልተሳተፉበት፡፡ በአመዛኙ ኢህአዴግ ግምት የተደረገበት መድረክ ተከፍቶ በሀገራችን መርህ ላይ የሚመሰረት ሀገራችን ላይ አይደለም፡፡ የእነዚህ ውይይቶች ውጤት ተቀባይነትና ተቀባይነት በሀገራችን መንግስት ጀዘትና በአጠቃላይ ስለ ቋንቋ፣ ስለ ባሕርይ፣ ስለ ብሔራዊ መዝሙር፣ ስለአዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶችን በተመለከተ፣ ኢኮኖሚያዊና ማህበራዊ፣ የመንግስት አጠቃቀር፣ እንደዚሁም የተለያዩ አካላት እንደ ምርጫ ቦርድ፣ ፌዴሬሽን ምክር ቤት፣ የፍትህ አካላት አሰራር፣ ስለ ሀገራችን አጣሪ ጉባኤ አመሰራረትና ሃላፊነት ተግባርና ሀገራችን የሚሻሻልበትን ሁኔታ በተመለከተ እንቀፅ በእንቀፅ በኢኮኖሚያዊ ተረቅቆ ለኮሚሽኑ ቀረበ፡፡ ኮሚሽኑ ተወያይቶና ተከራክሮ ረቂቁ ተዘጋጀ፡፡ ሁሉም የኮሚሽኑ አባላት የተስማሙበት በአንድ መልክ፣ ያልተስማሙበት በሌላ አፃፃፍ ተረቆ ለሽግግር መንግስቱ ም/ቤት መጋቢት 2ኛ ቀን በ1986 ዓ.ም ቀረበ፡፡

በዚህ አይነት በተወካዮች ምክር ቤት ክርክርና ውይይት ተደረገዋል፡፡ ቅድም የጠቀሰኳቸው ተቃዋሚ ድርጅቶች ስላልነበሩ በሽግግር መንግስቱ ም/ቤትም ሀገራችን ሲፀድቅ ኢህአዴግ ብቻውን ነበር ማለት ይቻላል፡፡ ሃይቱ ሚያዝያ 25 ቀን 1986 ዓ.ም ተጠናቀቀ፡፡ ከዚያ ያንን የሚያፀድቅ ከሀገሪቱ የተመረጠ ጉባኤ እንዲጠራ የጉባኤ አባላቱ እንዲመረጡ ተደረገ፡፡ እኔ ከዚያም ሌላ ነው የተመረጥኩት፡፡ የጉባኤው አባላት መጡና ዘግተውት 19 ቀን 1987 ዓ.ም እስከ ህዳር 29 ቀን 1987 ዓ.ም ድረስ የሕገ-መንግስት አፅዳቂ ጉባኤ ተካሂደና ሃይቱ ተጠናቀቀ፡፡ ጉባኤው ሲካሄድ ተገቢ አዳራሽ ጠፍቶ፣ ሲቪል ሰርቪስ ኮሌጅ ግቢ ውስጥ ድንኳን የሚመስል አዳራሽ ተሰራ (ይሄ ድንኳን ዛሬ የአዲስ አበባ የሰብሰባ ማዕከል የሚባለውና ከከተቤ ተነቅሎ ወደ 6 ኪሎ የመጣው ነው)

በጉባኤው ላይ ከሁሉም የኢትዮጵያ ክፍሎች አባላት ተመርጠው መጥተዋል፡፡ ለማስታወስ ያህል፡-

- ከክልል 1 (ትግራይ) 37 ወኪሎች፤
- ከክልል 2 (አፋር) 8 ወኪሎች፤
- ከክልል 3 (አማራ) 137 ወኪሎች፤
- ከክልል 4 (ኦሮሚያ) 177 ወኪሎች፤
- ከክልል 5 (ሶማሌ) 20 ወኪሎች፤
- ከክልል 6 (ቤኒሻንጉል ጉሙዝ) 7 ወኪሎች፤
- ከደቡብ ሕዝቦች ክልል 123 ወኪሎች፤
- ከክልል 12 (ጋምቤላ) 3 ወኪሎች፤
- ከክልል 13 (ሐረር) 3 ወኪሎች፤
- ከክልል 14 (አዲስ አበባ) 23 ወኪሎች፤
- ከድራዳዋ 2 ወኪሎች፡፡

ከድራዳዋ ተመርጠው ከመጡት አንደኛው የቶላ ዋና ጸሀፊ የነበረው ለሀመድ አብማን ነው፡፡ ጀርመን ሀገር ቶላ ውስጥ አብረን ነበርን፡፡ በ1984 ዓ.ም ነው ወደ ኢትዮጵያ የመጣው፡፡ ከቶላ ወደ ሀገር ቤት የተመለሰው እኔና እሱ ብቻ ነን፡፡ በኋላ ላይ እሱ በአህዴድ ተስፋ ቆርጦ ወደ ጀርመን ተመለሰ፡፡

ከሰማሌ ክልል ደግሞ ዶ/ር አብዱልመጅድ ሁሴን፣ ማህሙድ ድረር (አምባሳደር)፣ ከአዲስ አበባ እን ሻለቃ አድማሱ (አሁን በሀይወት የሌሉ)፣ ዘለሌ ጸጋስላሴ ነበሩ፡፡ ከአህዴድ አመራር እን ዶ/ር ጀማል፣ ሀሰን ዓሊ፣ ኩማ ደመቅሳ፣ ጫላ ወርዶፋ፣ ግርማ ዝፋ ነበሩ፡፡ ከሀወሃት ደግሞ ሙሉጌታ ጫልቱ፣ አባይ ፀሀዬ፣ ወ/ሮ አረጋሽ ኪዳኔና ዓለም ሰገድ ነበሩ (በረከት ስምዖን፣ ሰዬ አብርሃ፣ መለስ ዜናዊና ተወልደ ወ/ማሪያም የጉባኤ አባላት አልነበሩም)፡፡ ከብሔራዊ አዲሱ ለገሰና እንወይ ገ/መድሀንን፣ ከደቡብ ደግሞ አባተ ኪሾን አስታውሳለሁ፡፡ በአጠቃላይ ከጥቂት የአዲስ አበባ ሰዎች በስተቀር የኢህአዴግ አባላትና ደጋፊዎች ናቸው የነበሩት፡፡ በተረፈ ሌሎች በብሄር የተደራጁ የሰማሌ፣ የሰልጤና ጉራጌ ድርጅቶች ነበሩ፡፡ በተለይ በመራት፣ በብሄርና በፌዴራሊዝም ዙሪያ እነዚያ ጥቂት ግለሰቦች ባንድ ወገን፣ የኢህአዴግ አባላትና ደጋፊዎች እንዲሁም የብሄር ድርጅቶች ደግሞ በሌላ ወገን ሆነው የሞኑ ክርክር አድርገዋል፡፡

ጉባኤውን በሊቀ መንበርነት እኔ፣ በም/ሊቀመንበርነት ደግሞ አዲሱ ለገሰ ነበርን የመራነው፡፡ አባተ ኪሾ ጸሀፊ ነበር፡፡ የተለያዩ

ኮሚቴዎች መሪዎች እንደ ሰራ አሰራሃሚ ይረዱን ነበር። እነ አብዱል መጅድ፣ ግርማ ብሩ፣ አረጋሽ ኪዳኔ፣ እንወይ ገ/መድህን እና ሌሎች የኮሚቴ መሪዎች ነበሩ። በፕሰብሰባው መሃል የኮሚቴ ሰብሰባዎች ተካሂደዋል። የተሰያዩ አክሲፐርቶች ሊከታተሉ ተቀበዋል። በዚህ አይነት ጉዳሊው ለሰድስት ሳምንት ተካሂዶ ተጠናቀቀ። ተሳታፊዎች ሁሉ ፈረመብት።

«ሰብሰባውን ሲመሩ የተሰብሰቡዎቹ ተሳትፎ እንዴት ነበር? ፅኑ አጽም ይዘው የተከራከሩ ነበሩ?»

አዎን፤ በተለይ አንቀፅ 39ኛን በተመለከተና በመሬት ጉዳይ ላይ ከርክር ተካሂዶአል። እኔና ዳዊት «አንቀፅ 39 መኖር አለበት፤ መሬትም መሸጥ መለጠጥ የለበትም!» የሚል አጽም ይዘን ተከራክናል። የብሄር ጥያቄን በተመለከተ የኦሮሞ ህዝብ የራሱን እድል በራሱ የመውሰድ መብቱ እስከ መገንጠል መከበር አለበት የሚል ነበር አጽሜ። እዚህ ጋ 'መገንጠል አለበት!' ማለትና 'የመገንጠል መብቱ ይከበርለት!' ማለት ልዩነት እንዳለው ልብ ማለት ያሻል። አሁንም የህዝቡ የራሱን እድል በራሱ የመውሰድ መብቱ መከበር ትክክለኛ ነው፤ ዴሞክራሲያዊም ነው አላለሁ።

ለማንኛውም በወቅቱ ሌሎችም አከራካሪ ጉዳዮች ላይ ፅኑ አጽም ይዘው የተከራከሩ ነበሩ። ለምሳሌ ሻሊቃ አድማሴን በጣም አስታውሳቸዋለሁ። ለአሳቸውና የኢህአዴግን መስመር ለማይከተሉ ሰሌዎች ሰፊ እድል እሰጥ ነበር። ማታ ማታ መለስ ቢሮ ተሰብስበን የዕለቱን ስብሰባ እንገመግማለን። እንደ ኢህአዴግ ምን አጽም እንደምንይዝ እንወስናለን። ያኔ በኢህአዴግ በኩል «ሰብሰባውን ልቅ አደረከው፤ ለነሻሊቃ አድማሴ አይነት ተቃዋሚዎች ዕድል ደጋግመህ ትሰጣለህ» የሚል ሂስ ተሰንዝሮብኛል። እኔ በበኩሌ ዴሞክራሲያዊ እንዲሆን ማድረግ ነው ትዝ የሚለኝ። አከራካሪን በመጨረሻ ድምፅ ይሰጣል። ምን ያህል እንደተቃወመና እንደደገፈ ይመዘገባል። ውይይቱ በአንቀፅ በአንቀፅ ስለነበር ከክርክር በኋላ የፀደቁት እንቀጾች ከስር ከስር ተፅፈው ይቀመጣሉ። በዚህ አይነት ረቂቁ አሁን ያለውን ቅርፅ ይህ ህዳር 29 ቀን 1987 ዓ.ም ፀደቀ።

ሀገ-መንግስቱ የፀደቀ ዕለት ከሰዓት የመዝጊያ ሰነ ስርአት ተካሂደደ። በሰነ ስርዓቱ ላይ የተሰያዩ የመንግስት እንግዶች፤ የሀይማኖት መሪዎች፤ የዲፕሎማቲክ ማህበረሰቦች ተገኝተዋል።

በወቅቱ የሽግግር መንግስቱ ፕሬዚዳንትና የም/ቤቱ አፈ ገብዓ የነበረው መለስ ዜናዊ ሀገ-መንግስቱን መረከብ ስለነበረበት እሱም ተገኝቷል። እኔም ለመለስ ከማስረከቡ በፊት ግንግር አድርጊያለሁ።

በግንግራ "የሁሉም ዜጋ ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበራቸውን፣ የብሄር ብሄረሰቦች ህዝቦች የራሱን ዕድል በራስ የመወሰን መብት ያለአንዳች ገደብ ሊከበር፣ ህዝቦች በራሳቸው ፈቃድ ብቻ አብረው ሊኖሩ፣ ወደው ኢትዮጵያዊ እንደሆኑት ሁሉ ካልፈለጉ ደግሞ ማንም አስገድዶ ኢትዮጵያዊ ሊያደርጋቸው እንደ ማይችል የጋራ ቃል ኪዳን መፈራረማቸውን፣ አርሶ አደሩ በባለ ሥልጣኖችና በባለገንዘቦች መሬቱን እየተቀማ የማይፈናቀልበት፣ የመሬት ተጠቃሚነት ዋስትናውን ያረጋገጠለት ሕግ መውጣቱን፣ የእምነት ነፃነት፣ የሃይማኖት አኩልነት መረጋገጡን፣ የሃታ አድልዎ መወገዱን፣ ነገር ግን ሀገ-መንግሥቱን የሚተገብር ፖለቲካዊ ስልጣን ካልቆመ በሀገ-መንግሥቱ የተረጋገጡት የህዝቡ ፍላጎቶች መከላከያቸው እንደማይቀር፣ ስለዚህም እነዚህ መብቶች እንዲከበሩ የመላው የኢትዮጵያ ህዝብ ንቁ ተሳትፎ ወሳኝ መሆኑን፣ እነዚህን መብቶች ለማረጋገጥ መጀመሪያ እኔ ራሴ ካልተንቀሳቀስሁ ሀገ-መንግስቱ የወረቀት ላይ አንበሳ ሆኖ እንደሚቀር..." ገልጼልለሁ።

እኔ ቀጥሎ መለስ ግንግር አደረገ። በመጨረሻ ሀገ-መንግሥቱን ተረካክበን ሥነ-ሥርዓቱ ተጠናቀቀ።

«በወቅቱ የተፈጠረ የማይረሱት አስደሳች ወይም አሳዛኝ ገጠመኝ ወይ ክስተት አለ?»

ከሁሉም አንቀፅ 39 ሲጻድቅ አዳራሹ እንዴት በደስታ እንደተነቃነቀ አይረሳኝም። ሁሉም ታዳሚ በደስታ አብዶ ነበር። የተወሰኑ ግለሰቦች ደስታቸውን በዘፈን፣ በጭፈራ ነበር የገላጹት። በተለይ አንዲት ከጎንደር አካባቢ የመጡ ሴትዮ ከደስታቸው ብዛት ከታዳሚው ፊት ለፊት ቆመው ዘፍነዋል። ሌላ ከባሌ የመጡ ሙስሊምም ደስታቸውን መቆጣጠር አቅቷቸው ታዳሚው ፊት ዘለሉ፣ ጨፈሩ። (እኔህ የባሌ ሰው ሀገራቸው እንደተመለሱ ሌሊት ከቤታቸው አስጠርተው ወስደው ገደለዋቸዋል። አንዳንዶቹ እነጎች ናቸው የገደሏቸው ይላሉ። እኔ ግን እነግ በአንቀፅ 39 ላይ ምንም ዓይነት ተቃውሞ ስለሌለው ገደላቸው የሚል ሀሳብ የለኝም።)

«በሽግግር ወቅት ከአቶ መለስ ጋር ቅርርባችሁ እንዴት ነበር?»

በዚያን ጊዜ ከአቶ መለስ ጋር በም/ቤት ሊቀ መንበርነታቸው ስብሰባ ላይ በሩቁ ከመተያየት ባለፈ ምንም ቅርርብ አልነበረም። ብዙ መገናኘት የጀመርነው የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ አባል ከሆንኩ በኋላ ነው። ብዙ ጊዜ ከታምራት ጋር ነበር የምገናኘው። እንግባም ነበር። በዚያን ጊዜ የማደንቀው ሰው ነበር ታምራት።

«ሀገ-መንግስቱ ህዳር 29 ቀን ከፀደቀ በኋላ የሄዳችሁት አጩቃጫቂ ወደሆነው የፌደራል መንግስት ወደ ማቋቋም ይመሰለፍል። እስከ ስለ የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ መንግስት አወቃቀርና አመሰራረት እንቅስቃሴ ይንገሩኝ?»

ሀገ-መንግስቱ ከፀደቀ በኋላ የኢትዮጵያ ፌደራላዊ ዴሞክራሲያዊ መንግስትን ለመመስረት እንቅስቃሴ ተጀመረ። ይሄንን የሚያስፈፅመው የሽግግር መንግስቱ ሲሆን የሽግግር መንግስቱን ወከሉ ምርጫ የሚያካሂደው ደግሞ የምርጫ ኮሚሽን ነበር።

በሽግግር መንግስቱ የተቋቋመው የምርጫ ኮሚሽኑ የምርጫ ሂደቱን ሲጀምር፣ ጄኔ በሰኔ ወር 1987 ዓ.ም ወደ ደምቢ ዶሎ ተመልሼ፣ በአህዴድ እጩነት ለተወካዮች ም/ቤት ተወካዩ ለምርጫ ተመዘገብኩ።

የፌደራል መንግስቱን ለማቋቋም የመጀመርያው የተወካዮች ምክር ቤት ሃገራዊ ምርጫ ተካሂደ። እኔ ከደምቢ ዶሎ ተመርጬ ፓርላማ ገባሁ። ከዛ በመጀመርያው ስብሰባ የሁለቱ ም/ቤቶች የፌደራል ም/ቤትና የተወካዮች ም/ቤት ስብሰባ ባደረገ እለት፣ በነሐሴ 15 ቀን 1987 ዓ.ም ቤቱ ፕሬዚዳንት አድርጎ መረጠኝ። በነጋታው ጠ/ሚኒስትሩ፣ የፌዴሬሽንና የተወካዮች ም/ቤት አፈ ጉባዔዎች ተመረጡ። በዚህ ሁኔታ ነበር የኢፌዴሪ መንግስት የተመሰረተው። አወቃቀሩ በሀገ-መንግስቱ ተዘርዝሯል።

«እንዴት ለፕሬዝዳንትነት ሲመረጡ ቻሉ? ቀደም ብለው የሰሙት ነገር ወይም ፍንጭ ነበር?»

አንድ ቀን ማምሻው ላይ ከማ «አንድ አስቸኳይ ስብሰባ ስላለ ቤቱ ና!» ብሎ ቦሌ አካባቢ ባለው ቤቱ ይጋብዘኛል። ለደርሰ

ሃሰን አሊና አባ ዱላ ገመዳ ተቀምጠዋል። በፍ እየጠጣን ጥቂት ከተጫወትን በኋላ «ልንገግርህ የምንፈልገው ነገር አለ። ከሀላፊ ድርጅቶች ለፕሬዝዳንትነት የሚሆን ሰው አፈላልጉ ተብሏል። ያሰብናቸው ተጠቁመው በኢህአዴግ አመለካከትና ኢትዮጵያ ባለችበት ተጨባጭ ሁኔታ የሚመጥኑ አልሆኑም። ከብአዴን ወ/ር ገነት ዘውዴ ተጠቁማ የኢትዮጵያ ህብረተሰብ ሴት ርእሰ-ብሄር ለመምረጥ ዝግጁነት አለው ወይ? ስለዚህ ችግር ሊገጥም ይችላል በማለት ሴት እጩ ከማድረግ እንቆጣብ በሚል የእሷን እውነት ውድቅ አደረገ።

«በኢህአዴግም በኩል አንድ ግለሰብ ተጠቁመው ነበር። በእድሜም ሆነ በእውቀት ተቀባይነት ያላቸው ቢሆንም በሚከተሉት ኃይማኖት የተነሳ ችግር እንዳይፈጠር ህዝቡ ዲሞክራሲያዊ ቁጥጥር እስኪለማመድ ይቆዩ ተብሏል። ከደቡብ ዶ/ር ተከተል ፎርጂዶም ተጠቁመው ነበር። ሰውየው አይታወቁም። በዛ ላይ እድሜያቸው ገና ነው። በትምህርትህ፣ በእድሜህና በሕገ-መንግሥት አፅዳቂ ጉባዔ ውስጥ በነበረህ ተሳትፎ የተነሳ ብዙ ሰው ሰላወቀህ እንተን ልናቀርብ ነው። እንተ ፕሬዝዳንት ብትሆንህ?» አሉኝ።

«አይሆንም!» አልኩ። «እኔ ገና 51 ዓመቴ ነው። ሌሎች ስራዎችን መስራት ነው የምፈልገው» ብዬ ተከላከልኩ።

«ይሄን እንማክራለን። ካንተ በስተቀር ግን የሚሆን የለም» አሉኝ።

ደ አንድ የድርጅት አባል ደግሞ ድርጅቱ በወሰነው መሰረት መስራት ነበረብኝ - የድርጅት ስነ-ምግባር (ዲሲፕሊን) ስለሆነ።

«እኔ የትም ብሄድ የድርጅቱን ውሳኔ እቀበላለሁ። ነገር ግን ቢታሰብበት ጥሩ ነው!» አልኩኝ። በትምህርትም፣ በቋንቋም፣ በችሎታም (እኔ የምችለው ቋንቋ እንግሊዘኛ፣ አማርኛ፣ ኦሮሞኛና ጀርመንኛ ሲሆን እነዚህ ተቀላቅለው ችግር እንዳለው አልገባቸውም) ብቻ አስቡበት» አልኳቸው።

መለስ በበኩሉ ሹመቱን እንድቀበል ሲያግባባኝ «ይሄ ፕሬዝዳንት የሚባለው ምን ስራ አለው? የጊዜውን 15% ብቻ ነው

የሚሰራው፡፡ የቀረው 85% በድርጅት ስራ ላይ ሊውል ይችላል፡፡ አሁንም የተማረ ሰው ያስፈልገዋልና 85% ለአሁንም በመስራት 15% ፎርማሊቲ ለማሟላት ይቻላል» አለ፡፡ በዛ መሰረት ውሳኔውን ተቀብልኩ፡፡ መለስ በአሁኑኑ ሊቀ-መንበርነቱ የጠቅላይ ሚኒስትር፣ እኔ የፕሬዚዳንትነት ቦታ እንድይዝ፣ አልማዝ መኮ ደግሞ የፌዴሬሽን ምክር ቤትን እንድትይዝ፣ ዳዊት ዮሀንስ የተወካዮች ምክር ቤት አፈ ጉባዔ እንዲሆን በስራ አስፈጻሚ ደረጃ ተወሰነ፡፡

የምክር ቤቱ ስብሰባ ከመከፈቱ በፊት ከተለያዩ አቅጣጫ ለመጡ የአሁኑኑ አባላት በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ስብሰባ ተካሂዶ Orientation ተሰጠ፡፡ «እንዴት ፓርላማ ውስጥ እንደሚንቀሳቀሱ፣ ጠርናፊው ማን እንደሆነ፣ አጩዎች ሲጠቆሙ ጠ/ሚ፣ መለስ ዜናዊ፣ ፕ/ት፣ ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ፣ ፌዴሬሽን ምክር ቤት፣ አልማዝ መኮ፣ የተወካዮች ምክር ቤት አፈ-ጉባዔ ደግሞ ዳዊት ዮሀንስ ስለሆነ እናንተ ድምፃችሁን የምትሰጡት ለእነዚህ ነው» ተባለ፡፡

የሚጠቁም ማነው? ሲባል እኔን የምትጠቁመው ገነት ዘውዴ እንደምትሆን ተጠቁሞ ተበተነ፡፡

የሚያስደነግጥ አይነት ሁኔታ ነው የነበረው፡፡ የምኖረው በቅሉ ቤት አካባቢ ነበር፡፡ (ከአንድ ኤርትራዊ ላይ የተወረሰ ቤት ነው፡፡) እንደ ዕድል ሆኖ ቤት ውስጥ እህቴ ራሄል ነበረች፡፡ የእህቴ ልጆች ከራሄል ደሜ (ፈጫቱ)፣ የጣይቱ ልጅ መቅደስ (ዱርሴ) እና የወንድሜ ዶ/ር ሰለሞን ልጆች ማይክልና ተሊላ እንዲሁም ባለቤቱ ረጊናና ልጇ ተሊሌ ነበሩ፡፡ ውሳኔውን ስነግራቸው ድንጋጤና ደስታ ተቀላቅሎባቸው ሰው እንደሞተበት ተላቀሱ፡፡ እህቴ ያለችው አይረሳኝም «ምናለበት ወላጆቻችን ኖረው ይሄንን ባዩ ኖሮ!» አለች፡፡ ዶ/ር ሰለሞን ስነ-ስርዓቱ ላይ ለመሳተፍ ከሰንደን መጥቶ ነበር፡፡ ሌሊቱን ስለ ወላጆቻችን፣ ስለ ዘመዶቻችንና ስለ ደምቢ ዶሎ ስናወራ አድረን፣ ጠዋት ወደ ፓርላማ ሄጄ ተመረጥኩ፡፡

ከስብሰባው በኋላ (ሳቅ) መኪና ውስጥ ከተቱኝና (የተጠለፍኩ ዓይነት ስሜት ነበር የተሰማኝ) በመኪናዎች አጀበው ብሄራዊ ቤተ-መንግስት ወሰዱኝ፡፡ የድሮ ጠባቂዎቼ ካልሆኑ በስተቀር ከማውቃቸው ሰዎች ማንም አብሮኝ አልነበረም፡፡ እነሱም ቢሆን በልዩ ጥበቃ ኃይል ስለተተኩ እንዲሰናበቱ ተደረገ፡፡ እዚያ ከደረስኩ በኋላ ነው ፊጊናና ተሊሌ የመጡት፡፡ እቃችንን ይዘን እንኳን

አልነበረም የገባነው። በነጋታው ነው እነ ረጊና ልብሶቻችንን
አስጭነው ያመጡት።

በዚህ ዓይነት ነው ለራት አመት ከሰራሁበት ማስታወቂያ
ሚኒስቴር የለቀቅኩት።

ፕሬዚዳንት ሆኜ ወደ 'ቤተ-መንግስት' ሰገባ የበቅሉ ቤት
መኖርያ ቤቱ ለአህዴዱ ዮናታን ተሰጠው። ድንገት ነው የለቀቅኩት።
ተከራይቼው ብቆይ ጥሩ ነበር። ይሄ ሁሉ ይመጣል ብዬ መኝ
አሰብኩና። አሁን ይቆጠራል።

ህይወት በቤተ መንግሥት

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ የኢፌዴሪ ፕሬዚዳንት ሆነው እንደተሾሙ ጨርቁን ማቁን ሳይሉ ነው በእጅብ ቤተ-መንግሥት የገቡት። ሆኖም ከቤተሰባቸው ጋር የቤተ መንግሥት ህይወት ገና ህ ብለው ሲጀምሩ መኖሪያቸው ዝናብ ሲጥል በማፍሰሱ እይጥ ወደሚንሸራሸርበት ቤት መዛወራቸውን ያስታውሳሉ። የቤተ-መንግሥቱ መኖሪያ ከአንድ የእንግሊዝ ባለሀብት መኖሪያ እንደማይበልጥ የሚናገሩት ዶ/ር ነጋሶ፤ ታላቁ ቤተ-መንግሥት ውስጥ አዲስ የፕሬዚዳንት መኖሪያ ቤት እንዲሰራ ዲዛይኑን አውጥተው የሻዕቢያ ጦርነት ሲጀመር እንደ ተስተጓጎለ ይገልጻሉ። ፕሬዚዳንት ሆኜ ቤተ-መንግሥት ብገባም ግቢው ሙሉ በሙሉ እኔ የማዝበት አልነበረም ሲሉም ገጠመኞችን ይጠቅሳሉ። የሆኖ ሆኖ የቤተ-መንግሥት ህይወት በነጋሶ እንዴት ነበር?

ረጊናና ልጄ ተሊሌ! ደሜና ዱርሴ በጠቅላላ አምስት ሆነን የታላቁ ቤተ-መንግሥት ህይወት ተጀመረ። ወደ ቤተ መንግሥት እንደገባን ያኖሩን በልዕልት ተናኘወርቅ ቤት ውስጥ ነው።

እንግዲህ ከቤተ-መንግሥቱ በስተጀርባ አንዲት ትንሽ ቤት አለች። ወደዚች ቤት በሁለት አቅጣጫ መግባት ይቻላል። ፎቁ ላይ የእኛ ባለ ሦስት መኝታ ቤቶች መኖርያና አንዲት ትንሽ ሳሉን አለች! ከታች ኩሽናና ትንሽ ሳሉን አለ። ይሄ የልእልት ተናኘ ወርቅ መኖርያ ነው ይባላል። በስተጀርባ ደግሞ እየፈራረሰች ያለች ትንሽ የእርቶዶክስ ቤተክርስቲያን አለች። እኔ ተጠቅሜባት እሻውትም። አሁን ፕሬዚዳንት ግርማ ወ/ጊዮርጊስ አላድሰዋት! እቡኑ ቲስ መድበ

ውላቸው ዲያቆናት ሄደው ያስቀድሱባቸዋል፤ በአል ያከብሩባቸዋል ይባላል። በእነ ጊዜ ግን ዝግ ነበረች።

እዛ እያለን የአሁኑ የመኖርያ ቤቱን አይነት እጣ ገጥሞኛል። ጣርያው ስለሚያፈስ እስኪታደስ ድረስ ከፊንፊኔ ሆቴል በስተጀርባ እድላት ከተደረገላቸው አሮጌ ቤቶች አንዱ ውስጥ ገባን። እነዚህ ቤቶች ቤተ-መንግስቱ ሳይሰራ የነበሩ ናቸው። የፕሬዚዳንት ቢሮ ሃላፊው ቢሮ እዛ ነው ያለው። የተያያዙ ህንፃዎች ናቸው። አጥሩ ጋ ፖራሻርና ወታደሮች ነበሩበት።

ይገርምሃል! ሌላ ሃገር አንድ ርእሰ-ብሄርን እንዲህ አድርገው ይይዛሉ? አላውቅም። እነዛ አሮጌ ቤቶች በራቸው ሲዘጋ ከስር አይጠች ያስገባ ነበር። መጀመሪያ የገባንበት እስከሚታደስ እዛ ነው የቆየነው። ከፕሬዚዳንትነቴ እስከምለቅ ድረስ የኖርነው ደግሞ በዋናው ቤተ-መንግስት ህንፃ ውስጥ ነው። ታዲያ የተባለው ቤት እንደገና ማፍለስ ስለጀመረ እንጂ ወደ ትልቁ ህንፃ እንድንገባ ፍላጎት የነበራቸው አልመለሰኝም።

የብሄራዊ ቤተ-መንግስት ህንፃ በሁለት የተከፈለ ነው። በግራ በኩል ምድር ቤት፣ ንጉሱ ተይዘው ለመጨረሻ ጊዜ ከቤተ-መንግስት የወጡበት ቢሮአቸው አለ። ጠረጴዛው፣ መፅሃፉና የቢሮው ሶፋ ሁሉ የንጉሱ ናቸው። ይሄን ቢሮ ነበር እኔ የተረከብኩት።

በስተቀኝ በኩል ሁለት ትላልቅ አዳራሾች አሉ። አንዱ በመጋረጃ የተጋረደ የጃንሆይ ዙፋን ያለበት አዳራሽ ነው። ግብዣ ሲያደርጉ የሚጠቀሙበት ነበር። ይህ የቤተ-መንግስቱ የቀኝ ክንፍ የተሰራው ንግስት ኤልሳቤት ኢትዮጵያን በጎበኘችበት ወቅት ነው።

ፎቁ ላይ እንግዶች፣ የውጪ ርእሰ-ብሄሮች የሚያርፉበት ነበር። በስተግራ ምድር ቤቱ ፕሬዚዳንቱ ርእሰ-ብሄሮች፣ አምባሳደሮችና የውጪ እንግዶች የሚያነጋግርበት አዳራሽ ሲሆን ሲገባ ቀኝና ግራውን የሚያለያይ ትልቅ ኮሪደር አለ። ከአዳራሹ አልፎ በስተግራ የጃንሆይ ቤተ-መፅሃፍት አለች - ረጅም ጠረጴዛ ያላት። ደርግ ለስብሰባ ይጠቀምባት ነበር ይባላል። እኛም የአህዴድ ስራ አስፈፃሚ የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ እዚያ ነበር የምንለበለበው።

ወደ ፎቅ አንበሳዋን አልፎ መውጣት ይቻላል። ደረጃው ሲወጣ ለሁለት ይከፈላል። በስተቀኝ የጃንሆይ ትልቅ መኝታ ቤት አለ። ዝግ ነው። ልዩ ሁኔታ ካላጋጠመ በቀር አይከፈትም። ሁለት ቀን ገብቼበታለሁ። በጣም ሰፊ አልጋ እንደተነጠፈ፣ የሰለሞን ኮከብ ምስል፣ ነጠላ ጫማ፣ ፒጃማና ልብሶቻቸው ተንጠልጥለው አሉ። መታጠቢያ ክፍል፣ ባኞና ሻወር፣ እንዲሁም መስታወቱ ፊት ለፊት ይጠቀሙባቸው የነበሩት ሳሙና፣ ሂም መላጫና ፎጣ ሁሉ አለ።

በስተግራ ፎቁ ላይ ባለቤቱ ሬጊና እና እኔ የምንጠቀምበት የግል ቢሮ ነበረን። መኝታ ቤታችን የመጀመርያ ፎቅ ላይ ነበር። ትልቁ አዳራሽ፣ ሳሎንና ትንሽ ክፍል፣ መታጠቢያ ክፍልና ትልቅ የእቴጌ አልጋ አለ። መጋረጃና ሶፋዎቹ ልዩና የሚያማምሩ ናቸው። ሆኖም የቤተ-መንግስቱ የፕሬዚዳንት መኖርያ ከአንድ የእንግሊዝ ባለሃብት መኖርያ የሚበልጥ አይደለም። በ19ኛው ክፍለ ዘመን እንደነበረው የአውሮፓ መኪንንቶች ቤት አይነት ነው።

በጃንሆይ ጊዜ ሲያገለግሉ የነበሩ የወጥ ቤት ሰራተኞች አሉ። የተለያዩ ዓለም አቀፍ ምግቦችን ማሰናዳት ይችላሉ። የቻይና ምግቦችን ሳይቀር አሳምረው ይሰራሉ። እውነት ለመናገር በምግብ በኩል ስጋና ቂቤ ያበዛሉ እንጂ ግሩምና ተስማሚ ነበር። የተለያዩ የመጠጥ አይነቶችም ነበሩ። እኔና ባለቤቱ ሬጊና የአልኮል መጠጦችን ብዙም አንወስድም። ቢራ ነበር የምናዘወትረው። ቤተ-መንግስት ከገባሁ በኋላ የስኳር በሽታ እንዳለብኝ ሲነገረኝ ነው አልኮል መውሰድ የተውከት።

በቤተ-መንግሥቱ አንድ ወንድና አንድ ሴት አንበሳ ነበሩ። ሴቷ ወልዳ ሞተች። ከቤተ-መንግስቱ ጀርባ አንድ ዋሻ የሚመስል የብረት አጥር ውስጥ ይኖራሉ። በሚያማምሩ ዛፎችና አበቦች በተከበበው የቤተ-መንግስቱ ሰፊ ግቢ ውስጥ ጠጣዎች፣ የተለያዩ የወፍ ዝርያዎች፣ የሚያምር ቀለም ያላቸው ጅግራ አይነት አሞራዎችም አሉ። ሆኖም እኔ በበኩሌ እንስሳትን አጥር ውስጥ እንቅስቃሴያቸውን ገደቦ ማስቀመጡ እጅግ ያላዝነኛል።

ከአንበሶቹ ቤት በስተጀርባ ወረድ ብሎ ቤቶችና የመዋኛ ገንዳ ያለው «ጃፓን ጋርደን» የሚባል አለ። ሳውና ባዝ፣ መናፈሻና ካፌ የተሟላለት ነው። መዋኛ ገንዳው ከፊንፊኔ ፍልውሃ ነው የሚሞላው። የጃንሆይ ውሻ ሉሉ መቃብርም ጃፓን ጋርደን አጠገብ

ነው። መቃብሯ ላይ «በጣም የምንወዳት ሱሉ» የሚልና የሀይወት ዘመኗ የሚያምር ዕምነት-በረድ ላይ ተዕፏል።

ምንም እንኳን ቤተ-መንግሥቱ እጅግ ውብና ለኑሮ የሚመች ቢሆንም ችግሩ ነፃነት የሌለው መሆኑ ነው። ከሳሎኖቹ፣ ምግብ ቤት፣ መኝታ ቤቶች እና ፎቅ ላይ ካሉ ክፍሎች በስተቀር ከበር በር ለሃያ አራት ሰዓት የማይለዩ በፈረቃ እየተቀያየሩ የሚጠብቁ፣ ጠባቂዎች ነበሩ። ወደ ላይ ስወጣና ስወርድ፣ ወደ ቢሮ ገብቼ ስወጣ በሁለት በኩል ጥበቃ ነበረኝ። የደህንነት ጉዳይ ስለሆነ ማንም ሰው መውጣትና መግባት አይችልም። ይህም ሆኖ አንድ ቀን አንድ ወታደር «አስቲ ቤተ መንግስቱ ምን ይመስላል?» ብሎ መኖሪያችንን አካባቢ ሲዘዋወር ረጊና አይታው ትደነግጥና ጥበቃ ጦር ተይዟል። አንድ ቀን ደግሞ የአዕምሮ ችግር ያለበት ሰው ጋላ የድሮ ጓደኛዬ ነው» ብሎ ጥበቃዎችን በማታለል ቢሮዬ ገብቼ ነበር።

ተለሌ ካደገች በኋላ በሾፌር ከቤተ-መንግስቱ ወደ ትምህርት ቤት ትሄድ ነበር። ሬጊና በፈቃደኝነት ወደምታገለግልበት የአዲስ አበባ ሰራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ ቢሮ በመኪና አድርሰው ይመልሷት ነበር። እነሱ ከእኔ የበለጠ ነፃነት ነበራቸው። ለልደት በዓልና ለፋሲካ በአልም ጀርመን ቤተክርስቲያን ይሄዱ ነበር። እኔ ግን ከሀንፃው ስወጣም ሆነ ግቢው ውስጥ ስዘዋወር ከፊትም፣ ከኋላም፣ ከግራም፣ ከቀኝም ስድስት ጠባቂዎች አይለዩኝም ነበር። ለነገሩ ከግቢ የምወጣው ለስብሰባ፣ ወደ ውጭ ሀገር ለመሄድና ለገብኝት ብቻ ነበር።

ሌላው ችግር ብሄራዊ ቤተ-መንግስት እንደመሆኑ መጠን ሁለት አይነት እንግዶች ይመጣሉ። አንዱ ለስራ የሚመጡ የሃገር ውስጥ እንግዶች ሲሆኑ እነሱ የርእሰ-ብሄሩ እንግዶች ስለሆኑ ግብዣ የሚደረገው እዛው ነው። ሁለተኛው ደግሞ የመንግስት እንግዶች ናቸው። የውጭ ጠቅላይ ሚኒስትሮች ወይም ርዕሰ መስተዳድሮች እና ሌሎች ናቸው። መንግስታዊ ግብዣ ሲደረግ እነዚህ ሁለት ዓይነት እንግዶችን ማስተናገድ ያስቸግር ነበር። ምክንያቱም የርእሰ-ብሄሩና የመንግስት ግብዣ ይደባለቅ ነበር። ለምሳሌ ለስራ ጉዳይ ጠቅላይ ሚኒስትሩን ለመጎብኘት የሚመጡት የሚያርፉት እዛው ቤተ-መንግስቱ ውስጥ ነበር። ይሄ አሁን ፕሬዚዳንቱን አይመለከተውም። የመንግስት እንግዶች ሲመጡ 'ይሄን ማወቅ

አለብኝ ወይስ የለብኝም? መጠየቅ አለብኝ ወይስ የለብኝም? ለአብነት አንድ ቀን ከአንቅልፌ ስነቃ ግቢው በባንዲራ ተሞልቷል። ምንድነው? ብዬ ስጠይቅ ዳንኤል አራፕሞይ መጥቶ አርፏል አሉኝ። የግድ ማወቅ ባይኖርብኝም ደስ አይልም። እናም ቤቱ እንደ እንግዳ መቀበያ ሆኖ የፕሬዚዳንቱ መኖርያ ቤት ሌላ ቦታ ቢሰራ ይሻላል በሚል ዲዛይኑን አውጥተን፤ ታላቁ ቤተ-መንግስት ውስጥ ለማሰራት በጀት ተይዞ ነበር። ግን እቅዱ ሳይጀመር የሻለቢያ ጦርነት ተቀሰቀሰና በኋላ ማሰሪያ ገንዘብ ጠፋ።

መኝታ ቤቶቹና አዳራሾቹ ለግብዣ እያገለገሉ ቢሆኑም መብደም የማድረግ ታስቦ ነበር። ግቢው ለሃገር ውስጥም ሆነ ለውጪ ቱሪስቶች ክፍት ሆኖ እንዲጎበኝ ዕቅድ ነበር፤ ምክንያቱም ከንግስት ዘውዲቱ ጊዜ አንስቶ ቀዳማዊ ኃ/ስላሴ ከጉብኝታቸውና ከጎብኚዎቻቸው በስጦታ ያገኟቸው የተለያዩ ታሪካዊ እቃዎች፤ የተሸለሟቸው ስእሎችና ጌጣጌጦች... ምድር ቤት ታጭቀው ይገኛሉ። እነዚህንና ሌሎች ቁሳቁሶችን ፊት ለፊት የሚሰራው ቤት መብደም አድርጎ ወደዛ ተዛውረው ለጉብኝት ክፍት እንዲሆኑ፤ ምድር ቤቱም እንደ እንግዳ ቤት ጥቅም ላይ እንዲውል ታስቦ ነበር።

አላመዲን ባሰራው አፍሪካ ጋርደን በኩል ወደ ላይኛው ቤተ-መንግስት አቅጣጫ አንድ መንገድ እንዲሰራ አስበን ነበር። የጃንሆይ ረዳትና የግል አገልጋይ፤ በደርግ ደግሞ የቤተ-መንግስት አስተዳዳሪ ከነበሩት ጀነራል ፍሬሰንበት የተባሉ ግለሰብ ጋር ተወያይተን እንግሊዝ አገር ሄደው እንዲገቡና ፕሮፓጋንዳ እንዲያቀርቡ ነግሯቸው፤ ጉብኝተው ሀሳባቸውን በፅሁፍ አቅርበዋል።

ፍልውሃም የተሻለ ገቢ ሊያስገኝ በሚችል መልኩ በደንብ እንዲሰራ ሃሳብ አቅርበን ነበር። ሆኖም አንዴ የገንዘብ እጥረት አለ! አንዴ የቅንጦት ነው እየተባለ ሳይሰራ ቀረ።

የፕሬዚዳንትነት ፈተናዎች

የአገሪቱ ፕሬዚዳንት የውጭ አገር አምባሳደሮችን ተቀብሎ ከማነጋገርና የሀዘን መግለጫ ከመላክ ያለፈ ስልጣን የለውም ሲሉ የሚተቹ ወገኖች አሉ። የአገሪቱ ፕሬዚዳንት በመሆን ለ6 ዓመት ያገለገሉት ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ፣ በዚህ ይስማሙ ይሆን? ለመሆኑ የቸገሪቱ ርዕሰ-ብሄር ተግባራት ምን ምን ያካትታሉ? ነጋሶ በፕሬዚዳንት ዘመናቸው ስላከናወኗቸው ሥራዎችና ስላሳለፉት ፈተና እንዲህ ይላሉ፡-

በቤተ-መንግስት ሆኜ በአንድ በኩል የርእሰ-ብሄርነቱን ስራ አከናውናለሁ። ሦስት ወይም አራት አይነት ስራዎች ነበሩኝ።

ከነዚህ ውስጥ አንዱ የኛን አምባሳደሮች መሾም፤ የውጭ ቸምባሳደሮችን ማለናበት፤ አዲስ የተሾሙትን ዕውቅና ለጥቶ መቀበል እንዲሁም መንግስታዊና መንግስታዊ ያልሆኑ ልዑካንን ተቀብሎ ማነጋገርና ከአገሪቱ ጋር ጥሩ ግንኙነት እንዲመሰርቱ ጥረት ማድረግ ነው።

ከዚህ አኳያ ለምሳሌ ወደ ጨረቃ የሄዱት የአሜሪካዊው አስተረፍት (የስነ-ህዋ ምሁር) የጀን ግሌንን ታሪክ የሚተርክ መጽሀፍ ታትሞ ለንባብ ቀርቦ ነበር። በዛ መጽሀፍ ውስጥ ከዓለም ሀገሮች ባንዲራዎችን ይዘው ሄደው ነው የተከሉት። ባንዲራቸው ከተተከለላቸው ሀገሮች አንዷ ደግሞ ኢትዮጵያ ናት። ምክንያቱም ኢትዮጵያ ከአፍሪካ የስልጣኔ ታሪክ ያላትና ለዓለም ሰላም ለማበርከት የተለያዩ እንቅስቃሴዎችንና አስተዋጽኦ ያደረገች አገር በመሆኗ ነው፤ በተለይም በፀረ-ቅኝ ግዛት እንቅስቃሴ ላደረገችው አስተዋፅኦ ዕውቅና ለመስጠት ነው። እነዚህ ሰዎች መፅሃፉን

በሰባታ ያበረከቱልኝ ሴሆን እሰካውን ቤተ-መንግስት ውስጥ ይገኛል።

ለገብኝትም ሆነ ለሥራ ከመጡ ርእሰ-ብሄሮች ውስጥ የደርመንና የጣሊያን ፕሬዚዳንቶች ይገኙባቸዋል። ከርእሱ መንግስታትና ከርእሰ-ብሄሮች መካከል ለስራ መጥተው ያገኘኋቸው ደግሞ የሱዳን፣ የናይጄርያ፣ የኬንያና የጅቡቲ ናቸው።

ሌላው በተግባሩ እዲስ አበባ ውስጥ በሚካሄዱ ዓለም አቀፍ ስብሰባዎች ላይ መሳተፍ ነው። የተባበሩት መንግስታት ድርጅት እንዲጠናከር ለመርዳት ከሚደረጉ እንቅስቃሴዎች አንዱ የECA ግንባታ ነበርና ግንባታው ሲጠናቀቅ በምረቃው ስነ-ስርዓት ላይ ኮፊ እናንና እኔ ተገኝተናል። ጀሲ ጃክሰን ደግሞ ሌላ ጊዜ መጥቶ አግኝቼዋለሁ።

ከሃገር ልማት አኳያ የአዲሱን ቦሌ ዓለም አቀፍ ኤርፖርት የመሰረት ድንጋይ ያስቀመጥኩት እኔ ነኝ። የአዋሳ ዩኒቨርሲቲንም እንዲሁ። መገናኛ ያለው የአድዋ አደባባይ ፈረስ እንጂ በአድዋ 100ኛ ዓመት በዓል ጊዜ የመረቅኩት እኔ ነኝ። ኢምፔሪያል ሆቴል ፊት ለፊት ሊሰራ የታቀደውን አፍሪካ ፓርክ መርቁ ነበር። አሁን ግን የቀረ ይመስለኛል። ሌሎች ብዙዎችም ነበሩ።

ለገብኝት ወይም እኔን ሰላም ለማለት መጥተው ያገኘኋቸውም አሉ። ለምሳሌ በተለያዩ ክልሎች የልማት እንቅስቃሴ ተልቅ አስተዋፅኦ እያበረከተ የሚገኘው Glimmer of a Hope የሚባል ድርጅት መሰራች ይጠቀሳሉ። ድርጅቱን ያቋቋመት ሰው ከልጃቸው ጋር መጥተው ካወያዩን በኋላ ነው ስራ የጀመሩት።

ኢትዮጵያ ውስጥ ከሚንቀሳቀሱ ድርጅቶች ውስጥ እኔን የጎበኙኝና ችግራቸው እንዲፈታላቸው ተፅዕኖ አደርግ ዘንድ የጠየቁኝ በርካቶች ነበሩ። በጎዳና ተዳዳሪዎችና ኤች.አይ.ቪ. ላይ የሚሰራው የማዘር ቴሬዛ ድርጅት አንዱ ነው። ማእከል ለመክፈት መሬት ፈልገው ማመልከቻ ቢያስገቡም አልተሳካላቸውም። “እባክህ ሁኔታው እንዲመቻች እርዳን” ባሉኝ መሰረት፣ ከአቶ አሊ አብዶ ጋር ተወያይተን ገፈርሳ አካባቢ መሬት እንዲሰጣቸው አደረግን። እዚያ በኤድስ የታመሙ ግለሰቦችንና ወላጅ አልባ ህፃናትን የሚረዳ ማዕከል ከፍተው የጋበዙኝ ዕለት እጅግ በጣም ተደስቻለሁ።

ኮልፌ ከሚገኘው የፌስቱላ ሆስፒታል ሃላፊዎች እንዲሁ የቦታ ጥበት ችግር እንዳለባቸው ከገለፁልን በኋላ፤ እኔና የጤና ጥበቃ ሚኒስቴር የነበረው ዶ/ር ታደሰ ከበደ እቦታው ድረስ ሄደን ችግሩን ተመልክተን መጣንና ከኦሮሚያ ስለተዳደር ጋር በመነጋገር ታጠቅ የሚባለው አካባቢ ትልቅ የህክምና ማዕከል እንዲሰሩ ቦታ አሰጥተናቸዋል። ሥራው ሲጠናቀቅ መርቄ የከፈትኩላቸው እኔ ነበርኩ። በዚህም የተሰማኝ ደስታ ወደር የለሽ ነው።

የአንድ ፕሬዚዳንት ሌላው ተግባር፤ የሃገርን ገፅታ ማስተዋወቅ፤ እሴቶችን ማንፀባረቅ፤ በዚህች መካከል መልካም ግንኙነት እንዲኖር ማድረግና ልማትን ማበረታታት ሲሆን ከዚህ አኳያ መላው ኢትዮጵያን ጎብኝቻለሁ። አሁኔ ባዘጋጃቸው የተለያዩ ፕሮግራሞች እንዲሁም ቦረና በአንድ የገዳ ስርአት ላይ ተገኝቻለሁ። የድሬዳዋ፣ የሱማሌ፣ የአፋር፣ የሃረሪና የኦሮሚያ ክልሎች ባዘጋጁት የጋራ ፕሮግራም በሃረሪ ተገኝቻለሁ። የሃረሪና ኦሮሚያ ክልል ባዘጋጁት “ጨላንቆ” ፕሮግራም ላይም ተሳትፏልለሁ። በተረፈ ባሌ፣ ጅማ፣ ነቀምቴ፣ አዳማና አምቦ በተካሄደ የአሁኔው አመታዊ በዓል እና ጉባዔዎች ላይ ተገኝቻለሁ። በተለይ በደቡብ፣ በአማራና በትግራይ ባደረግኳቸው ጉብኝቶች ብዙ ነገሮችን ተምሬአለሁ። ቤኒሻንጉል፣ ጋምቤላ፣ ቦንጋ፣ ሰቆጣና አፋርን ጎብኝቻለሁ። ያየሁዋቸውና የቀሰምኳቸው ተመክሮዎችንም ለኦሮሚያ ባለስልጣናት ለአቶ ሃሰን አሊና ለአቶ ኩማ ደመቅላ ማስታወሻ አልከላቸው ነበር። ይሄን የማደርገው እንዲበረታቱ በማሰብ ነው።

ለምሳሌ በትግራይ ሴቶችና ህፃናት ድንጋይ እየተሸከሙ እንዴት ግድቦችን እንደሚሰሩ አይቻለሁ። አሁኑ ትላልቅ ተሸከርካሪዎች የሚገጣጠሙበት መስፍን ኢንጅነሪንግ፣ ቡቴ መኪና እንኳ መጠገን የማይችል ትንሽ ጋራሽ በነበረ ጊዜ አይቼዋለሁ። በእርግጥ ፋብሪካ ሆኖ ሲመሰረት ተገኝቼ ነበር።

በትግራይ፣ በአማራና በደቡብ አካባቢ ምሁራንን የማግለል ሁኔታ ቢኖርም፡- «አከሌ እኮ ኢዲዩ ነው፤ ኢህአፓ ነው፤ ኢሰፓ ነው፤ ነፍጠኛ ነው...» በሚል የማግለል ሁኔታ አይታይም ነበር። በአሁኔው በኩል ግን አነግ ነው ወይም ኢሰፓ ነው በሚል ሰዎችን ማግለል የተለመደ ነው። ኦሮሚያ በልማት ወደ ኋላ እየቀረች ስለነበረ ለሥራ ካልተነቃቁ በአሁኔውና በሌሎች ድርጅቶች መካከል

የሚፈጠረው ልዩነት ቅራኔዎችን በመፍጠር የፌደራሊዝም ስርአቱ የመፍረስ እደጋ ሊያጋጥመው እንደሚችል በተደጋጋሚ ለማሳሰብ ሞክራለሁ።

እነ ሃሰን አሊን «ከህወሃት መማር አለባችሁ» ስላቸው «እንዴት ከእነሱ ጋር ታወዳድረናለህ? እነሱኮ የአሰራ ሰባት አመት ተመክሮ አላቸው!» በሚል ይሟገቱኝ ነበር። እኔም «ከአህዴድ በኋላ የተመሰረተው ደህህዴን ተመክሮ እየቀሰመ በአጭር ጊዜ ውስጥ ጥሩ እንቅስቃሴ እያደረገ እኮ ነው እያልኩ ለማሳመን እሞክር ነበር። የኦሮሚያ መስተዳድር ዘገምተኝ አሰራር ያናድደኝ ስለነበር ዘወትር እነታረክ ነበር።

«ፕሬዚዳንት በነበሩበት ወቅት ለጉብኝት ከአዲስ አበባ ሲወጡ የሚያስታውሱት ገጠመኝ ይኖራል?»

ኢትዮጵያ ውስጥ ባደረግኳቸው ጉብኝቶች ብዙ አስደሳች ነገሮች ገጥመውኛል። ለምሳሌ ቦረና፣ የገዳ ጉሚ ጋዩ በሚባል የገዳ ስነ-ስርአት ላይ ተገኝቼ ነበር። ከአዋላ በሄሊኮፕተር ነበር የሄድነው። ከገዳ ስርአት አንዱ በሆነው የአባ ገዳ የምርጫ ጉባዔ ላይ ተገኝቼ፣ ድሮ በታሪክ የማውቀውን እውቀት በእውን በማየቴ እረክቻለሁ።

ጉባዔው ሁሉንም ነው የሚያስተናግደው። ምልክቱ ሜዲቻ ይባላል። የከብት እግር ስር ያለው ቆዳ ወጥቶ፣ በሁለት እጅ ይጠለቃል። ይሄን እጅ ላይ የሚደረግ ቆዳ ሰጥተውኝ ነበር። ሆኖም ቤተ-መንግስት ረስቼው ወጣሁ።

በጣም የሚያምረውን የባሌን ፓርክም ጎብኝቻለሁ። ሶፍ አመር ዋሻን ማየት በጣም ያስደስታል። ከዋሻዎቹ በአንዱ መኮ የሚባል መሪ እንደነበር ሲነግሩኝ፣ በ16ኛው ክ/ዘመን በምእራብ ሸዋ በኩል እስከ አርጆ ድረስ የሚጫን የገዳ ሰራዊት የመራውን የመኮ ቢሌ የተባለ መሪ አስታወሰኝ። መኮ ቢሊ ከጊቤ ማዶ ተይዞ በዳሞታዎች ተገድሏል። ምናልባት ከእሱ ጋር ግንኙነት ይኖራቸው ይሆን? አላለሁ። በነገራችን ላይ በ1984 ዓ.ም እነግ በደምቢ ዶሎ ከተማ መኮ ቢሊ የሚባል ትልቅ የገዳ ስርአት አዘጋጅቶ፣ ከውጪና ከሃገር ውስጥ በርካታ አሮሞዎች ተሳትፈውበታል።

በነገራችን ላይ ጃንሆይ ቤተ-መንግስት የሰሩባቸውን አካባቢዎች በጎበኘሁ ቁጥር፣ የአውሮፓ ስልጣኔና የመልክዑ-ምድር

ገፅታ ወዳደገታቸው ይደንቀኛል። የድሬዳዋና የባህር ዳር ቤተ መንግስቶች ከዓታ ቦታ ላይ ስለተሰሩ በጣም ይማርካሉ። የአምራ የብሄራዊ ቤተ-መንግስትም ከዓታ ቦታ ላይ ባይሰሩም ቅርፃቸው ያምራል። የመቀሌው የአፄ ዮሃንስ ቤተ-መንግስት እንዲሁ የ19ኛው ክ/ዘመን ሀንፃ ነው። እነዚህን አላድሶ ሙዚየም ማድረግና በቅርስነት መጠበቅ ተገቢ ነው።

በጉብኝቶቼ ወቅት የማስታውሰው በሁሉም ክልሎች ሀዘብ በደስታ ይቀበላኝ እንደነበር ነው። ትልቅ ግብዣ ሲደረግልኝ የወርቅ ሽልማት በስጦታ ሲበረከተልኝ ግን በጣም እጨነቅ ነበር። እናም ከሜዲቻ በስተቀር አንድም ስጦታ አልተቀበልኩም። እንደውም እቆጣ ነበር።

ባለስልጣኖች ጉብኝት በሚያደርጉበት ጊዜ የአካባቢው ትናንሽ ባለስልጣናት ከአካባቢው ነዋሪዎች ላይ ቅቤ፣ በግ፣ ከብት እና ሌላም ሌላም ነገር እየሰበሰቡ ሲሰጧቸው ታዝቤያለሁ። በእኔ ስም ይዘው እንዳይመጡ በጥብቅ አስጠነቅቃቸው ነበር። አንድ ጊዜ ግን ከባሌ አገልግል ጭነው ይዘውልኝ እንደመጡ አስታውሳለሁ። አሁን እነ እባ ዱላና እነ መለስ በየአካባቢው አንዴ ጋቢ፣ ሌላ ጊዜ በሬ ተበረከተላቸው የሚባለውን ስሰማ “ወዴት እየሄድን ነው?” እላለሁ። እንደኔ እንደኔ ትክክል አይደለም።

ፈጣሪ ነፍሴን ያተረፋት ተዓምራዊ ገጠመኝም አለኝ። ፕሪቢዳንት ክመሆኔ በፊት ከታምራት ላይኔ ጋር የአርባ ምንጭ ጨርቃ ጨርቅ ፋብሪካን መርቀን ስንመለስ፣ እየር ላይ እያለን የአውሮፕላኗ በር ቁልፉ ተሰብሮ ተክፈተ። ሁለት የአውሮፕላኗ ሰራተኞች ተጋግዘው በሩን ከዘጉት በኋላ ለአንድ ሰዓት በሩ እንዳይከፈት ጥርቅም አድርገው እንደያዙት ነው አዲስ አበባ የደረሰነው።

ሻዕቢያ አዲግራትን በአውሮፕላን የደበደበ ጊዜ ደግሞ አሰላ ነበርኩ። የዚያኑ አለት ዘርዳይ ከሚባል ሰው ጋር ወደ አዲስ አበባ ለመመለስ፣ ደምቢ ዶሎን ስንቃረብ፣ የአውሮፕላኗ ባትሪ ድንጋይ አልሰራ አለ። ደምቢ ዶሎ አርፈን ጥገና ተደርጎላት አዲስ አበባ ገባን። ፈጣሪዬን አመሰግንኩት። ያን አለት ማታ ነው ሻዕቢያን ደምስሰን ከባድሜ ለማስወጣት የወሰንነው።

ለጉብኝት ስዘዋወር ዘመዶቹና ጓደኞቹ እኔን ለማግኘት እየፈለጉ፣ ለፕሮፋኦል ተብሎ ጠባቂዎቹ ይከለክሏቸው እንደነበር አስታውሳለሁ። ለምሳሌ አሰላ ያገኘሁት የእግራዊ የወዱላ ሶለን የልጅ ልጅ፣ እያሱ የተባለውን እንደ ምንም ብሎ በጥበቃ ቁራጭ ደብዳቤ ላከልኝና ከብዙ አመት በኋላ አገኘሁት።

ጋምቢላ ሃጃ ደግሞ የቀሰ ጉዲና ልጅ የሴንላ ባል፣ አለማየሁ ከተማ እንደታሰረ ሰማሁ። ፍቱም አትፍቱም ሲልል ሰላምታዬን እንዲያቀርቡልኝ ብዎ ነገርኳቸው። አሁን እሱ ለገጣጤ ትልቅ ሪል እስቴት ያለው ኢንቨስተር ነው። ከተፈታ በኋላ እስከ 1997 ዓ.ም ድረስ ይጠይቀኝ ነበር። እኔን ማወቁ ለመፈታት እንደረዳው ነግሮኝ ነበር። ከ1997 ዓ.ም በኋላ በግል ተመርጬ ፓርላማ ሰገባ ግን እኔን መጠየቁን አቆመ። እንደሚመስለኝ «ነፍጠኞች እንደገና ሊመጡ ነው! ተጠንቀቁ!» የሚለው አህዴድ ቅንጅት ላይ ሲያካሂድ የነበረው ዘመቻ አስበርግነት ይሆናል። በአህዴድ የነፍጠኛ የፕሮፖጋንዳ ማዕበል ከተወሰዱ አያሌ ሰዎች መካከል አንዱ ሊሆን እንደሚችል በእርግጠኝነት ባልናገርም እገምታለሁ።

«በቤተ-መንግስት ሳሉ የፖለቲካ ተሳትፎዎ ምን ይመስል ነበር?»

መጀመርያ ፕሬዚዳንት ሁን ተብሎ ስጠየቅ መገታት አልፈልግም፤ ሌላ ብዙ አንቅስቃሴ ማድረግ እፈልጋለሁ ብያቸው ነበር። እነሱም አህአዴግ አህዴድን ለማጠንከር ይፈልግሃል በሚል 85 በመቶ ጊዜዬን ለፖለቲካ ስራ እንዳውል ነበር የፈለጉት። ስድስቱንም አመት ያሳለፍኩት በአመዛኙ በፖለቲካ ስራ ላይ ነበር ማለት ይቻላል። የአህዴድ ማእከላዊ ኮሚቴ የስራ አስፈጻሚ አባል ነበርኩ። እነ ሀሰን ዓሊ፣ እነ ኩማ፣ እነ ዮናታን፣ እነ ድሪባ የአስተዳደር ስራ ነበር የሚመሩት። እነ ዱባለ ጃሌ (የብሄራዊ ባንክ ገዢ የነበረው)፣ እነ ሱፍያን አህመድና ግርማ ብሩ የልማቱን ስራ ሲመሩ፣ እኔ የአህዴድ የፕሮፖጋንዳ ድርጅት ስራ እንድመራ ተመድቤ ነበር።

የአህዴድ ዕ/ቤት የፕሮፖጋንዳ ድርጅት ኃላፊዎች ሆነው የተመደቡት አለማየሁ አቶምላ (አሁን የኦሮሚያ ፕሬዚዳንት) እና አበራ ኃይሉ (አሁን የኦሮሚያ ቲሌቪዥንና ሬድዮ ሃላፊ) ነበሩ። በፓርላማና በዩኒቨርሲቲ የድርጅቱን የፕሮፖጋንዳ ስራ የሚመሩት

አልማዝ መኮና (በጊላ የተካተ ዶ/ር መሃመድ ይባላል) ሂሩት ቢራላ ሲሆኑ ከአሮሚያ ሚዲያ ደግሞ ንጉሴ ደምሌ፣ ደግፌ በላ፣ ገቢላና ሱሌማን ደደፎ ኮሚቴው ውስጥ ነበሩ። እኔ ሊቀመንበር ነበርኩ። በሬድዮ ፋና፣ በኢትዮጵያ ቴሌቪዥን፣ በዋልታና በአሮሚያ ጋዜጣ የሚሰራውን የፖለቲካ ስራ ነበር የምመራው።

ዋናው ነገር የአህዴድ ማእከልን የሚመሩት አለማየሁ አቶምላና አበራ ጋይሉ ነበሩ። እነሱ በአሮሚያ ክልል እስከ ቀበሌ ድረስ የሚሰራውን ስራ ይመራሉ። አቅዶች በጋራ ይወጣሉ (አብዛኛውን ጊዜ የአቅዶች ይዘት የአባላት ምልመላና ግንባታ ጉዳይ ነው)። የአርሶ አደር ካድሬዎች ምልመላና ግንባታ፣ የስልጠና ፕሮግራምና የጋዜጣ ሽያጭ አሉ። ጋዜጦች በክልል እንዲሰራጩ ይደረጋል። እስከ ቀበሌ ድረስ ተሰራጭቶ ገንዘቡ ይሰበሰባል። የአባላት ግምገማ አለ፤ ሰብዕናና አቋማቸው ይገመገማል። ህዝቡ ውስጥ የሚሰራ ስራን በተመለከተ የህዝብ ስብሰባዎችን ማካሄድና የእነዚህን ስራዎች ዕቅድ ማውጣትን የሚያካትት ነው።

እንግዲህ ዕቅዶች ይወጡና ስራዎች ይሰራሉ። ከቀበሌ፣ ዞንና ዋና ማዕከል ፅ/ቤት ይመጡና ሪፖርት በየላምንቱ ያዘጋጃሉ። እኛ እንገመገማለን። ጠንካራና ደካማ ጎን፣ የፈፃሚዎች የሥራ ክንውን፣ ጥሩ ስርተዋል አልሰሩም የሚለው ሁሉ ይታያል። ሪፖርቶች ማንበብና ለስብሰባ መዘጋጀት፣ ግምገማዎችን መምራት፣ በተጨማሪም የእስልማዝን የፓርላማና የዩኒቨርሲቲ አካባቢ እንቅስቃሴ በተመለከተ አቅድ ማውጣት፣ ሪፖርት መሰብሰብና መገምገም፤... ወዘተ እነዚህ ስራዎች ነበሩ የእኔ ሃላፊነቶች።

በየስድስት ወሩ የዞን፣ የድርጅትና የፕሮፖጋንዳ መሪዎች የሚሰበሰቡበት አጠቃላይ መድረክም ነበር። እዛ ላይ እኔ ብቻ ሳልሆን ሌሎች ስራ አስፈፃሚ አባላት አቅድ አውጥተን በጋራ እንገመገማለን። አጠቃላይ ሪፖርት የሚያቀርቡት አበራና አለማየሁ ነበሩ። የሚዲያውን እነ ደግፌ፣ የዩኒቨርሲቲውንና የፓርላማውን አልማዝ መኮና ሂሩት ያቀርቡና እንገመገማለን።

ከዞን ሃላፊዎች መካከል በደንብ የማስታወሳቸው ከጅማ መካታር ከድር፣ ከወለጋ ኢተፋ፣ ከነቀምቲ አበራ ቀዲዳ፣ ከአርሊ ጀማል አባስ፣ ከሃረር ጌታቸው በዳኔ፣ ከባሌ ዳኛቸው፣ ከአምቦ ዳባ

ደበሌ ናቸው። ከሌሎችም ዞኖች ዕቅድ ማውጣት፣ ሪፖርት ማግኘትና መገምገም (በአመለካከት፣ በተግባር ውጤታማነትና በግለኝነት፣ እቅምን እሟጦ መስራትን በተመለከተ፣ ለስራውና ለትግሉ ራስን እስከ መሰዋት ድረስ መንቀሳቀሳችን ወይም አሳመንቀሳቀሳችን ሁሉ ይገመገማል። ይሄ የታችኛው ብቻ ሳይሆን እሳይ ያለነው የስራ አስፈጻሚና የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላትም እንገመገምበት የነበረ ነው። ስራ አስፈጻሚ አባል ውስጥ የእኔ ስራም ከስራና አፈጻጸም፣ በድክመትና ጥንካሬ፣ በተግባር ውጤታማነትና በግለኝነት ላይ ግምገማ ይካሄዳል። የግምገማውን አካሄድ «ሪፖርት አድርግ!» ይባላል።

እንደ ዓላማ ያለው የፖለቲካ ድርጅት ካልተደራጀ ውጤታማ ሊሆን ስለማይችል የእቅድ አፈጻጸም ይገመገማል። ምንጮቹ ምንድን ናቸው? መነሻውስ? ለምን ሰነፍ ሆንክ? በአላማው አታምንም? የሚሉ ጥያቄዎችን በማንሳት ግምገማ እናካሂድ ነበር። አስተዳደር ላይ የተወከሉት ግለሰቦች እንዲሁ ይገመገማሉ። የስራ አስፈጻሚ አባላት የአስተዳደሩን ስራ ግምገማ ያደርጋሉ። የግብር አሰባሰብ፣ የግብርና ስራ፣ የፍትህ፣ የትምህርት፣ የጤናና ሌሎችም የአስተዳደር ስራዎች ይገመገማሉ። እንዴት እየተመሩ ነው? እቅድ አፈጻጸምና ሃላፊነት እንዴት ነው? ይጠየቃል። ከዚያ ሂስና ግለሂስ ይካሄዳል። ውጤታማ ለመሆን በዚህ አይነት ነበር የምንሰራው።

አሁንም እንዲጠናከር ለማድረግ ከሌሎች ልምድና ተመክሮ እንቀስም ነበር። የረጅም ጊዜ የትግል ተመክሮ ከነበራቸው ሰዎች፣ ለምሳሌ ሰለሞን ተስፋዬ (ጢሞ) አሁንም እንዲጠናከር በጣም ይረዳን ነበር። በኢህአዴግ ማዕከል ነበር የሚሰራው፣ ግን በእኛም ስብሰባ ላይ እየተገኘ ተመክሮውንና ህወሃት እንዴት እንደተጠናከረ ልምድ ያካፍለን ነበር። ይሄ ለሰራር በመጠኑም ቢሆን ድርጅቱ ገህለት እግሩ እንዲቆም አድርጎታል።

በአስተዳደር ግምገማ በኩል ሦስት ነገሮችን አስታውላለሁ። እንደኛው ግብርና ስራ ላይ የማዳበርያ አቅርቦት፣ የምርጥ ዘር አቅርቦትና የግብርና ኤክስቴንሽ መርሃ ግብርን አጥብቀን እንከታተል ነበር። በእነ ሃሰንና በካድሬዎች በኩል የሚቀርቡልን ሪፖርቶች የሚፋለሱ ነበሩ። ምክንያቱም እነ ሃሰን ያልተሰራውን ተሰርቷል ብለው ስለሚያቀርቡ ነበር። በዚህ ጉዳይ ከሃሰን ጋር እንጣላ ነበር። (አሁን ሃሰን ከፖለቲካ ወጥቶ ኑሮውን በአሜሪካ እጭርታል።)

የማዳበርያ አቅርቦትን በተመለከተ ብዙ ችግሮች ነበሩ። አርሶ አደሩን ይበድላሉ፤ ገበሬው ላይ አስከፊ እርምጃ ይወስዳሉ። ለምሳሌ አባ ሳሙኤል በሚባለው አካባቢና በበቾ አካባቢ አርሶ አደሮች ከብተታቸውን ሽጠው አስጢክፍሉ እንኳ ፋታ አይሰጧቸውም። የማዳበርያ ሂሳብ (ብድር) መልሱ እያሉ በማስጨነቅ በአስከፊ ሁኔታ ይቀበሏቸው ነበር።

ሦስተኛው በግምገማ የማስታውሰው ሰብአዊ መብትን በተመለከተ ጥናት ተደርጎ፤ ከሰባት አመት በላይ ፍ/ቤት ቀርበው የማያውቁ፤ “የአነግ አባላት ናችሁ” በሚል የታሰሩ ከ25,000 በላይ ሰዎች ነበሩ። ፍ/ቤቱ ጥፋተኞች ናቸው ካለ ይፈርድባቸዋል! ካልሆኑ ግን በአስር ማቆየት ተገቢ አይደለም አልን። ሆኖም ጉዳዩን በሰራ አስፈፃሚ እያንተፋት እንጣላ ነበር። በጣም የማዝነው እነዚያ 25,000 እስረኞች እኔ አስከምለቅ ድረስ ያለ ፍርድ ይማቅቁ ነበር።

በአንድ በኩል አንሰራለን ብለው እቅድ ከወጣ በኋላ ላይፈፀም ሲቀር በእነ ሀሰን እናደዳለሁ። አንዴ ስቆጣ ሀሰን እንዲህ አለኝ፡- «እኛም እኮ እርሞዎች ነን። አንተ ብቻ ነህ እንዴ ለእርሞ የምትቆረቆር! እኛም እናውቅለታለንና አትናደድ፤ ታገስ።» በዚህ ምክንያት ነጋሶ “ጨቅጫቃ ሆነብን” ይሉኝ ነበር።

አንዴ ለሰለሞን ጢሞ ስለ ጉዳዩ ሰነግረው መታገስ እንዳለብኝ ከመከረኝ በኋላ «ከአውሮፓ የተመለሱ ምሁራን ልክ እንደ አውሮፓ አይነት አሰራር ከሌለ ብለው ያስቸግራሉ። አንተም የነሱ አይነት ባህሪ ሳይኖርብህ አይቀርም» ብሎ ጭርጣሬውን ነገረኝ።

በ1989 ዓ.ም የአህዴድ ግምገማ፤ በሰራ አስፈፃሚ፤ በማእከላዊ ኮሚቴ፤ በአጠቃላይ በአህዴድ አርሶ አደር የታችኞቹ ካድሬዎችና አባላት ላይ ከፍተኛ ግምገማ አድርገን ነበር። በጣም ትልቁ የሚባለው ግምገማ ነበር። አርሶ አደር ካድሬዎችን ጨምሮ ኢስር ሺ የሚሆኑ በርካታ አባላትን ያባረርንበት ግምገማ ነው። መቶ ሰማንያ ዘጠኝ ካድሬዎችን በመስናና በነፍስ ግድያ ወንጀል እንዲታሰሩ ያደረግንበት፤ በመጨረሻም 300 ካድሬዎች ብቻ በማስጠንቀቂያ ያስቀረንበት ግምገማ ነበር።

የግምገማዎችን መነሻ የአመለካከት ማሰትም ጠባብ ብሄርተኛ መሆን፤ ዴሞክራሲያዊ ያልሆነ ብሄርተኝነት መኖር፤ ሀገ-

መንግስቱ ለክልሉ ለሚሰጣቸው መብቶች የማይከራከሩ በሚል ይቀመጣሉ።

መለስ አንድ ጊዜ የስራ አስፈፃሚ ስብሰባ ላይ «OPDO is not a demanding Organization» ብሎ ነበር። (ልክ እንደ ሌሎች ድርጅቶች ተሟጋች ድርጅት አይደለም እንደማለት ነው) ጠባብነትን በተመለከተ የአነግ አመለካከት ያላቸውን አመራሮች ለመገምገም መጀመሪያ በአመለካከት የጠባብነት መስፈርቶች እንዴት እንደ ሚገለጡ መስፈርቶችን አስቀምጦ ነበር። ለምሳሌ በቋንቋ መጠቀም መብት ቢሆንም፤ እራስን ከሌሎች መነጠል አይገባም። እነሱ ግን ማስታወቂያ እንኳ ሲሰጥሩ በአርምኛ ብቻ ነበር።

ኢንቨስተሮችን በተመለከተ ለውጪ ኢንቨስተር ያጎበድዳሉ። የሃገር ውስጥ ኢንቨስተር ሲሆን ግን «እነዚህ ነፍጠኞች!» ወይም «አነጎች!» እያሉ አያስተናግዱም። ለምሳሌ ደብረዘይት መንገድ ላይ የሚገኝ አንድ ጭማቂ የሚሸጥበት ሆቴል ተዘግቷል። መከታተል በነበረበት ጅማ ደግሞ አንድ መሬት ላይ ጨረታ ይወጣል። እዚያ የሚኖሩ የተለያዩ ብሄሮች ጨረታው ላይ ይሳተፋሉ። የጅማ አስተዳደሮች ግን በተለይ የአንድ ብሔር አባላት እንዳያሸንፉ በማሰር የጨረታ ሰነዱን አውጥተው ለአርምኛዎች ሰጧቸውና እነሱ አሸነፉ ተባለ። ችግሩ ግን መሬቱ ምንም ሳይሰራበት ለረጅም ጊዜ ባዶ ሆኖ መቆየቱ ነው።

ሌላው መፈክር «የነፍጠኛ አሰራር!» የሚል ነበር። ነፍጠኛ የሚባሉት በምኒልክ ወረራ ጊዜ መሳሪያ ይዘው፤ በየአካባቢው የሰፈሩ ገዢዎችና ሰራዊቶቻቸው ሲሆኑ የገዢው መደብ ቁንጮ አባላት የሆኑት በተለይ ከሰሜን ሸዋ የተውጣጡ አማሮች ናቸው። ነገር ግን ከሸዋ፣ ከወሎ፣ ከትግራይ፣ ከጎንደርና ከጎጃም የተቀላቀሏቸውም አሉ።

እነዚህ ነፍጠኞች በሰፈሩበት አካባቢ ፍትህና የሰብአዊ መብት አጠባበቅ ብሎ ነገር የለም። መገለጫቸው ማሰር፣ መደብደብና መዝረፍ ነበር። የበላይ ሹማምንቶች ሲሄዱ የሚያቀርቡት ሪፖርት የተጋነነ ነው። መኪንንቶች ሲመጡ ጌታዋን እንዳያች ውሻ ይሸቆጠቅጣሉ።

አንዳንድ የአህዴድ አባላትም ይሄን የነፍጠኞች ባህርይ ያሳዩ ነበር። ለምሳሌ በሀረር አካባቢ አነግ ሰርጎ ገብቶአል ስለተባለ የአንድ

መንግሥት ሰዎችን "አውጣ" ብለው እንደ ላምንት መሰሉ "ገደብ" ብርድና ፀሀይ ላይ እየሰቀኙ፣ ጠጠር ላይ በጉልበታቸው እንዲሄዱ አድርገው ነበር። እነዚህም ሠረር እንደ ሳይሬ አሰር ቤት ነበሩ፤ እንዲሁም "እንተ አንገ" ብሎ በሽጉጥ ገድሎታል። እነዚህ ሆስፓል ሰበቃም ሰው የሚገድሉ ካድሬዎች ነበሩ። ጊምቢም እንዲሁ ሰዎችን ረጅም ጊዜ አስረው ያቆዩና የገደሉ ካድሬዎች ነበሩ።

ከሪፖርት እንደሚመለከት 50 ሰው ከተሰበሰቡ 500 ብለው ሪፖርት ያደርጉልናል። እኛ ስንሂድ ይሸቆጠቆጣል። ይሄን ነው ከግለሰብ አንፃር የነፍጠኛ አሰራር ነው ያልናቸው።

በፊት ጅንሰ ሰራ እንዲ መግዛት የማይችሉ ካድሬዎች፤ ከ1987 በኋላ በሱፍና ሴጦ ተንቆጠቆጠ። ትንሽ ጎጆ ያልነበራቸው ባለ ቪላና ፎቅ ሆኑ። ሰራ መስራት የለ፤ ሰራቸው በየቡና ቤቱ ቢራ መጠጣት፤ ጣት ላይ ትልቅ ወርቅ ሰክቶ መዞርና ቤት ማባለግ ብቻ ሆኖ ነበር።

የሰራ አስረጃጃ ኮሚቴ ግምገማ ስናካሂድ የኢሰፓ አባል የነበረ በሰርጎ ንብነት አባረናል። የእነግ ሰርጎ ንብ ነው ብለን ያባረርነውም እንደ ሰው ነበር። ከካቢኔ ደግሞ የፋይናንስ ቢሮን ይመራ የነበረውን አቶ አለማየሁ ደሳለኝን ስንገመግም ቆይተን ሳንጨርስ ለምሳ ወጣን። ከምሳ ስንመለስ አለማየሁ ደሳለኝ ቤተ መንግስት ግቢ ውስጥ ራሱን በሽጉጥ ገደለ። የሚያሳዝነው አለማየሁ በግምገማው ምንም አልተገኘበትም፤ ንፁህነቱን ልንገነዘብ ነበር። ግምገማው እጅግ ከባድ ስለሆነ የሚያለቅሱና እንደ ዕብድ የሚያደርጋቸው ነበሩ። በነገራችን ላይ ሀላችንም ተገምግመናል፤ እነ ፕሮፌሰር ጀማል ሳይቀሩ።

«እርስዎስ ተገምግመው ሂስ ያውርዱ ተገለጸው ያውቃሉ?»

በአሁኔድ ውስጥ ሂስ አውርድ የተባልኩት የመብትን ጉዳይ በተመለከተ በማነሳው ጥያቄ ነው። «ለምን ከረር ያለ ተቆርቋሪነት ይታይብሃል? እሮሚያ ሰፊ ነው። ህዝቡም ብዙ ነው። ከተደራጀና ከተንቀሳቀሰ ኢትዮጵያ ውስጥ ሰፊ ቦታ ይይዛል። ሆኖ ሰፊ ሁኑ። በእርግጥ ጉዳይ የከረረ አቋም አትያዝ» የሚል ግምገማ ነበር የሚቀርብብኝ። ከሰራ አንፃር ደግሞ «የጀመርኩውን አስከ

መጨረሻው ድረስ አትገባም። ይህንን ላሻሽልኝ ተብሎ በማስጠንቀቂያ ታልፈዋል።

በውሳኔ አሰጣጥ ላይ መታሰርና መቀጣት የሚገባቸው ሰዎች ነበሩ። እዚያ ላይ ተገቢ ውሳኔ አልተሰጠም ብዬ አምናለሁ። አጠቃላይ የጤረዳና የገንጋምን የሚሳህረው አህዴድ ዕ/ቤት ነበር። እንዳንድ ጥራ አስፈጻሚ አባላት የገምገማ ስብሰባውን ከመሩ በኋላ «ምን እርግጥ ይወሰድ?» ብለው መታሰር እንደሚገባው እያወቁ «ከአንድ በጣሚ ሌላ ሁኔታ ይዘገባል» ይሉ ነበር። «ለምን? መታሰር የሚገባው ሌላ እኮ ነው። ሲባሉ ሥርዓቱ ሲቋቋም ጀምሮ የነበረ ሰው ነው። የሚል ምላሽ ይሰጣሉ። እኔ በበኩሌ ብዙ ጊዜ ለምን ብዬ ተከራክረናለሁ። ገን በድምፅ ጥልቃ እሸነፋለሁ። ለምሳሌ አንድ በባህር፣ ማርያም ጮካች የነበረ ሰውን መጥቀስ የማልፈልገው ግለሰብ፤ ለሁሉ ሁሉ ተብሎ ተገቢ ውሳኔ ሳይሰጥበት ቀርቷል።

በ1993 ዓ.ም እኔ ከሰቀሻ፣ በኋላ እነ አባ ጭላ ስልጣን ላይ ሲወጡ ታስረው ከነበሩት 189 ሰዎች አብዛኛዎቹ ተፈትተው ወደ ስልጣን እንዲመለሱ አድርገዋል። በሰነ-ምግባር የተባረሩትንም ጭምር መልሰዋል። (በ1989 ዓ.ም ግምገማ ስልጣን አካላት፣ በተግባርና በአፈፃፀም ላይ ጥሩ ያልነበሩትን አባላት ለመለየት እነ ሰለምን ጢም፣ በረከት ስምአን፣ ዓለምሰንድ እና ተወልዶ ከነበራቸው ልምድ በመነሳት ብዙ ረድተውናል።) አብርሃም ማንጃስም ተሳታፊ ነበር። ሁሉም የኢህአዴግ ዕ/ቤት ሃላፊዎች ነበሩ።

በ1993 ዓ.ም ስም የማጉደፍ ዘመቻ ተግጦፎ ነበር። «ነጋሶና ኩማ የትግራ ተላላኪዎች ናቸው። በዚህ ምክንያት ነው መለስን ከመደገፍና እነተወልደን ከማውገዝ የተቆጠቡት» በሚል በእኛ ላይ ቁርሾ የያዙ ሰዎች ስማችንን ሲያጠፉ ነበር።

የሚዲያ ኮሚቴ፣ የአህዴድ ፕሮፓጋንዳ ኮሚቴና ስራ አስፈፃሚ እንዲሁም የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባዎች የሚካሄዱት ቤተ-መንግስት ነበር። ምክንያቱም ለደህንነት ሲባልና የጥበቃው ስርዓት ቶሎ ቶሎ ከግቢ እንድወጣ ስለማይፈቅድ ነው።

የስራ አስፈፃሚ ግምገማ አስከ ሌሊቱ አስር ሰዓት ይካሄድ የነበረ ሲሆን ትንሽ አረፍት አድርገን ደግሞ እንደገና አንድ ሰዓት ላይ እንጀምር ነበር። እነዚህ ትላልቅ የፖለቲካ ስራዎች ነበሩ።

«ግልጽ ግንኙነት ምስ ምን ይመስል?»

ከእነዚህ ስራዎች ውጪ ማህበራዊ ግንኙነቶችም አሉ። እነዚህ ግንኙነቶች ሄደው ሄደው ከፖለቲካ ሰዎች ጋር ያገናኙኛል። በአህዴድ በኩል ዮናታን፣ ኩማና ሃሰን አንዳንዴ ግርማ ብሩና ዱባለ አብረውኝ ምሳ ይበሉ ነበር። ከብሉይ ተፈራ፣ ገነትና ዶ/ር ከበደ አልፎ አልፎ ይጎበኙኝ ነበር። ከሀወሃትም አባይ ጸሃዬ፣ ሰብሃት ነጋ፣ ገብሩ አስራት፣ አረጋሽ፣ ጸጋዬና ባለቤቱ እንዲሁም ከኢህአዴግ ፅ/ቤት በረከት ስምአን፣ ዓለምሰገድ፣ ተወልደ፣ አብርሃም ማንጁስ፣ ሰለሞን ተስፋዬ (ጢሞ)፣ አዲሱ ለገሰ፣ ካሳ ሽሪፎ እና ታደሰ ጥንቅሽ በጣም ይጎበኙኝ ነበር። ሌላው አባተ ኪሾና ቢተው ከደቡብ ለስራ ሲመጡ ጎራ ብለው ይጠይቁኝ ነበር።

ከሰራዊቱ ጀኔራል ዓድቃን፣ ጀኔራል አባዱላ (አልሻርኩትምና ጀኔራል ነው የምለው)፣ ዓለም እሸትና ጀኔራል ባጫ ደበሌ አብረውኝ ሻይ ይጠጡ ነበር። ከአንዳንዶቹ ጋር ደግሞ እራት እንበላና በቤተ-መንግስቱ መዋኛ አብረን እንዋኛለን - አባ ዱላ፣ አለም እሸት፣ ዓድቃን፣ አባይ ፀሃዬ፣ አዲሱ፣ በረከት፣ አረጋሽ፣ ተወልደ፣ ዓለም ሰገድ እና ሰብሃት ነጋ ይገኙባቸዋል። ዓለም ሰገድና ሰብሃት ነጋ በጣም የማደንቃቸው ሰዎች ናቸው። ወደ እኔ ሲመጡ ጥሩ ልማድ ነበራቸው። ጠቅላላ በየድርጅቱ የሚካሄደውንና በሀወሃት ያሉትን ነገሮች ሪፖርት ያደርጉልኝ ነበር። በተለይ በክፍፍሉ ጊዜ ሂደቶችን የምሰማው በእነዚህ ሰዎች አማካኝነት ነበር። አዲስ ነገር ሲኖር መረጃ ያቀብሉኛል።

የግቢውን ፖለቲካ በተመለከተ ውስጥ ሆኜ ይሄንን ስለራ የኢህአዴግ ሁለት መድረኮች ላይም እሳተፍ ነበር። የአህዴድ ስራ አስፈፃሚ በመሆኔ ዓለምሰገድ በሚመራው የሚዲያ ኮሚቴ እሳተፍ ነበር። በክልሎች የእቅዶች አወጣጥና ግምገማ ላይ ለመሳተፍ ደግሞ ወደ ኢህአዴግ ፅ/ቤት እሄዳለሁ።

የኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባ ላይም እገኛለሁ። ከዚህ በተረፈ ከየድርጅቱ አምስት አምስት ሰዎች የሚወክሉበት፣ አቶ መለስ የሚመራው የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ስብሰባ ላይ አዘውትረን እንገናኝ ነበር። አንዳንዴ በሳምንት፣ በሁለት ሳምንትና በወር እንገናኛለን።

«አቶ መለስ የሚመሩት የኢህአዴግ ሰራ አሰራሩን ስብሰባ የት ነበር የሚካሄደው?»

እንዳሁኑ በይፋ ሳይሆን ማታ ማታ እኔ ምኒሊክ ቤተ-መንግሥት ግቢ፤ የመንግስቱ ኃይለማርያም ፅ/ቤት በነበረው ጩሳ ለአንበሳ-በ ነበር። ከፖለቲካ አንጻር ስራውን አመት ያሳለፍኩት እንዲህ ነው።

«በርዕሰ-ብሔርነትዎ ዘመን ካጋጠመዎት ችግሮች ወይም ፈተናዎች የሚያስታውሱትን ይገነዘብኛሉ?»

በፕሬዚዳንትነቴ አንዱ ሥራዬ የህግ ረቂቆች ሲላኩልኝ አይቼ መፈረም ነው። በም/ቤቱ የፎደቀውን ረቂቅ ፕሬዚዳንቱ በሁለት ሳምንት ውስጥ ፈርሞ ካላፀደቀው፤ እሱ ፈረመም አልፈረመም ስራ ሳይ እንደሚውል ህገ-መንግስቱ ይደነግጋል። ከዚህ አኳያ የእኔ መፈረም አስመፈረም ዋጋ የለውም፤ ግን ለደንቡ ያህል አፈርማለሁ።

እርግጥ ብዙዎቹ አዋጆች የምስማማባቸው ስለነበሩ ወዲያው ፈርሜ አመልስ ነበር። አንዳንዴ ግን የሚያወዛግቡ ነገሮች ያጋጥማሉ። ለምሳሌ... አንዱ አነጋጋሪ የነበረው አዋጅ፤ አቶ ስዩ አብርሃ ተከሰሶ ፍ/ቤት በቀረበ ጊዜ፤ የከፍተኛ ፍ/ቤት ጻፍ የነበረችው ወ/ት ብርቱካን ሚደቅሳ በዋስ ልትለቀው እንደሆነ ታወቀ። ይኸኔ «አቶ ስዩ በዋስ እንዳይለቀቅ ቶሎ አዋጅ መውጣት አለበት» ተባለና የወቅቱ ምክትል ጠቅላይ ሚኒስትር አቶ ተፈራ ዋልዋ ደወለልኝና «አባክህ በፓርላማ በኩል ፀድቆ የመጣውን አዋጅ ቶሎ ፈርምልኝ» አለኝ።

እዚህ ላይ ሁለት በጣም አስቸጋሪ ሁኔታዎች ነበር የገጠሙኝ። አንደኛው ማንኛውም አዋጅ በሚወሰንበት ጊዜ አንዱን ወገን ለመጥቀም ወይም ለመጉዳት መሆን የለበትም። ሁሌም አንድ ህግ መውጣት ያለበት አጠቃላይ የሃገሪቱን ህዝብ በሚጠቅም መልኩ ሊሆን ይገባል የሚል አቋም ነበረኝ።

ሁለተኛው ሙስናን በጥብቅ ስለምቃወም በሙስና የተከሰሱ ሰዎች ጉዳያቸው ተጣርቶ ክወንጀሉ ነፃ መሆናቸው አስከረጋገጥ ድረስ በዋስ ቢፈቱ ከሃገር ወጥተው ሊጠፉ ይችላሉ። ይህ እንዲሆን ደግሞ አልፈቅድም። ስለዚህ የአቶ ስዩ ጉዳይ በፍ/ቤት ተጣርቶ

እውነት መሰና ውስጥ ገብቶ ከሆነ መቀጣቱ ትክክል ነው፤ እንደና ሁለት የለውም። እንዲያውም ኢህአዴግ የእሱን አባላት ምላሊ እንዲሆን ከሌሎች ዜጎች አስቀድሞና አብልጦ መቅጣት አለበት የሚል እምነት ነበረኝ።

ከኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት ጊዜ ጀምሮ የቦናፓርቲዝም ውይይትና የህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ክፍፍል ወቅት የመሰናን ጉዳይ በተመለከተ አቋማችን እንደ ቢሆንም የኢህአዴግ አባላት ብቻ ሳይሆኑ፤ ጓደኞቼም ሆኑ ዘመዶቹ በመሰና ጉዳይ መጠየቅ አለባቸው የሚል የፀና አቋም ስለነበረኝ በሁለቱ አቅጣጫዎች ተወጥሮ እየተጨነቅሁ ፈረምኩኝ።

ተስፋ አድርጌ የነበረው ጉዳዩ ቶሎ ተጣርቶ አቶ ስዬ ወይ ይቀጣል ወይ ነፃ ይወጣል ብዬ ነው። እናም አቶ ስዬ በዋስ ከተለቀቀ በኋላ ጉዳዩ እስኪጣራ በእስር መቆየት አለበት የሚለውን አዋጅ ፈረምኩኝ። የሆነ ሆኖ ያ አዋጅ ህገ-መንግስቱ የደነገገውን የሰብዓዊ መብት መከበር ይጥሳል።

«ታዲያ ለምን ፈረሙ?»

ለምን ፈረምክ እያሉ የሚጠይቁኝ ወዳጆችም ነበሩ። ይሄ በደንብ መታየት ያለበት ጉዳይ ነው። እኔ በመሰና ላይ ከነበረኝ ጥብቅ አቋም ተነስቼ ነው የፈረምኩት። ህገ-መንግስቱን ጥሼ ከሆነ ግን ትልቅ ጥፋት እንደሆነ አረዳለሁ። በሁለተኛ ደረጃ ደግሞ ኢህአዴግ ዜጎች በፍ/ቤት አስቸኳይ ፍትህ እንዲያገኙ ይሰራል የሚል እምነትና ተስፋ ነበረኝ። በፖለቲካ ልዩነት ምክንያት ለዎችን ለማጥቃት ሲል ህግን እንደ መሳሪያ ይጠቀማል ወይም ፍትህን ያዛባል የሚል አመለካከት አልነበረኝም። ያአቶ ስዬ ጉዳይም ቶሎ ያልቃል የሚል ቀና አስተሳሰብ ጮኸኝ ነው ጉዳዩ እስኪጣራ በቁጥጥር ስር ቢቆይ ምንም አይደለ ብዬ የፈረምኩት።

የአቶ ስዬ ሰብዓዊ መብት ተጥሷል ወይስ አልተጣሰም የሚለው ጉዳይ እንዳለ ሆኖ፤ በዚያ አዋጅ የተነሳ ለ6 ዓመት እሱና ቤተሰቦቹ፤ እንዲሁም ዘመዶቹ ላይ የእስር ጉዳት በመድረሱ በጣም በጣም ከልቤ አዝኛለሁ። ይቅርታ ላያደርጉልኝ ይችላሉ። እኔ ግን ከልቤ ይቅርታ አጠይቃለሁ። ለነገሩ ፈረምኩም አልፈረምኩም ከሁለት ሳምንት በኋላ ህግ ሆኖ መዕደቁ አይቀርም ነበር።

ሌላው ቀርቶ እኔ ጋ የደረሰውን ልንገርህ። ኢህአዴግ ለሀገር ጥቅም ወይ ለፍትህ መስፈን ሳይሆን ግለሰቡን ለማጥቃት ሲል ህግ እንደሚያወጣ ከሚያሳዩ አዋጆች አንዱ እኔ ላይ የተፈፀመው ነው። አዋጅ ቁጥር 255/94 እኔ በሰልጣን ላይ እያለሁ፣ በእኔ ያልተፈረመ የቀድሞ ፕሬዚዳንትን በተመለከተ በሩጫ የወጣ አዋጅ ነው። የዚህ ዓይነት ሴራዎች እርስ በርስ ይፈፀማል የሚል እምነት አልነበረኝም። የዋህነት ህብር። በወቅቱ በጥልቀት ባለማየቴና ባለመረዳቴ በጣም አዝናለሁ።

መለስ የርእሱ-መንግስት የአስተዳደር ሃላፊ ሆኖ እንደነዚህ አይነት ድርጊቶች ሲፈፀሙ ሰዎች ይነግሩታል ብዬ እገምታለሁ። አውቆ የተዋቸው ነው የሚመስልኝ። በመርህ ደረጃ በህወሃት የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ላይ፣ ሰዬ ላይ እንዲሁም እኔ ላይ የተወሰዱትን ጭካኔ የተሞላባቸው እርምጃዎችን ለማስፈፀም አዋጆች መውጣታቸውን መለስ አልደገፈም አልልም።

«እርስዎ በሰልጣን ላይ በነበሩ ጊዜ አንዳንድ ወገኖች ፕሬዚዳንቱ ለይስሙላ ተቀመጠ እንጂ በሥልጣኑ የሚፈፀመው ምንም እንደሌለና በኢህአዴግ ተፅዕኖ ስር እንደሆነ ሲናገሩ ይደመጣል። እርስዎ በዚህ አስተያየት ዙሪያ ምን ይላሉ? ሀገ-መንግስቱ የኢትዮጵያን ፕሬዚዳንት በተመለከተ የሚለውና በተግባር የሚታየው የሚጣጣም ይመስልዎታል?»

በነገራችን ላይ ይሄን ጉዳይ በተመለከተ ከጠ/ሚኒስትሩ ጋር ተነጋግራለሁ። የተሰጠኝ ምላሽ ግን «የፕሮቶኮል አመለካከት ጠንክሮብሃል» ወይም «ከሰልጣንህ ዐላይ እየተመኘህ ነው» የሚል መንፈስ ያዘለ ነው። እኔ በሰልጣን ላይ በነበርኩባቸው ስድስት ዓመታት በተግባራዊ እንቅስቃሴዎች ሆነ በሚዲያ አንዳንድ አቀራፊዎች ጠ/ሚኒስትሩ Head of Government ብቻ ሳይሆን Head of State ጭምር የሚሰራ ይመስል ነበር። ለምሳሌ ርዕሰ ብሄሩ ኢትዮጵያንና ሀዘቦቿን ወክሎ በትላልቅ የአገር ውስጥ፣ በሌሎች አገሮች፣ በቀጠና፣ በአህጉርና በዓለም አቀፍ ሥነ ስርዓቶች (ceremonies) ላይ መሳተፍ እንዳለበት በሀገ-መንግስቱ ላይ ተደንግጓል። ከታመመና በሌላ የአገር ጉዳይ ካልሆነ በቀር ኢትዮጵያንና ሀዘቦቿን በመወከል በተለያዩ ትላልቅ Ceremonies ላይ መገኘት ያለበት ርዕሰ ብሄሩ (Head of State) ነው። እክል ሲያጋጥመው ወይም በሌላ አንገብጋቢ የአገር ጉዳይ በሚያዝበት ጊዜ

ጠ/ሚኒስትሩን ወይም ሌላ ክፍተኛ የመንግስት ባለሥልጣን እንዲወክለው ሊያደርግ ይችላል። ይሄ የህገ-መንግስት መንፈስና መመሪያ በትክክል ግንዛቤ አግኝቶ ተግባራዊ አልሆነም። በዚህ ምክንያት ነው በህብረተሰቡ ውስጥ ለረዥም ጊዜ «ፕሬዚዳንቱ ምን እያደረገ ነው? ለዚህ ለዚህ ፕሬዚዳንቱ ለምን አስፈለገ?» የሚሉ ጥያቄዎች በስፋት ሲነሱ የቆዩት።

«ቀደም ሲል እንደነገሩኝ በፕሬዚዳንትነት ሲሾሙ 80 በመቶውን ለድርጅት ሥራ እንዲያውሉ ተስማምተው ነበር። ምናልባት የሰልጣን ክፍፍሉ ላይ ችግር የፈጠረው በዚህ የተነሳ ይሆን?»

ፕሬዚዳንቱ ውስጥ ለውስጥ የድርጅቱን ሥራዎች ሊረዳ ይችላል። ሆኖም የአገሪቱና የህዝቦችዋ ምልክትና ወኪል ስለሆነ የህዝብ ውክልና ሥራው መቅደምና በግልፅ መታየት አለበት የነበረው አሰራር ግን ከዚህ የተለየና ይሄን የሚፃረር ስለነበር የህገ-መንግስቱን መንፈስ ስንፃረር ነበር። ይሄ ጉዳይ ቶሎ መስተካከል እንዳለበትና ቀጣዩ ፕሬዚዳንት በዚህ መንፈስ ሊሰራ እንደሚገባ፣ ካልሆነ ደግሞ ሌላ ዓይነት የመንግሥት ሥርዓት ቀርፀን እንቀፅ አበጅተን ህገ መንግስቱን ማሻሻል እንዳለብን ለጠ/ሚኒስትሩ አስታውቋል ነበር። መልስ የሰጠኝ ግን አልነበረም።

ሰኪርና ወንጌል

ከኢህአዴግ ጋር የታገሉት ሐቶ ታምራት ላይኔ፤ አዲስ አበባ ገብተው ጠ/ሚኒስትር ከሆኑ በኋላ መንግስት በሙስና ከሷቸው የአንድ ወጣት ዕድሜ ያህል እንደታሰሩ እና ከእስር ሲፈቱም ፖለቲካውን እርግፍ አድርገው ትተው ፓስተር እንደሆኑ ይታወቃል። እርሱም ደግሞ ሐቶ ታምራት ላይኔን ያደገታቸው እንደነበር ነግረውኛል። አሰቲ ስለላቸው የሚያውቁትን ይገኛሉ።

ታምራት ላይኔ የመንግስት መስሪያ ቤቶች ውስጥ የኢህአዴግን ስራ ይከታተል ስለነበር በየመስሪያ ቤቱ የሚሰራውን የፕሮፖጋንዳ ስራ ወክሉን እንከታተል ነበር። በሽግግር ጊዜ ደግሞ በካቢኔ ስብሰባ ላይ እንገናኝ ነበር። እርባ ምንጭ ከምዕራብ ሸዋ እስከ ነቀምቲ ድረስ አብረን ሄደናል። ከታምራት ጋር እንቀራረብ ነበር። ኢህአዴግ ውስጥ ከማደንቃቸው ሰዎች አንዱ ነበር። ታምራት ንግግርና ግጥም ይችላል። ኢህዴን መሆኑን እንጂ አማራ ይሁን ምን ይሁን አላውቅም ነበር። በኋላ ነው ጉራጌ መሆኑን የሰማሁት።

ቤተ-መንግስት እያለሁ «ታምራት ለእናቱ ቦሌ አካባቢ ቤት ሰርቷል። ከተማው ውስጥ ደግሞ ይታያል፤ ይጨፍራል...» የሚል ወሬ ሲነግሩኝ «አይ! ይሄ የጠላት ወሬ ነው» እያልኩ እከራከር ነበር።

አንድ ቀን አስቸኳይ ስብሰባ ተጠራንና መለስ ሪፖርት አቀረብ። «የተሰበሰብነው በታምራት ጉዳይ ነው። ቤተሰቡን ትቶ ከአንዲት ቤት ጋር ግንኙነት መስርቷል። መከርነው፣ አስመክርነው፣ እምቢ አለ። ወደ እስራ ሰባት ሚሊዮን ብር ገደማ ገንዘብ በልጁ ስም ስዊዘርላንድ ባንክ አስቀምጧል። ይሄ ገንዘብ

ከብንያ ለማቋቋም ተብሎ ከአላመዲን በብድር የተገኘ ነው። አላመዲን ድጋፍ እንዲሰጥ ሲጠየቅ «ብሬን እኮ አልመለሳችሁልኝም» አለ። «ማነው የተበደረው?» ሲባል «ታምራት ነው!» የብአዴን ሰዎች ነበሩ የጠየቁት። መለስና እነበረከት ተረዳድተው ታምራት ጥፋት እንደሰራ፤ ከጉዳዩ ጋር በተያያዘ ሻዕቢያም መረጃ እንደሰጣቸው ገለፁ። የገንዘቡን ጉዳይ እንዲያምን ስራ አስፈፃሚ ላይ ተጠየቀ። እምቢ አለ። «ምህረት ሲደረግልህ ይችላል። ብአዴን በሚፈልግህ ቦታ ሄደህ ታገለግላለህ፤ ስለዚህ እመን!» ተብሎ ሲጠየቅ አላመነም።

ጉዳዩ በሀላቸንም ዘንድ ድንጋጤ ፈጥሮብን ነበር። እኔ እንሳ አውጥቼ አልቅሻለሁ። «በቁጥጥር ስር ይዋልና ካመነ ብአዴን በሚመድበው ቦታ ላይ ይሰራል፤ ካላመነ ደግሞ ፓርላማ ላይ ይቀርባል» ተባለ። ይመስለኛል እሱ ግን አላመነም። ፓርላማ ቀርቦ የብአዴን ወኪሎች ያለመክሰስ መብቱ እንዲነሳና ብአዴንን በፓርላማ እንዳይወክል ጠየቁ። መለስ ባለበት ያለመክሰስ መብቱ ተነስቶ ወደ ከርቸሌ ወረደ፤ ከእኔም ጋር ተሰያየን።

የኢትዮ-ኤርትራ ጦርነት

ኤርትራ ነፃነቷን ካወጀች በኋላ በተንኳሽነት በጀመረችው ጦርነት ብዙ ሺ ዜጎች ከህልቷም ወገን አለቁ። በኢህአዴግና በኤርትራ መንግሥት (ሻዕቢያ) መካከል የነበረው እንደ ብረት የጠነከረ የሚመስል ወዳጅነት እንዴትና ለምን ፈረሰ? ዶ/ር ኒጋሶ የሚያውቁትን ሁሉ ይነግሩናል።

በሻዕቢያና ኢህአዴግ መካከል የነበረውን ግንኙነት በዝርዝር አላጠቀውም። ሳይ ሳይን የኢትዮ-ኤርትራን ግንኙነት የሚከታተል የካቢኔ ቡድን የነበረ ይመስለኛል። የአሰብን ጉዳይ፣ የአሰብን የነዳጅ ማጣሪያ፣ የብር ኖት አጠቃቀምን፣ (ኤርትራ ነፃ ሃገር ብትሆንም የኢትዮጵያን ብር እንደምትጠቀም፣ ኢትዮጵያም አሰብን በነፃ መጠቀም እንደምትችል)፣ የአሰብ ነዳጅ ማጣሪያን (ባለቤትነቱን ኤርትራ ወስዳ ኢትዮጵያ በውጪ ምንገራ ሳይሆን ብር እየከፈለች መጠቀም እንደምትችል)፣ የንግድ ግንኙነትን (ፍትሃዊ በሆነ መንገድ መካሄድ እንዳለበት)፣ ኢትዮጵያ ውስጥ የሚኖሩ ኤርትራውያን እንዲሁም ኤርትራ ውስጥ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያን በነፃነት እንዲንቀሳቀሱ የሚፈቀዱ ስምንቶች እንደነበሩ አለማ ነበር።

በኋላ ላይ ቀስ በቀስ ሻዕቢያ ወደ አሰብ ከሚንቀሳቀሱ ኢትዮጵያውያን ላይ ነዳጅ ሲያመላልሱ ወይም ሌላ የንግድ ሥራ ሲያከናውኑ ቀረጥ ማስከፈል ጀመረ። የነዳጁን ግዢም ከብር ወደ ዶላር ቀየረው። በኤርትራ የሚገኙ ኢትዮጵያውያን ላይ ጫና መፍጠር ጀመረ። እነዚህ ሁኔታዎች ለፀብ መንገድ ከፈቱ። ኤርትራ ቡና አምራች ሳትሆን ቡና አክሲዮን አሰክ ማድረግ ደርሷል ነበር። እህል ከዚህ በገፍ ትወስድ ነበር። እነዚህ ነገሮች ቀስ በቀስ በትግራይና ኤርትራ ድንበር ላይ ማወዛገብና ማጨቃጨቅ ጀመሩ።

በአጠቃላይ በቀረጥና በንግድ ግንኙነት የተነሳ በትግራይ አስተዳደርና በኤርትራ መካከል ውዝግቡ እየተባባሰ መጣ።

ትልቅ የመፋታት አደጋ የተፈጠረው ግን ከጅማው የኢህአዴግ ጉባዔ በፊት፤ ሻዕቢያ የኢትዮጵያን ገንዘብ (ብር) መጠቀም አቁማ፤ ናቅፋ የሚባል የብር ኖት አትማ መጠቀም ስትጀምር ነው። ይሄኔ አለመግባባቱ አስጊ ደረጃ ላይ መድረሱን ለማን። በጅማው ጉባዔ ላይም አንዱ ውይይት ይሄ ነበር።

በ1990 ዓ.ም ሁኔታውን በተመለከተ ከኤርትራ ጋር በመንግስት ደረጃ ግንኙነት የሚያደርግ ሚኒስትሮች የተካተቱበት ብሄራዊ አካል ተዋቅሮ ነበር። ሆኖም ከኤርትራ ጋር ግንኙነት ሲያደርጉ የነበሩት የሀውሃት ስራ አስፈፃሚዎች እንጂ የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚዎች አልነበሩም። በዚህ የተነሳ አሁንም በለግንኙነቱ በጥልቀት አላውቅም ነበር። ቅሬታም ነበረኝ። ጦርነቱ ሲቀሰቀስ፤ እንዴት ነው ውስጥ ውስጡን ደብቀውና አብረው ሲሰሩ ቆይተው አሁን የሚነግሩን?! የሚል ቅሬታ በውስጤ ተፈጥሮ ነበር።

አንድ ቀን ማታ አስቸኳይ የስራ አስፈፃሚ ስብሰባ ተጠራና መለስ ሪፖርት አቀረበ። የድንበር ጉዳይ ከረጅም ጊዜ በፊት ሲያጨቃጭቅ እንደቆየ፤ ነገር ግን ደርግ ወድቆ በኢትዮጵያ ሀዘብ የተመረጠ መንግስት ሲቋቋመ ድንበር የማስመሩን ጉዳይ በድርድር እንጨርሳለን በማለት ተስማምተው እንደነበር አብራራ። በሽግግር ጊዜም ሆነ በኋላ በተለይ በአፋርና ምዕራብ ትግራይ ችግሮች እንደነበሩ እና በባድሜ በኩል የታጠቁ የኤርትራውያን ቡድኖች ወደ ትግራይ ከልል ለመግባት ሲሞክሩ፤ ድንበር ላይ ያሉ የትግራይ ሚሊሻዎች “መግባት ትችላላችሁ፤ ግን መሳርያ ይዛችሁ አትገቡም” ሲሏቸውና በዚህ ሲጨቃጨቁ በተከፈተ ተኩስ ከኤርትራውያን በኩል ሰዎች መሞታቸውን፤ በዚህም ጉዳዩ ወደ ከፋ ችግር እንዳያመራ ሁኔታውን ለማጣራት የኢትዮ-ኤርትራ ቡድን አዲስ አበባ ላይ በአስቸኳይ እንዲሰበሰብ ተደርጎ ወደ አካባቢው ለመንቀሳቀስ ተስማምተው እንደነበረ ገለፀ። ሆኖም ገና ውይይቱ ገያልቅ ኢሳያስ ከባድ መሳርያ የታጠቀ፤ በታንክ የታጀበ ሰራዊቱን አዝምቶ ባድሜንና አካባቢውን መውረሩን አስረዳ።

ነገሩ ዱብ ዕዳ ነበር። በእኛ በኩል ዝግጅት አልነበረም።

መለስ «ሌሊቱን አልተኛሁም። ስልክ ደውሎ 'እንዴት እንደዚህ ታደርጋለህ?' ለማለት ስሞክር አሉ ሰራዊቱን አዝዞ ሳውዲ ሄዷል» ብሎ ነገረን። በመጨረሻ ጉዳዩ እልባት እስኪያገኝ ድረስ ዝግጅት መጀመር እንዳለበት ተወስኖ፤ በአጭር ጊዜ ውስጥ ሰራ አስፈፃሚው እንደሚገናኝና ኮሚቴ ተቋቁሞ ችግሩ እንዲፈታ ጥረት እንዲያደርግ ተወሰነ።

በአስተዳደር ላይ ያሉ የመንግስት ሰራ ላይ እንዲያተኩሩ ተወስኖ፤ እነ መለስ፣ ዶ/ር ካሱ ኢላላ፣ ስዩም መስፍንና ኩማ ደመቅሳ ሃላፊነት ተሰጣቸው። መለስና ስዩም የዲፕሎማሲውን ጉዳይ እንዲከታተሉ ተወሰነ። በሌላ በኩል የመከላከያ ዝግጅትና ማደራጀት፣ አዲስ ምልመሳ ማካሄድ፣ ማሰልጠንና አውሮፕላንን ጨምሮ መሳርያ ግዢን የሚከታተሉ ስዩ አብርሃ፣ ፃድቃን፣ ተወልደ፣ መለስና ተፈራ ያሉበት ኮማንድ ፖስት ተቋቋመ። ተወልደ፣ በረከት፣ ዓለምሰገድና እኔ ያለንበት የፕሮፓጋንዳ ዝግጅት ቡድን ተቋቋመ። የሻዕቢያን ፕሮፓጋንዳ መጋፈጥ አንዱ ሰራችን ነበር። ምክንያቱም ሻዕቢያ በፕሮፓጋንዳ የትና የት በልጠን ሄዷል። ስለዚህ የኛ ሰራ በህዝቡ ውስጥ ውጤታማ የፕሮፓጋንዳ ሰራ መስራት ነበር። ለህዝቡ መረጃ መስጠት፣ የህዝቡን ትብብር መጠየቅና መመልመል፣ ለተመለመሉት ደግሞ ስልጠናና የስነ-ልቦና ዝግጅት ማድረግ። በወቅቱ የደርግ ሰራዊት አባላት የሆኑና የጦር ታክቲኮችን የሚያውቁ፣ በተለይ ሜካናይዝድ ጦሩን ለማጠናከር በሚል ወደ ጦሩ እንዲመለሱ ተደርጓል።

በጣም የሚገርመው የህዝቡ ዝግጁነት ነው። ስንቅ በማቀበል፣ እንዲሁም በአካል በየግንባሩ እየተገኘ ሰራዊታችንን በማበረታታት ድጋፉን አሳይቷል። የኢትዮጵያ ህዝብ ለሃገሩ እንዴት ቀናሊ እንደሆነ በቅርበት ያየሁት ያኔ ነው።

በኢትዮጵያ የሚኖሩ ኤርትራውያን ጉዳይንም በተመለከተ የኛ ኮሚቴ ነበር ተወያይቶ የውሳኔ ሃሳብ ሲያቀርብ የነበረው። የመንግስት፣ የመከላከያና የፕሮፓጋንዳ በሚል ተደራጅተን በየሁለት ቀኑ ይመሰለኛል እየተገናኘን ከሰአት ጀምሮ ሌሊቱን ሙሉ እንወያይ ነበር። በክልሎችም እንዲሁ የሰራ አስፈፃሚ አቅድ አውጥተን ስንንቀሳቀስ ነበርና የእቅዳችንን አፈፃፀም ሪፖርት እያደረግን ሃሳብና ማስተካከያ ይሰጥበት ነበር።

አለም-አቀፍ ማህበረሰብ በተለይ አሜሪካ የኢትዮጵያን የኤርትራን መንግስታት ስትረዳ ነበር። እነ አሜሪካ ደርግ ከወደቀ በኋላ የሁለቱን አገራት መሪዎች ጨምሮ መሴቪንና ካጋሜን «አዲሶቹ የአፍሪካ ዲሞክራሲ መሪዎች!» እያሉ ሲያሞግሏቸውና ሲደግፏቸው ነበር። በኋላ ላይም የሶማሊያ መንግስት በመውደቁ ምክንያት የአፍሪካ ቀንድ አካባቢን ለማረጋጋት፣ በሰላም እና አልቱራቢና ሌሎች አክራሪ የአስላም ሃይሎች ለመከላከል ሁለቱን አገራት መርዳት ጀመሩ። እንግዲህ ባድሜ በሻዕቢያ ስትወረር አቅዳቸው ሲበላሸባቸው ሆነና ቶሎ ብለው ጣልቃ ገቡ።

ጦርነቱ የበለጠ እንዳይስፋፋ አገሪቱ ተኩስ አቁም እንዲያደርገውና ድርድር እንዲጀምሩ በተለይ አሜሪካኖች መጎትጎት ምዘ። ከአፍሪካ ከካጋሜ ጋር አደራዳሪ ሆነው አንቶኒካ ሲክና ሌላ ራይስ የምትባል ሴት ላኩና እነመለስን አነጋገሩ። ከዚያ ለድርድር ተቀመጡ። እኛ ደግሞ ከድርድር በፊት ሻዕቢያ የወረራቸውን አካባቢዎች መልቀቅ አለበት የሚል አቋም ያዘን። እዛ ላይ ነው የመጀመሪያው ልዩነት የተፈጠረው። አብዛኞቻችን ኤርትራ መሬታችንን ካልለቀቀች ድርድር እንቀመጥም ስንል፣ እነመለስ ደግሞ ለድርድር ብንቀመጥ ይሻላል የሚል ሃሳብ አቀረቡ።

ኢህአዴግ ውስጥ በኮሚቴ ደረጃ የኤርትራን ፕሮፓጋንዳ እንመለከት ነበር። በእኛ በኩል በኢትዮጵያ ውስጥ የሚኖሩና የኤርትራ መንግሥት ደጋፊ የሆኑ ኤርትራውያን በዚህ ሀገር ውስጥ ያላቸው ኢኮኖሚያዊ ጥቅም መቆም እንዳለበት አቋም ያዘን። የሻዕቢያ ወኪሎችና በሪፈረንደም ጊዜ በኤርትራዊነት ተመዝግበው ድምፅ የሰጡ ኤርትራውያንም የጠላት አገር ዜጎች ስለሆኑና ሰላዮችም ሊሆኑ ስለሚችሉ ከኢትዮጵያ እንዲወጡ የውሳኔ ሃሳብ አቀረብን። ይሄ አቋም በስራ አስፈፃሚው ተቀባይነት አግኝቶ ኤርትራውያን እንዲወጡ ተደረገ። ሆኖም ለአተገባበሪ ሊዩቱ ላይ በኢህአዴግ ካድሬዎችና አሳላት ስህተቶች እንደተፈፀሙ ስለሰማን፣ በኤርትራውያን ላይ ሰብአዊ ጥሰቶች እንዳይፈፀሙና ሂደቱ እንዲስተካከል የተቻለንን ሁሉ ስንጥር ነበር።

በኤርትራውያን መባረር ላይ ተቃውሞ የነበራቸው እንደ ሁለት ሰዎች ነበሩ። አብዛኛው ግን ውሳኔውን ተቀብሎታል። ሌላው ጉዳይ ሻዕቢያ ከባድሜ ከመውጣቱ በፊት “እንደራደርም” የሚለው

ውሳኔ እንዳለ ሆኖ፤ አፍሪካ እንድነት ድርጅት ስብሰባ ላይ ካምፓወሬ በተገኙበት ድርድሩን ገፍተውበት፤ የድርድር አጀንዳዎችን አዘጋጅተው ጉዳዩን ለሚከታተለው ቡድን ሰጡ።

አንዱ “ቴክኒካል አራንጅመንት” የተባለው ነው። እነሱ ተስማምተው ከመጡ በኋላ ስብሰባ ላይ ሲያቀርቡት ብዙ ክርክሮችና ውዝግቦች ተፈጠሩ። እንደውም በቡድን የመለያየት ሁኔታ ተፈጥሮ ከብአዴን፤ ከሀወሃት፤ ከአህዴድና ከደኢህዴን ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴ አባላት የተውጣጣን ጥቂት ሰዎች በሰነዱ ላይ ለብቻ እየተወያየን ወደ ስብሰባ መግባት ሁሉ ጀምረን ነበር።

ድርድሩ እየተጓተተ ሲሄድ፤ አንዱ ወገን “ሻዕቢያን ለማስወጣት የጦርነት ዝግጅት አድርገን ውጊያ እንጀምር” ሲል፤ ሌላኛው ወገን ደግሞ “የተኩስ አቁም ስምምነት አድርገንማ ማጥቃት እንችልም” አለ። በዚህ ሁኔታ ላይ እያለን ድንገት ሻዕቢያ የአይደር ትምህርት ቤት ተማሪዎችን በክላስተር ቦንብ ደበደበ። በወቅቱ እኛም የጦር አውሮፕላን አሰማራን። በዚህ ጊዜ ነው አንድ አውሮፕላን ተመትታ የፕሮፌሰር በየነ ጴጥሮስ ወንድም ኮሎኔል በዛብህ ጴጥሮስ የተማረከው።

የዚያኔም ልዩነቶቹ ቀጥለው ነበር። «በጦርነት እንፍታው፤ መሬታችን ተወርብን ዝም ብለን መቀመጥ ተገቢ አይደለም! ማጥቃት አለብን!» የሚለው አንዱ ሲሆን ሌላው “አሁን ብቻ ሳይሆን ለወደፊትም ሻዕቢያ እንዳይተነኩሰን እስከ አስመራ ሄደን ጦሩን መደምሰስ አለብን” የሚል ነበር። ይሄን ሃሳብ የሚቃወሙ ወገኖች ነበሩ። እኛ ደግሞ ይሄንን የተንበርካኪነት አቅጣጫ ነው፤ ፍርሃት ነው ብለን አወገዝን። አብዛኛው የስራ አስፈፃሚ የተስማማበት «ሻዕቢያን እንደምስሰው!» በሚለው ነበር።

እንዳልነውም ብናደርግ አቅም ገንብተናል። ግን ለዓላዊነትን መዳፈር ይሆናል፤ ከድንበራችን ካሰወጣን ይበቃል የሚለው ሃሳብ ስላሸነፈ፤ ስራ አስፈፃሚው ስብሰባ ላይ “ድንበራችን ከጦርነቱ በፊት ወደነበረበት ሁኔታ እስካልተመለሰ ድረስ ስምምነት አንፈርምም” በሚል ቴክኒካል አራንጅመንቱ ላይ 17 ለ 2 አሸንፈን ውሳኔ አሳለፍን። መለስና ካሱ ብቻ ተቃወሙ።

ከዛ በኋላ የተኩስ አቁሙን በይፋ እንዲቀር አድርገን ወደ ጦርነት ገባን። «ዘመቻ ዐሃይ ግባት!» በሚል ስያሜ ሻዕቢያን ለማጥቃት የተወሰነው አዲግራት በሻዕቢያ አውሮፕላን ከተደበደበች በኋላ ነው። ከዚያም በተለያዩ አቅጣጫዎች በባድሜ፣ በዛላምበላና በአሰብ በኩል ማጥቃት ጀምረን ብዙ ገስግሰን ነበር። ከኢትዮጵያ ድንበር አልፈን የተወሰነ የኤርትራ መሬት ከተቆጣጠርን በኋላ መለስ “በቃ የእኛ ተልዕኮ ሻዕቢያን ከመሬታችን ማስወጣት እንጂ ሻዕቢያን መደምሰስ አይደለም” አለ። አደራዳሪዎችም እንደገና የተኩስ አቁም ስምምነት እንድናደርግ ኅተኅቱን። ይሄ ራሱ “እንቀበል ወይስ አንቀበል” በሚለው ብዙ አጨቃጨቀን። በከረን በኩል ሄደን እስመራ በመግባት በዛላምበላ በኩል ገብተን እስመራን መያዝና በሌላ በኩል ደግሞ አሰብን ይዘን፣ በአሰብ በኩል እስከ ምፅዋ ዘልቀን እስመራ እንግባ የሚል ሃሳብ ያቀረቡም ነበሩ ደግሞ ይቻልም ነበር። ሆኖም ከአደራዳሪዎቹ በተለይም ከአሜሪካ ግፊት ነበር። ግፊት ብቻ ሳይሆን ማስፈራራትም ነበረበት። የተኩስ አቁም ስምምነት ካልተቀበልን ድጋፋቸውን እንደሚያቋርጡ አስጠነቀቁን። ግን እነሱ እርዳታ እናቋርጣለን ስላሉ ሳይሆን “እንድ ሉአላዊ አገርን መውረርና መንግስትን ሄዶ መገልበጥ ትክክል አይደለም” በሚል አመለካከት እስከ እስመራ መገስገላችን ቀርቶ፣ ወደ አልጀርሱ ስምምነት የመሄድ አቋም ላይ ተደረሰ።

በ1992 ዓ.ም ክረምት አካባቢ የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ሲያካሂዳቸው ከነበሩ ውይይቶች አንዱ በአልጀርሱ ስምምነት ረቂቅ ላይ ነበር። በረቂቁ ላይ እየተወያየን መልስ እንሰጣለን። አስተያየቶችና ማስተካከያዎችንም እናቀርብ ነበር። የስራ አስፈፃሚው አብይ የውይይት አጀንዳ ይሄ ነበር። ሁለተኛው የግምገማ ጉዳይ ነው። በእነዚህ ሁለት አጀንዳዎች እየተወያየን ላለ በመሃል ለህክምና ወደ ሳዑዲ ሄድኩ።

በመስከረምና ጥቅምት ወር የአልጀርሱ ስምምነት አዋጅ ሆኖ ወደ ፓርላማ እንዲቀርብና እንዲጸድቅ ውይይት ሲካሄድ ነበር። ለሁለተኛ ጊዜ ወደ ሳዑዲ ሄጄ ስመለስ፣ መጨረሻው ረቂቅ ላይ እኔም በተገኘሁበት ውይይት ተደረገ። ስዬ በዛ ስብሰባ ላይ አልነበረም። አለምሰገድም አልመጣም። ገብሩና ተወልደ ግን የነበሩ ይመስለኛል። ስዬና አለምሰገድ ያልተሳተፉት የአልጀርሱን ስምምነት

ሰላልተቀበሉት እንደሆነ ተረድቼ ነበር። ሆኖም አለምሰገድ ትግራይ ነበርኩ ሲለኝ ሰዩ ደግሞ ታምሜ ነበር የሚል ምክንያት ሰጥቶኛል። ከሁኔታቸው ግን ስምምነቱ ላይ እንዳልተስማሙ ያስታውቁ ነበር። በሌላ በኩል ቦናፓርቲዝም የሚል ፅሁፍ መለስ ካመጣ በኋላ እነሱ መልስ በመስጠት ተጠምደው የነበሩ ይመስለኛል።

የአልጀርሱን ስምምነት ለመፈረም በተስማማንበት ወቅት አዲሱ ሰገሰ መናደዱ ትዝ ይለኛል። «ከዚህ በኋላ በሻዕቢያና በህወሃት መካከል ችግር ተፈጥሮ ወደ ጦርነት የምንገባ ከሆነ የኛን ህዝብ ሂደትና ተዋጉ ብዬ አልቀሰቅስም!» አለ። የሆኖ ሆኖ የአልጀርሱ ስምምነት በፓርላማ ጸደቀ። እኔም በስነስርአቱ መሰረት ፈርሜያለሁ። «ያለ ቅድመ ሁኔታ የአልጀርሱን ስምምነት እንቀበላለን» ብለን ለመፈረም መወሰናችን ትልቅ ስህተት ነበር።

በጦርነቱ ብዙ ወጣት አልቋል። ፈንጂ እየረገጠ ያለቀውም እንዲሁ ብዙ ነው። እስከ 70.000 የሚደርሱ ወጣቶች በዚህ ጦርነት እንዳለቁ ነው የሚነገረው። ምንም እፈሻሊ ሪፖርት ባይደርሰንም በየአካባቢው ብዙ አካል ጉዳተኞችና ከጦርነቱ በኋላ ከሰራዊቱ የተሰናበቱ አያሌ ወጣቶች አይቻለሁ።

በጦርነቱ ጊዜ ሦስት አካባቢዎች ኅብኝቱአለሁ። በምዕራብ በኩል ባድሜን ስጎበኝ፤ ከሩቅ የሻዕቢያ ሰራዊት ሲመላለስና አቧራ ሲቦን አይቻለሁ። ሠራዊቱንና ህዝቡን አነጋግራ ነበር። ዛግምበላ አካባቢና አዲግራት ሄጀ ህዝቡን አወያይቻለሁ። ከሰብሃት ነጋ ጋር ቡሬ ሄጃለሁ። በሰመራና በአውሳ እንዲሁ ህዝቡን አወያይቻለሁ።

ጉዳዩ ወደ ፍ/ቤት ሄዶ የፍርድ ውሳኔ ሲሰጥ ስዩም መስፍንና አሊ አብዶ ህዝቡን አስወጥተው “ባድሜ ለኛ ተፈረደ” ብለው ሲያውጁና ሲያስጨፍሩ እኔ ወለጋ ነበርኩ። እነሱ ያደረጉት ትክክል አልነበረም። ሌላው ደግሞ የጦርነት ካሳ ጉዳይ በትክክል እንዳልተወሰነ ወይም ውሱ አልጀርስ ስምምነት ላይ ገና ሰላልታየ በፍርድ አሰጣጥ በኩል እኛን በሚጎዳ መልኩ መወሰኑን ተገንዝቤአለሁ።

ክፍል አራት
አስጨናቂው የህወሃት ክፍፍል
እና
ነጋሶን ከኢህአዴግ ያፋታ “ተሃድሶ”

የቦናፓርቲዝም ጦስ

በ1992 ዓ.ም በሻዕቢያ ተንኳሽነት የተነሳው ጦርነት በርካታ ጉዳቶችን አስከትሏል። በዚህ ሀይወትና በንብረት ላይ ከፍተኛ ኪሳራ አድርጓል። በዚህ ብቻ ግን አልበቃውም። የኢህአዴግ አባል ድርጅት በሆነው ህወሃት ውስጥ ከፍፍል እንዲከሰት ሰበብ ሆኗል። ከጦርነቱ በኋላ በአቶ መለስ ዜናዊ ተፅፎ ለውይይት የቀረበው «ቦናፓርቲዝም» የተሰኘ ረቂቅ ደግሞ ህወሃትን ብቻ ሳይሆን ኢህአዴግንም በመጠኑ ማመሉ አልቀረም። ዶ/ር ነጋሶ ከፍፍሉን በተመለከተ ከመነሻው እስከ መጽሔው ይነገሩናል፡-

በ1991 ዓ.ም በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ ከሻዕቢያ ጦርነት ጋር በተገናኘ የሃሳብ ልዩነት ተፈጥሮ እንደነበር ነግራለሁ። የሃሳብ ልዩነቱ መነሻ በአሜሪካ መንግስትና በአፍሪካ አንድነት ድርጅት ቀርቦ የነበረው «Technical Arrangement» የተባለው ሰነድ ነው። እንደኛው ወገን ሰነዱ ሉአላዊነታችንን ስለማያስከብር መቀበል የለብንም ሲል ሌላው ወገን ሉአላዊነታችንን ስለማያስከብር መቀበል አለብን በሚል ክርክር ተፈጥሮ መቀበል የለብንም የሚለው ወገን የድምፅ የበላይነት አግኝቶ፤ ሰነዱ ተቀባይነት አጣ። 17 ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ሰነዱን መቀበል የለብንም ሲሉ 2 የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት ደግሞ መቀበል አለብን የሚል ድምፅ ሰጡ።

በዚህ ሰነድ ዙሪያ በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ ሰፊ ውይይት መካሄዱንና ስሜት ቀስቃሽ መድረክ እንደነበር ከተለያዩ ወገኖች ባገኘሁት መረጃ ለመገንዘብ ችያለሁ። ጉዳዩ ማዕከላዊ ኮሚቴውን ከፋፍሉት ስለነበረም ለተከሰተው ልዩነት ፖሊት ቢርው

መፍትሄ ለማፈላለግ ውይይት ጀምሮ ነበር። ሆኖም ውይይቱ ሳያልቅ የኢትዮጵያ ሰራዊት በሻዕቢያ ላይ ድል ተቀዳጅቶ ጦርነቱ ተጠናቀቀ።

ጦርነቱ እንደተጠናቀቀ በ1992 ዓ.ም ክረምቱ መግቢያ ላይ የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ተሰብስበን ግምገማ እንዲካሄድ ጠይቀን ነበር። በጦርነቱ ሂደት ላይ፣ ከሻዕቢያ ጋር ስለነበረን ግንኙነት፣ የመንግስትን አመራር በተመለከተ ነበር ግምገማው እንዲካሄድ የተወሰነው። ከዚያ በፊት ግን እያንዳንዱ አባል ድርጅት የየራሱን ግምገማ ማካሄድ ነበረበት። በዚህም መሰረት በኢህአዴግ ውስጥ ግምገማ ለማድረግ ዕቅድ በማውጣት ላይ ሳለን በመሃል ታመምኩና ለህክምና ወደ ሳዑዲ አረቢያ ሄድኩኝ።

ከሳዑዲ ስመለስ ከሙያ የስራ አስፈጻሚውን ግምገማ ለመጀመር የተዘጋጀ ዕሁፍ እንዳለ ነገረኝ። በዕሁፉ ላይ በማደረገው ውይይት የሚሳተፉት ግን ሁሉም የሥራ አስፈጻሚ አባላት ላይሆኑ በየድርጅቶቹ ውስጥ የሚገኙ ነባር የማርክሲስትና ሌኒንስት የሊግ አባላት ናቸው ተባለ። እንደዚያ ከሆነ እኔ አልሳተፍም ማለት ነው ብዬ አሰቤ ነበር። መለስ ግን መሳተፍ እንደምችል ነገረኝ «አንተ፣ ካሉ ኢላላና ዳዊት ዮሐንስ ውጪ አገር በነበራችሁበት ጊዜ የግራ ቡድን እንቅስቃሴ አባል ስለነበራችሁ ትሳተፋላችሁ» አለኝ። ለግምገማው ተዘጋጅቷል የተባለውን ዕሁፍ ሳይሰጡኝ እንደገና ለድህረ ምርመራ ተመልሼ ሳዑዲ ሄድኩኝ።

እንደተመለስኩ ዕሁፉን ቶሎ እንዳነብ ተነገረኝ። ተቀብዬ ማንበብ ጀመርኩ። መለስ አስቀድሞ ቢሮውን ዘግቶ «ቦናፓርቲዝም» በሚል የፃፈው ዕሁፍ ነበር። እኔ ሳዑዲ እያለሁ «በውይይት የሚሳተፉት ነባር የማርክሲስትና ሌኒንስት የሊግ አባላት ናቸው» የሚለው ክርክር አስነስቶ እንደነበር ሰማሁ። «ሁሉም የኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ አባላት መሳተፍ አለባቸው» የሚል ሃሳብ ስለመጣ ግን የተባለው ሁሉ ቀረና በቦናፓርቲዝም ዙሪያ መጀመሪያ ህወሃቶች ብቻ እንዲወያዩ ተወስኖ ግምገማው ተሰረዘ።

«ከኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚም ሆነ ከአባል ድርጅቶች ተቃውሞ አላስነሳም... በተለይም በቦናፓርቲዝም ዙሪያ ህወሃት ብቻ እንዲወያይ መደረጉ...»

ተቃውሞ አስነስቷል እንዲ! እኔም በግሌ ስብሃት ነጋን ግምገማው ለምን እንደቀረ ጠይቄው ነበር። «ከርዕዮተ-ዓለም እንጻር የወደፊት አቅጣጫ ካየን በኋላ ነው ወደ ግምገማ የምንገባው» አለኝ። እኔን ግን አላሳመነኝም። ግምገማ የሚካሄደው እኮ ባለፉ አጀንዳዎችና ባለው ላይ ነው። «የኢህአዴግ ፕሮግራምና ዕቅድ አፈጻጸም እንዴት ነበር? የሚለውን መገምገም ሲገባን እንዴት ለወደፊቱ ተብሎ ይተየራል?» ብዬ ስብሃትን ጠይቄው ነበር እጥጋቢ መልስ ግን አላገኘሁም።

አባል ድርጅቶችም ቅር ተሰኝተው ነበር። የደቡብ ኢትዮጵያ ህዝቦች ግንባር (ደ.ኢ.ህ.ዲ.ግ) ዕሁፉ ስላልደረሰውና ለውይይት ባለመጋበዙ ቅሬታውን ገልጾ ነበር። እንደ ኢህአዴግ አባል ድርጅትነቴ ልሳተፍ ይገባ ነበር በሚል አቋሙን አንፀባርቋል። በዚሁ ጉዳይ የተነሳ በህወሃትና በብአዴኖች መካከል መዘላለፍ ሁሉ ተጀምሮ ነበር። ብአዴኖች ህወሃቶችን «ዝግ፣ ዘረኛ፣ ጠባባች!» በማለት ሲዘልፏቸው፣ ከህወሃት ደግሞ ብአዴኖችን «ትምክህተኞች!» የሚሉ ነበሩ መለስ ግን ደጋፊ ሃይል ለማግኘት ከብአዴኖች ጋር ሲያብር ነበር።

ያም ሆነ ይህ በተወሰነው መሠረት በቦናፓርቲዝም ዙሪያ ህወሃት ለብቻው ውይይቱን ጀመረ። ሌሎች የውይይት አጀንዳዎች ተይዘው የነበር ቢሆንም አንድ ወር ሙሉ በአንድ አጀንዳ ብቻ ነው ህወሃት ሲከራከር የቆየው። በከፍፍሉ ጊዜ ከሁለቱም ወገኖች መረጃዎች ይደርሰን ነበር - በፅሁፍም በአካልም። የመለስ ፅሁፍ ዋናው ውስጣዊ አደጋችን የቦናፓርቲስት የመበስበስ አደጋ ነው የሚል ሃሳብ የያዘ ነው። ከስርዓቱ ከራሱ የሚመነጨውን አደጋ በሚመለከትም በሙስና፣ በፀረ ዲሞክራሲና ራስን ወደ ጥገኛ ገዢ መደብ በማሸጋገር ረገድ ትልቁን ሚና የሚጫወተው የአብዮታዊ ዲሞክራሲ ባህሪና አመለካከት መሸርሸር ነው በሚል መለስ ክርክሩን አቅርቧል። በዚህም ሂደት የሚፈጠረው መንግስትም ቦናፓርቲስት መንግስት ከመሆን አያልፍም በሚል መለስ ያስቀመጠው የአደጋው አሰያየም ልዩነት ካስነሱ ነጥቦች አንዱ ነበር። ወር ሙሉ በዚህ አጀንዳ ላይ ተከራክረው በውይይቱ ተሳታፊ ከነበሩት 28 ተሰብሳቢዎች 15ቱ የረቂቁን ውሳኔ በመደገፍ ድምፅ ሲሰጡ፣ 13ቱ ተቃውሟቸው። በዚህ መነሻነት ነው ከፍፍሉ የተፈጠረው።

«እንዴት ይሄ የክፍፍሉ ምክንያት ይሆናል? እንዲህ ያለው አሰራር የተለመደ አይደለም እንዴ?»

እየህ፡ በሉአላዊነት ጉዳይ ላይ «ቴክኒካል አፈንጅመንቱን» በተመለከተ በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ በነበረው ክርክር የተፈጠረ የመቃቃር ስሜት ሳይቀረፍ ነበር ወደዚህኛው ስብሰባ የተገባው። እንዳንድ ወሬዎችና አሉባልታዎችም እንዱ በሌላው ላይ ሲነዛ ነበር። በተለይ በእነ ተወልደ፣ ዓለም ሰገድና ስዩ ላይ የሰም ማጥፋት ዘመቻ ሲነሄድ እንደነበር ሰምቼአለሁ። ያኒ ጠዋት ጠዋት ቤተመንግስት ለውሃ ዋና ስንገናኝ የተለያዩ አሉባልታዎች እሰማ ነበር። ለምሳሌ በጦርነቱ ጊዜ ስዩ በጦር መሳሪያና በጀት ግዢ ላይ ተመድቦ ስለነበር ኮሚሽን በልቷል የሚል ወሬ ደርሶኛል። «እንደውም ራሱንና ዘመዶቹን እያበለፀገ ነው፣ ተንቤን ቪላ ሰርቶ ዲሽ አስገብቷል» አይነት ወሬዎች ከአንድ የብአዴን ሰው እሰማ ነበር። አሉባልታውም ለክፍፍሉ መከላከል አስተዋዕኦ አድርጓል።

ሌላው በቦናፓርቲዝም ጉዳይ ተዕዕኖ ለማሳደር የነበረው እንቅስቃሴ ነው። የሚገርመው መለስ በኢህአዴግ ውስጥ ቅስቀሳ እንዲያደርጉ የብአዴን ሰዎችን ነው የተጠቀመው።

«በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ ለተፈጠረው ክፍፍል ምና ለበቡ ይሄ ብቻ ነው ብለው ያምናሉ? ወይስ ሌላ ድብቅ አጀንዳ የነበረ ይመስልዎታል?»

ይኸውልህ የህወሃት ሰዎች የመለስን ፅሁፍ እንዳነበቡ ጠንካራ ክርክር ለማስነሳት በማሰብ ሁሉም ቤቱ ተከትቶ ሙሉ ክረምቱን መልስ በማዘጋጀት ተጠምዶ ነበር። ስዩ፣ ገብሩ፣ ዓለም ሰገድና አባይ ፀሃዩ በቦናፓርቲዝም ላይ መልስ ዕፈዋል። ተወልደ አልፃፈም። ነገርዬው በአስተሳሰብ መለስን ለመታገል ነበር። የቦናፓርቲዝምን ሲራ አልነቁበትም። እነሱ መለስን በሃሳብ እንታገለጥለን ብለው ሲዘጋጁ ሌላ ነገር መጣ። «ፕያቂው ቦናፓርቲዝም ነው ወይስ ተንበርካኪነት?» የሚል ክርክር ተፈጠረ። እነመለስ «መታገል ያለብን ቦናፓርቲዝምን ነው» አሉ። እነተወልደ ደግሞ «ቀጣዩ አደጋ ተንበርካኪነት እንጂ ቦናፓርቲዝም አይደለም፤ የአገርን ዳር ድንበር ከማስከበር እና የኢኮኖሚ ሉዓላዊነትን ከማስጠበቅ ይልቅ ለውጭ ሃይል መንበረከክ ነው የአገሪቱ አደጋ»

ሲሉ ተከራክሩ። ሆኖም ክርክሩ ወደ ጭቅጭቅ ተለወጠና መግባባት እስኪያቅታቸው ድረስ እየከረረ መጣ።

«የክፍፍሉን ሂደት በግልፅ እንድናየው በቀጣዩ ስብሰባ ይመስለኛል ውሁዳኑ ያልተገኙት። እስቲ ስለቀጣዩ የህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ዝርዝር ሁኔታ ይገለፁልኝ።»

በቀጣዩ ስብሰባ ሁሉም የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ተገኝተዋል። ሆኖም መግባባት ላይ ሊደርሱ አልቻሉም። የካቲት 26 1993 ዓ.ም በተካሄደው ስብሰባ ማዕከላዊ ኮሚቴው ተሰንጥቆ ነበር። ውሁዳኑ «በዚህ ሁኔታ ውይይቱን መቀጠል ፋይዳ የለውም፤ ስብሰባውን አቋርጦን በአስቸኳይ ወደ ጉባኤ እንሂድ፤ ከብዙሃኑና ከውሁዳኑ በእኩል የተውጣጣ የጉባኤ አዘጋጅ ኮሚቴ ይቋቋም፤ በሙስናም ጉዳይ በተመሳሳይ መልኩ የሚቋቋም አጣሪ ኮሚቴ ይመሰረትና አጣርቶ ሪፖርቱን ለጉባኤ ያቅርብ» የሚል ሃሳብ አቀረበ። ብዙሃኑ ሳይቀበለው ቀረና ስብሰባው እንዲቀጥል ተወሰነ።

በቀጣዩ ስብሰባ ከውሁዳኑ ወገን 12 አባላት አልተገኙም። ጥያቄያቸው ምላሽ ሳያገኝ በስብሰባው እንደማይካፈሉ በመልዕክት ገለፁ። አሁን ክፍፍሉ በደንብ ለየለት ማለት ነው። ሁሉም ወገን አቋማቸውን በደብዳቤ መላክ ጀመሩ። ሁሉም አባል ድርጅቶች ይደርሳቸው ነበር።

«ክፍፍሉን በተመለከተ የእርስዎ አቋም ምን ነበር? የአህዴድና ሌሎች የግንባሩ አባል ድርጅቶችስ? ለውሁዳኑ ወይም ለብዙሃኑ የመወገን ነገር ይገፃገርቅ ነበር? በአጠቃላይ በኢህአዴግ ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴ ውስጥ የነበረው ስሜት ምን ይመስላል?»

እውነት ለመናገር ሁሉም ጭንቀትና ስጋት ውስጥ ነበር። የግንባሩ አባል ድርጅቶች ሁኔታውን ሲከታተሉ፤ ሲወያዩና ሲመነከሩ ብዙ ጊዜ ወስደዋል። እንዲያም ሆኖ በቀላሉ አቋም መያዝና የመፍትሄ ሃሳብ ማቅረብ የቻለ አልነበረም። በተለይ አህዴድና ደኢህዴግ ገለልተኛ ለመሆንና ህወሃት የራሱን ችግር በራሱ እንዲፈታ ጥረቶች አድርገዋል። በተቻለ መጠን ሁሉ ቡድኖች በውይይት ወደ መስማማት እንዲመጡ ነበር የተፈለገው። የህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴው ችግሮቹን መፍታት ካቃተው ቀጣዩ እርምጃ ጉዳዩን ወደ ኢህአዴግ ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴ በመምራት

ችግሩን ለመፍታት መሞከር ነበር። ከዚያ በፊት ግን ራሱ ህወሃት በተሰመደው ዲሞክራሲያዊ የችግር አፈታት ዘዴ ይፍታው ወደሚለው አዘንብለን ነበር። በዚህም የተነሳ የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ኮሚቴ በየካቲት 29 - 1993 ዓ.ም አስቸኳይ ስብሰባ ጠርቶ የነበረ ቢሆንም ሳይካሄድ ቀረ። አህዴድና ደህኒዴግ ለመገኘት ፈቃደኛ አልነበሩም።

«ለምንድነው ፈቃደኛ ያልነበሩት? ብአዴንስ?»

ስብሰባው የተጠራው እኮ በብአዴን ዋና ፀሃፊ በአቶ አዲሱ ለገሰ ስም ነው። ቀጣዩን የኢህአዴግ ስብሰባም የጠራው ብአዴን ነበር። እኛን በተመለከተ በተጠራው አስቸኳይ ስብሰባ ላይ ያልተገኘንበትን ምክንያት በደብዳቤ እሳውቀናል። አህዴድ በስብሰባው ያልተገኘው በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ በተፈጠረው ክፍፍል አወዛጋቢ የህግ ችግሮች በመፈጠራቸውና ከኢህአዴግ ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴ አባላት አራት ሰዎች በታገዱበት ሁኔታ በስብሰባው መገኘት አስቸጋሪ ስለሆነብን ነው። ደኢህዴግ በበኩሉ በምክንያትነት ያቀረበው ችግሩ ስላስደነገጠውና በጥልቀት መታየት ያለበት ጉዳይ ስለሆነ ከስብሰባው በፊት በቅጡ ተወያይቶ የመፍትሄ ሃሳብ ይዞ ለመቅረብ እንደሆነ ገልጾ ነበር። ለነገሩ ቀደም ብዬ እንዳልኩት ሁሉም ወገን ተጨንቆ ነበር። ክፍፍሉ ወደ ኢህአዴግ እንዳይዛመት ስጋት ነበርን። እናም ቶሎ ውሳኔ ላይ ለመድረስ ተቸግረን እንደነበር አስታውሳለሁ።

«ቦናፓርቲዝምን በተመለከተ አቶ መለስ የብአዴን ሰዎችን ለቅስቀሳ ይጠቀሙ ነበር ብለውኛል። እንዴት እንደሆነ ያብራሩልኝ።»

እንዴት መሰለህ፤ «አንጃ» በተባሉት ወገኖች ላይ ዘመቻ ሲያደርጉ ከነበሩት ሰዎች ቀንደኞቹ በረከት ስምእንና አዲሱ ለገሰ ናቸው። ብአዴኖች በወቅቱ ቁልፍ የሆኑ የህወሃት መሪዎችን አስወግደው፤ በኢህአዴግ ውስጥ የነበራቸውን የሁለተኛነት ደረጃ ወደ አንደኛነት ከፍ ለማድረግ ፍላጎት ስለነበራቸው፤ ከመለስ ጋር ይተባበሩ ነበር። እነ አዲሱ በተለይ የአህዴድን ድጋፍ ለማግኘትም በእርሚያ ም/ቤት ውስጥ ያሉ የአህዴድ አመራሮችን ሲያግባቡና ሲቀሰቅሱ ነበር። ሠራዊቱ ውስጥ ለመግባት ሲሉም በጄኔራሎች ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ ለማሳደር ተንቀሳቅሰዋል፤ ጄኔራሎች በቦናፓርቲዝም ላይ እንዲወያዩ አድርገዋል።

«አሰቲ በመቀሌ ሰለተካሂደው ስብሰባ ይገኛል።»

እንግዲህ የውሁዳኑ ጥያቄ ችግሩ በጠቅላላ ጉባኤ እንዲፈታ ነበር፤ ብዙሃኑ ደግሞ ችግሩ የሚፈታው በማዕከላዊ ኮሚቴና በካድሬው ነው አሉ። ችግሩ በዚህ ሁኔታ ላይ ላለ፤ የእነመለስ ቡድን በመቀሌ ጠቅላላ ጉባኤውን ከመጥራት ይልቅ የካድሬዎች ስብሰባ አካሄዱና እንተወልደ «አንጃ» ተብለው ተባረሩ። እዚያ ስብሰባ ላይ ካድሬው የማዕከላዊ ኮሚቴውን ውሳኔ እንዲያፀድቅ ነበር ያደረጉት። የ«አንጃው» ወገን ስብሰባው ላይ እንዲገኙ እነመለስ ሽማግሌ ልከውባቸው እንደነበር ሰምቻለሁ። ከሽማግሌዎቹ አንዱ ዶ/ር ሰለሞን ዕንቋይ ነበር። እናም ሽማግሌዎቹ አግባቧቸውና የ«አንጃው ቡድን» ስብሰባው ላይ ተገኙ። ስብሰባውን የሚመራው መለስ ስለነበር «አንጃው» ተቃወመ። «ይሄ ጉዳይ የሁለቱ ቡድኖች ችግር ስለሆነ የአንደኛው ቡድን መሪ የሆነው መለስ ስብሰባውን ሊመራ አይችልም!» በሚል ተቃውሞ አስነሱ። መለስ በበኩሉ «የህወሃት ሊቀመንበር ስለሆንኩ መምራት እችላለሁ» አለ።

በዚህም ሁለቱ ወገኖች መስማማት አቃቃቸው። «አንጃው» ስብሰባውን ረግጦ ወጣ። በወቅቱ እነመለስ «አንጃውን» ሊያግቡ የሞከሩበትን መንገድ ስሰማ አስደንግጦኛል። ካድሬው «ሰለ ሰማዕታት» እያለ እነስዬን ሲማፀን፤ በትግሉ ወቅት የአካል ጉዳት የደረሰባቸው ታጋዮች ደግሞ «አንጃው» ስብሰባውን ረግጦ እንዳይወጣ ፊታቸው ቆመው እንዲለምኑ ተደርጓል። ሌት ታጋዮች በሩ ላይ ተጋድመው «አንጃው» እንዳያልፍ ማድረጋቸውንም ሰምቻለሁ። እነዚያን ብልሃቶች ተጠቅመው «አንጃውን» ሊያስቀሩ መሞከራቸውን ስሰማ አፍሬአለሁ። ትክክል አለመሆኑንም ለመለስ ነግሬዋለሁ።

«በችግሩ ዙሪያ የውሁዳኑ ቡድን አቋም ምን ነበር? በአካል ያነጋገሯቸው አባላት እንደነበሩና ለአባል ድርጅቶች መገለጫ ይፅፉ እንደነበር ነግረውኛል። ቡድኑ ፍላጎቱ ምን ነበር?»

ይሄ ቡድን በአንድ በኩል በመለስ የቀረበው «ቦናፓርቲዝም» ሳይንሳዊ ትንተናን መነሻ ያላደረገና ከኢትዮጵያ ተጨባጭ ሁኔታዎች ጋር የማይጣጣም እንደሆነ ያምናል። በጉዳዩ ላይ ውይይት ከተካሄደም በኋላ ድምፅ አሰጣጥ ላይ ችግር ነበር፤ በግፊትና በተፅዕኖ የተደረገ ነው ስለሚል ቅሬታ አለው። ችግሩ

መፈታት ያለበትም በጉባኤ እንጂ በማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ አይደለም የሚል አቋም ነበረው። የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት ላይ ሙስናን በተመለከተ አጣሪ ኮሚቴ እንዲቋቋምና ጉዳዩን አጣርቶ ለጉባኤው ሪፖርት እንዲያቀርብ የሚል ሃሳብ አቅርቧል። እነሱ በሌሎች የእነመለስ ቡድን ሲያካሄድ የነበረውን የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባዎች እንደማይቀበልም አሳውቋል። ለዚህ ምክንያት የሚያቀርበው ደግሞ ማዕከላዊ ኮሚቴው ከሞላ ጎደል በሁለት አኩል አባላት መሰንጠቁን ነው። «^{2/3}ኛ የማዕከላዊ ኮሚቴ ኮረም ሳይሞላ የሚካሄድ ስብሰባ በህገ-ደንቦችን መሰረት ህጋዊነት የለውም» የሚል መግለጫ ሲበትን ነበር - ቡድኑ።

እኛም የኢህአዴግ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በጠራው የመጀመሪያ ስብሰባ ላይ እንዳንሳተፍ አግዶን የነበረው እንዲህ ያለው የህጋዊነት ጥያቄ ነው። በእርግጥ «አንጃው» ተብሎ የተባረረው ቡድን የፈፀማቸው ስህተቶች እንደነበሩ መካድ አይቻልም - በእኔ በኩል ማለቴ ነው። ለምሳሌ ቅድመ ሁኔታ አስቀምጠው ከማዕከላዊ ስብሰባ መቅረታቸው፣ ይቅርታ ጠይቃችሁ ተመለሱ ሲባሉ አሻፈረን ማለታቸው... እንደ ጥፋት የሚታይ ነው። የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነትን መጣስ ብቻ ሳይሆን ህወሃትን የመበታተን እርምጃ ተደርጎ የሚቆጠር ነው።

«የብዙሃን ወገን የወሰደውን እርምጃ በተመለከተስ... ትክክል ነበር ብለው ያምናሉ?»

የእነ መለስ ቡድንም ስህተት ሰርቷል። ቀደም ብዬ እንደ ገለፅኩት በመቀሌው መድረክ ላይ «አንጃው» እንሳተፍም ብሎ ሲወጣ፣ በሰማዕታት ስም መገዘትና የመሳሰሉት አካሄዶች ኢ-ዲሞክራሲያዊ ነበሩ። እነ ሰዬና እነ ተወልደ ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ መቅረታቸው ትክክል ባይሆንም በህወሃት ህገ-ደንብ መሰረት፣ ማዕከላዊ ኮሚቴ ለተወሰነ ጊዜ በማገድ ጠቅላላ ጉባኤ ጠርቶ ያስወስናል እንጂ ሊያስወግድ አይችልም። ይሄም ጥፋት ነው ብዬ ተከራክሬ ነበር። ሌላው የኢህአዴግ ምክር ቤት ስብሰባ ሲደረግ፣ የስብሰባው ጠሪ ለሁሉም የህወሃት አባላት ስለ ስብሰባው አጀንዳና በምን status (በአባልነት? በአሰረጅነት?) እንደሚገኙ በግልፅ ሊነግራቸው ይገባ ነበር። ይህ ባለመደረጉ ሁሉም አባላት ሊገኙ አልቻለም። ይሄም ስህተት ነበር።

«እርሱም በአህዴድ በኩል የህወሃትን ችግር ለመፍታት ካደረጉት ጥረት ሌላ በግልም የምከሩት ነገር የለም... በግለሰብ ደረጃ ለቶ መለስን ወይም የሌላውን ቡድን ለባል በማነጋገር...»

የሚገርምህ እንደ ርዕሰ-ብሄርነቴ በግል የሚፃፉልኝ ደብዳቤዎች ነበሩ። በህወሃት ውስጥ የተፈጠረውን ችግር ለመፍታት በግሌ ግፊትና ጫና እንዳደርግ የሚጠይቁ ወገኖች ነበሩ - ከሁለቱም ወገን። በእርግጥ እኔም ጥረት ማድረጌ አልቀረም። የእነመለስ ቡድንና የእነተወልደ ቡድን ቅራኔነቸውን በውይይት ፈትተው እንደ ቀድሞው በጋራ እንዲሰሩ እኔና ኩማ የአስታራቂነት ሚና ለመጫወት ሞክረን ነበር። እንደውም ይሄን ማድረጌ በመለስ በኩል «እንጃውን ትደግፋለህ» አስብሎኛል። የሚገርምህ እነ ኩማ ደመቅሳና አባተ ኪሾ «ለእንጃዎቹ ወገኖችህ አልታገላችኋቸውም። ኩማም ነጋሶን አልታገልክም!» የሚል ሂስ ቀርጦባቸው ነበር

በነገራችን ላይ ህወሃት ውስጥ ክፍፍል በተፈጠረ ጊዜ ጀኔራል አባ ዱላ ፓሪስ ነበር። ከፓሪስ እንደተመለሰ ነው ስለ ክፍፍሉ የሰማው። ይሄኔ እኛ የማስታረቁን ጉዳይ ትተን፤ የመለስን ቡድን እንድንደግፍ ለማግባባት ከጀኔራል ዓለምአሸትና ከጀኔራል ባጫ ደበሌ ጋር መጥቶ መጀመርያ ላይ እኔና ኩማን አነጋግርን ነበር።

እኛም እነሱ የሠራዊት አባላት ስለሆኑ ጉዳዩ እንደማያገባቸው ነገርናቸውና የሃገሪቱ ሁኔታ ትልቅ አደጋ ላይ መውደቁንና በተለይም ኦሮሚያ ትልቅ አደጋ ውስጥ እየገባች እንደሆነ ጠቆምናቸው። በዚህ ጊዜ እነ ጀኔራል አባ ዱላ እነገና ሌሎች ፀረ-ኢህአዴግ ኃይሎች በአሁኑ ጊዜ በአገሪቷ ውስጥ እየተንቀሳቀሱ እንደሆነና እነሱን የሚከላከል ጠንካራ ኃይል አለመኖሩን፤ ህወሃት በክፍፍሉ ሳቢያ እንደተዳከመና ኢህአዴግ ውስጥ ክፍተት እንደተፈጠረ፤ በኢህአዴግ ውስጥ ተቀባይነት እያገኘ ያለው ብአዴን መሆኑን፤ ይሄ ደግሞ ተቀባይነት እንደሌለው፤ በሂደት ኢትዮጵያ ውስጥ በኦሮሞና በአማራ መካከል ጦርነት ሊነሳ ስለሚችል፤ ይሄ እንዳይከሰትም አህዴድ ተጠናክሮ ሚዛኑን መጠበቅ እንዳለበት፤ በዚህ ምክንያት እኔና ኩማም ሆንን ሌሎች የሰራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አባላት የመለስን ቡድን መደገፍ እንዳለብን ሊያግባቡኝ ሞክሩ። አይሆንም አልናቸው።

“ሃላባችንን የማትቀበሉ ከሆነ የስራ አስፈፃሚ ስብሰባ ጥሩልን” ብለው አስገደዱንና ስብሰባ ጠራን። ስብሰባው ላይ እኔና ኩማን ማጥቃት ጀመሩ። «እናንተ አህዴድ የተቋቋመበትን አቅጣጫ ስታችኋል። እንደውም አካሄዳችሁን ካልቀየራችሁ የትግራ ወኪሎች ናቸው ብለን በአህዴድ ካድሬዎችና አባላት፤ በሰራዊቱና ሀዝቡ ውስጥ ዘመቻ እናካሂዳለን» ብለው አስፈራርተውን ነበር። እኛ ግን በእነሱ ዛቻ ሳንንበረከክ አሻፈረን አልን።

ለማንኛውም እኔ፤ አባተ ኪሾና ኩማ በሀወሃት ውስጥ የተፈጠሩትን ሁለት ቡድኖች ለማስታረቅ፤ በአካልና በቃል ያደረግነው ሙከራ ስላልተሳካልን፤ በስራ አስፈፃሚውና በማእከላዊ ኮሚቴ ይሄንን እንቅስቃሴ ለማጠናከርና ለማስወሰን አህዴድ በእኔ ጽ/ቤት ስብሰባ አደረገ። በተመሳሳይ ጊዜ በአዋሳም በወቅቱ የደህዴን ሊቀመንበት በዶ/ር ካሱ ኢሳላ የሚመራ የደቡብ (ደህዴን) ስብሰባ እየተፈጸመ ነበር። እናም በእኔ ጽ/ቤት ስብሰባ ላይ እያለን፤ ገልጻውን ጉዳይ እንድናጠናክር የሚያሳስብ ደብዳቤ በጠ/ሚኒስቴር ጽ/ቤት ይሰራ በነበረው በቢተው በኩል ተልኮ ነበር።

ቢተው ደብዳቤውን ለማድረስ ሊመጣ የቤተ-መንግስት መግቢያ በር ላይ እንዳይገባ መከልከሉን በሞባይል ደውሎ ነገረኝ። ጠባቂዎቼን «ማነው የከለከለው?» ብዬ ስጠይቅ ከተፈራ ዋልዋ የመጣ ትዕዛዝ እንደሆነ ሰማሁ። በእንደ በኩል እንደ ርእሰ-ብሄርነቱ እኔ ሳለውቅ ሰዎች እንዳይገቡ መከልከላቸው፤ ሁለተኛ ደግሞ ከዚህ በፊት ቢተውም ሆነ ሌሎች የኢህአዴግ አመራር አባላት ወደ ቤተ-መንግስት ገብተው ያናግሩኝ የነበረው ሁኔታ እሁን ድንገት መከልከሉና በተጨማሪም የደቡብ እህት ድርጅት ለአህዴድ እህት ድርጅት የላከው ደብዳቤ እንዳይደርስ መደረጉ በጣም አናደኝ ነበር። በነዚህ ሦስት ምክንያቶች እንደ ርእሰ-ብሄርም፤ እንደ እንደ አባልም የአህዴድ መብትም መጣሱ እጅግ ሰላናደደኝ ጉዳዩን ወዲያው በአህዴድ ስብሰባ ላይ አነሳሁ። ሆኖም ትኩረት ሳያገኝ በመቅረቱ የልዩነት ነጥብ ሆኖ ተመዘገበ።

«ሰዎቹ ወደ ቤተ-መንግሥት እንዳይገቡ የተከለከሉበትን ምክንያት ጠ/ሚኒስትሩን አልጠየቁም?»

በደብዳቤ ገልጿልለሁ። ይሄን ጉዳይ ብቻ ሳይሆን እኔ የምፈልጋቸው ዜጎች እንዳላገኝ እየተደረገ መሆኑን፤ እንደ ርዕሰ

ብሔርነቴ በስፖርት መከፈቻ በዓል ላይ እንዳልገኝ መደረጉን፤ የእኔ ጠባቂዎች ከመደበኛ ሥራቸው ተነስተው ሌላ ሥራ እንዲሰሩና የዜጎችንና የእኔንም መብቶች በሚጋፉ እንቅስቃሴዎች እንዲሳተፉ የተደረገ መሆኑን ጠቅሼ፤ እነዚህ ፀረ-ህግ መንግሥታዊና ፀረ-ዲሞክራሲያዊ እርምጃዎች እንዲቆሙና የተላለፈው መመሪያ ባስቸኳይ እንዲነሳ ጠይቄአለሁ። መፍትሔ አልተገኘም እንጂ።

«በሀወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር በሚመለከት የኢህአዴግ ምክር ቤት በመጨረሻ ያሳለፈው ውሳኔ ነበር። አስቲ ስለ ሂደቱና ስለ ውሳኔው ይንገሩኝ?»

በመቀሌ የተካሄደው የካድሬዎች ስብሰባ እንደተጠናቀቀ የተወሰደውን እርምጃ ለኢህአዴግ ም/ቤት ለማቅረብ አባል ፓርቲዎች የተገኙበት ስብሰባ ተጠርቶ ነበር። ለአማኝነትም የሽማግሌዎችን ቡድን ይዘው መጥተው ነበር። የዛን ቀን መለስ ከፊት ለፊታችን ተቀምጦ ሪፖርት ሲያደርግ እየፎከረ ነበር። ስለ መቀሌ ውሳኔ ሲናገር «ጃኬታቸውን አስወልቀን ራቁታቸውን አባረርናቸው!» ነበር ያለው።

ያን ጊዜ ንግግሩ አንድ ነገር አስታውሶኝ፤ ከወትሮው በተለየ ሁኔታ በተመስጦ እያየሁት ነበር። የግንቦት 20 በዓል በተከበረ ቁጥር የሚታዩ የደርግ ፊልሞች አሉ። ከነዛ ውስጥ የኢህአዴግ ሰራዊት ለሚን ሸዋ የደረሰ ጊዜ፤ መንግስቱ አ.አ ዩኒቨርሲቲ ውስጥ ተማሪዎችን ስብስቦ «ቂጣቸውን በሳንጃ!...» እያለ ነውረኛ ፋክራ ሲያሰማ የሚያሳይ ፊልም አንዱ ነው። መለስም «ጃኬታቸውን አስ ወልቀን!...» እያለ ሲፎከር ያ የመንግስቱ ፋክራ ትውስ ብሎኝ እጄን አነሳሁና «አስተያየት!» አልኩኝ። አከል አድርጌም «ይቅርታ! አነጋገርህ መንግስቱ ጋ/ማርያምን አስታወሰኝ። መንግስቱን መንግስቱን መሰልከኝ!» አልኩት። ቤቱ በድንጋጤ ተናወፀ። በተለይ ከጎኔ ተቀምጣ የነበረችው ገነት ዘውዴ²¹ «እንዴት ከመንግስቱ ጋር ታወዳድረዋለህ?» ብላ ስቅስቅ ብላ አለቀሰች። ቤቱ ቀውጢ ሆነ። «ይቅርታ አድርጉልኝና አነጋገሩ ደስ ስላላሰኝ ነው። ደግሞም መንግስቱን መሰልከኝ እንጂ ነህ አላልኩም» ስል ነበር ትንሽ ቤቱ የተረጋጋው።

²¹ ገነት ዘውዴ፣ አስራት ጣሌና እኔ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ በጣም የምንገባባ ጓደኞች ነበርን።

«ምክር ቤቱ ስብሰባ ውሁዳኑን በማውገዝና የብዙሃኑን እርምጃ በመደገፍ እንደተጠናቀቀ ይታወቃል። ዋና ዋና የውሳኔ ነጥቦችን እስቲ ያስታውሱኝ።»

እንግዲህ በህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር አስመልክቶ በድርጅቱ ሊቀመንበር የቀረበውን ሪፖርት፣ ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ራሱን ካገለለው ቡድን የተገኙ ሦስት አባላት ያቀረቡትን ሃሳብ፣ በትግራይና በአዲስ አበባ ያሉት የህወሃት ካድሬዎች ያወጡትን የአቋም መግለጫና በወኪሎቻቸው የተሰጠውን ማብራሪያ ካደመጠና ለሦስት ቀናት በዝርዝር ከተወያየ በኋላ ነው የእህአዴግ ም/ቤት ውሳኔውን ያሳለፈው። ም/ቤቱ በቀዳሚነት ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ራሱን ያገለለውን ቡድን በሚመለከት ስብሰባ ረግጦ መውጣቱ በመርህ ደረጃ ትክክል ባለመሆኑ ተግባሩን ኮንኗል። ከዚህም በተጨማሪ ቡድኑ ስብሰባ ረግጦ ከወጣበት ጊዜ እንስቶ ለተፈጠሩት የተባባሱ ችግሮች መንስኤው «ውሁዳን ለብዙሃን ይገዛሉ» የሚለውን የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት መርህ መጣስ እንደሆነ ምክር ቤቱ ስምምነት ላይ ደርሷል። ራሱን ያገለለው ቡድን አባላት ችግሩን ለመፍታት ሊያግዙ የሚችሉ ህጋዊ መድረኮችን በሙሉ እየረገጡ መውጣታቸውን ምክር ቤቱ በማውገዝ ፀረ-ዲሞክራሲያዊ ድርጊት በመሆኑ ኮንኖታል። ከማውገዝ የተለየ የውሳኔ ሃሳብ አለ ከተባለ፣ የታገዱት የቡድኑ አባላት ከስህተታቸው ታርመውና ግለ-ሂሰ አድርገው ከመጡ እንደሚቀበሉዋቸው በማዕከላዊ ኮሚቴውና በድርጅቱ ካድሬዎች የተላለፈውን ውሳኔ ም/ቤቱ መደገፉ ይመስለኛል።

«ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ አባልነት የታገዱትን ግለሰቦች በተመለከተ በተለይ ጠ/ሚኒስትሩ ለአንዷ ቡድን ወገንተኝነት እንደያዙ መግለጻቸውን ነግረውኛል። በዚህ አስተያየት ላይ የእርስዎ አቋም ምን ነበር?»

በእውነቱ ራሴን ለመፈተሽ በጣም ሞክሬአለሁ። ሆኖም ከታገዱት ግለሰቦች ጋር ወገንተኝነት (Sentimental attachment) አለህ የሚለውን አስተያየት በእኔ በኩል ለመቀበል አልቻልኩም። ሊያሳምኑኝ የሚችል ምክንያት አላገኘሁም። እንደውም በግምገማ ላይ ራሴን ሂሰ ባደረግሁኝ ጊዜ ውሁዳኑ ጥፋት መፈፀማቸውን በግልፅ ተናግራለሁ። ጥፋታቸው ብዬ ያስቀመጥኩትም ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ቅድመ ሁኔታ አስቀምጠው መቅረታቸው፤

ይቅርታ ጠይቃችሁ ልትመለሱ ትችላላችሁ ሲባሉ አሻፈረን ብለው በፋክክር ችግሩን በሌላ መንገድ ለመፍታት መሞከራቸው፤ ከዚህ ሁሉ በኋላ ደግሞ ታግሰው እስከ ህወሃት ጉባኤ ከመቆየት ይልቅ ትዕግስት ማጣታቸው የሚሉትን ነበር።

በእኔ በኩል ለዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት አስፈላጊነት ትኩረት ባለመስጠት ከህወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ የታገዱትን የኢህአዴግ ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴ አባላት አግባብቶ ለመመለስ በኢህአዴግ በኩል የተደረገው ሙከራ ስህተት እንደነበር በኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባ መጨረሻ ላይ ራሴን ሂስ አድርጌአለሁ። ሌላው በተፈጠሩት ችግሮች ምክንያት የምንወስዳቸው እርምጃዎች ግልፅነት ያላቸው እንዲሆኑና የዲሞክራሲያዊና የሰብዓዊ መብቶችን በሚያከብር መልኩ እንዲፈፀሙ እፈልግ ነበር። ይህ ግን እኔ ለሰዎቹ ካለኝ ወገንተኝነት (Sentimental attachment) የተነሳ ሳይሆን ፕሮግራማችንም ሆነ ህገ መንግስታችን በሁሉም (እኛን ጭምር እንዲያውም እኛ ከማንም በላይ) እንዲከበሩ ስለሚጠይቁና እኔም በዚህ አሰራር ከልብ ስለማምንበት ነው። ከዚህ አንፃር በመቀሌው የዛሬ መድረክ ላይ ሰዎቹ አንሳተፍም ብለው ሲወጡ በሰማዕታት ስም መገዘትን የመሳሰሉት አካሄዶች ኢ-ዲሞክራሲያዊ እንደሆኑ ተናግረዋል። ይህን አስተያየት መስጠቴ ወገንተኛ ነህ ሊያስብለኝ አይችልም። ሌላው ከእነ ተወልደ ጋር conspire (አሲረሃል) የሚል ፕሮግራም በጠ/ሚኒስትሩ በኩል ተነስቶ ነበር። እኔ እስከማውቀው ድረስ ግን የኩዴታ ሴራ (coup d'etat conspiracy) አልነበረም። የዚህ ዓይነት ዕቅድ የመኖሩንም ፍንጭ አላውቅም። በዚህ የተነሳ ከታገዱት ግለሰቦች ጋር ወገንተኝነት አለህ የሚለው የጠ/ሚኒስትሩ አቋም ፈፅሞ አላሳመነኝም። ይሄንንም ግንቦት 30 - 1993 ዓ.ም ለራሳቸው በፅሁፍ ገልጧልቸዋለሁ።

«ግን እንዲህ ያለው ፕሮግራም ከየት መጣ? ጠ/ሚኒስትሩ የተሳሳተ መረጃ ደርሶአቸው ነበር ማለት ነው? አስተያየቱ ሲሰነዘር እርሶም ምን ገምተው ነበር?»

እንግዲህ አንዳንድ የወሽት ወሬዎች በእኔ ላይ ተነዝተው ነበር። ለምሳሌ «ገብሩና ተወልደ በብሄራዊ ቤተመንግስት ከነጋሪ ጋር ሳምንታዊ የአራት ፕሮግራሞች ነበሯቸው»፤ «ነጋሪ ለጸድቃን ደውሎ ግቢው ለምን በሠራዊት ተከበበ ብሎ ጠይቋል»፤ «ነጋሪ

ለነጋሽ (ዋልታ) ደውሎ ጋዜጠኞች አዘጋጅልኝ ብሎአል» ወዘተ ወራዎች ይናፈሱ ነበር። መነሻው የዚህ ዓይነት የሃሰት ወሬ ሊሆን ይችላል። እንዲህ ያለው አሰራር ግን ስህተትና አፍራሽ መሆኑን ብቻ ሳይሆን መወገዝ እንዳለበትም በደብዳቤዬ ላይ ጠቅሼ ነበር።

«በክፍፍሉ ወቅት በነበረው የማስማማት ሂደት ያስገረመዎት፣ ያስቆጧዎት ወይም ያሳዘንዎት ነገር ይኖር ይሆን?»

በወቅቱ መለስ ለአህዴድ ደብዳቤ ሲፅፍ የኢህአዴግ ማህተሞች በውሁዳኑ እጅ ስለነበሩ በሀወሃት ማህተም ይጠቀም ነበር። ይሄን በተመለከተ በደብዳቤው መጨረሻ ያሰፈረው ሃሳብ ዘና የሚያደርግ ነው። «አንጃው ማህተሞቹን ሀገጦፕ በሆነ መንገድ ስለዘረፈ የኢህአዴግን ማህተም ላሰፍር አልቻልኩም» ይልና፤ «የመንግስት ማህተም ያለበት ደብዳቤ ከዚህ ቀደም ፅፌ በናንተ በኩል ሂስ ስለቀረበብኝ፣ ማህተም የሌለው ደብዳቤ መፃፍም የሚያስከትለውን ችግር ግምት ውስጥ በማስገባት በኢህአዴግ ሊቀመንበርነቴ በምፅፈው ደብዳቤ ላይ የማሰፍረው ማህተም በማጣቴ፣ በሀወሃት ማህተም ለመጠቀም ተገድጄአለሁ» በማለት መፃፉ ትዝ ይለኛል። የሚያስቆጭህ ላልከው በክፍፍሉ ወቅት የኢህአዴግን የሸረሻነት ባህሪ አለመገንዘቤ አሁን ድረስ ይፀፅተኛል።

26

“ተሃድሶ” እና

10 ዓመት የተቀበረው ምስጢር

የሀወሃትን ከፍፋልን ተከትሎ ዶ/ር ነጋሶ ከኢህአዴግ ጋር ሆድና ጀርባ እየሆኑ እንደመጡ ያስታውሳሉ። ከአሥር ዓመት በኋላ የምንገነባው ነጭ ካፒታሊዝም ነው መባሉ የመታለል ስሜት ፈጠረብኝ፤ የሚሉት ዶ/ር ነጋሶ፤ ከኢህአዴግ ለመፋታት ያደረገቸውን ምክንያት በዝርዝር ያውጥናል፡-

በግንቦት ወር 1993 ዓ.ም አንድ ወር የፈጀ የአህዴድ ማዕከላዊ ኮሚቴ የ«ተሃድሶ» ስብሰባ ተካሂዶ ነበር። ከምሁራንና ከጠንካራ ካድሬዎች ሌሎችንም ጨምሮ ብሉ መለስ የስብሰባው መሪ ሆነ። ለአንድ ወር ስብሰባው ሲካሄድ ስብሰባውን እኔ፤ ከማና ብሩ ልንመራ እንችል ነበር። ሃዘር ግን መለስ አያምነንም። ብቃትም የላቸውም ብሉ ስለሚያስብ አንድ ወር ሙሉ እራሱ መራው።

በዚህ ስብሰባ በአንዱ ቀን፤ ምሳ በልቼ ለከሰዓት በኋላው ስብሰባ ስመለስ በቀኝ በኩል ድረባ ሃርቆ፤ በግራዬ ደግሞ ግርማ ብሩ ተቀምጠዋል። ስብሰባው ከመጀመሩ በፊት፤ ድረባ ወደ ጆርዬ ተጠግቶ «ምንድነው የምትሰሩት፤ ሬድዮ አትሰሙም?» ይለኛል። «አልሰማሁም!» አልኩት። «ጀኔራል ዓድቃንና ጀኔራል አበበ ማዕረጋቸው ተነስቷል። ስራ አስፈፃሚ ሆናችሁ እንዴት ይሄንን አታውቁም?» አለኝ። እኔም ወደ ግርማ ብሩ ጠጋ ብዬ ጠየቅኩት። ሚኒስትርና ስራ አስፈፃሚ ስለሆነ የሚያውቀው ነገር ካለ ብዬ ነው። እሱም በኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚነቱም ሆነ በካቢኔነቱ የሰማው ነገር እንደሌለ ነገረኝ። ይሄ ጉዳይ በሚኒስትሮች ምክር ቤት ውይይት የተደረገበት አይመስለኝም።

በዚህ ጉዳይ እየተናደድኩ ስብሰባው ተጀመረ። ምክንያቱም ከፍተኛ ጀኔራል መኮንኖች ከስልጣን የሚሰናበቱት በዲሲፕሊን ጉድለት ወይም በራሳቸው ፈቃድ ነው። ይሄንን ዓይነት ጥያቄ በቀረበ ጊዜ ከመከላከያ ሚኒስቴር አንድ ኮሚቴ ይቋቋምና ጉዳዩን ይመለከተዋል። ኮሚቴው ካመነበት የውሳኔ ሃሳቡን ለጠ/ሚኒስትሩ ይልካል። ጠ/ሚኒስትሩም ጉዳዩን መርምሮ ካመነበት ከውሳኔ ሃሳቡ ጋር ወደ ፕሬዚዳንቱ ይልካል። ፕሬዚዳንቱ ደግሞ በውሳኔ ሃሳቡ መሰረት ጀኔራል መኮንኖችን ያሰናብታል። መጀመርያም ቢሆን የሚሾመው ፕሬዚዳንቱ ነው። ሀጋዊ አሰራሩ ይህ ነው። ነገር ግን ጉዳዩ ወደ እኔ አልመጣም።

እስከ ሻይ እረፍት ድረስ ንዴቴን ተቆጣጥራ ቆየሁ። ለሻይ ስንወጣ በስተቀኝ አሊ አብዶና ኩማ ደመቅሳ ቆመዋል። ወደነሱ በቀጥታ ሄጄ ጠየኳቸው። አሊ «አላውቅም፤ አልሰማሁም! አለ። ኩማ ደግሞ «በምሳ ሰዓት መለስ ነግሮኛል። ቅድም ከሰዓት በፊት ስብሰባ ላይ እያለን አንድ ደብዳቤ መጥቶ ፈርሞ የመለሰው እኮ እሱን ነው» አለኝ። በጣም ተናደድኩ። «በአህዴድ በኩል የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ እስከሆንን ድረስ መስማት ነበረብን!» ብዬ ስናገር፤ በስተግራ አንድ ጥግ ላይ መለስና ግርማ ብሩ ይነጋገራሉ። ግርማ በነገሩ መናደዴን ነግሮታል መለሰኝ መለስ ጠራኝና «ተናደሃል አሉ?» አለኝ። እኔም መልሼ «አንዴት አልናደድ!? የሰራሽው ስራ እኮ ዴሞክራሲያዊ ሳይሆን ዴክታተራዊ ነው!» ብዬው ስንጨቃጨቅ «አስፈላጊ ስለሆነ ብቻ ነው ያደረግኩት፤ ይሄ እያስቆጣም» አለኝ። በመልሱ ይበልጥ ተናድጄ ትቼው ሄድኩኝ።

ግርማ ከዓሊና ከኩማ ጋር ሆኖ ከመለስ ጋር በስሜት ስከራ ከር አይቷልና «ለምን ተናደዳለህ? እኔ እንዲህ አልናደድም፤ ታግሼ በሚመች መድረክ እወያያለሁ እንጂ እንዳንተ በስሜት አልናገርም» አለኝ። ያን ጊዜ የተረዳሁት ግርማ ዲፕሎማት እንደሆነ ነው።

«የአቶ ግርማ ብሩን ምክር ልብዎ ተቀብሉት ነበር?... እንዲህ ያለው ሁኔታ አድርባይነት ነው ዲፕሎማትነት?»

አይ ሰው እንደፈለገው ሊተረጎመው ይችላል። እኔ ግን በዲፕሎማትነትና በፖለቲከኝነት እወስደዋለሁ። በዚህ አካሄድ እኔ ዲፕሎማትም ፖለቲከኛም አይደለሁም። አንድ ነገር መሰሉ ከታየኝ ቀጥታ ፊት ለፊት ስሜቴንና ሃሳቤን እገልጻለሁ። ያውም ከንዴት

ጋር። እውነትን ፊት ለፊት ለመናገር የማይደፍሩትን ፖለቲከኞች «መስሎ አዳሪ ፖለቲከኞች» ልንላቸው እንችላለን። ምክንያቱም ለፖለቲካ ዓላማቸው፣ ለስልጣን፣ ለፍላጎታቸው ወ.ዘ.ተ ነገሮችን አይተው እንዳላዩ ሆነው የሚያልፉ ግለሰቦች አሉ።

መለስ ለግርማ ያለውን አመለካከት አውቃለሁ። ግርማ ብሩን መጀመርያም ስንመለምለው በጥንቃቄ ነው። እቶ ግርማ ወደ አህዴድ የመጣው በሽግግሩ ጊዜ ነው። ከመቶ አለቃ ግርማ ወ/ጊዮርጊስ ጋር ሶዶጅዳ የሚባል ድርጅት አቋቁመው ነበር። ያን ጊዜ በመከላከያ ሚኒስቴር ውስጥ ነበር የሚሰራው። ስዩ ብቃቱን አይቶ ለእኔና ለኩማ «ይሄንን ሰውዬ መልምሉት!» አለን። ከዚያ በስዩ በኩል መለመልነው።

ለአህዴድ ከተመለመለ በኋላ ነው ሶዶጅዳ የሚባለውን ድርጅት በእሱ ተፅእኖ ያቆመው። መቶ አለቃ ግርማ ወ/ጊዮርጊስ (የአሁኑ የኢትዮጵያ ፕሬዚዳንት) ከአህዴድ ጋር ግንኙነት የፈጠሩትም ግርማ ከመጣ በኋላ ነው። ግርማን በሂደት ለሚኒስትርነት ማእረግ የጠቆምነው አህዴዶች ነን። ከመለስ ጋርም ይተዋወቃሉ። ምናልባት በመከላከያ ጉዳይ እውቀት ስላለው! በኢኮኖሚክስም ማስተራት ስለያዘ! በሙያውም ጎበዝ ስለሆነ መለስ ግርማን «ተቀበሉት! ነገር ግን በጥንቃቄ ያዙት! ችሉታና ብቃት ቢኖረውም የሸዋ ፊውዳሎች ፀባይ ይታይበታል! ዲፕሎማቲክ አይነት!» ብሉን ነበር። ግርማ ብሩ «እኔ አንተን ብሆን አልናደድም!» ሲለኝ ይሄ መለስ ያለው ነገር ነው ትዝ ያለኝ።

በጀኔራሎቹ ጉዳይ የእኔ ሃሳብ «በአህዴድ ስራ አስፈፃሚ ስብሰባ ላይ አንስተን አቋም መውሰድ አለብን» የሚል ሲሆን ግርማ ደግሞ «አይ! ይሄን ጉዳይ ሦስተኛ ወገን ባለበት ከመለስ ጋር ተገናኝታችሁ ብትነጋገሩ ይሻላል» የሚል ሃሳብ አመጣ። እነ ዓሊና ኩማም ሃሳብ ጨምረውበት አሳመኑኝና «አሺ!» አልኩኝ። ኩማ ሦስተኛ ወገን ሆኖ እንድንነጋገር! ሁኔታዎችንም እንዲያመቻች ተስማማን።

ግንቦት 20 ቀን 1993 ዓ.ም መለስ ቢሮ ተገናኝን። በጀኔራሎቹ ማዕረግ መነሳት ዙርያ ማታ ስንከራከር መለስ ጭራሽ «አንተኮ አንጃውን ነው የምትደግፈው!» አለኝ።

«አይ! ይሄ የመርህ ጉዳይ እንጂ አንጃ የመደገፍ ጉዳይ አይደለም» አልኩት። ግን የመለስ ክስ በዚህ የሚቆም አልሆነም። ቀጠለና «ተወልደን ቤተ-መንግስት እያሳደርክ እዚያ ትዶልታላችሁ» ይለኛል። በፊትም ከመቀሌው የካድሬ ስብሰባ በኋላ በተካሄደው የኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባ ላይ ሌሎችም አገዙት። «እነ ሙሉጌታ ጫልቱ እና ክንፈ ገ/መድሀንን «ምስክር ማቅረብ እንችላለን!» በማለት እኔ ላይ በሃሰት ለመመስከር ፈልገው ነበር። እኔ ግን ይሄን የውሸት ምስክርነታቸውን አልቀበልም አልኩኝ።

የሚገርምህ በግንቦት 20 ቀን 1993 ዓ.ም በኦሮሚያ መስተዳድር በተካሄደው አንድ ልዩ ስብሰባ ላይ ከአህዴድ ጋር ምንም ግንኙነት ያልነበራቸው የአህዴድ ሰራዊት አባላት ተገኝተው ነበር። እነዚህ ከአህዴድ ወደ ሰራዊቱ እንዲገቡ የተደረጉ የድሮ የአህዴድ አባላት የጋራ ስብሰባ በጋራ ያካሄዱት በእነ አባዱላ አነሳሽነት ነው። ይሄ ስብሰባ ህገ-መንግስቱን የጣሰ ነበር። ምክንያቱም ሰራዊቱ ህገ-መንግስቱንና ህገ-መንግስታዊ ስርዓቱን ለመጠበቅና ሃገሪቱን ከውጪ ጥቃት ለመከላከል ብቻ የተቋቋመ ነው። ከየትኛውም ድርጅት ሳይወግን በገለልተኛነት ሃላፊነቱን መወጣት ነበረበት። ሆኖም የሠራዊቱ አባላት የነመለስን ቡድን በመደገፍ ሌሎችን አባላትን፣ ኩማንና እኔን የኢህአዴግን ሰራ አስፈፃሚ ለማውገዝ ነበር የመጡት። ይሄ እንደኛ ህገ-መንግስቱን የሚባረር ነው።

ሁለተኛ ደግሞ የነገሮችን ሂደት ሳይገነዘቡ ሰራ አስፈፃሚው ላይ ዘመቻ ማካሄድ መጀመራቸው እናድዶኝ ነበር። ለካ የነመለስ እንቅስቃሴ በሁሉም የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች ውስጥ ተካሂዶ ሰራዊቱን (በየብሄረሰቡ) በማወያየት ወገንተኛ እንዲሆን የማድረግ እንቅስቃሴ ነበር። ይሄ ሌላው የእኔ ተቃውሞ መነሻ ነበር።

ከዚያ በኋላ የገባነው ወደ የኢህአዴግ ምክር ቤት ስብሰባ ነው። ሰኔ 10 ቀን 1993 ዓ.ም የተጀመረውን ስብሰባ የመራው መለስ ነው። በዛ ስብሰባ በተሃድሶ ዙርያ በቀረበው ፅሁፍ ላይ ብዙ ጥያቄዎች ተነስተው፣ ሞቅ ያለ ውይይትም ተካሂዶ ነበር።

በወቅቱ እንዲያው የተሃድሶው አላማ ካፒታሊዝምን ለመገንባት ለመወሰን እንደሆነ ነበር የተገለፀው። «ሃገራችን በአድገት ገና በዝቅተኛ ደረጃ ላይ ያለች፣ በጣም ወደ ኋላ የቀረችና ካፒታል ምስረታ ጀማሪ ላይ በመሆኗ፣ ይሄንንም ለማሻሻል ብዙ መሰራት

እንዳለበት፤ በሂደት ወደ ብልፅግና እንደሚደረስ፤ ከሃያና ሰላሳ አመት በኋላ መካከለኛ ገቢ ካላቸው ሃገሮች ደረጃ እንደምንደርስ፤ ይሄንንም ለማድረግ የሩቅ ምስራቅ ሃገሮችን (የነ ደቡብ ኮርያና ታይዋንን) ምሳሌና ተመክሮ መከተል አስፈላጊ መሆኑን» በመለስ ማብራሪያ ተሰጠ። ይሄንንም ለማድረግ በአንድ በኩል ሃገራችንን በግሎባላይዜሽን ስርአት ውስጥ ማሳተፍ አስፈላጊነቱን ገለፀ። ዝም ብሎ የተቀበለው ግን አልነበረም። ከፍተኛ ክርክሮች ተደርገዋል።

የእኔም አመለካከት «ግሎባላይዜሽን ጥሩ ነው። ነገር ግን ካፒታሊዝምን ስናመጣ ኢኮኖሚው ብቻ ሳይሆን ዴሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብቶች እንዲሁም የብሄር ጥያቄ ሳይፈታ ኢኮኖሚው ላይ ብቻ እናተኩር ከተባለ ችግር ያመጣል» የሚል ነበር። መለስ ምንም ስለዴሞክራሲ ፍንጭ ስላላሳየ ግን በግሌ ስጋት ነበረኝ።

ሌላው በስብሰባው የተነሳው ጥያቄ «የኤፈርት ገንዘብ ከየት መጣ? ጥቅሙስ ለማን ነው?» የሚል ነበር። መለስ ስለ ኤፈርት ካፒታል ሲናገር «ህወሃት በትግል ጊዜ በተለያዩ መንገዶች ገንዘብ ያገኝ ነበር። የሚያገኘውን ገንዘብ ግን ሙሉ ለሙሉ አላጠፋውም። በትጥቅ ትግሉ ጊዜ የሚያስፈልገውን ያህል ከተጠቀመ በኋላ የተቀረውን ባንክ ውስጥ አስቀምጦ ስለነበረ የተወሰነውን በኤፈርት ድርጅቶች ላይ ኢንቨስት አድርጓል» አለ። (መስፍን ኢንጅነሪንግ፣ መሶቢ... ማለቱ ነው)

«ይሄ ገንዘብ የማነው?» ሲባል በቁጣ «ይሄ ገንዘብም የህወሃት ነው። ሌላ ማንም አያገባውም» ብሎን አረፈው። በእውነት በጣም የስ አይልም። እጅግ ነበር የተሰማኝ።

ያን ጊዜ ከመለስ ጋር በግል ያነሳሁት አንድ ጉዳይ የባለ ስልጣናትን በሙስና ውስጥ መዘፈቅ የተመለከተ ነበር። አንዳንድ ባለስልጣናት ምንጩ ባልታወቀ ሃብት ትላልቅ ቪላዎች መስራት እንደጀመሩ በከተማው ውስጥ በስፋት ሲወራ ነበር። በተለይም ከጀርመን ሃገር ጀምሮ ጓደኝነታችን በዘለቀው የዋልታ ኢንፎርሜሽን ማዕከል ሃላፊ፣ ነጋሽ ተክሉ በኩል አንዳንድ ነገሮችን አለማ ስለነበር፣ ጉዳዩን ለመለስ ሳነሳለት «ሙስናን ለመዋጋት መረጃዎች ያስፈልጋሉ። መረጃዎችን ማግኘት ደግሞ በጣም ከባድ ነው። ሙስናን ለመዋጋት አንዳንድ የተናጠል ክስተቶችን ብቻ ከማሳደድ

በአጠቃላይ በህብረተሰቡ ውስጥ እንዲጠፋ፤ በአመለካከት ደረጃ ለውጥ እንዲመጣ መታገል ይሻላል እንጂ አሁን ምንም ማድረግ አልቻልንም» አለኝ። ይሄኔ ሰውየው መስናን ለመታገል ቁርጠኝነት የለውም የሚል አፍም ላይ ደረስኩ።

ከሁሉም በላይ ግን ከዚህ ጀርጅት ጋር መቀጠል የለብንም ብዬ እንደወሰን ያስገደደኝ፤ ኢህአዴግ የሚመራበትን ርዕዮተ-ዓለም እንደቀየረ በተገለፀ ጊዜ ነው። በስብሰባው «ማርክሲስት ሌኒኒስት አለ ወይ?» የሚል ጥያቄ ቀርቦ ነበር። «የሶሻሊዝም ጉዳይ ቀረ ወይ?»

«ማርክሲስት ሌኒኒስት ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ የለም። ሰዎች ቢኖሩም እንደ ቡድን ኢህአዴግን የሚመራ ርዕዮተ-ዓለም መሆኑ ቀርቷል። ሶሻሊዝምን በተመለከተ ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ ጠረጴዛ ስር ደብቀነዋል። ከምዕራባውያን ድጋፍ ለማግኘትና የኢትዮጵያ ህዝብ በደርግ የተነሳ ስለጠላው ነጭ ካፒታሊዝም ነው የምናራምደው» አለ መለስ።

«እስከ መቼ?»

«ይሄ የእኔ ጉዳይ አይደለም። እስከ ልጅ ልጅ ሊዘልቅ ይችላል። ምናልባት በልጆቼና በልጅ ልጆቼ ዘመን ሊሆን ይችላል!» አለ መለስ ሲመልስ።

«ይሄን መቼ ወሰናችሁ?» ተብሎ ሲጠየቅ ደግሞ «ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ ነው» አለ። ብዙ ሰው ነው ብግን ያለው፤ ምክንያቱም የኢህአዴግ ፕሮግራም እንዲህ አይልማ። እኔማ ቅጥ-ል አልኩ። ለካ አስር ዓመት መሉ አታሉን ነበር። ብዙ ሺህ ታጋዮች መስዋዕት የሆኑለት ዓላማ ለአንዲት ቀን እንኳ ተግባራዊ ሳይሆን በድሉ ማግስት በ1983 ዓ.ም መቅረቱን መስማታችን እጅግ የሚያና ድድ ነበር። ለአስር አመት የፕሮግራም ለውጥ መካሄዱ ሳይነገረን መቆየቱ በግሌ ከፍተኛ የመታለል ስሜት ነበር የፈጠረብኝ።

የአብዮታዊ ዲሞክራሲ ዋና አላማ የነበረው የተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች የመደራጀት መብታቸው ለተወሰነ ጊዜ ተከብሮ፤ ካፒታሊዝም ለአጭር ጊዜ ተፈቅዶ ወደ ሶሻሊዝም ስርአት የሚሸጋገርበት ሁኔታ መፍጠር ነበር። በዛች አጭር ጊዜ ውስጥ ይሄንን ሽግግር ለመምራት አርሶ አደሩ፤ ላባደሩና አብዮታዊ ምሁራን ሂደቱን እንዲመሩና በሶሻሊዝም ላባደር መሪነት ሶሻሊዝም

እንደሚገኝ ነበር የታለመው። ይሄንን አላማ ለማሳካት ኢህአዴግን ሲመራ የነበረው ማሌኪት ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ እንደቀረና ርአዩቱ ተቀይሮ «የምንገነባው ስርአት ነጭ ካፒታሊዝም ነው» ተብሎ ሲነገረን በእውነቱ ዱብ ዕዳ ነበር የሆነብኝ።

ከምዕራባውያን ሃገሮች እርዳታ ለማግኘት ሲባል የአብዮታዊ ዲሞክራሲ አላማ እንዲቀር መደረጉ፣ በሌላ በኩል የኢኮኖሚው ጉዳይ ብቻ ትኩረት ተሰጥቶት «አገሪቱን ለሃያና ሰላሳ አመት በመምራት ኢትዮጵያን ወደ መካከለኛ ገቢ ሃገራት ማድረስ ይቻላል» የሚለው አስተሳሰብ ዲሞክራሲያዊ አለመሆኑ፣ ከኢኮኖሚ በተጓዳኝ የዲሞክራሲና ሰብአዊ መብት ጥያቄዎች መልስ ማግኘት እንደሚገባቸው ትኩረት ማጣቱ፣ ከዲሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ጋር ተጣምሮ የሚነሳው አጠቃላይ የመሰረታዊ ነፃነቶችና መብቶች መከበር ሲሆን ከዚህ ውስጥም እንዲመፍትሄ ያላገኘውና መፍትሄ ማግኘት ያለበት የብሄር መብት መሆኑ የልዩነት ነጥብ ሆኖ በውስጡ ተብላለ።

በተጨማሪም የካፒታል ምስረታ ላይ በሃገር ውስጥ ከሚታየው ሁኔታ አንፃር ማነው ካፒታል የነበረውና ምስረታውን የሚጀምረው? ይሄ ከብሄር ጥያቄ ጋርም ይያያዛል። እርሞዎችን ጨምሮ የሌሎች ብሄር ብሄረሰቦች ተወላጆች ካፒታል ስላላፈሩ በካፒታሊስት ስርአት ፋክክር ውስጥ ቦታ አያገኙም ማለት ነው። ትንሽ ካፒታል ያፈሩት ኤርትራውያን፣ ትግራውያን፣ ጉራጌ፣ ሃረሪና አማራ ብቻ ነበሩ። የኢኮኖሚ መዛባቱ እንዳለ ነው። ይሄ ባለበትና የብሄር ጥያቄ ባልተፈታበት ሁኔታ ችግሮች መፈጠራቸው አይቀርም። የመሬት ጉዳይም ከብሄር ጥያቄ ጋር ስለሚያያዝ የተለያዩ ብሄር ብሄረሰቦች መሬታቸው በካፒታሊስቶች (የሃገር ውስጥም ሆኑ የውጭ) ሊዘረፍ እንደሚችል በመረዳት፣ የሰፋሪ ቅኝ ገዢዎች ስርአት በካፒታሊስት ስርዓት ሊጠናከር የበለጠ የብሄር ጭቆናና ብዝበዛ ሊያመጣ እንደሚችል ተሰማኝ።

«ይሄን ስጋትዎንና በውስጥዎ የተፈጠረው የልዩነት ነጥብ በስበሰባው ላይ አንስተውት ነበር?»

በበኩሌ አርብ ሰኔ 15 ቀን 1993 ዓ.ም ስብሰባ ላይ መሳተፌን እስካቋረጥኩበት ጊዜ ድረስ በተደረጉ ውይይቶች ስለ

ኢትዮጵያ ላብ አደር ፓርቲ (ኢላኦፓ)፤ ስለ 1983 እና 1987 የኢህአዴግ ፕሮግራሞች፤ ስለ ሶሻሊዝምና ካፒታሊዝም መስመሮች ጉዳይ፤ ስለማታለልና ስለ ግልፅነት ወዘተ አንስቼ ጠይቄአለሁ፤ ተከራክሬያለሁ። ነገር ግን የኢህአዴግ ሊቀመንበር የእኔን ሃሳቦችና ጥያቄዎች እንደ ገንቢ ሃሳብ ከመቀበልና ከማስተናገድ ይልቅ የማጥ ላላትና የመዝለፍ ዘመቻ እንዲሁም በእጅ አዙር አሽመር ነበር ያካሄደብኝ። ይሄም የስብሰባው ተሳታፊዎች ሁሉ በግልፅ የሚያውቁት ነገር ነው። በሊቀ-መንበሩ የሚሰጡኝ ምላሾችም እንገነዘባለን ላልነው ዲሞክራሲያዊ ሥርዓት አደገኛ አገማሚያ የነበራቸው ናቸው። ለምሳሌ ስለ ኢላኦፓ ሳነሳ መለስ «የፈለገ ከኢህአዴግ ወጥቶ የላባደር ፓርቲ ሊያቋቁም ይችላል» የሚል የማጥላላት አስተያየት ይሰነዝር ነበር። አንድ ጊዜ ደግሞ «የፈለገ ወደ ነፋስ ስልክ ሄዶ ከላባደር ጋር ሊቀላቀል ይችላል» ብሏል። «የላባደር ፓርቲ አሁን ማቋቋም ራስን ወድ ጌቶ ማስገባት ነው»፤ «በዛሬው ኢትዮጵያ የላባደር ፓርቲ ማቋቋም ማለት የsect እንቅስቃሴ ማካሄድ ማለት ነው» የመሳሰሉትን እያለ ሃሳቤን ያጥላላ ነበር።

ስለማታለል ወይም መታለል ባነሳሁት ሃሳብ ደግሞ «የ1987 ፕሮግራምን እንብቦ አቅጣጫችን የካፒታሊስት ግንባታ መሆኑን ያልተረዳና ተታለልኩ የሚል ሰው ሁለትና ሁለት አራት መሆኑን መደመር የማይችልና መሃይም ነው» ብሎ በግልፅ ዘለፋ ይሰነዝርብኝ ነበር። ቀደም ባሉ መድረኮችም እንዲሁ «የበሰበሰ ሃሳባቸውን ይዘው ይምጡ፤ እርቃናቸውን እናስቀራለን»፤ «ጃኬታቸውን ብቻ ይዘው እንዲወጡ እናደርጋለን» የሚሉ የማስፈራሪያና የፋክራ ቃላት ይወረውሩ ነበር።

«በድርጅቱ ሊቀ-መንበር ተካሄደብኝ ያሉት ዘመቻ በአንድ መድረክ ነው ወይስ በተከታታይ መድረኮች? አጀንዳዎቹስ ተመሳሳይ ነበሩ?»

ሊቀመንበሩ በእኔ ላይ ሲያካሄድ የነበረው ዘመቻ በአንድ መድረክ ብቻ የተገፀበረቀ አይደለም። እሱ በመራቸው የኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባና የኦህዴድ አመራርና ከፍተኛ ካድሬዎች መድረኮችም አስከፊ አሉታዊ ዘመቻዎች ሲካሄዱብኝ ነበር። ዘመቻው የማጥላላት ብቻ አልነበረም።

ለምሳሌ ሀሙስ ሰኔ 14 ቀን ማታ ላይ በኦሮሚያ ፕሬዚዳንቱ ጽ/ቤት መሰብሰቢያ አዳራሽ የኦህዴድ ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ

ተካሂዶ ነበር። በዛ ስብሰባ ላይ እኔ በአህዴድ አመራር ውስጥ ያሉ እንዳንድ ሚኒስትሮች ሙስና ውስጥ ገብተዋል እየተባለ ስለሚወራ ጉዳዩ እንዲጣራ ጠየቅኩኝ። ሆኖም ትኩረት ሰጥቶ ጉዳዩ እንዲጣራ ከመወሰን ይልቅ ነገሩን ወደ እኔ አዞሩና አረፉት።

እናም እንዲት እኔ የማላውቃት የደምቢ ዶሎ ልጅ፣ የጋራ ልጅ ነች ተብላ በኦሮሚያ ፋይናንስ ቢሮ ተቀጥራለች ተባለ። እኔ ስለ ጉዳዩ ምንም የማውቀው ነገር የለም። የሚሏትንም ልጅ አላውቃትም።

ሁለተኛው አቶ ሶፍያን አህመድ፣ ግርማ ብሩና ዱባለ ጃሌ ለመንግስት ስራ ወደ ዋሽንግተን ሲመላለሱ የተዋወቁትና በኦሮሚያ በዲፕሎማሲ ይረዳናል ብለው ያመጡትን የወንድሜን የዶ/ር ሰለሞን ልጅ (ማይክን) እኔ እንዳመጣሁት አድርገው አቀረቡት። እኔ እንደውም ማይክ መምጣቱን ስቃወም ነበር። ይሄን ማድረግ ችግር ያመጣል ብያቸው ነበር። እነሱ ግን እንደ መሰለኝ ሆን ብለው ያደረጉት ነው። የማይክ ታናሽ ወንድምና የአሁኑ ልጆች እኔ ጋ እየኖሩ ኮርስ ሲሰለጥኑ፣ እኔና ሬጊና በገንዘባችን የረዳናቸው ልጆች ናቸው። በኋላ ስራ እንድንገባ እርዳን ሲሉኝ ግን እምቢ አልገኘው። በገንዘቤ ከመርዳት በስተቀር በዝምድና ስራና ስልጣን እንዲያገኙ ስለማልፈልግ ነው።

ለምሳሌ የኔ ታናሽ ወንድም ኤልሳኢ በደርግ ጊዜ አብዮት ጠባቂ ነበር። የአህዴድ ካድሬዎች እኔን ሳያማክሩ፣ የጋራ ወንድም ነው ብለው መልምለው ለካድሬነት ስልጠና ወደ ታጠቅ አመጡት። ይሄን ስሰማ በጣም ተቆጥቼ ወንድሜ ከካድሬነቱ እንዲነሳ አድርጌያለሁ። የማዕከላዊ ኮሚቴ አባላት በተለይ ወጣት ካድሬዎች ግን ነገሮችን ሳያጣሩ ዝም ብለው ሂስ መወርወር መጀመራቸው ሴራ እንደሆነ ገባኝ - እኔን ለመጉዳት። ነገሩ ደም የሚያፈላ ነበርና ሃሙስ ከስብሰባው በኋላ ሌሊቱን መተኛት አልቻልኩም። በረንዳ ላይ ተቀምጦ እንዲሁ ስብሰባክ ነጋ። አህዴድም ሆነ ኢህአዴግ “የፖለቲካ ኮከቤ አይደሉም” የሚለው እያጋደለና እያሸነፈኝ መጣ።

ከንጋቱ አስራ ሁለት ሰዓት ላይ ባለቤቱን ቀስቅሼ «እኔ አልቻልኩም! ኢህአዴግ/አህዴድ ውስጥ ለመቀጠል ሀሊናዬ አይፈቅድም! ጠዋት ስብሰባ ሄጄ እንደምለቅ ነግሬአቸው

እመጣለሁ። የሚሆነውን ስለማላውቅ የሰነ-ልቦና ዝግጅት አድርጌ» አልኳት። ባለቤቱ በጣም ደንግጣ «ሀሊናህ ካልፈቀደ ምንም ማድረግ አይቻልምና የወሰንከውን አድርግ» ብላ እያበረታታችኝ እስከ ሦስት ሰአት አብረን ቆየን።

ስብሰባ እንደገባሁ መለስ መናገር ጀመረ። የሻይ አረፍት ከመድረሱ በፊት እጄን አውጥቼ ድንገተኛ ውሳኔዬን ተነፈስኩ። «እኔ የኢህአዴግ አካሄድ ስላልተስማማኝ እና ሀሊናዬ ስላልፈቀደ ከዛሬ ጀምሮ ከኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚም ሆነ ምክር ቤት ወጥቻለሁ» ብዬ እጭር መግለጫ ሰጠሁ። ተሰብሳቢው በድንጋጤ ከው አለ። ቀኑ አርብ ሰኔ 15 ቀን 1993 ዓ.ም ነበር።

መለስና ሌሎቹ የም/ቤቱ አባላት ሃሳቤን እንደቀይረ ሊያግባቡኝ ሞክሩ። «የለም! እንደ ጊዜ ወስኛለሁ ወስኛለሁ! ሃሳቤን አልለውጥም» አልኳቸው። ከዚያ መለስ እንዲህ አለ፤

«እንግዲህ ከቤቱ የተነሳውን ሰምተሃል። ሦስት አማራጭ ልስጥሁ፡- 1ኛ. ምንም አይነት ተቃውሞ ቢኖርህም ልዩነቱ እንዳለ ሆኖ፤ በስራ አስፈጻሚውና በም/ቤት አባልነትህ መቀጠል፤ 2ኛ. እዚህ ስብሰባ ላይ በታዛቢነት መቆየት፤ 3ኛ. ውሳኔህን ተግባራዊ ማድረግና መልቀቅ ነው። የቱን ትመርጣለህ?» አለኝ፤ ሦስት ጣቱን እያሳየኝ።

እኔም «ሦስተኛውን እመርጣለሁ!» ብዬ ወደ ቤተ-መንግስት ተመለስኩ። በዚህ ውሳኔዬ የተነሳ ምን እንደሚጠብቀኝ ባላውቅም ትልቅ ሽክም ከላዬ ላይ ሲራገፍልኝ ተስማኝ።

ያን ቀን ከፊጊና ጋር ቤት ነው የዋልነው። ቢሮ ላልገባ ተረጋግተን ምሳ በላን። ከምሳ በኋላ ወደ ሰባት ሰአት አካባቢ ስልክ ተደውሎልኝ፤ እነ ኩማ ደመቅሳ 8 ሰአት ላይ ሊያነጋግሩኝ እንደሚመጡ ተነገረኝ።

ልክ ስምንት ሰዓት ላይ ኩማ ደመቅሳ፤ ግርማ ብሩ እና ዓሊ አብዱ መጡ። በአህዴድ አስቸኳይ ስብሰባ እንዳካሄዱ፤ በስብሰባቸውም ውሳኔዬን ለውጭ ወደ ኢህአዴግ ምክር ቤትና ስራ አስፈጻሚ እንድመለስ፤ ስብሰባ ላይም እንድሳተፍ እንደወሰነ፤ ይሄን ካላደረግሁ ግን ከአህዴድ ማዕከላዊ ኮሚቴና ስራ አስፈጻሚ እንድወገድ እንደተወሰነ ነገሩኝ።

እኔም «የመጨረሻ ውሳኔዬ ነው! ሃሳቤን ልለውጥ አልችልም» አልኳቸውና ሄዱ።

ወደ መኖርያ አካባቢዬ ስመለስ ሬጊና ስራ አልሄደችም ነበር። ምን እናድርግ በሚለው ዙርያ ላይ ተወያየን። እንደኛው አማራጭ ወደ ጀርመን መመለስ ሲሆን እኔ የጀርመን ዜግነት ባይኖረኝም ባለቤቴ ጀርመናዊት ስለሆነች የመኖር መብት አለኝ።

ሁለተኛው አማራጭ፣ ኢትዮጵያ ውስጥ መቆየት ነው። እዚሁ መቆየቱ ላይ ስንወያይ ምናልባት ከታሰርኩ፣ ሬጊና ከተሊሌ ጋር ወደ ጀርመን እንድትመለስ ተመካከርን። ምክንያቱም እነ መለስ ከነሱ ቡድን ጋር ያልነበሩትን የኢህአዴግ አመራር አባላት በህገ ወጥ መንገድ ከፓርላማ በማስወጣት፣ ከሰራ በማስወገድ፣ ከሰልጣን እንዲወርዱ በማድረግ፣ ከዚያም አልፎ የማለር እርምጃ ይወስዱ ነበር። ለምሳሌ ስዩ አብርሃ፣ አባተ ኪሾና ቢተው ታስረው ነበር።

ሦስተኛው አማራጭ፣ የፕሬዚዳንትነት ስልጣኔ ጥቂት ወራት ስለሚቀረው ችግር ካልተፈጠረ በቀር በፕሬዚዳንትነቱ ቀጥሎ የሚሆነውን ማየት የሚል ነበር። በእነዚህ አማራጮች ዙሪያ ከባለቤቴ ጋር ተወያይተን ነገሮችን መጠባበቅ ጀመርን።

ከሰዓት በኋላ የወንድሜ ልጆች ማይክና አሁን በሀይወት የሌለ ተሊላ (ባምቢ) መጥተው ስንወያይ፣ ጉዳዩ በሬዲዮ ተነግሮ፣ በከተማው በሰፊው እየተወራ እንደሆነ ነገሩኝ። እህቴም ነበረች። ሁኔታው በቤተሰባችን ውስጥ ጥልቅ የሀዘን ድባብ ፈጥሮ ነበር።

ማታ ቴሌቪዥን አየን። የሚገርመው ጠዋት በአራት ሰዓት ላይ መለስ ከሶስቱ አማራጮች አንዱን ምረጥ ሲለኝ፣ እኔ ሶስተኛውን እመርጣለሁ ያልኩትንና እኔ ከወጣሁ በኋላ የነበረው የስብሰባ መንፈስ ሲቀርብ ነበር።

እኔ ላይ የፕሮፓጋንዳ ዘመቻ ለማግኘጥ ይመስለኛል እነ አልማዝ መኮ (ከሳምንት በኋላ የለቀቀች) ሂሳቡን ሳያወራርድ ሄደ ብላ ስትናገር፣ እነ ዳባ ደበሌ (አሁን የአዲስ አበባ አስተዳደር የሀዘብ ግንኙነት) ጀማል የሚባልና ሌሎችም መጥፎ ዘለፋና ትችት ሲያቀርቡ አሳይተው፣ ከአህዴድ ም/ቤትና ስራ አስፈጻሚ እንደተባረርኩኝ በስፋት ዘገቡ። ለእኔ ግን በነጋታው ነው የአህዴድ

ውላኔ የደረሰች። እህዴድ ይሄንን የወሰነበት ምክንያት በኢህአዴግ ከፍተኛ የአመራር እርከን ላይ የሌለ፤ በእህዴድ ከፍተኛ የአመራር ስብሰባ ላይ መሳተፍ ስለማይችል ነው።

እህዴድ ከማዕከላዊ ኮሚቴና ስራ አስፈፃሚ እንድንላ እንጂ ከአባልነት አላባረረችም ነበር። ግን የተሳሳቱ ይመስለኛል። አባልነቱንም ማንሳት ነበረባቸው። በዚህ ምክንያት በአባልነቱ ሰኔ፣ ሐምሌና ነሐሴ ቀጥሎ ነበር። በቤተ-መንግስት የኢህአዴግ መሰረታዊ ድርጅት ስብሰባዊነቱም ወርሃዊ መዋጮ መክፈሉን እንዲሁ ቀጠልኩበት።

ከመንግስት በኩል ምንም እርምጃ አልተወሰደም። አብዮታዊ ዴሞክራሲንና የእርሚያን ጋዜጣ እገዛ ነበር። ነሐሴ መጨረሻ ነቀምቲ ላይ የእህዴድ ጠቅላላ ጉባዔ ሲካሄድ፣ እንደ አባል ጉባዔው ላይ ጠራት ሲገባኝ አልተጠራሁም። የሚገርመው መዓዛ ሮም 16 (አሁን በህይወት የሌለች) የፕሬዚዳንት ጽ/ቤት ገንዘብ ፣ ፊናናንስ ሙሉጌታ ጣፋ የሚባል የፕሬዚዳንት ጽ/ቤት የፋይናንስና አስተዳደር ክፍል ኃላፊ ፕሪ ደርሶአቸው ወደ ነቀምቲ እንደሄዱ ሰማሁ። እኔ ግን መካሄዱንም ያየሁት በቴሌቪዥን ነበር።

ወዲያው በእህዴድ በፊኮማንዴ ደብዳቤ ፃፍኩኝ። «ከአመራር ብወርድም ከአባልነት መብቶች እንዲሁ በሆነው ጠቅላላ ጉባዔ ላይ መሳተፍ ሲገባኝ መብቴ ስለተጣሰ፣ በዚህ አይነት ድርጅት ውስጥ ለመቀጠል አልፈልግም» የሚል ነበር።

እነሱ በኢትዮጵያ ቲሌቭዥንና በሬድዮ ፋና ዘመቻ ሲያካሂዱብኝ እኔ ደግሞ የምፅፋቸውን ደብዳቤዎች ግልባጭ ለግልና ለመንግስት ሚዲያዎች እልክ ነበር። አፀፋ ለመመለስ ይሄን ስልት ነው የተከተልኩት። ህዝቡ ጋ ለመድረስም ረድቶኛል። “ነጋሶን ያስሩታል፤ ወንድ ነው፤ ለመለስ ልክ ልኩን ነገረው...” የሚሉ ወሬዎች ይሰሙ ነበር። ሪፖርትም ይደርሰኛል። ይሄ ከእህዴድ/ኢህአዴግ በኩል ነው።

ወደ ቤተ መንግሥት ለውሃ ዋና የሚመጡት እነ ተወልደ፣ አለምሰገድ፣ ገብሩ፣ አረጋሽ፣ ስብሃት ነጋ፣ አዲሱ ለገሰ፣ በረከት፣ አባይ ፀሀዬ እስከ የካቲት ወር ድረስ እንደተለመደው ይመጡ ነበር። ከየካቲት በኋላ ግን አረጋሽ፣ አለምሰገድና ተወልደ ሲቀሩ ሌሎቹ

ይመጡ ነበር። በረከትና አቦይ ስብሃት ነጋ፣ አባይ ፀሀዩ፣ አዲሱ ለገሰ መምጣታቸውን ሲቀጥሉ ሌሎች ድርሻ ብለው የማያውቁ እንግዳ ሰዎችም ተጨመሩ - አባዱላ፣ አለምሽት፣ ባጫ ደበሌና ካላ ሸሪፎ (አሁን የፌዴሬሽን ም/ቤት አፈ ጉባኤ) ነበሩ።

እስከ ሰኔ እንዲህ ቀጠሉና ከዚያ በኋላ ለዋና እንዳይመጡ ተከለከሉ። የእኔ ግንኙነት ከተሊሌ፣ ከረጊና፣ ከወንድሜና ከአህቶፍ ልጆች ጋር ብቻ ሆነ።

ከአህዴድ አመራር ጋር ከመጋቢት በፊት ነው ግንኙነታችን የተቋረጠው። ከማንም ከለከሉት፣ የማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባም በቤተ-መንግስት መሆኑ ቀረ። ለመጨረሻ ጊዜ በአህዴድ ስብሰባ ላይ የተሳተፍኩት ሰኔ 14 ማታ ነበር። ከአህዴድ ጋር ያለኝ ግንኙነት ተቋረጠ። ከመንግስት ስራ አኳያ በውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር በኩል የሚካሄዱ ፕሮግራሞች፣ ከፍተኛ እንግዶች መቀበልና ማሰናበት፣ አምባሳደሮች መሸምና ማሰናበት ነበሩ። ይሄም ከሰኔ 15 በኋላ ቆመ። ይሄንን የሚያስተካክለው የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ነበር። ለካ እነሱም እነዚህን ሀላፊዎች እንዳልወጣ ከልከለዋል። ጠ/ሚኒስትሩ ያውቃል ብዬ እገምታለሁ።

«የእነዚህ ሰዎች ቤተመንግስት እንዳይገቡ መከልከል ከሀገር ከመብት አንፃር እንዴት ይታያል?»

የዚህ ዓይነት ጉዳይ በሀገ-መንግስትም ሆነ በሀጎች በቀጥታ ባይገለፅም ከሀወሃት ማዕከላዊ ኮሚቴ ራሳቸውን ያገለሉ ውሁዳን (Minority) አባላት ርዕሰ ብሄሩን እንዳያገኙ መከልከላቸው የነሱንም የዜግነት መብትና የርዕሰ ብሄሩንም መብት የገደበ ነበር። እነዚህ ሰዎች በርዕሰ ብሄሩ ትዕዛዝ (በነሱ ጥያቄ ይሁን በርዕሰ ብሄሩ ፍላጎት) መሠረት ተፈትሸው ወደ ቤተመንግስቱ መግባትና ርዕሰ ብሄሩን ሊያገኙት ይችላሉ። የደህንነት ስጋት (Security risk) በሚል ሰበብ ርዕሰ ብሄሩን እንዳያገኙ መገደብ የለባቸውም። በመንግስት የፀጥታ ሃይሎችና በቤተመንግስቱና በርዕሰ ብሄሩ ጠባቂዎች ፍተሻ ተደርጎ ሊገቡ ይችላሉ ነበር። ሰዎቹ ከርዕሰ ብሄሩ ጋር ምስጢር እንዳያወሩ ተብሎ የሚጠረጠር ከሆነ እንኳን ርዕሰ ብሄሩና እነሱ ብቻ እንዳይገናኙ ለማድረግ ይቻላል። እናም በመርህ

ደረጃ እገዳው መነሳት አለበት ብዬ ጠይቄ ነበር። ሆኖም እንደ ሌሎች ጉዳዮች ሁሉ የሚሰማ አልነበረም።

ሌላው ቀርቶ በደህንነት ስጋት (Security threat) ስም የሚፈልጉኝን ሰዎች በቤተ-መንግስት ቢሮ እንዳልቀበል ተደርጎ “ለምን አልተነገረኝም?” ብዬ ስጠይቅ እንኳ «ግዴታ የለብኝም፤ ኢንፎርሜሽን ከመንግስት የማግኘት መብት የለህም» የሚል መልስ ነው የተሰጠኝ። እነዚህ ጠረ ዲሞክራሲያዊ የአሰራር አካሄዶች ለድርጅታችንም ሆነ ለአገራችን በጣም መጥፎና አደገኛ ስለሆኑ እንዲቆሙ ጥሪ ለማድረግና ተቃውሞዬን ለማሳየት (As protest) ነው ከኢህአዴግ ሥራ አስፈፃሚ ኮሚቴና ከኢህአዴግ ምክር ቤት አባልነቴ የለቀቅኩት።

ከኢህአዴግ አመራርነት ከለቀቅሁ በኋላ ከረጊና ጋር የወሰንነው አዲሱ የስራ ዓመት ሲጀመር፤ የኔ የስልጣን ዘመን የሚጠናቀቅበት ጊዜ ስለሆነ፤ ከሐምሌ በኋላ በፕሬዚዳንትነት እንደ ማልቀጥል ነው።

ይሄን የወሰንኩበት ምክንያት በነሐሴ ወር ስድስተኛ አመት ስለሚሞላኝ ነበር። እናም እኔ እንደማልቀጥልና ሌላ ፕሬዚዳንት እንዲያዘጋጁ ለጠ/ሚኒስትሩና ለውጭ ጉዳይ ደብዳቤ ላክሁኝ። ይኸኔ የተወካዮች ምክር ቤት አፈ-ጉባኤ የነበረው እቶ ዳዊት ዮሐንስና እቶ ስዩም መስፍን መጥተው አነጋገሩኝ።

«በክፍፍሉ ምክንያትና በአንተም የመልቀቅ ጥያቄ ያለመረጋጋት ተፈጥሯል። ኢህአዴግም የተሃድሶ ስብሰባ በማካሄድ ተወጥሯልና የተወካዮች ምክር ቤት ስብሰባ ማካሄድ አስቸጋሪ ነው። በተጨማሪም በመስከረም የኢህአዴግ ጠቅላላ ጉባዔ ስለሚካሄድ፤ ለእንደዚህ አይነት የፖለቲካና ቲክኒካል ችግሮች ነሐሴ የተወካዮች ምክር ቤትን መጥራት አስቸጋሪ ይሆናል። ስብሰባው በመደበኛ ጊዜው መስከረም መጨረሻ ላይ ቢደረግ ይሻላልና ታገስ። አሁን ከለቀቅህ አገር ይረበሻል» አሉኝ።

(ቤተ-መንግስት እያለሁ ከስዩም ጋር ውሎች ሲፈረሙና ከተለያዩ አገራት ሚኒስትሮች ሲመጡ ካልሆነ በስተቀር ብዙ ጊዜ እንገናኝም ነበር። ድሮ ጀርመን አገር በነበርኩ ጊዜ ጥሩ ግንኙነት ነበረን። የቤተሰብ ግንኙነትን በተመለከተ ተሊሌ ከስዩም፤ ከተፈራና

ከሰብሃት ልጆች ጋር ግሪክ ስኩል ይማሩ ስለነበረ ከትምህርት ውጭም ጥሩ ግንኙነት ነበራቸው። ከስዩም በላይ በስራ አጋጣሚ ወደኔ ይመጣ የነበረው ዶ/ር ተቀዳ ዓለሙ ነበር። ከሱ ጋር ከሽግግር መንግሥት ምስረታ ጀምሮ እንተዋወቃለን።)

ከእነሱም ጋር እስከ መስከረም መጨረሻ ሠርቼ መደበኛ የም/ቤት ስብሰባ ሲጀመር እንደምለቅ ተስማማን። አሁን ወደ ጓላ መለስ ብዬ ሳስብ “በነሐሴ ሥልጣኔ ማብቃት አለበት። ሀገ-መንግስቱን መፃረር የለብኝም” ማለት ሲገባኝ እሺ ማለቴ ስህተት ነበር፤ እስካሁን ይቆጫኛል። ምክንያቱም ሀገ-መንግስቱን መጣስ አካ ነው። በወቅቱ ግን እውነትም አገሪቱ ብጥብጥ ውስጥ መግባት የለባትምና ልታገስ የሚለው ሀሳብ አሸንፎኝ እሺ እንዳልኳቸው አስታውሳለሁ።

ከዛ በኋላ በእኔና በጓደኞቼ ላይ የተወሰዱትን እርምጃዎች ላይ የተገነዘብኩት ነገር ቢኖር፣ የእነመለስ ቡድን የሚያየው የራሱን ፍላጎት መሳካት እንጂ እኔም ሆኑ ሌሎች ሀገን ተረድተን መሄዳችን ዋጋ እንደሌለው ነው።

በክረምት ያደረግሁት ሌላው ነገር በፕሬዚዳንት ጽ/ቤት በኩል የሀገር ባለሙያ ተቀጥሮ፣ የድሮ ፕሬዚዳንትን በተመለከተ በሀገ-መንግስቱ ምንም ስላልተጠቀሰና ሌላ አዋጅ ስለሌለ አዲስ የሀገር ረቂቅ እንዲዘጋጅ ማድረግ ነበር። በዚያም መሰረት ፕሬዚዳንቱን የተመለከቱ ህጎች ካሉ ታይተው፣ የፕሬዚዳንቱ ተግባራት እና ጥቅማ ጥቅሞች ተለይተው እንዲዘጋጁ ለማድረግ ሞክራለሁ። ምክንያቱም ፕሬዚዳንት በነበርኩበት ጊዜ መደበኛ ደሞዝ አልነበረኝም፤ የኪስ ገንዘብ ተብሎ አምስት ሺህ ብር ይሰጠኝ ነበር እንጂ።

የፕሬዚዳንቱ ጽ/ቤት በጀት ነበረው። በቤተ-መንግስቱ አስተዳደር የሚቀጠሩ ቋሚ ሠራተኞች ነበሩ። የፕሬዚዳንቱ ጽ/ቤት የምግብ በጀት ነበረው እንጂ እኔ ደሞዝ አልነበረኝምና እነዚህን በአዋጅ ለማስቀመጥና መብቶችን ለማስጠበቅ፤ ፕሬዚዳንቱ ከለቀቀ በኋላ ምን ምን እንደሚያገኝ ለምሳሌ ፕሬዚዳንቱ ስልጣኑ ሲያበቃ ከፈለገ ከፖለቲካ ገለልተኛ ሆኖ መኖር ወይም ሌላ ፓርቲ መቀላቀል፣ ከፈለገ የራሱን ፓርቲ ማቋቋም የሚሉ ይገኙበታል።

ቁሳዊ አገልግሎቶችም እንዲኖሩት የሚያደርግ ረቂቅ እንዲዘጋጅ ለተወካዮች ምክር ቤትና ለጠ/ሚኒስትሩ ላክሁኝ። ለጉዳዩ ትኩረት ሳይሰጡ አዋጁን ቅርጫት ውስጥ የጣሉት ይመስለኛል።

ያም ሆነ ይህ ለእነሱም በገባሁት ቃል መሠረት በርዕሰ-ብሔርነቴ እስከ መስከረም ድረስ ቆየሁ። በዚህ ጊዜ ግን እኔ እንደምለትና አዲስ ፕሬዚዳንት እንደሚመረጥ ግልፅ ነው። ማንን እንደሚያደርጉ አላውቅም እንጂ።

27

እቶ መሰሰ - በዶ/ር ነጋሶ ዓይን

ምዕራባውያን ከ97 ምርጫ በፊት መሰሰን ዲሞክራሲያዊ መሪ በማለት ሲያወድሷቸው እንደነበር ይታወቃል። በፓርቲያቸው በኢህአዴግም ከፍተኛ ተቀባይነትና ተወዳጅነት አላቸው። ተቃዋሚዎች ደግሞ ጠ/ሚኒስትሩን ፈላጭ ቆራጭ እስከ ማለት ድረስ ይነቅፋሉ። ከኢህአዴግ ጋር ለ10 ዓመት የዘለቁት ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ጠ/ሚኒስትሩን እንዲህ ይገልጻል፦

ከመሰሰ ጋር በአጠቃላይ የግልም ሆነ የሥራ የጠበቀ ግንኙነት አልነበረንም። በሽግግሩ ጊዜ ሚኒስትሮች ሆነን ተሹመን ወደ ምኒሊክ ቤተ-መንግስት ስንሄድ “እንኳን ደስ አላችሁ፤ በርቱ” የሚል የማነቃቂያ ንግግር አድርጎልን፤ አንዳንድ አስተያየቶችንም ሰጥቶን ነበር። ከዛ ውጪ ፕሬዚዳንትና የፓርላማ አፈ-ጉባዔ ስለነበረ ስብሰባ ሲመራ አየዋለሁ። ከመሰሰ ጋር በህገ-መንግስቱ የማዕደቅ ሂደት ማታ ማታ ከሌሎች ጋር ሆኜ ቢሮው ከመሄድ በቀር በሽግግሩ ጊዜ የተገናኘንበትን ሁኔታ አላስታውስም።

በግል አንድ ሁለት ቀን ቤቱ ሄጀ ተጫውተናል። በተከታታይ መገናኘት የጀመርነው ከ1987 ዓ.ም በኋላ የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ኮሚቴ ስብሰባዎች ላይ ነው። በተጨማሪ በኢህአዴግ ማእከላዊ ኮሚቴ ስብሰባ ሲመራ፤ እንደገና ደግሞ ጠቅላላ ጉባዔ ሲካሄድ፤ ኢህዴን ወደ ብአዴን ሲሸጋገር ተገናኝተን ነበር። ጅማ በተካሄደው የኢህአዴግ ጠቅላላ ጉባዔ ጊዜ አንድ ቤት ውስጥ ነበር ያደርገው።

ያንን ጊዜ የማስታውሰው ሁለታችንንም የጅማ የሃገር ሽማግሌዎች አግኝተውናል። እዛ ስብሰባ ላይ አንዳንድ ከተሞችን የኢኮኖሚው ማዕከል የማድረግ ሃሳብ ተንፀባርቆ ነበር። ስለዚህ

ከጅማ እስከ ጋምቤላና ማጂ እንዲሁም ከደዴሳ ወዲህ ያሉትን የኦሮሚያ ዞኖች፤ ለጋምቤላ፤ ለቤንች ማጂ ዞን፤ ለሸካና ዳውሮ አካባቢዎች እንደ ማዕከል (development corridor center) ለማድረግ ታቅዶ ነበር። ከዚህ ጋር ተያይዞ ለጅማ ትኩረት እንድንሰጥ መንግስት ጅማ ውስጥ የኒቨርሲቲ ከፍቷል፤ ጊቤ እንድ ከተጠናቀቀ የኢሌክትሪክ ሃይል ይጥራል (ጅማ በጣሊያን ጊዜ የነበራት ልማት ወደጎላ ተመልሶ ነበር)። ይሄንን እንደገና ለማደስና የልማት ማእከል ሆኖ አካባቢው እንደሚለማ ነበር ለሽማግሌዎች መልስ የተሰጠው።

ከነዚህ አይነት ስብሰባዎች በተለየ ይፋ ባልሆነ መንገድ አልፎ አልፎ መለስ ቢሮ እሄድ ነበር። ስለ ኑሮ እንጠያየቃለን። የምሳ ሰዓት ከሆነ ምሳ ቢሮ ውስጥ ስለሚበላ ይጋብዘኝና እየተመገብን እንጫወታለን። ብዙ ጊዜ ቢሮው አምሽቶ ነው ወደ ቤቱ የሚገባው። እንድ ጊዜ የማስታውሰው “ይሄ አብዮታዊ ዲሞክራሲ የሚባለው ርእዮተ-ዓለም ከየት ነው የመጣው? ምንድነው?” ብዬ ጠይቄዋለሁ። ስለዚህ ጉዳይ ማንበብም አፈልግ ነበር።

ጀርመን በነበርኩበት ጊዜ እኔ የማውቀው ከባርያ ስርአት ወደ ፊውዳል፤ ከፊውዳል ወደ ካፒታሊዝም፤ ከዚያ ሶሻሊዝም፤ ከዚያ ኮሚኒዝም እንደሚከተል ነበር። በሶቭዬት ህብረትና በሌሎች ሶሻሊስት ሃገሮች እነ ሌኒን ያዳበሩት ደግሞ ከፊውዳሊዝም ወደ ካፒታሊዝም ሳንገባ ወደ ሶሻሊዝም መግባት እንችላለን የሚለውን እንደሆነ አውቅ ነበር። ወይም የቻይናዎቹ አዲሱ አብዮት የሚሉትን ነበር የማውቀው። ይሄን አብዮታዊ ዲሞክራሲ ስለማላውቀው ከየት ነው የመጣው? አልኩት።

መለስ የሌረንን፤ የስታሊንና የትሮትስኪን ፍልስፍና በደንብ አንብቧል። አብዛኛውን የሀወሃት የትግል ጊዜ በግብና ካድሬዎችን (ታጋዮችን) በማስተማር ነው ያሳለፈው። እሱ ሲኖርበት የነበረውን ዋሻ አይቼዋለሁ፤ እዛ ዋሻ ነው ዕውቀቱን ያዳበረው። በሻማና በጀኔሬተር መብራት እየተጠቀሙ ነበር የታገሉት። መለስ ታሪክና ርእዮተ-ዓለማዊ ሳይንሶችን ያውቃል። ስለ አብዮታዊ ዲሞክራሲ የጠየቅኩት ለዚህ ነበር።

«አብዮታዊ ዲሞክራሲ የሚባለው በ1904 እ.ኤ.አ የከሸፈው የራሽያ ሪቮሉሽን ነው፤ ሌኒን ያዳበረው ሃሳብ ነው። ከፊውዳሊዝም ወደ ሶሻሊዝም ከመኬዱ በፊት አጠር ላለ ጊዜ የካፒታሊስት ስርአት

ሊኖር እንደሚችል፤ በዚህ ጊዜ ሰርቶ አገሩና ለርሶ አገሩ የመንግስት ስልጣን ይዘው፤ ከአብዮታዊ ምሁራን ጋር ለተወሰነ ጊዜ (ካፒታሊስቶች የመንግስት ስልጣን ሳይዙ)፤ የተላያዩ ርእዮተ-ዓለም የያዙ ሰዎች እንዲደራጁ የሚፈቀድበትን ወቅት ካካሄዱን በጋላ ወያ ሶሻሊዝም እንሄዳለን» በማለት አብራራልኝ።

በበለጠ ማብራሪያ የሚጠቅሙ መሳሪያትን ገን አልጠቀመኝም። ይሄን ጉዳይ ትንሽ እንዲያብራራልኝ ብዬ በለሞን ጢሞን ብጠይቀው እሱም የመለስ አይነት ምላሽ ብቻ ሰጠኝ። ሆኖም መለስ የጠለቀ እውቀት እንዳለው ተገንዝቤያለሁ።

«በማህበራዊ ሀይወትስ ትቀራረቡ ነበር?»

ከማህበራዊ ግንኙነት አንፃር ብዙ ቅርርብ አልነበረኝም። እናቱ ያረፉ ጊዜ ለሃዘን ሄጃለሁ። በ1992 ዓ.ም ክፈምት ላይ ለሀክምና ሳዑዲ አረቢያ ሄጄ ታክሜ ስመለስ እሱ፤ ባለቤቱና ሁለት ልጆቹ መጥተው «እንኳን አተረፈህ!» ብለውኛል። በግል ሀይወቱ ምን አይነት ኑሮ እንደሚኖር አላውቅም። ብዙ ጊዜውን ስራ ላይ እንደሚያሳልፍ ነበር የማውቀው።

በኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ስብሰባ፤ ሻይ ሰአት ላይ ስንገናኝ በጣም ብዙ እንደሚያጨስ አውቃለሁ። መለስ፤ ተወልደ እና አለምለገድ በጣም ብዙ ያጨሱ ነበር። በርግጥ እኔም አጨሳለሁ። መለስ ግን በስብሰባ ጊዜም ሆነ ከስብሰባ ውጪ ከሁላችንም የበለጠ ያጨስ ነበር። ከመጠጥ ደግሞ ቀይ ወይን እንደሚጠድ አውቃለሁ።

በስብሰባ ላይ ጥሩ ጥሩ ሃሳቦችን ያፈልቃል፤ ይክራክራል፤ አምባገነን አልነበረም። ሁላችንም እንድንሳተፍ ዕድል ይሰጣል። በአንድ ጉዳይ ላይ ተቃውሞ ካለው እስከ መጨረሻው ድረስ ለመክራከር ይሞክራል። አንዳንዴ ግን ስሜታዊ ይሆን ነበር። ምናልባት የታጋይ አብዮተኞች ልምድ ሊሆን ይችላል፤ እርግጠኛ አይደለሁም። አልፎ አልፎ የቃላት አጠቃቀሙ ጥሩ አልነበረም። አሁንም የአፍ ወለምታ አለበት። ትዝ ከሚለኝ ውስጥ በአህዴድ ላይ ሲሰነዝር የነበረው ትችት ነው። «አህዴድ አባሎቼም ካድሬዎቼም እያሰደቡን ነው። አንዱ የአሜሪካን አምባሳደር የኦሮሞ ካድሬዎች ዱርዬዎች (hooligans) ናቸው ብሏል» በማለት መንቀፋገን አልዘነጋውም።

በውጭ ለገር ድርጅቶች ላይም የሚወረውራቸው ቃላት ችግር እንደነበረበት የሚያሳዩ ናቸው። በሻዕቢያ ጦርነት ጊዜ የነበረው አቋም አይመቸኝም ነበር። የሰራ አስፈፃሚ አባላት አስራ ዘጠኝ ነበርን። አሜሪካውያን ሻዕቢያ ከባድሜና ሌሎች የኢትዮጵያ መሪዎች ለቆ ከመውጣቱ በፊት የሰላም ድርድር ላይ እንድንሳተፍ ግፊት በሚያደርጉበት ወቅት መለስና ዶ/ር ካሱ ኢላላ የነሱን ግፊት የመቀበል አዝማሚያ ማሳየታቸው በግሌ በጣም አሳዝኖኝ ነበር። መለስ የራሱን ዓላማ ለማሳካት የሃገርን አላማ እስከ መግፋት እንደሚደርስ ያን ጊዜ ነው የተገነዘብኩት። ተቃዋሚዎች ላይ ብቻ ሳይሆን የትግል ጓዶቹ ላይም ቂም ደዞ እንደሚጨክን አስተውያለሁ። ተሃድሶ በተጀመረበት ወቅት የሚቃወሙትን በማግለል፣ የእሱ ደጋፊ ኃይሎችን የማደራጀት ስራ ሲሰራ ታዝቤያለሁ። የኢህአዴግ ም/ቤት ስብሰባ ላይ አሁን ከፍተኛ ባለስልጣናት ከሆኑ ወጣት የኢህዴድ ካድሬዎች ጋር ቆሜ ስነጋገር ጣልቃ ገብቶ ንግግራችን እንዲቋረጥ ማድረጉ የዚህ እንድ አካል ይመስለኛል።

በተጨማሪም እንዳንድ ቁልፍ በሆኑ ጉዳዮች ላይ ስራ አስፈፃሚውን ሳያማከር እርምጃ ይወስድ ነበር። ለምሳሌ ጀኔራል ዓድቃንንና ጀኔራል አበበን ከጀኔራልነት ያሰናበታቸው ስነ-ስርዓቱን ተከትሎ አልነበረም። ጀኔራል አባዱላ ገመዳም ከመከላከያ ሲለቅ ደንቡን ተከትሎ አልነበረም። ጀኔራል አባዱላ በአሁኑ ሰአት የሚጠራው አቶ አባዱላ እየተባለ ነው። ይሄ አጠራር ለእኔ ትክክል አይደለም። ምክንያቱም ጀኔራል አባዱላ ስነ-ስርዓቱን ተከትሎ ከጀኔራልነቱ አልተነሳም። ወታደር ነው። ጀኔራል አባዱላ ከመከላከያ ተሰናብቶ የኦሮሚያ ክልል ፕሬዚዳንት እንዲሆን ያደረገው መለስ ራሱ ነው። ይሄ ደግሞ ኦሮሚያን በወታደራዊ አገዛዝ ስር እንደ መጣል ነው።

እነዚህ አካሄዶች በግብታዊነት የተደረጉ ነበሩ። የሰልጣን መጋፋት አሰራርንም እንደሚከተል አስተውያለሁ። ለምሳሌ ጀኔራሎችን በሾምን ጊዜ በኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ስብሰባ ላይ እነማን ማዕረግ እንደሚሰጣቸው ሃሳቡ ቀርቦ ነው። ከላይ የጠቀስኳቸው ጀኔራሎችን የማሰናበት እርምጃዎች ሲወሰዱ ግን የኢህአዴግ ስራ አስፈፃሚ ተሰብስቦ አልተወያየም። የሰራ አስፈፃሚ አባል እንደ መሆናችን ግን ማወቅ ነበረብን።

መርዝ የተሸከመች አዋጅ

ዶ/ር ነጋሶ ስላገራቱ ርዕሰ ብሄርነት መውረዳቸውን ተከትሎ በጥድፊያ ተዘጋጅቶ የፀደቀውን ፕሬዚዳንቶችን የተመለከተ አዋጅ 'መርዝ ተሸከማለች' ይላሉ። አዋጁ 255/94 ኢ-ሀገ-መንግስታዊ ነው የሚሉት ነጋሶ ሰብዓዊ መብቶችና ነፃነቶችን የሚጥስና የሚፃረር እንደሆነ በመጥቀስ አልቀበለውም ብለው መቃወማቸውን ይናገራሉ። ከአዋጁ ጣጣ ግን አልፏቸውም። አዋጁ የፀደቀበትን ሁኔታ ጧምሮ ከሥልጣን የወረዱበትን ቅፅበት ይነግሩናል።

መስከረም 28 ቀን 1994 ዓ.ም በሀገ-መንግስቱ ድንጋጌ መሰረት ፓርላማ በ9 ሰዓት ከፈትኩ። አዲስ ፕሬዚዳንት ማስመረጥ ነበረብኝ። ከቤቱ አንድ እጩ ብቻ ቀረበ። መቶ አሊቃ ግርማ ወ/ጊዮርጊስ። እሳቸውን አስመርጬ ቃለ-መሃላ ተፈጽሞ ስነ-ስርዓቱ አለቀ።

ልክ በፕሬዚዳንትነት የተመረጡት እለት ከአዳራሹ ሰወጣ በመኪና እጅብ ወደ ቤተ-መንግስት እንዳስገቡኝ ሁሉ የዚያን ቀንም በመኪና እጅብውኝ ጀኔራል ተፈሪ በንቲ ይኖርባት ወደ ነበረች ቤት ወሰዱኝ። ፊንፊኔ ሆቲልና ፍልውሃ ጥግ ላይ እንዲት ጥሩ ፎቅ አለች። እዛ ውስጥ አስገቡኝና ጥቂት ጠባቂዎች አስቀምጠው ሄዱ።

ከዛ በኋላ የምጠቀምበት ላንድ ክሩዘር መኪና አመጡልኝ። ቀጥለው ረጊናና ተሊሌን አመጡአቸው። የግል እቃዎቻችንን፣ መፃህፍቶቻችንን፣ የግል ሰነዶችንና የቀሩትን ከዛ በኋላ ነው ያመጣናቸው።

የዚያው ቀን ማታ ቤተ-መንግስት ሄጀ ነበር፤ የአዲሱ ፕሬዚዳንት እራት ግብዣ ላይ ለመገኘት። ከመለስ ጋር ግብዣው

ላይ ተገናኝን። በዓመቱ ደግሞ ፓርላማ ሲከፈት እገኘሁት። ከዚያ በኋላ እንደ ሁለቱ ተገናኝተናል እንጂ ተያይተን አናውቅም።

ፕሬዚዳንት መቶ አለቃ ግርማ የሶዶ ጆዳ ፓርቲ መሪ ነበሩ። በግርማ ብሩ አማካኝነት ያንን ትተው ከአህዴድ ጋር ግንኙነት ጀመሩ። ምናልባት አሁን የምጠረጥረው ከየካቲት ጀምሮ ሰው አፈላልገው ፕሬዚዳንቱ ከአሮሞ መሆን አለበት የሚል አፃም ስለ ነበረ፤ ፕሬዚዳንት ግርማን ያዘጋጁ መሰለኝ። በ1992 ዓ.ም ምርጫ ከቱሉ ሁሉ በኋላ አካባቢ ሌላ የተዘጋጀ ካድሬ ነበር፤ ሆኖም እላቸውን አስመረጡ። በዚህ አይነት ተመርጠው ነው ፓርላማ የገቡት።

አዲሱ ፕሬዚዳንት ማታ ግብዣ ተደርጎላቸው ሌሊቱን በጠናታ መውሰድ ሳቸው አረቢያ ተላኩና ሦስት ጦር ቆይተው ድነው ተመለሱ። የመጀመሪያዎቹን ሶስት ጦራት አልሰሩም ማለት ይቻላል። የተመለሱ አለት ቤተ-መንግሥት ሂጃ «እንኳን እግዚአብሔር ማረዎት! ስራው ላይ ግር የሚልዎ ነገር ካለ በፈለጉ ጊዜ ሊያገኙኝ ይችላሉ» አልኳቸው። ከዚያ በኋላ በአዋጅ 255/94 የተነሳ ሁለት ጊዜ አነጋግራቸዋለሁ።

«መርዝ ተሸክማለች ያልዋት አዋጅስ?»

መስከረም 28 ቀን 1994 ዓ.ም ከሰዓት በፊት በሀገ-መንግስቱ የተደነገገውን አሰራር በጣሰ አኳኋን የተወካዮች ምክር ቤት ስብሰባ ተካሂዶ ነበር። ይሄን የምልበት ምክንያት ፓርላማው ከሰኔ 30 እስከ መስከረም መጨረሻ ሳምንት ሰኞ ድረስ እረፍት ላይ ስለሆነ ነው።

ፓርላማው አዲሱን የሰራ ዘመን ስራ የሚጀምረው ከሰዓት በኋላ ፕሬዚዳንቱ ፓርላማውን ከከፈቱት በኋላ ነው። አስቸኳይ ጉዳይ ካለ አፈ-ገብሄው በሚዲያ ይፋ ጥሪ አድርጎ ሊሰበሰብ ይችላል። ያለበለዚያ ስብሰባው አይካሄድም።

እነሱ ግን ገና ፓርላማው ሳይከፈት ከሰዓት በፊት መጥተው በከተማ ውስጥ ያሉትን አባላት፤ በየድርጅታቸው እንዲጠሩ አድርገው ስብሰባ አካሂደዋል - ይሄ ሀገ-ወጥ ስብሰባ ነበር። በስብሰባው ላይ አቶ ዳዊት «አዲስ ፕሬዚዳንት ዛሬ ይመረጣል! የድሮው ፕሬዚዳንት መልቀቁ ነው። አገሪቱን ያገለገለ ባለስልጣን እንዴት ባዶ እጁን እንተወዋለን! ቤት የለው፤ መኪና የለው፤ ደመወዝ የለው፤ በዚያ ላይ እንድንወስን ነው ስብሰባውን

የጠራሁት» ብሎ ለእኔ የተቆረቆረ በመምሰል ኢ-ህገ-መንግስታዊ ስብሰባ በማካሄድ አዋጅ 255/94 እንድትፀድቅ አደረገ።

አዋጁ የተዘጋጀው በበረከት ስምዖን፣ በዳዊት ዮሐንስ እና በአስመላሽ እንደሆነ ሰምቻለሁ። ያችን አዋጅ አፀደቁትና ማታ በቲሺ እንደ ትልቅ በረከት አሽምንሙነው አስነገሯት «ፕሬዚዳንት ነጋሶ ሥልጣን ሰቀቁ፤ ለአገልግሎታቸው ካሳ የሚሆን አዋጅ ፀድቋል» በማለት ሰፊ ፕሮፓጋንዳ ነዘ።

ረቂቁ ግን ወደኔ አልቀረበችም። አዋጁ እኔ ጋ መቅረብ ነበረባት። እኔ መፈረም ነበረብኝ። እነሱ ግን ይሄንን አላደረጉም። አዋጁ በፕሬዚዳንት ግርማ እንደተፈረመች ተደርጋ ነው የፀደቀችው። እሳቸው ግን ሌሊቱን ታመው ሳቡዲ ሄደዋል። መቼም ከዚያ በፊት አስፈርመውታቸው ማለት አይቻልም። ምናልባት ፕሬዚዳንቱ በሁለት ሳምንት ውስጥ ካልፈረመ አዋጅ ይሆናል የሚል ስላለ እሷን እንደ ስልት ተጠቅመውባት ይሆናል።

በማግስቱ አቶ ዳዊት ዮሐንስ ሽኝ ደብዳቤ ዕጩልኝ «ይሄ አዋጅ ተግባር ላይ ውሎ ጥቅማ ጥቅምህን እንድታገኝ እና በጀት እንዲያዝ መስማማትህን የሚገልፅ ደብዳቤ ፃፍ!» አለኝ።

አዋጁን ሳያት (አንቀጽ 7 ንዑስ አንቀጽ 255/94) መርዝ ተሸነፍንዋለች። «የድሮ ፕሬዚዳንት ከፖለቲካ ወገንተኝነት መገለል አለበት!» ትላለች። ሌላዋ አንቀጽ 14 ደግሞ «ወገንተኛ ከሆነ ጥቅማ ጥቅሙና መብቱ ይቋረጣል» የምትል ነች። ለዳዊት ስልክ ደውቶ በሁለት ምክንያት አልፈርምም አልኩት። “1ኛ. ኢ-ህገ-መንግስታዊ ነው። 2ኛ. ከጥቅማ ጥቅም መብት ጋር አያይዞ ይህን መወሰን ኢ-ፍትሃዊ ከመሆኑም በተጨማሪ የአንድን ዜጋ ዴሞክራሲያዊ ሰብዓዊ መብቶችና ነፃነቶች የሚቃረን ነው። አገሪቱን ለ6 አመት በቅንነት አገልግሎ፣ ይሄን ፈርም መባሌ መብቴን የሚጥስ ነው፤ ስለዚህ አልፈርምም” አልኩት።

“እስቲ አስብበት” አለኝና ወደ ውጭ አገር ሄደ። ዶ/ር ጴጥሮስ ኦሳንጉም አነጋገረኝ። ለሱም “እስቤበታለሁ፤ አልፈርምም” አልኩት። በስልክ ጨረስን።

«ከሰድስት ዓመት የቤተ-መንግሥት ኑሮ በኋላ አዲስ ሀይወት ጀመሩ ማለት ነው?»

ከ6 ወር በኋላ "ቦሌ የኖርዌይ ኤምባሲ ሠራተኞች ይኖሩባት የነበረች ትንሽ ቢሮና አራት መጃታ ክፍል ያላት ቤት አገኘን" ብለው አሳደሷትና እዛች ቤት አስገቡኝ። በፕሬዚዳንት ጽ/ቤት ስር ሆነው በኒ መኖሪያ ቤት የሚሰሩ አራት ሠራተኞችና አንድ አትክልተኛ ቀጠሩልኝ። አንድ ትንሽ የቤት መኪናና አንድ ላንድ ክፍዘር ከአንድ ሾፌር ጋር መጣልኝ። ከፌደራል ፖሊስ ሁለት ጥበቃ ተመደበልኝ። ለፍጆታ 5 ሺ ብር፣ ለኪስ 5ሺ ብር ይሰጡኝ ጀመር።

የመኪና ነዳጅ፣ ዘይትና ሌሎችም ወጪዎች በቤተ-መንግሥት ጽ/ቤት በኩል ይሸፈኑ ነበር። መኪናዎቼን ማሳደስና መጠገን አራት ኪሎ የሚገኘው የቤተ-መንግሥት ጋራኸ ስራ ነበር። በዚህ አይነት ነበር መኖር የጀመርኩት።

ስድስት ወር እንደቆየን ቤቷ መሰነጣጠቅ ጀመረች፤ ሳሉኑ ለሁለት ተክፈለ፤ መስኮቶች ወላለቁ፤ አንዳንድ ቀዳዳዎችን በጋዜጣ ሽፈንናቸው። አድሱልኝ ብል ሰሚ አጣሁ። ሌላ ቤት እንዲፈልጉልኝ ጮህኩ። ከ1994 ዓ.ም አጋማሽ እስከ 1996 ዓ.ም አጋማሽ ድረስ እዚያች ቤት ከቆየሁ በኋላ አሁን ወዳለንበት ብስራተ ገብርኤል አካባቢ የሚገኝ ቤት ገባን።

አዋጅ 255/94 ኢ-ሀገ-መንግሥታዊ ነውና አሻሽሉት ወይም በአዲስ አዋጅ ቀይሩት አያልኩ እስከ 1997 ዓ.ም ድረስ ወትወቻለሁ። ጭጭ አሉ። "እምቢ!" ወይ "እያሰብንበት ነው" ምናምን ይባላል! እነሱ ግን ዝም ጭጭ እንዳሉ አዋጁ አሁን ድረስ እንደፀናች ትገኛለች።

የቤተ-መንግሥት አስተዳዳሪ የብስራተ ገብርኤልን ቤት አሳደስን ብሎ ሲያስረክበኝ በጣም ደስ ብሎኝ ነበር። ነገር ግን የዚህኛ ውም ቤት እድሳት የግብር ይውጣ ዓይነት ነበር። በገባን በሁለተኛው ሳምንት ቢሮዬ ቁጭ ብዬ እየሰራሁ ሃይለኛ ድምጽ ሰማሁ። እሮጩ ስሄድ የመጃታ ቤታችን ጣሪያው ተበድሶ አልጋው ግርጌ ላይ ወድቋል። ረጊና ተጃታ ነበር። እግዚአብሔር ነው ያዳናት። በዚህም አላበቃም። በየጊዜው ማፍሰስና መውደቅ ጀመረ። አሳድሱልኝ ብል ዝም፤ ጠ/ሚኒስትሩ ጋ ብፅፍ ጭጭ፤ የፕሬዚዳንት ጽ/ቤት ስደውል

መልስ የለም። ቢቸግረኝ ሁለት ጊዜ ፕሬዚዳንት መ/አ ግርማ ጋ ሄድኩኝ።

ፕሬዚዳንት መ/አ ግርማ መጀመሪያ ላይ አስቲ የሚደረገውን አያለሁ አሉኝ። በሁለተኛው ቀን ደግሞ “እኔም በአዋጁ ስለምስማማ ምንም ላደርግልህ አልቸልም” ብለው ዘጉኝ። በ1996 ዓ.ም ይመስለኛል ስለ አዋጁ ምንም ስላልተደረገ በባለሙያ በኩል ጉዳዩን ልግባበት አልኩና በአንድ ጠበቃ በኩል በፌዴሬሽን ም/ቤት ስለ አዋጁ በጣም መሰረታዊ የሆነ ነገር ላክሁ፤ ግን መልስ የለም።

ምርጫ 97 ሲመጣ ይሄ ለፌዴሬሽን ም/ቤት የፃፍኩትና ከነዳዊት ጋር ስከራክርበት የነበረው ጉዳይ አልባት አላገኝም ነበር። እኔ ደግሞ የዜግነት መብቱን ለማስከበርና እንደ አንድ ኢትዮጵያዊ ዜጋ በህገ-መንግስቱ አንቀጽ 38 መሠረት የመመረጥና መምረጥ መብት እንዳለኝ አምናለሁ። በሌላ በኩል ደግሞ ያ ህግ አለ - «ፕሬዚዳንቱ የፖለቲካ ወገንተኝነት ካለው መገደብ አለበት» የሚል። ሳየው «ወገንተኝነት» ይላል (partisan ለማለት ነው)። የየትኛውም ፖለቲካ አባል መሆን አትችልም ነው ነገሩ።

ወገንተኛ ሳልሆን በግል ዕጩ ተወዳዳሪነት ወደ ምርጫ ለመግባት ወሰንኩና ምርጫ ቦርድ አቶ ተስፋዬ መንገሻና አቶ ከማል በድሪን አማክርኳቸው። «ይሄ ችግር የለውም። በግል ልትመዘገብ ትችላለህ» አሉ። አቶ ከማል በድሪ ግን «አዋጁ አልበሰለም!» ብሉኝ ነበር።

ረገናና ጃለሌ ይሄን ስነግራቸው በጣም ተናደውና ተቆጥተው «ተው፤ እነዚህ ሰዎች ይቀጡሃል!» ብለው እያለቀሱ ለመነኝ። «አይሆንም! ለጥቅማ ጥቅም ብዬ የዜግነት መብቱን ለድርድር አላቀርብም። የመመረጥና የመመረጥ መብቱን እጠቀማለሁ» ብያቸው በእጩነት ለመመዝገብ ወደ ደምቢ ዶሎ ሄድኩኝ። ተመዝግቤ፤ የአሁኑ የፀሀይቱ ባል የሆኑትን አቶ አሰፋ በየነን ወክዬ መጣሁ። በእጩነት መታወቂያ አገኘሁ። የካቲት ላይ ወደ ደምቢ ዶሎ ሂጂ ቅስቀሳ እያካሄድኩ እስከ ግንቦት እዚያ ቆየሁ።

ሚያዝያ አካባቢ በሚገርም ሁኔታና ፍጥነት ከፕሬዚዳንት ጽ/ቤት ደብዳቤ መጣልኝ። ረገና አግኝታ አንብባ ደምቢ ዶሎ ፋክስ አደረገችልኝ። ደብዳቤዋ እንዲህ የምትል ነበረች፤ «ከሐምሌ 1

ጀምሮ በጀት አይመደብልህም፤ ከተወካዮች ምክር ቤት በተፃፈ ደብዳቤ በጀት እንዲያያዝ ተብሏል። ምክንያቱም ወደ ምርጫ በመግባትህ የፖለቲካ ወገንተኝነት አሳይተሃል። ስለዚህ ጥቅማ ጥቅምህ ስለሚነሳ ተዘጋጅ።

እኔም መልስ ፃፍኩኝና በፊኮማንዴ ላክሁላቸው። በምርጫው ከእኔ ጋር የሚወዳደረው አህዴድ የመደበው ሰለሞን አበበ የሚባል ዕጩ ነበር። በአጠቃላይ በደምቢ ዶሎና በሰዮ ምርጫ ክልሎች፤ በአብላጫ ድምፅ በተበሌው ሳይቀር ቀጥቼው ወደ አዲስ አበባ ተመለስኩ።

እዚህ ስመጣ የፌዴሬሽን ምክር ቤት ውሳኔውን እንዲያፋጥንልኝ ጠየቅኩኝ። በሰኔ ውስጥ በአግባቡ ባልፀደቀ ህገ-መንግስታዊ አጣሪ ጉባዔ፤ የጉባዔው አባላት በአግባቡ ባልፈረሙበት ቃለ ጉባዔ ላይ በመመስረት የፌዴሬሽን ምክር ቤት «የጠየቅኩት ጥያቄ የህገ-መንግስት ጥያቄ አያስነሳምና ጥያቄው ውድቅ ሆኗል» ይልና በሚያዝያ ለላኩት ደብዳቤ በሰኔ ውስጥ መልስ ይስጠኛል።

ሰኔ 10 አካባቢ ደግሞ «ከዚህ በፊት በተፃፈልህ መሰረት በጀት አልተያዘም። በዚህ ምክንያት ከሰኔ 30 ጀምሮ አገልግሎቱና በጀቱ ስለሚቋረጥ የመንግስት ቤትና ንብረቶችን ለማስረከብ ሰኔ 29 ተዘጋጅ!» ብለው ፃፉልኝ።

በጣም ደነገጥን። ይሄ ሊሆን አይችልም!! የምገባበት የለም፤ ቤት የለንም፤ ሌላ ቤት ለመስራት ቀርቶ ለኪራይ እንኳ ገንዘብ አልነበረንም፤ ለመኖርም እንኳ ከጥቂት ወራት በስተቀር ገንዘብ የለንም። ባለቤቴ ሬጊና ስራ አልነበራትም። ከጥቅምት 1998 ዓ.ም በኋላ በፓርላማ ከማገኘው 2700 ብር ደሞዝ በስተቀር ምንም ዓይነት ገቢ አልነበረንም። ከ1997 - 98 ዓ.ም በጣም ተቸግረን ስለነበር የረጊና ታናሽ ወንድም ትንሽ ገንዘብ አበደረን። ከሰኔ 30 ጀምሮ ቀጥ አድርገው ነው ያቆሙት። ሰኔ 29 ሁለቱ ጠባቂዎች ከላይ ታዝዘናል መሄዳችን ነው ብለው ሄዱ።

እንደገና ለሰራተኞቼና ለሹፌሩ ሌላ ደብዳቤ እየገሰገሰ መጥቶ «ቀንትራታችሁ ተቋርጧል!» ተባለ። የኔስ ይሁን ሰራተኞቼ የቅጥር ኮንትራት ነበራቸው። ሥራ እንዲያፈላልጉ ጊዜ እንኳ አልተሰጣቸውም። ስራ መፈለጊያ አልተባለም። ሶስት የቤት ውስጥ ሰራተኛ፤

አንድ የቤታችን አስተዳዳሪ፤ አንድ አትክልተኛና ሹፌር ያለ ምንም ካላ ተባረሩ።

ስሚያዝያ በፊት ደምቢ ዶሎ ሄጀ ከተመለሰኩ በኋላ ላንድ ክፍዘፍ ጋራዥ ገብቶ ነበር። ለሁለተኛ ጊዜ ስመለስ ለምርጫ የመንግስትን መኪና መጠቀም ስላልፈለግሁ ጋራዥ አስገባሁት። ለምርጫው በራሴ ወጪ ለመንቀሳቀስ ስለወሰንኩ ከነበረኝ ገንዘብ ወደ 30 ሺ ብር ያህል አውጥቻለሁ። ከግለሰቦች በድጋፍ ያገኘሁት 6 ሺ ብር ነበር። በተረፈ ከራሴ ነው ያወጣሁት።

መኪናውን በተመለከተ ደግሞ የኩጉዝ ኮሌጅ የበላይ ጠባቂ ብሆንም ምንም ገንዘብ ስለማይከፍሉኝ ባለቤቱ መሃመድ መኪና እንዲያውሰኝ ጠየቅሁትና ሰጠኝ። ሹፌርም መደበልኝ፤ የመኪና ቤንዚንና የሹፌሩን አበል እኔ ነበርኩ የምችለው። በላዚህ ለምርጫ ቅስቀሳ የመንግስት መኪና አልተጠቀምኩም። (በነገራችን ላይ ኩጉዝ ኮሌጅ ክፍያም ሆነ ሼር የለኝም። በነሃ ነበር የምሰራው። አልፎ አልፎ ስብሰባ ላይ ስለምገኝ ትንሽ የኪስ ገንዘብ ይሰጠኝ ነበር።)

ከደምቢ ዶሎ ስመለስ ሹፌሬ መኪናዋን ለጋራዥ ለማውጣት ሲመላለስ «አልተጠገነችም!» ሲሉት ሰንበተው በመጨረሻ «አትወጣም!» አሉ። «ለምን?» ብዬ ስጠይቅ «ከላይ ተከልክሉ ነው» አሉኝ። ትንሿን ሚትስቡሽ ደግሞ አዚዝ የሚባል ሹፌሬ ዕቃ ለመግዛት ወጥቶ ካሳንቺስ ጋ አስቁመውት «መኪናዋ ትፈለጋለች!» ብለው ከመኪናዋ ወደ ትራፊክ መምሪያ። ከዛም ወደ ቤት-መንግሥት አጅበው ወሰዱትና 4 ሰዓት አቆይተው ቁልፍና መኪና እንዲያስረክብ አድርገው ሸኙት። አዚዝ እንደነገረኝ ከሆነ የፕሬዚዳንት ጽ/ቤት አዚዝን ላመጡለት ፖሊሶች 400፣ 400 ብር ለውለታቸው ሰጥቶአቸዋል።

መኪኖቼን ወሰዱ፤ ሠራተኞቼን አገዱ፤ ጥበቃ ከለከሉኝ፤ ያላደረጉት ነገር የለም። ያሳዝናል። ውሳኔው ተግባራዊ መሆን ሲጀምር ወዲያው ኢ-ፍትሃዊ እርምጃ እየወሰዱብኝ እንደሆነ በመጥቀስ፤ የተወካዮች ም/ቤት እና የፌዴሬሽን ም/ቤትን ከሰሰኩ። በሐምሌ መጨረሻ አካባቢ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ውሳኔ ሲሰጥ፤ «ምርጫ ውስጥ መግባቱ ወገንተኝነት አልነበረም። ነገር ግን ፓርላማ ሲገባ ድምፅ መስጠቱ ስለማይቀር ወገንተኛ ይሆናል።

ስለዚህ የተወሰነው ትክክል ነው። ብሎ ለነሱ ፈረደ። እግዚአብሔር ያሳይህ! ፓርላማ የሚከፈተው መስከረም መጨረሻ፤ ፓርላማ ይከፈት አይከፈት፤ እኔ ልግባ አልግባ ወይም ልሙት ሳይታወቅ ገና ለገና ለመጨረሻው በትንቢያ መፍረዱ ትልቅ ስህተት ነበር።

ሁለተኛ «አንድ ሰው በህዝብ ተመርጦ ፓርላማ ሲገባ ታማኝ የሚሆነው ለህሊናው፤ ለህገ-መንግስቱና ለመረጠው ህዝብ ነው አንጂ እክሌን እደግፋለሁ፤ ወይ እክሌን እቃወማለሁ ለማለት አይደለም። ይሄ አግባብነት የለውም!» አልኩና ለከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ አልኩኝ።

የከፍተኛ ፍርድ ቤት ዳኛ ፊሊጶስ ዓይናለም በ26.4.98 ዓ.ም ጥሩ ፍርድ ሰጡ። ህገ-መንግስትና፤ የምርጫ ህግ፤ የ1954 ዓ.ም የሰብዓዊ መብትንና የአፍሪካ ቻርተር የሂውማን ራይትን ውሳኔ በመጥቀስ «መብቱ ይከበርለት፤ ፍርዱ ትክክል አይደለም!» በማለት በየኑ።

እነሱ ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ አሉ። ጠቅላይ ፍርድ ቤት ምስክር ሳይሰማና መረጃ ሳይጠይቅ የመጀመሪያው ውሳኔ ትክክል ነው ብሎ ለነሱ ፈረደ። ይሄንን ሲያደርግ የህግ አተረጓጉም ስህተት ፈፅሟል። አዋጅ 255/94ን በትክክል አልተረጉሙትም። እኔ ወገንተኛ አልሆንኩም። የግል ተወዳዳሪ ነኝ። ከፍተኛ ፍርድ ቤት ፈርዶልኛል። ስለዚህ የጠቅላይ ፍ/ቤት ውሳኔ ትክክል አይደለም ብዬ ሰበር ሄድኩኝ። ጠቅላይ ፍ/ቤትም ለእነሱ ፈረደ። ስለዚህ ከሐምሌ 1 ቀን 1997 ዓ.ም ጀምሮ አገልግሎቶቼና መብቶቼ ሁሉ ተቋረጡ።

1999 ዓ.ም ላይ ለስራ ጉብኝት በፓርላማ ካሉ የተቃዋሚ ድርጅት ወኪሎች ጋር ሜኒሶታ ሄጄ ነበር። እዚያ እንዳለሁ አንድ ደብዳቤ ደረሰኝ። ደብዳቤው ቤት እንድትለቅ የሚል ነበር። ተሊሌ ብቻ ነበረኝ ቤት ያለኝው፤ ረጊና ቤተል ሆስፒታል ስራ ላይ ነበረኝ። ተሊሌ «ወላጆቼ የሉም፤ አልቀበልም!» ስትል በር ላይ ለጥፈውት ሄዱ።

ረጊና ናት ሁኔታውን ኢ-ሜይል ያደረገችልኝ። «ረጋ በይና አቶ ብርሃኑና አቶ ካላአዩ የሚባሉ ጠበቆች ጋር ግንኙነት አድርጌ» አልኳት። እነሱም ለኪራይ ቤቶች «የአፈፃፀም ፋይል ተከፍቶ ስለ

አፈፃፀሙ ፍ/ቤት የወሰነው ትክክል ስላልሆነ ደንቦችንን እንዳታገላ ሉት» ብለው ደብዳቤ ይፅፋሉ። ከዚያ በኋላ ግን አልመጡም።

እንደተመለሰኩ ከነዚህ ሰዎች ጋር ለምን እጩቃጩቃለሁ። ከፈለጉ ይውሰዱት ብዬ «በኢትዮጵያ ዜግነቴ የቀበሌ ቤት አከራይኝ። እኔ ሌላ ቤት ካከራያችሁኝ ቤቴን ለመልቀቅ ፈቃደኛ ነኝ» ብዬ ደብዳቤ ፃፍኩላቸው። ከዚያ በኋላ በ2001 ቤቴ ማፍሰሱ በጣም እየባሰበት ስለሄደ «እኔ ለመልቀቅ ፈቃደኛ ነኝ። ነገር ግን ከ1966 ዓ.ም ጀምሮ ያሰባሰብኳቸው መጽሐፍትና ሰነዶች ስላሉኝ ለነሱ የሚሆን ቦታ ያስፈልገኛል፤ ሌላው ወደድም ጠላንም የቀድሞ ፕሬዚዳንት እንደ መሆኔ ዲፕሎማቶች እና ሌሎች እንግዶች እኔ ጋ ይመጣሉና ይሄንን የሚመጥን ቤት ይሰጠኝ» አልኩና ለአምባሳደር ተሾመ ቶጋ የተወካዮች ም/ቤት አፈጉባኤ ጻፍኩለት።

ተሾመ ቶጋ «ለአንተ የሚመጥን ቤት ስለሌለ ለአቶ ብርሃኑ አዴሎ ፃፍለት፤ እኔ እደውላለሁ» አለኝ። አቶ ብርሃኑ አዴሎ ለኪራይ ቤቶች ሁለት ጊዜ ደብዳቤ ይፅፋል። ብርሃኑ የጠ/ሚኒስትር ጽ/ቤት ኃላፊ ነበር።

ደብዳቤ ጽፌ አንድ አመት ያህል ጠበቅሁ። መልስ የለም። በዚህ አይነት ነው ተንሳፈን እየኖርን ያለነው። ቤቴን እንዳናሳድስ ቤቴ በግልፅ አልተሰጠንም፤ በዛ ላይ ደግሞ ለማሳደሻ እስከ 150,000 ብር ይጠይቃል። እኛ ደግሞ ገንዘብ የለንም።

ወደ 2001 ገደማ ረጊና ትንሽ የተሻለ ደመወዝ ያለው ስራ አገኘች። በሱ እና በኔ የፓርላማ ደመወዝ ነበር የምንኖረው። መኪናን በተመለከተ የኩነዝ ኮሌጅ ባለቤት ሃጂ ከማልን «እባክዎ መኪና ለመግዛት ገንዘብ ስለሌለን ያውሱን» ስላቸው አንዲት ቶቶታ አዋሱን። በኋላ ለስራ ትፈለጋለች ብለው ወሰዷትና አንዲት የቆመች የዛገች ቶቶታ «አሳድሰህ ተጠቀም!» አሉኝ። እሷን ስንጠቀም አንዱ ልጃቸው ይደውልና «ገንዘብ እፈልጋለሁና መኪናዎን ይመልሱልኝ» አለኝ። እባክህ ብለው «እፈልጋታለሁ!!» አለ። ከዚያ በግማቾች 70 ሺ ብር ተገመተች። ለሃጂ ከማል ነገርኳቸው። «ስንት ትከፍላለህ?» አሉኝ። 50 ሺ አልኩኝ። አነጋግረውት 50 ሺ ብር ገዛናት።

በ1987 ዓ.ም የሀገ-መንግሥት አዕዳቂ ጉዳኢ እመራር
ከገራ ወደ ቀኝ አባተ ኪሶ (60ሬ) ዶ/ር ነጋሶ (ሊቀመምበር)፣ አዲሱ ለገሰ (ም/ሊቀመንበር)

1987 - ዓ.ም ሀገ-መንግሥቱ የፀደቀ ዕለት

በአንቀጽ 39 መፅደቅ ጎንደሬዋና የባሌው ሰው
የተሰማቸውን ደስታ በጭፈራ ሲገልፁ

ሻለቃ አድማሱ በሕገመንግሥት አርቃቀ ጉባኤ ላይ
ለአቋማቸው በፅናት ሲከራከሩ

በኦርትሪ ራፈ.ረንደም ጊዜ ከአ.ሳይያስ አፈ.ወርቂ ጋር

አቶ ገብሩ አበራት፣ ዶ/ር ኃይለ ገብሩ እና
አቶ መለስ ዜናዊ ከሀገን ልጃቸው ለሦሃር ጋር

ዶ/ር ነጋሶ ፕሬዚዳንት ሆነው የተመረጡ ዕለት
አዳራሽ ውስጥ የነበረው ስሜት

ፕሬዚዳንት ነጋሶ በዕህረት ቤታቸው

የማዘር ቴራዛ ማጎከል - አዲስ አበባ

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ በቦረና 1989 ዓ.ም አካባቢ

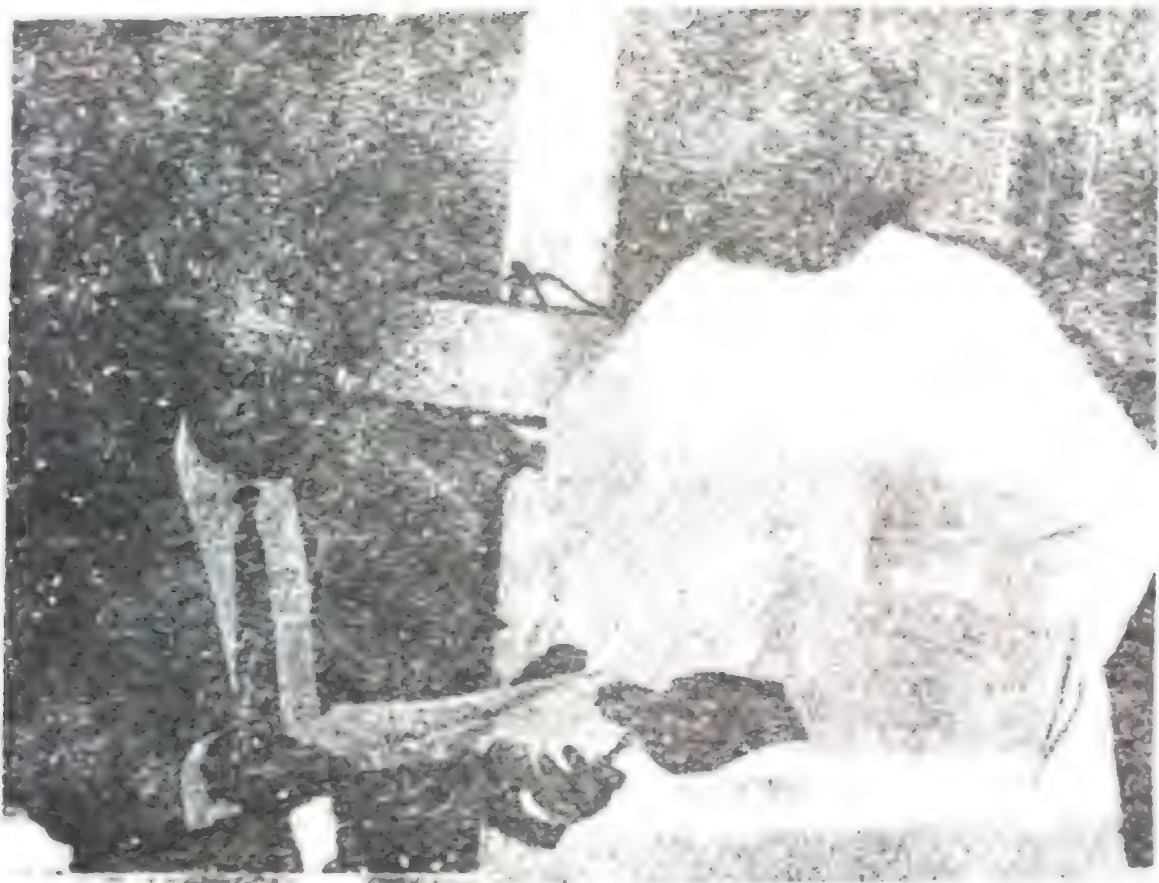

በሮም ሴንት ፒተር ፓሊሲ አቀጣበል ሲደረግላቸው

በሮም ኮንቶሊክ ሶቶ-ጸጸስ አቡነ ጳጡሉስ 15ኛ ጋር

ከሌኔጋል ፕራዚዳንት ጋር

በምርጫ 97 የደምቢ ዶሎ ሀዝብ
ለምርጫ ሰልፍ ይዞ

"ባድመ ሰሊተኞች ተፈረደልን" በማለት
እነ አቶ ሥዩም መስፍን የሰጡትን ከአውነት የራቀ መግለጫ ለመቃወም
መከላከልና ኢዴፓ በጠሩት በመስቀል አደባባይ የተቃውሞ ሰልፍ ላይ
ነገራ ወደ ቀኝ ወ/ሮ የወብማር (የአቶ ገብረ አበራት ባበቤት)፣ አቶ ዓለምበገደ ገ/ሐምሳክ
አቶ ገብረ አበራትና ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ

ክፍል አምስት
ዋጋ የተከፈለበት የነፃነት መንገድ

ቅንጅትን የፈተኑ

የምርጫ 97 አሳዛኝ ክስተቶች

በኢትዮጵያ የምርጫ ታሪክ ውስጥ በግንቦት 1997 ዓ.ም የተካሄደውን ምርጫ የሚወዳደረው የለም። ይሄን ታሪካዊ ምርጫ ልዩ የሚያደርገው በገዥው ፓርቲና በቅንጅት መካከል የተካሄደው ተከክር ነበር። የምርጫውን ውጤት ተከትሎ የተከሰተው ፖለቲካዊ ቀውስ ለታሪካችን መጥፎ አሻራ ትቶ ቢያልፍም በምርጫ ታሪካችን ግን አይረሴ ነው። የፖለቲካ ቀውሱ ለዚህች ሞት፣ አስራትና፣ መዋከብ ሰብብ እንደሆነ የሚታወቅ ዶ/ር ነጋሶ፣ ነገሩን ያረጋጋሉ ብዬ በሃይማኖት መሪዎች ላይ ተስፋ ጥዩ የነበረ ቢሆንም ምንም ያደረጉት ነገር አለመኖሩ አሳዝናኛል ይላሉ። ነጋሶ ከቅንጅት ጋር ስለነበራቸው ግንኙነትና ፓርላማ በግል እጩነት ከገቡ በኋላ ስለታዘቡት ሁኔታ በዝርዝር ይተርኩልናል።

በ1997 ዓ.ም ምርጫውን አሸንፈው ወደ አዲስ አበባ /ከተመለሱ በኋላ፣ በሰኔ እና በጥቅምት አካባቢ የተፈጠረውን ሁኔታ በኢትዮጵያ ቴሌቪዥን እከታተል ነበር። የያዘው ወቅታዊ ሁኔታ የቅንጅትና የኢህአዴግ ግጭት ነበር።

ከቅንጅት ሰዎች ብዙም ግንኙነት አልነበረኝም። በመጨረሻ የቅንጅት አመራሮች ከመታሰራቸው ቀደም ብሎ ወደ ጥቅምት አካባቢ ከአንዳንድ ግለሰቦች ጋር ምን እይነት ሁኔታ እንዳለ ለመከታተል ሞክራለሁ። ስለ ጥቅምቱ የአዲስ አበባ እልቂትና ስለ አጠቃላይ ሁኔታው ለተለያዩ የሃገር ውስጥና የውጭ ሃገር ሚዲያዎች ቃለ-ምልልስ አሰጥ ነበር። ከተለያዩ ሃገራት እምባሳደሮች ጋርም ግንኙነት ነበረኝ። ያኔ የተረዳሁት ተቃዋሚዎችና ኢህአዴግ

ድርድር ላይ ላይሰማሙ ተቃዋሚዎች ወደ ፓርላማ እንዲገቡ እምባሳደሮቹ ጫና ያደርጉ እንደነበረ ነው።

ከቅንጅት አካሄድ ቅር ያለኝ የቅንጅት አመራር ሠራሰ አንድ አመራር የሚያምንበትን አቋም መውሰድ ሲገባው ሀዝብን እንወያየ ማለቱ ነው። የዚያኔም ሆነ ከዚያ በኋላ አካሄዱ ትክክል ነው ወይ? የሚል ጥያቄ አጭሮብኝ ነበር። አንድ አመራር በሀዝብ ከተመረጠ በኋላ የሚመስለውንና ትክክል ነው ብሎ ያመነበትን አቋም ይዞ ሀዝቡን ይሄኛው ነው ትክክል ብሎ እንዲቀበለው አድርጎ መምራት አለበት። ወይም ደግሞ በጉዳዩ ላይ አቋም ወስዶ ነው ወደ ሀዝብ መሄድ ያለበት። ሀዝቡ ሊቀበለውም ላይቀበለውም ይችላል። ከዛ መሃል የሚደግፍ ሊኖር ይችላል፤ የማይደግፍም ይኖራል። ያነ ከሚደግፉት ጋር ሆኖ ትግሉን መቀጠል ይቻላል። አጠቃላይ ሀዝቡ ካልተቀበለው ደግሞ አቅጣጫ ቀይሮ ሀዝቡ በሚፈልገው ሁኔታ መሄድ ነው። ስለሆነም ከቅንጅት ሂደት አንፃር አንድ የጉደለ ነገር የለም ወይ? የሚል ጥያቄ አለኝ።

ምክንያቱም አንድ ድርጅት አንድ ፕሮግራም ይዞ ነው የሚነሳው። ከዚያ ይሄንን አምነውበት የሚቀጥሉትን ሰዎች ባዘጋጀው ሀገ-ደንብ መሰረት ግዴታና ኃላፊነታቸውን ተጠቅመው፤ መብታቸውን አስከብረው በሀገ-ደንቡ መሰረት የሚንቀሳቀሱ አባላትን መመልመል፤ ማደራጀትና ለፕሮግራሙ ተፈፃሚነት ማስማራት ነው። ከዚህ አንፃር አባሎቹ ናቸው የሚሏቸውን ሰዎች እወያይተው ነው ወይ ወደ ሀዝቡ የሄዱት? ወይስ ሀዝቡን ወደ አዳራሹ ጠርተው «ምን ታስባላችሁ?» ብለው ነው ያወያዩት? የተሰበሰበው ሀዝብስ በትክክል የመረጣቸው ሀዝብ ብቻ ነው ወይ? መቼም አዳራሽ ውስጥ ያሉ ሰዎች ሁሉ የቅንጅት ፕሮግራም የተቀበሉ ብቻ ናቸው ብሎ መናገር የማይታሰብ ነገር ነው። ቅንጅት ትክክለኛውን መስመር ይዞ እንዳይሄድ በሸፍጥ መንገድ፤ ስሜታዊ የሆኑ ጉዳዮችን እንስተው ተሰብሳቢውን ሊያሳስቱ የሚሞክሩ መኖራቸው እርግጥ ነው። በተለይ ዋነኛ የቅንጅት ተቃዋሚ የሆኑ የኢህአዴግ ሰዎች ፈሩን ሊያስቱት መሞከራቸው አይቀርም። ከዚህ አኳያ ትክክል አመራር ተሰጥቷል ወይ? የሚል ጥያቄ ነበረኝ።

ያም ሆነ ይህ ሰኔ ላይ በቀክስተው አልቂት በጣም አዝኛ ለሆነ።—ኦህአዴግ በተለይ ጠ/ሚኒስትሩ ሀገ-መንግስታዊ ስርዓትን ላይከተሉ ጊዜያዊ አስቸኳይ የሚመስል አዋጅ አውጥተው ስብሰባና

ሰላማዊ ሰልፍ፡ እንዳይደረግ መከልከላቸው አገሩ ነው። ይሄ የህዝብን መብት የተጋፋህ ህገ-መንግስቱን የጣሰ ድርጊት ነበር። ምክንያቱም አስቸኳይ አዋጅ ለማወጅ የም/ቤቱ ስብሰባ መጠራትና ማስወሰን የግድ ይላል። በህገ-መንግስቱ አሰራር ላይ የተወካዮች ም/ቤት ከሰማ በኋላ የሚታወጅ አዋጅ አለ። በዛ አዋጅ መሰረት በህዝብ ላይ የሚደረገው ገደብ ምንድን ነው? ያንን ገደብ ለማስጠበቅ ስራ አስፈፃሚው ምን ምን አይነት እርምጃዎች መውሰድ ይችላል? በተለይ ደግሞ የሰብንዊ መብቶች እንዳይጣሱ የሚደነግግ አዋጅ ሳይወጣ ነው ጠ/ሚኒስትሩ በራሳቸው ተነስተው ህገ-መንግስቱን በመጣስ ጊዜያዊ አዋጅ ያወጁት።

ከዚያም ከ3000 በላይ አግዛዚ የሚባል ሰራዊት አሰማርተው ያወጁትን አዋጅ ጥሰዋል በተባሉት ሰዎች ላይ ተኩስ ከፈቱ። በዚህም ብዙ ንፁሃን ዜጎች ተገደሉ። በሰኔም ሆነ በጥቅምት ብዙ ዜጎቻችን ተጎዱ፣ ተሰቃዩ፣ ታሰሩ። የእህቴ የጣይቱ ሁለት ሴት ልጆች ጨርቆስ አካባቢ በሚኖሩበት ቤት ግቢ ውስጥ ተደብድበው ተረገጠዋል። ወልዳ አልጋ ላይ የነበረች እናት ሳይቀር ተደብድባለች። አደብ ያዙ የሚል ሰው አልነበረም። በጣም የሚያላዝን ነበር።

ሌላ ያሳዘነኝ ከቅንጅት ውጪ የነበሩ የፖለቲካ ድርጅቶች አካሄድ ነው። ምክንያቱን በትክክል ባላውቅም በቅንጅትና በህብረት መካከል የነበረው አብሮ የመስራት ውሳኔ እስከ መጨረሻው ያለመዝለቁ አሳዝኖኛል። ብሄርን መሰረት አድርገው የተደራጁ ሌሎች ፓርቲዎችም «ቅንጅት የነፍጠኞች ድርጅት ነው፤ ቅንጅት ካሸነፈ ነፍጠኞች ተመልሰው ይገዟችኋል» የሚለው የኢህአዴግ ፕሮፓጋንዳ ሰለባ ሆነው ነበር። ለሰብአዊና ዴሞክራሲያዊ መብቶች መከበር ከቅንጅት ጎን ቆመው ያለመታገላቸው እጅግ አናደኛል። ተስፋ አድርጌ የነበረው ከሃይማኖት መሪዎች ነበር። ምንም አሰማድረጋቸው በጣም ያሳዝናል።

አንዳንድ አቋሜን የሚያውቁ የቅንጅት ሰዎች፣ የቅንጅት አባል ድርጅቶች በመስከረም ወር ግሉባል ሆቴል ውህደት ሲፈጥሩ ጋብዘውኝ ነበር። ስብሰባው ላይ የተገኘሁት አንዳንድ ጥያቄዎችና ችግር ናቸው ያልኳቸውን ይገራ ነበር። ከሁሉም በላይ ግን የተለያዩ

ድርጅቶች ተሰብስበው፤ ተዋህደው ለዚህች አገር ችግሮች በጋራ መፍትሄ እናመጣለን ሲሉ ማየት በጣም ደስ ያለኝ ነበር።

ቅንጅት የዴሞክራሲና ሰብዓዊ መብቶች እንዲከበር እንዲሁም ሰላምና ፍትህ እንዲሰፍን የነበረው አቋምና በጋራ ቁርጠኝነትን ማሳየታቸው በጣም ደስ ብሎኝ ሄጃለሁ። በተለይ «ቅንጅት መንፈስ ነው!» የሚለውን የብርቱካን ሚደቅሳን ንግግር አልረሳውም። በአዳራሹ ያለው ህዝብ ያደረገልኝን አቀባበልም የምረሳው አይደለም። ንግግር እንዳደርግ ጋብዘውኝም ስለነበር አጭር ንግግር አድርጓልሁ። ከዛ በኋላ የአራቱ ድርጅት ወኪሎች ሲፈራረሙና እጅ ለእጅ ተጨባብጠው መሀላ ሲፈፅሙ አይቼአለሁ መስክሬያለሁም። ለምሳሌ ኢዴፓን ወክለው የፈረሙት ዶ/ር አድማሱ ገበየሁ ቢሆኑም የኢዴፓ ሊቀመንበር አቶ ልደቱ አያሌውም እዛ ነበሩ። የተደረገውን ፊርማ በኢዴፓ ስም ከመሰከርኩ በኋላ አቶ ልደቱ እኔ አልፈረምኩም ብሎ ሲናገር አዝኛለሁ። እኔ ድርጅቱን ነው የማየው። አቶ ልደቱ ፈረመም አልፈረመም የድርጅቱ ሊቀመንበር የተስማማበትን ጉዳይ ነው ዶ/ር አድማሱ የፈረሙት። በኋላ እኔ የለሁበትም መባሉ ትክክል ሆኖ አላገኙሁትም።

በመስከረም መጨረሻ ፓርላማ ሲከፈት የቅንጅት አመራር አዲስ አበባን ይረከባል፤ ፓርላማም ይገባል የሚል ተስፋ ነበረኝ። እንደ ምኞቱ ግን አልሆነም። እነኢዴፓም ወዲያው ወደ ፓርላማ ለመግባት ባይወስኑም በሂደት እንደሚገቡና ለዚህም ከአንዳንድ የኢህአዴግ አመራር ውስጥ በተለይም በእነ አቶ ስብሃት ነጋ በኩል ሚስጥራዊ ውይይት ሲካሄድ እንደነበር በወቅቱ ከአምባሳደሮች ሰምቻለሁ። በተለይ ቪኪ የምትባለው የአሜሪካን ኤምባሲ ጊዜያዊ ጉዳይ አስፈፃሚ የነበረችውና ከአውሮፓ ዩኒየን ደግሞ የአውሮፓ ዩኒየን ሊቀመንበር የነበረችው ብርጅት የምትባለው የእስትርያ አምባሳደር በወቅቱ ስብሃት ነጋ ከነልደቱ ጋር ቀጣይነት ያለው ሚስጥራዊ ውይይት ሲያደርጉ እንደነበር ነግረውኛል። ልደቱም ተስማምቶ ፓርላማ እንደሚገባና ከቅንጅት እንደሚለቅ፤ «የሦስት ወር ጊዜ ስጡኝ!» ብሎ ቃል እንደገባላቸው በተለይ ብርጅት ነግራኛለች።

በሌላ በኩል በነዚህ ሰዎች አማካኝነት ቅንጅትን ለማፍረስ ከነአቶ አየለ ሜሚሶ ጋር የዚሁ አይነት ሰራ ሲደለት እንደነበር

ሰምቻለሁ፡፡ የጋራ ጥሪ የሆነ እነዚህ ሰዎች በአንድ ሁኔታ ከአምባሳደር ጋር በሌላ ሁኔታ ከኢህአዴግ ሰዎች ጋር እየተገናኙ፤ ኢህአዴግ ሰዎች የጋራ ጥሪ የሆነውን ነጥብ ላይ ባይስማማም ወደ ፓርላማ አንዳንዱን አካል አበዛን እንዲረከቡ ጫና ሲደረግባቸው ነበር፡፡ ከዚህ ሂደት የጋራ ጥሪ የሆነውን የምዕራባውያን ኤምባሲዎች የአንድ ወገን አቋም ወስደው ሌላውን ወገን መጫን ስልታቸው እንደነበረ ነው፡፡ አሁንም ያው ናቸው፡፡

ያን ጊዜ ከአንዳንድ ግለሰቦች በስተቀር ከቅንጅት ማንም ፓርላማ አልገባም ነበር፡፡ «ፓርላማ መግባትን አንቀበልም!» ያሉ የቅንጅት አመራሮች ያለመከሰስ መብታቸው እንዲነሳ ለውሳኔ ፓርላማ ሲቀርብ እኔን ጨምሮ የህብረት፣ የኦፊሴሪና ፓርላማ የገቡት የቅንጅት አባላት ውሳኔውን ተቃወምን፡፡ ሰሚ ስላላገኝ «ለውሳኔው ድምጽ አንሰጥም!» ብለን አዳራሹን ጥለን ወጣን፤ ኢህአዴግ ፓርላማ ውስጥ በቂ ወንበር በመያዙ አብዛኞቹ አባላቱና አጋር ድርጅቶቹ ፓርላማ ያልገቡ የቅንጅት ተመራጮች ያለመከሰስ መብታቸው እንዲነሳ ወሰኑ፡፡ ብዙም ሳይቆይ እየታደኑ ወደ አስር ቤት ተወረወሩ፡፡ ኢዴፓ ከቅንጅት ወጣሁ አለና በኢዴፓነት ፓርላማ ገባ፡፡ የነአቶ አገል ጫሚሶ ቡድንም ከምርጫ ቦርድ ሕውቅና አግኝቶ፣ በቅንጅት ስም ፓርላማ ተመዘገበ፡፡ በዚህ አይነት ሁኔታዎች ተበላሽ፡፡ የኦሮሞ ብሔራዊ ኮንግረስም ለሁለት እንዲከፈል፣ በማድረግ የኦህዴድ እጅ እንደነበረበት ግልፅ ነው፡፡

የቅንጅት አመራሮች ያለአግባብ መታሰር ሳያንስ ፓርላማውና አባላቱ በፓርላማ ድምፃቸው ሳይሰማ ሲቀር ስብሰባውን ጥለው የመውጣት መብታቸውን እንዳይጠቀሙና ለወደፊት እንዲህ አይነት ሁኔታ እንዳይፈጠር ሲባል በ1998 ዓ.ም ክረምት በጠ/ሚሩ ጊዜያዊ አዋጅ አዲስ የም/ቤት ስብሰባ ስነ-ስርዓትና አሰራር ደንብ እንዲፀድቅ ተደርጎ፣ ሁኔታውን ለመቆጣጠር ተሞክሯል፡፡ በዚህ መሰረት ፓርላማ ውስጥ ቆሞ መናገር የለ፣ በተቃውሞ ከስብሰባ መውጣት የለ፣ እስርስር አደረጉት፡፡ ይሄ በጣም የሚያሳዝን ክስተት ነበር፡፡

ቅንጅትን ማን ስፈረሰው?

በዚህ ትውልድ ዕድሜ የ97ቱን ዓይነት ምርጫና ቅንጅት ፓርቲን ጸግሞ የምናይ አይመስልም። በአራት ተቃራኒ ፓርቲዎች ትብብር የተመሰረተው ቅንጂ ሁሉ ነገሩ በፕድፊያ የተደሰ ነበር ማለት ይቻላል። እንዲያም ሆኖ በአጭር ጊዜ ከፍተኛ ዝናና ተቀባይነት የተቀዳጀ ፓርቲ ለመሆን በቅቷል። ዝናውና ተቀባይነቱ ግን ከምርጫ 97 በኋላ አልቀጠለም። በፍጥነት ተመሰርቶ በፍጥነት እንደታወቀው ሁሉ የፈረሰውም በፍጥነት ነበር። እንደው ለመሆኑ ለቅንጅት መፈራረስ ተጠያቂው ማነው? ኢህአዴግ! ራሱ ቅንጅት ወይስ አይታወቅም? ዶ/ር ነጋሶ ግን ይታወቃል ይላሉ።

ለእኔ ኢዴፓ እና በአቶ አየሰ ጫሚሶ የሚመራው ቡድን ናቸው። ለቅንጅት መፍረስ የመጀመሪያው ምክንያት፤ አራቱም ፓርቲዎች የውህደት ስምምነቱን ከተፈራረሙ በኋላ ማህተሞቻቸው እንዲመለስ ሲወሰን አቶ ልደቱ ያንን ያለማድረጋቸውና በውሳኔው መሰረት መከሰማቸውን አለመቀበላቸው ነው። ከዚያም በኋላ የነአቶ አየሰ አካሄድ አስተዋዕኦ አድርጓል። ኦርግፕ ሌሎች ችግሮችም ነበሩ። ዋነኞቹ ምክንያቶች ግን እነዚህ ናቸው የሚል እምነት ነው ያለኝ።

ኢህአዴግም የራሱ ትልቅ ድርሻ አለው። የቅንጅት አመራሮችን ማሰሩ ቅንጅት ለመፍረሱ ትልቅ ምክንያት ነበር። የቀሩት ደግሞ በጋራ ተሰባስበው፤ የቅንጅትን አመራር ፈጥረው በጋራ ከመንቀሳቀስ ይልቅ መሰባሰባቸው ሌላው ምክንያት ነው። ፓርላማ የገቡት እንኳ በአንድ ላይ መቆም አልቻሉም። በቅንጅት ስያሜና ምልክት ላይ ከርከር ተፈጥሮ ፓርላማ የገቡ አብዛኞቹ አባላት ባልተስማሙበት ሁኔታ ሁለት የፓርላማ አባላት ያሉት በእነ

እቶ አየለ ጫሚሶ ስም እውቅና ያገኘው ቡድን ነበር በቅንጅትነት እውቅና የተሰጠው። ከዚህ ጋር ተያይዞ ለቅንጅት መፍረስ ምርጫ ቦርድና ፍርድ ቤትም አስተዋጽኦ አድርገዋል።

ሌላው አመራሩ ከመታሰሩ በፊት እርጋታ አግኝቶ ተማክሯል ወይ? በደንብ ተደራጅተው ነበር? የሚለው ነው። የሰልጣን ሽኩቻዎች ሊኖሩ ይችላሉ። ምናልባት ለቅንጅት መፍረስ በአመራሩ ውስጥ የነበረው ሽኩቻም የራሱን አስተዋፅኦ አበርክቶ ሊሆን ይችላል።

የፓርላማ አጋርነት የፀነሰው “መድረክ”

በግል የፓርላማ ተመራጭነት ፓርላማውን የተቀላቀሉት ዶ/ር ነጋሶ አዲሱ የፓርላማ አሰራርና ሥነሥርዓት ደንብ በተለይ ለግል ተመራጮች መብት የሚሰጥ አልነበረም ይላሉ። እንዲያም ሆኖ ከተቃዋሚ ፓርቲዎች ጋር ለመገናኘትና አጋርነት ለመፍጠር ምቹ እንደነበር ያስታውሳሉ። “መድረክ” የተፀነሰውም በዚህ አጋርነት መነሻ ነው። የፓርላማ ቆይታቸውንና ከተቃዋሚዎች ጋር የነበራቸውን መስተ ጉቦር እንዲሁም ያላለፉቸውን ውጣ ውረዶች ያወጉናል፡-

ምንም እንኳን የኔ ፓርላማ ውስጥ መኖር ምንም ለውጥ ባያመጣም፤ እንደ አንድ የግል የፓርላማ አባል ያለችውን ቀዳ በመጠቀም፤ በተገኘው አጋጣሚ ለሀዘብ ሀሳቤን እየገለጽኩ ብቀጥልበት ይሻላል ብዬ በማሰብ ነው ፓርላማ የገባሁት። የሚገርመው እኛ በተቃውሞ ስብሰባ ጥለን ከወጣን በኋላ የዐደተው የፓርላማ አሰራርና ስነ-ስርዓት ደንብ በፓርላማ መቀመጫ ላላቸፁ የግል ተመራጮች ምንም መብት አይሰጥም። ለንግግርም እንኳን ቅድሚያ የሚሰጠው ለፓርቲዎች ነው። በኮሚቴ ውስጥ ተሳትፎ አይኖርም። ይሄ የአሰራርና የስነ-ምግባር ደንብ ፓርቲዎች ተስማምተውበታል ተብሎ ሲመጣ፤ ደንቡ በኮንሰንሰስ (የጋራ ስምምነት) ነው ተብሎ እንዲያልፍ ሎቢ ሲደረግ ነበር።

በዚህ ሉቢ አቶ ሽፈራው ጃርሶ አንድ ቀን በጠዋት ግቢ ስለነበርኩ ወደ ቢሮው አስጠራኝ። ስሄድ ቢሮው ውስጥ ከብአዴን አቶ መለሰ የሚባል ከደሴ ተወካዮች የመጣ፤ ከአህአዴ አቶ ጌታቸው በዳኔ፤ ከህወሃት እንዲሁ አንድ ሰው ነበር። አቶ ሽፈራው «ይሄን

የፓርላማ አሰራር ደንብ ፓርቲዎች ተስማምተውበታል።
ልናሳልፈው ስለሆነ እንተም ድምጽህን ስጥ» ብሎኝ ነበር።

«ይሄ የአሰራር ደንብ ህገ-መንግሥቱን የጣሰ ነው። በእንቅጽ
38 መሰረት የመምረጥና የመመረጥ መብት ያላቸው ፓርላማ
ውስጥ የሚሳተፉት ፓርቲዎች ብቻ ሳይሆኑ ግለሰቦችም ጭምር
ናቸው። ስለዚህ አልሰማም!» ብዬው ወጣሁ።

የሆኖ ሆኖ ግን አሳለፋት።

በመጀመሪያው አመት ለመናገር ሦስት ደቂቃ ነበር
የሚሰጡኝ። በሁለተኛው አመት ደግሞ ይባስ ብለው ሁለት ደቂቃ
አደረጓት። አስበው! ፓርላማ የገባሁት ከመቶ ሺ ህዝብ በላይ ወክዬ
ነው። ጭራሽ በሦስተኛው አመት ወደ አንድ ደቂቃ አወረዳትና
አረፋት። በአራተኛና በአምስተኛ አመት ደግሞ ያችኑ አንድ ደቂቃም
አፈ-ጉባኤዎች ደስ ባላቸው ጊዜ ብቻ ዕድል እየሰጡኝ
አጠናቀቅኳት።

ሆኖም ጥቅምት ላይ የቅንጅት ፓርላማ አባላት ያሰመከሰሰ
መብት እንዲነሳ ሲደረግና ያንን በመቃወም በተደረገ እንቅስቃሴ፣
ተቃዋሚዎች የሚስማሙባቸው ጉዳዮች ሊኖሩ ይችላሉ በሚል
ሃሳብ ይሄ እንቅስቃሴ መጀመሩ ጥሩ ነው የሚል ተስፋ አሳድሮብኝ
ነበር። ከተቃዋሚ ፖለቲካ ፓርቲ አባላት ጋር ጥሩ ግንኙነት
ነበረኝ። መጀመሪያ አካባቢ በጣም ይቀርቡኝ የነበሩት የኦፊሴሪና
ኦህድ አባላት ናቸው። የኦሮሞ ወኪሎች ሆነው ሁለት ድርጅት
መሆናቸው ደስ አላላቸውም ነበርና «ለምን አታቀራርብንም?
መሪዎችን አቀራርቢ አንድ እንዲሆኑ ለምን አታደርግም?» አሉኝ።
ለማንኛውም ድርጅቶቹ አንድ ባይሆኑም በፓርላማ ደረጃ ግን የነዚህ
የሁለት ድርጅት አባላቶች ብቻ ሳይሆኑ ከኦሮምያ የተመረጡ
የፓርላማ አባላትም (የቅንጅት አባላት የሆኑ ኦሮሞዎችም ነበሩበት)
በጋራ እንዲሰሩና አንድ ኮከብ (የፓርላማ ቡድን) እንዲፈጥሩ የሚል
ሀሳብ ተነስቶ፣ በዛ ላይ እንቅስቃሴ ጀምረን ነበር። ይሄንን ስንጥክር
ወደየሰራ አስፈጻሚዎቻቸው መሄድ አለበት ስለተባለ ወደዛ
ተመራን። ግልፅ የሆነ መልስ ባለመገኘቱ ነገሩ ተደብስብሶ ቀረ።

በተረፈ በፓርላማ እየታየ የመጣው ሁኔታ ከቅንጅት በኩል
እነ አቶ ተመስገን፣ ከህብረት በኩል ዶ/ር መረራና ፕ/ር በየነ፤

ከአፌዴን እን አቶ ቡልቻ ደመቅላና እኔም በግሌ በፓርላማ በሚቀርቡ ጉዳዮች ላይ የምናቀርባቸው አስተያየቶች ተመሳሳይ ነበሩ። እናም “እከሮ መበራት ይቻላል። ሕብረን ብንሰራ ጥሩ ነው” የሚሉ አመለካከቶች እየተፈጠሩ መጡ። በዚህም በፓርላማ በምናደርገው እንቀሳቃሴ የምንይዛቸው አቋሞች ትኩረት እየሰጡ፤ እንደ ፓርላሜንታዊ ተቃዋሚ ጠንካራ ተቃዋሚ መሆናችን እየታወቀ ሊመጣ፤ የዲፕሎማቲክ ማህበረሰቡ በተለያዩ ጉዳዮች ላይ ሊያማከሩን ይጋብዙን ጀመር። ለምሳሌ ዴቪስ-ፕሙንት አሲስታንት ንሩፕ የሚባለው (ዳግ)፤ ሰሊትዮጵያ መንግስት ብድርና እርዳታ የሚሰጡ አገሮችና አለም አቀፍ ድርጅቶች እንዲሁም የአለም ባንክ ያሉበት ተቋም አሉ። እነዚህ ዓይነት ተቋማት በሚያዘጋጁት አቅዶች ላይ አስተያየት እንድንሰጥ ይጋብዙንና ሃሳብ እንሰጣለን።

በኤምባሲ ደረጃ EPJ (Ethiopian Partners Group) በተለይ ለኢትዮጵያ መንግስት የሚሰጡትን ቀጥታ ድጋፍ አስቀርተው Protection of basic services ለሚባለው ፕሮግራም ድጋፍ ለመስጠት ውሳኔ ላይ ሲደርሱ፤ እነዚህ ሁለት ድርጅቶች (ዳግና EPG) ሊያማከሩን ሰብስበውናል። ያለንበትን ሁኔታም ጠይቀውናል። ስለ ፖለቲካውም እያወያዩን ሀሳባቸውን ሰጥተውናል።

«አምባሳደሮች ተቃዋሚዎችን ሊያነጋግሩ ሊጠሩ ከአቶ ልደቱ ጋር አንሰበሰብም ያላቸሁበት ምክንያት ምንድን ነው?»

መጀመርያ ላይ እከ አቶ ልደቱም በእነዚህ መድረኮች እየተጋበዙ ይላተፉ ነበር። ነገር ግን በየመድረኮቹ ላይ «አዴፓ ሦስተኛ አማራጭ ነው» በማለት ለሰሙ ኢህአዴግን እየወቀሱ ሌላው ተቃዋሚ ላይ ጅራፋቸውን ማሳረፍ ሥራዬ ብለው ተያያዙት። «የራሳቸውን ችግር አድበስብሰው ኢህአዴግን መውቀስ ብቻ ነው፤ ኢህአዴግ ለሰራው ጥሩ ጥሩ ተግባራት ዕውቅና አይሰጡም» እያሉ ተቃዋሚዎችን ይከሱ ነበር። በዚህ ምክንያት ልደቱ ቢኖሩ መድረኩ የልደቱና የሌሎች የጭቅጭቅ መድረክ ይሆናል እንጂ ገንቢ መድረክ አይሆንም፤ አምባሳደሮቹ የኛን ችግሮች ከመስማት እኛ እነሱ ፊት ለንጩቃጩቅ “ይኔው አይስማሙም” የሚል ግንዛቤ ያስወስድብናል ከሚል ነው እላቸውን ያልፈለግናቸው።

ነጮቹ ደግሞ በንግላ ቁጭ ብለው ለምን እንደተጣላን በአግባቡ ከመጠየቅ ይልቅ እንደ አሻንጉሊት ያዩናል። እነዚህ ነጮች

የማይስማሙ አፍሪካኖችንም ማየት ደስ ሳይላቸው አይቀርም። በዚህ ምክንያት የምትፈልጉን ከሆነ ብቻችንን እንጅ ልደቱ ባለበት አትጥሩን አልናቸው። በዚህ አቋማችን ደግሞ ልደቱ «ተቃዋሚዎች የመቻቻል ባህል የላቸውም!» አለ። ይሄ አባባሉ ደግሞ ለአቶ መለስና ለፈረንጆች ጆሮ ጣፋጭ ዜማ ሆነላቸው።

በተረፈ ሌሎቻችን በዚህ አይነት ስብሰባዎች ላይ ስንገናኝ አቋማችን አንድ ነበር። ይሄ ከሆነ ለምንድነው ታዲያ በፓርላማም በምናደርገው እንቅስቃሴ የበለጠ ትብብርና ቅንጅት አድርገን ውጭ አየተገናኘን በመወያየት አንድ መድረክ የማንፈጥረው? የሚል ሀሳብ መጣልኝ። ከዚያ በኋላ ነው በዚህ የመተባበር መንፈስ በጋራ የመስራት አስፈላጊነትን ለአፌዴን፤ ለአህጉ፤ ለሀብረትና በአቶ ተመስገን ለሚመራው የቅንጅት ቡድን ሃሳብ ማቅረብ የጀመርኩት። በሂደት በእኔ ሃሳብ ተስማሙ። ከዚህ በመነሳት ፕ/ር በየነ ስብሰባ እንዲጠራን ተስማማ። እሱም ብንገናኝ ጥሩ ነው ብሎ ኢ-ሜደል ላክልን።

ያሰብኩት ስለተሳካ በጣም ደስ አለኝ። ከዛ ለምን ፓርላማ ውስጥ ብቻ ያለን ሰዎች እንሆናለን? ሌሎች ሊጠቅሙን የሚችሉ ሰዎችም እኮ አሉ። አቶ ገብሩ አስራትና አቶ ሰዬ አብርሃ እንዲገኙ ብንጋብዛቸው ጥሩ ነው አልን። እነ አቶ ተመስገን፤ ዶ/ር ያዕቆብ ወ/ት ብርቱካን... እነዚህንም ብንጋብዛቸው የሚል ሀሳብ ቀርቦ ነበር። በዛን ጊዜ የቅንጅት አመራር ከአስር ቤት ወጥቶ መከፋፈል ተፈጥሮ ነበር። ዶ/ር ብርሃኑና ሌሎች አሜሪካ ሂደው ግንቦት ሰባትን አቋቋሙ ተባለ። መኢአድም እንደገና ለብቻው መንቀሳቀስ ጀመረ።

ከነዚህ ከሁለቱ ጋር ምንም ግንኙነት አልነበረንም። ነገር ግን ፓርቲ የመመስረት እንቅስቃሴ ላይ የነበሩት ዶ/ር ያዕቆብ፤ ብርቱካንና ሌሎች ይቀርቡን ነበር። በእኔ በኩል ለገብሩ አስራትና ለሰዬ አብርሃ መልዕክት አደረስኩ። ብርቱካን በድጋሚ ከመታሰሯ በፊት ሁለት ጊዜ አግኝቻለሁ። ዶ/ር ያዕቆብ፤ አቶ አስራት ጣሴና አ/ር ግዛቸው ሽፈራውን ደግሞ እነ ዶ/ር መረራ አገኝቸው።

በተለይ ከብርቱካን፤ አስራት፤ አ/ር ግዛቸውና ዶ/ር ያዕቆብ በኩል የመጣው ሀሳብ “ፓርቲ በማደራጀት ሂደት ላይ ስለሆንን ፓርቲው ተመስርቶ የሚመለከታቸው አካላት (ስራ አስፈጻሚና

«የሀገራችን ምክር ቤት» ከተወያየበት በኋላ ነው ወደ መድረክ ሲመለሱት የምንችለው የሚል ነበር። በእነ ፕ/ር በየነ በኩል ደግሞ እቶ በዚያ የሚመራው አሰዴጋቅና የአፋር ድርጅቶችም እንዲጋበዙ ተስማማን። በዚህ ሂደት የውይይትን መድረክ የላቲት አቅራቢያ አቋቋምን። 2001 ዓ.ም «መድረክ» ተቋቋመ።

በየካቲት 2001 በውይይት መድረክነት 'መድረክ' ሊቋቋም ከአንድነት ፓርቲ ዶ/ር ያዕቆብን በምስረታ ሥነ-ሥርዓት ላይ በታዛቢነት እንዲገኝ ላኩት። አንድነት ከተመሰረተ በኋላ ወዲያው የመድረክ አባል ለመሆን ወሰነና ያለ ችግር ተቀብልነው። አይደለም የተባለ ድርጅት ደግሞ ማመልከቻ አቅርቦ መስፈርቱን ሰላሚላ እሱንም ተቀብልነው። እናም መድረክ በስምንት ፓርቲዎች ተቋቋመ።

ይሄ እንቅስቃሴ በአጠቃላይ በአገሪቱ ጉዳዮች፣ በፓርላማም ሆነ ከፓርላማ ውጭ አንድ አይነት አቋም ነው ያለው። ምናልባት ለአንድ ልዩነቶች ቢኖሩም በመሠረታዊ አገራዊ ጉዳይ ላይ ግን የጋራ ግንዛቤና አቋም ካለ ተሰባሰቦ በጋራ መስራት ስሜን አይቻልም? የሚል አቋም እየጠነከረ መጣ። በአጠቃላይ የተቃዋሚ ፓርቲዎች ፕሮግራም ሲታይ ሁሉም የሚስማሙባቸው አገራዊ ጉዳዮች አሉ። በተለይ ዴሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብት፣ ሉዓላዊነት፣ በጋራ የመኖር ፍላጎትና የመሳሰሉት የሚያስማሙ አገራዊ ጉዳዮች ናቸው። በጋራ የመስራት ባህል እያጠናከሩ በተባደ ውይይትና ድርድር ልዩነቶች እንዲጠቡ ማድረግና አቋም ላይ መድረስ፣ የማይታረቁ ልዩነቶች ካሉ ለህዝቡ ማስወሰን የሚሉ ሃሳቦች ነበሩን።

«የህዝብ ምርጫና ውሳኔን ተግባራዊ ለማድረግ የግድ የህዝብ መብቶች የሚከበሩበት ሁኔታ መፍጠር ያስፈልጋል። ይህ ካልተፈጠረ ህዝቡ የመምረጥና የመወሰን እድል ስለማይኖረው ልዩነቶች አይታረቁም ማለት ነው። እነዚህን ልዩነቶች በግልጽ ማንገድ ለመፍታትም ቢሆን አገሪቱ ላይ መጀመሪያ ደሞክራሲ ስርዓት መስፈን ያለበት አይመስልዎትም?»

የሚቀድመው ሕግ አሉ ነው። የዴሞክራሲ ስርዓት መገንባት መድረክን፣ ከመድረክ ውጭ ያሉትንም ሆነ ኢህአዴግን ይጠቅማል። ዴሞክራሲ ህዝቡ ሀሳቡን በነፃ የሚገልፅበት ስርዓት ነው። ስለዚህ ዴሞክራሲን ማባልፀግና ማስፈን ይሚለው ላይ አብረን መስራት

አለብን። የኢትዮጵያ የፖለቲካ ሃይሎች ከዚህ በፊት ሲሰባሰቡና ሲፈረካከሉ፣ ወደ ጋራ ከመምጣት ይልቅ በተናጠል ሲታገሉ መቆየታቸው መፍትሄ ከማምጣት ይልቅ ችግር እያባባሰ በመሄዱ ተቀባይነትን እያሳጣ መጥቷል። በጋራ መስራትና በጋራ መታገል፣ እጅ ለእጅ መያያዝና መጓዝ ተገቢ ነው። በዚህ መልኩ የማይወጣ ዳገት የለም። በዚህ አስተሳሰብና መንፈስ ጭምር ነው መድረክ የተቋቋመው።

ነጋሶና አንድነት - ያልተጠበቀ ፍፃሜ

ሀዲር 2002 ዓ.ም። ገዢ ሆኖ። አዳራሹ ውስጥ በተቃውሞ ጎራ ተሰልፈው ገዢውን ፓርቲ እየታገሉ የሚገኙ ፖለቲከኞችን አስተዋልኩ። የከብር እንግዶችና ጋዜጠኞችም ይታያሉ። ለ/ር ግዛቸው ወዲያ ወዲህ ይራውጣሉ።

ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳና አቶ ሰይ አብርሃ አንድነት ለፍትህና ለዴሞክራሲ ፓርቲን በይፋ የሚቀላቀሉበት ቀን ነው። በቅድሚያ አቶ ሰይ አብርሃ፤ እንደ ተለመደው ረጋ ብሎ ጀምሮ አየጋላ የሚሄድ ግንግራቸውን አለመ። ለምን ወደ አንድነት ፓርቲ ተሳታፊው ሰላማዊ ትግል ለማካሄድ አንደወለኑ አሰረዱ። ሲጨርሱ በፍብጨባ ታደበው መድረኩን ሰቀቁ።

ቀጣዩ ተናጋሪ ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ነበሩ። ዝግ ባሉ አረማመድ ወደ መድረኩ ወጡ። ፊታቸው ላይ ፈገግታ አይታይም። ያዘጋጁትን ፅሁፍ ኮስተር ብለው እያነበቡ፤ ለምን ኢህአዴግን እንደተቃወሙ በዝርዝር አሰረዱ። ለሰላም ያላቸውን ፍቅርም ገለጹ። ከግንግራቸው ውስጥ ግን የታዳሚውን ስሜት ይበልጥ ሰቅዞ የያዘውና አዳራሹን በረጅም ፍብጨባ የናጠው፤ ህገ-መንግስቱ ሲፀድቅ ያደረጉትን ንግግር ጠቅሰው “ህገ-መንግስቱ ላይ ሀዘቡ ተወያይተዋል ማለቱ ስህተት ስለሆነ የኢትዮጵያን ሀዝብ ታላቅ ይቅርታ እጠይቃለሁ” ባሉበት ወቅት ነበር። በተጨማሪም መገንጠልን እንደሚቃወሙ አፅንኦት ሰጥተው ተናገሩ። የአዳራሹን ታዳሚዎች አስደመሙ። አዳራሹ በድጋፍ ፍብጨባ ደመቀ። ዶ/ር ነጋሶ መገንጠልን እቃወማለሁ ሲሉ ምን ማለታቸው ነው? እሳቸው በተካተቱበት የህገ-መንግስት አርቃቂ ኮሚሽን ስለተረቀቀው የኢትዮጵያ ህገ-መንግስት ምን ይላሉ?

አሁንም ቢሆን በብሄር ብሄረሰብ ጥያቄ ላይ መገንጠልን አልደግፍም። መብት ይከበር ነው የምለው። መገንጠልን እንደምቃወም በግልፅ ተናገራለሁ። ይሄ የመብት መክበር ፖለቲካዊ ጥያቄ ስለሆነ የፖለቲካ ጥያቄን መፍታት የሚቻለው በፖለቲካ መንገድ ብቻ ነው። ይሄንን መብት ካከበርን በአንድ በኩል ወሳኝ የሚመለከተው ህዝብ ብቻ ነው። መንግስትም አይደለም፤ የፖለቲካ ፓርቲዎችም አይደሉም። ሰብአዊ መብቶች በተለይም universal declaration of human rights እና የUN ቻርተር፤ እንዲሁም በ1966 እ.ኤ.አ በታወቂው ንግግር ስምምነትና ቃለ-መግላ በአፍሪካ ቻርተር በተደነገጉ የሰብአዊ መብቶችና ነፃነቶች ውስጥ የተቀመጡ እንደ መሆናቸው ይህ መብት መክበር አለበት የሚል አቋም አለኝ።

ችግር የምንፈታበት መንገድ መሆኑ ብቻ ሳይሆን በእነዚህ ነገሮች አቀፍ አዋጆች ስለማምን ነው። የህዝቦችን መብት ከማክበር አኳያም የግድ ነው። ይሄ የፖለቲካ ጥያቄ ነው። ይሄን መብት እያከበርኩ አሁን ሪፈረንደም መጥቶ እርምጃ ትገንጣል ወይስ አትገንጣል የሚል ምርጫ ቢቀርብልኝ አትገንጣል ነው የምለው። ይሄ ማለት ግን ሌላ አቅጣጫ የሚከተሉ ድርጅቶች ይሄ መሆን አለበት ካሉ እስካላስገደዱ ድረስ ሃሳባቸውን ማቅረብ መብታቸው ነው። የተለያዩ አመለካከቶች የያዙ እንደነትንም ሆነ ኮንፌዴሬሽን ወይም መገንጠልን የሚደግፉ ድርጅቶች ሃሳባቸውን ለህዝብ አቅርበው በህዝብ አስወሰነው፤ የህዝብን ውሳኔ የማክበር ግዴታ እንዳለባቸው አምናለሁ። ያን ጊዜ በግልፅ አንድነትን እደግፋለሁ፤ መገንጠልን እቃወማለሁ ብዬ ተናግረ ከሆነ አቋሜ ነው።

የመሬት ጥያቄም ቢሆን ከዴሞክራሲያዊ መብቶች ጋር የሚያያዝ ነው። አንደኛ ህዝብን የወከሉ ድርጅቶች በነፃነት ያለ ገደብ መንቀሳቀስ የመቻል ጉዳይ ነው። ህዝብም የተለያዩ አማራጮችን አይቶ በምርጫ ወይም በህዝብ ውሳኔ ሳይወሰን፤ የብሄር ጥያቄ ቅድም ባልኩት መንገድ ሳይፈታ፤ መሬት ይሸጥ ይለወጥ የሚለው አቋም ላይ ከደረስን የህዝቦችን መብት መጋፋት ይሆናል። እኔ በግሌ ሀገራችን በልዕጋ የኢንዱስትሪም ሆነ ሌሎች የአገልግሎት ዘርፎች ሳይጠናከሩ፤ መሬት ይሸጥ ከተባለ ገበሬው መሬቱን ሽጦ ስራ አጥ ይሆናል የሚል እምነት አለኝ። ሆኖም ግን ጉዳዩ ለህዝብ ቀርቦ

መሬት መሸጡን የሚመርጥ ከሆነ የህዝብን ውሳኔ ማክበር የግድ ነው።

መሬታቸው ተወስዶ ካሳ የተሰጣቸው አርሶ አደሮች፣ ካላዋን በልተው ከተማ ውስጥ በድህነት የሚኖሩበት ሁኔታ ነው የሚታየው። ይሄ የሶምንት ጉዳይ ነው፤ አባታዊ አመለካከትም ነው። በፖለቲካ እኔ አውቀልሁለሁ የማለት አባታዊነት አመለካከት አለ። ይሄ የዛን ጊዜ መሬት አይሸጥ ያልኩበት ምክንያት ነው።

አሁንም ቢሆን ህገ-መንግስቱ መሬት አይሸጥም አይለጠጥም ቢልም የኢህአዴግ ካድሬዎች እንደፈለጋቸው እየቸፍቸቡ ነው። ግን የመሬት ጉዳይ ዶግማ አይደለም። በሂደት ሊለወጥ ይችላል። ሞገው ጉዳይ የህዝብ ውሳኔ ይከበራል ወይስ ሌላ ይወስንለታል የሚለው ነው።

አዝናለሁ ይሄ ህገ-መንግስት የአንድ ወቅት ጉዳይ ብቻ ሆኖ ነው የቀረው። አብዛኛው ህዝብ ህገ-መንግስቱን ማወቅ ሲገባው አያውቅም፤ ካለወቀ ደግሞ መብቱ ሲጣስ ለማስከበር አይንቀሳቀስም። ይሄ ያሳዝነኛል።

ሌላው የሚያሳዝነኝ ያኔም እንደፈራሁት ሕገ-መንግስቱ በትክክል ተግባራዊ ያለመሆኑና መሸርሸሩ ነው። ብዙ ምሳሌዎችን መጥቀስ ቢቻልም አንቀፅ 39 ራሱ ተግባራዊ አልሆነም። ይህ መብት ሊከበር የሚችለው የተለያዩ አመለካከትና አላማ ያላቸው ወገኖች በነፃ የመደራጀት መብት ሲቀዳጁና ዴሞክራሲያዊ መብቶቻቸው ሲከበርላቸው ነው። ህዝቡም ከቀረቡለት የተለያዩ አማራጮች የፈለገውን ነፃ ሆኖ መምረጥ ሲችል ነው። ኢህአዴግ ይሄን መብት አላከበረም፤ እያስከበረም አይደለም።

«የአርሶዎች ወደ አንድነት ፓርቲ መቀላቀል ብዙዎች ያልጠበቁት ይመስለኛል። አንድነትን የመረጡበት ምክንያት ምንድነው?»

መድረክ እንገዳህ የስምንት ፓርቲዎች ስብስብ ነው። አንድ ውህድ ፓርቲ አይደለም። የተዘጋጀው ፕሮግራም እስከ ግንባር ምስረታ ድረስ የሚያበቃ ነው። በአገራችን ህግ መሰረት በግንባር፣ በቅንጅትና በጥምረት ፓርቲ ውስጥ ግለሰቦች ሊሳተፉ አይችሉም። ስለዚህ መድረክ በምርጫ በርድ ህጋዊ ሰውነት ለማግኘት ሲመዘገብ እኔ ከስምንቱ ድርጅቶች አንዱን መምረጥ ነበረብኝ። ይሄንን ሁሉ

ጊዜ ጉልበትና ገንዘብ ያወጣቸዋቸው ፓርቲ ውስጥ ልቀጥል የማልቻሉ በት ሁኔታ ሲፈጠር የግድ አንድ ፓርቲ መምረጥ ነበረባቸው።

ሌላው የትኛውን ፓርቲ ነው የምመርጠው? የሚለው ከባድ ስራ ሆኖብኝ ነበር። ብዙ ሰዎች ኦሮሞ ስለሆንኩና ስለኦሮሞ ህዝብ ጥያቄ መብት መክበር ስለምከራከር፤ ነጋሶ ከኦሮሞ ድርጅቶች አንዱን ይቀላቀላል የሚል ጠንካራ አመለካከት ነበራቸው። ይሄ ብቻ አይደለም። ነጋሶ ለኦሮሞ ህዝብ መብት መክበር የሚታገል ብቻ ሳይሆን ጠባብም ነው የሚል አመለካከት ነበር። እኔ ግን የራሴ ሚዛን አለኝ።

በመድረክ ውስጥ ሁለት የኦሮሞ ድርጅቶች አሉ። የሁለቱንም ድርጅቶች ፕሮግራም በማይበት ጊዜ ያላረኩኝ ጉዳዮች ነበሩ። የኦሮሞን ጥያቄ በተመለከተ ሁለቱም ድርጅቶች ከአነጋ የተለየ አቋም አላቸው። ኦሮሚያ በኢትዮጵያ አንድነት ማሳተፍ አንድነት ያደረገው ፍላጎት አላቸው። ሆኖም በዛው ማዕተፍ ኦሮሚያ ሌላ ሳይገባበት ራሱን የሚያስተዳድርበት አመለካከት የሚንፀባረቅበት ወይም ደግሞ «ኦሮሞ በኢትዮጵያ ከፍተኛ ቁጥር ያለው ህዝብ በመሆኑና ከምኒልክ ወዲህ የርዕሰ መስተዳደር (ንጉሥ ወይም ጠ/ሚኒስትር) ስላላገኘ ዕድሉ የኛ ነው» የሚል ስሜት ይታይባቸዋል። «ከዚህ በፊት የገዙት አማሮች ነበሩ። አሁን ደግሞ ትግራዎች ናቸው። ቀጥሎ ተራው የኛ ነው» የሚሉ አመለካከቶችን ያንፀባርቃሉ።

አንደውም እስከ ምን ድረስ ይሄዳል... «One Man One Vote» (አንድ ሰው አንድ ድምፅ) የሚለውን ተግባራዊ ካደረግን ኦሮሞ በቁጥር ብዙ ስለሆነ በምርጫ አሸንፈን የምንፈልገውን ስልጣን ልናገኝ እንችላለን የሚል ህልም ይታያል። እዚህ ጋ ያልተገነዘቡት ነገር አንድ ሰው አንድ ድምጽ ቢሆንም ለምሳሌ 30% ኦሮሞ ቢሆን 70% ሌላ ነው። ኦሮሞው ውስጥም ብንመጣ የተለያዩ የፖለቲካ አመለካከቶች አሉ። አንድ ፓርቲን ብቻ አይመርጥም። ስለዚህ ይሄ አመለካከት ትክክል አይመስለኝም። ሁለቱ ድርጅቶች ግንባር ፈጥረናል ቢሉም የማይሆን አመራርና አደረጃጀት (ሁለት ሊቀመንበር የማስቀመጥ) ነው የያዙት። አደረጃጀታቸው ወጥነት ሳይኖረው «ተስማምተናል» ብለው ሲንቀሳቀሱበት የነበረው አካሄድም ደስ አላለኝም። በተጨማሪም በህዝቦች የራስን እድል በራስ

መወሰንና በሪፈረንደም ተያይዞ ላይ አቋማቸው ለእኔ ግልፅ አይደለም።

በሌላም በኩል በአጠቃላይ በብሄርተኝነት ላይ የተመሰረተ ርዕዮተ አለም ላይ ያለኝ አመለካከት ከአነግ ከለቀቅሁ በኋላ ተቀይሮአል። አህዴድንም ስቀላቀል የግድ በአህዴድ በኩል ወደ ኢህአዴግ መሄድ ስላለብኝ ነበር እንጂ ያኔም ብሄርተኝነት ከውስጤ እየጠፋ ነበር። «ዴሞክራሲያዊ ብሄርተኝነት» የሚለው የአህዴድ/ ኢህአዴግ አቋም ተስማምቶኝ ነበር።

በአጠቃላይ በሀገራችን ካለው ተጨባጭ ሁኔታ ስንነሳ፣ የህዝቦች የራሱን ዕድል በራሱ የመወሰን መብት መከበር የዴሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብት በመሆኑ ለአገራችን ያለኝ ራዕይ ውጤታማ ሊሆን ይችላል ከሚል አመለካከት የተነሳ ነው የምቀበለው። በተረፈ የትኛውም የብሄርተኝነት (ለምሳሌ ኢትዮጵያዊ ብሔርተኝነትም ሆነ የኦሮሞ ብሔርተኝነት) አመለካከት የራሱን ብቻ ነው የሚያየው። ማዕከል የሚያደርገውም ራሱን ብቻ ነው። ሌሎች ብሄሮች ስለመኖራቸው እና መብትም እንዳላቸው ያለመቀበል ሁኔታ ይታያል። ምክንያቱም ሁሉም የራሱን ጠባብ ምህዳር ብቻ ነው የሚያየው።

እንደ ሃገር ብሄርተኛ ከሆንክ ሌላውን አኩል አታይም። ከሂትለር እንዳየነው አስፈላጊ ሲሆን፣ ሌሎችን እስከ መደፍጠጥ ያስደርሳል። ሂትለር የራሴ ብሄር፣ ከሌላው ይበልጣል ብሎ ያደረገውን እናውቃለን። ብሄርተኛ ርዕዮተ አለም ተጨቆንኩ ለሚል ሌላ ብሄር ዕውቅና የመስጠት አዝማሚያ አይታይበትም። ሌላን ማየት ይላነዋል። ተባብሮ ነፃ ለመውጣት ያለው ፍላጎት ደካማ ነው። ስለዚህ ከመድረክ ስምንቱ ድርጅቶች መካከል ለዴሞክራሲ፣ ለሰብዓዊ መብት እንዲሁም ለብሄሮችና ለቡድን መብቶች መከበር የሚታገል ድርጅት የትኛው ነው? ብዬ ራሴን ስጠይቅ “የአንድነት ለዴሞክራሲና ለፍትህ” ፓርቲን አገኘሁ። “አንድነትን” መቀላቀል አለብኝ ብዬ ወሰንኩና ህዳር 17 ቀን 2002 ዓ.ም ፓርቲውን በይፋ ተቀላቀልኩ።

አንድነት ፓርቲን ከመቀላቀሉ በፊት የአንድነትን ፕሮግራም መርምራለሁ። ለእኔ ውሳኔ ምክንያት የሆነች አንድ አንቀጽ አለች አንቀጽ 3.1.5 የምትለው እንደሚከተለው ነው፡- «አቢይ የፖለቲካ

ጥቂዎች ፖለቲካዊ መልስ እንዲያገኙ ይደረጋል፤ ይህም ፖለቲካዊ ምላሽ ሃይል ሳይሆን በሰላማዊ ዲሞክራሲያዊና ህጋዊ መንገድ ሆኖ ቢቻል በውይይትና በውድድር ይሆናል። ይህ ካልተቻለ ግን ጥያቄው ወደ ህዝብ ተመርቶ ህዝቡ ውሳኔውን እንዲሰጥበት ይደረጋል»

ይህች አንቀጽ ባትኖር ኖሮ አንድነትን አልቀላቀልም ነበር። ይሄ ፖለቲካ ውስጥ ከገባሁ ጀምሮ ሳምንቦት የነበረ እቋም ነው። ስለዚህ አንድነት የእኔን እቋምና እምነት ይዞ የሚንቀሳቀስ ድርጅት ስለሆነ መረጥኩት።

እናም እንደ ደርግና ኢህአዴግ ሁሉ በተለያዩ መንገዶች በአንድነት ፕሮግራም ላይ የተጠቀሰው በኢትዮጵያ ያሉ ችግሮች አፈታት፤ ወደፊት በተባለው መሠረት የማይፈፀም መሆኑን ከተገነዘብኩ ከአንድነትም ጋር ያለኝ ግንኙነት ያበቃል ማለት ነው። እስከ አሁን በፓርቲው ውስጥ በእንዲህ መልኩ እየተሰራ መሆኑን እያየሁ ስለሆነ በደስታና በእርጋታ ነው እየተንቀሳቀስኩ ያለሁት።

«እርስዎ አንድነትን ሲቀላቀሉ ብዙዎች ለካሄድዎ ስልጣን ፍለጋ እንደሆነ ይገልፁ ነበር። አንዳንዶች ደግሞ የኦሮሞ ድርጅት ስላልተቀላቀሉ የኦሮሞን ህዝብ ከዲል ይላሉ። እርስዎ በእነዚህ አስተያየቶች ዙሪያ ምን ይላሉ?»

አንድነትን በመቀላቀሉ አንዳንዶች ስልጣን ፍለጋ ነው፤ በፊት እነግ ነበረ፤ ከዛ አሁን ደግሞ አንድነትን ተቀላቀለ ይላሉ። የኔ ሰላማ ግን ይሄ አይደለም። እኔ በህይወት እስካለሁ ድረስ የምታገለው በአገራችን ለውጥ እንዲመጣ ነው። የስልጣንና የድሎት ፍላጎት ቢኖረኝ ኖሮ ከኢህአዴግ ለምን እለቃለሁ? በ1994 ዓ.ም እንደገና ለመመረጥ እችል ነበር። ስልጣን ብፈልግ፤ ድሎት ፍለጋም ቢኖርብኝ ኖሮ አዋጅ 255/94ን እንዳለ ተቀብዬ ተንደላትቂ መኖር እችል ነበር።

ሌሎች ደግሞ የኦሮሞን ህዝብ ከዲል ይሉኛል። ነገር ግን የኦሮሞን ህዝብ መብት ማስከበር የምትችለው አንድን የኦሮሞ ድርጅት በመቀላቀል ብቻ አይደለም። የኦሮሞ ህዝብ ዲሞክራሲያዊ መብቶችና ነፃነቶች ተከብረው የሚፈልገውን አይነት ስርዓት፤ የሚፈልገውን አይነት ድርጅት ለመምረጥና በራሱ ጉዳይ ራሱ የመወሰን መብቱ እንዲከበሩለት በማድረግ እንጂ። በአንድ የኦሮሞ

ድርጅት ውስጥ በመግባት እይደለም፤ ለእርሞ ሀዝብ ያለኝን ታማኝነት የምገልፀው።

በእኔ እምነት የእርሞ ጥቅምና መብት የሚከበረው የራሱም ሆነ የሌሎች ብሄሮች መብቶች ተከብረው በኢትዮጵያዊነት ጥላ ስር በጋራ ስንኖር ብቻ ነው። እነግ በ1976 ዓ.ም ፕሮግራሙ ላይ «እርሚያ የራሷ ነፃ ሪፐብሊክ ብታቋቋም ነው የሚሻለው» ያለው በብዙ ምክንያቶች ለእርሞም ሆነ ለአካባቢው መቼም ቢሆን ሰላምና መረጋጋት እንዳይኖር የሚያደርግ ሁኔታ ነው የሚፈጥረው። ስለዚህ እርሞዎችም ሆኑ ሌሎች ኢትዮጵያውያን ተሰባስበው በጋራ የሚታገሉበት ድርጅት ቢጠናከር ይሻላል የሚል አቋም አለኝ። ለወደፊቱም በእርጅና ወይም በጤንነት ምክንያት አስተዋጽኦ የማላደርግበት ሁኔታ እስካልተፈጠረ ድረስ በዚህ አመለካከት ዐንቺ እታገላለሁ።

«እስቲ በአሁኑ ጊዜ ለእርሞ ሀዝብ እንታገላለን ብለው ስለሚንቀሳቀሱ ድርጅቶች አቋም ይንገሩኝ።»

ከአሁን ለቀው የሄዱ የድሮ ጓደኞቼ አሉ። እነ የናታን ዲቢሳና ድረባ ሀርቆ የሚባሉ። ከመከላከያ ሰራዊት ደግሞ ከ300 በላይ የሚሆኑ ከጀኔራል ከማል ገልቺ ጋር ኮብልለው እነግን ከተቀላ ቀሉ በኋላ ከነባሩ አመራር ጋር ባለመስማማታቸው ከእነግ ውጭ ሌላ እነግ ሆነው የሚንቀሳቀሱበት ሁኔታ እንዳለ ሰምቼ ነበር።

በፈረንጅ እቆጣጠር ከ2004 በኋላ ነባሩ እነግ ለሁለት እንደተከፈለ ሰምቻለሁ። አንደኛው ወላዋይ ነው። በግልፅ የ76ቱን ፕሮግራም ትቻለሁ፤ በኢትዮጵያ አንድነት ማዕቀፍ እታገላለሁ ብሎ አይገልፅም ወይም በድሮ ፕሮግራሙ እንደሚንቀሳቀስ አይናገርም። በደምሳሳው የእርሞ ሀዝብ የራሱን እድል በራሱ እንዲወስን ነው የምታገለው ይላል። ምን ማለት ነው? በነከማል ገልቺ የተመሰረተውስ? ምን አቋም አለው? አላውቅም።

አንደኛው በእነ ገላሳ ዲልቦ የሚመራና የድሮውን የእነግ ፕሮግራም ተግባራዊ ለማድረግ የሚንቀሳቀስ ነው። ይህንን ፕሮግራም ካልተቀበሉ ከሌሎች የኢትዮጵያ ድርጅቶች ጋር ለመስራት ፈቃደኛ እይደለሁ ተብሎ ነው የሚገለፀው።

የኦሮሚያ ኢሰላሚክ ግንባር የሚባለው ደግሞ የአስልምና ሃይማኖት የሚከተል ሲሆን ኦሮሚያ ነፃ ወጥታ በአስልምና ሀገር (ሽሪን) እንድትተዳደር የሚል አቋም አለው።

እንግዲህ እነዚህ ድርጅቶች ወይ ለኦሮሚያ ተባብረው ለመስራት አልቻሉ ወይ ደግሞ ከመካከላቸው አንዱ ትክክለኛ አቋምና አካሄድ ይዞ ጠንክሮ አልወጣም። በ1966 ክረምት ጀምሮ እስከ አሁን በኦሮሞ ስም ፍሬ አልባ እንቅስቃሴ እያደረጉ ይገኛሉ። እስካሁን ምንም ውጤት ላይ አልደረሱም። በነሱ ስም በርካታ የኦሮሞ ወጣቶች ተሰውተዋል፤ ንብረት ጠፍቷል፤ ተገላታዊነት። እስካሁን የኦሮሞ ህዝብ የራሱን እድል ወይ ደግሞ ሌላ የፈለገውን እድል አላገኘም። ኦሮሚያ ወዴት? የሚለው ጉዳይ ላይም የሚወስንበት ሁኔታ አልገጠመውም። ይሄ ሁኔታ መቀጠሉ ትክክል አይደለም። ከዚህ አንፃር የኦሮሞ ህዝብ የደረሰበት መከራ ይሰማኛል።

«ግን እኮ ለህዴድ የኦሮሚያን ሰፊ ህዝብ ፍላጎት አሟልቻለሁ፤ የኦሮሞ ህዝብ ራሱን እያስተዳደረ ነው ይላል።»

የኦሮሞ ህዝብ መብት ተከብሯል ሲባል መስፈርቱ ምንድን ነው? አንደኛ የኦሮሞ ህዝብ በኦሮሚያ የሚፈለገውን የፖለቲካ ፓርቲ ለመምረጥ ዕድሉን ተነፍጎ ነው ያለው። ሊህአዴግ በህዴድ በኩል እያስተዳደረ ነው። ነገር ግን ሌሎች ፓርቲዎች ለምርጫ እንዲቀርቡ አይፈቅድም። የኦሮሞ መብት ጥያቄ አፈታትን በተለያየ መንገድ የሚያቀርቡ አሉ። ሆኖም እነዚህ ድርጅቶች በነፃነት ወደ ኦሮሞ ህዝብ ገብተው ለኦሮሞ ህዝብ የሚሻለው ይሄ ነው ብለው አላቀረቡም፤ የኦሮሞም ህዝብ ምርጫ ቀርቦለት ይሄኛው መንገድ ይሻላል ብሎ የወሰነበት ሁኔታ አልተፈጠረም። ስለሆነም የኦሮሞ ህዝብ መብቱ አልተከበረም። መብቱ ተከብሯል ማለት ማታለል ነው።

በኔ በኩል ኦሮሚያ የሚባል ክልል በመፈጠሩ፤ የኦሮሚያ ባንዲራ በመተከሉ፤ የኦሮሚያ አስተዳደር ተብሎ በሊህአዴግ የሚተዳደር ክልል በመቋቋሙ ወይም ደግሞ ኦሮምኛ ቋንቋ ትምህርት ላይ ውሏል መባሉ ብቻ ትክክል አይደለም። ይሄ ነው የእኔ እምነት።

ይህንን በተመለከተ ለመጨረሻ ጊዜ ከሶስት ዓመት በፊት ሜኒስታ ላይ ባቀረብኳቸው ዕሁድች ላይ «የኦሮሞ ድርጅቶች የተለያዩ አቋሞች ቢኖሯቸውም በዴሞክራሲያዊ መንገድ ወደ ኦሮሞ ህዝብ ቀርበው ህዝቡ ሰምቷቸው፤ ከመካከላቸው አንዱን እንዲመርጥና የተለያዩ የመፍትሄ አቅጣጫዎች ቀርበውለት የሚፈልገውን እንዲወስን ለማድረግ የጋራ መንገድ መቀየስ አለባቸው። በኦሮሚያም ሆነ በአጠቃላይ ኢትዮጵያ ዴሞክራሲያዊ ስርዓት እንዲፈጠር ከሌሎች ኢትዮጵያውያን ጋር መስራት እንጂ መሸሸና በርን ዘግቶ መሄድ አያኖጣም» ብደለሁ።

«በህብረ ብሔርነት ተመስርተው የሚንቀሳቀሱ ሌሎች ድርጅቶችም የተለያዩ የኦሮሞ ድርጅቶች በሚፈጠሩበት ወቅት ጠባብ፤ ገንጣይ፤ አስገንጣይ ከማለት የመደራጀት መብታቸውን አክብረው ከነሱም ጋር የኦሮሞ ህዝብ በሚደረገው ትግልና የአገር ግንባታ እንዲሳተፍ ማድረግ አለባቸው። በኢትዮጵያ ስምም ሆነ በኦሮሞ ስም የሚንቀሳቀሱ ድርጅቶች፤ የህዝብ ሉዓላዊ የስልጣን ባለቤትነት ላይ በጋራ የማይስሩበት ሁኔታ አይታየንም» የሚለውን ገልጿለሁ።

«ከ97 ዓ.ም በኋላ የተደረገውን የ2002 ምርጫ እንዴት ይገመግሙታል?»

በመድረክ አካሄድና አመሳካከት የ2002 ዓ.ም ምርጫ ዴሞክራሲያዊ ሆኖ የምርጫው ውጤትም ዴሞክራሲያዊ ስርዓትን የሚያጠናክር ቢሆን ኖሮ ከላይ ለጠቀስኳቸው ሁኔታዎች መንገድ ይከፍት ነበር። ምክንያቱም የዴሞክራሲ ተቋማት (ምርጫ ቦርድ፣ ፍርድ ቤትና ሚደያው) ገለልተኛ የሚሆኑበት ሁኔታ ቢፈጠር ኖሮ አሁን አገር ውስጥ በህጋዊና ሰላማዊ መንገድ የሚታገሉም ሆነ ህጋዊ ባልሆነ መንገድ በትጥቅ ትግል ያሉ ሌሎችም ድርጅቶች ወደ አገር ውስጥ ገብተው የሚፎካከሩበትና ህዝቡ የፈለገውን የሚመርጥበት ሁኔታ ይፈጠር ነበር።

የ2002 ዓ.ም ምርጫ ተጨናግፎ የዴሞክራሲያዊ ስርዓት ግንባታው ወደ ኋላ ስለተመለሰ ግን ይሄ የእኔ ህልምና ራዕይ በአሁኑ ሁኔታ ዕውን ሊሆን አልቻለም። ስለዚህ ትግሉ ይቀጥላል።

ፖለቲካዊ ምልክታዎች

አዲስ አበባ ፖሊስ ሰር የጀመርኩት ቃለ-ምልልስ ከመጠናቀቁ በፊት የአሁኑን የአገራችንን ፖለቲካዊ ሁኔታ የተመለከቱ ጥያቄዎችን እንስጥ ነበር። ነጋሪቶቻችን ለሕትመት ይበጃታል የሚሉት ርዕዮተ-ዓለም ምን እንደሆነ ስለ አብዮታዊ ዲሞክራሲና ልማታዊ መንግስት፣ የተቃዋሚ ፓርቲዎች ዕጣ ፈንታና በሌሎች ተያያዥ ጉዳዮች ዙርያ ዕይታቸውንና ምልክታቸውን ያነጻጽራሉ፡-

«ኢህአዴግ ፖሊስ ሲቀላቀሉ ሶሻሊስት ነበሩ ወይስ እዚያ ከገቡ በኋላ ሶሻሊስት ሆኑ?»

በውስጥ እምነቱ በፊትም ሶሻሊስት ነበርኩ። ከኢህአዴግም ስቀላቀል አብዮታዊ ዲሞክራሲ ወደ ሶሻሊዝም ይሄዳል በሚል ነበር። የተለየሁትም አብዮታዊ ዲሞክራሲን ትቶ ወደ ነጭ ካፒታሊዝም ሲንዝ ነው። አሁንም ሶሻሊዝም ተግባራዊ ቢደረግ ደስ ይለኛል። ነገር ግን እንዲህ ያለ ሥርዓት ይቋቋም የሚል ግፊት በውስጤ የለም። በሲብራል ዲሞክራሲ ውስጥም ማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ፍትህ ሊገኝ እንደሚችል እምናስቃ።

«ኢህአዴግ ወደ ሶሻሊዝም ያዘነበለ ርዕዮተ ዓለም እየተከተለ እንደሆነ ይነገራል። አሁን ካለው የዓለም ተጨባጭ ሁኔታ አንፃር ይሄ መስመር የሚያዋጣ ይመስልዎታል? የአብዮታዊ ዲሞክራሲ ዕጣ ፈንታስ ምን ይሆናል ይላሉ?»

ጥያቄህ ስህተት አለው። ኢህአዴግ ከ1993 ዓ.ም የተሃድሶ ጊዜ ጀምሮ ሶሻሊዝምን አራግፎ ቆሻሻ ቅርጫት ውስጥ በመጣል ነጭ ካፒታሊዝምን መከተል እንደጀመረ አቶ መለስ አውጀዋል።

ሰብሲክ ሲሆንም የሚከተለው ሶሻሊዝምን ሳይሆን ነጭ ፕሮታሊዝምን ነው። እስከ መቼ? ከተባለ አቶ መለስ መልስ የላቸውም።

የአሁኑ ሲህአዴግ ከ1993 ዓ.ም በፊት የነበረው ሲህአዴግ ለንድ ዓይነት አይደለም። አሁን ያለው የሲህአዴግ ሥርዓት ለንዑስ ከበርቴና ለሃብታም ነጋዴዎች እንደዚሁም ለሃብታም አርሶ አደሮች ሁኔታዎችን የሚያመቻች በንዑስ ከበርቴ የሚመራ መንግስት ነው።

አሁን ሲህአዴግ የመሰረተው የንዑስ ከበርቴው ምርጥ አባላት በአምባገነንነት የሚመሩት ስርዓት ነው። በአለም ላይ የኮሚኒዝምና የሶሻሊስት ስርዓትን እናራምዳለን የሚሉ ሃይሎች በጣም ተዳክመዋል። ሰብሲክ በሌሎች አገሮችም ሆነ በኢትዮጵያ ካፒታሊዝም የበላይነትን ይዟል። በኢትዮጵያ በተለያዩ ምክንያቶች ሶሻሊዝምን ማንሳት አስፈሪ ሆኗል።

አብዮታዊ ዲሞክራሲ በላባደሩና በአርሶ አደሩ የሚመራ ስርዓት ሲሆን አላማውም ለሌሎች መደቦች ዲሞክራሲያዊ መብቶችን እያስከበረ፣ የተገደበ ዲሞክራሲያዊ ስርዓት ለተወሰነ ጊዜ ከተሰጠ ወደ ከተካሄደ በኋላ ወደ ሶሻሊዝም ማምራት ነው። ሆኖም በሲህአዴግ ዘንድ ይሄ የአብዮታዊ ዲሞክራሲ ፍልስፍና አሁን ቀርቷል። እውነተኛ አብዮታዊ ዲሞክራሲ የለም። ራሳቸውንም በተመለከተ አስፈላጊነቱን የሚጠይቅ ሌላ ሁኔታ ካልተፈጠረ ሊኖር የሚችልበት ሁኔታ ያለ አይመስለኝም። አብዮታዊ ዲሞክራሲና ሶሻሊዝም በአንዳንድ ሰዎች ሀሊና ውስጥ ቦታ ሊኖረው ቢችልም ሊያንሰራራ አይችልም። የሲህአዴግ አሰራሮች፣ ተግባሮቹና እውቃቸው ከአብዮታዊ ዲሞክራሲ የተወሰዱ ናቸው። ለምሳሌ የፓርቲ ከፍተኛ አመራር የበላይነት፣ የቡድን ወይም የግለሰብ አምባገነንነት፣ ማዕከላዊ ዲሞክራሲ የሚባለው አሰራር፣ ከላይ እስከ ታች ድረስ ጥብቅ አደረጃጀት፣ ለሌሎች የፖለቲካ ሃይሎች ከነጭራሹ በር ያለ መክፈት፣ ትክክለኛው እኔ ብቻ ነኝ የሚል ክፉ እምነትና ሌሎችን የመጨቆን ባህሪ... እነዚህ እነዚህ ሲህአዴግ ከአብዮታዊ ዲሞክራሲ፣ ከሶሻሊዝምና ከኮሙኒዝም የቀሰማቸው ስልቶች ናቸው። ይሄን በማየት ሰዎች ሲህአዴግ ወደ ሶሻሊዝም አዘንብሏል ይላሉ።

ኮሙኒዝም የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ አላማዎችን ለሰፊው ህዝብ ጥቅም ያቆመ ስርዓት ነው። ይሄ ሁኔታ ግን በሲህአዴግ

ውስጥ የለም። ስለዚህ ነው ሊሀአዴግ ወደ ሶሻሊዝም ያዘነበ ነው ማለት ትክክል የማይሆነው።

ዋናው ነገር አብዮታዊ ዲሞክራሲ፣ ሶሻሊዝምና ከማህበራዊ ሁኔታዎች ጋር የተያያዙ መሆናቸው ከሙኒዝ አለበት።

«ልማታዊ መንግስትና ኒዮሊበራሊዝም ስለሚባሉት አስተሳሰቦች የአርበኛ ምልክታና አጽም ምንድነው?» ፖለቲካ

ልማታዊ መንግስት የሚባለው ሊኮኖሚን በተመለከተ ነፃነትን የማይፈቅድ፣ በፖለቲካውም ያንን ዓላማውን ተግባራዊ ለማድረግ የዲሞክራሲና ሰብዓዊ መብቶችን የሚያፍንና የሚጨቱ ሥርዓት ነው። በእኔ እምነት ይሄ ለኢትዮጵያ ህዝብ አይጠቅም።

ፍፁም ከመንግስት ጣልቃ ገብነትና ተፅዕኖ ነፃ የሆነ የካፒታሊስት ስርዓት እንዲመሰረት የሚሰሩ ሃይሎች ደግሞ ኒዮሊበራሊስት ይባላሉ። በኢትዮጵያ ውስጥ ይሄን ዓይነት ሥርዓት ለማምጣት የሚታገሱ በተቃዋሚዎች ውስጥ ያሉ አይመስለኝም። እንደ ኢትዮጵያ ባላች ድሃ አገር፣ መንግስት ፈፅሞ በሊኮኖሚው ውስጥ እጁን አያስገባ ማለት የማይሆን ነው። ኒዮሊበራሊስቶች ጠንካራ በሆኑባቸው የበለፀጉ አገራትም ቢሆን ባንኮችን የመቆጣጠር ሃላፊነት ሊኖር ይገባል ብለው ማመን ስለጀመሩ መንግስት እየገባበት ነው። በተለይ በኢትዮጵያ የኒዮሊበራሊዝም አመለካከት አያስኬድም። ኒዮሊበራሊስቶች የሚባሉት ሊበራሊዝምን ወደ ጫፍ ወስደው መንግስት ፈፅሞ ጣልቃ አይገባም የሚሉ ናቸው። የዓለም ባንክና አይኤምኤፍን የኒዮሊበራሊስት ወኪሎች ይሏቸዋል። እዚህ አገር በእነዚህ ሃይሎች የሚመራ አለ ከተባለ ሊሀአዴግ ነው። ሊሀአዴግን እንዲንበረከክ ያደረገው ብድር ፍላጋ ነው።

«ለረዥም ዓመት ካላለፉት የፖለቲካ ህይወት ልምድና ተመክሮ በመነሳት ለኢትዮጵያ የሚበጁት ርዕዮተ ዓለም ምንድነው ይላሉ?»

ካፒታሊዝም ማህበራዊና ሊኮኖሚያዊ ለውጥን ለማምጣት ሁኔታዎችን ያመቻቻል። ሰው ባለው ችሎታና ተሰጥኦ እንዲሁም ዕሊት እንዲወዳደር ዕድል የሚሰጥና የሊኮኖሚ አሰራርና ቴክኖሎጂ ላይም ለውጥን የሚያመጣ ነው። ችግሩ ግን ካፒታሊስቶች ሰፊውን

ህዝብ የሚበዘብዙበትን ሁኔታ ይፈጥራል። ጥቂት ሰዎች በሃብት እየመጠቁ ሲሄዱ አብዛኛው ህዝብ እየደኸየ ይሄዳል።

ይሄ በሚሆንበት ጊዜ ሰፊው ህዝብ የማህበራዊ ዋስትና አያገኝም፤ ህዝምናና ትምህርት እየተወደደ ይሄዳል፤ ሌሎች ማህበራዊና ሊኮኖሚያዊ አገልግሎቶችም ይወደዳሉ። ሀብቱን ግን ጥቂቶች ብቻ እንዲንደላቀቁበት ያደርጋል - ይሄ የካፒታሊዝም ዋነኛ ችግር ነው።

ሶሻሊዝም ደግሞ የውድድርና ሃብት የማፍራት ፍላጎት እንዲዳከም ያደርጋል። ስለዚህ የካፒታሊዝምና በሶሻሊዝም መሃል መንገድ መፈለግ አለብን። ካፒታሊስቶች ሃብት ለማፍራት አይሰሩ ማለት ተገቢ አይሆንም። ስለሆነም ከሚያገኙት ትርፍ አጠቃላይ ህዝቡ የማህበራዊና ሊኮኖሚያዊ አገልግሎቶች ተጠቃሚ የሚሆንበትን ሁኔታ ለመፍጠር ከባለሃብቶች ግብር በብቃት ተሰብስቦ ለዚህ አላማ እንዲውል ቢደረግ የተሻለ ይሆናል። በስካንዲኒቪያን አገሮች “Social welfare” የሚሉትን ሃብት በፍትሃዊ መንገድ የሚከፋፈልበትና የሚሰራጭበት ስርዓት ዓይነት መንገዳቱ ለኢትዮጵያ የሚበጀው መንገድ ይመስለኛል። የዚህ አይነት ስርዓት ለመንገዳት የግድ አብዮታዊ ዲሞክራሲና የሶሻሊስት ፓርቲዎች ብቻ ሳይሆኑ ሊበራል ዲሞክራቶችም የሊኮኖሚያዊና ማህበራዊ ፍትህ ስርዓት የሚዳብርበትን ሁኔታ ሊፈጥሩ ይችላሉ። ለእኔ እንዲህ ያለው ስርዓት ቢገነባ ደስ ይለኛል።

«አሁን ባለው የገዥው ፓርቲ ለካሂድ የተቃዋሚዎች ፅግ ፈንታ ምን የሚሆን ይመስልዎታል?»

ሊሀአዴጎች ከ1993 ዓ.ም ጀምሮ ከ20 እስከ 30 ዓመት ውስጥ ኢትዮጵያ ከመካከለኛ ገቢ አገሮች ተርታ ትደርሳለች፤ ሲሉ ነበር። እዚህ ግብ ላይ ለመድረስና ዓላማውን ለማሳካት አትም ያለው ደግሞ ሊሀአዴግ ብቻ ነው የሚል እምነት ይዘዋል።

በሊኮኖሚ በኩል ለሊሀአዴግ ያልተንበረከኩ የሊኮኖሚ ሃይሎች ሁሉ መጀመርያ ጥገኞች፣ ተጥሎ ኪራይ ሰብላቢዎች ይባላሉ። ሊሀአዴግ የሊኮኖሚ ሃይሎች ፖለቲካዊ ወኪሎች ተቃዋሚ ፓርቲዎች ናቸው ይላል። ጥገኞችና ኪራይ ሰብላቢዎች የሚላቸውን ከተቻለ ወደ ራሱ እንዲመጡ አሊያም እንዲጠፉ ነው

የሚፈልገው። ለሀላፊው እነዚህ ወኪሎች (ተቃዋሚዎች) ገለልተኛ ቡድን እንዲቀመጡ ወይም እንዲጠፉ ብሎ የወሰነው በ1993 ዓ.ም የተሃድሶ ወቅት ነው። እናም የኒዮሊበራል ሃይል ወኪሎች፣ ኪራይ ሰብሳቢዎች ወዘተ የሚላቸውን ተቃዋሚዎች በጠላትነት በመፈረጅ እንዲጠፉ ይሰራል። ከ1993 ዓ.ም ጀምሮ ለእነዚህ ሃይሎች የማይለጥ ስም የለም። ሊንተርሃም፣ የጥፋት ሃይሎች ግንባር... ወዘተ። ለሀላፊው በአገር ውስጥ የሚንቀሳቀሱ ሰላማዊ የፖለቲካ ፓርቲዎች የጥፋት ሃይሎች ግንባር ከሚላቸው እነ ለነገ፣ አብነግና ግንቦት 7 እንዲሁም እነዚህን ያንቀሳቅሳል ከሚለው ሻዕቢያ ጋር በማነካነት ከሀብረተሰቡ እንዲገለሉ በአባላቸው ላይ ሰብዓዊ ጥሰቶችን እየፈፀመ፣ ቢሮአቸውን በመዝጋት እነሱን ለማጥፋት እየሰራ ይገኛል።

በሌላ በኩል በህዝቡ ላይ የሚደርሰው ጭቆና ለመብቱ መከበር እንዲታገል የሚገፋፋ ነው። ጭቆና ባለበት ሁሉ ትግል ይኖራል። እነዚህ ትግሎች የመደራጀትን አስፈላጊነት ስለሚያመጡ ፓርቲዎች እየተጠናከሩ ይሄዳሉ። ፓርቲዎች ደግሞ የአሰራር ስልታቸውን እያሻሻሉና እየተዋረዱ መሄዳቸው ስለማይቀር ለሀላፊው የቱንም ያህል የማጥፋት ዘመን ቢያፋፍምም ተቃዋሚዎች እየተጠናከሩ ይሄዳሉ የሚል እምነት አለኝ።

«ለገንዘብ የፖለቲካ ተንታኞች የአገራችን የፖለቲካ ፓርቲዎች ብሰለት የሌላቸውና በጋራ ከመታገል ይልቅ አርስ በርስ መጠላለፍ ላይ ያተኮሩ ናቸው በሚል ይተቸቸዋል። ከህዝብ ተቀባይነትና ድጋፍ ሊያገኙ እንኳ አጋጣሚውን በከንቱ ያባከናሉ በሚል በተለይ ተቃዋሚዎችን የሚነቅፉ ወገኖችም አሉ። የኢትዮጵያ የፖለቲካ ሃይሎች ለአገር የሚበቿ ለስተዋፅኦ እንዴት ሊያበረክቱ እንደሚችሉ በፖለቲካ ህይወትም ካሳለፉት ተመክሮ ተነስተው ሊነገሩን ይችላሉ?»

ከአባቱ ታሪክ እና እንቅስቃሴ ከተገነዘብኳቸው አንዱን ጉዳይ ልጥቀስልህ። ደምቢ ዶሎ የፕሮቴስታንትና የኦርቶዶክስ ሃይማኖት ተከታዮች ይጋጩ ነበር። እቡን የሴፍ የሚባሉ አባት ደምቢ ዶሎ እቡን ሆነው በተመደቡ ወቅት ከአባቱ ጋር ጥሩ ወዳጆች ሆነው በቀና መንፈስ ይወያዩ ነበር። የሁለቱን ቤተ ክርስቲያናት ፀብ በተመለከተም በጥልቀት ተወያይተው ሲያበቁ «ሁሉም የፈለገውን

ሃይማኖት መከተል መብቱ ነው። ኦርቶዶክስ! ፕሮቴስታንት! ካቶሊክ የመረጠውን ሃይማኖት ይከተል። መቻቻል አለብኝ» የሚለው ላይ ተሰማው።

የፕሮቴስታንት ሃይማኖት ተከታዮች በሚልክ ጊዜ ወደ ኦሮሚኛ ተተርጉሞ የተሰራጨውን መፅሃፍ ቅዱስ ነበር የሚጠቀሙት። የኦርቶዶክስ ሃይማኖት ግን የግዕዝ ቋንቋና የግዕዝ መጽሐፍት ይጠቀሙ ነበር። መዝሙሩና ስብከቱ ግዕዝና አማርኛ ነበር። ህዝቡ ደግሞ ኦሮሞኛ ተናጋሪ ነው። ምን እንደሚሉ አይለማም። ህዝቡ እንዲረዳ ከተፈለገ ህዝቡ በማይገባው ቋንቋ ማስተማር ጥቅሙ ምን ላይ ነው? የሚለውን አንስተው ተወያዩ። ከዚህ ውይይት በመነሳት ይመስለኛል እቡን የሴፍ የቋንቋ ከዚህ ውይይት በመነሳት ይመስለኛል እቡን የሴፍ የቋንቋ አጠቃቀሙን ለወጡት። በደምቢ ዶሎ መድሃኒዓለም ቤተክርስቲያን ስብከቱና መዝሙሩ በአማርኛም በኦሮሚኛም እንዲሆን አደረጉ። ስብከቱና መዝሙሩ በአማርኛም በኦሮሚኛም እንዲሆን አደረጉ። ህዝቡም መስማት ጀመረ። እቡን የሴፍ ነፍሳቸው ይማረውና ከጥቂት አመታት በፊት ወደ አርሲ ሲሄዱ መንገድ ላይ በመኪና አደጋ አርፈዋል።

ይህን ያነሳሁበት ምክንያት ሁለቱ አባቶች ያስማማቸው ህዝቡን ማገልገል የሚለው ነው። ለህዝቡ የምናስብ ከሆነ ህዝቡ ተከባብሮና ተቻችሎ እንዲኖር ማድረግ ያስፈልጋል። የፖለቲካ ፓርቲዎችም ሆኑ የተለያዩ የፖለቲካ ድርጅቶችና መሪዎች «አገርን ለማገልገል እንፈልጋለን! ህዝቡ እንዲጠቀም እንፈልጋለን» ቢሉም ራሳቸውም ተስማምተውና ተቻችለው! ህዝቡም ተቻችሎ በሰላም አብሮ እንዲኖርና ህዝቡ የፈለገውን የፖለቲካ አመለካከትና ርዕዮተ አለም እንዲከተል ሲሰሩ አላየሁም። ሁሉም ሀብረተሰቡ የሚጠቀምበትን ሁኔታ ለመፍጠር ሲታትሩ አላስተዋልኩም።

በንጉሱ ዘመን «ኢትዮጵያን አገለግላለሁ»፤ «ሀዘቤ!»፤ «የምንወደው ሀዘባችን!» ይባል ነበር። ኢኮኖሚና ማህበራዊ ድህነቱ ግን በዝቶ ነበር። ሰፊው ህዝብ ይበዘበዛል። የኢኮኖሚና ማህበራዊ ብዝበዛና ጭቆና ላያንስ እንደገና ስርዓቱ የፖለቲካ ጭቆና ይፈፅማል። «ስልጣን የመጣው ከአምላክ ነው፤ ስለዚህ አይነካም» በሚል ሌላ አማራጭ እንዲቀርብ አይፈቅድም። ስለዚህ ይሄንን ሁኔታ ለመለወጥ እንቅስቃሴዎች ተካሂዱ - ስርዓቱን በሃይል ለመለወጥ።

በ17ቱ የደርግ የአገዛዝ ዘመን በአንድ በኩል ደርግና የኢሰፓ ደጋፊዎች የመንግስትን ስልጣን ይዘው «እኛ ነን ትክክለኛ፤ የቀረው ፀረ-አብዮት፤ ገንጣይ አስገንጣይ፤ የአረቦች መሳሪያ ነው» በሚል ፈርጀው ሲያጠፉ ነበር። ይህንን የሚያደርጉት ደግሞ «የህዝብን ፍላጎት እናውቃለን፤ ለህዝብ ፍላጎት ተግባራዊነት ቆመናል» በሚል ሽፋን ነበር።

እነ ኢህአፓ፤ እነግ፤ ህወሀትና ሻዕቢያ ደግሞ «ሁሉም የደርግ አካሄድ ትክክል አይደለም። በትክክል የሚያዋጣው እኛ የያዝነው መንገድ ነው» ብለው ይንቀሳቀሱ ነበር። እነሱም ባሉት መንገድ ተሂዶ እነሱ ስልጣን ካልያዙ በቀር የኢትዮጵያ ችግር አይፈታም የሚል አቋም ነበራቸው። በዚያ ላይ በመሳሪያ ሃይል ነው አስገድደው ወደ ስልጣን ለመውጣት የታገሉት። በመሳሪያ ኃይል የሚፋለሙ ኃይሎችና “እኔ ነኝ ስልጣን መያዝ ያለብኝ” የሚሉ ሃይሎች እርስ በእርስ የሚያደርጉት ውጊያ ደግሞ የህዝቡ ሊሆን አይችልም። የሁለቱ ፍልሚያ ብቻ ነው። ስልጣን ላይ የነበረው ኃይል ስልጣን የያዘው በመሳሪያ (በጉልበት) እንጂ የህዝቡን ፈቃድ ጠይቆ አልነበረም። ስልጣን ላይ ለመቆናጠጥ ከእሱ ጋር የሚፋለውም አንደዚያው። ሁለቱም ስልጣን ሲይዙ የህዝብን ፈቃድ ስለማይጠይቁ ችግሩ ይቀጥላል።

ሻዕቢያ ደርግን ከኤርትራ አባርሮ ራሱ ጉብ አለና በመሳሪያና በጉልበት ማስተዳደር ጀመረ። እስካሁን ድረስም የህብረተሰቡን መብትና ነፃነት አላከበረም፤ አላከበረም።

በኢትዮጵያ ውስጥም ደርግን ያስወገደው ኢህአዴግ «እኔ የምከተለው አብዮታዊ ዴሞክራሲ ነው። ለኢትዮጵያ የሚበጀው ይሄው ነው። ሌላው ኢትዮጵያን ለጥፋት የሚዳርግ ነው» በሚል አመለካከት ሌሎችን አስወግዶና ስልጣን ለብቻው ተቆጣጥሮ መከላከያ፤ ፖሊስ፤ ደህንነት፤ ሀገራዊና አስፈፃሚ እንዲሁም ተርጓሚ አካላትን በስሩ ይዞ እያስተዳደረ ይሄው 20 አመት አለፈው።

ኢህአዴግም ሆነ ሻዕቢያ «ለኢትዮጵያ የሚበጀው የኔ መንገድ ብቻ ነው፤ ስልጣን ላይ ያለውን አስወግጄ ስልጣን እይዝና እገዛለሁ። ለዚህም ያለ የሌለ ኃይሌን አጠቀማለሁ» የሚል

አመለካከት ነበር የያዙት። በጉልበት የሚመጣ ሀይል ደግሞ በጉልበት ካወረደው የተሻለ ነገር ይፈጥራል የሚል እምነት የለኝም።

ስለዚህ በእኔ እምነት የሚበጀው «የእኔ እምነት ብቻ ነው ትክክል፤ ሌላው ሁሉ የኔን አቅጣጫ፤ የኔን አመለካከት፤ የኔን እምነት መከተል አለበት...» የሚለው አካሄድ ህዝቡ አማራጭ አንዳይኖረው የሚያደርግ በመሆኑ መቀየር ነው። ይሄንን የተበላሸ አመለካከት አስካልቀየርን ድረስ የኢትዮጵያ የፖለቲካ ችግሮች ይፈታሉ ብዬ አላምንም። በሰለጠነ ፖለቲካዊ መንገድ ሳይሆን በጉልበት ስልጣን አስከያዞ ድረስ ህዝብን መልሰው መጨቆናቸው አይቀርም የሚል እምነት አለኝ። ስለዚህ ገዢው ፓርቲም ሆነ ሌሎች ዴሞክራሲያዊ ባልሆነ መንገድ ስልጣን ሳይ ለመውጣት የሚፈልጉ ሃይሎች እንዲያስቡበትና አካሄዳቸውን እንዲለውጡ ማሳሰብ እወዳለሁ። ለዚች አገር የምናስብ ሁሉ ለማሳሰብ ያለብን ይሄንን ነው።

ህዝቡ ደግሞ «የምፈልገውን እኔ ነኝ የማውቀው፤ ለኔ የሚሻለውን እኔ ነኝ የምመርጠው እንጂ አንተ አትመርጥልኝም!» ብሎ ለነዚህ ኃይሎች በግልፅ መንገር መቻል አለበት። ህዝቡ በራሱ ላይ ተማምኖ ሌላ ዓለማዊም ሆነ ሰማያዊ ኃይል ሳይጠብቅ ለህይወቴ ወሳኝ እኔ ነኝ ብሎ ለመብቱ መከበር መንቀሳቀስ አለበት። ይሄ እስካልሆነ ድረስ ይሄ ታላቅ ህዝብ የማንም መጫወቻ መሆኑ አይቀርም።

በሌላ በኩል ሰዎች እስከሆንን ድረስ የተለያዩ አመለካከቶች ሊኖሩን የግድ ነው። ልዩነቶች አሉን። ሰዎች ለምን የተለዩ አመለካከት ያዙ? ልንል እንችልም። የተለያዩ አመለካከቶችን ይዘው ደግሞ ስልጣን ለመያዝ መደራጀታቸው አይቀርም። ስለዚህ ሰውን የተለዩ አመለካከት ለምን ያዙ? ብሎ መፈረጅም ሆነ መቃወም ትክክል አይደለም።

ጥያቄው መሆን ያለበት እነዚህ ድርጅቶች ከተመሰረቱ በኋላ በውስጣቸው ያሉ ግለሰቦች ወይም አባላት ዴሞክራሲያዊ ናቸው ወይ? የሚለው ነው።

ሌላው መመርመር ያለበት የድርጅቶቹ ፕሮግራሞች ነው። የተለያዩ የፖለቲካ ድርጅቶች ፕሮግራም ውስጡ ሲመረመር በሦስት

የተከፈለ ሊሆን ይችላል። አንዱ የብሄሮች መብትና ነፃነት መጠበቅ አለበት። ሲል ሁለተኛው ደግሞ «የለም ሁላችንም አንድ ነን፤ ፍፁማዊ አንድነት ሊኖር ይገባል» ይላል። በሶስተኛው ጎራ ሲበራል ደሞክራቲክ የሆነ፤ የሶሻል ደሞክራት አመለካከት የያዙና ሶሻሊስቶች አሉ። ሊበራሎች ሶሻል ዲሞክራቶችና ሶሻሊስቶች በብሄር ላይ ሳይሆን በማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ርእዮተ ዓለም ላይ የተመሰረቱ ናቸው። የኢትዮጵያ የፖለቲካ ድርጅቶች ፕሮግራሞች ከነዚህ ውጭ እይደሉም።

ታዲያ ፕሮግራማቸው በጣም የሚቀራረቡት ወደ አንድ ጉራ መጥተው ህዝቡን ቢሰበሰቡ ምናለበት? ይሄን የማያደርጉት ደግሞ በምርጫ ወቅት ብቻ ሳይሆን ከዚያ በፊት መሆን አለበት። ህዝቡን እያደራጁ እያስተማሩና አቅም እየፈጠሩ ለአገሪቱ ያላቸውን ራዕይ በመተንተን፤ ህዝቡ ያሉትን አማራጮች እንዲያውቁ ቢያደርጉና፤ በምርጫ ጊዜ ህዝቡ አውቆ የተዘጋጀበትን ድርጅት የሚመርጥበትን ሁኔታ ቢፈጥሩ ምናለበት? የሚል ጥያቄ አነሳለሁ።

ይሄ እንዲሆን ለዎች በነፃ የማሰብ መብት ሊኖራቸው ይገባል። ድርጅቶች ያላቸውን አመለካከት በነፃ የመግለፅ መብት፤ ህዝቦችም የድርጅቶችን አመለካከትና ፕሮግራም የመስማት ነፃነታቸው መከበር አለበት። ለሁሉም ነፃ የሆነ ዕድል ተፈጥሮ ያሻውን እንዲመርጥ መደረግ አለበት። ይሄ ሳይሆን ሲቀር ለዚህ በቀዳሚነት ተጠያቂ የሚሆነው ስልጣን ላይ ያለው ፓርቲ ነው።

ኢህአዴግ ሁሉም ሀገ-መንግስትና ሀገ-መንግስታዊ ስርዓትን ማክበር የሚል ነገር ያነሳል። ነገር ግን ሀገ-መንግስት ሲረቀቅና ሲፀድቅ ሁሉም የፖለቲካ ሃይሎች የተሳተፉበት ሂደት አልነበረም። በዚህ ምክንያት የሚነሱና የሚገፃፀሩ የሁለት ወገን ሀሳቦች አሉ። በአንድ በኩል «እኛ ያልተሳተፍንባቸው ሂደቶች እኛን አይመለከቱምና አንተበልም፤ እንደገና ተደራድረን ሌላ ሀገ-መንግስት እርትቀን ማጽደቅ አለብን» የሚል ሲሆን በሌላ በኩል «የረቀቀው ሀገ-መንግስት ትክክል ነው። አይነካም። ከፈለጋችሁ ተቀበሉ፤ ካልፈለጋችሁ ተወት! ፀረ-ሀገ-መንግስት ናችሁ!» የሚል ነው።

ሦስተኛ ሃሳብ የሚያንፀባርቁም አሉ። ለምሳሌ የአሜሪካንን ሀገ-መንግስት ብንወስድ ሀገ-መንግስት ያረቀቁትና ያፀደቁት ጥቂት

ግለሰቦች ናቸው። የአሜሪካ ዜጎች ግን ጥቂት ግለሰቦች ናቸው ያፀደቁት በሚል ሀገ-መንግስቱን አይፃረሩም። ሀገ-መንግስቱን ተቀብለው ሀገ-መንግስቱ ባስተመጠው ስነ-ስርዓት ውስጥ የሚቃወሙትን እንዲስተካከል እያደረጉ፤ ሁኔታዎች በተለዋወጡ ቁጥርም አስተሳሰቦችና አመለካከቶች መለወጣቸው ስለማይቀር፤ በሂደት የማይመቹ ነገሮች እየተስተካከሉና ሌሎች እየተጨመሩ ሀገ-መንግስቱን በሀገ-መንግስቱ መንገድ እያሻሻሉ ይጓዛሉ። የእኛም ሀገ-መንግስት ደግሞ አይደለም። የሰዎች ግንዛቤ እየዳበረና ሁኔታዎች እየተለወጡ ሲሄዱ ሀገ-መንግስቱም የማይለወጥበት ምንም ምክንያት የለም። በተለይ አሁን በሂደቱ ያልተሳተፉ ሰዎች ምን አስተያየት እንደሚሰጡ ከውጭ ሆኖ በምስማማት እና በተግባርም ባለፉት አመታት የተከሰቱ ችግሮችን በማይበት ጊዜ እውነትም ሀገ-መንግስት እንደ ደግሞ የማይሻሻል ሆኖ መታየት እንደሌለበትና የሚጨመሩም የሚቀነሱም እንዳሉ ለመገንዘብ ችያለሁ።

በርግጥ «ከነአካላቸው ይሄኛው ሀገ-መንግስቱ ተቀዶ ትርጫት ውስጥ መጣል አለበት» የሚሉትም አሉ። በእኔ እምነት የሚበጀው ይሄን ሀገ-መንግስት ተቀብሎ በዛ መሰረት ጠቅላላውን ሀገ-መንግስትም ሆነ የሚሻሻሉ አንቀሳቾችን ማስተካከል የሚለው አካሄድ ይመስለኛል።

በዚህ መሰረታዊ ጉዳይ ላይ ሁሉም ረጋ ብሎ ቢያስብበት ጥሩ ይመስለኛል። ሀገ-መንግስቱን ወይም በሀገ-መንግስቱ ውስጥ ያሉ አንዳንድ አንቀሳቾችን መቃወም ይቻላል፤ ይሄ መብት ነው። ይህንንም ደግሞ የምናደርገው በሰላማዊ፤ ህጋዊና ደሞክራሲያዊ መንገድ በሀገ-መንግስታዊ ስርዓት ውስጥ ነው። የሀገ-መንግስቱ ስርዓትን በመቀበል ነው በሚለው ዘራያ የጋራ መግባባት መፈጠር አለበት። እዚህ ላይ ቁጭ ብሎ ተደራድሮና ተወያይቶ ስምምነት ላይ መድረስ (ሰጥቶ በመቀበል) ለአገር ይጠቅማል እንጂ አይጉዳም። ሁሉም ኃይሎች ለህዝብ የሚያስቡ ከሆነ የጋራ ስምምነት ላይ መድረስ አለባቸው። ይሄ እንዲሆን ከተፈለገ ኢህአዴግ የፖለቲካ ምህዳርን ማስተካከል አለበት። ይሄን ካላደረገ ሀገ-መንግስቱንም ሆነ ራሱን በህዝብ ጎርፍ ያስጠርጋል።

ኢህአዴግ ለራሱ ሲል ይህንን ተግባራዊ በማድረግ የደሞክራሲያዊ ስርዓት መገንዘብ ምህዳር የሚፈጠርበትን ሁኔታ ማመቻቸት ይጠበቅበታል። እውነት ለህዝብ የሚያስቡ ከሆነ ደግሞ

መስተካከል ያለባቸው እነዚህ ናቸው ብሎ ሀሳብን በመስጠትና በምክር በማስታወስ ደምክራሲያዊ ሁኔታ እንዲፈጠር ማድረግ የሌሎች አካላት ድርሻ ነው። እኔ በእስካሁኑ የግል ተመክሮቹ ተነስቼ የተለያዩ ሀሳቦችን ለምቻለሁ። ያዋጣሉ ብዬ የገባሁባቸው የትግል መስመሮችና አደረጃጀቶች ነበሩ። መጨረሻ ላይ ያዋጣል ብዬ የደረሰኩበት ለጽም ግን ይሄ ነው። በተለይ ሰላማዊ ትግል ለደምክራሲያዊ ስርዓት መፈጠርና መገንባት ትክክለኛ የትግል ስልት ነው። በሰላማዊ ትግልም ለውጥ ማምጣት ይቻላል። የሚያስፈልገው የሁሉም የህብረተሰቡ ክፍል አንድነት፤ የመደራጀትና የዲሲፕሊን መጠበቅ ነው።

በእርሞ አንድ ተረት አለ። «ሃቲ በርበሬ ከንኮቱ ጉበጅቲ» ይባላል - የበርበሬ እናት (ሻጭ) የኔ ነው የሚያቃጥለው ትላለች ማለት ነው። ይሄን ተረት ለባቲ ናቸው የነገሩኝ። ብዙ የበርበሬ ነጋዴዎች ገበያ ላይ ይወጣሉ። ገዥው ሲመጣ ሁሉም በፋክክር «የኔ ነው የሚያቃጥለው» ይላሉ። መጨረሻ ላይ ግን የሚወሰነው ገዥው ነው።

ይሄ ተረት ለአገራችን ፖለቲከኞች ጥሩ ትምህርት የሚሰጥ ይመስለኛል። እንደ በርበሬ እናት የተለያዩ ፕሮግራም የያዙ ድርጅቶች «የኔ ይሻላል» ብለው ይፎካካራሉ፤ ለሦች እንዲከተሏቸው ይጋብሣሉ፤ ያስተምራሉ። መጨረሻ ላይ ግን የፈለገውን አይነት በርበሬ ለመግዛት የሚወስነው ባለቤቱ ነው። ብዙ የበርበሬ ባለቤቶች የሚወዳደሩበት ሁኔታ እንዲመጣና ህዝቡም አወዳድሮ ይሄ ይሻለኛል የሚልበት ድባብ መፍጠሩ ለአገራችን ሰላምና መረጋጋት ወላኝ ነው ብዬ እገምታለሁ።

ማህበራዊ ህይወት

እስካሁን ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ጣራና ገድገዳው የሚያፈለውን የአገራችንን ፖለቲካና ፖለቲከኞች በዝርዝርና በጥልቀት አሳይተውናል። የአሳቸውም የፖለቲካ ህይወት ከማፍለስ አልፏል። ሲጠገን ሲያፈስ ለዚህ ዘመን ደርሷል። እንደ ዕድል ይሁን ሌላ ነጋሶን የሚያፈስ ቤት ይከተላቸዋል። የማስታወቂያ ሚሮ ቢርዓቸው ጣራ ያፈስ ነበር። ቤተመንግስት የተሰጣቸው የመጀመሪያ መኖርያ ቤት አፍስሶ ቤታቸውን ተይረዋል። ከፕሬዚዳንትነት ሲለቁ ያገኙት ቤታቸውም ያፈስ ነበር። ለሱ መቀየሪያ ተብሎ የተሰጣቸው ብስራተ-ገብርኤል አካባቢ የሚገኘው የአሁን መኖሪያ ቤታቸውም ያፈላል።

ዶ/ር ነጋሶ ቃለምልልስ ከመጀመሪያችን በፊት ያፈላል ያሉትን ቤት እያዞሩ አስገብኝተውኝ ነበር። ግቢው በጣም ሰፊና ፀጥ ያለ ነው። ቤቱን የሰራው ሰው የውጭ ዜጋ ነበር ይባላል - በጃንሆይ ጊዜ። ዶ/ር እንደነገሩኝ ከሆነ እኔ አካባቢ ብዙ የተሰሩ ቤቶች አልነበሩም። በፊት ከጠ/ሚኒስትር አክሊሉ ሃ/ወልድ ግቢና ከዚህኛው በቀር።

ፊት ለፊት ሲገባ ተልቶ ሳሉን አለ። የሚያማምሩ የእጅ ሰዕሎች በገድገዳው ዙርያ ተሰቅለውበታል። የሳሉኑ ጣሪያ በጣም ከፍተኛ ሆኖ ላይ የተሸፈነው በቀርቆሮ ነው። ከተልቁ መኖሪያ ቤት በስተቀኙ ደግሞ ሁለት ትናንሽ የመልበሻ ክፍሎችን አይቻለሁ። ከመኝታ ቤቱ ወደ ቀኝ ፊት ለፊት ያለውን በር አልፎ ትንሽ ኮሪድር አለች። ፊት ለፊት መታጠቢያና በጎንና በጎን የልጆች ክፍል አለ። የባለቤታቸው የረጊና ቢሮም እዛው ነው። ፊት ለፊት ከመኝታ ቤት ተይዩ ያለው ቦታ ላይ የእንግዳ አልጋ ቤት አለው - ከእነ መታጠቢያ ክፍሉ። በስተገራ ከዚያ ቀኝን ይዞ ሲሄድ እቃ ቤትና ላውገደሪ ቤት ይገኛል።

ከቤቱ በስተጀርባ ትገኝ ሚና ያለ ሲሆን - ላር ቢውጠውም - የሚያቴኒሰ መጫወቻ ነው። በዕድ የተሸፈነ የላር ሚናና ውብ ውብ የሆኑ ዛፎች አሉ። ወደ ታች ወርዶ ሌላ ሰፊ ሚናና የዘበኛ ቤትም አለው። «የእህቶቼ ልጆች የሚኖሩበት ነው» ብለውኛል። የቤት ሰራተኞች የምግብና ዕዳት ሰራተኞች የሚያድሩበት ቤት፤ የሾፈር ቤት፤ እንዲሁም ሰፋ ያለ የልብስ ማጠቢያ፤ የሴቶችና የወገዶች ሽወርና መፀዳጃ አለው። የተለያዩ ደክመንቶችና መጽሀፍቶች ወደታጩበት ክፍል እየገባን ሳለ፡- «እዚህ ሰፊ ግቢ ውስጥ ጎመን እንኳ አይተክልም እንደ?» አልኳቸው።

በከረምት የጓሮ አትክልት (ካሮት፤ ጉመን፤ ጥቅል ጉመን፤ ድንችና ትንሽ በቆሎ) እንተካላለን። እንዳየነው ግቢው በጣም ደስ ይለል። ነገር ግን ቤቱ የኪራይ ቤቶች ጉብረት ነው። ጥገና በጣም ያስፈልገዋል። እኛ ገንዘብ የለንም። እነሱ ደግሞ ዝም ብለዋል። ፈቃደኛም አይደሉም። የቤቱ ጣሪያ ከሳሉኑ በስተቀር ጠፍጣፋ ሆኖ የተሰራና የሲሚንቶ ጣሪያ ስለሆነ ተሰነጣጥቆ ዝናብ ሲዘገብ ያፈሳል። ላይ ላይ በጉማ መሸፈኛ ስለተሸፈነ እስፋልት ይመስላል። ከሳሉኑ በስተቀር እንድ የማያፈስ ክፍል የለውም። እንደውም ምግብ ቤቱ በጣም ስለሚያፈስ የምንመገበው ሳሉን ውስጥ ነው።

በመጃታ ቤቶቹ ግድግዳዎች ተገጣጥመው የተሰሩ ካፕፓርዶች አሉ። የቁምሳጥኑ የላይኛው ክፍሎች ውስጥ ድር በጀርመን አገር ስለኢትዮጵያ የተፃፉ የጀርመን ጋዜጦች፤ ከተመለሱ በኋላ ያሰባሰቡባቸው የመንግስትና የግል ጋዜጦች፤ በወትታዊ ጉዳዮች ላይ በተለይ እኔ ሰላተፍባቸው የነበሩ የመንግስት እንቅስቃሴዎች፤ ዜናዎችና ዕሁፎች ያሉባቸው ጋዜጦች አሉ። አንዳንዶቹን የዝናቡ ፍላጎት እንዲሟሟቸዋል። በተረፈ ጀርመን አገር በነበርኩ ጊዜ ያሰባሰቡባቸው የኢትዮጵያ የፖለቲካ ድርጅቶች፡- ኢህፓ፤ መኢሶን፤ እነግ፤ ሻዕቢያና ሀወሃት ሊያሰራጩባቸው የነበሩ፤ የደርግና ኢሰፓ ላይቀር መግለጫዎችና መጽሔቶች በአንድ ትልቅ የብረት ቁምሳጥን ውስጥ አስቀምጧቸዋለሁ።

ጀርመን በነበርኩ ጊዜ 17 አመት ሙሉ በግልና በፖለቲካ ዙርያ የተለዋወጠባቸውን ደብዳቤዎች የያዘ አንድ የፋይል ቁምሳጥን አለኝ። በሌሎች ክፍሎች፤ በተለሌ መጃታ ክፍልና በሬጊና ቢሮ

መካከል ባላቸው ኮሪዶር ውስጥ ሦስት ትላልቅ መደርደርያዎች ከጀርመን ባመጣኳቸው መጽሐፍት ተሞልተዋል። ረጊና ቢሮም አንድ የመዕሀፍ መደርደሪያ አለ። የእኔ ቢሮም ከመስኮቱና ከመግፊያ ጠረጴዛዬ በስተቀር በመጽሐፍት መደርደርያ ተከቧል። ያሰባሰቡባቸው መጽሐፍቶችም አሉ። ሳሉን ውስጥም የመጽሐፍት መደርደርያ አለኝ።

የእኛ ጉብረት መጽሐፍቶቻችን ናቸው። እኔ ለመጨው ትውልድ ላስተላልፍ የምችለው - ካልበለበሱና ካልተቃጠሉ በቀር - መጽሐፍቶችንና እንዳንድ ጠቃሚ ሰነዶችን ነው። ምክንያቱም ልብስና ሌሎች ቁሶች አላቂ ናቸው። የራሳችን የሆኑ ከቀርተሃ የተሰሩ መቀመጫዎች፤ መደርደርያዎች፤ የቴሌቪዥን ማስተመጣጠያ፤ አልጋዎች አሉ። የቀረው ሳሉን የሚገኙ ወንበሮች፤ ሶፋና መደርደርያ፤ ቦሌ እያለን የተገዙና ወደዚህ ስንመጣ የተላለፉ ናቸው። አንድ ያረጀ የልብስ ማጠቢያ ማሽንና አንድ ማቀዝቀዣም አለን። ሌላ ጉብረት የለንም።

እንዲህ ያለ የሚያምር ቤት ጣሪያው ባለመታደሱ ምክንያት እየፈራረሰ መሆኑ እጅግ ያሳዝናል። ይሄንን ለማሳደስ ባለሙያ ስንጠይቅ ከ150 ሺ ብር በላይ ይፈጃል አሉን። አትም ከየት ይምጣ? በዚህ ላይ የቤቱ እጣ ፈንታም አልለየለትም። እዚህ እንቅይ ወደስ ሌላ ቤት ይሰጠን አላወቅንም። ተበድረን እናሳድስ ብንል እንኳ አንችልም። ቤቱ በመሃል እየተበላሸ ነው።

በሁለታችን መካከል ለደቂቃዎች የዘለቀ ከባድ ፀጥታ ሰፈነ። ደክሜንቶቻቸውን እንደሚሳሉለት ልጅ አይናቸውን ቡዝዝ አድርገው እየተመለከቷቸው ነበር። ዝምታው መሰበር ነበረበትና ሌላ ጥያቄ አነሳሁ። በዚያው ቀን እጅግ ያሳዘንዎት ነገር ምንድን ነው?

ገና በ12 ዓመቱ ባልጠበኩት ሁኔታና ላልወድ እናቱ እያለቀሱ ከሚዛን ተፈሪ ወደ ደምቢ ደሎ እንድመለስ መደረጌ አሳዝኖኝ ነበር። ከሚዛን ተፈሪ በአውሮፕላን እያለቀሱ ጅማ ደረስኩ። ጅማ ስደርስ አገሩን አላውቅም! የሚጠብቀኝ ሰው የለም! ብቻዬን ኤርፖርት በረንዳ መሬቱ ላይ እስከ 12 ሰዓት ድረስ ቁጭ ብዬ ሳለቅስ! የኤርፖርት ዘበኛ ቤቱ አሳድሮኝ በነጋታው ወደ ደምቢ ደሎ አሳፈረኝ። ይሄ የመጀመሪያው ሀዘኔ ነው።

ከዚያ ደምቢ ደሉ ተመልሼ አንድ አመት ያህል እህቱ ቤት ትምህርቱን ተማርቷል። በአመቱ አባቱ የሚሊዮን ት/ቤት ሊያስገቡት የሄድን ጊዜ እግረ መንገዳችንን አንድ የእጉቱን ልጅ ሰላም ለማለት ጉራ ብለው ቡና ሲጠጡ ወዴት እንደምንሄድ ተጠይቃቸዋል። «ነጋሶን አዳሪ ት/ቤት ላስገባው ነው!» ይሏቸዋል። «ለምን ከእኔ ጋር እይናርም?» ትላቸውና ይሰማማሉ። ተመልሰን ወደ ቤት ሄደን ስንነግራቸው እናቴና እህቱ አለቀሱ። ግን አልቀረም - በድጋሚ ከእህቱ ተለየሁ። በእጎቼ ልጅ ቤት በኖርኩበት ጊዜ የኪስ ገንዘብ ስለሌለኝ ቅዳሜ ቅዳሜ ሚሊዮኖች ግቢ እየሄድኩ ሳር ቆረጣ፣ ዕዳት... በአጠቃላይ በእኔ እድሜ የሚቻል ነገር ሁሉ እሰራ ነበር። ከጠዋት እስከ ዘመን ሰዓት ሰርቼ ከፍቃው ለማንያ ሣንቲም ነበር።

እናም አንድ ቅዳሜ ላይ እርቦኝና ደክሞኝ ስገባ የእጎቼ ልጅ ከባልዋና ከሌላ የእጎቼ ልጅ ጋር ምሳ ይበላሉ። እኔ ስገባ ሰላም ያለኝ ሰው አልነበረም። ምግብ እየበሉ ጥያቸው ወጣሁና እንዲት ጉተራ ስር ተቀምጦ አለቀስኩ። ከዚያ የእጎቼ ልጅ ወጣችና «ይሄውልህ ሂድና ኪራይህን ጥፈ!» አሉ እንኳን ጠዋት ወጥቶ እህል አስፈጭቶ ሁሉን ነገር ሲረዳኝ ነበር። እንተ ግን ወደ ኪራይ ሂድና እዛ ብላ!» አለችኝ። በጣም እገዢ ካለቀስኩ በኋላ እዚያ አካባቢ ወዳለ አንድ አዳሪ ት/ቤት ሄድኩ። ከተማሪዎቹ ማሞ ዱላ የሚባል አዳሪ ተማሪ ገንፎ ለመሰራት የሚያስፈልጉ ነገሮችን ይዘው እህል ይዘው ይመጣሉ። ማሞ ዱላ ገንፎ እየሰራ ነበር። እንባዩን አይቶ «ምን ሆንክ? ምግብ በልተሃል?» ሲለኝ «ምንም አልሆንኩም በልቻለሁ» ብዬ ዝም አልኩት። ለምን ትዋሻለህ ብሉ ከገንፎው ሰጠኝና በላሁ።

ማሞ ዱላ ፖስተኛም ነበር። ፖስታ ያመጣል። አብረን እንሂድ ብሉኝ መንገድ ላይ ታሪኬን ነገርኩት። «ዘመዶች የሉህም?» ብሉ ሲጠይቀኝ «አሉኝ! አባ ዳንኪ ነው ስማቸው፤ ከተማ እንዲት ጠጅ ቤት እንዳለችን አውቃለሁ። በወር ሃምሳ ብር ኪራይ ይወስዱና ለአባቱ ያስቀምጣሉ ሲሉ ለምቻለሁ። እስቲ ልጠይቃቸው... የዘመድ ነገር ግን በቃኝ!» አልኩት።

«ታዲያ እኛ ጋ ለምን አትኖርም? ትንሽ ገንዘብ ተቀበላቸውና...» አለኝ።

ከገበያ ወጥተን ወደ ሚሊዮን ግቢ ስንሂድ ወደ አባ ዳንኪ ጉራ ብዬ ነገሩን ስነግራቸው «ቅዳሜና እሁድ እዛ እደርና ቅዳሜ ችግሩ ምን እንደሆነ አጠይቃለሁ» አሉኝ። እምቢ ብዬ ከግሞ ጋር አደርኩና ለኛ ዕለት «ከፈለጉ ይከፈሉኝ! እለበልኪያ የአትሜን እየሰራሁ እናራለሁ!» አልኳቸው። ሚሊዮኖች ጋ ብዙ ሰራ አለ። በሳምንት 2 ብር ከ50 ሣንቲም ይገኛል። ያኔ ደግሞ ገንዘብ ብዙ ነው። እናም በዛ አይነት ኖርኩ።

ሰስተኛው በጣም ያዘንኩት የአባቱ እናት አዎሪ አረዳ የሞቱ አለት ነው። ያኔ አራተኛ ክፍል ነበርኩ። አራት ሰዓት ተኩል ላይ ለእረፍት ከክፍል ስንወጣ፣ ሳሙኤል የሚባል የአክሱቲ ልጅ አፈልግሃለሁ አለኝ። ምንው ሰለው! ቤት ይፈልጉሃል አለኝ። እሷ ብዬው እየተጫወትን ሂድኩ፤ ሀላቃ ከመድረሳችን በፊት ከቶ ቤተል ከዳገቱ በታች አንድ ትላልቅ አይኖች ያሏት ደሲ የምትባል የእናቱ የክርስትና ልጅ ነጠላ ዘቅዝቃ ሰብላ «አይዘህ አታልቅህ!» ብላኝ አለፈች። ቤት ስንደርስ ቤቱ ጥቅጥቅ ብሏል። ከውስጥ የአባቱ ትንሽ እህት ብሪቱ «አይ እናቱ ልጆችሽ የሉም፤ ጌዳ ሳያይሽ ብቻሽ ሞትሻ!» ስትል እኔም ለቅሶዬን ለቀቅኩት።

ከስምንተኛ ወደ ዘጠነኛ ክፍል ስዘዋወር የመንግሥት ስኮላርሽፕ ነበረው። ልክ እኛ ዘጠነኛ ክፍል ስንደርስ ግን የማለፊያ ነጥቡ ከፍ ስለተደረገ ያገኘሁት ነጥብ ለስኮላርሽፕ በቂ አልነበረምና በጣም እገዢ ነበር።

ሌላው ጀርመን አገር ከባለቤቱ ደሊቱ ጋር የተጣጠን ጊዜ ነው። አገር ደህና ቢሆን ኖሮ ትምህርቱን እቋርጬም ቢሆን እመጣ ነበር። ወደ አገር ቤት እንዳልመጣ ቀይ ሽብር ተፋፍሞ ነበር። እዚያው ሆኜ ደብዳቤ መፃፍ ጀመርኩ። ለአባቱ «እዚህ ሀገር ችግር አለ! በፍፁም ደስተኛ አይደለሁም...» ብዬ ፃፍኩላቸው። አባቴም «የታመመ ሰው በሽታውን ካልተናገረ መድኃኒት አይገኝለትም። ስለዚህ እንተም ችግርህን አብራርተህ ፃፍልኝ» ብለው መልስ ላኩልኝ።

አንድ ማታ ደሊቱ ት/ቤት ሂዳ ሳለ፤ እኔ ለሊብላና ለጃሌሊ አራት ሰርቼላቸው እየበሉና እየተጫወትን ነበር። ብራውኬምብር የሚባል ቅደኛዬ ደወለልኝና «ጠፈቃዱ ዲባባ እዲስ አበባ ነው ያለው፤ ስልክ ደውሉ አባትህ ሞተዋል ብሉ ነገርኛል» ብሉ እንደ ቀላል

ነገር በሰልክ አረዳኝ። ወደ ውስጥ አልተመለሰኩም። ልጆቼ እንዳይሰሙ ኮረደር ላይ ሆኜ አለቀሰኩ። አባቴ በፈረንጆች አቆጣጠር በ1977 ነው በልብ በሽታ ያረፉት። ከዛሬ ነገ ደብዳቤ እጽፋለሁ እያልኩ ሞቱ መባሉ ትልቅ ሀዘን ነበር የሆነብኝ።

አራተኛ ሀዘን የደረሰብኝ በ1983 እና በ1984 እ.ኤ.አ ፍራንክፈርት ተመልሼ ፒ.ኤች.ዲዩን ለማጠናቀቅ የመመረቂያ ፅሁፍ እየዘጋጀሁ እያለሁ፣ እንደ ከደረሰ ሱዳን የመጣ ዴቶንን የሚባል ጓደኛዬ (የደቡብ ሱዳን ነፃ አውጭ ድርጅት ወኪል የሆነ) ከወንድሜ ከዶ/ር ሰለሞን የተላከ ደብዳቤ ይዞልኝ መጣ። ስከፍተው የእናቴን መሞት አረዳኝ። ስደት ላይ እያሉ ለቅሶ መድረስ አይቻል! ፖለቲካው አስከፊ ስለነበረ እዚያው ስቅለቅ ብዬ ወጣልኝ። ጀርመን አገር ደስ አይልም ነበር። ኑሮው፣ ሁሉም ባዳ ነበር። ስትማር እንኳ መምህራናችሁ ከአፍሪካ ከመጣህ ይንቁሃል። ፒ.ኤች.ዲዩን ስለራ ስለላርም ታሪክ አረፍሱኝ ላይ ትንተና ሰርቼ ነበር። እንደ ፕሮፌሰር ምን አለኝ? «እናንተ እኮ ሰራችሁ ማሰራጃ መሰብሰብ እንጂ መተንተን አይደለም።» ከዚህ በላይ ዘረኝነት አለ!

ጀርመን ደስ ብሉኝ አልኖርኩም። ለውጥ ሲመጣ ሃገራ እመለሳለሁ በሚል ተስፋ ነው የኖርኩት። በዚህ የተነሳ ዜግነታቸውን እንደም ቀን አስቤው አላውቅም። ከጥቂቶች በስተቀር ሰውን በሙሉ ልብ አይቀበሉም! ዘረኞች ናቸው። ሁል ጊዜ ወደ አገር የመመለስ ተስፋ ሰንቀን ነው ብዙ አመት የኖርነው። ይቺ ተስፋ ባትኖር ደግሞ ኑሮ እንዴት ይከብድ እንደነበረ አስበው። እኛ ቀርቶ ጀርመኖችም ራሳቸው በኢንዱስትሪ ማህበረሰብ የኢኮኖሚ ውድድር ውስጥ ለመኖር የሚያደርጉት ትግል ከባድ ነበር። ወደ 70ዎቹ መጨረሻ ላይ በኑሮው አስከፊነት የተነሳ ጀርመኖች ራሳቸውን ያጠፉ ነበር። ከእንደ ፍልስጤማዊ ጋር ስንወያይ “ጀርመኖች ከፎቅ በመዝለል እየተፈጠፈጡና በአደንዛዥ እፅ ራሳቸውን እየመረከቱ የሚኖሩት ለምንድነው?” ብዬ ጠየቅኩት። «ጎጋሪ!» አለኝ «እኛም የተረፍነው በተስፋ ነው። እንደ ቀን ኢትዮጵያም! ፍልስጤማም ነፃ ይወጣሉ ብለን ተስፋ ስለምናደርግ ነው እንጂ አይቀርልንም ነበር» አለኝ። እውነቱን ነበር። የኖርነው በተስፋ ነው።

ወደ ኢትዮጵያ ከተመለስኩ በኋላ የኢትዮጵያ አምባሳደር የነበረው ወንድሜ ዶ/ር ሰለሞን «በጠና ታሟል ድረሴ» ተብዬ ለሚሪካ ሄድኩ! ኮማ ውስጥ ነበር። አላናገረኝም ግን ያይ ነበር። ብዙ ሳይቆይ ሞተ። ሳንጫወት ሞተ። ሱስ እንጂለስ ካሊፎርኒያ ውስጥ ነበር። “አገሪ ቅበሩኝ” ብሉ ለቤተሰቡ ተናዞ ነበር። ደምቢ ዶሎ አምጥተን ቀበርነው። አስከሬኑን ለማጓጓዝ እንዲረዱኝ ከውጭ ጉዳይ ሚኒስቴር ዶ/ር ተቀዳ ዓለሙን ደውዬ ብጠይቃቸው እምቢ አሉኝ። ለዶ/ር አብዱል መጅድ ደወልኩና ነገርኩት። «እንዴት እንደዚህ ያደርጉሃል» ብሉ በጣም ተናደደ። ከዚያም ከስዩም ጋር ተነጋግሮ በኢትዮጵያ ለየር መንገድ አስከሬኑ ያለ ክፍያ እንዲጓጓዝ ተደረገ። እኔና ቤተሰቤ የትራንስፖርት ወጪያችንን የሸፈንነው ራሳችን ነበርን። የኢትዮጵያ መንግስት እንደ አምባሳደርነቱ ዞር ብሉ አላየውም። በሞተ በእስር ቀኑ ነው አገሩ የደረሰው። በዚህ በጣም አዝኜ ነበር! ስዩም አካላልኝ እንጂ።

ለላ የማስታውሰው እንደ ጊዜ ልጄ ጃለሌ የትምህርት ቤት የምትከፍለው ገንዘብ ቸገራትና ጠየቀችኝ። እኔ ደግሞ አልነበረኝም። እስር ሺ ብር ነበር የፈለገችው። በጣም እየተጨነቅሁ ለመጀመሪያ ጊዜ መንግስት እንዲረዳኝ ለውጭ ጉዳይ ሚኒስትሩ ሰሰዩም በቀጥታ ደውዬ ጠየቅኩት። ስዩም መስፍን ጥሩ ሰው ነው። ለንደን ለሚገኘው የኢትዮጵያ ኤምባሲ ደውሎ እንዲለጣት አደረገ። ልጆቼ ኢብሳም ሆነ ጆላሌ እየሰሩ ሲማሩ ስለነበር በትምህርት ብዙ አልተሳካላቸውም። ኢብሳ እየሰራ በመማር ብዙ ጊዜ ካጠፋ በኋላ ለጉብኝት ወደ አገሩ መጥቶ ነበር። «ለምን ጊዜ ታጠፋለህ የትምህርቱ ዓይነት ብዙ ገንዘብ የሚያስገኝ አይደለም። እንደኔ ደሃ ሆነህ ለመኖር ትፈልጋለህ? መቀየር አለብህ» ብዬው ፍራንክፈርት ተመልሶ የሽያጭ ሙያ ተማሪና ስኬታማ ሆነ። ጃለሌም በለንደን በእንደ የክ/ከተማ ቢሮ በፀሀፊነት እየሰራች ነው ያለችው። ተሊሌም አሁን በራሷ እየሰራች እየተማረች ነው። ይሄ ያገነኘኛል! ለልጆቼ ያደረኩት ነገር የለም። ምንም አልነበረኝም! አዝናለሁ። እኔ ግድ የለኝም ያው ሞት አይቀርም። ምቹት ቢኖርም እንደ ቀን ትሞታለህ። ምን መሰለህ... ሁለት የሚምታቱ ነገሮች አሉ። በእንደ በኩል ለሃገራ እስተዋጽኦ ማድረግ እፈልጋለሁ፤ በሌላ በኩል ደግሞ የቤተሰብ ሁኔታ አለ፤ በዚህ ሁኔታ ሆነህ ቤተሰብ ለመርዳት አትችልም።

ጠንቅ ልጆች እንዲሆኑ አልነገሩም፤

ኢብሳ! ጸሐፊ! ተሊሊ። የመጀመሪያ ልጅ ኢብሳ አሁን ጀርመን አገር ከእናቱ ጋር አለም አቀፍ የመዘረቃ መሳሪያዎች ይነገራል። ጸሐፊ ለገደን ትናራለች። ኢትዮጵያዊ አገብታ! ሲሳይ የሚባል የ5 አመት ልጅ አላት። ተሊሊ ሱስ እንጂለስ የፊልም ሙያ ትምህርት ትከታተላለች። ከረምቱን ጀርመን አገር ነበረች። ከትምህርት ጊዜ ውጭ የተገኘውን ስራ እየሰራች ትማራለች።

ጠንቅ ጠቡቅ ባይደላዎትም በነፃነት እየኖሩ ነው። እስቲ ሥልጣንና ሙስናን በተመለከተ ይነገሩኝ... አንዳንድ የኢህአዴግ ባለስልጣናት በሙስና እየታሰሩ እንደሆነ እየሰማን ነው...።

የእምነት ጉዳይ አለ! በአንድ በኩል ለነፃነት! ለፍትህ! ለሰብአዊ መብት መከበር መታገል አለብኝ የሚል ጠንካራ እምነትና እጅም አለኝ። እንግዲህ ታጋይ ከሆንክ ስለ ትግሉ ነው እንጂ ስለግል ነርህ አታስብም። የራስህንም ህይወት እስከመስጠት ትደርሳለህ! የምትመርጠውም እሱን ነው። አላማህ ትግሉ ላይ እንጂ ገንዘቡ አይደለም። እኔ አንድም ቀን ስልጣን የሚባለውን ነገር ለገንዘብ ማግኘት አስቤው አላውቅም። ሰዎች ይገርማቸዋል። ይሄ ለአንዳንድ ሰዎች ሞኝነት ሊመስላቸው ይችላል።

ሁለተኛው የመብት ጉዳይ ደግሞ አለች። ከኢህአዴግ ስለቅና ወደ ምርጫ ስገባ መብቶቼን ለማስከበር እስከ ሞት ድረስ ቆርጫ ነበር። በመስዋእትነት የራስህን ብቻ ሳይሆን የቤተሰብ ህይወትንም ጭምር ትጎዳለህ። ይኸው የእኔን ልጆች መስዋዕት አደረግኳቸው። ራሳቸውን እስኪችሉ ድረስ በጽህነት እንዲኖሩ ፈረድኩባቸው። እኔም እንዲሁ።

በሥልጣን ላይ ሳለሁ ዘመዶቼን ስራ እስገብቼ አላውቅም። እንዲት የእህቴ ልጅ ኩየራ ተምራ ከጨረሰች በኋላ ነርስ መሆን ፈለገች። ነርስ ለመሆን ደግሞ ፈተና ነበረው። እባክህ ደውልና የት እንደምፈተን ጠይቅልኝ አለችኝ። ደውዬ ጠየቅሁኝ። እኔ የጠየኳቸው ፈተናው የት ነው ብዬ ነው። የጤና ቢሮ ሀላፊው እዚህ አዲስ አበባ ትፈተን ብሎኝ እዲስ አበባ ተፈተነች። ቢቃ። ይሄንን እና ለጃላሌ 10 ሺ ብር እንዲሰጧት ከጠየቅሁት በስተቀር እንዲት ነገር አላደረግሁም። አንዳንድ ባለስልጣናት ወይም ደግሞ የፖለቲካ

አሸናፊዎችና ታጋዮች ስልጣን ላይ ሲጮሱ ራሳቸውን ብቻ ሳይሆን ወዳጅ ዘመድ ሁሉ መጥቀም ይፈልጋሉ። በአዚህ በሙስና ጭስጥ ይዘፈቃሉ።

በሥልጣን ላይ እያለሁ ሙስና ውስጥ እንዳልገባ በጣም እጠነቀቅ ነበር። ይሄ ጥንቃቄዬ ያለአግባብ ሊገኝ ከሚችል ሃብትና ንብረት ጠብቆኛል። ደመወዜ ለኑሮ እንኳ የሚበቃ አልነበረም። እሷንም ፖለቲካ ውስጥ ገባህ በሚል ሰበብ በሩጫ አዋጅ አውጥተው አገዷት። በዚህ ምክንያት ቤተሰቦቼ ለችግር ተዳርገዋል።

ከጥቂት አመታት በፊት የወንድሜ የዶ/ር ሰለሞን ልጅ (ባምቢ ወይም ተሊሳ የሚባል) በመኪና አደጋ ተጉድቶ በአገሪቱ አለ ወደሚባለው ትልቁ ሪፈራል ሆስፒታል ጥቁር አንበሳ ተወሰደ። ከሶስት ሰዓት ቆይታ በኋላ እፕራሲያን መደረግ አለበት ተብሎ ወደ እፕራሲያን ክፍል ገባ። የሚያሳዝነው እዚያ ስንደርስ እስፈላጊው መሳሪያ የለም ተባለ። ስለዚህ ወደ ሌላ ሆስፒታል ወሰድነው። ነገር ግን እዚያ ስንደርስ ከጥቂት ደቂቃዎች በኋላ መትረፍ የሚችለው ወጣት ሞተ። በአገራችን አሁንም በህክምና እጦት ብዙ ዜጎች መትረፍ እየቻሉ ይሞታሉ።

ከጥቂት ሳምንታት በፊት ደግሞ ታማሚዋ የ80 ዓመት ታላቅ እህቱ ራሐል ወድቃ እግርዋ ላይ ስብራት ደረሰባትና ወደ ጥቁር አንበሳ ሆስፒታል ወሰድናት። እዚያ ስንደርስ የድንገተኛ (ኢመርጀንሲ) ክፍሉ በእርዳታ ፈላጊ ህመምተኞች ተጨናንቋል። በየቦታው የሲቃ ድምፅ ይሰማል። የእንግዳ መቀበያ ክፍሉ ገብተን ለመመዝገብ ተራ ስንጠብቅ፤ በክፍሉ ባለው አንድ አግዳሚ ላይ ሰው ተኝቶአል። ለካ ሬሳ ነው። ሬሳው እዚያ ክፍል ውስጥ ከአንድ ሰዓት በላይ ቆይቶአል። በጣም አሰቃቂና አሳዛኝ ሁኔታ ነበር። ለእህቴ ስትሬቸር እስኪገኝ ድረስ ከአንድ ሰዓት በላይ ቆይተናል። ለምርመራ የበቃችው ደግሞ ከሁለት ሰዓት በኋላ ይሆናል። ድንገተኛ ክፍል አልጋ ያገኘችው ደግሞ ከሶስት ሰዓት በኋላ ነው። ሃኪሞቹ እግርዋን ወጥረው ከሶስት ኪሎ በላይ የሆነ ድንጋይ ሰቅለውባት፤ በማግስቱ ወደ ቤት ውስጭ አት አሉን። ስብራት ለገጠመው፤ በእድሜው ለገፋ ሰው አልጋ የለም ተባለን። እሁቴ ሰዓት ኪሎ የሆነ ድንጋይ ተሸነግን፤ አንድ ወር ከተሰቃየች በኋላ መጋቢት 28 ቀን 2003 ዓ.ም ሞተች።

ይህን የማሳወቅ በአገራችን ትላልቅ የሚባሉትን ሆስፒታሎች በአብዛኛው ስለየሁኝ ነው። የሆር ጉዳሩን፣ የነቀምቲን፣ የደምቢ ደሱን፣ በአዲስ አበባ የጥቁር አንባሳንና የጻውሎስን፣ የዘውዲቲን፣ የራስ ደስታን ሆስፒታሎች አይቻለሁ። በጣም በሚያሳዝን ሁኔታ ላይ ይገኛሉ። እነዚህ ከሌሎቹ የአገሪቱ የጤና አገልግሎት ማዕከሎች ይሻላሉ ብዬ አምታለሁ። ስንቶቹ ናቸው ከነጭራሽ የጤና አገልግሎት ሳያገኙ የሚሞቱት? ያሳዝናል።

መጨረሻ ላይ በጣም የዘንኩት ምናልባት ሀዘን፣ ንዴት፣ ቀጭት... የትኛው እንደሚገልፀው አላውቅም። የዘግነት መብቲን ተጠትሜ ምርጫ ውስጥ ስለገባሁ ብቻ የኢህአዴግ መንግስት፣ ሰራተኞችና ፍ/ቤቶች ያደረሱበኝ አንገልት በጣም ያሳዝናል። እኔስ እንደ ምገም እናራለሁ። በጣም የሚያሳዝነኝ ለሰብአዊ መብት አያያዝ ግድ አለመኖሩ ነው። እኔና ባለቤቱ ያለንበት የነገር ሁኔታ የእነሱ ኢሰብአዊ ተግባር ውጤት ነው።

አገሪቱን በርዕሰ ብሄርነት አገልግሎ የሚገባኝን ጠረታ ተከለክለክ። ፕሬዚዳንት ሳለሁም ቢሆን አያያዛቸው ምግብ ለሰራዊታዊነት ነበር። አሰበው... የመንግስት ግብር እና የጠረታ ገንዘብ የሚቆረጥበት ደመወዝ እንኳ አልሰጠኝም። የቀድሞ የማስታወቂያ ሚኒስቴር ማህደራን እንኳ አጥፍተውታል። ሰብዓዊ መብት አያያዛቸውን እንዴት ብዬ እንደምገልፅለሁ አላውቅም።

የተመደቡልኝ ሰራተኞች ከህግ ውጪ መበተናቸውና ደመወዘን ማገዳቸው ሳያንስ መኪናዎን ጠፍታ የተገኘኝ ናት በማለት ጭነኔና ተንኮል በተሞላበት መንገድ ነጠቁኝ። እንደ መንግስት ሳይሆን እንደ በቀለኛ ግለሰብ ነው የሆኑት። ጨካኞች ናቸው።

ራሴን የማዕናናው በመረጥኩትና እራሴ በመሰንከብት የሀይወት መንገድ ሃገሪንና ሀዘብጅን በታማኝነት አገልግያለሁ በማለት ነው። ይሄ የሀሊና አረፍት ሰጥቶኛል። ሌላው ትልቁ ሀብቱ ሀዘብ ነው። መንገድ ላይ ሲያገኙኝ የሞቀ ሰላምታ ይሰጡኛል። እንወድሃለን ይሉኛል። በታክሲ ከሂድኩኝ በታ ለቀው፣ ሂሳብ ከፍለሁ ፍትራቸውን ይገልፁልኛል። በነፃነት መኖር ጀምራለሁ። ይሄ ደግሞ በምንም ያህል ገንዘብ ልገዛው የማልችለው ትልቁ ሀብት

ነው። ፊታውራሪ አመዴ ለማ ከመሞታቸው በፊት በየራሴገሽኝ እንገናኝ ነበርና አይናቸው ደክሞ ስለነበር ጣጋ ብዬ ሰላም ሰላቸው «ማነህ?» ይሉኛል። ነጋሶ አላቸዋለሁ። «ወንዱ... ወንዱ ነጋሶ ነህ!» ይሉኝ ነበር። ሀዘብ ነው ሀብቱ! ሀዘብ አክብርኛል! እነሱ ግን የሽፍታ ስራ ነው የሰሩት።

በምርጫ 97 እና በ2002 ዓ.ም ዘመዴ! አንድ ጓደኛዬና አንዳንድ ክሩቅ የሚያውቁኝ ሰዎች ለምርጫው ውድድር ፖስተሮችና ባህሮች በማሳተም፣ ትራንስፖርት በመሸፈን ረድተውኛል። በጣም ደስ የሚል አጋርነት ነው። የፍቅር መግለጫም ነው።

«በመጨረሻ በምን እንደሚዝናኑ ይንገሩኝ እስቲ? መዘቃ፣ ፊልም...?»

ያኔ ዩኒቨርሲቲ ተማሪ ሆኜ ሲዘፈኑ የነበሩ የነ አሊ ቢራ፣ ጥላሁን ገሰሰ፣ አለማየሁ አሸቲ፣ መሀመድ አህመድ፣ ሙሉቀን መለሰን... ትግርኛም፣ አማርኛም፣ እርምኛም ስለማ በጣም ደስ ይለኛል።

የሀረር «ሸጎዶን» በጣም አወደዋለሁ! የሸዋ እርሞዎች ዘፈን! የምንጃርና የወሎ ሁሉ አሰማለሁ፤ መስማት ነው እንጂ በአርት በኩል እስከዚህም ነኝ። የፈረንጅ መዘቃ ብዙ አልሰማም። ልምዱን አላዳበርኩም። ዩኒቨርሲቲም በነበርኩ ጊዜ ጀርመንም ሆኜ፣ ዳንስ ቤቶች እሄድ ነበረ። ዳንስ አልችልም፤ ግን አንዳንድ ጊዜ ለመዝናናት እሄድ ነበር። ከደሴቱ ከተለየሁ በኋላ በየሁለት ሳምንቱ ልጆቼን ፊልም ለማሳየት አወስዳቸው ነበር። «E.T.» የሚባል አንድ የሚያስለቅስ ነበር። ከረጊና ጋር በተለይ የኮንጎ፣ ታንዛኒያ፣ የአብዮት መዘቃዎች አሉ - በጀርመንና በእንግሊዝኛ የሚዘመሩ። እነሱ ደስ ይሉኛል። አንደኛው «ደ ኢንተርናሲዮናል» የሚለው ነው።

የነጋሶ ጀግና እንስሶች

በሰራተ ገብርኤል ወደሚገኘው የዶ/ር ነጋሶ መናሪያ ቤት ለቃለ መጠይቅ በሂደቱ ላይ ለሰራተኛው ሰላት ወራት በሰራተኛው ያገኘታቸው ሁለት ቀን ብቻ ነው። ለልካህ ፊት እና በአስተውሉት የሚያዩ መርግሪያ አይኖች ያሏቸው ቀጠን ረዘም ያሉ፤ እድገት እርጋታ የተላበሱ ሴት ናቸው - ሲበዛ ተገብ። እኔና ዶ/ር ነጋሶ ወደ ቃለ መጠይቅ ለገንዘብ መጸሀፍቶቻቸውን ይዘው ወደ በረከት ይወጡና ከመጸሀፍቶቻቸው ጋር ይጨዋወታሉ።

በአለም ላይ በአቋማቸው ፅኑ የሆኑ ጀግኖች አሉ። እነዚህ ጀግንነታቸው ብዙ ጊዜ የማይታወቅላቸው ሰዎች ሴቶች፤ ሚስቶችና እናቶች ናቸው ብዬ እገምታለሁ። እንደን ሰው ካፈቀሩ ሀይላቸውን መሰራተው የሚኖሩት ለዛ ላፈቀሩት ሰው ነው፤ ብዙ መስዋዕትነት ይከፍላሉ። ራስ ወዳድነት የላቸውም። በዚህ ሁኔታ ነው ዓለምን ቀጥ አድርገው ይዘው ያሉት። እነዚህ ያልተዘመረላቸው ጀግኖች ሴቶች ናቸው።

በእኔ ሀይላት ውስጥ ብዙ ሚና የተጫወቱ ሴቶች አሉ። ለምሳሌ፡- አያቱ አዎሪ አረዳ በልጅነቱ በፖለቲካ አመለካከቱ ወይም እውቀቱ ላይ ብዙ አስተዋፅኦ አድርገዋል። በተለይ ስለነፍጠኛ ስርዓት እንደገንዘብ ያደረጉትን አላቸው ናቸው። የነፍጠኛ ስርዓት የምለው ግለሰቦችን ወይም ብሔሮችን ሳይሆን ስርዓቱን ነው። ስርዓቱ ነው ሰዎችን ነፍጥ እያስታጠቀ ፍላጎቱን በሌሎች ላይ ተቀባይነት እንዲያገኝ የሚያስገድደው፤ የሚጨቁነው፤ የሚበዘብ ዘው። ነፍጠኛ ማለት ለእኔ አማራ ማለት አይደለም። ነፍጥ የያዘ ማለት ነው። እርሞ፤ ጉራጌ፤ ትግራ፤ ወይም አሜሪካዊ፤ ጃፓኖዊ ሊሆን ይችላል።

ሴት አያቱ አዎሪ የነፍጠኛ ስርዓት ስለላ ነበሩ። አያቱ ስለገን ቢዳሩ ከሞቱ በኋላ ለጆቻቸውን እይነስውሩ አባቱን ጨምሮ ብቻቸውን ነው ያሳደጉት። የራስ ብሩ ሰራጭት ወደ ቁለም አውራጃ ሲመጣ ታላላቅ ልጆቻቸው ወይላና ቡላ ከአገር ሸሽተው ወደ ኢሊባቡር ሄደው ነበር። አቤት የቀሩት አጎቱ ገቢላ፤ አክሱ ብሪቱ እና አባቱ ነበሩ። እነዚህን እያሳደጉ አያላ የአካባቢው ህዝብ በነፍጠኞች ተወረረ። አካባቢው በቡድን በቡድን ተከፋፍሎ መልክኛ ውን (እስገባረውን) ያገለግል ነበር። ወንዶች ቤት በመሰራትና እርሻ በማረስ፤ ከብት በመጠበቅ... ሲያገለግሉ ሴቶች ደግሞ ሳር በማጨድ፤ እንጨት በመልቀም፤ እህል በመፍጨትና በማብሰል፤ ቤት በማፅዳት መልክኛውን ያገለግሉ ነበር።

አያቱ የነበሩበት መልክኛ ከደምቢ ዶሎ የ6 ሰዓት መገንደር ቃ በምትገኝ ፊንቻ አካባቢ ነበር። አያቱ ሃምሳ ኪሎ የሚሆን እህል ፈጭተው፤ እሱን ተሸክመው፤ ለስድስት ሰዓት ተጉዘው፤ ጋገረው ብዙ ቀን ቆይተው ይመለሱ ነበር። እናም ልጆቻቸውን ለማየት ተደብቀው ሲመለሱ ነፍጠኛ ይይዛቸውና እግራቸው ከምሰሶ ጋር ታስር እንዲፈጩ ይደረግ ነበር።

ወደ ደምቢ ዶሎ የተመለሱ ጊዜ አያቱ በሀመም እያቃሰቱ ይነገሩኝ የነበረው ይሄንኑ ነው። “ወገቤ ተሰብሯል፤ እያመመኝ ነው፤ እሱ ነው የገደለኝ” ዶሎኝ ስለነበር የነፍጠኛውን ስርዓት ለስከፊነት የተገነዘብኩት ገና በልጅነቱ ነው። በኋላ እንደተረዳሁት በመላው ኢትዮጵያ ለካ እንደዚያ ነበር።

በሁለተኛ ደረጃ በሀይወቴ ላይ ተፅዕኖ ካላደሩ ሴቶች መካከል አንዷ እናቱ ናቸው። ያሳደጉትን ብቻቸውን ቢሆንም የእናቱን ፍቅር ጠግቤያለሁ ለማለት አልችልም። አባቱ ወንጌል ለማስተማር ከቦታ ቦታ በለሚዞሩ ብዙ ጊዜ እቤት አይቀመጡም ነበር።

ዩኒቨርሲቲ ሆኜ ወደ ደምቢ ዶሎ ስመለስ ለረጅም ሰዓት እናቱ አጠገብ እቀመጥ ነበር። እናቱም ሆኑ በቅርቡ የሞተችው እህቱ ራሄል ያሳረፉትን ተፅዕኖ ቀላል አይደለም። እስከምታገባ ድረስ ራሄል ነች ያሳደገችን። ለራሷ ሳትበላ ወንድሞቿንና ልጆቿን የምትመግብ ሩህሩህ ነበረች።

ለላዋ በሀይወቴ ትልቅ ስፍራ ያላት የልጆቼ የኢብሳና ጃላሌ እናት ደሲቱ ነች። ተፋቅረን ብንጋባም ብዙ አብረን አልቆየንም።

ነገር ግን ልጆቹን ብቻዋን ነው ያሳደገችቸው። ትልቅ ሀላፊነት ነበር። ባለመስማማት ብንለያይም ዕውቅና ልሰጣት አልፈንም። ልጆቹን በማንኛውም ሁኔታ ውስጥ እናታቸው ጠንካራ ሴት እንደሆነችና እንዳያስቀይሟት በየጊዜው እነግራቸው ነበር። አሁንም ድረስ እንጠያያቃለን። እዚህ ስትመጣ ሳትጠይቀኝ አትሄድም። እኔም ጀርመን ሰሄድ እጠይቃለሁ። ሁሉንም ነገር ረስተን እንደ ጥሩ ቤተሰቦችና ወዳጆች በመተያየታችን አደንቃለሁ። እህቴ ስትሞት ደውላ እንድበረታ አጽናንታለች።

እንግዲህ እነዚህ በሀይወቴ ላይ ታላቅ ተፅዕኖ የነበራቸው ሴቶች ናቸው።

እ.ኤ.አ ከ1984 ጀምሮ አስካሁን ከባለቤቴ ረጊና ጋር አብረኝ እየኖርን ነው። እሷም ለኔ ጀግና ናት። እሷን እንደ ጀግና የማይበት እየኖርን ነው። እሷም ለኔ ጀግና ናት። የተዋወቅነው ትግል ላይ፣ በሶስተኛው ዓለም ቤት እያለሁ ነው። ለእርሞም፣ ለሌሎች የኢትዮጵያ ህዝብ ንቅናቄዎችም ሆነ ለሌሎች ድጋፍ በምንሰጥበት ጊዜ ነው ወደ ሶስተኛው ዓለም ቤት መጥታ የማህበሩ ገንዘብ ያዥ በመሆን ስታገለግል የነበረው። ለሰብአዊ መብት መከበርና ለነፃነት ትግል መሎ ድጋፍን ስትሰጥ ነበር። አብረን ስንኖር እኔ እንደሚሰማኝ ስሜት ረጊናም ጀርመን አገር ተቀምጦ በሚደረግ ትግል ብዙ ደስተኛ አልነበረችም። በተጨማሪም የእርሞ ህዝብን ብቻ ትኩረት አድርጉ መታገል ቶሎ ሰውጥ እንደማያመጣና ከሌሎች የኢትዮጵያ ህዝቦች ጋር በአንድነት መቆሙ ጠቃሚ እንደሆነ ትመክረኝ ነበር።

እንደውም ወደ ኢትዮጵያ እንድመለስ ጠንካራ ምክር የሰጠችኝ እሷ ናት። በግንቦት 1983 ዓ.ም ወደ ኢትዮጵያ ልሂድ እንደሆነ ስነግራት ያለምንም ማትማማት ነበር ሃሳቤን የተቀበለችኝ። በወቅቱ የሰጠችኝ ድጋፍም የሚገርም ነበር። ጠንካራ እየሰራች ብቻዋን ተሊሌን ለማሳደግ ወስኖ ነበር። በኋላም ወደ ኢትዮጵያ መጥታ ከእኔ ጋር ለመኖር መወሰኗ የጀግንነቷ ታላቅ መገለጫ ነው። ይሄም ሴቶች እንዴት ላፈቀሩት ሰው እንደሚኖሩ፣ ላፈቀሩት ሰው ብዙ መስዋዕትነት እንደሚከፍሉ አስረጅ ነው።

ፍራንክፈርት የቲዎሪ ትምህርቷን ጨርሳ የፕራክቲካል ትምህርቷን በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ለመስራት ፈልጋ ነበር። በጣም

የሚያሳዝነው የአህዲድ/አህአዴግ አባል በመሆኔ ምክንያት ብቻ አልተቀበሏትም። የዚያን ጊዜ ዲን የነበሩት ነብሳቸውን ይማርና ፕ/ር አስራት ወልደየስ ሊተበሏት ሰላልፈለጉ የአንድ ዓመት ጊዜ ተበላሽባት። አንድ ዓመት ጠብቃም ሰላልተቀበሏት ይኸው አስካሁን ዶ/ር የመሆን ሀልሟ ተጨናገፈ። በፖለቲካ እጽም ሳቢያ እንዲህ ያለ ተፅዕኖ ማየታችን በጣም አሳዝኖን ነበር።

ያም ሆኖ የትምህርቷ ጉዳይ ከተበላሽ በኋላ ኤክስፐርት በሆነችበት የማዋለድ ስራ ላይ ለመንቀሳቀስ፣ አዋላጆችን ለማስተማር ፍላጎት ነበራት። የዚያኔ የማስታወቂያ ሚ/ር ነበርኩ። በጣም የሚገርመው ሌሎች የአህአዴግ አመራር ሚስቶች እንደፈለጉ ሥራ ተመርጠላቸው ሲቀጠሩ ረጊናን ግን በመያዝ እንድትሰራ እንኳ አልፈለጉም ነበር።

በኋላ በቅሎ ቤት ወረዳ 18 ጤና ጣቢያ እንደ እንድ ኢትዮጵያዊት ተቀጥራ በኢትዮጵያ ደመወዝ ሥራ ጀመረች። አልፎ አልፎ እገቢ በመንግስት መኪና እንድትጠቀም አልፈቅድላትም ነበር። በታክሲ እየተጋፋች ነበር የምትመላለሰው። አንድም ቀን ትራታ ስታሰማ ሰምቼያት አላውቅም።

ቤተ መንግስትም ስንገባ ቀዳማዊት እመቤት (First Lady) መሆን አልፈለገችም። የፕሮቶኮል ምናምን ነገር ደስ አይላትም። እሷ መስራት ነበር የምትፈልገው። ፕሬዚዳንትም ሆኖ፣ ስራ እንዲፈለግላት ጥረት አድርገን አልሆነም። በሴቶችና በጉዳና ልጆች ጉዳይ ላይ ለመስራት ፍላጎት ስለነበራት በአዲስ አበባ በሰራተኛና ማህበራዊ ጉዳይ በኩል ግንኙነት አድርጋ፣ በነፃ ከዩኒቨርሲቲ ጋር ሆኖ የተቸገሩትን መርዳት ጀመረች።

ከእሷ ጋር እዚህ ላይ ነው ልዩነታችን። እኔ በፖለቲካ ጊዜን ሳጠፋ እሷ ብዙ ጊዜ የምታተኩረው ተጨባጭ በሆነና በተወሰኑ (Specific) ጉዳዮች ላይ ነበር። ግለሰቦችን ወይም የግለሰቦችን ኑሮ መለወጥ በአጠቃላይ ሰውንና አገርን ለመለወጥ አስተዋፅኦ ያደርጋል የሚል አስተሳሰብ አላት። እና በዚህ ጉዳይ ብዙ ትንቀሳቀስ ነበር።

ከቤተ-መንግስት ከለቀቅን በኋላ በእኔ ላይ የተወሰደው እርምጃ በሷም ሆነ በልጆችን በተሊሉ ላይ ተፅዕኖ አሳድሯል። እኔንም እንደጉዳ እሷንም ጉድቷታል። በተለይ ከቤት ውጡ ተብሎ

መመናጪቱና ወከባው በሰነ ልቦና ላይ ትልቅ ተፅዕኖ ያሳድራል። ከ1997 ዓ.ም በኋላ በግል የጤና ተቋማት ተቆጥሮ መስራት እስከተጀምሮ ድረስ ስራ አጥታ በተቸገርን ጊዜ በፅናት ተቋቁማ አልፋዋለች። በደስታም ሆነ በሀዘን ክግኔ ያለችው ውዲ ገለቢቱ ረጊና፤ ካልተዘመረላቸው ብዙ ጀግና ሴቶች የምትመደብ እጅግ ጀግና ናት።

አንዳንድ ሰዎች ፈረንጅ ሆና እንዴት ቻለችው? ይላሉ። ባህሏና አስተዳደሩን ከእኛ የተለየ ቢሆንም ኢትዮጵያን እንደ አገሯ አይታ አብረን እየኖርን ነው። በየመንገዱ «ፈረንጅ!» ስትባል እንዲ አትወድም። ሌላው ቀርቶ የወጊያውና የአህቴ ልጆች እንዲማሩ አስተዋፅኦ ስናደርግም ሆነ አብረውን የሚኖሩ ዘመዶችንና የዘመዶችን ልጆች እንደ ራሷ ቤተሰብ አይታ ነው አብረን እየኖርን ያለነው።

በተለይ ጠንካራ የፖለቲካ አቋም እንዲኖረኝ ብርቱ ድጋፍ አድርጋልኛለች። በሀሳብም በሞራልም እየደገፈች፤ ገዝብ ሲያጥረኝ እሷ እየቻለች፤ ከእኔ ጋር እኔ የሆንኩትን ሆና እየኖረች ኑሮዬ እንዲቀልልኝ ትልቅ አስተዋፅኦ አበርክታልኛለች። ለዚህም ነው ጀግና ሆነው ለጀግንነታቸው ዕውቅና ካልተሰጣቸው ሰዎች እንደ አንዷ የማያት።

ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ወደ አንድነት ፓርቲ ቢሮ የምትወስደኝ እሷ ናት። ጠዋት ጠዋት ቀበና ሹል (አሁን አይሊቢያ) አካባቢ፤ አዲሱ አበፋልት መንገድ ላይ አውርዳኝ ወደ ስራዋ ትሄዳለች። ከዚያ የ«አንድነት» ፓርቲ ቢሮ የሚያደርሰኝን አባጣ ጉባጣ የድንጋይ መንገድ በእግራ መጓዝ ግዴታዬ ነው። ያገጠጠ ድንጋይ የሞላው ይሄ መንገድ ለጫማ ብቻ ሳይሆን ለተሽከርካሪዎችም ጠላት ነው። ብቻ ተመስገን! ይሄም ዕድሜ ለረጊና፤ እሷ ባትኖር ይበልጥ አቸገር እልነበር!

«መቼስ አብረው ሲኖሩ መጋጨት አይቀርም። አንዴት ነው ቸገርቻችሁን የምትፈቱት?»

እንደ ማንኛውም ባልና ሚስት አለመግባባት ሊያጋጥም ቢችልም እስካሁን የተካረረ ፀብ ገጥሞን የሚያለያይ ሁኔታ ላይ አልደረሰንም። እንደውም ተኮራርፈን ከአንድ ቀን በላይ ሳንነጋገር

የቆየንበትን ጊዜ አላስታውስም። ገና ጀርመን እገር ስንተዋወቅ ጀምሮ እያንዳንዱን ችግር በመወያየትና በመቻቻል ነው የምንፈታው። ተሰዳድበንም አናውቅም። ከተሳሳትኩ ረጊና በእርጋታ ስህተቱን ትነግረኛለች! ታስተካክለኛለች! ምክር ትሰጠኛለች። አስፈላጊ ሲሆን ትቆጣለች። ምክንያቱም ምንም ቢሆን እንደወድቅ አትፈልግም። በተለይ ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ ያሳለፍነው ነገር እጅግ ፈታኝ ነበር። እሷ ጠንካራ ባትሆን ኖሮ ብዙ ችግር ይገጥመኝ ነበር። ይሄን ሁሉ ችላ መኖሯ ትልቅ ጥንካሬ ነው። ትልቅ ጀግንነት!!!

መልዕክተ-ነጋሶ

የዛሬው ትውልድም ሆነ ቀጣዩ ትውልድ ካለፈው መማር አለበት። ያለፈው ትውልድ በነበረበት ሁኔታ የሚበጀኝ ይሄ ነው ብሎ ተንተኝቷል። እውነትም የፖለቲካ እድገትና ለውጥ እንዲመጣ የራሱን አስተዋጽኦ አበርክቷል።

ዛሬ ላይ ሆነን የንጉሱ ዘመን እንዲለወጥ የተንቀሳቀሱ ሃይሎችን መኮነን ትክክል አይመስለንም። እነሱም የራሳቸውን አስተዋጽኦ አድርገዋል። የሰሩት ሁሉ ፍፁም ትክክል ነበር ለማለት አይቻልም። ድክመትም ነበር። ከሰህተቶቹ እየተማሩ ከጥንካሬው እየወለዱ ወደፊት መራመድ ደግሞ የዚህ ትውልድ ፈንታ ነው። ይህ ትውልድ በዚህ ባለበት ዕድሜና ዘመን ያለውን ሁኔታ በትክክል አጠናቀቀ። ለዘመኑ የሚመች መንገድና አቅጣጫ ሊቀይስ ይገባል።

እርግጥ መንገዶቹ ሁሉ እንደ አይነት ሳይሆኑ ይችላሉ። ይህ ነው ትክክለኛ መንገድ ብሎ መወሰንም አይቻልም። ዋናው ነገር የተለያዩ አማራጮች ተርበው፤ ዜጎች ይመቸናሉ፤ ይሆናል ብለው የሚመርጡበትን ሥርዓት መፍጠር ነው። ዓለም አሁን የደረሰበት የእድገት ደረጃ ህዝቦችን በጉልበትና በመሳሪያ በማስገደድ መግዛትን አይፈትድም። በውጭው ዓለም ህዝቡ በነፃነት የሚበጀውን መሪ እየመረጠ ሊተዳደር ስመለከት እቀና ነበር - ለእገሬ የምመኝው የዚያ ዓይነት ሥርዓት ስለነበር። ለዛም ነው ወደ እገሬ ተመልሼ የምችለውን ያህል አስተዋጽኦ ለማድረግ የሞከርኩት። አሁንም በህይወት እስካለሁ የተቻለኝን ሁሉ አደርጋለሁ። ይሄ እኔ የምመኝው ሥርዓት በቀጣዩ ትውልድ እንደሚመጣ አውቃለሁ። ትውልዱ እንደሚያመጣውም እርግጠኛ ስለሆንኩ፤ እዚያ ላይ ቶሎ እንደተደርሱ ጠንካራ በርቱ፤ እኛም እስካለን ድረስ እናግዛችኋለን እላለሁ። ምክንያቱም ትውልዱ ከእኛ የተሻለ የኑሮ ደረጃ ላይ መድረስ አለበት ብዬ አምናለሁ። እርግጠኛም ነኝ ይደርሳል።

ተስፋ አደርጋለሁ፤ እንደ ቀን እገሬችን ለምታና በልዕጋ፤ ዜጎቿ ሁሉ የማህበራዊ፣ የጤና፣ የሰሪ ላይ አደጋ ዋስትና (የመከላከያና የፀጥታ ሰራዊትን ጨምሮ)፣ የእርዳታ ጊዜ ዋስትና፣ የሰራ አጥነት ዋስትና፣ የወሊድ ጊዜ ዋስትና እግኝተው እንዲሁም በየግል ድርጅቱ ተቀጥረው የሚሰሩ ሁሉ መብታቸው ተከብሮ የሚታይባት... ኢትዮጵያ ትፈጠራለች። ቀጣዩ ትውልድ ኢትዮጵያን ሰብዓዊ መብት የተከበረባት፤ ዲሞክራሲ የተረጋገጠባት፤ ዜጎች ሃሳባቸውን በነፃነት የሚገልጹባት፤ ከሌራና መጠላለፍ የሀጻች ኢትዮጵያን እንደሚፈጥር ተስፋ አደርጋለሁ።

የኔ ራዕይ ኢትዮጵያ የነፃ ዜጎች አገር እንድትሆን ነው። የዲሞክራሲያዊና ሰብዓዊ መብታቸው መሉ በመሉ የተከበረላቸው ዜጎች፤ የሰልጣን ባለቤትነታቸው በምንም ዓይነት መንገድና ሁኔታ ያልተገደበ ዜጎች፤ ሃሳባቸውን በሚፈልጉትና በሚመቻቸው ቋንቋ የሚገልፁ ዜጎች፤ አስተዳደራዊ፣ ህጋዊና ማህበራዊ አገልግሎቶችን በየትም ቦታ በሚገባቸው ቋንቋ የሚያገኙ ዜጎች፤ በየት/ቤቱ ከአፍ መፍቻ ቋንቋ በተጨማሪ ከሌሎች ጋር ለመገባባትና ለኑሮ ይረዱኛል የሚሉትን ቋንቋዎች ሁሉ በፍላጎታቸው የሚማሩበት እድል ያላቸው የነፃ ዜጎች አገር እንድትሆን ነው። ምክንያቱም የፈለጉትን ለማሰብ፣ የፈለጉትን ለመግለጽ፣ የፈለጉትን ለመደገፍ ወይም ለመቃወም፤ በፈለጉት ዓይነት ሁኔታ ለመደራጀትና የፈለጉትን ለመምረጥ የሚችሉ ነፃ ዜጎች የሚፈጠሩት በዚህ አይነት ዲሞክራሲያዊ ሥርዓትና አስተሳሰብ ብቻ ነው። ኢትዮጵያ የነፃ ዜጎች አገር ስትሆን ያኒ ተፃምር የሚለፁ ብቻ ሳይሆን አገሩንም የሚወድ ሁለንተናው የተሟላ ትውልድ ይፈጠራል።

የኔ ራዕይ ከድህነትና ከጋላ ተርነት ነፃ የሆኑ ዜጎች ያሏት ኢትዮጵያ እንድትፈጠር ነው። ነፃ ዜጎች ለራሳቸው ነፃነት መከበር ሲሉ የሌሎችን ዜጎች ነፃነት ያከብራሉ። የላላው ነፃነት ሲነካ እያገባኝም ብለው አይናቸውን ጨፍነው፤ ጆሮአቸውን ዘግቶ አይቀመጡም። ለራሳቸው ነፃነት መከበር ሲሉ የሌሎች መብት፣ ነፃነት እንዲከበር ጥብቅና ይቆማሉ። አገራችን የሃይማኖቶች ዜጎች አገር ነች። ሁሉም ሃይማኖቶች ደግሞ ግልንጀራህን እንደ ራሱ ውደድ፤ እንተ ላይ እንዲሆን የማትፈልገውን ዘልላ አት ይላሉ። ኢትዮጵያም የሂ ወርቀማ ህግ በትክክል የሚፈራ የፍቅር አገር ትሆን ዘንድ ከልቤ እመኝላለሁ።

ሀ ረ ር

የኢህአዴግና የላዕ ሃይማኖት ልሳኝ የጋራ መጋለጫ

የኢትዮጵያ ህዝቦች ክፋኛ ያሳቀለው ጦርነት በቀመበት በአሁኑ ጊዜ፡ ያልተደሰተ ሰላም ወዳድ ድርጅትና ዜጋ የለም። ለሰላም ቀርጠው የታገሉ ህይወቶችና ህዝብ ቀርቶ፡ ፀረ ሰላም የሆኑ ህይወቶች ሳይቀር፡ እና መከፈቻቸው የሰላምና የመብት መከበር ጥያቄ መሆኑ ሰላም ጠብቀዋቸውን ምን ያህል ተፈላጊና ያስደሰታቸው መሆኑን የረገጣል።

ከረጅም ጊዜ አስከፊ ጦርነት በኋላ፡ ሰላምና እርጋታ የታየው፡ ሁሉም መብቶች በመታወቃቸው፡ በመከበራቸውና በተገባረም በመረጋገጣቸው ነው። የሰላምና እርጋታ፡ የሁሉም አደኝ መብቶች መከበርም ጥያቄ፡ የሁሉም ቋንቋ የሆነው ለህሁ ነው። ለሰላምና እርጋታ፡ ስለ ዝህራዊ፡ ስለ ሰብአዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች መረጋገጥ ድምፅን ከፍ አድርጎ መናገር አንድ ነገር ሲሆን፡ ቴሌቪዥኒ ግን ተግባራዊ ማድረግ ላይ ነው።

በዚህ ወቅት የህዝቦች መብቶችና የዚህ ዲሞክራሲያዊ ሰብአዊ መብቶች፡ እንዲሁም የድርጅቶች በሰላማዊና በዲሞክራሲያዊ መንገድ የመወዳደር መብት ሁሉ በሁሉ ተግባራዊ ካልሆነ፡ ድምፅን ከፍ አድርጎ የተዘረዘሩ ሰላምና እርጋታ አይገኝም።

ምላሹ ሰላምና እርጋታ ተረጋግጦ ዜጎች ሁሉ መብታቸው ተከበር፡ ያለማንም ስጋት እንደሌለባቸው ወጥተው፡ ወርደው፡

እንደየመሰላቸውና እንደየእቅዳቸው ሰርተው መኖር ካልቻሉ፡ ረሀብና ጉሰቱልና፡ ጓላ ቀርነትና ድንቁርና ተወግዶ፡ እድገትና ብልህነት የዚህች አገር ህዝቦች ፀጋ ሊሆን አይችልም። በሀረር አስተናገድ፡ አካባቢ ለላጭር ጊዜ ሰላምና እርጋት በመደፋረሱ፡ በጥቅም ላይ የደረሰውን ስቃይና መከራ፡ በድርቅ ለተገኘው ህዝብ የሚጓጓዘው የምግብና ሌላም እርዳታ በመተጓጎል የጠራውን ህይወት፡ በሀገር አቀፍም ላይ የደረሰውን ጉዳት፡ የከተማውና የገጠሙ ገንጽቱ ተቋርጦ መገበያየት አለመቻል ያስከተለውን ችግር ብቻ በመመልከት የዚህን ለባባል እውነታነት መገንዘብ ይቻላል።

ስለ መብቶች ሁሉ መከበር ስለ ሰላምና እርጋታ መረጋገጥ ድምፅን ከፍ አድርጎ ብዙ መጠራረቢያ ብቻ ሳይሆን፡ ከልብ ተግባራዊ ማድረግ የገድ የሆነው ለህሁ ነው። በአሁኑ ጊዜ ሁሉም መብቶች ያለማንም መዛነና ስህተት መሉ በሙሉ ተግባራዊ ለማድረግ ሀገሪቱና ህዝቦቿ ያሉበት ታሪክ አይፈቀድም። በዚህች ሀገር ታሪክ ውስጥ ለመጀመሪያ ጊዜ ዲሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብቶች የሚተወቱ፡ የሚከበሩና ተግባራዊ የሚደረጉ ስለሆኑ፡ የበለጸገ ዲሞክራሲያዊ ባህል ይኖረናል፡ ስህተት አያጋጥመንም ብሎ መመሳደቅ አይቻልም።

በፖለቲካ ለቋም ተለይቶ መቆም፡ የፖለቲካ ውድድር ማድረግና በህዝብ ድምፅ መዳኘት ገና አንድ ተብሎ የሚጀመር እንጂ የሚታወቅም አይደለም። የተለያዩ የፖለቲካ ድርጅቶች ሆኖ በመገኘት፡ በሰላማዊና በሰላም ታላቅቶ፡ በፖለቲካ ሰላምና ልዩነት ላይ፡ በሰላማዊና በዲሞክራሲያዊ መንገድ መተገል ፋርቅ፡ በሀገሪቱ ሀገብ ውስጥ የተለያዩ ዘርፎች ፖለቲካዊ ድርጅቶች ሆነን መገኘት ራሱ አዲሳችን ነው። አንዱ ድርጅት ሌላውን ድርጅት በሰላማዊና በዲሞክራሲያዊ መንገድ ታገሎ በጠብብ ድምፅ ብቻ ለማሸነፍ መሳተፍ፡ እንደ አንድ ተገቢና ያደገ ዲሞክራሲያዊ ባህል ተደርጎ ሲወሰድ በከበረበት ሳይሆን አንዱ ሌላውን ለማጥፋትና ለመወንጀል እንደተነሳ ሰቆጠር በከበረበት ሀገር ውስጥ ነው።

ስለሆነም ሁሉንም መብቶች ያለ ምንም መዛነና መሉ በሙሉ ተግባራዊ ለማድረግ ችግሮች እንደሚገጥሙ ሆነ መሉ በሙሉ ተግባራዊ

ጠቅላይ ሚኒስትር ክልል ላይ የሊህደግ የፖለቲካ ስራ ሰራተኞች ያለ ገደብ እንዲታሰቡና የፖለቲካ ስራ እንዲሰሩ ይገባል፡፡

እንዲያስጠብቁና እንዲያደራጁ፡፡

2ኛ. የመንግሥት ዓላማን ማሳካት፡፡

ሀ. የሰነድ ታጋይ ሊህደግ ጠቅላይ ሚኒስትር ክልል፡፡
የሊህደግ ታጋይ ሰነድ ጠቅላይ ሚኒስትር ክልል
የሥራው ድርጅት ማህተም ያለበትን
የደረሰ ወረቀት ለመያዝ ያስገኛል ገደብ ሰነድ
እንዲታሰብ፡፡

ለ ሲቢል ከአንደኛው ክልል ወደ ሌላው ክልል
የሰነዱን ጥያቄና ቁጥጥር ሰነድ እንዲታሰብ፡፡

3ኛ. ሊህደግ፡ ሰነድ ጠቅላይ ሚኒስትር ክልል ላይ፡ ሰነዱን እንዲሁ
ሊህደግ ጠቅላይ ሚኒስትር ክልል ላይ በሰራተኛው ቦታ
የፖለቲካ ፅሁፍ መሰረት እንዲሆን፡፡

4ኛ. የሁሉም ድርጅት ወታደራዊ ሀይል፡ ከሥራ ድርጅት የቁጥጥር
ክልል አልፎ ሌላው ድርጅት ወደሚቀጣጠረው ክልል ለመግባት፡፡
ወይም ለሥራ ክልሉ ለሰራተኛው ሰነድ ማሳወቅና መልስ
መስጠት ወይም እንዳልነበረ ገን፡ ወታደራዊ ሀይል
ከ፲5 ሰው ያልበልጠ ቁጥር ያለው ከሆነ፡ አስቀድሞ ማሳወቅ
ሳያስፈልገው የራሱን ድርጅት የመሸኛ ሥልጣን
ደብዳቤ ይዞ ብቻ በተጠየቀበት ሥራ መንቀሳቀስ
እንደማይችል፡፡

5ኛ. የሊባሪ አባላት የሰበረበብ ማኅበራት ድርጅት በታጋይነት
እንዳያስጠብቁ፡፡ አንደኛው ድርጅት በታጋይነት ወይም
በሌላው ያለበት የሊባሪ አባል የሰበረ ሰው ሌላው
ጣጥሰው ቦታ ሁሉ ሊይዝው፡ ሊያስረውና ተጥቆ ሊያሰራጩ
እንደማይችሉ፡፡ እንዲሁም የደረገ ሰራዊት የሰበረ መኮንኖችና
ተራ ወታደሮች ወደ ተህድሮ መልስ ማቀላቀልም ጣቢያዎች
እንዲሰጣቸው ከተወሰነበት ጊዜ ጀምሮ፡ ሁሉም ድርጅቶች
ለታጋይነት ወይም ለሰራዊት አባልነት መመልመል እንዲለሰቡ፡፡
ጠቅላይ ሚኒስትር ድርጅት ተመልሶ የተገኘ ቢኖር ለሰነዱም
ድርጅት ተደብ እንደማይታሰብ፡፡

6ኛ. እያንዳንዱ ድርጅት ሲቀጣጠረው የሰበረውን ክልል የሚሰጥ ያደርጋል፡፡

ሀላፊነት እንዳለውና አንዱ የሌላውን ሀላፊነት ለውቀ
እንደሚያጠብር፡፡

7ኛ. ቀረጥ እያንዳንዱ ድርጅት ለሥራ ገቢ መቀረጥ እንዲለሰቡና
እንደሚደቀል ህዝቡ ቀረጥ መክፈል ያለበት ለድርጅቱ
ሳይሆን በጋራ ለተመሰረተው መንግስት ብቻ መሆን እንዳለበት
ነው፡፡

ይህን የጋራ ጠቅላይ ሚኒስትር ሲያደርጁ፡ ከወደቀበት ጊዜ ጀምሮ
ሀ. በጋራም ሆነ በተናጥል ለታገደውና ለህዝቡ ማሳወቅ
እንዳለባቸው፡፡

ለ ሁሉም የጠቅላይ ሚኒስትር የጥበብ ተግባራዊ ማድረግ
እንዳለባቸው ጥምር ተሰጥቶታል፡፡

ልሳኩ እዚህን ጠቅላይ ሚኒስትር መረጠውና ተግባራዊ ለማድረግም
ተሰጥቶታል፡፡ እንደሰበረበቡ ሁሉም ሰነድ ማረጋገጫ ከሰነድ በኋላ
ሁሉም ወገን ተግባራዊ ማድረግ ለሰነድ ሊሰጥባቸው ሲጠሩ፡፡
አንዱ በሌላው ላይ ለሚገኘው መንገድ የሚጠቃለት ከሆነ
እቅር በዋል፡፡

የ ሊ ህ ለ ደ ግ ያ ቀ ረ ቡ ተ

1ኛ. በጠቅላይ ሚኒስትር መሰረት የሊህደግ የፖለቲካ ስራተኞች ሰነድ
ጠቅላይ ሚኒስትር ክልል ላይ ወደ ገጠር እየወጡ የፖለቲካ ስራ
አንዳይሰሩ በሰነድ ታጋይነት እንደተከለሰቡ፡ ወጥተው
ለመሰረት ሊሞክሩ የሰነድ ታጋይነት እንደሚያስፈራረሙ፡፡
ተጥቆ እንደሚያስወርዱለትና እንደሚያሰሩለት፡ ለሰራተኛው ለ
ጠባቂ ድርጊት እንደሚፈልጉባቸው፡፡

2ኛ. የሊህደግ ታጋይነት በተናጥል ከወደ ለመጠየቅ ሆነ፡፡
ለሰነዱም ጉዳይ ሰነድ ወደሚቀጣጠረው ለሰነድ የደረሰ
ወረቀት ይዘው ሲሄዱ በሰነድ ታጋይነት ተይዘው ተጥቶታል፡፡
እንዲያወርዱና እንዳይታሰቡ፡ ያለ ፍላጎታቸው ሊገኝ

እንዲቀላቀሱ ለሰነድ ደው እንዳስቀሩላቸው፡ በዚህም የታገዩ የመንቀሳቀስ ዓላማ እንደተገፈፈ፡

- 3ኛ. ማጽውም ዚጋ የፈለገውን የፖለቲካ እምነት የመያዝና የፈለገውን ድርጅት የመደገፍና ሌላውን የመቃወም ዓላማ እያለው ለነፃ የሚቀጣጠረው ክልል ላይ የሚገኙ ዚጎች ሊህላደጉ በመደገፋቸው በላይን ጡል ማስፈራራት እንደሚገባቸው፡ በዚህም ላይወሰን የመታሰርና የጎበኒት መወረስን ሊሞክሩ ትግር እንዲደርስባቸው እንዳደረገ፡
- 4ኛ. ሲቢል ማጽውም ድርጅት የሚቀጣጠረው ክልል ላይ የለምንም ገደብና ጥያቄ የመንቀሳቀስ ዓላማ እያለውና በሰነድ ተረጋግጦ እያለፉትን በየመንገዱ ላይ ብዙ ዚጋ በመስፈት የሚንቀሳቀሱ ሲቢል የሚሰጡትን በመፈተሽ ለመመላለስ እንዳፈረሱ የዚጎችን የስራ እንቅስቃሴ እንዳደናቀፈና የመንቀሳቀስ መብታቸውን እንደተገፈፈ፡
- 5ኛ. የሊህላደግ ታጋዮች ህዝቡን ለደራጅተውና ለስታጥቀው ለስተዳደር የመሰረቱባቸውን ቦታዎች ላይ በሀይል እንዳፈረሱ፡ ተጥቆ እንዳስፈታና በምትገቡ የራሱን ለስተዳደር በመመስረት እንዳስታጠቀና ማጽውም ድርጅት የተቀጣጠረውን ክልል የሚስተዳደር ሀላፊነት ለመመላለስ እንዳፈረሰ፡
- 6ኛ. ለነፃ ለመመላለስ በመጣሰ የሊባሉን ለባላት የሥርዓት ተወላጆች በመሆናቸው ብቻ እንዳስጠበቁ ለናዳስታጠቁ፡
- 7ኛ. ቀረጥ በመንገስት ብቻ እንዲቀረጥና ለነፃ ያስከፍል የበረውን ቀረጥ እንዲያፋፍም የተደረሰው ለመመላለስ እንዲሁ እንዳልተጠበቀ ለነፃ በመቀረብ መቀጠሉን አስረድተው፡ በአጠቃላይ ሲታይ የሰነድ መሰረታዊ ነጥቦች በላይ እንዳልተጠበቁና ለነፃ ገንባታ ብሉ በጠጠሩ ህዝብ ውስጥ ሊህላደግ የፖለቲካ ስራ እንዳይሰራ እንዳይናቀፈ ላቀርባቸዋል፡፡

- 1ኛ. በሰነድ መሰረት የላይን የፖለቲካ ስራተኞች ሊህላደግ የሚቀጣጠረው ክልል ላይ ያሳታቸው እንዳልተጠበቁ፡ ሲንቀሳቀሱ እንደታገዱ የመታሰርም ትግር እንዳገገጠማቸው፡ እንዲሁም ሊህላደግ የሚቀጣጠረው ክልል የሚፈልጉት ቦታና ጊዜ ፖለቲካ ዕቅድ እንዳይከፍቱና ህዝቡ ውስጥ የፖለቲካ ስራ እንዳይሰሩ በሊህላደግ ጡል ሆነ ብሉ ማንተኑና ማደናቀፍ እንደ ተፈፀመ፡
- 2ኛ. ማጽውም ዚጋ ለነፃ ሆነ ሊህላደግ የመቀላቀልና የመደገፍ ዓላማ እያለው ሊህላደግ የሚቀጣጠረው ክልል ላይ የሚገኙ የላይን ለባላትና ደጋፊዎች የሆኑ ሲቢሎች የላይን ለበልና ደጋፊ በመሆናቸው ብቻ በሊህላደግ ማስፈራራት ደርሰዋል፡ ታስረዋል፡ ተገለፀዋል፡ በዚህም ዓላማ ተገኝተዋል፡፡
- 3ኛ. በሰነድ መሰረት የላይን ታጋዮች በሊህላደግ ክልል ላይ የይለፍ ወረቀት ደክው በነፃ መንቀሳቀስ ሲገባቸው ታገደዋል፡ ታስረዋል፡ በመሳሪያ ሀይልም ማስፈራራት ደርሰዋል፡
- 4ኛ. ሊህላደግ ነፍጠኛውን ለቅር በመያዝ፡ የሚስተጠቀሱ በውጊያም የሚሳተፉ እንዲሁም ፀረ ላይን ሰላማዊ ሰልፍ የሚሰደረግ ላይን ላይ ትግር ፈጥረዋል፡፡
- 5ኛ. የላይን ታጋዮች ህዝቡን በማደራጀትና በማስታጠቅ የመሰረተን ለስተዳደር የሊህላደግ ታጋዮች በሀይል የሚፈረሱ የራሳቸውን ስታቲስቲክስ፡ ላይን ያስታጠቃቸውንም ገለበጠ ተጥቆ ለስፈተተዋል የሚሉትን በሚቀረብ፡ ሊህላደግ የጋራ ለመመላለስ ተገባሪዉ እንዳላዳረገና በጥቅሉ ሲታይ ላይን በህዝብ ውስጥ የሚሰራውን የፖለቲካ ስራ እንዳይናቀፈ ገልፀዋል፡፡

እያንዳንዳቸው ለቀረበባቸው ክስ መልስ ሲሰጡ፡ የላይን ቀረጥ የሚቀመጡ ለመመላለስ፡

1ኛ. ለህዝቡ ገልጋሉት ለላይን ተቋማት ስራ እንዲጀምሩ ይደረጋል የተባሉት ስራቸውን ባለመጀመራቸው፡

2ኛ. የገንዘብ ሚኒስትር የቀረጥ መ/ቤት ሰራተኞች በቦታው ላይ ተገኝተው ስራውን ባለጠጃቸውና ባንክም ለገልገሉት ባን መስጠት፤ ለነገ ቀርጦ ለራሱ ገቢ ሚድረገን ሊያቀም እንዳልቻለ ካስረዳው በስተቀር፡

ሁለቱም ወገኖች የቀረበባቸውን ክሶች በሙሉ መሰረተ ቢስ መሆናቸውን ገልፀው እንዲጣራና እንዲረገግላቸው በማሳሰብ ውድቀ ሊደርገዋል፡፡

ሌላኩ፡ የቀረበት ክሶች ተጨማሪ መሆን ለሰሙሆናቸውን ለመለየት ባደረገው ጥረት የሚከተሉት መደምደሚያዎች ላይ ይርሱላል፡፡

ሀ. ለያንዳንዱ የቀረበበትን ክስ ውድቀ በሚድረገና የሚቀርብበትን መረጃ ባለመቀበል መተማመን ላይ መድረስ ባለመቻላቸው፡ የሁለቱም ተግባር ለነጥር የሚያውቀው ህገቡ ስለሆነ መሆኑን ተሳታፊ እንዲጣራ ልሁኑ ወሰኗል፡፡

ለ. መሆኑን ተሳታፊ የሚጣሩት ለበደት ጉዳዮች እንዳሉ ሆነው፡ የሚከተሉት ላይ ልሁኑ መደምደም ቻለ፡፡

1ኛ. ሁለቱም ወገኖች ከሞላ ገደል የጋራ ስምምነታቸውን ለተጋዋጥነት ለህገቡ መላካቸውን አረጋግጡላል፡፡

2ኛ. የቀረጡን ጉዳይ በሚመለከት ልሁኑ የጋራ ለቋም መያዝ ባለመቻሉ በልዩነት ተደምድሞላል፡፡

የ ለ ሀ ለ ደ ግ ል ሉ ካ ጎ

የላሳተፍደሩና ላላስተፍደሩ ወጪ የሚደረገው በመንግስት ካልተሰጠ ገልጋሉት የሚሰጡ የመንግስት ተቋሞች ገልጋሉት እንዲሰጡ ካልተደረገ ለነገ ቀረጥ መቀረጡን ቢያቀም ትግር ውስጥ እንደሚጥሉ ለሳውቁ፡፡

የ ለ ሀ ለ ደ ግ ል ሉ ካ ጎ

ለነገም የተተረጎሙ የጋራ መንግስት በተመሰረተበት ህገቡን በላንድ በጡል ለነገ፡ በሌላ በጡል መንግስት ሊቀርጠው ተገቢነት እንደሌለው፡ የቀረጥና የላገልገሉት ሰጪ ተቋሞችን ስራ ማስኬድ ያለባቸው የሚመለከታቸው የሚኒስትር መ/ቤተች እንጂ፡ ለነገና ሊህላደግ እንደ ፖለቲካ ድርጅት የሚያስከፉት ባለመሆኑ፡ ቀረጡ ሙሉ ለሙሉ ለሽገሩ መንግስት ብቻ እንዲለቀቅ ጠየቁ፡፡

3ኛ. ለነገ በህገቡ ውስጥ ፖለቲካዊ ስራ እንዳይሰራ ሊህላደግ ሆነ ብሎ የሚያደናቀፍ ለመሆኑ በላን ከቀረጡት መረጃዎች መካከል ልሁኑ የሚከተለውን መርምሮ እንደሚገኝለው መደምደም ቻለ፡፡

ሀ. ሊህላደግ፡ ለነገ መሆኑን ውስጥ የሚሰራው የፖለቲካ ስራ እንዲደናቀፍ ያደርጋል ተብሎ ከቀረበት መረጃዎች መካከል፡ በድሬደዋ፡ በሀረርና ለሰበተፊሪ ቢርዎች ለመክፈት በፈለገበት ጊዜ እንዳይከፍት በሚታተኑ የላሰበ ተፈሪን እስከ ለሁን እንዲከፈት ባለሚድረግ እንደሚገለፅ የቀረበውን በሚመለከት፡ የላሰበ ተፈሪ እስከ ለሁን የዘገየበት ምክንያት የሚጣራ ሆኖ፡ የድሬደዋና የሀረር ለሰሙንተት ያልበለጠ ጊዜ በተለያየ ምክንያት የዘገየ ቢሆንም፡ በተገቢው ትብብር ፅ/ቤተች ተከፍተው ስራ እንዲጀምሩ ያደረገ በመሆኑ፡ የላንን የፖለቲካ ስራ ሆነ ብሎ ያደናቀፋል ለሞላት የሚያስቸል ጉዳይ እንደቀረበ ተመልክቷል፡፡

ለ. በሀረር ከተማ ላንን በመቃወም፡ ላንን ባንዲራውን እንዲያወርድና የላንቶጽያ ጥጵራ እንዲሰቀል ለሞላበት ደረሰው ሰላማዊ ሰልፍ ሊህላደግ ሆነ ብሎ ከነፍጠኛው ጋር በመመሳጠር ያዘጋጀው ከመሆኑም በላይ፡ የሊህላደግ ሰራዊት የላንን ፅ/ቤት ዘገጥ

እንደማስከበርና እንደመተባበር ፀረ እነዚህ ከሆነው ሰልፍ ለጉዳዩ ክፍል በመሆን ተጓዥ ድርጊት እንደፈፀመ የቀረበውን ምርመራ የሚመለከት የሊህላይን ሰራዊት ተጓዥ ድርጊት ፊት ለፊት የተባለው የሚጣራ ጉዳዩ እንደሆነ ልሁኑ ሲወሰን ሊህላይን ከነፍጠኛው ጋር ተመሳሳይ ያዘጋጀው ሰላማዊ ሰልፍ ነው ሊያሳየው የሚችል ምንም መረጃ በሌለበት ብቻ ሳይሆን፡ በሁለቱ በኩል የተመሰበት የሊህላይን ተወካይ ሰላማዊ ሰራዊት ለሰብድዶ የሰነድ ጥያቄ እንዳያወርድና ፀጥታውን እንዳያደፈርስ ለድርጊት ሰላማዊ ሰራዊትን በመመለስ ተገቢ ሲሆን የሰራው ሲታይ በሊህላይን ላይ የቀረበው ከስ ተገቢ አለመሆኑን ተመልክቷል፡፡

መ. የሰነድ ዘርፍ በሀረር መገናኛ ብዙሀን /ሬዲዮ ጣቢያ/ እንዲያሰራጩ፡ ሊህላይን ለጣቢያው ማስጠንቀቂያ በመስጠት በመገናኛ ብዙሀን የሚካሄደውን የሰነድ የፕሮፓጋንዳ ስራ ሆኖ ብሎ ለደናቀቅ ሲባል የቀረበውን ክስ በሚመለከት የሰነድ የሊህላይን ልሁኑን የተለየ ለቁም ይዘቀራል፡፡

የ ሊ ህ ላ ይ ግ ል ሉ ክ

ተሰጠ የተባለው ማስጠንቀቂያ፡ መሰጠት አለመሰጠቱ፡ የሰነድ ተፅእኖ መጣራት ያለበት ቢሆንም፡ ሬዲዮ ጣቢያውና ለገልገሉት ሰራተኞች በላካባቢው በሚገኙ የፖለቲካ ድርጅቶች የሚሰሩ ሳይሆን በማስተዋወቅ ሚ/ር መመርያና በራሳቸው የሚሰሩ በመሆናቸው ሊህላይን ሊያገድ የማይችሉ ከመሆናቸው በላይ በዋናው የሀገር መገናኛ ብዙሀን የሰነድ ዘርፍ በመሰራጨት ላይ የሚገኙ መሆኑን ጭምር ሲታይ የሰነድ መገናኛ ብዙሀን የፕሮፓጋንዳ ስራ ተደናቀቅ ሲባል ሊህላይን ተጠያቂ ሊሆን አይችልም ሲል፡ የሰነድ ልሁኑ ጉዳዩ ከመጣራቱ በፊት የዚህ ላይነት መደምደሚያ ላይ መጥቶ አይቻልም ሲል አስተቀባለውም ፡፡

4ኛ. በሰነድ ቁጥጥር ስር ባለው ሰው ላይ ከተማ ሊህላይን አስቀድሞ ሳይሆን ወታደራዊ ሀይል በጥንቃቄ በማጥፋት ከሰነድ በላይ፡ ለገጥሞች መገናኛ የሚሆኑ ድርጊቶችን ይፈጥራል ቢባል የቀረበውን ምርመራ በሰነድ፡ ከሰው ላይ በሰነድ በተቀረጸ በታወቀ ላይ ሁሉ አስቀድሞ በሚሳተፍ ግልጽ እስኪሰጠው ድረስ በመጠበቅ የተገባቸው መሆኑን ሁሉም ወገኖች የተማሙት በመሆኑ ልሁኑ ሊህላይን የማይመለከት ለፍርሶ ተገባቸዋል፡ ወደፊት ሚያመራ ሁኔታ ሊፈጥሩ ሊባል እንደማይችል ተመልክቷል ፡፡

5ኛ. ሰነድ ሊህላይን ውስጥ ሰርገ ለመገባት ይሰራል ቢባል የቀረበውን ክስ በሚመለከት፡ ልሁኑ ሲያጠና ገና የሚጣራ ጉዳይ መሆኑን አስቀምጦ፡ በሊህላይን የቀረበው መረጃ፡

1ኛ. የሊህላይን ሰነድ ታጋዮች የሰነድ ታጋዮች እንዲሆኑ ጠንቀቃሽ ለመደለል እንደሚቻል፡

2ኛ. የሊህላይን ሰነድ የሆኑ ገለበጦችን ጠንቀቃሽ ይልቅ አስቀድሞ ለሰነድ የሚል ነው ፡፡ ይህ መረጃ የሚጣራ ቢሆንም ከዚህ መረጃ ብቻ በመነሳት ሰነድ ሰርገ ለመገባት ሰርቷል ቢባል እንደማይችል ተመልክቷል ፡፡

ልሁኑ ከዚህ በላይ የቀረበው፡፡
ቢሆንም፡ በቀረበው መሰረታዊ ክስ ላይ ለምሳሌ የሲቢል ዲሞክራሲያዊና ሰብአዊ መብት መገፈፍና የድርጅቶች የፖለቲካ ሰራተኞች በዓ የፖለቲካ ስራ የመሰረት ነፃነት መገፈፍ፡ መቀሰባቸውና በሊሰብአዊ ድርጊት መስቀያቸው ላይ ሁሉም ወገኖች ባለመተማመናቸው፡ ድርጊቶች ተፈፀሙ በየተባለበት ቦታዎች ላይ በህዝብ ተሳትፎ እንዲጣሩ ወሰኑ፡ ለሚጣሩበት ለገጥሞች መመሪያ ሰጥቶ ለሚሰሩ ተገደል ፡፡

741:) በሚመለከት

የጎራ ልዩነት ገዛቱ እንደተፈጠሩ በጥንቃቄ ለምን እንደተጀመሩ ሲያጠና የሚጠቀሙ ላይ ይገለጻል።
በጎራቱን የመጠጠሪያ ፀጥታን የሚረጋገጥ ሀላፊነት የሊሀለይግ ሰራዊት እንዲሆን ዋና ዋና መስሪያቸውን / የመስሪያ መንገዶች ሆኑ የግዛቱ / እንዲሁ የሊሀለይግ ሰራዊት ተቆጣጥሮ ፀጥታቸውን እንዲያረጋግጥ የሽግግር መንገዱ የተወካዮች ምክር ቤት የወሰነ መዘነ፡ ገዛቱ ነጠጅመዱ ቀናት ቀደም ብሉ በየድርጅታቸው ለማካሄድ እንዲያውኑ መሆኑን ሁሉም ወገን ለረጋገጠዋል። ከዚህ ጋር የሊሀለይግ ሰራዊት ዋናውን መንገድ ይቆጣጠራል። ፀጥታውን ያረጋግጣል ሲባል፡ በመንገዱ ላይ የሊሀለይግ ሰራዊት ማዘም ሳይጠይቀው ሊቀሳቀስ እንደሚችልና ፀጥታውን ለማረጋገጥ እንደሚሆንባቸው ቢሉ ሊይዝ የሚችል መዘነ፡ም ዓላማ የተገነዘበ መሆናቸውን ሁሉም ወገን ለረጋገጠዋል። ነገር ግን ገዛቱ እንደተፈጠሩ በጥንቃቄ ለምን እንደተጀመሩ ስያሜ ለላቸው ከሶ እንደሚጠቀሙ የሚጠቀሙ ሊቀርቡዋል።

0 1 1 7 P 4 4 0 0

ህዲ 8 ቀን፡ 1983 ሐ. ም. ገርሰሞ /ቀሠር/ ላይ
 ሙሉ ዝገጅት የተደረገበትና የታቀደ ውጊያ በላነ ላይ ሊህለደገ
 የጀመረ መሆኑን ለስረድተው፡ በጊዜው ጌ ዝላሃወቅ እንደተፈጠረ
 ዝህዲያዊ ገፋት ቀጥረውት እንደነበረም ለስተውለዋል ።

በሰላ 10 ቀን፡ 1983 ለ. ም. በጋራውለት፡ በገረዛ
 በተሞ የህዝቡ የሊዘደገ ሰራዊት የላገገ ፀ/ጠተና ታገዮች ከቦ፡
 ጠፋተዘናል ያለውን ተገደ ላገ ለፍናተፊና እንዲመለስ፡ ካሰመለስ
 ለሰራላቸውን ሕጻን እንደሚወስድ እያስጠነቀቀ፡ ከቦ እንዳይረ፡
 ተጠለፈ የተባለው የሊዘላደገ ተገደ፡ ካይረዘነ ከላይረዘነ ላይር
 ጠቀ፡ በራሱ ሲጠጣ፡ የሊዘላደገ ሰራዊት ከበባውን እንዳሳ
 ገልገው፡ ርዕሰው የውረድ ፍላጎት በሀገሩን ለሰራተኛው ፡፡

በመቀጠሉም፡ ህሴ 11 ቀን 1983 ሊም. በጋራሉት፡
አዲሲ ላይ፡ በላነን የጥቢቅ ሀይል ለመጥፋትም ያለ የሊህሊደን
ሀይል ተኩስ ጀምሮ ውጊያው አንደተከራተ፡ ይህንኑ ውጊያ ለሞላቱም
የሁለቱም መልእክተኞች ወደ ቦታው ተጎብኝተው ሊገቡ
ባለመቻላቸው፡ የሊህሊደን መልእክተኛ ወደ ሀረር በመመለስ ረዳተ
ሰራዊት እንዲቀላቀስ ሰዋዩረገ፡ በአወዳዩ፡ ቀርሳና ደገገ
በላነን ላይ የተሞላ ውጊያ እንደተጀመረ፡ ላነን ምጽዎ ረዳተ ሀይል
ሳያቀላቀስ፡ ለሞላበረድ ጥረት እያደረገ ባለ፡ የሊህሊደን ሰራዊት
ንን ውጊያውን ወደ ቁልቢ፡ ኩርተፈሊ ... ወዘተ ፣ ሹፋ፡
በዚያች ጊዜ የላነን ሰራዊት ዋናውን መንገድ ለቶ ካሄደ ፣ አሰረ
የተባለውን የሊህሊደን ታንክ ካልሰቀቀ፡ የሊህሊደን ሰራዊት በሀይል
እንደሚያስሰቀቀ ማስጠንቀቂያ እንደሰጠ፡ የላነን ሰራዊት ጉዳዩ
በሰላማዊ መንገድ የሚጨረስበት ሁኔታ በሞላበ ላይ እንዳለ፡
የሊህሊደን ሰራዊት በሰጠው ማስጠንቀቂያ መሰረት ባለሞላዩ፡
በድሬደዋ... ወዘተ ሰራዊቱን እየመተ፡ ታላታን ጸ/ጢተች ለጥቀት እየዘጋ፣
የፓላቲካ ሰራተኞችን እያሰረገ እየገደለ ውጊያውን ወደ ሁሉም
ላቀባጣ፤ ለካባቢ እንዳስፋፋ፡ እንዲሁም ጠህሴ 12 ቀን፡ 1983
ሊም. ከላነን የበላይ ለካል በተላለፈው መልእክት የጋራ ለጣሪ
ልሁክ እንደተላከ፡ በሰላማዊ መንገድ እንዲያልቅ፡ የላነን ሰራዊት ወጊያ
እንዲያቆም ትእዛዝ ይረሰላቸው፡ በዚሁ መሰረት የላነን ሰራዊት
ለሞላቱም 'በመገባር ላይ እንዳለ፡ የሊህሊደን ሰራዊት ለሞላቱም
በመቀጠሉን በተጨማሪ አስገንዝበዋል ።

ለሰህጻን ልማት ማዘጋጀት ዝግጁነት ሲያሳይን
የኢህአዴግ ልራዊት ሆን ብሎ ተዘጋጅተና አቀዩ የጀመረው ውጤት
እንደሆነና እነዚህን የመስጠት ውጤት እንዳይረገግ አስረድቶል ::

በኢህአዴግ የቀረበው

ህሊ 8 ቀን 1983 አ.ም. ገርሎም /ቀሠር/ ላይ
የተቀደረ ገንጅት የተደረገበት ውሪያ ተደረገ ሲባል ቀርቶ፡
ለነሰተኛ ከባቢያዊ ጉዳት በመሆኑ፡ በቦተው ላይ ከዊገኝው ሰራዊት
በሰተቀር ለገንባሩ ሰራዊት እገዛም ረገርት እንዳልተደረገ፡ ያም

ጠቅላይ ሚኒስትር ላይ ደርሰዋል፡፡

- 1ኛ. ጥቅምት ፳፭ መጀመር ማኛውም እንደተዘጋጀና እንደጀመረ ውጊያዎች በተደረገባቸው ቦታዎች ላይ፡፡ ሞገስ ህዝቡ ተስተካክለዋልና እንዲሁም ይገኛል፡፡
- 2ኛ. አንደኛው ሌላውን ለሞቃዊ ዜጎች እንደገደለ፡፡ ሊ ሰበሰቡ በሆነ መንገድ እንዳይቃዩና ህብትና ንብረት እንደ ዘረፈና እንዳይወደድ የከለሰ በመሆኑ በዚህ ማጣራት ላይ እንዲረጋገጥና ጥፋት ሆኖ የተገኘ ሞትን ያሳያል፡፡
- 3ኛ. ጥቅምት ሞትን ሆኖ በጀመረና ውጊያ ይካሄድም መንገዱ መዘጋት እንዳልበረሰና በመንገዱ ላይ ሲተላለፉ የበደሩ የመንገዱ፡፡ የድርጅቶችና የገለልቶች ንብረት የሆኑ ተሽከርካሪዎች መወሰድን እንዳልበረሰባቸው ሲሞክሩ፡፡ የዚህን ድርጊት ጣሪ ሞትን ሆኖ የሁሉን ድርጅት ልሳን ተለይቶታል፡፡

የሊህሊደግ ልሳን፡፡ ለገ በሽገር መንገዱ ውስጥ የተሳተፈና የመንገዱ ህላጊነት ድርሻ እያለው ሰራዊቱ፡፡

- ሀ. የመንገዱ፡፡ የእርዳታ ድርጅቶችና የዚህን ንብረት የሆኑ ተሽከርካሪዎችና ንብረት የዘረፈ መሆኑ፡፡ በሀገሪቱ ሊታዩ ላይ የራሱ ተፅእኖ ያለውን መንገድ የዘጋ መሆኑ፡፡
- ለ. ዋናውን መንገድ የመቆጣጠርና ፀጥታውን የማረጋገጥ ህላጊነት በመንገዱ ለሊህሊደግ ሰራዊት የተሰጠ መሆኑን እየወቀ በዋናው መንገድ ላይ መዋጋቱ ሲታይ፡፡ ድርጊቱ፡፡ የአንድ መንገዱን የሚቃወም ድርጅት ሽጦት ተዋጊ ድርጊት ነው ሲል፡፡ የሌላ ልሳን በጠቅላላው ድርጊቱ ተገቢ ባይሆንም እዚህ ያለው ጥቅም በአንደኛው ወገን ያለው ህይወት ተገኝ ስለሆነ፡፡ በውጊያው ስለተ ተገኝ ህይወት በተሰጠ ህይወት ላይ የሚጠቀሙ ስለተሰጡ መሆናቸው ሲባል መንገዱን መገዛት የተቃወሙን እንቅስቃሴ ለማግኘት

- እንደተፈፀመ እንደተቃወሙ ዋጊ ድርጊት ሊቆጠር የሚገባው ነው ሲሉ ተቃውመዋል፡፡
- 4ኛ. ጥቅምት የደረሰው የህይወትና የንብረት ኪሳራ ቀላል ባለመሆኑ፡፡ ከሁሉም በላይ የዚህን ደሞክራሲያዊና ሰበሰቡ መብት መከተልን ያካተተ በመሆኑና የተለያዩ በርካታ ጥያቄዎችን የሚያስባ ስለሆነ፡፡ ጉዳዩ በተገቢው ከብደት እንዲታይ ለሽገር መንገዱ ለተወካዮች ምክርቤት እንዲቀርብ ተሰምዖተዋል፡፡
  - 5ኛ. ወታደራዊ ጥቅምት በጋንጥምም የሚመለከተው የበላይ ለህግ ካልወሰነ በስተቀር ወታደራዊ ጥቅምት ስላለ የሚኛውም ድርጅት ፅ/ቤት መዘጋትና መጠቃት እንደሌለበት ወሰናለል፡፡
  - 6ኛ. የሌላ ሰራዊት ከዋናው መንገድ በእያንዳንዱ ለቀጣሚ ለምሳሌ ኪሳራ ሚትር ውጭ እንዲሆን፡፡ እንቅስቃሴ ማድረግ ሲያስፈልግ በሌላው ለምሳሌ መሰረት እንዲሰራ ሲወሰን ተለዩኝ ያደርገዋል፡፡ በበላይ ለህግ በሌለበት እንዲሠራ ተሰምዖተዋል፡፡
  - 7ኛ. የዚህንና የፓለቲካ ሰራተኞች ደሞክራሲያዊና ሰበሰቡ መብት ተከብር፡፡ የመንቀሳቀስ ነፃነታቸው እንዲረጋገጥ፡፡ ይህን ተገባራዊ የሚያደርግ ተጠያቂ እንዲሆን፡፡ እንዲሁም በሲቢል ህይወትና ንብረት ላይ የደረሰውን ጉዳት የሚያሳይ መረጃ በሙሉ እንዲሰጥና እንዲጠና ወሰናለል፡፡
  - 8ኛ. የእዚህ ላይነት ጥቅምት እንዳይደገም ለማድረግ፡፡ የሁሉን ድርጅቶች የጋራ መተማመንና ተብብርን ማሳደግና ገንገሎችን ማሳለስ ለሰላላ በመሆኑ የሚከተሉት እርምጃዎች ተወስደዋል፡፡
  - ሀ. የሁሉን ድርጅቶች ህላጊዎችና ታገዮች በሙሉ በየደረጃው በጋራ የሚሳተፉባቸውና የሚወያዩባቸው ጋራ መድረኮች በሌላው እንዲኖሩ ይደረጋል፡፡
  - ለ. ለምሳሌ የዋናው የጋራ መመሪያዎች ተገባራዊ የሚያደርግና ተገባራዊነታቸውን የሚቆጣጠር፡፡ እንዲሁም የጋራ መድረኮችን የሚመራ፡፡ ከሁሉም ድርጅቶች የተወጣጣ የጋራ ለህግ /ሊቢየን/ ይመሰረታል፡፡
  - መ. የጋራ ለህግ የሰራ መመሪያ ውጥብታል፡፡

ዝሲህ በላይ የተወሰኑ ሠራዊቶች፡ የተደረሱ ለምሳሌትና የተደረጉ ጥረቶች በአጠቃላይ፡ የዚህ ላይነት ግጥሞች እንዳይደገፁ ለማድረግ፡ ስታምና እርጋታን ለማረጋገጥ ሲባል መሆኑን መገንዘብ አስፈላጊ ነው ።

ስለሆነም ህዝቡ ሰላምና እርጋታ ተረጋገጦ መበተን እንዲከበሩና በዚህ ግጥም የደረሰበት ላይነት ጉዳት እንዳይደርስበት መታገልና እነዚህን መመሪያዎች ለትግሉ ማዳበሪያነት ሊጠቀሙባቸው ይገባል ።

የሁለትም ድርጅት ታጋዮች ከጥላቻ፡ ከቂም በቀልና የቁጥራት መንፈስ ተላቀው የወጡትን የጋራ መመሪያዎች ተግባራዊ ለማድረግ የሁለቱን ድርጅቶች ገንኙነት ለማሻሻልና ለማዳበር መታገል እንደሚጠበቅባቸው መገንዘብ አለባቸው።

በዚህ ግጥም በሚወቀው ሆነ ባለሚወቀው በተፈፀመ ጥፋት ያለፈው የታጋዮችና የዚህች ህይወት ከልብ የሚያሳዝንና የሚያስቆጥ ቢህንም እስከ ዛሬ ድረስ ከተከፈለው የህይወት መስዋዕትነት የተለየ እንዳልሆነ በመረዳት ከተለያዩ ዝንባሌዎች መላቀቅ እጅጉን አስረላጊ ነው ።

ከሚገኝውም በላይ ለህዝቦች ዜጎች ደሞክራሲያዊና ሰብላዊ መብቶች መረጋገጥ በመታገል፡ አስፈላጊውን መስዋዕትነት መክፈል ዝሲሁም በኋላ የሚጠበቀበት መሆኑን ታጋዮች መረዳት አለባቸው ።

በሌላ በኋላም ህይወቶች መካከል የተፈጠረውን ግጥም በመጠው ህዝብና በሥርዓት ህዝብ መካከል እንደተፈጠረ ግጥም በመተርጎም ሆነ ብለው ቸግሩን ለማባባስና ለራሳቸው እኩይ ለሰላም ለመጠቀም ያሰፈሱ መኖራቸውን ተገንዝቦ እነዚህንም ያለመህረት መታገል ለነገ የሚደባል ተግባር አድርጎ መውሰድ ያስፈልጋል።

የሁለቱ ድርጅቶች መተባበርና ለሥርዓት ብሔራዊ ህዝብ መበተ መረጋገጥ መታገልቸው፡ የመጠውን ህዝብ መበተ ሰለመርገጥና ለማባረር ወይም ደግሞ እንደነፍጠኛው ስርዓት የሥርዓት ህዝብ መበተ ለመርገጥ እንደተጠነጠነ ሴራ ለመቁጠር መሞከር ምን ያህል ለህዝቦች እኩልነትና የፍላጎት አንድነት ጠንቅ መሆኑን ልሁክ ማስገንዘብ ይፈልጋል ።

የኢትዮጵያ ሕገ መንግሥት ጉባኤ

The Constituent Assembly of Ethiopia

- በቡር ፕረዚዳንት መለስ ዜናዊ የኢትዮጵያ የሽግግር መንግሥት ፕረዚዳንት
- በቡር ጠ/ሚኒስትር ታምራት ላይኔ !!
- የተከበራችሁ የመኅላው ኢትዮጵያ ሕዝብ ወኪሎች የሆናችሁ የሕገ መንግሥታዊ ጉባኤ አባላት
- የተከበራችሁ የኢትዮጵያ የሽግግር መንግሥት ከፍተኛ ባለሥልጣናት
- በቡራን አምባሳደሮችና የዓለም አቀፍ ግህበረሰብ አባላት
- እንዲሁም ፕሪ የተደረገላችሁ እንገሶች !!!

መኅላው የኢትዮጵያ ሕዝብና በኢትዮጵያ አዲስ የተጀመረውን ዲሞክራሲያዊ ሂደት በአድናቆት የሚከታተለው የዓለም አቀፍ ግህበረሰብ በታላቁ ጉጉት ቢጠብቁ፡ የነበረው ታሪካዊ የሕገ መንግሥት ጉባኤ እንሆን በድል ተጠናቀቀ! በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ለመጀመሪያ ጊዜ ዲሞክራሲያዊ፡ ሕዝባዊ የሆነ ሕገመንግሥት ፀደቀ !! ለዚህ መድረክ በመድረሳችን ሁላችንንም እንኳን ደስ አለን !!! የኢትዮጵያ ብሔር፡ ብሔረሰቦች! ሕዝቦች በሙሉ እንኳን ደስ አላችሁ !!!

ሕገመንግሥት ጉባኤው የመኅ ኢትዮጵያ ብሔር፡ ብሔረሰቦችና ሕዝቦች ተወካዮች የተባተቡት፡ የመኅላው የኢትዮጵያ ሕዝብ ፍላጎት የተሰማበት፡ በአገሪቱ ውስጥ ያሉ አስተሳሰቦች በነፃ የተራመዱበት የኢትዮጵያ ሕዝቦች መፃኢ ዕድልና ተስፋ የተበሰረበት ዲሞክራሲያዊ መድረክ ነው።

ጉባኤው በአንድ አፃራሽ ውስጥ የተካሄደ ውይይት ይሁን እንጂ በአገሪቱ ሁሉም ግልበያዎች ያሉ ሕዝቦች ሂደቱን በቀጥታ ተከታተለውታል። ከላይ በገፁ-በረከት የሚመጣቸው ሳያውቁት የሚገዙበት ባይሆን አራሳቸው አያጠው የወለዱት ምንነትን በዝርዝር ያወቁት አውቀውም የሚቀበሉት ሕገመንግሥት ባለቤት ሆነዋል።

የዚህ ዓይነት ጉባኤና የዚህ ዓይነት ሕገ መንግሥት በየትኛውም ሁኔታ የሚገኝ አይደለም። ዲሞክራሲያዊ ባልሆነ ሁኔታ ውስጥ ዲሞክራሲያዊ ሕገመንግሥት ግንኙነት የሚታለም አይደለም። በመሆኑም የሕገመንግሥታዊ ጉባኤውን በሽግግሩ መድረክ ዲሞክራሲያዊነት ለይተን የምናየው አይሆንም።

የሽግግሩ መድረክ ሀገራችን ኢትዮጵያ በፋሺስታዊው የፅልመት አገዛዝ ወጥታ በዲሞክራሲ መንገድ መራመድ የጀመረችበት ብሔራት የተበሰረበት ነው። ባለፉት ሦስት ዓመታት በርካታ ዲሞክራሲያዊ እንቅስቃሴዎች ተካሂደዋል። የሕዝቦች ሰብዓዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ያለአንፃሩ ገደብ ተከብረው ተገባሪ ሆነዋል። በአገሪቱ ፖለቲካዊ ጉዳይ ላይ የነበረው ሀይል ሕዝብ መሆኑን ያረጋገጠ በርካታ ሕዝባዊ እንቅስቃሴዎች ተደርገዋል። የሕዝቡን ሰራና ነፃ ተባብሮ ያረጋገጠ ተገባሪነት ከፍተኛ ነው። የሕገመንግሥታዊ ጉባኤ መብረቱም የዚህ ዲሞክራሲያዊ ሂደት አካል ነው።

በረቂቅ ዝገጅተ ጆምር አስከ የጉባኤው አባላት ምርጫ ድረስ የነበረው የሕገ-መንግሥት ሂደት ዲሞክራሲያዊ ነው። ሙሉ የአገሪቱ ሕዝቦች በጎንፍ በሰፋነት የተሳተፉበት ሁሉም አስተሳሰቦች በጎን አንዲንገራሽሩ በፊ አድል ያገኙበት ሁሉም ፖለቲካዊ ኃይሎች በጎን አንዲንቀሳቀሱና አንዲወላደሩ የተመቻች ሁኔታዎች የነበሩበት ሂደት መሆኑን ጉባኤው አረጋግጧል።

ጉባኤው በሰራ ላይ የቆየባቸው የሰድስት ሳምንታት ሂደት በይፋ ያረጋገጠውም ዲሞክራሲያዊነትን ነው። ከመጀመሪያው ተን አስከ ፍላጊው ድረስ ዲሞክራሲያዊነትን ሳያዛባ ቁጥሉ በድል ሊጠናቀቅ ችሏል። የዲሞክራሲ ባህልንም ለሙላው የኢትዮጵያ ህዝብ አስተምርክሏል። የተለያዩ የህብረተሰብ ክፍሎች አመለካከቶች ተስተናገደዋል። የሰራው ህዝብ ፍላጎትና እዎንት ምን እንደሆነም በይፋ ታይቷል። በሰራው ህዝብ ፍላጎትና እዎንት መሰረትም ሀገራችን በተፀድቃል።

ሀገራችን በጉባኤው በአገሪቱ ታሪክ ውስጥ አዲስ ምዕራፍ ከፍቷል። በአገሪቱ ውስጥ ሥር በደው የኖሩ የገጭት የጦርነት የክልላዊ የሰደተ. . . መንስኢ የነበሩ ችግሮችን የግያግያ መፍትሄ ሰጥቷል።

- የሁሉም ዜጋ በብሔራዊና ዲሞክራሲያዊ መብቶች ተከብረዋል።
- የብሄር፣ ብሄረሰቦች፣ ህዝቦች የራሳን ዕድል በራስ የመወሰን መብት ያሰከገገች ገደብ ሊከበር ህዝቦች በራሳቸው ፈቃድ ብቻ አብረው ሊኖሩ ወደው ኢትዮጵያዊ እንደሆነት ሁሉ ካልፈለጉ ደገፍ ግንዛቤ አስገድዶ ኢትዮጵያዊ ሳያደርጋቸው የሚያስችል የጋራ ቃል ዚግግ ተፈራርመዋል።

- አርባ አደሩ በባለቤታዊና በሰላም ገንዘቦች መረተን እየተቀጣ የግዴላናቀልበት የመረተ ተጠቃሚነት የሰጠውን ያረጋ ገጠሰሰ ሕገ ወጥቷል።
- የእዎንት ነገነት የሃይማኖት እንልነት ተረጋግጧል። የፆታ አድልዎ ተወግዷል።

መጨረሻው ወድረኬ በሰላም፣ በወንጌና በጥንቃቄ በጠንካራ እንድንተ ላይ ቆመን ወደ ልግነት ወደ እድገት የመገለገል መሆኑ ተበስረዋል።

ሕገ መንግሥት የመለባቸው አበይት ጉዳዮች በተገባር ላይ እንዲዉሉ ግድረገገ፣ ቀጣዩ ተስረታችን ይሆናል። በሕገ መንግሥት የግመረ፣ አዲስቷን ኢትዮጵያ የሚገነባ የሕዝባዊ መንግሥት ምስረታ ተገባር ይጠብቀናል። ይህ ደገፍ የሰላምን የኢትዮጵያ ሕዝብ ገታ ተሳትፎ የሚጠይቅ ነው። ሕገመንግሥትን የሚጠብቅ፣ ሕገ መንግሥትን የሚተገብር ፖለቲካዊ ሰልጣን ካልቆመ በስተ መንግሥት የተረጋገጠ የሕዝቡ ፍላጎት መከላከል አንደግደቀር የሚታበል አይደለም። ሕዝባዊ መንግሥት የመመስረት ተገባር በሁሉም በላይ የሕዝቡ ሃላፊነት በመሆኑም ሕዝቡ በብቃት እንዲንቀሳቀሱ፣ በትርቡ በሚካሄደው ምርጫ በቆ እንዲመዘገቡና ወዚሁችን እንዲመረጥ ጉባኤው የሰነዝባል።

Mejale

ሕዝባዊ መንግሥት እስኪመሰረት ድረስ ባለፈ
ጊዜ ውስጥ አገሪቱን የመቻሪት ሃላፊነት የሸገገረ
መንግሥት እንደሆነና ባለፉት ሦስት ዓመታት
በሁሉም መስክ አኩሪ ለውጦችን እያስመዘገበ
እንደመጣጡ ሁሉ በዚህ አርምጃዊ እንዲተረፍበት
አደራጁን ይሰጣል። ህዝባዊ መንግሥት
የመመስረትንም ተገባር በድል እንዲያጠናቀቀው
ፅኑ እዋንቱን በመገለፅ ጉባኤው ሙሉ ሃላፊነት
ጥሎበታል።

በመጨረሻም የሕገመንግሥታዊ ጉባኤው ሂደት
የተባካ እንዲሆን ፕረት ላደረጉና አገዛቸውን
ሳበረከቱ አካላት ሁሉ ጉባኤው የላቀ ዋስትና
ያቀርባል።

አመሰግናለሁ።

Negussu Dile
ጥቅምት ፳፯ ፳፻፲፱

በዚህ በመቀጠል ከቡር ፕረዚዳንት መለስ
ዜናዊ የኢትዮጵያ ሽግግር መንግሥት ፕረዚዳንት
በሕገ መንግሥት ጉባኤው የፀደቀውን የኢትዮጵያ
ፈደራላዊ ዴሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ ሕገ መንግሥት
እንዲረከቡን በታላቅ አክብሮት አጠይቃለሁ።

Negussu Dile
ጥቅምት ፳፯ ፳፻፲፱

ለህወሓት አዲት ኩሚኒስት - አብዮታዊ ሰላም!

— አንዲ

እኛ ሰማችን ከታች የተጠቀሰው የህወሓት ግ/ኮ አባሎች በህወሓት ግ/ኮ ውስጥ ያለውን ሁኔታ እንድትረዱና ሃሳሳታችሁና ግረግረሁ እንድትግዙ የሚቀጥለውን ዕውኔ እናቀርባለን፡፡

ከአብዮታዊ ጋር በነበረው የጦርነት ወትት በህወሓት ግ/ኮ ውስጥ ጦርነቱ በሚመለከት የሃሳብ ልዩነት ተፈጥሮ ነበር፡፡ የሃሳቡ ልዩነት መሰረቱ በ1991 ዓ.ም ከረዥም ሳይ በሚሆን መንግስትና በአፍሪካ አንድነት ድርጅት ቀርቦ የነበረ "Technical Arrangement" የሚባል ሰነድ በተመለከተ ነበር፡፡ ልዩነቱ በአንድ በኩል ይህ ሰነድ ለአላጣይነታችን ለሰላምተኛነት መቀበል የሰጠንን በሚል ወገን መሃከልና ለአላጣይነታችን ለሰላምተኛነት መቀበል አለብን በሚል ወገን መሃከል ነበር፡፡ እዚህ ላይ የልዩነቱ ተግባር ለማትረብ ያለው እንጂ ከዚህ ሃሳብ ጋር ተዛምደው ይቀርቡ የነበሩ ብዙ መከራከሪያ ነጥቦች እንደነበሩ መገመት የሚቻል ይመስለናል፡፡ የሆነ ሆኖ መቀበል የሰጠን የሚል ወገን የድምፅ የበላይነት በሰነደው ሰነድ ተቀባይነት አጣ፡፡ ግልፅ ለመሆን 17 የግ/ኮ አባሎች ሰነዱን መቀበል የሰጠን የሚል ድምፅ ቢሰጡ 13 የግ/ኮ አባሎች ደግሞ ሰነዱን መቀበል አለብን የሚል ድምፅ ሰጡ፡፡

ይህንን ጉዳይ የተመለከተ በህወሓት የግ/ኮ መድረክ ሰፊ ክርክር የተካሄደበትና በወረራ ውስጥ እያለን የተካሄደና ወረራውን በሚመለከት ከበድ ያሉ ስግግሮች በነበሩበት የተካሄደ በመሆኑ ስግግሮችን የቀሰቀሰ መድረክ ነበር፡፡ ፖሊት ቢሮው ይሁን ግለሰብ ኩሚኒስት ተከፋፍሎ የነበረ በመሆኑ ችግሩ በፖሊት ቢሮው እንዲታይ የተገለፀ ቢሆን ፖሊት ቢሮው ችግሩን በማየት ሂደት ላይ እያለ የሽዕብያን ወረራ በመመስት ጦርነቱ በኢትዮጵያ ህዝብ ድል እድራጊነት ተጠቃለለ፡፡

ከዚህ በኋላ ችግሩ በግ/ኮ መድረክ እንደተቀበሉ አስፈላጊ ዝግጅት ተደረገ፡፡ የጥናት ዕውቀት ይቅርብ ተብለው የጥናት ዕውቀት ቀርበው የግ/ኮ መድረክ በፕሮ ወፊ 1993 ዓ.ም ተጀመረ፡፡

ወደ ውይይቱ ሰንጠረዥ የነበረን ተስፋ ከተቻለ ሁሉም ሰው አንድ ግድነት እመለካከት ሊይዝ ካልተቻለ ደግሞ የሚበዛው የግ/ኮ አባል አንድ አይነት እመለካከት ሊይዝ ይችላል የሚል ነበር፡፡ ይሁን እንጂ ለአንድ ወር ያክል የተወያየንበት እጃንና የባለ እንድንከፋፈል አደረገን፡፡ እጃንንም በሚመለከት ውሳኔው 15 አባሎች የድጋፍ ድምፅ ቢሰጡ 13 አባሎች ደግሞ የተቃውሞ ድምፅ ሰጡ፡፡ በኛ እምነት ወላጅ ከሆኑ እጃንንም የመጀመርያው እጃንን ግለሰብ ኩሚኒስት የባለ ሰነደው፡፡ አንድ ሊሆን ይችላል የሚበዛው ሰው በአንድ ሐሳብ ሊጠቃለል አልቻለም፡፡

በውይይት በታች ይሁን በውጭ ያለው ሁኔታ ገንቢ ውይይት ለማካሄድ፣ ሃሳቦች ወደ አንድ ሊበባበሩ የሚያደርግ አይደለም የሚል እምነት አለን፡፡ የተጣጥቁ እጃንንም ውይይትም ተመሳሳይ ሁኔታ ካልሆነ የተለየ መንገድ ሁኔታ ያጋጥማቸዋል የሚል እምነት የለንም፡፡ ያለው መንፈስ ውይይቱ በጣም አሳሳቢ በሆነ ደረጃ ግለትም መቀጠል በማይችልበት dead-end ላይ እድርሶታል ባዮች ነን፡፡ ስለዚህም አስቸኳይ ድርጅታዊ ግለ ተጠርተ ጉዳዮችን ተመለከቱ አልባት ቢያበጅሉት ይሸላል የሚል እምነት አለን፡፡ ግለሰብን ለማዘጋጀት ደግሞ አዘጋጅ ኩሚኒስት በፍጥነት እንዲቋቋምና ሰፊው እንዲሰራ በአጭር ጊዜ ውስጥ ግለሰብ መጠራት እንዳለበት እናምናለን፡፡

ከዚህ በተጨማሪ ኩሪፕቲን በሚመለከት ሰፊ ወራ ሰላላ ይሄ መሰረት እድርኑም ቢሆን ሰፊ የግጥቆርና ፀረ ግጥቆር እንቅስቃሴ በመካሄድ ላይ ስለሆነ ይህ ደግሞ በፖለቲካዊ ሂደቱ ላይ አሉታዊ ተፅዕኖ እያሳደረበት ሰላላና ተግባር ወደ ግለ መቅረብ ይገባል የሚል እምነት አለን፡፡ ግጥቆሩም ኩሪፕቲን አብዮታዊ ያልሆኑ ስነ ምግባሮች፣ በዝምድና መሰራት፣ የሰልጣን abuse የሚያጠቃልል ሆኖ ለዚህም እጣፋ ኩሚኒስት መቋቋም ያለበት ይሆናል፡፡ በኛ እምነት ኩሪፕቲንና የተጠቀሱ ሌሎች ነገሮች የትም ይኑሩ ይትም ተገቢ ትግል ሊደረግባቸው ይገባል፡፡ ሆኖም ገን ለፖለቲካዊ ሂደቱ ሆነ ብለዉ አሉታዊ ተፅዕኖ ለማሳደር እንደመሳርያ ሊገጣጠሙ አይገባም፡፡ እንደዚህ ግድረግ ትንንት የኮደለው አካሄድ ነው ባዮች ነን፡፡

የግለሰብ ዝግጅትና እንደዚሁም የአጣሪ አካል ግጭት የሚመለከት ሃሳባችን በግልጽ መልኩ ለግ/ኮ አባሎች በፅሁፍ ያቀረብን ስለሆነ ቅጂ ከዚህ ደብዳቤ ጋር አድርጎ ልክጋላቸዋል፡፡ በሰላምተኛነት ከፅሁፍ መረጃት ትችላላችሁ፡፡

በላቀረብነው petition በ petition ላይ ካልተጠቃሉት ጓዶች ለመነጋገርና የአዘጋጅ ኮሚቴ ይሁን የአጣሪው አካል ግጽጽም በተመለከተ መረዳዳት ላይ ለመድረስ ጥረት በግድረግ ላይ እንገኛለን። እስከአሁን ድረስ እውነታዊ መልስ አገኘንም። ይሄኛው እስከሚያልት እኛ እስከምናውቀው ድረስ ተጀምሮ የነበረው የግ/ኮ ስብሰባ ተቋርጧል። ሁለት ሦስተኛ የግ/ኮ ኩሪም ሳይሞላ የግ/ኮ ስብሰባ በሆነ አካል ቢካሄድ ግን በሀገ-ደግባችን መሰረት ሀጋዊነት የሌለው ምንም ዓይነት ውሳኔ ለመወጣት እንደማይችልና ተቀባይነት እንደማይኖረው እግረ መንገዳችን ለመጠቀም እንወዳለን። በተር ወር ተጀምሮ ቢካሄድ የቆየው አሁን ግን የተቋረጠው የግ/ኮ ስብሰባ ቃለ ገባለ የቴፕ ኮርችና ሌሎች ሰነዶች በቀጥተኛ ስር እንድታሰጡትም እንጠይቃለን።

አንድነት ለአብዮታዊ ድርጅታችን!

ድል ለአብዮታችን ውድቀት ለኢምፐርያሊዝም!

1.	ቶወልደ ወ/ሀገርያም	ኮልራ
2	ሃብቱ ፀሃይ	ከፍተኛ
3	ገብሩ ካህኔ 7	ከፍተኛ
4	ካለሙስገር ገ/አምላክ	ከፍተኛ
5	ሰዖ ክብር	ከፍተኛ
6	አረጋገ አዳኝ	ከፍተኛ
7	አውግሱም ወለ	ከፍተኛ
8	ሰለምን ተስፋይ	ከፍተኛ
9	ቢጽባ በላይ	ከፍተኛ
10	ክብር ካህኔ	ከፍተኛ
11	ሐሰን ጽፋ	ከፍተኛ
12	ገ/መስቀል ሃይለ	ከፍተኛ

ለገደ ጥማ፡ ደምታሳ

የኢህአዴግ

ቁደም ሲል እንደሚታወቀው ሁሉ እያንዳንዱ የአርባሠራት አባል ድርጅት በየራሱ ገጥሞ በኢህአዴግ ደረጃ በመጨረሻ ለሰራተኛቸው አካላት ተገናኝተን እንደሚታይ ተወስኖ ድርጅታችን ህወሓትም በዚህ መሰረት ሲንቀሳቀስ ቆይቷል። ከብዙ መጓተትና ውጣ ውረድ በኋላ ግልፅ እንደገና ተገናኝቶ የወይይት እካሄድ መርህወችን አስቀምጦ ካንድ ወር ለበለጠ ጊዜ ሞት ያለ ክርክር ሲያካሂድ ቆይቷል።

በመጀመርያ ደረጃ የቦናፓርቲስት መበሰብ አደጋ፡ ቀጥሎ የተንበርካኪነት አደጋ፡ ከዝያ በኋላ የመደባዊ እርት አደጋና የፓርቲ ተያቂን እንደሚያይ፡ በፕሮግራምና በመርህግብር ዙርያ የተነሱ ተያቂዎችም በዚህ እንደገና ውስጥ እየተሰኩ እንደሚታዩ፡ በእያንዳንዱ አርእስት ስር መወሰን የሚቻለውን ውሳኔ እየወሰነ እንዲሄድ በመጨረሻም ያለፈው ዓለር ዓመታት ገዢ ከዚህ አኳያ እንዲመረምር ተገባብቶ ነበር ወይይቱን የጀመረው።

ባለፈው የአንድ ወር ጊዜ ውስጥ በመጀመርያው እጃንዳ ብቻ ሲከራከር ከሮሚል፡ ዋናው ውስጣዊ አደጋችን የቦናፓርቲስት መበሰብ አደጋ ነው ምሳሌው ወገን ሓሳቡን በአራት ክፍል ከፍሎ አቀረበ። በመጀመሪያ ደረጃ የቦናፓርቲስት ገደል ነጥብ ያሚመለከት ሓሳቡን አስፈራ። ከዚህ ቀጥሎ የፍገገባው ስርዓት ምንድነው በሚለው ጥያቄ ላይ ፕሮግራማችንና መርህግብራችን ትክክለኛ ናቸው የሚለውን ሓሳቡን አስቀመጠ። የወይይት ክራሱ በሚመነጨው አደጋ በሚመለከትም በመሰናፍ በፀረ-ዲሞክራሲና ፈላጊነት ላይ የተመሰረተ መሆኑን ለመሸጋገር የአብዮታዊ ዲሞክራሲ ባህሪና አመለካከት ከዚህ አኳያ መሸፈር ነው። በሚል አስቀመጠ። ይህ ሂደት የቦናፓርቲስት መበሰብ ሂደት ነው። በዚህ ሂደት የሚከሰቱ መንግስቶችም የቦናፓርቲስት መንግስት ከመሆን አያልፍም ብሎም የአደጋውን አገልግሎት (checkbox) አስቀመጠ።

ሌላው ወገን የቦናፓርቲስት ገደል ሂደት ላይ በሰፊው ከመከራከርና በአገራችን ሁኔታ የቦናፓርቲስት ሊፈሰር አይችልም ብሎ ከመገንጠል ውጪ በስርዓታችን ምንነትና በአደጋው መደባዊ ይዘት ማለትም ወደ ጥገኛ ገዢ መጽሐፍ መሸጋገርን በሚመለከት እንዳት አስተያየት ከመስጠት ተቆጥሏል። ከኔቅ በዚህ ጉዳይ ላይ ምንድነው አስተያየታችሁ በሚል በተደጋጋሚ ይቀርብለት ለነበረው ጥያቄ ደሰጥ የነበረው ምላሽ በዚህ ጉዳይ ላይ ያለንን አስተያየት በሚቀጥለው ርእስ እንገልጻለን የሚል ነበር።

በዚህ መልኩ በመጀመሪያው አርእስት ላይ የተካሄደው ወይይት እንደባታ ቤቱ ወደ ውሳኔ ተሸጋገሮ ሁለት ክፍል ያለው የውሳኔ ሃሳብ ቀረ። የመጀመሪያው ክፍል የአደጋው መደባዊ ምንነት በሰፊው የሚከራከር ሲሆን ሁለተኛው ክፍል ደግሞ የአደጋው አሰያዮ (characterization) የሚያስቀምጥ ነበር። በወይይቱ ሂደት ቢኖሩ አንድ የግት አሳል የአደጋውን መደባዊ ምንነት በሚመለከት የቀረበውን ሃሳብ ተቀብሎ የቦናፓርቲስት አደጋ ነው የሚለውን አሰያዮ ግን እንደማይቀበል ገልጾ የነበረ በመሆኑ ረቂቅ ውሳኔውን የሚመለከት ገለፅ በሁለት ክፍሎች ላይ በየተራ ድምጽ እንስጥ የሚል ሃሳብ አቀረበ። የተቀረበው ማን ይህን ሃሳብ በጥብቅ ለስተታወሰው መጽሐፍ ላይ የነበረው ስብሰባ ችግር እንደሚጠርቅ ረቂቅ ወሳኔውን ያቀረበው ወገን ሃሳቡን ተደር በኋለኛም ክፍሎች ላይ በጋራ ድምፅ ይሰጥ የሚለውን ተቀብሎ በዚህ አካላት ድምፅ ተሰጠ። በስብሰባው ተሳታፊ ነበረው ሌላው ውስጥ ነፃ ረቂቅ ውሳኔውን ሲደገፍ 13 ደግሞ ተቃወመ። አሰያዮ ላይ ብቻ ነው ችግሩ ሲል የነበረው ክፍልም ተቀምጦ ሆኑ 13 የተቃወሙ ድምፅ የተገኘውም ይህንን ክፍል ጨምሮ ነው።

በዚህ መልኩ እንደገና ርብ የካቲት 21 ከሰዓት በኋላ እንደተገባረደ የውጭ ገዢ ግምት ውስጥ በማስገባት ስብሰባው እስከ ቅዳሜ እንዲተላለፍ በአንድ አባል ተያቂ ቀረ። ሌላው ወገን በሚቀጥለው እጃንዳ ላይ ተዘጋጅቶ ለመቅረብ እስከ ቅዳሜ መተላለፍ ብቻ በቂ ስለሌለው ስብሰባው እስከ ሰኞ እንዲተላለፍለትና ለዝግጅት በቂ ጊዜ እንዲያገኝ ተያቂ አቀረቡ ቤቱ ይህንን ተያቂ ተቀብሎ ስብሰባው እስከ ሰኞ እንዲተላለፍ ወሰነ።

ለዝግጅት እስከ ሰኞ ድረስ ያስፈልገኛል ሲል የነበረው ወገን ሰኞ የካቲት 23 ስብሰባ ሲጀመር ማለት ተሰጥቶታል። በዚህ ሁኔታ ወይይቱን መቀጠል ፋይዳ የለውም። በእንደዚህ ዓይነት ፋይዳ ቢሰጥ ስብሰባ መሳተፍ አንችልም ስለሆነም ስብሰባውን አቋርጦ በአስተካኪ ወደ ጉባኤ እንሂድ። ከብዙኤትና ከወዘተ በእነዚህ የተውጣጣ የጉባኤ አዘጋጅ ኮሚቴ ደጃጃም መሰናገን በተመለከተ በተመሳሳይ መልኩ የሚጽጁም አጣሪ ኮሚቴ ይመሰረቱና አጣሪ ረገፍታችን ለጉባኤ።

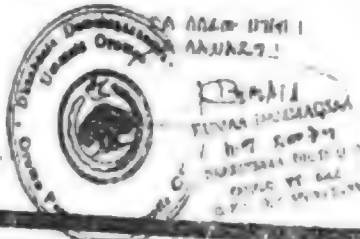
Dhaabbata Demokraasummaa Ummata Oromoo
የኦሮሞ ሕዝብ ዲሞክራሲያዊ ድርጅት
Oromo People's Democratic Organization

ለዓፄ መለስ ዜናዊ
የኢህአዴግ ሊቀመንበር

Letter/Ref. No. ....
 Date: 04/03/93

በኢህአዴግ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር ለማየት የኢህአዴግ ሰራ አሰሪዎች ኩራት አስቸኳይ ሰነድ በ29/06/93 ዓ.ም መጠራቱ ይታወቃል። ድርጅታችን አህዴድ በዚህ ሰነድ ላይ ለመገኘት ለወዛጋዜ የሆኑ የህግ ችግሮች በመፈጠራቸውና የኢህአዴግ ሰራ አሰሪዎች ኩራት ለሰጡት ስህተት ታገደው በሰብሰቡ ላይ ተገኝተው በጥቅም ላይ በገልፅ መወያየት በማይቻልበት ሁኔታ በሰብሰቡ ላይ መገኘት አስቸጋሪ በመሆኑ ለመፈረቅ ግን እነዚህ ሁኔታዎች ከተስተካከሉ በስብሰቡ ላይ መገኘት ዝግጁ መሆናችንን በዚህ አለት በጥናው ደብዳቤ ለሁለቱ የኢህአዴግ ሰራ አሰሪዎች ኩራት ለሰጡት ሰነድ ተያይዞ።

የተፈጠረው ችግር ድርጅታችን አህዴድና በከፍተኛ ደረጃ የሚያስወግድና የሚያስባባው በመሆኑ ሁለቱ የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች ተወካዮች በሚገኙበት የኢህአዴግ ሥራ አሰሪዎች ኩራት ሰነድ ላይ ጉዳዩ በገልፅ እንዲታይና እንዲመዘገብ ለማድረግ የበኩላችንን ጥረት ለማድረግ ምክርናል። በእነዚህ በሚቀጥለው ሰብሰቢያ የሁለቱ አባል ድርጅቶች ተወካዮች እንደሚገኙት በጥቅም ላይ ወይታች ሊደረግ እንደሚችል ተስፋ የሚሰጥ ግንዛቤ አግኝተናል። በዚህም በመሆኑ በእኛ በኩል በሰብሰቡ ላይ ለመገኘት የድርጅታችን ማእከላዊ ኩራት ሰነድ ማድረግ አስፈላጊ መሰሉ በሰታዮንና በዚህም የአገድ ሳምንት የዝግጅት ህዝብ ለማሳደግ አባል ድርጅቶችን ይህንን ለውቀው የሰብሰቡ ህዝብ ለአገድ ሳምንት እንዲሳተፉና እንዲጠይቃለን

ገባዎታል

02 ታላቁ ጊዜ

የጽ/ቤት ስም: አደራ ገደብ

የጽ/ቤት አድራሻ:

የጽ/ቤት ስም: አደራ ገደብ

የስልክ ቁጥር: 20001

የስልክ ቁጥር: 20001

የስልክ ቁጥር: 20001

የጽ/ቤት ስም: አደራ ገደብ

የስልክ ቁጥር: 20001

የስልክ ቁጥር: 20001

የስልክ ቁጥር: 20001

ለዓፄ ገብረ-ጊዮርጊስ

ለት 04/07/93 ዓ.ም

በ04/07/93 የሰራ አሰሪዎች ኩራት ሰነድ ሰብሰቢያ በተደረገው የጥያቄ ደብዳቤ ይመለከታል። በህጋዊ ውስጥ በተፈጠረው ችግር ላይ ለመወያየት ለአገድ ሳምንት የህግ መብራ ተደርጎ ላይካ እንዲቀረ የሚታወቅ ነው። ላይ ይዘው ደብዳቤ እንዲያስቀምጥ የሰራ አሰሪዎች ኩራት ሰነድ ሰብሰቢያ ለአገድ ሳምንት እንዲተላለፍ ጠይቀዋል። የሰራ አሰሪዎች ኩራት ሰነድ ሰብሰቢያ በዚህ መልኩ በአህዴድ ጥያቄ በተደረገው እየተላለፈ ተወስኖ እየተሰጠ በመሆኑ በዓፄ እንደሚሰጠው ልዩነት አላል፡፡ የኢህአዴግ ሰራ አሰሪዎች ኩራት ሰነድ በአራት ተሰባስቦ ችግሩን ለማግኘት የሚያስችል እርምጃ መውሰድ ይገባል። ነገር የሚል የወጥ አገልግሎት አለ። እንደ አባል ድርጅት ሰብሰቢያ ለአገድ ሳምንት ደረዘታል። ሁሉ በጠየቀበት ሁኔታ የሰራ አሰሪዎች ኩራት ሰነድ ሰብሰቢያ መጥረት ለማለቱ በወላይኛ ጥያቄ ተደብዶ የሰራው ቀን ተጠር መሆኑን ለገልፅ እውቀት። የዚህ ደብዳቤ ገልጻዊ ለሁሉም አሁን ድርጅቶች እየሰጠ በሆነ የሰነድ አስተያየት እንዲሰጥ ለጠየቀው የሰብሰቢያ ጥራት ጥያቄ መልስ እንዲያስጡና ላረጋገጥልህ እውቀት። የአህዴድ ጥላሞዬ ኩራት ሰነድ ሰብሰቢያ የተሰጠ እንዲሆን ምኞት እየተሰጠ የዚህ ደብዳቤ ገልጻዊ ሳምንት በኩል ለማለቱ ኩራት እንዲደርሰውና ለዚህ ያደርገው መሆኑን እንዲያውቁ።

በህጋዊ ውስጥ ረገድ የወጣው አገድ የኢህአዴግ ግንባታ ሕግ በሆነ መንገድ ዘርፍ በኢህአዴግ ሊቀመንበርነት በግንባታው እንዲሳተፍ ስለደረገ በዚህ የኢህአዴግ ሊቀመንበርነት በሆነው ደብዳቤ ላይ የኢህአዴግ ግንባታ ሕግ አልቻልኩም። በዚህ ችግር የሰነድ የጋራ ጥያቄን የሆነውን የመንገድ ግንባታ ያለበት ደብዳቤ በዚህ ቀደም በመገደብ በሆነበት በኩል የተሰጠው ህዝብ በመተባበል ግልጽ የሌለው ደብዳቤ መሆኑ የሚያስቀምጠውን ችግር ጥንቱ ውስጥ በግንባታ በኢህአዴግ ሊቀመንበርነት በሆነው ደብዳቤ ላይ የግንባታው ግልጽ በግንባታ በህጋዊ ግልጽ ለመጠየቅ ተገደለ አለ። ጳጳሪ ችግር አገደው በወሰደው ሕግ እርምጃ የሰነድ የተፈጠረ መሆኑን ተገንዝቦ የጋራ ግንባታችንን ለመጠየቅ ይቅርታ እንደሚደርገውና እተግመናለሁ።

ገልጻዊ - አህዴድ ጥላሞዬ ኩራት ✓
 የኢህአዴግ ሰራ አሰሪዎች ኩራት
 ለአገድ ጥላሞዬ ኩራት

- 3) በጉዳዩ ላይ እንደ አህጉር ሊኖረን የሚገባ አቋም ዋነኛ መሆን አለበት? የሚለትን በመቻቻ ሰራተኛ ጉዳት ላይ ወይም ለድርሰቱ

በዚህ መሠረት በሆላት ግ/ኮሚቴ ውስጥ በተፈጠረው ችግርና ችግሩ እስካሁን የደረሰበት ደረጃ ላይ የሰ/አሰራር ኮሚቴ ለግ/ኮሚቴው ያለውን ለገጠራሽን አቅርቦ በተረጋገጠ ለገጠራሽን ላይ በተለያዩ አቅጣጫዎች ጥያቄዎች ተከተሉ ወይም ለድርገታቸው በካሊፍኦርኒያ ውይይት ጉዳይ በሆነ ደረጃ ላይ እንደሚገኝና አሳሳቢ መሆኑን የጋራ ገንዘብ ለገደብ ችላል።

ችግሩ እልባት እንዲሆን ለ/አሰራር ያደረጋቸውን እንቅስቃሴዎችን በተመለከተ በካሊፍኦርኒያ ውይይት ለ/አሰራር ኮሚቴው በሃሳብ የተለያዩትን የሆላት ግ/ኮሚቴ አባላትን በግንጋር ችግሩን ለግዕዝ ያደረገው እንቅስቃሴና ከዚያም በመላኩ በሃሳብ የተለያዩት ወገኖች በአህዛብ ለ/አሰራር ኮሚቴ መደረሱ ተገኝተው ጉዳዮች በመደረሱ እንዲታዩ የበኩሉን ግልት ገደረጉ እንደ ሰነድ ገንቢ ሆኖ አገኝተዋል።

ይህን እንደ ለ/አሰራር ኮሚቴው የገደቡ አቅጣጫዎች ችግር ያለባቸው መሆናቸውን መገንጠል ችለዋል። የችግራቸው መግቢያ ጊዜን ወደ ራት በገጥሞ የሚለዩ ሆነው እንደ ችግር የታዩት ዋና ዋና ነጥቦች፡-

- 1) ለ/አሰራር ኮሚቴ ቁጥር አስተኛ ከመሆኑና በጉዳዩ ከበደረገና አሳሳቢነት አንፃር ጉዳዩን በአስቸኳይ ወደ ግ/ኮሚቴ መደረሱ አቅርቦ ጉዳዩ ወደት ሊያመራ እንደሚችል ተወያይቶ አቅጣጫ ግብዓትና የጋራ አቋም እንዲያገኝበት በግድረግ ላይ ጥንታብ ነው።
- 2) በአህዛብ ለ/አሰራር መደረሱ ላይ አገዛዥና ተብሎ በ29/6/93 የተፈጠረ ደብዳቤ በአንድ በኩል አገዛዥና ለግለሰብ የሚያበቃ በረከት ምክርቤት ባለመኖሩና በሌላ በኩል ደግሞ በገጥሞ መተላለፍ ደንብ ጋር የተገናኘበት ባለመሆኑ የደብዳቤው ለገዳ፡ ለገዳጠነት እንዲለወጥ
- 3) ለ/አሰራር ኮሚቴ ከሌሎች ግለሰብ ከአህዛብና ከአህዛብ ጋር እንደ አካል ተገናኝተው በመኖሪያ ችግሩ የሚፈታበትን አቅጣጫ ለግብዓት በረከት አቅስቃሴ ያለግድረት ለሁከት መሆኑን በአደረገው ውይይት ለግዛት ችላል።

ጉዳዩ ያለበት ደረጃና ለጉዳዩ ያለባት ለመስጠት በ/አሰራር ኮሚቴ የተደረገ እንቅስቃሴዎችን ከገን በጋላ እንደ ድርጅት በጉዳዩ ላይ ሊኖረን የሚገባ አቋምና ችግሩን ለመፍታት በሚደረገው እንቅስቃሴ ውስጥ ሊኖረን የሚገባ ጊዜ ላይ ተወያይተን የሚከተለውን ውሳኔ አላልፈናል።

- 1) የአህዛብ ለግዳ ድርጅቶችን ውስጣዊ ድርጅታዊ ነፃነት መሆን መሰረት ግድረግ ከሆለም በፊት ችግሩን መፍታት የግንዛቤና የግብዓት ህወላት በመሆኑ ድርጅቱ ችግሩን በራሱ እንዲፈታና ችግሩም እዚህ እንዲገታ የበኩላችንን ጥረት ገድረን።
- 2) በኛ በኩል ችግሩ ያለባት እንዲሆን የግንዛቤው የደረሰበት ጊዜ የአህዛብ ሆነ - ደንብ መሠረት ያደረገ እንዲሆን።
- 3) የህዝባችንን መብትና ጥቅም መሰረት በግድረግ የአህዛብ ህልውናና የሀገራችን ዲሞክራሲያዊ እንደነት ልግነትና ህግና መረጋጋት ተጠናክሮ እንዲተላልፍ የበኩላችንን አስተዋፅዖ ግድረግ ይህ ፍላጎታችን ልዩን እንዲሆን በአህዛብ ለግዳ ድርጅቶች ጋር እንደወትሮው ሁሉ እንደነታችንን አጠናክረን መተባበር እንደሚገባ።
- 4) የሀገራችንን ዕድገት በተመለከተ ለ/አሰራርና ግንዛቤ ኮሚቴው በግዳ ስታገኝና እየተወያየና የጋራ አቋም እየወሰደ እንዲሆን ሀገራችንን ለግዕዝ ይቻል ዘንድ ለውጡን እየተከታተለ ሪፖርት የሚያቀርብ ኮሚቴ እንዲቋቋም።
- 5) ችግሩንና የችግሩን አፈታት በተመለከተ ግ/ኮሚቴው ያስተላለፈው ውሳኔ በአህዛብ ለ/አሰራር አግዛዥነት በአህዛብ ለ/አሰራር መደረሱ ላይ እንዲቀርብ፤ ለካሊፍኦርኒያ ለአባላት በፓርላማ ውስጥ ለጊዜ የሠደደ ተወካዮች እንዲሰራሰሩ፤ ለሌሎች አካላት እንዲገለፁና በዚህ ሀገራት ውስጥ መታረቻን ላይዮኔት ተጠናክሮ እንዲወጣ መሰረት ነው።
- 6) አህዛብ ድርጅታዊ ጥጥሩን በግንዛቤ ወደ ገቢ ለመግባት የሚያስችል ጥገናችን በአፋጣኝ እንዲያጠናቅቅ፤ በዚህም የተጥሩ የገቢ አሰሪ ኮሚቴዎችን በወገኑ ላይ እንዲጠናከሩ ግድረግ የሚለትን ውሳኔዎች በአንድ ድምጽ አላልፈናል።

ወጪት 8/1993 ዓ/ም
474

ቀን 8-7-93

ለ ጊዜ ጥላቂ

ከ

ለደ/ር/ኃ/ሥ

ጉዳዩ፡ የአህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴና አጠቃላይ ምክር ቤት አስቸኳይ ሰዓጠያቸን በተመለከተ፤

እንደሚታወቀው ሁሉ የአህአዴግ አባል ድርጅቶች ከሁኑት በአገሩ በህዝባዊ ወያነ ፋርስት ትግራይ ውስጥ ሲካሄድ በቀደም ገጥገጥና የጥበብ ትግል የሳቡ ተቀባይነት ያላገኘ የሰራ ሁለቱ ባደገ ከመድረክ እጽፎ በመውጣት በአጠቃላይ በጥንባቄቱን በተለይ ደግሞ በህወሓት ውስጥ ተከታታይ የሰራው ቀወሞ እዲስ የተካሄደ ሙሉ ይዟል። በህወሓት በተናጠለ ሆነ ወይስ በአህአዴግ ደረጃ የዚህ አይነት እድገት ቀወሞ በሚፈጠሩበት ጊዜ አመራሩ በሰላም ቢሆን ማግለል ጉዳዩን ለመቆጣጠር የሚችልበትን ትክክለኛ እቅዱን ... እንዲሁም ደግሞ የታወቀ ነው።

በዚህ መሰረት የአህአዴግ ከፍተኛ የአመራር አካላት የሆኑት የአህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴና አጠቃላይ ምክር ቤት ቀወሞ በጊዜያዊ ያለባቸው ጉዳት ሊፈት የሚችልበትን ሁኔታ ለመፍጠር አስከረው መሰረት ይጠበቅባቸዋል። ትክክለኛው አካላዊ የአህአዴግ ከፍተኛ የአመራር አካላት የሚጠበቀው ጊና ጉዳዩን ከህዝብና ከሀገር ተቃዋሚነት እንዲሁም ችግሩ ሳይባባስ መፈታት እንዲችል ለግድረግ የሚያስችለው ጊና ሙን እንዲሁም በግልጽ ሐሙስ የካቲት 29 ቀን 1993 ዓ.ም. አስቸኳይ የአህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በብዙ ተጠሪ የነበረ ቢሆን በይፋ ባልተገለፀ ምክንያት የአህአዴግና ለብዙዎቹ የአህአዴግ ተወካዮች በዚህ በብዙሃን ላይ ሳይገኙ ቀርተዋል። እንደገናም በብዙሃን በኩል የተጠየቀው በብዙሃን ላይ እንደገናን ለቀረበው ጥያቄ አሁንም የሀገሪቱ ሳያንት በብዙሃን የግራዊ ጥያቄ በግንባር የአህአዴግ ደግሞ አሁንም በይፋ ባልተገለፀ ምክንያት ለጥያቄው ምላሽ ባልመሰጠቱ

የጉዳዩን አጠቃላይነት ገልጼ የአህአዴግን ስብሰባ በቀናት የግራዊ ጥያቄ ለመቀበል እንደተገደባችኋል ነገር ግን ደግሞ በዚህ አኳኋን ለጉዳዩን እንደገና ለሁሉም አባል ድርጅቶች ማሳሰቢያ ነበር።

በብዙሃን በኩል የጉዳዩን አጠቃላይነት በመለከት አሁንም የአህአዴግ የአመራር አካላት በዚህ አጠቃላይ ወቅት ቀሉ ተገናኝተው መመዝገብ የሚገባቸው በሙሉ የአጠቃላይ ምክር ቤት በብዙሃን ለሰኞ ሙጋቢት 10 ቀን እንዲጠራ ተጠይቋል።

በአህአዴግ መተሳሰቢያ ደንብ መሰረት እንደ አባል ድርጅት የሰራ አስፈጻሚ ሆነ የአጠቃላይ ምክር ቤት ለሰባታይ በብዙሃን እንዲጠራት የመጣው በቅንነት እንዲሰማ ይህም ጥያቄ በተባለው ፍጥነት መስተናገድ ያለበት እንደሆነ የተደነገገ በሙሉ በራሴም ሆነ በብዙሃን በውል የተረባ በብዙሃን ጥያቄዎችን ይሁን በጊዜ ጥላቂ ፈፅሎ ተገቢ ለሰሙሁ በሁላችንም ገንዘብ ተገቢው ገንዘብ ሊያጠጉ ይገባል። በሙሉም የአህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ አካላት ለአሁኑ ሙጋቢት 9 ቀን 1993 ዓ.ም. የአህአዴግ አጠቃላይ ምክር ቤት ደግሞ ለሰኞ ሙጋቢት 10 ቀን 1993 ዓ.ም. የተጠራ በሙሉ የሰራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ለውጥ በኩል የመጠየብ ስታንስ ወቅት አሰር ሲሆን፤ የአጠቃላይ ምክር ቤት አካላት ደግሞ በውጥ የመጠየብ አላፈገገን ከጠየቁ ለሰት ለሰት እንድትሆኑ በተባበሩ ለሰታዊታላቸው።

በዚህ አጋጣሚ የህወሓት ግልበዳ ኮሚቴ አጠቃላይ የክፍሪያ ስብሰባ በመጥራት ካድሬዎች ለሰታዊታላቸው ቀወሞ ተገቢውን መረጃ ከሁለቱም ወገኖች እንኳን ግልበዳ ኮሚቴው ሲከተለው የሚገባውን እቅዱን እንዲያመለክት በተጠራው በብዙሃን ላይ በትግራይ ውስጥ የሚገኘው ካድሬ በሙሉ ተገናኝ ተወያይቷል። በዚህ ወይይት ከግልበዳ ኮሚቴው በብዙሃን ለፈገገው የወጣው የገጠናው ባድሽ በግልበዳ ኮሚቴ ጋዝጃንት እንዲካፈል የቀረበበትን ጥሪ አልቀበለም ካልገኘ ለሰት ከግልበዳ ኮሚቴ በፍ ለእንዲጋባቸው ተደርጎ ነበር። በዚህ መሰረት በሰብዓው ላይ ተገናኝ መረጃውን እንዲያቀርብ እድል ተሰጥቶ ለሰባት ትክክለኛውን መረጃ ለመስጠት ባለመፈለገና እኔ በህጋዊነት እጅግ ካልሆነ በሌላ እጅግ አልወያየም ሙሉ ትግራይ ውስጥ ያለው ሙሉም የህወሓት ካድሬ የተገኙትን በብዙሃን ረገጥ ወጥቷል። ይህ ባድሽ በብዙሃን ረገጥ የመውጣትን አስገዳጅ ባህል መቀላ ላይ በተሰጠው የህወሓት ካድሬዎች

የነጋሥ መንገድ -----

ፊት እንደገና ለሁለተኛ ጊዜ ረገጥ በመውጣት ሲታይ ገን እንደም ካድሬ ተከትሎት ካለመውጣቱም በላይ ከፍተኛ ውግዘት ደርሶበታል። ይህን በተመለከተ የሀውላት ካድሬዎች ስብሰባ ያወጣውን የአቋም መግለጫ በመያዝ ለእህት ድርጅቶች የሚያሳውቁ የካድሬዎ ተወካዮች የመጡ በመሆናቸው በቅርቡ ሂደቷን ከራሳቸው እንደበት ልታገኙት ፡ ችላላችሁ ብዬ እገምታለሁ።

በመጨረሻም ይህ የስብሰባ ጥሪ ወረቀት በየድርጅታችሁ ተባዝቶ ለእያንዳንዱ የስራ ለስራዎሪ ኮሚቴና የምክር ቤት አባል በእጁ እንዲደርሰው ለማሳሰብ እወዳለሁ።

መተከላዊ እንድንታችን በትግል ይዳብራል !!

ድል ለሰላም ሀዘብ !!

[Handwritten signature]
መለስ ዜናዊ

የአህአዴግ ሊቀመንበር

ገልግጧል፡-

በህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር በሚመለከት የኢህአዴግ ምክር ቤት አስቸኳይ ስብሰባ ያሳለፈው ውሳኔ

የኢህአዴግ 4ኛ ጉባዔ ከመገኘቱ አስተዳደሩ ያባለፍነውን 10 ዓመታት ጉዞ በሚመለከት የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች ገምገማ እንዲያነሱ በኢህአዴግ ስራ አስፈጻሚ ኮሚቴ መወሰን ይታወቃል። በየድርጅቱ ገምገማው ከተካሄደ ተኋላ ወደ ጉባዔ ከመሄዳችን በፊት በኢህአዴግ ደረጃ መድረክ ተከፍቶ በየድርጅቱ የተያዘውን አቋም የማቀራረብና የማጣጣም ሥራ ለመስራት በተቀመጠው አትጣጫ መሠረትም የህወሓትና የብሔራዊ ማዕከላዊ ኮሚቴ ውይይት ጀምረዋል። ሌሎች ድርጅቶችም በትድመ ዝግጅት ላይ ይገኛሉ። የብሔራዊ መድረክ ያለምንም ችግር በመተጠል ላይ ሊሆን በህወሓት በኩል ግን ከአንድ ወር ውይይት በኋላ በነበረው ልዩነት የውሀዳን ድምፅ የያዘው ቡድን መድረኩን ረገጦ በመውጣቱ ምክንያት ስብሰባው ተቋርጦ ነበር።

በህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረው ችግር የህወሓት ብቻ ሳይሆን ሁላችንንም በተጥታ የሚመለከት ጉዳይ በመሆኑ እጅግ አሳስቦን ነበር። ችግሩ ከተፈጠረበት ቀን ጀምሮ ሁሉም የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች ችግሩን በመፍታት ረገድ የየብኩላችንን እገዛ ለማድረግ ጥረት ስናደርግ ቆይተናል። የተፈጠረው ችግር ቀላል ያልሆነ አይደለም ለያስከትል የሚችል ቢሆንም የህወሓት ካድሬዎችና የኢህአዴግ አባል አህጉ ድርጅቶች ባደረጉት ጥረት ዲሞክራሲያዊና ተቋማዊ መፍትሔ እንዲያገኝ አስችለውታል።

የምክር ቤታችን አስቸኳይ ስብሰባ በህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ውስጥ የተፈጠረውን ችግር አስመልክቶ በህወሓት ሊቀመንበር የቀረበውን ሪፖርት፣ ከህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ራሱ ካገለለው ቡድን ሶስት አባላት በስብሰባው ተገኝተው ያቀረቡትን ሃሳብ፣ በትግራይና በአዲስ አበባ ያሉ የህወሓት ካድሬዎች ያወጡትን የአቋም መግለጫና በወኪሉቻቸው አማካይነት የተሰጠውን ማብራሪያ በጥምና ኮ... ለሶስት ቀናት በዝርዝር ከተወያየበት በኋላ የሚከተለውን ውሳኔ አሳልፏል።

1. የድርጅታችን ኢህአዴግ መተዳደሪያ ደንብ እንደሚደነገገው ሁሉ ህወሓት ውስጣዊ ድርጅታዊ ሁኔታውን አስመልክቶ የራሱን ውሳኔ መወሰን እንደሚችል ምክር ቤቱ ያምናል። እንደ ድርጅት የሚወሰደውንም ውሳኔ ያከብራል። ወደ ኢህአዴግ ምክር ቤትም ሆነ ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ የሚወከላቸውንም አባላት በፈለገው ጊዜ መተየርና ማስታወቅ እንደሚችል ምክር ቤቱ ይተባላል።
2. ከህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ራሱን ያገለለውን ቡድን በሚመለከት ስብሰባ ረገጦ መውጣቱ በመርህ ደረጃ ትክክል ባለመሆኑ ምክር ቤቱ ተግባሩን ይኮንኛል። ቡድኑ ስብሰባ ረገጦ ከወጣበት ጊዜ በኋላ ለተከሰቱት የተባባሱ ችግሮች መንስኤው "ውሀዳን ለብዙሃን ይገባል" የሚለውን የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት መርህ መጣስ እንደሆነ ምክር ቤቱ ስምምነት ላይ ደርሷል። ከአብዮታዊ ዲሞክራሲያዊ መስመሮቻችን ሌላ የኢህአዴግ መለያ የሆነውን የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት ድርጅታዊ መርህን ተባርሮ መቆም በድርጅቱ ውስጥ የተገባር እንድንት እንዳይኖር የሚያደርግ አፍራሽ ድርጊት በመሆኑ ሊጠገዝ ይገባል።

3. ራሱን ከህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ያገለለው ቡድን አባላት ቸግሩን ለመቆታት ሊያገዙ የሚችሉ ህጋዊ መድረኮችን በመላው እየረገጡ መውጣታቸውን ምክር ቤቱ ያውግባል። የትግራይ ካድሬዎችን መድረክ ረገጠው ከመውጣታቸውም በላይ በኢህአዴግ ምክር ቤት ተገኝተው ሃሳባቸውን በነፃ ማራመድ እንደሚችሉ በግልጽ እየተነገራቸው ልዩነታቸውንም ሆነ ተፈፀመ የሚሉትን ስህተት ማስረዳት እየተገባቸው የምክር ቤቱን መድረክ ረገጠው መውጣታቸው ምክር ቤቱን ያሳዘነው ሊሆን የእንደዚህ አይነት በተደጋጋሚ ከሙድረክ የመሸሸ ጥፋት በምንም መንገድ ሊስተባበል የማይችል ሀራ ያሞክራሊያዊ ድርጊት በመሆኑ ምክር ቤቱ በጥብቅ እውግዝታል።
4. ቸግሩ ከተፈጠረ በኋላ ባሉት አጭር ጊዜያት ውስጥ ከህጋዊ መድረክ ጡላ የሚካሄዱ በርካታ አፍራሽ ተግባራት በመከናወን ላይ ስለሚገኙ፤ ይህ በታች እንቅስቃሴ ህወሓትን ብቻ ሳይሆን ኢህአዴግንም ለመሰነጣጠት ያለመ ሙከራ በመሆኑ በአፋጣኝ እንዲገታ፤ በተለይም ደግሞ በቡድኑ አባላት በኩል ለአብዮታዊ ዴሞክራሲያዊ መስመራችን ባዕድ በሆነ ዘረኛና ከፋፋይ መንገድ የሚነዛው አለባልታ እንዲቆም፤ መላው የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች በዕናት እንዲታገሉት ምክር ቤቱ ወስኗል። ህጋዊ ባልሆነ የኢህአዴግን እንደነት በሚያናጋ ማናቸውም አይነት ተግባር የሚሰለፍ የኢህአዴግ አባል ድርጅት እንደማይኖርም ምክር ቤቱ ያረጋግጣል።
5. የህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ ስብሰባውን ሲጀምር በያዘው አጀንዳ መሠረት ውይይቱን ካጠናቀቀ በኋላ ወደ መደበኛ ጉባኤ እንዲገባና ከህወሓት ማዕከላዊ ኮሚቴ የታገዱት የቡድኑ አባላት ከስህተታቸው ታርመውና ግሉሂስ አድርገው ከመጡ እንደሚቀበሉባቸው በማዕከላዊ ኮሚቴውና የድርጅቱ ካድሬዎች የተላለፈውን ውሳኔ የኢህአዴግ ምክር ቤት ይደግፋል። በዚህ ረገድ ሁሉም እህት ድርጅቶች ተፈላጊውን ገንቢ ጥረትና እገዛ እንደሚያደርጉም ያረጋግጣል።
6. ህወሓትን ከመወከል የታገዱት የቡድኑ አባላት በኢህአዴግ ውስጥ በነበራቸው ኃላፊነት ምክንያት ይዘውት የነበረውን የኢህአዴግ ንብረትና ሰነድ በአፋጣኝ እንዲያስረከቡ እንዲደረግ፤ በኢህአዴግ ፕሮፓጋንዳ ድርጅት ስራ ላይ ክፍተት እንዲያፈጠር አስፈላጊ መስተካከል እንዲደረግ፤ የኢህአዴግ ስራ ለስፈፃሚ ኮሚቴም መደበኛ ስራውን ሳያቋርጥ እንዲቀጥል ምክር ቤቱ ወስኗል።
7. ይህ ውሳኔ ከህወሓት ያፈነገጠው ቡድን አባላት እንዲያውቁት እንዲደረግ፤ በኢህአዴግ አባል ድርጅቶች የሚካሄደውን የ10 አመት ግምገማ እንዲጠናቀቅን ለሀዘቡ ይፋ እንደምናደርግ ተደም ሊል የተቀመጠ አቅጣጫ ቢኖርም እሁን ከተፈጠረው ሁኔታ እኒያ በኢህአዴግ ምክር ቤት ስም ይፋ መግለጫ እንዲሰጥ፤ በሁሉም የኢህአዴግ አባል ድርጅቶች አባላትና በሀዘቡ ውስጥ ጉዳዩን የማብራራት ሥራ እንዲሰራ ምክር ቤቱ ወስኗል።

መጋቢት 13 /1993

አዲስ አበባ

ክፍል: ሰማዬ
አካባቢ

9.07.97

ከአቶ: መከለ: ዜናዊ
የኢትዮጵያ: ፌዴራላዊ
ዴሞክራሲያዊ: ሪፐብሊክ
ርዕሰ: መለተዳዊ:

አዲስ: አበባ

በህዳር 4: አመራር: ወለድ
በተፈጠረ: የአመራር: ገጠላዊ:
መንግሥት: በዓምረገባዊ: የህዳር 4
የወለድ: ፍጥር: ወለድ: አንድወደ
የህዳር 4: ከቀመንበር: የመን
ግሥት: ለጥጥሩ: በመጠኑ
ፀረ-ህገመንግሥት: ፀረ-
ዴሞክራሲያዊ: ህገመንግሥት
ሰለጠኑ: መሰረት: የወጣ
አርባ ጥቅምት 3: አዋጅ
ነበረ:

በተከረ: አንድ: አንድ
አንድ: ዜጋ: ሰ: አንድ
ርዕሰ: ገጠላዊ: መለተዳዊ
የወጣ: አርባ ጥቅምት 3
የህዳር 4: ከቀመንበር: የመን
አንድ ጥቅምት 3: አንድ:

በዚህም: መሠረት:-

ሀ) ዜጎች: ገጠላዊ
አንድ ጥቅምት 3
አዋጅ: አንድ

ከ) አንድ: የወጣ ጥቅምት 3
ዜጎች: አንድ ጥቅምት 3
አዋጅ: አንድ

ሐ/ ንገረ: ርዕሰ ምክር ቤት
 በሰጠው: መግለጫ
 ቻ: በዓለ: ሳይ
 ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት: ተደርጎ
 ነበር

መ/ ምክር: ማግኘቻ
 ማመልከት: ሠራተኛ
 ተገቢነት: ከሳ
 ሠራ: ን ገረግረ 45
 ምክር ገቢነት: ምክር ገቢነት
 መግለጫ: ምክር ገቢነት
 ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት: ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት
 ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት: ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት
 ደረጃ: ገቢነት

ለአዲስ: ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት
 ህገ: መገ: ፀረ - ህገ መንግሥት
 ፀረ - ምክር ገቢነት ምክር ገቢነት
 ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት: ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት
 ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት: ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት
 ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት: ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት
 ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት: ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት
 ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት: ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት
 ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት: ንገረ ርዕሰ ምክር ቤት

ገቢነት

- 1/ ምክር ገቢነት ምክር ገቢነት
- 2/ ምክር ገቢነት ምክር ገቢነት
- 3/ ምክር ገቢነት ምክር ገቢነት
- 4/ ምክር ገቢነት ምክር ገቢነት
- 5/ ምክር ገቢነት ምክር ገቢነት
- 6/ ምክር ገቢነት ምክር ገቢነት

ምክር ገቢነት
 ምክር ገቢነት
 ምክር ገቢነት

25/12/93

ገልጽ ደብዳቤ
ለ/ሀይደ አ/በ.ት
አዲስ አበባ

ጉ ዓ ዩ :- ከዛሬ ነሐሴ 25 ቀን 1993 ዓ.ም ጀምሮ በራሴ ፈቃድ
የአሀደድ አባልነቴን ማደራጀት ማሳወቅ

እንደሚታወቀው ከ1983 ዓ.ም ጀምሮ በራሴ ፈቃድ የአሀደድ አባል በመሆን በድርጅቱ ፕሮግራም ለተዘረዘሩ ሃላፊዎች ተግባራዊነት የአትሜንና ቸሎታዩን ያህል ለመንቀሳቀስ ሞክራለሁ። የአትሜንና የቸሎታዩንም ያህል በድርጅቱ መተዳደሪያ ደንብ አንቀጽ 7 መሠረት። ግዴታዬን በመጠየቅ አገልግሎት አሰጥኩ።

ከዛሬ ነሐሴ 22 ቀን 1993 ዓ.ም ጀምሮ ግን በድርጅቱ የ1982 ዓ.ምና የ1986 (እስከ 1994) መተዳደሪያ ደንቦች አንቀጽ 6.6 መሠረትና በአገራችን ሕገ መንግሥት አንቀጽ 31 መሠረት በራሴ ፈቃድ የአሀደድ አባልነቴን ማደራጀት አስታውቃለሁ። በመሆኑም ከዛሬ ጀምሮ የድርጅቱ መተዳደሪያ ደንብ አንቀጽ 7 አይመለከተኝም። ድርጅቱን ለመልቀቅ መነሻ የሆኑት ምክንያቶች እንደሚከተሉት ናቸው።

1. አሀደድ በሕጋዊና በደህንነታዊ መንገድ በ1982 ያወጣውንና በ1986 ያሻሻለውን የፕሮግራሙን ሃላፊዎች ከግዛ ለማድረስ የሕግ በላይነቱን እተበላላሁ በማለት በምርጫ ኮሚሽን ዘንድ በአዋጅ 46/1985 መሠረት በሀገራችን የተመዘገበ ድርጅት ነው። ከዚህም በላይ የኢ.ፌ.ዴ.ሪን ሀገ.መንግሥት በማርቀትና በማሰደት ሂደት ውስጥ ንቁ ሚና ብቻ ሳይሆን በዚህ ሂደት ውስጥ ግንዛቤ ቀደም ሚና ከተጫወቱት ኃይሎች አንዱ ነው። አሀደድ ተመሥርቶ ሃላፊውን ለማሳካት ብዙ አባላት ትልቅ

መስዋዕትነት የዘፈለብት አንዱ ምዝንያት ዲሞክራሲያዊ ስርዓት በተሟላ መልኩ የሚከበሩበትና የህግ በላይነት የሰፈነበት አዲስና ዲሞክራሲያዊት ኢትዮጵያ እንደትመሠረት ነው። በዚህም ሂደት የገለበጠችና የሕግም ሀዘዝ መብቶችና ጥቅሞች እንዲከበሩ፣ የሕግ በላይነት እንዲሰፍንና በሕገ መንግሥቱ ተከብረው ዋስትና ያገኙ መብቶች ተግባራዊ እንዲሆኑ ግንዛቤ ቀደም ሚና እንዲጫወቱ ከሚጠበቁ ጋይሎች አንዱ አሀዲድ ነው። የሕግም ሀዘዝም እምነቱን ጥሎበት አሀዲድን መርጦ ለመንግሥት አመራር ሃላፊነት ያበቃውም ለዚሁ ነው። የሕገ-መንግሥታችን አንቀጽ 9/2/ «ማንኛውም ዜጋ የመንግሥት አካላት የፖለቲካ ድርጅቶች፣ ሌሎች ማህበራት እንዲሁም ባለሥልጣናቸው ሕገ-መንግሥቱን የማስከበርና ሌሕገ-መንግሥቱ ተገዢ የመሆን ጋላፊነት አለባቸው» ይላል። ሆኖም ከቅርብ ጊዜ ወዲህ መብቶች ሳይከበሩ ሲቀሩና ሕጎች ሲጣሱ የአሀዲድ አመራር ዝም ብሎ በማለፍ ይህን እዚህ የተቀጠለውን የሕገ-መንግሥት አንቀጽ ሲጥስ ይታያል። ለምሳሌ ያህል የኢህአዴግን ምዝንያትና ስልክ የለቀቀውን ምዝንያቱ በገለጽኩበት የ17/10/93 ደብዳቤ ውስጥ የዘረዘርኩለቸው የመብት ያለመከበርና የሕግ መግዛት ሲካሄዱ የድርጅቱ አመራር ያውቃል። ከየካቲት ጀምሮ እስከ ሰኔ 15/1993 ድረስ እነዚህ ችግሮች እንዲፈቱና ስሜቶች እንዲታረሙ በአጽናኦት መላእክት ጠይቀዋል። የአሀዲድ አመራር ግን ሲሰማኝም ፈቃደኛ አልሆነም። እንዲሁም « ኃጋሶ የሚያነሳው ትላልቁን ጥያቄ ተቶ ጥቃትን ነው፤ እኔ የማንም ግለሰብ ተላላኪና አሸክር አይደለሁም» ተብሎ በአንዳንድ የሥልጣን ማከላለፍ ሲነገር አመራሩ ዝም ብሎ አልፎታል።

2. ከሰኔ 15 ወዲህ በድርጅትና በመንግሥት ማደያ፣ በየመድረኮቹ በአካል ተገኝቶ መግለጫ በመስጠትና፣ በራሪ ወረቀቶችን በድርጅት መዋቅር በኩል ውስጥ ውስጡን በመበተን የሃሰትና ስም አጉዳሉ ፕሮፖጋንዳ ተካሂዶብኛል።
3. በ17/10/93 እና በ19/10/93 የፍትሕነትን ደብዳቤዎች በድርጅት ልሳን ለአጣጣትና ለሀዘዝ አድርሰልኝ ብዬ ያቀረብኩት ጥያቄ እስካሁን ድረስ አውነታዊ መልስ አላገኘም። በእነዚህ ደብዳቤዎች የገለጽኩለቸው ሃሳቦችና አጽሞች ታፍነው ሲቀሩ አባላትና ሀዘዝ የኔን ሃሳብና፣ አጽም እንዲያውቁ በመደረጉ ዲሞክራሲያዊ መብቶች ተጥለዋል።

4. በደርጅት ልሳን ይታተሙልኝ ብዬ ከጠየካቸው አራት ደብዳቤዎች አብዛውን የታተሙት ሁለት ብቻ ናቸው። እነሱም በእርሜያ ጋዜጣ የታተሙት በፀ/12/93 በገፋቸው ደብዳቤ ደጋግሞ የተረገጡ ጠያቂ ሰለጠነ ያን ለት የተረገጡት ጥያቄ የመጨረሻ ጊዜ መሆኑን ካስተካከሉና ካስጠነቀቁት በኋላ ነው። (በገፋቸውን ላይ በ14/12/93 ታትሞ በተሰራጨው የእርሜያ ጋዜጣ ገጽ 2 ላይ ያለው ደብዳቤዬ ታትሞአል ሆኖም ግን ደብዳቤው የተገፈበተ ቀን ሆነ ተብሎ ከደብዳቤው ላይ እንዲያታይ ተደርጎአል) በ14/12/93 አትሞ በተሠራጨው የእርሜያ ጋዜጣ ገጽ 7 ላይ እንዲታተምልኝ የጠየካቸው የ18/11/93 እና የ20/11/93 ደብዳቤዎች ታትመው ይገኛሉ። እዚህም ቢሆን አተራረባቸው ሁለት ቸገሮች አለባቸው። በመጀመርያ ደረጃ በ18/11/93 በገፋቸው ደብዳቤ በአሀዲድ ሠላም ተሃድሶ ተሃሂዶ የ1986 (እክል 1984) ፕሮግራሞችን ተግባራዊ እንደናደርግ ተሃድሶ እንቅስቃሴን እደገፋለሁ ብዬ እያለ በጋዜጣው ገጽ አንድና ገጽ ሁለት ላይ ግን « የዶ/ር ነጋሰ በተሃድሶ ላይ ያላቸው ተቃውሞ» ተብሎ ተረጋግጧል። በሁለተኛ ደረጃ ደግሞ ደርጅቱ እንዲያውቀው በግልፃዊና በፎቶ ኮፒ የላካቸውን የኔ አንድና የእነግ አንድ ደብዳቤ በገጽ 7 ላይ ታትመው ተረጋግጧል። በመሠረቱ እነዚህ ደብዳቤዎች ይታተሙልኝ ብዬ እኔ ከጠየቅኩት አራቱ ደብዳቤዎች ጋር ምንም ግንኙነት ባይኖራቸውም ለአሀዲድ ሠላም አባላት፣ ማለትም ለአቶ ኩማ ፣ ለአቶ አባ ፣ ለአቶ ጽዳሰ የገፋቸው የፀ/12/93 ደብዳቤና እነግ ባለሀብት መ/ቤት በኩል ፋክስ ፣ ፖሊስና ሌሎች ኩማ የላከውን ደብዳቤ ፎቶ ኮፒና የእነግ ደብዳቤ በጋዜጣው ላይ ታትመው መገኘታቸውን አልቀመንም። ቁም ነገሩ የደብዳቤዎች አተራረብ ሆነ ተብሎ እንባቢን ለማምታትና ለማቅረብ የተደረገ መከራ መታየቱን ነው። የዚህ አይነት አሠራር ይሞከራሊያሁ አይደለም። ግልጽነትም የሚገኝለው ነው።

5. እንደሚታወቀው ሁሉ ከሰኔ 28/ 1993 ወዲህ የአሀዲድ ማ/አ ግምገማና የአሀዲድ የ10 ዓመት እንቅስቃሴ ግምገማ ተሃሂዶ በተለያዩ የሰፊው ካድሬና አባላት ኮንፈረንሶች እንዲሁም በመታሰብ ኮንፈረንሶች ሪፖርት ተደርጎው አስተያየቶች ተሰጥተዋል ተብሎ በመገናኛ ብዙኃን ተነግሯል። 100,000 አረሶ አደር አባላትም በኮንፈረሶች ሠይፎት ያደርጋሉ ተብሎ በመገናኛ ብዙኃን ተገልጿል። በዚህ ጦር መጨረሻም የደርጅት ጉዛዔ ሰለሚሳሰሉ የተሳታፊዎች ሦርዲም ተሃሂዶ እስፋላጊው ዝግጅት ተጠናቅቆአል ተብሎአል። ሁሉም እንደሚያውቀው ከ1983 ጀምሮ እስከ ዛሬ ድረስ የአሀዲድ አባል ነበርኩኝ። ከነዚህ ዓመታት ሠላም ለዝግጅት ጊዜ በአመራር

አባልነት ሳንሰጥ ነበር። ስለሆነም ስለ ድርጅቱ የ10 ዓመት ሂደትና ስለ አመራሩም አነሰም በዛም የተወሰነ እውቀት ስላለኝ በግምገማዎችና በኮንፈረንሶች ብሳተፍ ኖሮ ይጠቅም ነበር እንጂ አይጉዳም ነበር። ድርጅቱ በ15/10/93 ጽፎና የድርጅቱ ሊቀመንበር ፈርሞበት የድርጅቱ አርማ ያለበትና የድርጅቱ ማህተም ተደርጎበት በ22/10/93 የደረሰኝ ደብዳቤ እስከ ጉባዔ ድረስ ከማ/ኮ አባልነት ታግደሃል ይላል እንጂ ከድርጅት አባልነት ታግደሃል ወይም ተባረሃል አይልም። በ17/10/93 እና በ19/10/93 በዳፍኩት መሠረት እኔም በአባልነቴ ተገዢ የአባልነት ግዴታዬን ሰወጣ ነበርኩኝ። ስለሆነም በግምገማ መድረኮችም ሆነ በኮንፈረንሶች መሳተፍ ይገባኝ ነበር። ተሳትፎዬ መብቴም በቻ ሳይሆን ለድርጅቱም ቢሆን ትልቅ ጠቀሜታ ነበረው። ግን ከነዚህ መድረኮች ባንዱ ላይ እንኳ አንድሳተፍ አልተጠራሁም። ስለ ሂደቱ እንደማንኛውም ዜጋ ከሚዲያ ነው የሰማሁት። ለድርጅቱ ጉባዔም አልተጠራሁም።

6. የድርጅቱ አመራር ነኝ ብሎ ከአባላትና ከጠቅላላ ጉባዔ ውሳኔ ውጭ ራሱን በራሱ የሰየመው ቡድን ከቅርብ ጊዜ ወዲህ እየተከተለ ያለው የአሠራር መርህ በጣም አደገኛ ነው። «በፊት የነበረው አመራር በሕገ ወጥነት ሲሰራ ነበር። አሁን ድርጅትን ለማዳን በመሰለኝ ስንቀሳቀስ በሕገ-ወጥነት አልጠየቅም» በማለት ራሱ ሀገ-ደንብን በመጣስና የሰፊውን አባላትና የጠቅላላ ጉባዔን መብቶች በተጋፋ መሰከር እየሠራ ነው። ለህተት፣ ለሕይወትና ለሕይወቱ ለማረም መሞከር ወደ በለጠ ስህተት አገልግሎት ይታወቃል። «በጊዛ ልጠየቅበት እንጂ አሁን በመሰለኝ መንገድ ድርጅቱን ለማዳን እንቀሳቀሳለሁ» የሚል መርህን በመከተል ከመተዳደሪያ ደንቡና ከዲሞክራሲያዊ አሠራር ወጭ በግብታዊነትና በአምባገነናዊ መንገድ መሥራት በድርጅቱ ውስጥ የሕገ-ደንብና የሕግ በላይነት እንዳይጠናከር በሩን በርግዶ የሚከፍት አፍራሽ አሠራር ነው። በተጨማሪም « በራስ አቅምና ችሎታ መንቀሳቀስ፣ በራስ እርምጃ የራስን የውስጥ ጉዳይ ማዘናወን ፣ የራሱን የውስጥ ጉዳይ በራስ መወሰን፣ በሁሉም ደረጃ፣ ራሱን መቻል የሚለው» የአብዮታዊ ዲሞክራሲ መርሆዎች ተጥስው የጠባቂነት አመለካከትን የሚያጠናክሩ አሠራሮች በገሃድ ተግባራዊ እየሆኑ ነው።

7. ሌሎች ችግሮችን በ17/10/93፣ በ18/11/93 ፣ በ20/11/93 እንዲሁም በ23/12/93 በዳፍኩአቸው ደብዳቤዎች ገልጿለሁ።

8. እነዚህንና ሌሎችንም ትግሮች ከውስጥ ሆኑ በተለያዩ የድርጅት መድረኮች በተጣይነት እየታገልኩኝ በእም ትግሮችና ድክመቶች በአባላት ትግልና ግንባታ እንዲያደረግልኝ መንገዱና በሩ በአመራሩ ተዘግተብኛል። እንደሚታወቅ በ17/10/93 እና በ19/10/93 ድርጅቱን ለመልቀቅ በቂ ምክንያቶች ቢኖሩኝም ትፅግሥት በማድረግ ሌላባልነቴ እቀጥላለሁ ብዬ ነበር። ይህን በምልበት ጊዜ በድርጅቱ ውስጥ በመቆየት አባላት ግንባታ እያደረጉልኝ እኔም በሌሎች ላይ እየታገልኩ በጋራ ድርጅታችንን አጠናክረን ለአርሞና ለሌሎችም ኢትዮጵያ ሀዘቦች የበለጠ ጥቅም በጋራ እናስገኛለን በሚል እምነት ነው። የድርጅቱ አመራር ግን አካሄዱ ይህን አለመራራትንና ለዚህም ዝግጁ አለመሆኑን አስመስክርኛለሁ። ይህም ከዚህ ቀጠሎ በተዘረዘሩ አካሄዶቹ ነው።

ሀ/ በ15/10/93 «ከማከው ታግደሃል» ብሎ የመሰነው መድረክ በአሉቱ ከሰዓት በፊት የመሰደኩት እርምጃ ለምን እንደሆነ በአካል ተገኝቼ በዝርዝር እንደገልጽ እድል ሳይሰጠኝ ነው። በአካልም ተገኝቼ በውሳኔው ላይ መከላከዬንና መቃወምያዬን እንዳተርብ አልተደረገም። አሳራሩ ከእኔ ደንብ ውጭ ነው።ፍትሃዊና ዲሞክራሲያዊ አልነበረም።

ለ/ ማኮሚቲው ውዲያው በ15/10/93 በዚህና በመግለጫ መልክ በመገናኛ ብዙኃን አሉታዊ ፕሮፖጋንዳ ... ማካሄድ ጀመረ።

ሐ/ ከ17/10/93 እስከ 19/10/93 በተከታታይ ፕሮግራሞች አሉታዊ ፕሮፖጋንዳ በመገናኛ ብዙኃን እንዲካሄድብኝ አደረገ። በየመድረኮች በመገኘትና በበራሪ ጽሁፎችም የውሸትና የስም ማጉደፍ ፕሮፖጋንዳውን እስካሁን ቀጠለበት።

መ/ እስከ 14/12/93 ድረስ አንድም ደብዳቤዬ በድርጅቱ ልሳን ታትሞ ለአባላት እንዲደርስ አላደረገም። እስከ ዛሬ ድረስ የ17/10/93 እና የ19/10/93 ደብዳቤዎቼ በድርጅት ልሳን እንዲይታተሙ ለላደረገና ለፋና ለላስቀራችው የድርጅቱ አባላት የደብዳቤዎችን ይዘት እንዲያውቁ አድርገዋል።

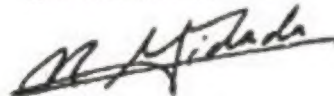
የጋራ መገደ ———

ሠ/ በማህበሩ በ10 ዓመት የአገልግሎት ገምገማ ላይ እንድሳተፍ አላደረገም፡፡

ረ/ በሰነድ ላይ እንድሳተፍ አላደረገም፡፡

ሰ/ በድርጅት ጉባዔ አልጠፋም፡፡ ፕሪ እንዲሰራበት 23/12/93 በፊት በተሰጠው መገንጠያ ጠቅላይ ነበር፡፡ ከዚያም በ23/12/93 በጸድቀው ደብዳቤ ለጉባዔ ዝግጅትም ሆነ በጉባዔ ላይ እንድሳተፍ ፕሪ እንዲሰራበት በጸድቀው ባለቤቱ ላይ 5 ሰዓት ድረስ ፕሪ አልደረሰም፡፡

ከማኅበሩ ሰነድ ጋር

ዶ/ር ገጋሪ ጊዳዳ

ገልጻል

ለ በሌላ ምክር ቤት ጥሪ ላይ የሚገኝ ሂደት

ለ ምርጫ ሰርድ

✓ ለ ሚኒስትር

አዲስ አበባ

«የነጋሶ መንገድ» በተሰኘው በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ነጋሶ የተጓዙበትን ረዥምና አባጣ ጉባጣ የበዛበት የህይወት መንገድ እናገኛለን። ከደምቢ ዶሎ የልጅነት ትዝታ እስከ አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የተማሪዎች እንቅስቃሴ፣ ከጀርመን አገር የሰደት ትግል እስከ አገር ቤት የኢህአዴግ አባልነት፣ ከአገሪቱ ርዕሰ-ብሄርነት እስከ ተቃዋሚ ፓርቲ መሪነት የወጡትንንና የወረዱትን የፖለቲካ አቀባቢና ቁልቁለት ከራሳቸው ከባለቤቱ አንደበት እንሰማለን? ዶ/ር ነጋሶ ከፖለቲካው ምን ጠብቀው ምን አተረፉ? የፖለቲካውን ጉርበጥባጣ መንገድ እንዴት ተጓዙበት? «የነጋሶ መንገድ» አልፈውበት የመጡትን የፖለቲካና የህይወት ጉዳና ብቻ ሳይሆን የመጪውን ዘመን ህልምና ተስፋቸውን ጭምር የሚፈነጥቅ መጽሐፍ ነው።

***

«የ1987 ፕሮግራምን አንብቦ አቅጣጫችን የካፒታሊስት ግንባታ መሆኑን ያልተረዳና ተታለልኩ የሚል ሰው ሁለትና ሁለት አራት መሆኑን መደመር የማይችልና መሃይም ነው»

ከት ጦሰክ ዜናዊ ሰዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳ ንግግር ጦሰክ ሲሰጡ

***

«ከዚህ በኋላ በሻዕቢያ በህወሃት መካከል ችግር ተፈጥሮ ወደ ጦርነት የምንገባ ከሆነ የኛን ህዝብ ሂደትና ተዋጉ ብዬ አልቀሰቅስም!»

ም/ጠቅላይ ሚኒስትር - ስዲሱ ሰገሰ

***

«እኔን የመግደል ሴራ ተወጥኖ እንደነበር የገባኝ ጀርመን ሀገር ነጋሶ ተገደለ ተብሎ መወራቱን ከሰማሁ በኋላ ነው።»

***

መለስ ስለ መቀሌ ውሳኔ «ጃኬታቸውን አስወልቀን ራቁታቸውን አባረርናቸው!» እያለ ሲናገር እጅን አነሳሁና «ይቅርታ! አሁንስ መንግስቱን መንግስቱን መሰልክኝ!» አልኩት። ቤቱ በድንጋጤ ተናወፀ። በተለይ ከጎኔ ተቀምጣ የነበረችው ገንት ዘውዴ «እንዴት ከመንግስቱ ጋር ታወዳድረዋለህ?» በማለት ስቅስቅ ብላ አለቀሰች።